

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

DANSKE BYER OG SOGNE

HISTORISKE OG PERSONALHISTORISKE
OPLYSNINGER OM LAND
OG BY

1. BIND
MARIBO AMT

VORT LANDS FORLAG

ROSKILDE MCMXXXI

WALDEMAR OXHOLM, Stiftamtmand,
Kammerherre.

K. 2. DM. p.p. Udenlandske Ordener: B. K. 2.
F. E. L. 5.

født 22. November 1868 i Bogense, Søn af Kaptajn, Postmester L. L. J. Oxholm og Hustru Henriette, f. Wølder, g. 1918 med Muriel Monrath Oxholm. Student fra Roskilde Katedralskole 1886, cand. jur. 1892, Assistent i Indenrigsministeriet 1896, Fuldmægtig 1909, Kontorchef 1910, kst. Stiftamtmand over Aalborg Stift og Amtmand over Aalborg Amt fra 1908-09, over Sjællands Stift og Københavns Amt Vinteren 1910-11, over Lolland-Falsters Stift og Maribo Amt Vinteren 1911-12, kgl. Udnævnelse i dette Embede 26. September 1912, Indenrigs- og Landbrugsminister i Ministeriet Liebe. Formand for Roskildenser-Samfundet og i Direktionen for Stubbekøbing-Nykøbing-Nysted Jernbane samt i Bestyrelsen for Lolland-Falster Stifts Optagelseshjem og i Tilsynsraadet for Sparekassen i Nykøbing Falster.

JOHN AMMUNDSEN, Biskop,
R. af D. DM.

født 1. Maj 1872 i Fjeldsted paa Fyen, Søn af Sognepræst Peter Ammundsen og Hustru f. Sørensen, g. 1907 med Henriette Balslev, Datter af Sognepræst Balslev. Student fra Borgerdydsskolen paa Christianshavn 1891, cand. theol. 1898, Huslærer fra 1899-1904, Sognepræst til Klovborg-Thyrsting fra 1904-14, Provst for Thyrsting-Hads Herreder fra 1908-14, Sognepræst i Silkeborg 1914, Biskop over Lolland-Falsters Stift 1923, Næstformand i Dansk Præsteforening.

MARIBO AMT

MARIBO AMT er et Ørige og bestaar af Hovedøerne Falster og Lolland, de mindre Øer Askø, Fejø, Femø og Vejro og nogle ganske smaa Øer og Holme i Nakskov Fjord, ved Lollands Sydkyst og i Guldborgsund.

Amtet omfatter Købstæderne: Nykøbing, Maribo, Nakskov, Nysted, Rødby, Sakskøbing og Stubbekøbing og Herrederne: Falsters Nørre Herred, Falsters Sønder Herred, Musse Herred, Fuglse Herred, Lollands Sønder Herred og Lollands Nørre Herred.

Amtets samlede Areal udgør 179.282 ha. og Indbyggerantallet er ca. 134.500.

MARIBO AMTSRAAD

Medlemmer af Maribo Amdsraad er: Gaardejer CHB. CHRISTIANSEN, Ueterslev Mader pr. Kastager, Gaardejer VALD. CHRISTENSEN, Kallehauggaard pr. Kettinge, Rentier J. A. DANIELSEN, Femø, Parcellist CARL HANSEN, Kastager, Snedker RS. HANSEN, Oure pr. Stubbekøbing, Gaardejer H. J. HERTZ, Dannemare, Gaardejer ALFRED JENSEN, Charlottenlund pr. Nakskov, Gaardejer VILH. JENSEN, Alstrup pr. Guldborg F., Proprietær C. M. KOFOED, Sejerlund pr. Onsevig, Gaardejer CHB. KROG, Oustrup pr. Eskildstrup, Sadelmager CHB. MADSEN, Rørbæk pr. Sakskøbing, Gaardejer KR. MATTHIASEN, Alslev pr. Egebjerg, Arbejdsmand C. E. MOGENSEN, Hillested pr. Maribo, Gaardejer P. PEDERSEN, Killerup pr. Sakskøbing og Gaardejer HANS SVÆRRE, Gunslev pr. Nr. Alslev.

Den gamle Amtsforvalterbolig i Frisegade.

NYKØBING · FALSTER

NYKØBING FALSTER har rimeligvis længe før den historiske Tid været et Fiskerleje, hvor Fiskerne har haft en udmærket Havn i Ferskvandssøen Nord for Byen og maaske endda kunnet tjene lidt ekstra ved Færgefart til Lolland. Det er dog først, efter at Slottet eller Befæstningen er blevet anlagt i Slutningen af 1100-Tallet, at Byen har faaet sit nuværende Navn, der betegner den som den ny Købstad i Modsætning til den ældre Stubbekøbing. Nogen større Bebyggelse uden for Slottets Mure har der næppe været i Middelalderen; men Slottet har sikkert været ret anseligt. Det blev indtaget og Byen brændt

af Lybeckerne i 1253. Derefter var det en Tid Enkesæde for Christoffer den Førstes Enke Margrethe Sprænghest. I 1287 blev det igen afbrændt, denne Gang af Marsk Stig. Det er atter blevet rejst; og 1320 hører vi, at Christoffer den Anden indtager det og jævnlig opholder sig der i de følgende Aar. 1329 pantsatte han det til Grev Johan, og det blev først indløst igen 1343 af Valdemar Atterdag. Christoffer II har dog aabenbart stadig betragtet Nykøbing Slot som sit bedste Tilflugtssted, for selv om Krønikeskriverne er lidt uenige om hans romantiske Flugt ud ad Vinduet paa det brændende Hus, er de enige om, at han flygtede til Nykøbing og døde der to Dage efter. I de følgende Aar hører vi jævnlig om Kongebesøg paa Slottet, og flere vigtige Forhandlinger og Fredsslutninger med Hansesæderne fandt Sted her. 1365 sluttedes Freden mellem Valdemar Atterdag

og Hansestæderne, og 1399 blev der truffet en Overenskomst mellem Dronning Margrethe og Hansestæderne om Forbund mod Fetaljebrodrerne.

1419 skænkede Erik af Pommern St. Nikolaj Kapel og »den Abildgaard, som kaldes Kongsgaarden« til et Graabrødrekloster, der skulde bygges i Byen. Klosters Grund omfattede den nuværende Kirkeplads og Arealet mellem denne og Nygade, som selvfølgelig ikke eksisterede dengang. Det er muligt, at dette Kapel har været den ældste Kirke i Byen. I hvert Fald laa den daværende Sognekirke ved det nordøstlige Hjørne af Torvet. Den har efterladt sig et Minde i Gadenavnet Gl. Kirkegaard; og man støder stadig ved Udgravninger deromkring paa store Mængder af Knogler. Klosteret kom til at ligge helt udenfor Byen, der laa grupperet om Langgade, Torvet og Slotsgade.

Omtrent samtidig med Klosteret har Nykøbing rimeligvis faaet sit Helliggejsthus, det nuværende Hospital, som dog første Gang nævnes 1447. Gaar vi ud fra, at Byen har været afgrænset mod Nord af Slottet og mod Syd af Klosteret og Helligaandshuset, maa den allerede dengang have været en ret anelig Provinsby. 1482 afholdt Graabrødrene Kapitel i Nykøbing, og Klosteret har da formodentlig lige faaet sin Kirke, den nuværende Sognekirke, færdigbygget. Klosteret var et firefløjet Komplex, hvoraf kun den sydlige og vestlige Fløj, den nuværende Sognekirke og Præstebølg, er bevaret. Endnu hænger i Vestfløjens Gavl den lille Klokke, der kaldte Brodrerne sammen til Bøn og til Maaltid.

Af og til gennem sidste Halvdel af 1400-Tallet hører vi om Gaver og Jordegods, der er blevet testamenteret til Klosteret eller til Hospitalet. 1486 skænkede Kong Hans hele Idestrup Kirke med alt dens Jordegods til Hospitalet, som iøvrigt havde Gaarde rundt om paa Falster.

I 1507 var der stort Rykind i Nykøbing, da Freden mellem Kong Hans og Hansestæderne blev sluttet, og den Nykøbingske Reces blev undertegnet her paa Slottet. Alle disse Fredsslutninger har dog ikke paavirket Indbyggernes egen Stridbarhed. 1514 oplevede Borgerne, at deres Lensmand blev lyst i Band af Biskoppen Jens Andersen Beldenak, som han havde ligget i Strid med gennem flere Aar. Den formelle Aarsag til Bandstraalen var, at Lensmanden havde ladet en af Bispens Tjenere dræbe. De to Nykøbing Borgmestre drog et Par Dage efter til Bispegaarden Sørup ved Eskildstrup for at formilde den vrede gejstlige, men det hjalp ikke. Lensmanden maatte henvende sig direkte til Paven, hvorfra han omgaaende fik et udførligt Afladsbrev for mange forskellige Slags Synder.

De bevagede Aar omkring Reformationen bragte ogsaa Røre i Nykøbing. Selve Religionsskiftet synes at have gaaet stille og fredeligt af. Den katolske Sognepræst Hans Holste fortsatte efter 1532 som luthersk Præst. Graabrødrene havde allerede Aaret før forladt Klosteret og afleveret Sølvtøjet til Lensmanden. Staten overtog Klosteret og gav Byen Klosterkirken i Stedet for den gamle Sognekirke, der var saa brøstfældig, at den maatte rives ned. Den nordlige og østlige Fløj af Klosteret er forsvunden; den vestlige Fløj blev overladt Byen til Rådssal og Latinskole. Der blev indrettet Byraadssal paa første Sal og Skole i Stuen. Helliggejsthuset, der var en slet og ret velgørende Stiftelse, berørtes ikke af Reformationen, men fik Lov til at beholde alt sit Gods med Forpligtelse til at holde 5 syge Mennesker frit med Seng, Hus, Mad, Øl og Varme, og en Kvinde som tage dem til Vare, og dertil holde 4 andre Stavkarle frit Hus for, som kunne selv gaa efter deres Føde. Det slap derimod for en Del af sine Pligter, nemlig at læse Sjølemesser over de afdøde Velgørere. Huset var nemlig ikke bygget som et egentligt Fattig- og Sygehus, men som et Kapel med et lille gotisk Taarn, og det beholdt denne Form, til det blev revet ned i 1833. I daglig Tale kaldtes det allerede dengang Klosteret, og mærkeligt nok har denne Betegnelse holdt sig til den Dag i Dag, skønt det aldrig har været et Kloster.

Borgerne i Nykøbing har sikkert været paavirket af de mange Kongebesøg og stor politiske Konferencer, saa de har fulgt den politiske Udvikling med større Iver, end man ellers kunde vente. De sympatiserede her som andre Steder med Christian II's Kamp mod Adelen, og da han forgæves befalede Lensmanden Knud Pedersen Gyldenstjerne at overgive Slottet, har Stemningen været paa Kogepunktet. Denne Knud Gyldenstjerne var nemlig baade mistænkt for Delagtighed i Giftmordet paa Dyveke, og han var en af dem, der havde brudt det givne Lejde og ført Christian II til Fængslet i Sønderborg. Borgerne benyttede sig af Lejligheden, da han engang var fraværende, til at »forraske Slottet« og indsætte to af Christian II's tro Mænd som Hovedsmænd. Huitfeldt fortæller, at Borgere og Bønder overalt i Smaalandene sammen med Grev Christoffers Folk drog

Nykøbing i Aaret ca. 1770.

ud og »plyndrede Adelen og Herregaardene uden de, som vilde gaa Greven til Haande. Fruer og Jomfruer brandskattede de og fratog dem Penge, hvorom meget er at skrive, og det var ikke trygt i de Dage at være eller hedde af Adel, saa haardeligen eftertragtedes de, og man hørte disse Ord: Man skal slaa Ulven ihjel, saa bliver der ikke Unger efter. Mange Fruer og Jomfruer forklædte sig i Bønderklæder og drog hen, hvor de mente sig ukendte og sikre. Denne Triumf for Borgerne varede kun kort. Allerede 1536 meddeles det, at »Nykøbing belagde Skæcke Rantzow, oc fick det ind paa en kort Tid«.

Fra 1533 havde Enkedronning Sofie Styrelsen og Indtægterne af Lolland-Falster som Enkepension til sin Død 1568; men hun opholdt sig ikke henede; og det hændte, at Musene spillede under Bordet. Saaledes gik Indtægterne af Idestrup Kirke først en Tid lang i Hospitalsforstanderens private Lomme. Derefter forsøgte Lensmanden uden videre at fratage Hospitalet dette Gods. 1570 maatte Frederik II, som da opholdt sig paa Slottet, paany indskærpe, at Idestrup skulde tilhøre Hospitalet, og Indtægterne skulde gaa til de fattige. Ikke desto mindre viste det sig i 1585, at ogsaa denne Forstander gennem flere Aar havde tilvendt sig Pengene. Frederik II benyttede nu Lejligheden til at give Hospitalet

Del i Kongetienden og udvide det til at pleje mindst 20 syge og skrøbelige og bespise Latinskolens Rektor og Hører. Ladegaarden Kringelborg blev bortfæstet, da Driften havde givet Underskud. Fra 1569 har vi en Inventarieliste fra Hospitalet, som viser, at man baade spiste og drak helt godt i de Tider. Bl. a. nævnes 15 Td. Øl, 1½ Td. Eddike, 4 Td. Most, 2½ Td. Oksekød, 2½ Td. Lammekød, 1 Td. Gaasekød paa 3 Gæs nær, 1 Ott. Gaasekraase, 1 Fdk. Lammeryg, 1 Td. Salt. Paa Kringelborg var der en halv Snes Heste, et halvt Hundrede Køer og lige saa mange Svin og Faar.

Da den 14aarige Sofie af Meklenborg 1572 blev Frederik II's Dronning, fik hun ved Ægtepagten tilsikret sig Lolland-Falster som Enkesæde. Ved Kongens Død 1588 stod hun som 31aarig Enke med 7 Børn, som det blev hendes Opgave at skaffe Medgift eller

Hjørnet af Torvet og Slotsgade, i Midten af forrige Aarhundrede.

Stilling. Hendes Kamp for dette foregik for største Delen fra Nykøbing Slot og viste tilfulde, at Christian den Fjerde havde arvet sin ubændige Arbejdskraft fra hende. Hun begyndte straks 1589 med at rive Slottet ned og bygge et nyt, som blev det tredje største udenfor København. Saa snart hun tog fast Ophold i Nykøbing, kastede hun sig over Driften af sine Gaarde, afskaffede Lensafgiften og gjorde Lensmændene til en Slags fast-lønnede Godsforvaltere, hvis Regnskaber og Drift hun passede paa som en Smed. Intet maatte gaa til Spilde. Nykøbing By mærkede snart hendes Virkelyst. Hun førte Byen ind i en Arbejds- og Velstandsperiode, som den ingen Sinde før havde drømt om. Hun anlagde Klædefabrikker og indførte faglærte Haandværkere fra Ind- og Udland. Slotshaven blev sat i Stand og en dygtig Gartner antaget til den svimlende Løn af 50 Rdl. aarlig. Allerede 1591 fik Gartneren 3 Medhjælpere. Et saa intensivt Havebrug havde man aldrig før set paa disse Kanter. Der blev passet paa i stort som i smaat. 1591 blev der ansat en Rotte- og Musefanger, som skulde »fordrive alle de Rotter og Mus, som vort Livgedingslot Nykøbing er saavel som paa vore Gaarde her udi Falster«. Han fik 3 Rdl. om Aaret og fri Forplejning, mens han fungerede. Ogsaa inden Døre var der Orden og Dygtighed. Son-

nen Christian IV blev 14. November 1595 beværtet saa godt hos Moderen, at hun maatte gaa ind paa at bytte Kok med ham. Sagnet melder, at hun med højstegen Haand gav sine Hofdamer Ris, naar de var efterladende. Og Arbejdsiveren og Ordenssansen smittede Byens Borgere. Mens hun var i Nykøbing, var der Orden i Hospitalets Regnskab som alle andre Steder. 1633 noteres det, at der forefandtes i Kontanter 6000 Rdl., og de fattige skulde hver Søndag om Vinteren. »naar der ikke kunde faas fersk Lammekød, have fersk Oksekød med sødt paa«. Det er rimeligvis Enkedronningen, der har bekostet Opførelsen af Kirkens Hvælvinger i Stedet for det tidligere flade Loft. Omtrent samtidig er Kirken blevet udvidet ved Gennembrydningen af Muren mod Nord. 1615 takker Byens

Hjørnet af Torvet og Langgade i Midten af forrige Aarhundrede.

Borgere hende for den store Hjælp ved Kirkens Ombygning og benytter den gunstige Lejlighed til at fortælle, at de ikke ser nogen Udvej til at faa Arbejdet fuldført. Der bevilgedes dem saa yderligere 500 Rdl. Altertavlen skyldes rimeligvis ogsaa hende; og endelig besluttede hun i 1622 at give Kirken og Byen det smukke Mindesmærke om hende og hendes Slægt, som kaldes den meklenborgske Stamtavle, en Samling Portrætter af hendes 32 Aner. Antoni Clement fra Odense udførte Arbejdet for i alt 660 Rdl., og Frants Krag udførte Billedskærerarbejdet ovenover. Det gik her i Kirken, som det var gaaet udenfor, at hendes Handlekraft smittede andre; og i de følgende Aar gav flere af Byens velhavende Borgere, som der nu var mange af, hver sin Skærv til Kirkens Udsmykning. Tre af Borgmester Nickel Hansen Lundts Børn gav Prædikestolen. Enken efter den ene af dem gav Dobefonten. Borgmesteren selv gav ved sin Død 1630 to Huse paa Hjørnet af Kirkestræde og det nuværende Raadhusstræde til Skolens Rektor og Hører. Snitværket paa Prædikestolen er udført af Jørgen Ringnis fra Nakskov, som ogsaa udførte Tremmeværket mellem Kirken og Koret, en Gave fra Borgmester Jakob Christensen. Skolen skænkede Enkedronningen i 1629 et Legat paa 3000 Rdl., hvis Renter skulde til-

falde Rektor og de to Hørere. Byens Trivsel under hendes Regimente har faaet et synligt Udslag i det ny Byvaaben med den tremastede Skonnert, som afløste det gamle Byvaabens Eenmaster. De to gamle Bindingsværkshuse Slotsgade 13 og Langgade 18 stammer fra Slutningen af 1500-Tallet og er de eneste Privathuse i Byen fra denne Periode. »Ritmestergaarden« paa Hjørnet af Frisegade og Kirkestræde er fra 1600 Tallet.

Dronningen havde ligesom sine samtidige ingen Medlidenhed med Hekse, men holdt sig dog neutral under en stor Hekseproces i Nykøbing 1598. Hospitalsforstanderens Kone, Margrete Skrivers, blev anklaget for Trolddom af Præsten Jens Mikkelsen Vejle og Niels Friis af Idestrup og Byens Borgmestre Poul Abraham og Rasmus Smed. Heksene Gunder Mortens fra Skelby og Maren Enevolds, som begge blev brændt, havde tilstaaet, at Margrete havde været med til at mane Djævelen til at bryde Hul i Poul Abrahams Skib, saa det forliste, og til at gøre Niels Friis Skade paa hans Helsen og Præsten Skade paa hans Røst. Præsten siger selv i Anklagen, at der »hasteligen og uforvarende var paakommen ham langvarende Kors og Skrøbelighed paa hans Maal og Mæle, uagtet han hverken havde været syg eller haft nogen Sprække udvortes paa sit Legeme«. Højlerde Doktorer havde sagt ham, at de ikke vidste, hvad det kunde skyldes, men at det nok var »tillagt af Gud for Syndens Skyld«. Denne Forklaring kunde han dog ikke lade sig nøje med; og der blev udpeget 16 Mænd til at undersøge Sagen. Af disse kendte de 15 hende skyldig. Hun blev imidlertid frifundet ved Landstingsdommen; og nu forsøgte Hospitalsforstanderen at hævne sig paa Præsten og at faa ham fradomt Embedet. Det blev dog Dronningen for broget. Alle Parter blev tilkaldt; og skønt Præsten fik en Advarsel og to Aars Fritagelse for Embedet, fik han vistnok allerede samme Aar Benaadning, hvorimod Hospitalsforstanderen mistede sin Stilling paa Grund af Konen.

Dronningen døde 1631 og efterlod sig henved 3 Millioner Rdl. Ved hendes Ligfærd til Roskilde vilde Rektor Flensborg i Nykøbing levere Skolesangen til hele Rejsen; men da de kom til Vordingborg, tog Sagen en anden Vending, for Rektoren der, Mag. Søren Judiehær, fandt sig ikke i, at andre saaledes gik hans Skole i Næringen; og efter at være blevet gennempryglet af Magister Søren maatte den Nykøbing Rektor vende om igen med sine Sangere.

1634 blev den udvalgte Prins Christian sendt til Nykøbing Slot. Naar han ikke gik paa Jagt, havde han nok at gøre med sine egne forviklede Pengesager, som endte med et Underskud paa 215.000 Rdl. Bl. a. havde han brugt 3000 Rdl. af Hospitalets Penge, som først blev delvis tilbagebetalt af Kongen i 80erne, og baade Skolen og Hospitalet havde faaet en Del Penge ud at svømme ved Laan til insolvente Spekulanter.

6. Februar 1658 gik Svenskerne med Karl Gustav i Spidsen over Langelandsbæltet. Næste Dag var de i Saxkøbing og Dagen efter i Nykøbing, hvor de fik et Par Dages Hvile, og gav Borgerne Valget imellem at faa Byen brændt eller betale en enorm Brandskat. I Kolera-Aaret 1654 havde Byen faaet en ung Rektor Jes Jessen, som hurtigst muligt giftede sig med Borgmesterens Datter og maaske derfor allerede Aaret efter fik det ledige Sognekald -- under Protest fra »Slotspartiet« i Byen. Han holdt Dagen efter Svenskerne Ankomst en Trøstetale for Borgerne, fortæller Overleveringen, men da Svenskekongen midt under Prædikenen traadte ind i Kirken, lagde han Tønen om og holdt en Tordentale mod den samvittighedsløse Overvinder. Paa Vejen fra Kirken standsede Kongen ham og sagde: Du taler godt, Præst, men Du taler dristigt. Præsten svarede: Jeg taler Sandhed. Deres Majestæt. Enden paa det blev, at Kongen spiste Middag hos Præsten, skønt denne undskyldte sig med, at de svenske Soldater kun havde levnet ham lidt Ærter og Flæsk, og Resultatet af den følgende Samtale blev, at Byen slap med en rimelig Brandskat, som Borgerne let kunde udrede. Et Maleri af Jes Jessen og hans Familie har vistnok hængt

paa Slottet, for hundrede Aar senere, da Slottet blev solgt, skænkede en af Jes Jessens Efterkommere det til Byen, som endnu har det hængende paa Hæderspladsen i Byraads-salen. Næste Aar kom Svenskekongen igen, efter at han havde maattet opgive København. 28 April gik Svenskerne efter Pufendorfs Beretning i Land i Guldborg, efter en mindre Skærmydsel, og de fandt »til besynderlig Trøst og Forfriskning for den svenske Flaade og Armé« store Mængder af Korn paa Falster. En Afdeling sejlede til Nykøbing paa Pramme, der rummede hver 50 Heste i Bunden, og som var forsynet med et Plankeværk om det øverste Dæk, saa Fodfolket derfra kunde musketere Danskerne paa Stranden. Først stævnede de mod den almindelige Landingsbro; og da Forsvarerne havde samlet sig der, vendte de sig »mod en anden Side« og satte Soldaterne i Land saa hurtigt, at de faa Forsvarere, der var blevet tilbage, ikke kunde forhindre det. Byen havde allerede dengang sine to Broer, Færgebroen og Bastebroen, udfor Færgestræde og Bastebrostræde; og det maa vel antages, at Landgangen er sket ved Bastebroen, mens Danskerne forsvarede Færgebroen. De tilløbende Danske blev slaet paa Flugt efter en haard Fægtning, hvor de tabte 70 Mand. Denne Gang havde Svenskerne ikke saa travlt, men blev paa Øerne et Aars Tid. Nogen Voldshandlinger eller Plyndringer meldes der ikke om, men de har fortæret alt spiseligt, baade Korn og Kreaturer. Det ser vi bl. a. af Hospitalets Tilstand: tidligere havde Forstanderen selvottende plejet 20 Lemmer; men nu, da Hospitalets Gaarde var delvis ødelagt, og Følgerne af den daarlige Administration under den udvalgte Prins endnu ikke var forvunden, blev det besluttet, at Forstanderen med en Karl til Hjælp skulde besørge det hele. Før at lette Bestyrelsen af Godset mageskiftede Hospitalet, saa det hele kom til at ligge i Idestrup og Væggerløse Sogne; men det var en daarlig Handel; og hele Resten af Aarhundredet stod det meget daarligt til med Hospitalets Midler. 1691 var der kun 12—13 Patienter i Stedet for de lovbefalede 20; og de maatte endda gaa Tiggergang i Byen for at skaffe sig det nødtørftigste.

25. Juni 1667 stod Kronprins Christian den Femtes Bryllup paa Nykøbing Slot. Tre Aar efter blev Nykøbing igen Residensstad, da Enkedronning Sofie Amalie slog sig ned paa Slottet --- dog kun om Sommeren. Fra 1700 til 1714 boede Enkedronning Charlotte Amalie i Nykøbing - ligeledes kun om Sommeren. Hun lod bl. a. Slottets Dansesal omdanne til Kapel, skønt der allerede var eet saadant paa Slottet i Forvejen.

Latinskolen var siden Reformationen blevet stærkt forsømt; og det var ikke noget Særsyn, da ca. 1650 »en Skælm, som bar Bøssen (til Indsamling), ved Navn Anders Klodskov tog Pinden bag af og stjal Pengene, hvorfor han maatte staa Skoleret, og efter at hver af dem, som gik om Byen (med Bøssen), havde givet ham seks Slag, fik han Resten af Rektor og forvistes Skolen«. Den barbariske Skik, at Disciplene skulde gaa Tiggergang og indsamle Penge til Skolen, blev i Nykøbing afskaffet af Rektor Bastholm 1783. Han gav dem uden videre Lov til at lade være og svarede Stiftamtmand og Biskop, at han hellere selv vilde betale de 10 Rdl. om Aaret »end udsætte unge Mennesker, der bør vænnes til Ærekærlighed, for visse Folks Grovhed«. Først 1685 fik Skolen i Rektor P. Højelse en Mand, der blev saa længe i Embedet, at han kunde naa at blive alvorligt interesseret i Skolearbejdet. 1687 foretog han forsøgsvis Afgangsprøven »i de fornemstes Paahør her af Byen«, og han havde udsat en Sølvske som Præmie til den, der af Tillhørerne blev »kendt at have staaet sig bedst«. Men da de skulde til at dømme, steg Geheime-raad Marcus Gjoe op og udtalte sig paa Latin meget rosende om den unge Rektor og endte med at sige, at alle fire Elever havde klaret sig saa smukt, at han nu vilde skænke hver af dem en Sølvske. Højelse var baade en interesseret Pædagog og en god Latiner. Han oversatte bl. a. Kongeloven til Latin; og hans udmærkede Sang- og Musikundervisning førte til, at Eleverne optraadte ved Selskaber og Baller til Skade og Harme for Byens

privilegerede Musikant Lorens Laufer, som indsendte en Klage over det, men kun opnaaede, at Nykøbing Latinerne 1701 fik kgl. Bevilling paa »som andre virkelige Musici at opføre Spil og Musik, naar og hvor det forlangtes«. Efter Rektor Højelses Død blev de mange Musikinstrumenter ogsaa brugt til andre Ting, som vi ser af Beretningen om et større Slagsmaal paa Czarens Hus en Aften i Februar 1708. Czarens Hus var dengang Posthus; og Postmester Iver Rosenfeldt havde desuden Beværtning. En Fløk Latinere sad og ventede paa den ugentlige Post, da nogle af Skriverne paa Slottet kom ind; og den standende Strid om, hvorvidt det var mest fint at faa Ris i Halen eller at være Lakaj, blussede straks op. Latinerne brugte, som det fremgaar af den paafølgende Retssag, baade deres Knipler og deres Dulcianer og Violiner. Kampen blev haard og bredte sig til Apoteker Seidelins Beværtning overfor (hvor det nuværende Apotek ligger). Da en af Skriverne trak sin Kaarde, saa det en Overgang ud til, at det skulde gaa Latinerne ilde; og den senere berømte Lærde og Digter Chr. Falster, som dengang gik i Mesterlektion, fløj ned til Rektor paa Raadhuset ved Kirken og forestillede ham, at nu var der ikke andet at gøre end at lade hele Skolen rykke ud for at redde Latinernes Ære. Det blev der dog ikke noget af, hvorimod der vankede en Række Bøder bagefter.

15. Juli 1716 var der fint Besøg paa Czarens Hus. Peter den Store var paa Vej til København for at forhandle om Felittoget mod Sverige og laa ved Gedser med en Flaade, der havde 6—7000 Mand ombord. Sent om Aftenen den 14. gik han i Land; og han og hans Ledsagere kastede sig paa Ryggen af nogle græssende Heste og galopperede ind til Gedesby, hvor de jog Sognefoged og Kromand Jens Pedersen og Hustru »ud af deres Seng og sprang med Stovlerne straks derudi, saa varm som den var«. Næste Morgen var alle Nykøbings Kæreter mødt op for at befordre de høje Herskaber ind til Byen; og alle Byens honnorte Madamer maatte op paa Slottet for at fillave et Middagsmaaltid til Czaren. Han ankom Kl. 11 i »en Art af liden Chaise, som blev baaren af tvende Heste, hvilken han selv havde med sig«. Han vilde imidlertid have spist paa et Værtshus, og da han traf sin Kok paa Slotstrappen »pryggede han ham bravt af«. Endelig spiste han dog den fine Middag, »men begærede at spise alene. Lützwow og Reichow (Amtmændene) maatte retirere sig«. Apoteker Seidelins Søn Claus, som dengang var 14 Aar, fortæller, at han lignede en Underofficer med sin lange Hirschfænger og store Spanskrørsprygl, som »en og anden fik at smage, som var saa dristig at komme ham for nær paa Vejen fra Slottet ned til Havnen. Om Aftenen traadte han ind hos Postmester Rosenfeldt »og lod sig der servere med Rugbrød og Hvedebrød, Smør, hollandsk Ost, Godtøl, Brændevin og Vin, og især hovede han godt Dantziger Pryssingen, thi andet havde de ikke at foresætte ham. Jeg (Claus Seidelin) var da og sluppet ind til Rosenfeldts for at se Czaren spise, som skete med megen Gratie, thi naar han havde smurt sig et Stykke Smørrebrød, slikkede han altid Smørret rent af Kniven igen«. Saasnart Flaaden ankom, gik det meste af Mandskabet i Land, »saa at alle Gader og Huse blev saa fulde, at ingen kunde komme frem; og efter et Par Timers Forløb var intet mere af Brød, Kød, Flæsk, Smør, Æg, Øl og Brændevin at finde«. Næste Formiddag sejlede de nordpaa igen. Et Par Dage senere kom Czarinden over Land fra Rødby, »Hun befandt sig ellers vel og fornøjet her paa Nykøbing Slot, thi hun blev her i 5 Dage, da Byens Madamer maatte skiftes til at lave Mad til hende, som hun fandt Behag udi . . . Hun var Czar Peters anden Gemal, som han havde taget fra hendes Mand, der var Underofficer, og gjorde Manden siden til Oberstløjtnant«. 1845 fik Ejeren af Czarens Hus 100 Rubler og en Guldmedaille af Czar Nikolaus, og 1898 gav den russiske Regering 9000 Kr. til Bygningens Istandsættelse.

Siden Enkedronningens Dage havde Nykøbing ikke haft fede Aar. Kirkens Taarn var faldefærdigt allerede 1650, men blev først ombygget 1766. Samme Aar blev det be-

sluttet at sælge Slottet, efter at man først havde tilbudt Byen det gratis mod at paalægge sig Vedligeholdelsen. Det blev solgt for 16.718 Rdl. til Køberne af Ourupgaard, Vennerslund, Nybollegaard og Gedsersgaard; og disse Gaarde og Slotsgade 7 (den nuværende Latinskole) er for en stor Del opført af Sten fra Slottet. Kort Tid efter var der kun en Stenhob tilbage, hvor Slottet havde staaet. Det var et haardt Slag for Byen pludselig at miste hele Slottets Stab af Tjenestemænd og Haandværkere; og der blev, siger Erik Pontoppidan, stor Fattigdom iblant de fleste Borgere og Haandverkere, mange Gaarde og Huuse staae derfor og ledige. Paa det Tidspunkt var der 205 private Gaarde og Huuse i Byen, og dens Indvaanere bestod af Præst, Kapellan, Klokker, Organist, Rektor, 3 Hore, Regnemester, Byfoged, Byskriver, Tolder, Vejer og Maaler, 13 Købmænd, 4 Skip-

Nykøbing Kirke.

pere, 76 Haandværkere af alle Slags, hvoraf Skomagere, Hanskemagere, Skræddere og Vævere udgør det største Tal, 3 Værtshusmænd, en privilegeret Farver, 12 Daglejere, ialt 120 Borgere, og Indvaanernes Tal over 12 Aar 670 Personer. Endnu bor i Byen Enroulerings-Kaptajnen ved So-Étaten, Monsterskriver, Apoteker og Kirurg. Til Byen er 8 Skibe fra 7 til 19 Kommerceclæster drægtige.

Omkring 1800 fandt L. M. Wedel paa sin Gennemrejse, at Nykøbing var et dejligt Sted, hvor man ikke saa let kan blive melankolsk som paa endeel andre Steder, der har saa mange Modbydeligheder for Sandserne. Byen havde dengang kun 1079 Indbyggere; og den laa endnu som for 400 Aar siden mellem Slottet og Kirken. Af Slottet var der ganske vist kun nogle Murbrokker og en Vejmølle tilbage; men Landevejen gik stadig udenom Slotspladsen langs Stranden og blev først flyttet Øst for den en Snes Aar senere, hvorved den gamle Vej fik Navnet den lukkede Ende. Selve Slotspladsen blev bebygget henimod Midten af det 19. Aarhundrede bl. a. af Muremester Glahn. Byporten mod

Nord blev flyttet med Landevejen og anbragt omtrent ud for Vandmøllestræde, der har sit Navn fra Vandmøllen nede ved Stranden. Denne Vandmølle blev drevet af det opstemmede Vand fra Slotssøen, det nuværende offentlige Anlæg. Tolderen flyttede ogsaa med Landevejen og slog sig ned lige indenfor Porten. I Begyndelsen af Aarthundredet residerede Stadthauptmanden Isak Sidenius i Slotsgade Nr. 17 23; i 1845 byggede man Vinkælderen overfor. Udenfor Byportene var der god Lejlighed til Græsning og Avling i Somarken Strandmarken og Lundeskovsmarken. Engene Nordøst for Byen var stadig en So, og mellem denne og Byen laa den gamle Slotshave, som endnu ved Aar 1800 siges at være holdt i god Stand af Ejeren. Dronningensgade og Skolegade var kun en Markvej.

Nykøbing i gamle Dage.

der kaldtes Humlestræde. Jernbanegade eksisterede ikke. Byen gik kun til Byporten for Enden af Østergade. Paa det spidse Hjørne mellem Nygade og Jernbanegade laa Gartnergaarden, og paa det øvrige Areal mellem Slotshaven og Kirkens Grund havde Byens Borgere Frugthaver. Mod Syd stødte Haverne op til Volden og Voldgraven, som var blevet udbedret under Svenskekrigen, men nu nærmest var et Lystanlæg. Først i 1860erne begyndte Nygade at vokse ud over Voldkvarteret. Byporten mod Syd var Friseporten for Enden af Frisegade. Hospitalet husede nu ca. 40 Kvinder i det snart 400 Aar gamle Helligaandshus. For at skaffe Sengeplads var der i det store kirkehvelvede Rum anbragt en Række toetagers Sengesteder. I Hospitalet opbevarede man ogsaa de gamle i dertil indrettede Daarekister, som virkelig var Kister eller Skabe af Planker med en Gulvflade paa ca. $2\frac{1}{2} \times 3\frac{1}{2}$ Alen. Indtil 1740 stod Daarekisterne i et Skur, hvis Hovedopgave var at være Brænderum. Senere stod de i Taarnet, indtil Lolland-Falster i 1791 fik en fælles Daarekiste i Maribo. Det gamle Helligaandshus blev først nedbrudt 1833, og nye Byg-

ninger rejste sig, efterhaanden som Byen og dens Velstand voksede. Latinskolen var stadig i det gamle Raadhus ved Kirken, skønt Eleverne gentagne Gange brød Hul i Gulvet og underholdt sig med Fangerne i Byens Fængsel i Kælderen nedenunder. 1808 flyttede Skolen til sin nuværende Bygning i Slotsgade. Fra 1838 blev første Salen i det gamle Raadhus overladt til Generalmajor Classens efterladte Bibliotek, der fungerede som offentligt Bibliotek for Byen og Omegnen, indtil det i 1919 gik ind i Centralbiblioteket. 1779 havde Byen faaet en Almueskolelærer med en aarlig Løn paa 100 Rdl., og fra 1843 var Skolehuset Langgade Nr. 11. Denne Bygning blev dog ogsaa brugt til Epidemihus, for under Epidemier skulde Børnene jo alligevel ikke gaa i Skole. Epidemier var dengang ret alvorlige, i Kolera-Sommeren 1853 døde 87 af de 154 angrebne. Ved Slottets Nedbrydning overlod Staten sin Vandledning fra Systofte Kilde til Byen; og en Del af de større Huse har rimeligvis benyttet den, men Trærørene blev daarligt vedligeholdt; og man gik igen over til Brøndvandet, til Byen i 1890 fik sit Vandværk og dermed vendte tilbage til Systofte Kilden.

Henimod Aarhundredets Midte begyndte Byens Vækst at tage Fart, efterhaanden som Landmændene mere og mere gik over til at sælge deres egne Produkter og købe andre i Stedet. 1835 var Indbyggerantallet 1610, men 1860 var det vokset til 3242; og Væksten fortsatte lige til Verdenskrigen. Hele denne Udvikling hænger imidlertid nøje sammen med Byens Industrivirksomheder og de forbedrede Trafikforhold, der indlededes med Broen, som 1867 afløste den gamle Trækfærge og fortsattes med Jernbanerne og Havneudvidelserne. Alle disse Forhold er behandlet i de følgende Afsnit. Til Slut skal vi anføre Erik Pontoppidans Karakteristik af Nykøbingenserne i 1767: Med alle Slags Victualier er Nykiøbing rigeligen forsynet og derfor et got Levested, ligesom Indbyggernes Levemaade saa poleret, at det synes, de forrige Tiders Hof-Holdning haver efterladt sig deri nogle uforglemmelige Foodspoer.

II. P. JENSEN, Borgmester.

født 24. Juni 1864 i Brylle ved Odense, Søn af Modelsnedker A. K. Jensen og Hustru f. Clausen, g. 1886 med Hanne Marie Larsen († 1916). Gennemgaaet Teknisk Skole i København, Redaktør ved Social-Demokraten i Nykøbing F. fra 1905—25, Formand for Ligningskommissionen 1906, Byraadsmedlem 1909, Folketingskandidat i Saksøkingkredsen 1917—20, Landstingsmand 1920, Borgmester i Nykøbing F. 1924. Formand for De samvirkende Arbejderforeninger i Lolland-Falsters Stift og for Museet Falsters Minder, Næstformand i Akts. Nykøbing offentlige Markedshal, Skatteraadsmember og Ejendomsskyld-Vurderingsmand, Medlem af Rigsretten 1925, Formand i Bestyrelsen for S sammenslutningen af danske Havne.

Medlemmer af Nykøbing Byraad er: Arbejdsmand H. C. ANDERSEN, Muremester CHR. HANSEN, Snedker AXEL HANSEN, Sparekassebogholder L. P. HANSEN, Fuldmægtig J. KASTBERG, Overlærer M. MØLLER, Cigarmager J. S. JENSEN, Hospitalsforstander OLUF JENSEN, Landinspektør A. C. LORENTZEN, Købmand GUSTAV MØLLER, Tapetserer P. C. PAASKE, Maskinfabrikant H. P. PETERSEN, Overlærer K. RENDRUP, Amdraadssekretær J. RØNLUND, Cigarhandler C. A. SCHLÜSSER og Typograf SØDERBERG.

Christian den IX.s Bro over Guldborgsund.

SIDEN Nykøbing Falsters Havnevæsen den 7. Juli 1800 blev organiseret, ved at en Havnecommission (ifølge kgl. Resolution af 4. Juli 1798) nedsattes til Havnekassens Bestyrelse og Havnevæsenets Fremme, har Havneforholdene undergaaet en Udvikling, baade med Hensyn til Uddybning af Farvandet mellem Guldborg og Nykøbing, Opfyldning for Indvinding af Havneplads og Opførsel af nye Bolværker, som sikkert ikke mange mellem store danske Provinsbyer kan vise Magen til.

Nedenstaaende Tal angiver i korte Træk denne Udvikling:

I Aaret var Dybden af Bolværket.	Bolværkets Længde.	Havnepladsens Areal.
1800. .... 7 Fod	200 Fod	1.200 Alen
1835. .... 11 —	430	6.500
1848. .... 12 —	1020	10.000
1868. .... 13 —	1110 —	15.000
1876. .... 14 —	1880 —	27.000 —
1885. .... 16 —	1880 —	27.000 —
1896. .... 18 —	2660 —	34.000
1906. .... 20 —	2800	38.000 —
1913. .... 20 —	2970	120.000
1930. .... 20 —	4140 —	139.600 —

Havnesporenes samlede Længde er ca. 3 km.

Først i Slutningen af det 18. Aarhundrede bliver der Tale om et ordnet Havnevæsen ved Nykøbing F.s Skibsbroer, men først langt ind i det 19. Aarhundrede kan der tales om en egentlig Havn, hvor Skibe kunde ligge i Læ for al Slags Uvejr, Storm og Isgang. De Nykøbing Skibsbroer, der danner Grundlaget for den nuværende Havn, er sikkert meget gamle. Da Svenskerne i 1659, paa deres Vej mod København, slog Bro over Guldborgsund udfør Grængeskoven paa Lolland, kaldtes den nordligste Bro for Færgebroen og den sydligste for Bastebroen, og den sidste har sikkert dengang svaret til sit Navn og været

bastet sammen. Efter de faa Oplysninger, der har kunnet fremskaffes vedrørende Skibsbroerne før Aaret 1800, fremgaar det, at de i de Tider har været i en meget daarlig Forfatning. Dybden dengang over Hjelms og Iskælderflakkene har højest været 6 à 6½ Fod, og det er ikke store Skibe, der har kunnet befare Guldborgsund og anløbe Nykøbings Skibsbroer. Endnu i Aaret 1800 var Dybden ved Skibsbroerne og over Flakkene kun 7 Fod, og den søndre Del af Guldborgsund — ud mod Gedser — var ufarbar paa Grund af mange og store Sten i Farvandet mellem Flatø og Hærdingen — altsaa i Hasselø Gab.

Kong Christian den 4. udstedte den 16 Maj 1847 en Forordning til alle Stiftsbefalingsmænd i Danmark og Norge, hvoraf Pg. 4 lød saaledes:

»For det fierte hafve vi och nödigt eractet til en saaledes brug at paabyde, at hvert taal Skib, kreier eller skude, indlandisk och udlendisk her udi vort rige Danmark skulde til hafnepenge, foruden hvis de tilforne gifvet hafver, gifve til os och Kronen af hver læster indtil 60 læster en-slet-mark, saavel naar de løbe ind hafn, som naar de løbe ud, och et skib, kreier eller skude, som er baglastet, gifve half saa meget, mens er noget skib større end 60 læster, gifve en rdl. af Skibet och ikke mere, hvilket i alle hafne, saa tit nogen enten ind eller ud løber, gifves skal.«

Den 12. April 1665 modtager Stiftsbefalingsmand Hans Hansen udi Lolland-Falster et Rescript om Nykiøbings Skibsbroers Istandsættelse og Skibsafgift-Restancernes Inddrivelse »samt at han herefter hafver aarligen at lade annamme Indkomsten og paa Skibsbroen tilbørligen anvende .

Ifølge en Bestemmelse af 1787 skulde Skibe, som losse paa Fjorden, i Fremtiden betale deres Skibsafgifter paa Nykøbing Toldkammer i stedetfor som hidtil paa Bandholm Toldkammer.

Forst i 1798 gøres det første Skridt henimod at faa ordnede Forhold i Havnevæsenet for Nykiøbing paa Falster, idet Borgmester og Byfoged Brock i Maj Maaned dette Aar

Havnen med den gamle Toldbod omkring 1876.

modtager en Skrivelse fra Stiftamtmand F. H. J. Wind paa Juellinge. Denne Skrivelse, der er indført paa første Side i den Forhandlingsprotokol, som den 29. Maj 1799 toges i Brug i den Nykiøbing Havnecommissions første Møde, har følgende Ordlyd:

»PRO MEMORIA«

Det kongelige, vestindiske genesiske Rente og Generaltoldkammer har under 28. Apr. tilskrevet mig saaledes:

Hans kongelige Majestæt har paa Generaltoldkammerets allerunderdanigste Forestillinger angaaende Havnevæsenet i Danmark og Norge, under 4. April 1798 behaget at resolvare saaledes:

Vi bifalde allernaadigst at Overlodsens Kommandør-Kapitain Løvenørn som nu er, eller den som i Tiden af os bliver antaget at gaa vort Generaltoldkammer tilhaande i Bro og Havnevæsenet samt Ringe og Fyrvæsenet, som kunde udfordre hans Nærværelse.

Og endvidere har højstbemeldte Hans Majestæt under 25. samme Maaned paa bemeldte Forestillinger afgivet følgende Resolution:

Vi bifalde allernaadigst:

1. at en Havnecommission skal ansættes for enhver af de Kiøbsteder, hvor en saadan endnu ikke er ansat, og at samme skal bestaa af en Øvrighedsperson og nogle af Byens Borgere.

2. at Regnskabet for Bro- & Havnevæsenet samt det øvrige til Sejladsens Sikkerhed fornødne skal revideres, decideres og kvitteres af vort General-Toldkammer.

3. at det maa overlades bemeldte Havnecommission indtil en vis Sum at anvise Betalinger til de fornødne Udgifter, men at det derimod, naar de overgaa denne Sum, maa paalægges den Havn foreløbig at indhente Stiftamtmandens Betænkning og derefter imodtage vort General-Toldkammers Beslutning.

Endelig ville vi og at Stiftamtmanden skal have Overopsynet med disse ansatte

Havnecommissioner og at vort General-Toldkammer skal saavel om Udgifterne hertil, som om de Afgifter til Bro- og

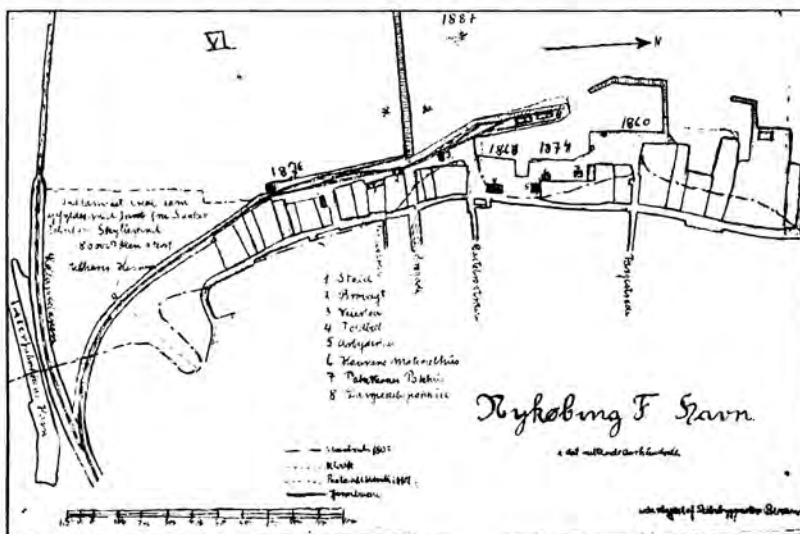
Havnevæsenet samt Ringe og Fyrvæsenets Istandbringelse, som

Kjøbstæderne selv maatte foreslaa og paalægges sig, corresponderede med vedkommende Stiftamtmand og derover i ethvert Tilfælde at indhente hans Erklæring.

Hosstaaende allernaadigste Resolutioner

Havnen mellem Broerne.

Nykøbing Havn i Aaret 1887.

bekientgjøres herved til behagelig Efterretning og til videre Bekientgjørelse for Vedkommende. Kammeret maa derhos tjenstligt udbede sig indberettet om de Stæder hvor økonomiske Afgifter til Bro- og Havnevæsenet allerede er bestemte, af hvem disse oppebæres og hvem derover har den daglige Bestyrelse, saa og i Tilfælde, at ingen Commission dertil har været ansat, der maa da foreslaas foruden en af Stædets Øvrighed, tvende paa lidelige og kyndige Mænd, hvilke kunne vælges af Byens Borgere og Indvaanere imellem sig selv, til at indtræde i den ved Hans Majestæt befalede Commission, hvorom man af Kammerherren udbeder sig underrettet.

Ifølge heraf ville Deres Velædelhed behage at underrette mig om hvad ovennævnte Afgifter, der til Bro- og Havnevæsenet i Nyekiøbing Kiøbstad allerede maatte være bestemte, af hvem disse oppebæres og hvem derover har den daglige Bestyrelse, som og at foreslaa 2 paa lidelige og kyndige Mænd af Byens Indvaanere til at indtræde i den af Hans Majestæt befalede Commission.

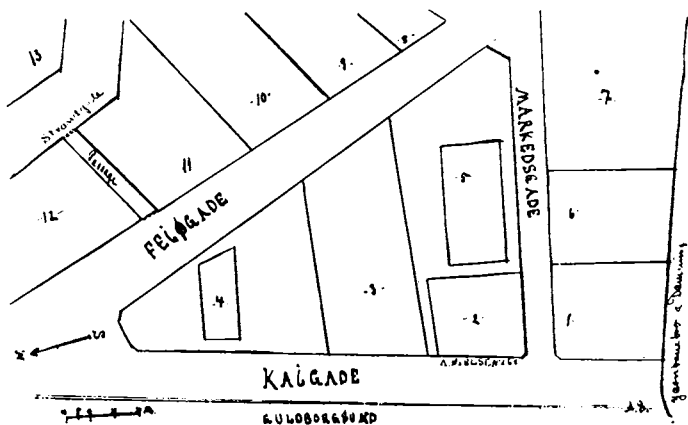
Juellinge, den 1. Maj 1798.

sign. F. H. J. Wind.

Til Hrr. Borgmester Brock.

Nu var Havnevæsenet organiseret, og der paabegyndtes nu en Istandsættelse af Skibsbroerne og foretoges Udvidelse af Havnen. I Aaret 1838 udførtes Anlæggelsen af en Havn med Læmoler. I 1817 er Indtægterne i Bro- & Havnepenge 453 Rdl., men i 1819 kun 267 Rdl. Havnefogedens Løn opføres for 1820 med 12 Rd. 3 Mk. I August 1859 holdes det første Møde, hvori Havnekommissionen deltager, angaaende en fast Bro over Guldborgsund mellem Nykøbing og Lolland. Den nye Bro indvies den 4. Juli 1867 i Overværelse af Kong Christian den 9., og Havnefoged Petersen ansættes som Brofoged fra 1. Juli 1867 for en aarlig Løn af 150 Rd. Bromændene ved Christian den 9.s Bro faar først i 1869 et Opholdsrum ved Broen, idet Havneudvalget, til dette Formaal, lejer et Værelse i Garver Møllers Hus og derfor betaler 10 Rd. aarlig. Etatsraad Tesdorpf, Jomfru Birkholm og Garver Møller tilbyder at afstaa Grund til den nye Havneplads Syd for Bastebroen uden anden Bekostning for Havnekassen end Opsættelse af et nyt Plankeværk, hvad Udvalget selvfølgelig modtager med Tak. I Slutningen af dette Aar er den nye Havneplads helt færdig, og Havneudvalget melder, at Havnens Landareal nu i alt udgør 25,630 □ Al. I 1877 køber Udvalget Gæstgiver Poulsens Lysthus til Opholdsrum for Bromændene og betaler derfor 260 Kr., men en Ansøgning fra Havnefoged Petersen, der fremkommer i 1878, om at faa et Kontor paa Havnepladsen, afslaaes. Samme Aar køber Udvalget forskellige Strandlodder til Udvidelse af Havnepladsen Syd for Christian den 9.s Bro.

I Sommeren 1910 anbringes der elektrisk Motor i Svingpartiet i Christian den 9.s Bro, til Drift af Svingbroen, da den stadig øgede Trafik, saavel over Broen som gennem den, kræver, at Broens Aabning for Gennem-

Det fra Sukkerfabriken, mellem Broerne opfyldte Areal.

sejling sker i den kortest mulige Tid. I 1909 er Antallet af Gange, som Broen er aabnet for Gennemsejling steget til 1811, og den er passeret af i alt 1940 Fatøjer. Amtet bidrog med 750 Kr. til Motorens Installation, men Kommunen maa selv bekoste Broens Belysning med 8 elektriske Lamper. Kommunens Udgifter til Broens Betjening, Renholdelse og Belysning anslaaes for Aarene 1911—12 til 2216 Kr.

Under en Oppejling af Farvandet i 1916 udfør Grængebroen viste det sig nødvendigt at opfiske Resterne af den saakaldte »Svenskebro«, der i 1659 af Svenskerne blev bygget over Guldborgsund. Det opfiskede Tømmer, der altsaa havde ligget i Vandet i 256 Aar, var endnu saa godt som friskt, i Særdeleshed paa de Støder, hvor Barken endnu sad paa Træstammerne. Tømmeret solgtes ved Auktion, som Brænde, men egnede sig dog kun til Brug under Vaskekedler, da Røgen afgav en meget stram Lugt. Af det opfiskede Tømmers Tilhugning kunde man tilnærmelsesvis skønne, hvorledes denne Brobygning var foregaaet. Den var bygget af Flaader ca. 5 Al. brede og fra 8 til 10 Alen lange, med opretstaaende temmelig svære Træstammer i hvert Hjørne, hvis Længde rettede sig efter den Dybde, Flaaden skulde nedsænkes i, derefter var Flaaderne nedsænket til Bunden i hinandens Forlængelse tværs over Sundet ved Paafyldning af Sten og de opretstaaende Træstammer paa begge Sider forbundne (bastede) sammen med hinanden ved lange Stykker Tømmer i Vandlinien, hvorover Brodækket er lagt ved Tværliggere. Da Dybden i Farvandet var indtil 8 Mtr., har Bropartiet over dette sikkert været flydende. Der fandtes ingen Jærndeile, Bolte eller Boltehuller i Tømmeret, saa Broen har i et og alt været bastet sammen.

I Sommeren 1926 indkøber Havneudvalget Bugser- og Isbryderbaaden »Rane« af Kalmar, der kostede ca. 110,000 svenske Kroner. I September omdøbes Baaden og faar Navnet »Mester«.

Havneudvalget drøfter i 1927 Planer om Udvidelse af Havnen imod Nord, og den 1. Febr. 1928 vedtager Byraadet Havneudvalgets indstillede Plan. Først i Marts Maaned 1930 paabegyndte man Udvidelsesarbejderne, der vil koste 1 Mill. 460,000 Kr., hvilket er ikke saa lidt mere, end Havnens Udvidelser og Forbedringer har kostet siden Aaret 1800.

Om alle de Udvidelser og Uddybninger, der er sket ved Havnen gennem de mange Aar, er det os ikke muligt at oplyse i Enkeltheder, idet Pladsen her ikke tillader det, men siden Aaret 1800 har Havnen stadig været Genstand for Forbedringer.

Til Slut skal vi lige oplyse om nogle Tal, først angaaende Broen.

Oversigt over hvor mange Gange Christian den 9.s Bro er aabnet aarlig for Skibes Gennemsejling og hvor mange Fartøjer der har passeret den i begge Retninger.

Kalenderaaret 1868	aabnedes Broen	599	Gange og passeredes af	—	Skibe
Kalenderaaret 1891	—	1592	—	—	—
Kalenderaaret 1912	—	1919	—	—	2846
Regnskabsaaret 1919/20	—	1564	—	—	2440
Regnskabsaaret 1928/29	—	2117	—	—	3413

Oversigt over Trafikken paa Nykøbing Havn i den nyere Tid.

1913/14 indgik	715	Fartøjer med	62,738	N. T. deraf	84	S/S med	40,775	N. T.
1919/20	—	468	—	—	70,909	N. T.	—	72 S/S — 50,228 N. T.
1924/25	—	1202	—	—	129,120	N. T.	—	139 S/S — 78,198 N. T.
1929/30	—	1152	—	—	104,608	N. T.	—	169 S/S — 63,856 N. T.

Oversigt over Indtægter fra Bro- og Havnepenge ved Nykøbing Havn.

1817: 453 Rdl. 1843: 1500 Rdl. 1868: 6353 Rdl. 1885: 30,035 Kr. 1898: 45,291 Kr.
1910/11: 64,381 Kr. 1918/19: 49,474 Kr. I 1920 forhøjedes Taksterne med 100 pCt.
1924/25: 267,459 Kr. 1929/30: 258.760 Kr.

Havnen, Nord for Broen.

Havneudvalget bestaar af Borgmester H. P. Jensen, Amsraadssekretær J. Ronlund og Arbejdsmand Chr. Andersen, som Medlemmer af Byraadet, Købmand F. J. Kryger og Arbejdsmand Hans Frederiksen, som valgte udenfor Byraadet.

Aug. Wille er Havneingeniør og har beklædt Stillingen siden 1. April 1917. A. G. Schiøttz er Havne- og Brofoged og har virket som saadan siden 1. April 1913.

AUGUST WILLE, Stads- og Havneingeniør,

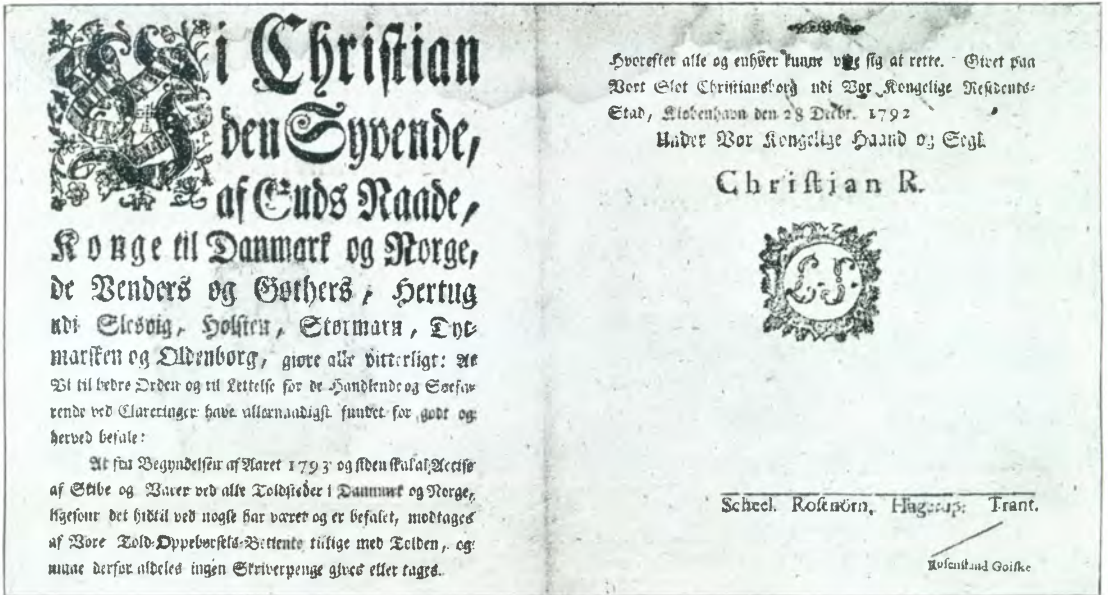
født 13. August 1877 i Asp pr. Holstebro, Søn af Proprietær A. M. Wille og Hustru Marie f. Præstmark. g. 1908 med Agnes Hansen. cand. polyt. 1904, Stadsingeniør i Silkeborg fra 1912—17, Medlem af Menighedsraadet, Formand for samme fra 1924—26, Stads- og Havneingeniør i Nykøbing F. siden 1917.

AXEL GEORG SCHIÖTTZ, Havne- og Brofoged,

født 21. November 1873 i Nyborg, Søn af Købmand K. F. Schiøttz og Hustru Kirstine f. Hansen. g. 1901 med Marie Mortensen. Styrmands- og Skibsfører-eksamen, første Del 1892, sidste Del 1900. Styrmand og Dampskibsfører fra 1895—1913, Formand for Sømandsforeningen af 1887 i Nykøbing F. Havne- og Brofoged siden 1913.

NYKØBING FALSTERS TOLDSTED. Accisen, ogsaa kaldet Consumtionsafgiften, er en i Midten af det 17. Aarhundrede (i Danmark 1657) opkommen Afgift, der skulde svares af Forbruget af de i Landet frembragte Produkter, men af praktiske Grunde gerne opkrævedes paa Produktionsstederne (saasom Formalingsafgiften og Brænderiafgiften) eller ved Landprodukters Indførsel til Byen. Consumtionsstederne finder man ret ofte benævnt som Brænderikontrolsteder. Disse havde overordnede Embedsmænd, nemlig Consumtionsinspektører og Consumtionskasserere. I Slutningen af Consumptionstiden simplificeredes denne Tjeneste under een Consumtionsforvalter. Denne havde da, paa de forskellige Consumtionspladser, der var underlagt hans Distrikt, Consumtionsbetjente.

Plakat om Accisens Oppebørsel ved Toldstederne i Danmark og Norge.

I forrige Tider fandtes der Byporte og Bybomme ved alle Købstæder og ved disse laa Acciseboden. og ingen fra Landet maatte passere disse Boder uden først at have erlagt Indførselstold af de Varer, de havde med sig. I Reglen var disse Boder bortforpagtede. saa man forstaar, at det var i Accisemandens Interesse nøje at overvaage, at ingen som helst toldpligtig Vare undgik hans Opmærksomhed. Consumptionen, der som beskrevet for var bortforpagtet, overtoges i 1776 af Toldvæsenet. Dette købte Nykøbing 3 Acciseboder for 40 Rdl. pr. Stk. Disse Forhold holdt sig helt op til Aaret 1850, da saavel Acciseboder som Bybomme ophævedes. Finansministeriets Udstedelse desangaaende findes dateret i Oktober 1850 med følgende Paabud:

« — — — — — Portconsumtionen og Portopsyn samt Formalingskontrol ophører for Provinskøbstædernes Vedkommende den 6. Oktober næstkommende Kl. 12 Middag, efter hvilket Klokkeslæt alle Bomme og landværts Adgange til Købstæderne forbliver aabentstaaende. »

For Nykøbing Toldsteds Vedkommende da har dette i en Periode baade været Toldsted og Consumptionssted. Den gamle Toldbod, der byggedes i 1839. laa paa Havnepladsen, men paa en noget anden Plads end der, hvor den nuværende er opført. Den nuværende Bygning, der opførtes i 1901. er meget pompøs i sin Arkitektur og har en skøn Beliggenhed.

I Aaret 1844 var Netto-Toldindtægterne ved dette Toldsted 19,612 Rdl. 72 Sk. Netto-Consumtionsindtægterne var 4.092 Rdl. 42 Sk. og Afgifterne for Øl og Brændevin 10,666 Rdl. 43 Sk.

Sammenligner vi disse Indtægter med Tal fra vor Tid, da faar vi rigtignok et anderledes Billede frem. I 1910 udgjorde Toldvæsenets Indtægter 267,934 Kr. I 1919 er de steget til 2,294,615 Kr. hvoraf 491,953 Kr. er ren Toldindtægt. 1929 udviser et Beløb af 2,344,051 Kr. 00 Øre, hvoraf de 988,120 Kr. er ren Toldafgift.

Sammenligner man dette nu saa omfattende »Væsen« med vore andre Statsvæsener og med vore Forfædres Acciseboder og den senere Consumptionstid, forstaar man, hvilken

mægtig Udvikling, der er foregaaet inden for dette, i et forholdsvis kort Spand af Tid.

Den saa hurtige Udvikling maa jo ses paa Grundlag af den omfattende Indførsel af udenlandske Varer, hvilket har medført, at Toldembetsmændene nu om Stunder gennemgaar en bogstavelig talt videnskabelig Skole, for det er jo i Tusinder af forskelligartede Varer, der indføres.

Under Toldkammeret sorterer Tobaksskatten, Omsætningsafgiften paa Motorkøretøjer, Spiritusafgiften o. fl.

Ved denne Etat har der for Nykøbing Vedkommende været følgende ledende Personer. Den første, der kendes Navn paa, er Tolder Bruun, der døde i 1776 og efterfulgtes af Tolder og Consumtionsforvalter Lund, der sad indtil ca. 1795. Han afløstes af Told- og Consumtionsinspektør Rosen, der afgik ca. 1818. Nu følger Toldinspektør Nissen til 1831, derefter Toldinspektør Schierbeck til 1844 og Toldinspektør Lehmann til 1853. I Aarene fra 1853—61 konstitueredes Kontrolør Egebeck som Toldinspektør og leder i Forbindelse med Toldkassereren Embedet.

Toldinspektørens Indtægter, der var paa 1500 Rdl., deltes mellem disse to, saaledes at Kassereren fik de 1272 Rdl. og Kontroløren de 228 Rdl. Egebeck udnævntes i 1861 til Toldforvalter og virkede til 1882.

Derefter fulgte S. N. Greisen til 1898, E. C. Bruhn til 1906, C. J. Havemann til 1915, E. H. Enevoldsen til 1. Februar 1930, da nuværende Toldforvalter L. P. Poulsen tiltraadte Embedet.

Gammelt Tolddokument.

LARS P. POULSEN, Toldforvalter, R. af D.,

SIHM, Toldkontrolør,

født 25. Marts 1872 i Køng, Søn af Gaardejer Poul Hemmingsen og Hustru Karen f. Hansen. g. 1902 med Marie Kirstine Larsen. Premierløjtnant fra 1896—1902, indtraadt i Tolddetaten 1. Oktober 1901. Kontrolør i Kolding fra 1919—21, Toldforvalter i Padborg fra 1921—30, do. i Nykøbing F. siden 1. Februar 1930. Kaptajn i Reserven fra 1914—27.

født 30. August 1874. Ansat som Volontør i Toldvæsenet i København i Aaret 1889. Udnævnt til Toldassistent i Ribe fra 1903, Toldassistent i Aarhus fra 1904, paa Gedser-Warnekünde Ruten fra 1909, i Odense fra 1917. Udnævnt til Toldkontrolør af 2. Grad i Odense fra 1920 og til Toldkontrolør af 1. Grad i Nykøbing F. fra 1924.

FORENINGEN TIL BEVARELSE AF FALSTERS MINDER. Naar Falster i Dag staar med sit eget Museum, en indsamlet Skat af gamle Minder, skøttet og skærmet i en gammel historisk Bygning, skyldes det i første Række Lærerinde Frk. Laura Boiesen, Nykøbing. Det er hende, der fra først af har undfanget og udkastet Tanken, og det er hende, der fra første Stund og indtil nu har været den egentlige Leder og Sjælen i det hele. Uden Frk. Boiesen var »Falsters Minder maaske slet ikke blevet til, og uden hendes aldrig svigtende Interesse og Kærlighed var det sikkert ikke blevet, hvad det nu er. Frk. Boiesens Navn vil til alle Tider uløseligt være knyttet til »Falsters Minder«, og hver en Falstring der interesserer sig for svundne Tider, vil altid med Taknemlighed minde det store, uegenlyttige Arbejde, som Frk. Boiesen har gjort for at samle og bevare noget af det, der

Czarens Hus.

har hørt Fortiden til og derigennem givet os Oplysning om Fædrenes Liv og Sæder her paa Falster.

Begyndelsen til »Falsters Minder« blev lagt igennem et aabent Brev til Falstringerne, som Frk. Boiesen den 8. November 1912 skrev i de falsterske Blade. Hun slog heri stærkt til Lyd for et Falster-Museum og for at faa dannet en Museumsforening og fremhævede, at det er Falstringernes Pligt at frede om det, der har været, for at de, der kommer efter os, kan lære, hvordan Tiden er gaaet frem, og faa Kendskab til den historiske Sammenhæng i vor Kultur. Først i Januar 1913 udsendtes der igennem Bladene en Henvendelse »Til Beboerne paa Falster«, hvori der opfordres til at støtte Bestræbelserne for at indsamle og værne alt, hvad der paa nogen Maade kunde bidrage til at belyse tidligere Sæder og Skikke paa Falster. Der blev samtidig indbudt til et Møde Lørdag den 25. Januar Kl. 4 paa Hotel »Royal« i Nykøbing for at drøfte Sagen nærmere. Paa dette Møde vedtoges det med alle Stemmer mod een at danne Foreningen, hvis fulde Navn blev »Foreningen til Bevarelse af Falsters Minder«. Aarskontingentet fastsattes til mindst 2 Kr. aarlig, og Bestyrelsen skulde bestaa af 7 Medlemmer. Viceinspektør Petersen blev dens Formand og Frk. Boiesen valgtes til Kasserer. Man gik derefter straks i Gang med at føre Planen ud i Virkeligheden. Medlemmer blev indmeldt. Genstande indsamlet og

snart var Museet en Kendsgerning. Nykøbing Byraad havde overladt Foreningen to Værelser i Administrationsbygningen, og her blev de indsamlede Ting foreløbig sat ind. Mange forskelligartede Sager fyldte snart de to smaa Værelser, hvor Frk. Boiesen og Viceinspektøren omtrent tilbragte al deres Fritid. Tillidsmændene var indbudt til at se Samlingen den 24. Januar 1914, og Dagen efter — Foreningens Stiftelsesdag — blev den offentlig tilgængelig for Publikum. Der var straks stor Tilstrømning, og det var meget fornøjeligt at gaa det hele igennem. Der var da allerede ca. 800 Numre, men det meste var dog kun mindre Genstande. Et ret anseeligt Skab blev omtrent straks fyldt med mangeartede Ting fra Viceinspektør Petersen, der desuden paa anden Vis støttede Foreningen baade med Raad og Daad indtil sin Død. I 1915 fik Museet en meget værdifuld Forøgelse, idet Overlæge Otto Lassen fra Randers skænkede sin store og for en Privat-

Den gamle Krostue.

mand enestaaende Antikvitetssamling til Nykøbing By, som derpaa deponerede den i »Falsters Minder«. I denne Samling, der repræsenterer baade Sten- og Bronzealderen, findes ikke mindre end ca. 50 Urner af forskellig Art og Udseende og tillige en Mængde sjældne Ting i Rav. Hr. Lassen er født i Torkildstrup og har gaaet i Nykøbing Latin-skole, derfor er hans Samling kommet hans Fødeøs Museum til gode.

Af andre Ting, der er deponeret paa »Falsters Minder«, kan nævnes et Herbarium, som tilhører Naturhistorisk Forening, to Gravrammer fra Tingsted Kirke, samt Laaget til et gotisk Røgelseskar fra Kirken i Nr. Vedby.

I Slutningen af 1917 erhvervede »Falsters Minder« sig sit dyreste Klenodie og fornemste Pryd, nemlig Ligbærerlavets gamle skønne Sølvpokal. Men den maatte købes, og Prisen var ikke mindre end 5000 Kr. Det var mange Penge for en lille fattig Forening, men igen var Frk. Boiesen ude paa Jagt efter Hjælp, og ved frivillige Gaver fra Nykøbing Beboere lykkedes det hende at faa indsamlet de nødvendige Midler, saaledes at den gamle Pokal blev bevaret for Byen og indsat paa »Falsters Minder«.

Fra 1913 til 1918 var Samlingen til Huse i Administrationsbygningen, men efter som der stadig kom mere og mere til, blev Rummene for smaa, og da Værelserne tillige skulde bruges til Borgmesterkontor, saa flyttedes den hen i den gamle Raadhusfløj i Nykøbing Kirke. Her fik man en stor Sal og fire mindre Stuer til Raadighed. Den ene af

Laugspokal fra 1894.

Stuerne indrettedes som et gammelt falstersk Køkken med Stengulv og aaben Skorstensarne og desuden fyldt af mange forskellige Slags Trætøj, der har haft hjemme i Køkkener og Bryggers i Fortidens Bøndergaarde. Samlingen var nu oppe paa over 1500 Genstande, deraf flere større, nogle købte, men de fleste skænkede.

Af det nye, der var kommet til, var en meget interessant og paa sin Vis meget betydelig Gave fra Malermester Carl Hansen & Søn, Tømrermester Pantmann Hansen, Nykøbing, og bestod i ikke mindre end en tre Alen Model af det gamle Nykøbing Slot. Denne Gave, der er et Stykke Fritidsarbejde, har fra første Begyndelse og indtil Dato kunnet glæde sig ved de besøgendes udelte Opmærksomhed.

At Flytningen fra Administrationsbygningen til Kirken var en stor Fordel, siger sig selv, men man blev dog hurtigt klar over, at med den uophørlig voksende Samling vilde Lokalerne her ogsaa snart blive for smaa. Og hvor skulde man saa flytte hen? Tanker og Drømme, Ønsker og For-

haabninger var der nok af, ikke mindst hos Frk. Boiesen, men Midlerne, Opnaaelsen og alt det dertil hørende, var Fremtidsmusik, som de mere nøgterne Sjæle næppe lyttede til med et halvt Øre.

Men de dunkle svævende Drømme blev til fuld Virkelighed næsten for de mest forhaabningsfulde turde tænke derpaa. »Czarens Hus« blev udbudt til Salg, ca. 150,000 Kr. skulde det koste. Pengene blev skaffet til Veje, Huset købt, og Falsters Minder havde fundet sit faste, værdige Stæde saa langt ud i Fremtiden, som Mennesker formaar at raade.

At Købet af »Czarens Hus« kunde finde Sted, skyldtes i første Række Købmand Jeppesen, Nykøbing. Fra flere forskellige Sider har der været ydet »Falsters Minder« økonomisk Støtte, men det havde aldeles ikke forslaaet ved Købet af »Czarens Hus«, hvis ikke Hr. Jeppesen var traadt til. Paa samme Vis som Frk. Boiesens Navn maa nævnes som Stifteren og Skabereren af »Falsters Minder«, saaledes maa Hr. Jeppesen indskrives som den, der har reddet Nykøbing og vel Falsters mest bekendte historiske Sted fra Vanskæbne som simpelt Værtshus og forvandlet det til et trygt Ly for et Stykke af Falsters Historie.

Ved Indvielseshøjtideligheden, der fandt Sted Lordag den 29. Juni 1924 udnævntes Hr. Købmand Jeppesen til Æresmedlem af »Falsters

Dobefond fra Idestrup.

Minder» Samlingen, hvis Flytning var forestaaet af Frk. Boiesen, talte nu over 2000 Numre.

For »Falsters Minder« betød Indflytningen i »Czarens Hus« et mægtigt Fremskridt. I den store, smukke Bygning, der ligger tæt ved Torvet og paa Hjørnet af Langgade og Færgestræde, med de mange rummelige Værelser, kan alle de gamle Ting fuldt ud komme til deres Ret. Selve Husets Historie er jo ogsaa mere end landsdelskendt, fordi den høje russiske Czar Peter den Store i sin Tid har nedladt sig til her at stille sin Hunger og Torst, da han gram i Hu og efter at have banket sin Kok ikke vilde aflægge et ventet Besog paa Nykøbing Slot. Om den historiske Begivenhed melder en Trætavle, der er indsat i Skænkestuen, at IHRE CZARISCHE MAJESTÄT ZU MOSCOWIEN PETER ALEXEWITZ HAT HIER GESPEISET ANNO 1716 DI 15 JULI .

Alle Stuerne i »Czarens Hus« har nu faaet Navn, væsentlig efter de Ting, som er opstillet der. Der er saaledes Bondestuen, Nykøbingstuen, Czarstuen, Slotsstuen, Landbrugsstuen, Kabinettet og Vaabenkammeret. I den øverste Etage er der indrettet Opsynet en Lejlighed. Foreningen modtager Tilskud fra Amsraadet, Nykøbing og Stubbekøbing Byraad, det Classenske Fideikommis, Sukkerfabriken, Nykøbing og Landbostandens Sparekasser, Industri- og Landbrugsbanken og Landmandsbankens Filial i Nykøbing samt fra saa godt som alle falsterske Sogneraad.

Bonestuen.

Sukkerfabrikens Stifter, Gehejmekonferensraad
E. Tesdorpf, Ourupgaard.

SUKKERFABRIKEN NYKØBING byggedes i 1884—85, men denne var ingenlunde den første Bygning, der opførtes til dette Formaal, thi den første Sukkerfabrik byggedes i 1873 ved Odense, og samme Aar opførtes Fabriken »Lolland ved Holeby. Nakskov Sukkerfabrik havde sin første Kampagne i 1883. Men den Mand, der skabte Andelssukkerfabriken »Nykøbing«, Gehejmekonferensraad E. Tesdorpf, havde i mange Aar med levende Interesse beskæftiget sig med denne Sag. I flere Aar havde han stillet sig ret skeptisk overfor Roekulturen her i Landet under de Vilkaar, den havde at arbejde under med Hensyn til Told og Afsætning, og disse Omstændigheder bevirkede ogsaa, at han, da Krisen for Fabriken »Lolland« indtraadte i Midten af 1870'erne, ikke mente at kunne træde til. Dette blev senere ofte bebrejdet ham, især da han traadte i Spidsen for Oprettelsen af Andelsfabriken »Nykøbing«, men — som han sagde — »det vi ikke kunde magte i 1876, det kan vi magte i 1883«, og for øvrigt var

denne Kritik ikke berettiget, idet Geheimeraad Tesdorpf sammen med 14 andre større Landmænd ved en bestemt Lejlighed ydede Fabriken »Lolland« en betydelig økonomisk Støtte, uden at denne Støtte dog var i Stand til at redde denne Fabrik.

Grunden til Geheimeraad Tesdorpf's Betæneligheder i Roekulturens første Aar laa væsentlig i Beskatningsforholdene for Sukkeret. Allerede i Begyndelsen af Halvtredserne henvendte han sig til daværende Finansminister Grev Sponneck med Forespørgsel om, hvorledes Staten vilde stille sig til Sukkerroevælden, hvis det kunde lykkes ham at gøre en solid Begyndelse ved at overføre denne Industri paa dansk Grund. Sponneck svarede, at han agtede at knuse den med alle de Midler, der stod til hans Raadighed. Det var sikkert udelukkende af finansielle Hensyn, at Sponneck stillede sig saaledes. Den danske Stat havde paa det Tidspunkt en forholdsvis betydelig Indtægt ved Sukkertolden, og Sponneck saa kun paa Statskassens direkte Interesse i at beholde denne Indtægt, som han mente vilde forsvinde, hvis en hjemlig Industri kunde forsyne Landet med Sukker. Dette hans Syn deltes ogsaa af de følgende Finansministre. Overfor den senere Finansminister Fenger havde Tesdorpf ligeledes Lejlighed til at udvikle sit Syn paa, hvilken Betydning det vilde have for Landbruget, hvis det ogsaa kunde kaste sig over Sukkerroekulturen, og Tesdorpf bad denne Finansminister tage hensynsfuldt paa Sagen, Men Fenger røbede som sin Forgænger komplet Mangel paa Sans for Betydningen heraf. I 1872—73 havde Tesdorpf gentagne Gange Lejlighed til at tale med Finansminister Krieger, og denne bad ham fremsætte sin Mening om Sukkerindustrien. Tesdorpf beskrev da for Ministeren, hvilken Betydning Roesukkerkulturen havde i Tyskland. Midt i Halvtredserne havde han berejst Sukkerdistrikterne i Magdeburger-Egnen, og indsigtsfulde Mænd, han havde talt med, havde da overfor ham udtalt deres Beklagelse af, at den preussiske Regering stillede sig saa uforstaaende overfor en Industri, der var af saa uhyre Vigtighed for Staten. Ti Aar efter, straks efter den tysk-østrigske Krig, havde han atter Lejlighed til at besøge disse Egne, og man sagde ham da, at Preussen kunde takke sin Sukkerindustri for, at den finansielt var i Stand til at føre Krigen mod Østrig. I 1869 var Tesdorpf i Frankrig og havde ligeledes

ner Lejlighed til at iagttage, hvilken Betydning for Landets Landbrug, Sukkerindustrien havde. Franskmandene havde et Mundheld, der sagde, at Sukkerroen betyder Velvære overalt. Med Henviisning til disse Erfaringer søgte Tesdorpf at indvirke paa Krieger, men forgæves. Krieger erklærede rent ud: »Jeg kan ikke undvære de 2 Millioner Kroner, som Sukkerskatten indbringer. Dette er min bedste Indtægt.«

Set i Belysning af Statens hele Budget kunde der maaske være noget om det. Hele Landets Toldindtægt i Begyndelsen af Halvfjerdserne udgjorde 13—14 Millioner Kroner, og hele Statsindtægten var 36—37 Millioner Kr., saa 2 Millioner var jo en ikke ringe Post paa Regnskabet.

Da man jo ikke kunde forbyde Dyrkningen af Sukkerroer, var der ingen anden Vej at gaa end at indføre Toldafgift for den indenlandske Sukkerindustri, og den 7. December 1872 forelagde Finansminister Krieger i Rigsdagen Forslag om forskellige Tillæg til Toldloven. Det vedtoges at: Ved Tilvirkning af Sukker og Sirup af Roer erlægges Afgift til

Fabriken i 1885, set fra Prinsholm.

Statskassen efter det ved Tilvirkningen vundne Udbytte i Overensstemmelse med følgende Regler: For hvert Pund tilvirket Sukker, der er mørkere end Amsterdammer Standard Prøve Nr. 19, erlægges med Fradrag af $2\frac{1}{2}$ Procent i Afgift det samme Beløb, som ifølge de til enhver Tid gældende Toldlove erlægges i Told for 1 Pund til Landet indført andet fremmed Sukker. Fradraget af de $2\frac{1}{2}$ Procent skulde være en Godtgørelse til den indenlandske Industri for den Told, den i Forvejen havde erlagt for sine forskellige indførte Raamaterialer som Kul, Benkul, Olie, Syre osv. Dette Fradrag forhøjedes senere til 4 Procent og i 1877 til 8 Procent. Samme Aar, som denne Lov gennemførtes, anlagdes Fabrikerne ved Holeby og Odense. Den sidste overtoges hurtigt af Aktieselskabet De danske Sukkerfabriker, og det blev disse, der i de følgende Aar tog Sukkerindustrien i sin stærke Haand. Men Tesdorpf, der stadig fulgte Sagen med Interesse, var af den Anskuelse, at dette var en forkert Basis for Industrien, da en stor Del af den Gevinst, der helt og ubeskaaret burde tilfalde Landmændene, gik til Fabrikerne. Han mente, at Landmændene lige saa godt selv kunde bygge Fabrikerne og derved forøge Gevinsten for sig selv betydeligt. Han havde set, i hvilken Retning Udviklingen gik i Tyskland. I Brunsvig, der er noget større end Fyn, var der saaledes da allerede 28 Aktiesukkerfabriker, hvor Aktierne ejedes af Landmændene. I Sydhannover fandtes i 1866 kun een Andelssukkerfabrik, men i 1876 var der 18 saadanne Fabriker i Virksomhed der. Tesdorpf mente derfor, at kunde det gaa der, maatte det ogsaa kunde gaa herhjemme.

Den 8. Februar 1882 afholdt Maribo Amts økonomiske Selskab et Møde i Maribo, og under Diskussionen der udtalte E. Tesdorpf følgende: »Der maa arbejdes hen til, at Landmændene faar fuld Erstatning for Roerne. Jeg har allerede tidligere sagt dette til Fabrikerne. Jeg vil ikke være betænkelig ved at bygge en Sukkerfabrik paa Falster.«

Der fulgte nu nogle bevægede Aar, i hvilke Gehejmekonferensraad Tesdorpf og Gehejmekonferensraad Tietgen kæmpede om Sukkerfabriken i Nykøbing skulde underlægges De Danske Sukkerfabriker, der repræsenteredes af Tietgen eller være selvstændig Andelsfabrik. Den 30. Januar 1884 holdt Andelssukkerfabriken »Nykøbing« konstituerende Generalforsamling, idet man nu havde vedtaget at lade denne opføre. Der var da til denne Fabrik tegnet 941 Andele og 543 Tdr. Land Køberoer, ialt 1475 Tdr. Land. Generalforsamlingen valgte nu Bestyrelse med Gehejmeraad E. Tesdorpf som selvskreven Formand. Der toges nu straks fat paa Arbejdet ved Fabriken. Af Fru Benzon købtes et Areal Syd for Byen mellem Banen og Prinsholm og for en Pris af 4000 Kr. pr. Td. Land. Man begyndte paa Udgravningen af en Kanal med Havn til Roeprammene. I Begyndelsen af Maj begyndte Udgravningen af Grunden til Bygningerne og den 3. Juli 1884 fandt Grundstensnedlæggelsen Sted. Formanden, Gehejmeraad Tesdorpf, sluttede ved denne Lejlighed sin Tale med følgende Ord: »Vi gør os ingen Illusioner med Hensyn til Sukkerkonjunkturerne, vi er tværtimod belavede paa, at de nuværende lave Priser vil vedvare en Stund, men vi er forvissede om, at vi ville arbejde billigt, og at den indirekte Fordel, Sukkerindustrien vil medføre for vort fremskredne Jordbrug, vil dække et muligt midlertidigt Tab, den fælles Virksomhed, vi udfører, vil indeholde en Spore for os til i Forening at arbejde for Tilvejebringelsen af et heldigt Resultat. Vi ser i denne talrige Kreds, som her er forsamlet, et Tegn paa Sympati, og vi tør haabe, at Deres gode Ønsker fremdeles vil ledsage vore Bestræbelser«.

Den 29. April 1884 købte De danske Sukkerfabriker et Areal paa 14 Tdr. Land, der var beliggende lige Nord for Nykøbing og ud mod Sundet. Paa dette Areal paabegyndtes der nu med at rejse en Fabrik, men den 23. August 1884 meddeltes det Roedyrkerne, der havde indtegnet sig hos De danske Sukkerfabriker, at Arbejdet med Fabrikens Opførelse foreløbig blev stillet i Bero. En Del Roedyrkere følte sig ikke tilfredse med denne Ordning. Det kom til Proces, denne gik Sukkerfabrikerne imod, og disse havde ikke saa faa Vanskeligheder med de afsluttede Roekontrakter, indtil disse Roearaaler siden ved Overenskomst overtoges af Andelsfabriken Nykøbing. Striden mellem Andelsfabriken Nykøbing og De danske Sukkerfabriker var dermed bragt til Afslutning.

Fabrikens første Regnskabsaar sluttede med et Underskud paa 91,466 Kr. 02 Øre. Dette havde dog ikke sin Grund i daarlig eller slet Ledelse, men i den usædvanlig lave Sukkerpris. Det tredie Driftsjaar gav imidlertid et Overskud paa 197,765 Kr. 34 Øre. Det gik nu op og ned og trods lave Sukkerpriser steg Roearaalet dog jævnt. Men trange Aar at komme igennem var det. For en Del laa dette vistnok ogsaa i, at Roedyrkerne ikke straks fuldstændig var Herre over Roedyrkningen, den voldte dem for megen Besvær. Arbejdet gik for langsomt, man var jo ikke endnu rigtig paa det rene med, hvorledes Tingene bedst skulde gribes an. Dette affødte jo ganske naturligt i Forbindelse med de lave Roepriser nogen Misstemning, og Roeardelenes Markedspris var langt nede. En Mand i Idestrup solgte sine 3 Andele for tilsammen 300 Kr. efter at han havde dyrket Roer i et Aar, ja der gaar Frasagn om, at Andele er solgt for en Flaske Portvin pr. Stk. At Sukkerfabriken i det hele taget kom over disse vanskelige Aar, skyldes uden Tvivl Gehejmeraad Tesdorpf's Energi og den Tillid, han nød mellem Landmændene.

Da Gehejmeraad Tesdorpf døde i Maj 1889, fremkom der Forslag fra De danske Sukkerfabriker om Overtagelse af Fabriken, men Tilbudet blev mødt med et absolut Afslag

fra afdødes Søn, Kammerherre F. Tesdorpf's Side. Den første store Udvidelse af Fabriken fandt Sted i 1890 og kostede godt en kvart Million Kroner. Alt i alt har Fabriken siden dens Start anvendt til Udvidelser og Ombygninger ialt ca. 2,600,000 Kr. Den staar nu bogført til en Værdi af ca. 3½ Million Kroner.

Paa et Repræsentantskabsmøde, der afholdtes 29. December 1921, fremsatte Bankdirektør Jes Lange følgende Forslag:

»Fabriken omdannes til en ren Andelsfabrik med 7000 Andele med Dyrkningspligt til en paalydende Værdi af 300 Kr. pr. Stk., der søges anbragt i hele det til Fabriken hørende Opland».

Repræsentantskabet vedtog at nedsætte et Udvalg til nærmere Udarbejdelse af Forslaget. Generalforsamlingen afholdtes paa Industribygningen og var besøgt af ca. 400 Andelshavere. Efter en livlig Forhandling lod Dirigenten foretage Afstemning over, hvorvidt Generalforsamlingen vilde give sin Tilslutning til Princippet i det foreliggende Forslag. og at et Udvalg paa en ny Generalforsamling efter Forhandling med Repræsentantskabet og Repræsentanter for Sukkerroedyrkerforeningerne fremkommer med et endeligt udformet Forslag. Dette vedtoges enstemmigt.

Roedyrkerne har nu — i Modsætning til i Begyndelsen af Halvfemserne — i udstrakt Grad benyttet sig af den givne Adgang til at blive Andelshavere i Sukkerfabriken. Der er næppe Tvivl om, at det er en Udvikling i den rigtige Retning, og der er heller næppe nogen Tvivl om, at denne Udvikling ganske af sig selv vil fortsættes, indtil Maalet fuldt og helt er naaet. Men allerede nu kan det fastslaas, at Sukkerfabriken efter den skete Nydannelse yderligere har befæstet sin udmærkede Stilling, og at dens Eksistens som selvstændig og uafhængig Fabrik er end mere betrygget, end den var i Forvejen.

For at naa dette Resultat, er der ogsaa gjort et solidt Arbejde af Repræsentantskabet, og særlig har Bankdirektør Jes Lange udført et stort og ihærdigt Arbejde for at faa Planen om Sukkerfabrikens Omdannelse til ren Andelsfabrik ført ud i Livet. Det var ham, der oprindeligt fremsatte Tanken i Repræsentantskabet, og med aldrig svigtende Energi har han fortsat sit Arbejde for Planens videre Udførelse.

De Mænd, der i sin Tid gjorde et brydsomt Arbejde for at skaffe Roesukkerindustrien Indpas her i Landet og give den saa gode Arbejdskaar som muligt, har sat sig et smukt Minde i det danske Landbrug.

Sukkerfabrikens nuværende Formand er Kammerherre, Hofjægermester Frederik Tesdorpf. R. af D. DM. p. p., Ourupgaard.

FREDERIK TESDORPF, Kammerherre, Hofjægermester, R. af D. DM. p. p. Udenlandske Ordener: M. Gr. 2 b. N. St. O. 3.,

født 3. December 1854 paa Ourupgaard, Søn af Gehejmekonferensraad, God-ejer Edvard Tesdorpf og Hustru Mary f. Büsch. g. 1884 med Sophie Tutein, Datter af W. Tutein og Hustru f. Kirketerp. Ejer af Ourupgaard, Brændte Ege, Kringelborg og Bøtøgaard. Besidder af det 1. Tesdorpf'ske Fideikommis, Formand i Bestyrelsen for Sukkerfabriken i Nykøbing F., i Bestyrelsen for Kjøbenhavns Sukkerraffinaderi, Landstingsmand fra 1902—10 (Det frikonservative Parti), Formand for Fællesforeningen af de Lolland-Falsterske Hesteavlsforeninger, Formand og Medlem i flere Bestyrelser.

Alderdomshjemmet.

NYKØBING FALSTERS ALDERDOMSHJEM er oprettet den 2. Januar 1901, idet der paa denne Dag flyttede 16 Beboere derind. Hovedslaget for Hjemmets Oprettelse stod i Byraadets Møde den 17. Oktober 1899, og paa dette vedtoges det at lade Hjemmet opføre, og der forelaa et Forslag om at anvende 30.000 Kr. dertil. Før Vedtagelsen om

dette Hjemms Oprettelse var der kun oprettet lignende Hjem i to andre danske Byer, nemlig i Aarhus og i Randers, og Nykøbing F. blev derved en af de første Kommuner, der oprettede Alderdomshjem. Allerede i 1906 maatte man skride til en Udvidelse af Hjemmet, og Sengen-tallet blev ved denne Udvidelse forøget fra 24 til 48, fordelt paa 12 Dobbelt- og 24 Enkeltværelser. Det, der kaldes for »Det gamle Alderdomshjem«, har, saa vidt vides, kostet ca. 70,000 Kr. at opføre, medens det nye Hjem, der opførtes i 1918, kostede 256,000 Kr., altsaa næsten det 4-dobbelte. I den i 1918 opførte Nybygning er der indrettet en Sygeafdeling, hvor særlig svage Beboere kan henlægges, naar deres Befindende kræver det. Til denne Afdeling er der knyttet en Sygeplejerske. I Hjemmet er der tillige indrettet et særligt Lægeværelse, hvor alle nødvendige Medikamenter forefindes, og hvor der ogsaa kan foretages mindre Operationer. Den 2. Januar 1925 fejrede Hjemmet sit 25aarige Jubilæum ved en Fest.

Hjemmet maa i alle Maader siges at være velindrettet. Det har store lyse Værelser og en Festsal, hvor Beboerne engang imellem samles. Her afholdes ligeledes hver Søndag Kl. 9 Gudstjeneste, der enten ledes af Præsten eller af Bestyrerinden. Køkkenet er indrettet som Dampkøkken, og der findes Centralvarme overalt. Til Hjemmet, hvis Beliggenhed er meget fri, hører et Haveanlæg. Frk. A. E. Schou, der er Hjemmets Bestyrerinde, har været knyttet til dette siden dets Oprettelse. Hjemmets Sygeplejerske er Frk. Mary Petersen.

ANDRIETTE ELISABETH SCHOU, Bestyrerinde, MARY KRISTINE PETERSEN, Sygeplejerske.

født 22. Januar 1872 paa Roenborg i Vejrum Sogn ved Struer. Datter af Proprietær Schou og Hustru Jacobine, f. Aalkjær. Køkkenbestyrerinde ved de Kellerske Anstalter. Bestyrerinde ved Nykøbing F. Alderdomshjem siden 1. Januar 1901.

født 16. Juni 1884 i Nørre Ørslev paa Falster. Datter af Murermester Hans Petersen. Sygeplejerske paa Nykøbing F. Alderdomshjem siden 1. Oktober 1920.

NYKØBING FALSTERS HOSPITAL. Stiftelsen er grundet paa et forhenværende Kloster, der findes benævnt »*Helliggeistes Hus*« og er i Egenskab af Hospital meddelt Fundats af Kong Frederik den Anden under 22. August 1585. Den 22. Januar 1834 er en ny Fundats meddelt, og ifølge denne er det Stiftelsens Formaal at give værdige trængende, der er hjemmehørende i Lolland-Falsters Stift, Husly, Varme og Underhold, og i Særdeleshed skal saadanne, som med Hensyn til den Stilling, hvori de forhen har levet, især vilde være lidende, dersom de ingen anden Hjælp kan faa end den, det almindelige Fattigvæsen kan give, have fortrinlig Adgang til Stiftelsen, dog at denne, indtil anden Bestemmelse tages, kun er aabent for trængende af Kvindekønnet.

Dette har ogsaa hidtil været Genstand for Stiftelsens Virksomhed, som i øvrigt, siden den sidste Fundats blev givet, er udvidet til Forsørgelse af 110 Kvinder, deriblandt 20 i den efter kgl. Resolution af 19. Marts 1880 i Nakskov oprettede Filial af Stiftelsen.

Den sidste Udvidelse er foregaaet i Henhold til kgl. Resolution af 7. Juni 1893, idet en derefter opført Bygning i Nykøbing, der har kostet 75.567 Kr. 58 Øre, og til hvis Montering er anvendt 6,500 Kr., er taget i Brug i Februar Maaned 1895.

I denne Bygning, der er bestemt til at optage de i legemlig Henseende mest affældige og skrøbelige Pensionistinder, er bl. a. indrettet 4 Sygestuer til Brug ogsaa for Patienter fra de andre Bygninger og et Kapel til Gudstjeneste.

Desuden er det ved kgl. Resolution af 20. April 1872 og 17. Maj 1901 bestemt, at 10,000 Kr. aarlig af Hospitalets Midler skal anvendes til dermed at understøtte trængende Personer indenfor Stiftelsen, men hjemmehørende i Lolland-Falsters Stift, uden Hensyn til, om de er gifte eller ugifte, Mænd eller Kvinder og uden Udelukkelse af Arbejdsklassen, for hvilken det dog er gjort til Betingelse, at Vedkommende skal have fyldt 60 Aar.

Disse 10,000 Kr. er delte i 12 Portioner paa 250 Kr. aarlig, 20 paa 200 Kr., 20 paa 100 Kr. og 20 paa 50 Kr. aarlig. Ifølge Justitsministeriets Skrivelse af 24. Oktober 1922 vil fornævnte Understøttelser være at inddrage, efterhaanden som de bliver ledige.

I den sidst opførte Bygning (Sygeafdelingen) er ansat en Sygeplejerske og en Bestyrerinde, Frk. Helga Beck, der er født 29. Januar 1892 i Eskildstrup. Har taget Eksamen fra Odense Amtssygehus og virket der til 1924, derefter Oversygeplejerske paa Stubbekøbing Sygehus i 3 Aar. Ved Filialen er ansat en Tilsynsmand, der er Hospitalsforstanderen underordnet.

Helga Beck.

OLUF JENSEN, Hospitalsforstander, R. af D. DM. Udenlandske Ordener: S. N. 3, S. O. M.

født 18. Juli 1862 i Nyborg, Søn af Konsul J. Jensen og Hustru Sophie Zachariasen. g. 1894 med Anna Mørkeberg. Exam. jur. 1882, Amtsfuldmægtig ved Lolland-Falsters Stift fra 1882, Amsraadssekretær fra 1886 - 1920, Forstander for Nykøbing F. Hospital fra 1916, Medlem af Direktionen for Sparekassen i Nykøbing F. fra 1928, Amsraadets Regnskabsfører fra 1886, Skoleraadssekretær fra 1921. Formand for Nykøbing F. Ligningskommission fra 1894—1903, Skatteraadsformand for Stubbekøbing Skattekreds fra 1903—16, Medlem af Nykøbing F. Byraad fra 1900, Landstingsmand fra 1910—20, Medlem af Repræsentantskabet for Stubbekøbing-Nykøbing-Nysted Banen fra 1913—17, og fra 1920 Medlem af Bestyrelsen for Lolland-Falsters Telefon-Aktieselskab, Formand for Nykøbing Roklub fra 1884, Formand for Købstadsforeningen fra 1917—29, Næstformand fra 1929. Medlem af Sociallovgivnings-Kommissionen.

OM Skolens første Begyndelse savnes bestemte Oplysninger. 1419 var vel grundlagt et Franciskaner- eller Graabrødre-Kloster i Byen, men om man deraf tør slutte sig til en Skoles Eksistens ved Klostret er højst tvivlsomt. Som i de fleste mindre Byer skriver den sig formodentlig først fra Reformationens Tid. 1532 ser vi saaledes, at Kong Frederik den I skænkede den ene af Graabrødre-Klosterets Bygninger til Byen, da Munkene forlod den, og at der i nederste Etage indrettedes et Lokale til en Latinskole og i den øverste til en Raadstue. At den Bygning, som 1532 blev givet til Byen, er den samme som den, hvori Skolen senere havde sit Lokale, kan ikke afgøres med Sikkerhed, dog taler Sandsynligheden derfor. Hvorledes dette var i 1690, ses af en Fortegnelse fra dette Aar af Rektor P. Høyelse. Han klager deri over, at den lyste og bekvemteste Del af »Skolehuset« — som han kalder den hele Bygning, da han mener, at Magistraten og Byen ikke har nogen skriftlig Adkomst til den øverste Etage — er taget til Raad- og Tinghus, medens den mindste og daarligste Del benyttes af Skolen. »Ved Enden«, siger han, »er først Byens Kælder eller Fængsel, dernæst har Kirken et Rum til sine Lighbører og til en Gang for Kirkefolk, som ville gaa bag om ind i Kirken, og ved den østre Side af Skolen eller i den mørke Gang (som den kaldes og er af høilovelig Dronning Sophie Amalie given Skolen til Regne- og Skrivemesterens Leidse efter Fundatsens Lydelse, dat. Nykjøb. d. 28. Augusti 1680) er afdelt et Rum til Kirkens Sten og Kalk, og i det øvrige deraf staar atter Ligbaare. Resten af Nederdelen er aflukt til en Skole, som er meget liden og snæver og har kun Vinduer paa den ene og vestre Side, nemlig ikkun 3 til alle 4 Lectionerne, hvorfor den er saa mørk, at man snart ej inden Middag om Vinteren kan se derinde, fornemlig i Rectors og Cantors Leetier. Den grundmurede Kælder under Huset bruger Byfogeden til et Fængsel« osv. Lokalet har været meget ringe, hvilket fremgaar af mange andre Vidnesbyrd. Gulvet var i det mindste i den ældre Tid lagt med Mursten, og Vinduerne med smaa Ruder indfattede i Bly. I 1720 klager Kirkeværgen over, at Skolen er saa ruineret, at der ej var et Bord eller Bænk, der ej laa »omkast«, ligeledes var der mange slemme Huller i Væggen, og Nodepulten var rent i Stykker.

Vedligeholdelsen af Skolens Lokale, Inventar osv. paahvilede Kirken, og indtil Midten af det 18. Aarhundrede opføres disse Udgiftsposter regelmæssig i Kirkeregnskaberne. Da Kirkens Indtægter imidlertid var meget ringe, søgte den efterhaanden at unddrage sig denne Forpligtelse, og Skolen maatte af og til selv afholde Reparationer, som det ses af Skolens Regnskaber, fordi Kirkeværgen gjorde Vanskeligheder, og endelig vedtoges en Bestemmelse den 15. Juni 1771, at Rektors Husleje (dengang 24 Rd. aarlig), Cantors Løn (20 Rd.), Lys til Skolen (20 Pd.) og Reparationer paa Skolen, som Kirken hidtil havde besørget, ikke længere skulde falde den til Last, men Skolen, »indtil Kirken faar bedre Indtægter«. Disse kom ikke, og Skolen maatte selv vedblive at besørge det hele. Det gamle Skolelokale vedblev stadig at benyttes, som det i Hovedsagen var, om end med lidt Forbedringer i det Indre, indtil der endelig 1807 for Alvor paatænkte en nødvendig Forandring til det bedre. Dette Aar afsluttedes Køb af en Byggegrund med et lille Hus i Langgade, kaldet »Farvergaarden«, men baade Grund og Bygning solgtes atter, da der blev indledet Underhandlinger med afdøde Hofagent Hincheldeys Enke om Købet af den nuværende Skolegaard. Den 25. April 1808 afsluttede Universitetsdirectionen Købet for 15,000 Rd., og den 1 Juli 1808 indviedes den nye Skole.

Det gamle Skolelokale stod nu ubenyttet, indtil det en kort Tid efter Stiftamtmandens Ordre, dog uden at foregribe Skolens Ejendomsret, som der tilføjes, blev anvendt til midlertidig militær Sygestue, men efter kort Tids Forløb stod det atter tomt og i temmelig forfalden Tilstand. Det skildres af adskillige som et stort øde Rum, der blandt andet undertiden benyttedes af omflakkende Gøglere, naar de ingen anden Plads havde. Byen

ønskede imidlertid Lokalet til sit Brug, da det dog ikke afbenyttedes af Skolen, og den desuden mente at have Krav derpaa, og i 1821 og 1822 førtes der derfor forskellige Undersøgelser om, hvem der havde Ejendomsret dertil. Byen eller Skolen. Baade deraf og af senere genoptagne Forhandlinger 1837 og 1838 fremgaar det tydeligt, at ingen vidste rigtig Besked derom længere, fordi Forholdet i saa lang Tid havde henstaaet uafgjort. Byfogeden, der i denne Sag holdt paa Byens Ret til den hele Bygning og anførte en hel Del Grunde derfor, vilde derfor ikke gøre fælles Sag med de to øvrige Skoleforstandere (Præst og Rektor) som iøvrigt ogsaa selv indrømmede, at Skolens Ejendomsret ikke var klar. Universitetsdirectionen vilde imidlertid ikke tillade, at Skolen opgav sin Ret, men For-

Nykøbing F. Katedralskole.

handlingerne endte dengang med, at man omgik Spørgsmaalet, da det Classenske Fideicommiss kunde benytte Lokalet til en Del af sin Bogsamling. Ved en Skrivelse af 15. September 1838 fra Universitetsdirectionen til det Classenske Fideicommiss og Stiftsøvrigheden bevilligedes, at det maatte tages i Brug til Fideicommissets falsterske Bogsamling uden Lejeafgift, men mod at Fideicommisset selv istandsatte og indrettede det. Dersom Skolen senere forlangte, at Fideicommissets Bogsamling skulde flyttes ud igen, maatte den give en Erstatning derfor af indtil 200 Rdl., men dersom Fideicommisset selv af egen Drift opgav Afbenyttelsen, fik det ingen Erstatning. 1858 opfordrede Communalbestyrelsen paany Forstanderskabet til at virke for, at der i paakommende Tilfælde ikke fra Skolen skulde blive lagt Kommunen Hindringer ivejen for Afbenyttelsen af hele Raadstuebygningen, og som Svar paa Forstanderskabets Indstilling af 14. Septbr. 1858 kom en ministeriel Resolution af 4. April 1859, som bifaldt denne Indstilling, nemlig at Skolen cederede sin Ret til det gamle Skolelokale til Byen, mod at denne overtog Skolens tidligere indgaaede Forpligtelse til det Classenske Fideicommiss — at lade det beholde Lo-

kalet til sin Bogsamling eller i fornødent Fald skaffe denne et andet passende Sted i Byen.

Rektor og de to af Lærerne havde i ældre Tid haft en Embedsbolig, da der ikke var Plads dertil ved selve Skolen. Om denne Lejlighed hedder det i en Optegnelse fra 1690: »Skolebetjentene er næppe noget andet Sted saa slet logerede som her, thi endog Skolehuset er indbygget i Kirken og derfor saa meget desmere synes at høre Kirken til og ej Magistraten, saa bruges dog Overdelen af Skolehuset (hvor Skolebetjentene her som andensteds burde bo) til Ting- og Raadstue, og Skolebetjentene maa bo derimod i saadant et Hus, som baade er saa gammel, at man maa være bange, det skal falde ned paa sig, og saa snævert, at Rektor har kun 3 Væggerum, de to øverste Hørere begge 5 Væggerum, og den Nederste slet intet — Haven, som kun er liden, skulde vel dyrkes, men maa bruges til en Plads til at lægge Brænde paa, saasom det gamle Loft og Bjælker ej kan bære det, om man vilde lægge det op i Tørre.« Under Rubriken »Ædificia« betegner han Bygningen saaledes: Et lidet gammelt Hus ved Kirkegaarden til Rektors og de 2 Høreres Residents, et Loft høit og 7 Væggerum langt, 4 Væggerum bredt med et lidet Haverum og 1 Atten-Skillings-Jord i Marken. I Kirkens Regnskabsbog fra 1733 hedder det om denne Residents at »i den ene Hørers Kammer var Gulvet lagt med Mursten og Graasten og meget ujævn, hvorfor der blev lagt Bræddegulv«.

Skolen har gennem Tiderne faaet flere Legater bl. a. af Dronning Sophie Amalie ved Fundats af 28. August 1680 og af Enkedronning Sophie ved Fundats af 2. Juli 1629. I denne Fundats siges, at Giverinden skænker til Nykøbing Skole 180 Rd. aarlig, som Renterne af 3000 Rigsdaler in specie, hvilke nu straks er erlagte i rede Penge og udsatte paa Rente. Den aarlige Rente skal deles i 3 lige Dele, saa at Rektor faar 60 Rd. foruden hvad han ellers nyder af Skolen, Høreren 60 Rd. og en tredje Hører, som nu skal ansættes, ligeledes 60 Rd. Amtmanden paa Falster, Biskoppen i Fyns Stift, Præsten, Borgmesteren og Raadet i Nykøbing indsættes til Fundatsens Executorer.

Dronning Sophie Amalie skænkede i rede Penge 5045 Rd. og i en Obligation 2955 Rd., altsaa ialt 8000 Rd. De skulde udsættes til 5 pCt. og Renten 400 Rd. fordeles saaledes, at Rektor aarlig fik 40 Rd., Konrektor og Subrektor hver 25 Rd. og nederste Lektiehører, der tillige var Klokker i Byen, 10 Rd. En ny Lærer med Nummer som 4de Lærer over Klokkeren skulde ansættes til at undervise Disciplene i Skrivning og Regning og nyde af Legatets Renter 100 Rd. Til Lærerne skulde altsaa uddeles de 200 Rd. Resten bestemtes til at forskaffe 8 Disciple fri Kost, Middag og Aften eller til Kostpenge med 25 Rd. til hver. — Foruden dette Legat støttede Dronningen Skolen med andre Penge gaver.

I den ældste Skolebog findes en Befaling fra Enkedronningen til hendes Embedsmand paa Nykøbing Slot, dateret Kjøbenhavn Slot den 20de Juni 1589, hvori det paalægges ham, at lade 20 Personer bekomme et Maaltid Mad 4 Gange ugentlig, »saaledes som det har været sædvanligt fra Arilds Tid«, hvilket Niels Friis havde vægret sig ved, da det ikke godtgjordes ham i hans Regnskab. Dette bestemtes derfor ogsaa skulde ske. Ved Aabent Brev, dateret Nykøbing Slot den 18. Oktober 1615, forordner samme Dronning, at 8 Skolebørn skulde udnævnes til at besøge Sangen ved Gudstjenesten paa Slottet, saa ofte hun lod prædike i Slotskirken. De skulde beholde Pladsen i 3 Aar, derefter examineres af Provsten og Skolemesteren i Hofprædikantens Nærværelse. Befandtes da Nogen ikke skikket til Studering eller til denne Slotstjeneste, skulde han afskediges og en Anden antages i hans Sted. Til Gengæld lover Dronningen, at hun, »indfil hun blev anderledes tils'nds«, hver Pinse af sit Renteri vilde lade udbetale 150 Rd. til Provsten, der da skulde addele dem til de 8 Skolebørn, ligelig til hver, med 18¾ Rd. Pengene skulde leveres til

Børnenes Forældre eller Værger, og først anvendes til en anstændig Klædning, og Provsten skulde have Tilsyn med, at de brugtes efter Bestemmelsen.

Efter at der i Slutningen af det forløbne Aarhundrede gentagne Gange havde været ført Forhandlinger om at tilvejebringe bedre Lokaler for Skolen, men uden at disse havde ført til noget Resultat, blev denne Sag i Efteraaret 1903 atter rejst af Skolens Forstanderskab. Ministeriet overdrog kgl. Bygningsinspektør, Professor Alb. Jensen, at udarbejde Tegninger og Overslag over Udgiften ved Opførelse af en Tilbygning. Paa Grundlag af disse blev der i Rigsdagssamlingen 1904—05 stillet Forslag om en Bevilling paa 125.000 Kr. til Erhvervelse af Nabogrunden og Opførelse af en Bygning, der skulde rumme Undervisningslokaler m. m. Bevillingen blev givet, og den nye Skolebygning rejst og indviet den 7. Januar 1907. Skolens nuværende Rektor er Laurits Willeßen, født 6. November 1886 i Norremølle ved Viborg, Søn af Møllejer L. G. W. og Hustru Bodil, f. Schou. Gift med Ida Vibe Jensen. Fra Februar 1908 til Juli 1910 var W. Timelærer ved Østre Borgerdydsskole i København, fra 15. August 1910 Adjunkt ved Herlufsholm, fra 1. Maj 1917 Adjunkt ved Randers Statsskole, fra 1. August 1920 Lektor ved Haderslev Katedralskole, siden 1. November 1930 Rektor ved Nykøbing F. Katedralskole.

DET KOMMUNALE SKOLEVÆSEN I NYKØBING FALSTER er indrettet efter samme Ordning, som den, der findes i vore andre Købstæder af samme Størrelse. Skolevæsenet raader over tre Bygninger, nemlig Byskolen, Nørre Skole og Østre Skole. Hver Skole ledes af en Overlærer,

I Nykøbing findes ligeledes en Realskole, der ledes af Hr. A. König Nissen, og en Privatskole.

TEKNISK SKOLE. Den nøjagtige Dato for Skolens Oprettelse kan desværre ikke opgives, men i Haandværkerforeningens Protokol er dog anført, at den 14. Februar 1853 afholdtes første Møde i den fra Haandværkerforeningen udgaaede Skole for Haandværkerlærlinge. Med Udtrykket »Møde« er formentlig ment, at Undervisningen tog sin Begyndelse den paagældende Dag. Naar der i den anførte Protokol staar nævnt, at det var en fra Haandværkerforeningen udgaaet Skole, maa formodes, at før Skolen traadte ud i Livet som en Art Teknisk Skole, har der allerede været drevet en Aftenundervisning for Haandværkerlærlinge. Ved Gennemsyn af ældre Kilder bekræftes ogsaa denne Formodning. I »Stift-Tidende« for 15. Januar 1830 staar saaledes, at »den for to Aar siden« af Malermester Benzons begyndte Undervisning, hvor unge Mennesker undervistes efter »passende Værker, Tegninger efter nyeste Metode over Altere, Prædikestole, Døre og Vinduer — — — Londoner-, Pariser- og andre Meubler«. Som man vil se en ret omfattende og interessant Undervisning, der navnlig synes at have haft til Formaal at aabne de unges Øjne for Udlandets Frembringelser.

Af og til omtales i »Stift-Tidende« Haandværkerundervisningen, der dog ses at have været ret skiftende. I Bladet for den 15. Juli 1844 ses, at Tegneundervisningen maatte indstilles »indtil videre«, fordi Mestrene, der ledede denne, var forhindrede i at møde. Undervisningen, der var oprettet af »Søndags- og Aftenskolen for Haandværkerlærlinge« i Januar 1844, søgtes genoprettet i 1845, men Interessen syntes at mangle, i »Stift-Tidende« for 2. Februar 1846 udtales af en Indsender, der undertegner sig »88«, saaledes Misbilli-

Teknisk Skole.

gelse af, at Haandværkerstanden ikke har haft den fornødne Forstaaelse af Skolens Nytte, og Pastor Schierning, der havde vist Skolen megen Interesse og vist har været dens væsentlige Bærer, forlader nu Byen. Det ser herefter ud til, at det paabegyndte Arbejde falder sammen, og man hører lidet eller intet om et Forsøg paa Genoptagelse af Arbejdet før i den fornævnte Protokolforsøgel i Haandværkerforeningens

Forhandlingsprotokol af 14. Februar 1853. Denne Dato er ogsaa anerkendt som Skolens egentlige Stiftelsesdag.

Skolen begyndte, efter Byens daværende Størrelse, med et ret betydeligt Antal Elever, nemlig 40, fordelt i to Klasser, hvor der undervistes i Dansk, Regning, Skrivning og Frihaandstegning. Der undervistes en Gang om Ugen, og Undervisningen varede ret langt hen paa Sommeren, hvilket fremgaar af en Bemærkning paa Haandværkerforeningens Generalforsamling den 6. Juni 1853, hvor Formanden beklager, »at der i den senere Tid har vist sig Forsømmelighed fra nogle af d'Hrr. Medlemmers Side, som havde lovet at assistere ved Tegneundervisningen, og anmodede meget om ikke fremtidig at unddrage Skolen deres Assistance«.

Skolen virker fortsat i de kommende Aar, men der ses af og til Klager over de mange Forsømmelser, og i »Stift-Tidende« for 18. November 1854 anføres: »Vi haabe imidlertid, at den Mangel paa Interesse kun maa være forbigaaende, og at d'Hrr. Mestre ved Opmuntning og Forestillinger — Tvang er ikke ønskelig — ville gøre deres Bedste for at formaa Lærlingene til at benytte den fortrinlige Lejlighed, der her bydes dem til at befæste og udvide deres ofte kun altfor tarvelige Skolekundskaaber.«

Der synes ogsaa i de kommende Aar at være mere Interesse at spore, og Undervisningen udvides med geometrisk Tegning. I Aaret 1857, hvor man ved et stort Tombolaoverskud paa 450 Rdl., var ret velsitueret, uddeltes for første Gang Præmier til de 12 flinkeste Elever. I dette Aar fremkom ogsaa for første Gang Tanken om at give Lærerne, der hidtil havde undervist ved Skolen af Interesse for Sagen, uden Løn, et passende Vederlag for deres Arbejde. Man henvendte sig derfor til Kommunen om Understøttelse af Skolefonden og gratis Lokaler i den nye Skolebygning i Skolegade og til Skolekommissionen om gratis Lys og Varme.

Fra Amtsskolefonden modtoges i Aaret 1857 50 Rdl. I Aaret 1859 ses atter at være ydet et Tilskud fra samme Fond paa 50 Rdl. og samme Aar bevilliger det Classenske Fideikommis 150 Rdl. fordelt paa 3 Aar. I Aaret 1860 forhøjes Amtsskolefondens Tilskud til 80 Rdl. Elevantallet er hvert Aar omtrent det samme, nemlig omkring 50,

R. M. Rasmussen,
Forstander.

indtil det i Aaret 1867 stiger til 70. Dette Aar bliver et særligt Mærkeaar for Skolen, idet denne da for første Gang bliver delagtig i Statstilskudet, der for Skolens Vedkommende kommer til at udgøre 50 Rdl. et ikke ringe Beløb til et i Forvejen sikkert ret anstrengt Budget.

I Aaret 1870, hvor Haandværkerforeningen og Industriforeningen blev sammensluttet til en Forening, overgik Skolen som Fællesforeningens Ejendom og er siden da drevet af denne Forening.

1879 blev Arkitekt H. Glahn knyttet til Skolen som Lærer, hvad der var af megen Betydning, idet Skolen derved fik en i høj Grad tiltrængt Lærerkraft paa det tekniske Omraade. Samme Aar benævnes Skolen for første Gang »Teknisk Skole«, og den arbejdede støt videre for i 1883 at flytte ind i sin egen Bygning i Jernbanegade.

Elevantallet var jævnt stigende indtil 1892, hvor det naaede 153, herefter steg det meget stærkt i det kommende Tiaar, idet Aaret 1902 viser et Elevantal af 314. Denne Stigning, der for en hel Del maa tilskrives Opgang indenfor Haandværket, kan ogsaa søges i ændret og udvidet Undervisning, hvor flere og flere Fag toges op til Gavn for Ungdommen.

1891 forsøger man for første Gang med at overdrage Skolens daglige Drift og Ledelse til en lønnet Forstander. Man var imidlertid ikke videre heldig, den første Forstander fra- traadte efter 10 Dages Tjeneste, og man nøjedes med at konstituere en Forstander til at fungere Halvaaret ud. Da Skolens økonomiske Tilstand var meget daarlig, søgte man atter at undvære den lønede Forstander, og med Skolen under Ledelse af Skoleudvalgets Formand, som ulønnet Tilsyn begyndte man Aaret 1892. Da Udvalgets Formand af Helbredshensyn maatte trække sig tilbage allerede i November, valgtes enstemmigt paa et af Industri- og Haandværkerforeningens Bestyrelse afholdt Møde den 17. November Adjunkt V. Boëtius til at overtage Ledelsen af Skolen som dennes lønede Forstander. Adjunkten forblev ved Skolen, indtil han ved Udnævnelse til Rektor forlod Byen i Aaret 1909. Han efterfulgtes af daværende Adjunkt Krag, senere Indenrigsminister og nuværende Medlem af Folketinget. Da Dr. Krag paa Grund af manglende Tid, saa sig nødsaget til at forlade Skolen i Aaret 1918, overtoges Stillingen af Lektor Andersen, der gennem de vanskelige Efterkrigsaar ledede Skolen paa dygtig Maade, indtil han, grundet paa manglende Tid, søgte sin Afsked i 1924. Ved Udnævnelsen af Lektor Andersens Efterfølger brød Skolens Ledelse for første Gang det næsten hævdundne Princip, at Skolens Forstander skulde være en pædagogisk uddannet Mand, idet man udnævnte en Tekniker til Skolens Forstander. Valget faldt paa Overbanemester, Bygningsinspektør Rasmussen, der siden har staaet i Spidsen for Skolen.

Det har været i den nuværende Forstanders heldige Lod at faa Skolen flyttet fra de efterhaanden indsnevrede Forhold og umoderne Lokaler i den gamle Skole i Jernbanegade til den ny og tidssvarende Skole, der i Aaret 1929 blev opført ved Skovboulevarden, og maa det ønskes, at Skolen her, dens gamle Traditioner tro, støde maa virke til Højnelse af Haandværket, gennem Dygtiggørelse af dets unge Udøvere.

HANDELSAFTENSKOLEN blev oprettet i 1895 af Handelsstandsforeningen, hvis daværende Formand var Konsul N. Nielsen. Den ejes og drives for Foreningens Regning med Tilskud fra Stat og Kommune.

Undervisningen, der foregaar om Aftenen, blev i en Aarrække givet i Kommuneskolen i Skolegade, hvor Kommunen gratis stillede Lokaler til Raadighed. 1916 købte Foreningen,

Handelsskolen.

særlig paa Købmand Aage Nielsens og Overlærer Bangs Initiativ Dr. Tiemroths Bygning i Frisegade Matr. Nr. 245 f. for 22,500 Kr. Den blev omforandret saaledes, at Stueetagen kom til at rumme 4 Klasseværelser, hvoraf et særlig stort, samt Kontor og Arkiv. Desuden blev der i Loftsetagen indrettet Bolig for en Pedel. Foreningens Formand var da Direktør A. V. Jochimsen.

Tilsynet med Skolen blev 1895—97 ført af skiftende Repræsentanter for Handelsstands-

foreningen. 1897 blev Købmand C. F. Sørensen ansat som Inspektør og overtog som saadan det daglige Tilsyn og førte dette gennem 22 Aar indtil 1919. Foreningens Formand ledede de første 20 Aar sely Skolen, men dette Arbejde voksede, efterhaanden som Tilgangen af Elever blev større og der maatte ansættes flere Lærere, og i 1915 blev daværende Overlærer, senere Skoleinspektør Bang ansat som Skolens Forstander. Han overtog ogsaa Tilsynet, da Købmand C. F. Sørensen trak sig tilbage som Inspektør. Ved Skoleinspektør Bangs Død i Januar 1930 blev Forstanderstillingen overdraget til Kommunalærer A. Johs. Andersen, der siden 1919 havde været Lærer ved Skolen. Skolens Kasserer er Prokurist A. P. Sonnichsen, der har beklædt denne Stilling, siden Skolen blev oprettet, og som i de 20 første Aar tillige var Lærer ved Skolen.

Skolen er tilrettelagt for Handelslærlinge og afslutter med »Handelsmedhjælpereksamen«, der ledes og kontrolleres af Handelsministeriet. Ud over de almindelige Handelsfag, der kræves til denne, underviser Skolen i tysk og engelsk Handelskorrespondance. Foreningens nuværende Formand er Konsul Poul Nielsen.

HANDELSDAGSKOLEN er oprettet 1909 af Skoleinspektør Bang og drives med Tilskud fra Stat og Kommune, ligesom fra Nykøbing F. Sparekasse, Industri- og Landbrugsbanken. Det Classenske Fideikommis og Skrikes Stiftelse yder Tilskud til halve Fripladser. Den havde de første Aar Lokaler i Teknisk Skole i Jernbanegade, men flyttede i 1916, da Handelsskolen fik egen Bygning, ned i denne. Skolen, der er etaarig med 36 ugentlige Timer, er beregnet for Handelsmedhjælperere og Elever, der ønsker en mere udvidet Undervisning end Aftenskolen kan give (udvidet Pensum i Handelsfagene, Sprog, Stenografi, Maskinskrivning m. v.). Skolen afsluttes med Handelseksamen, der kontrolleres af Handelsministeriet.

Ved Skoleinspektør Bangs Død blev Skolen overtaget af Kommunalærer A. Johs. Andersen. Forstander Anders Johannes Andersen er født den 3. September 1895 og gift den 16. August 1919 med Lærerinde Mette Kathrine, f. Petersen. Kommunalærer 1916, Lærer ved Dag- og Aftenskolen 1919 og Forstander ved Skolerne siden Januar 1930.

A. Joh. Andersen,
Forstander.

TING- OG ARRESTHUSET er beliggende i Slotsgade og opført i 1872. Det er en Bygning i 2 Stokværk og i en pompøs Arkitektur. Det gamle Ting- og Arresthus laa der, hvor nu Margarinefabriken ligger. Ved den nye Retsplejeordnings Indførelse omændredes Huset, og i 1928 tilbyggedes der til Arresterne, saaledes at disse nu kan rumme 28 Arrestanter. Før 1919 fandtes der Auktionslokale i Bygningens Stueetage tilhøjre. Bygningen er nu indrettet saaledes, at der i nederste Etage findes Bolig for Arrestforvareren samt en Del mindre Kontorer. Fra den store Hall fører der en Trappe op til første Sal, hvor den store Retssal findes. Denne er meget pompøs udstyret og fuldstændig holdt i Egetræ. Her afholdes de lolland-falsterske Nævningeting. I denne Etage findes endvidere Værelser for Retsformanden, Dommeren og Nævningerne samt et Venteværelse. Arrestforvarer er Edvard Henriksen, der er født 4. Juni 1876 i Holebæk paa Falster, Søn af Parcellist Jens Peter H. og Hustru Bodil Kristine, f. Henriksen. Gift med Laura Henriette Hansen. Har været ansat ved Nykøbing F. Politi fra 1906 08 og siden da Arrestforvarer.

Ting- og Arresthuset.

LUDVIG GLUD, Dommer, R. af D.,

født 19. Januar 1866 paa Sonderbygaard ved Fredericia, Son af Proprietær, Grosserer V. G. og Hustru, f. Bjerregaard, g. 1891 med Emilie Brinkmann (død 1926). Student 1884, cand. jur. 1890, Politifuldmægtig i Aarhus s. A., By- og Herredsfuldmægtig i Thisted 1891, Amtsfuldæggtig sammesteds 1896, Fuldæggtig ved Lolland-Falsters Stiftamt 1898, Borgmester og Byfoged i Viborg 1911, Dommer i Holbæk 1919, Dommer i Nykøbing F. siden 1920.

AAGE H. JØRGENSEN, Politimester,

født 21. Juni 1878 i København, Son af Fuldæggtig Chr. N. J. og Hustru Bodil, f. Kaster, gift med Miezi Brandt. Student 1897, cand. jur. 1905, By- og Herredsfuldmæggtig i Roskilde 1905, Politiasistent i Svendborg 1910, i Københavns Amts nordre Birk 1911, Politimester i Maribo og Rodby Købstæder samt Fuglse Herred 1919, i Nykøbing F. og Stubbekøbing Købstæder siden 1922.

DET gamle Raadhus laa tidligere i den Bygning, der er sammenbygget med Kirken, og hvori Stiftsprovsten nu bor. (Se Afsnittet om Nykøbing Katedralskole). Det nye Raadhus der opførtes i Aaret 1918, er beliggende paa Hjørnet af Skolegade og Dronningensgade. Det er opført af røde Sten og er en statelig Bygning, som man kunde have undt en mere fri og iøjnefaldende Beliggenhed, end den indeklemte Plads, som er blevet den tildelt. Bygningen rummer i Stueetagen Kontorer for Politiet, og paa første Sal ligger Centralbiblioteket. Paa anden Sal findes Byens Repræsentationslokaler. Fra Gangen kommer man først ind i Havneudvalgets Værelse, og forbavses straks over at finde dettes Vægge beklædt

Det nye Raadhus.

med Silketapet. Derefter følger to Udvalgsværelser, og man naar nu ind i den pompøse Byraadssal, der henleder Tanken paa et Kirkerum. Her er meget højt til Loftet og Væggene er udstyrede med høje Paneler af Træ. I Loftet hænger to kirkelignende Lysekroner, og paa Væggen lige for Døren hænger Fremstillinger af Nykøbing Bys to Vaabener, og midt imellem disse er et Maleri. Fra nævnte Væg, og ud mod Salens Midte, er et hesteskoformet Bord, hvorom Byraadsmedlemmerne samles. Midt for Væggen er en Forhøjning med 3 Stole. I Salens modsatte Hjørner er der Pladser til Referenterne. Skønnere Byraadssal end denne skal man lede længe efter. Dens Arkitektur og Skønhed skulde synes vel-egnet til at skabe Enighed blandt Raadets Medlemmer.

Administrationsbygningen, der ligger ved Siden af Raadhuset, var tidligere Skole, men omdannedes til sit nuværende Formaal. Denne Bygning rummer Kontorer for Byens Administration, for Borgmester, for Stadsingeniør og fl. a.

Nykøbing Bys Politi ledes af Politimester Aage Jørgensen med A. Chr. Wright som Fuldmægtig. Korpset bestaar af 1 Overbetjent, 1 Inspektionsbetjent og 10 Betjente. Statspolitiet bestaar af 1 Kriminalassistent og 2 Betjente.

ALBERT CHR. WRIGHT, Politifuldmægtig,

født 1. Oktober 1886 i København, Son af Grosserer Carl Egecias Beck W. og Hustru Ane M. L. C., f. Steen, gift 1909 med Gudrun Margrete Bodin. Student 1905 ,cand. jur. 1911, 1. November 1911 By og Birkefuldmægtig i Vordingborg, 1. April 1917 Politifuldmægtig i Aarhus, 1. Oktober 1919 Politifuldmægtig i Nykøbing F. Medlem af Bestyrelsen for »Juridisk Forening for Maribo Amt«. Formand for Politihundeforeningen for Nykøbing F. og Omegn.

I 1854 aabnedes det første i Nykøbing indrettede Sygehus, der var beliggende i Jernbanegade, omtrent hvor Hotel »Phønix« nu ligger. Lægetjenesten paa dette Sygehus besørgetes af Distriktslægen i Falsters søndre Chirurgicalt, der skulde tilse de Syge og »anordne for dem de fornødne Medicamenter, ved hvis Forskrivning han dog maa iagttagelse saa megen Oeconomie som muligt«. Patienternes Pleje forestodes af en Oeconom, der »giver de Syge den fornødne Opvartning« og »skal gaa Lægen til Haande ved de daglige Sygebesøg« og som kun i særlige Tilfælde maa antage Opvartnings- eller Vaagekoner.

Disse Forhold har jo — set med Nutidens Øjne — været ret primitive, og i 1893 paabegyndtes Opførelsen af det nuværende Sygehus, der toges i Brug den 23. Juni 1894. Sygehuset bestod af en kirurgisk-medicinsk Afdeling og en Epidemiafdeling, og Sygeplejen besørgetes af Diakonisser. For Aaret 1895 opstilledes et Budget med 7700 Sygedage og en Udgift paa 15.000 Kr. Fra dette Tidspunkt gaar Udviklingen nu støt og gradvis fremad, indtil Regnskabet for 1912—13 viser 16,943 Sygedage og en Udgift paa 49,363 Kr. 65 Øre. Lægetjenesten, der hidtil var udført af Distriktslægen som Sygehuslæge (forøvrigt havde alle Byens Læger Ret til at behandle Patienter paa Sygehuset), omlægges fra 1. Januar 1912 fuldstændig, idet der fra dette Tidspunkt ansættes en fast Sygehuslæge, der alene har Ret og Pligt til at behandle Sygehusets Patienter.

Som Udviklingen skred frem, blev Forholdene efterhaanden for smaa, og i 1912 begyndte man at drøfte Planerne til en Udvidelse af Sygehuset. Disse Planer bragtes til Udførelse i 1914, da man paabegyndte Opførelsen af en ny kirurgisk Afdeling og en ny Epidemiafdeling samt Anlægget af et Central-Varmeanlæg. De nye Bygninger toges i Brug i August 1915, og Sygehuset raadede da over 83 Senge paa medicinsk-kirurgisk Afdeling og 28 Senge paa Epidemiafdelingen. Denne betydelige Udvidelse viste sig dog i Løbet af nogle Aar at være for lille, men først i 1929 udvidedes Sygehuset atter med 20 Sengepladser.

Sygehuset raader nu over 64 Senge paa kirurgisk Afdeling, 39 Senge paa medicinsk Afdeling og 28 Senge paa Epidemiafdelingen, ialt 131 Senge. Gennemsnitsbelægningen var i 1929—30 152 Patienter, med en Maksimumsbelægning paa 188 Patienter.

Sygehusets Bygninger er alle opførte af røde Sten, de ældste Bygninger har Skifertag, de yngre sort Tegltag.

Den kirurgiske Afdelings Sygestuer — alle vendende mod Syd — er fordelt i 2 Etager Stuen og 1. Sal. og er indrettede som 1-, 2-, 3- og 4-Senge-Stuer. 12 Stuer i hver Etage. I begge Etager findes Thekøkken og de nødvendige Badeværelser, Udslagningsrum og W. C. I Stuen findes Røntgeninstallationen og Spisestue for Afdelingens Sygeplejerspersonale. Paa 1. Sal findes Operationsafdelingen, bestaaende af 2 Operationsstuer med tilhørende Sterilisations- og Instrumentrum. I Kælderetagen ligger Bade- og Massageafdelingen med Lysbad, endvidere findes her Beboelse for Portorer og Piger og forskellige

Nykøbing F. Sygehus.

Depotrum. Tagetagen er udelukkende indrettet til Beboelse for Sygeplejersker og Elever, ligesom Inspektøren har sin Bolig her.

Medicinsk Afdeling har ogsaa Sygestuerne fordelt i 2 Etager. 2 Stuer er bestemt for Patienter med Lungetuberkulose. Paa denne Afdeling findes Sygehusets Laboratorium. Sygehusets Køkken findes i Kælderetagen, der ogsaa er indrettet til Beboelse for en Del af Køkkenpersonalet. Da Køkkenet med den stadig stigende Belægning og med Nutidens Krav til Diætbehandling kun med de allerstørste Vanskeligheder kan tilfredsstille de Fordringer, der stilles til det, er der for Tiden Planer under Udarbejdelse til en særlig Køkkenbygning.

Epidemiafdelingen bestaar af en 1-Etages Bygning med — som nævnt — 28 Senge.

Sygehusets Opvarmningsanlæg er beliggende i en særlig Bygning, hvorfra Damp saavel til Opvarmning som til Kogning gennem Tunneller sendes ud til de forskellige Afdelinger og Køkkenet.

Den i 1894 opførte Epidemibygning er nu indrettet til Bolig for Reserve læger og Varmemester. Sygehusets Kontor har ogsaa Plads i denne Bygning. Af andre Bygninger findes Desinfektionshus og Ligkapel.

Til Sygehuset hører en ret stor Have, idet det samlede Areal udgør 23.932 m².

Sygehuset ejes og drives af Maribo Amtskommune og Nykøbing F. Købstadkommune

i Fællesskab. Bestyrelsen bestaar af 2 Byraads- og 2 Amsraadsmedlemmer, for Tiden d'Hrr. Borgmester H. P. Jensen, Købmand Gustav Møller, Snedkermester R. Hansen og Gaardejer K. Mathiesen.

Foruden Overlæge Chr. T. Kier og Inspektør A. Unger Madsen bestaar Sygehusets Personale for Tiden af:

2 Reservelæger, 4 Afdelingssygeplejersker, 1 Operationssygeplejerske, 6 Assisterter, 1 Massøse, 19 Sygeplejeelever, 1 Medhjælp hos Massøsen, 10 Gangpiger, 1 Portør, 1 Kontor-assistent, 1 Varmemester, 1 Medhjælper hos Varmemesteren, 1 Økonoma, 2 Køkken-assisterter, 5 Køkkenpiger, 1 Stuepige, 1 Karl og 1 Havemand.

Overlæge Chr. T. Kier er født den 4. December 1871 i Aarhus, som Søn af Overretssagfører C. L. K. Gift 1903 med Ingrid Toft. Student fra Aarhus 1889, medicinsk Eksamen 1897. Sygehuslæge i Hammel 1903, i Nykøbing F. siden 1912. Formand i Lolland-Falsters Lægekreds Forening fra 1918—25, Medlem af Sundhedskommissionen fra 1913—21.

Chr. T. Kier,
Overlæge.

Sygehusinspektør Axel Thorkild Christian Unger Madsen er født den 6. Juni 1885 i København, som Søn af Arbejdsmand Carl M. og Hustru Olga, f. Semberg. Gift 1910 med Charley Ingeborg Jørgensen. Gennemgaaet Hærens Elevskole, Sergent ved Ingeniørregimentet fra 1905—09, Assistent hos Stadingeniøren i Nykøbing F. fra 1909—15, Lærer ved Teknisk Skole 1910, Inspektør ved Nykøbing F. Sygehus siden 1915

Johanne Nielsen,
ledende Sygeplejerske.

Johanne Nielsen, ledende Sygeplejerske, er født den 18. Juni 1889 paa Sinding-Vestergaard. Eksamen 1. Maj 1910, paa Hammel Sygehus fra 1910—11, 3 Aar ved Aarhus Ams Sygehus, 2 Maaneder paa den jydsk Fødselsstiftelse, 1 Aar Assistent paa Righospitalet, ved Nykøbing F. Sygehus siden 1916 (medicinsk Afdeling).

Olga Olsen, Afdelingssygeplejerske, er født den 4. Oktober 1896 i København. Eksamen 1926 fra Bispebjerg Hospital, derefter ved Kommunchospitalet, atter tilbage til Bispebjerg, nu ved Nykøbing F. Sygehus (kirurgisk Afdeling).

NYKØBING FALSTERS ELEKTRICITETSVÆRK blev bygget i 1907. Det Udvalg, der af Byraadet var nedsat til at undersøge Betimeligheden af Værkets Oprettelse samt senere forestaa Bygningen og Dimensioneringen af Værket, bestod af Overretssagfører Fr. Graae som Formand, Amsraadssekretær Oluf Jensen, Overlærer Boëtius, Konsul Philip Sørensen og Lokomotivfører Christensen.

Værket kom i Drift den 7. December 1907. Maskinkraften bestod af 2 Stkr. 90 Hk. Dieselmotorer. Spændingen var 2×110 Volt Jævnstrøm. Anlægskapitalen var 306,960 Kr. Værket var projekteret af Ingeniør P. A. Pedersen, København, og Bygningerne tegnet af Arkitekt Glahn, Nykøbing F.

Igennem Aarene er Værket udvidet, saaledes at det nu har en Maskinkraft paa 3100 HK. Spændingen er stadig 2×110 Volt, idet man dog ved Forsyning af Motorkunder og Byens Yderdistrikter har indført Vekselstrøm med en primær Spænding paa 3×10.000 Volt.

Elektricitetsværket.

Værket staar i Samarbejde med følgende Byer paa Lolland: Nakskov, Maribo, Sakskøbing, Rødby og Nysted, saaledes at der mellem Byerne kan ske Salg og Udveksling af Elektricitet. Desuden er der Forbindelse med Falster Højspændingsværk i S. Ørslev.

Værkets Anlægskapital var 1. April 1930 2,837,609 Kr. og var pr. samme Dato nedskrevet til 1,744,389 Kr. Produktionen i Driftsaaret

1930—31 er ca. 2,600,000 Kwh., heraf udgør Vekselstrømsproduktionen henimod Halvdelen.

Som Formænd for Elektricitetsudvalget har fungeret følgende:

Overretssagfører Graae indtil 1. April 1909, Lokomotivfører Christensen fra 1. April 1909 til 1. April 1913, Rektor, Dr. phil. Christensen fra 1. April 1913 til 1. April 1917, Lokomotivfører Christensen fra 1. April 1917 til 1. April 1921, Direktør Jochimsen fra 1. April 1921 til 1. April 1925, Købmand Gustav Møller fra 1. April 1925 til 1. April 1929, og siden da Fuldmægtig Kastberg.

NYKØBING FALSTER GASVÆRK er anlagt i Aaret 1865. Den daværende Produktion var paa 45,000 m³ Gas pr. Aar. Gasværkets Udvidelse med nyt Ovnsystem foregik i 1923. Den nuværende Produktion er paa 1,378,000 m³ Gas pr. Aar. Gasmaalernes Antal i 1930 er 3900 Stkr. Gasværkets Ovnkapacitet er 10.800 m³ pr. Døgn. Gasværkets Beholderum 4500 m³.

Gasværksbestyrer er T. C. L. Aas-Koch, der har været ansat siden 1. Januar 1923.

JOHANNES KASTBERG, Fuldmægtig,

født 23. Marts 1892 i Lemvig, Son af Købmand A. K. Ansat ved Vemb-Lemvig-Thyborøn Jernbane som Elev den 1. Juli 1907, ved Stubbekøbing-Nykøbing-Nysted Banen som Assistent den 1. April 1912, forfremmet til Overassistent den 1. Oktober 1919, til Fuldmægtig den 1. April 1925. Revisor ved Nykøbing F. Sygehus siden 1918, Medlem af Bestyrelsen og Kasserer for Centralbiblioteket for Maribo Amt fra 1919—26, Medlem af Menighedsraadet siden 1922, af Værgeraadet siden 1925, Formand for samme fra 1927—29, Medlem af Nykøbing F. Byraad siden 1925, Næstformand og Medlem af Magistraten siden 1929, Formand for Gasværks- og Elektricitetsudvalget.

NYKØBING FALSTERS BØRNEHJEM er beliggende paa Stubbekøbingvej i meget frie Omgivelser. Den første Begyndelse til Oprettelsen af dette Hjem udgik fra Sygeplejerske Frk. Heuser, som i Aaret 1903 af Interesse for Børnesagen havde indsamlet over 1000 Kr. Nu sluttede en Kreds af Damer og Herrer fra Nykøbing sig til hendes Tanke og sammenkaldte til et Møde i Menighedshuset, hvor det vedtoges at arbejde for Oprettelsen af et Hjem for Spædbørn. Man vedtog at afholde en Basar og herved indkom ca. 6000 Kr. Dernæst mente man at turde købe en Villa for 9000 Kr. og her indrettedes saa det nuværende Børnehjem 1. Januar 1905. Der kan optages indtil 28 Børn baade Piger og Dreng

Børnehjemmet.

fra 2 Aar til op mod 14 Aar. De skolepligtige Børn gaar i Nykøbing Kommuneskole. Gods-ejer Thorsen, Vestensborg, er Hjemmets Formand og har beklædt denne Post siden dets Oprettelse. Baade Godsejeren og hans afdøde Hustru har gennem mange Aar vist Børnehjemmet stor Kærlighed. Børnehjemmet ejer et Legat fra Godsejer Thorsen paa 10.000 Kr. og et fra Boet efter Hjulmand Rasmussens Enke paa ca. 11.000 Kr. Bygningen udvidedes ved Tilbygning i 1927 og samtidig indlagdes der Centralvarme. Hjemmets Bestyrerinde er Frk. Laura Andersen.

CARL L. THORSEN, Godsejer, R. af D.,

født 15. November 1855 paa Toftegaard paa Lolland, Son af Proprietær N. T. og Hustru Caroline, f. Friis, g. 1880 med Marie Hansen, Datter af Proprietær J. H. og Hustru Johanne, f. Boesen. Ejer af Vestensborg fra 1882, af Dalbygaard fra 1900, af Christiansminde fra 1905—16, af Norupgaard fra 1909—28 og af Gustavsminde siden 1919. Formand for Nykøbing Landsogns Forstanderskab fra 1886—1908. Medlem af Representantskabet for Nykøbing Sukkerfabrik fra 1905 og af Bestyrelsen for Maribo Amts økonomiske Selskab fra 1906, Formand for Nykøbing F. Børnehjem fra 1904, Næstformand i Bestyrelsen og Medlem i Direktionen for Lolland-Falsters Telefonaktieselskab fra 1897, Formand for Foreningen for trængende Landmænd i Lolland-Falsters Stift, indvalgt Medlem af Tilsynsraadet for Nykøbing Sparekasse.

NYKØBING FALSTERS ASYLER er af meget gammel Dato, idet det første Asyl havde sin Oprindelse fra Aaret 1838. Der blev dengang nedsat en Komité, der vilde danne et Hjem for fattige Børn. Den dalevende Amtmands Hustru, Kammerherreinde v. Jessen. nærrede store sociale Interesser og den 6. Juni 1838 aabnedes et Lokale i Købmand Mackeprangs Ejendom — i Humlestræde — det der nu kaldes for Dronningensgade, og her begyndte man i ikke særlig velegnede Lokaler med 20 Børn. Den ventede Forbedring kom ret snart, idet Kammerherre Carl Grandjean, Vennerslund, i Asylstræde opførte en Bygning, som han skænkede til Asyl for Smaaabørn, som der stod paa en Plade over Døren. Dette Asyl toges i Brug i Oktober 1839 og blev drevet med Tilskud fra Kommunen, gode Mennesker og formaaende Institutioner. I 1885 opførtes der en Tilbygning til Asylet, men ved Aarhundredeskiftet sporedes atter en følelig Pladsmangel. I 1910—11 skred man til Opførelse af Asylet paa Østerbro, der kostede 8866 Kr.

Frk. Ludvigsen.

Det blev paa Broerne — Østre og Nørre — at Trangen til Asyl blev størst, og i 1919 vedtoges det at sælge det gamle Asyl for 30.000 Kr. og i Sommeren 1921 købtes det nuværende Nørre Asyl for 19.000 Kr. Hertil blev givet Tilskud af Stat, Kommune, Private og Institutioner. Asylerne er i Sommer udvidede og forbedrede, hvilket har kostet ca. 20.000 Kr. I Østre Asyl findes Vuggestue, der oprettedes for 4 Aar siden. Man har klaret de store Udgifter ved Udvidelsen uden at optage Laan. Købmand F. Kryger og Sagfører L. H. Kragh har udvist saa stor Økonomi og opspareret saa store Beløb af Driften, at disse sammenlagt med et Legat, der henstod til Udvidelse, ikke alene har kunnet dække Udvidelserne, men der blev endda et Overskud tilbage. Ved begge Asyler er der Bolig for Bestyrerinderne. Nørre Asyl ledes af Bestyrerinde Fru Svendsen og Østre Asyl af Bestyrerinde Frk. Ludvigsen. Nykøbing har adskillige Ting at være stolte af. Den var blandt de første Kommuner, der oprettede Alderdomshjem og ogsaa blandt de fremmeligste med Hensyn til Asyler.

NYKØBING FALSTERS FORSØRGELSESANSTALT er beliggende paa Vesterskovvej og opført i Aaret 1896. Den gamle Fattiggaard, der laa i Byens Centrum, der hvor nu Hotel Phoenix ligger, brændte i 1894 og den nuværende Forsørgelsesanstalt opførtes som Erstatning for den brændte Bygning. Bygningen er 2-etages og gør et meget repræsentativt Indtryk. Den rummer Bolig for Bestyreren og Plads for 30 Beboere. Tidligere tilhørte der Ejendommen et Landbrug paa 3 à 4 Tdr. Land, men det er nu solgt til Svineslagteriet. Rundt om Bygningen strækker der sig et Haveanlæg. Forsørgelsesanstalten har et stort Vaskeri, der tillige besørger Vasken for nogle kommunale Institutioner samt for Sygehuset. Der vaskes aarligt ca. 200,000 Stkr. Tøj. Anstalten driver ligeledes Brændselsforretning og forsyner kommunale Institutioner med Brænde.

Paa Anstalten findes en saakaldt »Lukket Afdeling«, paa hvilken der optages subsistensløse Personer, der anbringes der af Politiet.

Anstaltens Bestyrer er Frede Konrad Hansen Jacobsen, der er født 13. Januar 1882 i Frederiksmindes Skole i Kvislemark-Fuiredal Sogn paa Sjælland. Søn af Lærer Carl Johan J. og Hustru Vilhelmine, f. Sørensen. Gift 1911 med Dagmar Bjarnholdt. Bestyrer siden 1. Oktober 1920.

F. K. Jacobsen
Bestyrer.

FORPLEJNINGSSATIONEN I NYKØBING FALSTER er beliggende i Slotsgade. Den er stiftet den 22. December 1906 som selvejende Institution og ejer den Ejendom, hvori den har til Huse. Regnskabsaaret 1929—30 udviser, at Forplejningsstationen i dette Aar har været besøgt af 1445 tilrejsende arbejdssøgende Personer. Hver Gæst faar gratis Logi, Aftensmad og Morgenmaaltid. Regnskabet udviser en samlet Indtægt af 3194 Kr., deraf Legat 150 Kr. Byraads- og Sogneraadstilskud udgør 435 Kr. Banker og Sparekasser har ydet 525 Kr. Arbejdernes og Arbejdsgivernes faglige Organisationer har bidraget med 785 Kr. og private Bidragydere med 1016 Kr.

NYKØBING FALSTER KØBSTADS BRANDVÆSEN er oprettet omkring Aaret 1850. Enhver havde paa de Tider Mødepligt (ca. 1500 Mand). Denne Ordning vedvarede, til den nuværende Ordning vedtoges og et fast Brandkorps oprettedes i Aaret 1894, som er bygget paa Loven om Brandvæsenet i Købstæderne, af 21. Marts 1873, der tillader Købstæderne at erstatte det, indtil nævnte Aar, benyttede værnepligtige Mandskab — Byens Borgere — med fast lønnet Mandskab. Medens denne Bestemmelse for de fleste Byers Vedkommende førtes ud i Praksis efter flere eller efter mange Aars Forløb, vedtoges det at oprette et fast Brandkorps, som kom til at bestaa af 1 Brandinspektør, 1 Vicebrandinspektør, 2 Assistenten og 25 Mand. Byen havde allerede dengang et godt Vandværk og der var 160 Stkr. 2 Tm. Opstandere samt 4 Sugeværker og 1 Haandkraftssprøjte. 1. Juni 1920 ommoderniseredes Brandmateriellet, idet der anskaffedes en stor Motorsprøjte med en Ydeevne paa 2400 l i Minuttet samt Stiger og Redskaber og den 19. Oktober 1929, under den nuværende Brandinspektør, foretoges igen en stor Udvidelse, idet der indkøbtes en Motorsprøjte med en Ydeevne paa 1000 l i Minuttet. Korpsset staar saaledes nu med 2 Automobilsprøjter med en samlet Vandmængde paa 3400 l i Minuttet, en Hestesprøjte, Haandkraftsprøjte, en Balancestige, leveret af Braun i Nürnberg, samt et Slangemateriale paa ca. 2200 m. og et omfattende elektrisk Alarmsystem. Brandinspektør er Arkitekt C. Andersen og Assistenten er: Skorstensfejermester C. Nielsen, Billedhuggermester Spjellerup Jensen og Tømrer A. V. Jensen.

STUBBEKØBING—NYKØBING—NYSTED BANEN er anlagt i Henhold til Eneretsbevilling af 5. November 1908 og blev aabnet for Driften i Foraaret 1911. Banen bestaar egentlig af 2 Banestrækninger, en paa Falster og en paa Lolland, der begge fører ind til det fælles Centrum, Nykøbing F. Det var Lensgreve Raben-Levetzau til Grevskabet Christiansholm, der fik Banerne sammensluttet til et Aktieselskab, hvorved Anlægget kunde gennemføres. Anlægget af Banen bevirkede, at Egne af Falster og Østlolland nu kunde dyrke Sukkerroer, og samtidig med Banens Aabning for Driften foretoges en større Udvidelse af Sukkerfabriken Nykøbing F. Banen transporterer saaledes ca. 60,000 Tons Sukkerroer og Affald aarlig. Men ogsaa paa andre Omraader har Banen virket til Opkomsten af de Egne og Byer Banen gennemløber. Ved hyppige og hurtige Motortog befordres der saaledes over en kvart Million Rejsende om Aaret, ligesom Banen ved Hjælp af Stationsbiler fra alle Stationerne besørger Stykgods og Pakker udbragt til Egnens Befolkning. Banen har ligeledes været en af de første, der tog Rutebilerne i sin Tjeneste, idet den i 1924 oprettede Ruten mellem Nysted og Rødby, ligesom den har sørget for bedre Forbindelse fra Falster til Stege og Møns Klint.

Formand for Banens Direktion er Stiftamtmand, Kammerherre, W. H. T. Oxholm, K.D.M.p.p. Banens daglige Drift ledes af Driftsbestyrer Hj. Bertelsen.

HJALMAR BERTELSEN, Driftsbestyrer, cand. polyt.,

født 29. Juni 1876 i Thisted, Søn af Apoteker H. T. L. B. og Hustru Agathe, f. Brinkmann, g. 1904 med Anna Albrechtsen, cand. polyt. 1901 (Bygningsingeniør). Ved Statsbaneanlegene 1901—03, Studierejse til England 1903, ved Anlægget af Helsingør-Hornbæk Banen 1903—04, Ingeniør ved Københavns Stadsingeniørkontor 1904—05, ved Statsbanerne 1905—09, og fra Juni 1909 ved Anlægget af Stubbekøbing-Nykøbing-Nysted Banen.

Nykøbing Station er beliggende paa Strækningen København—Gedser og ejedes i tidligere Tider af det lolland-falsterske Jernbaneselskab, men overgik til Staten, da denne overtog Banestrækningen fra Orehoved til Gedser. Fra Nykøbing Station udgaar følgende Baner: Nykøbing—Gedser og Nykøbing—Orehoved, der ejes af Staten, og Nykøbing—Nysted og Nykøbing—Stubbekøbing-Banen, der er i privat Eje. Af Stationsforstandere, der har været knyttet til Nykøbing, kan vi nævne: Emmerich, Fønss og L. Willadsen. Nuværende Forstander er

VILHELM SCHACK WENDELBOE, Stationsforstander,

født 23. Februar 1867 i Randers, Søn af Slagtermester P. C. W. og Hustru, Kristine, f. Sodrings, g. 1892 med Meta Groes Petersen. Ansat ved D. S. B. 1883, Assistent 1884, Overassistent i Aalborg 1903, Stationsforstander i Herning 1918, Stationsforstander i Nykøbing F. siden 1924.

NYKØBING POSTVÆSEN. Denne Etat har udviklet sig ganske betydeligt i de sidste 100 Aar. I tidligere Tider-besørgedes Posten med Postvogne, der foruden Posten ogsaa medtog Passagerer. Dersom Folk ikke vilde benytte disse Vogne til deres Rejser og ikke selv var i Besiddelse af et Køretøj, maatte de gaa fra By til By, hvilket ikke var ualmindeligt i hine Tider. Som Regel var Postmesteren tillige Kroejer eller Brændevinsbrænder og Posthuset laa altid i den Ejendom, hvor Postmesteren boede. Da Postmestrene jo altsaa havde andre Interesser at varetage, foruden Posthusets, saa kunde det godt hænde, at man fik en lidt ublid Modtagelse, naar man kom med sit Brev og vilde have dette sendt. Man maatte nøje paase, at Brevet var forsvarligen forseglet, og man betalte for Forsendelsen, og Modtageren betalte for Modtagelsen. Naar Posten kom til Byen, sorterede man denne ud, og denne laa da saaledes, indtil de fra Omegnen værende Landpostmænd, eller hvad der ofte var Tilfældet, Koner, kom ind til Kontoret og hentede denne, og de besørgede da Bre-

vene videre. Dette er næsten ufatteligt, set med vore Øjne og regnet efter vor Tid, hvor Posten har en saa hurtig Befordring og spiller saa stor en Rolle i hele vor Udvikling, at den har været saa langsomt virkende, som Tilfældet har været.

Vi skal kort nævne de vigtigste Reformer indenfor denne Etat. I Aaret 1851 indførtes Frimærkesystemet og dermed den ensartede Portobetaling og samtidig skete Ophængningen af Brevkasserne. Omkring Aaret 1865 indførtes Brugen af lokale Breve og der oprettedes Brevsamlingssteder til Lettelse for Landbefolkningen og de første Landpostbude antoges.

Nykøbing Postkontor ligger paa Hjørnet af Jernbanegade, lige overfor Jernbanestationen og er installeret i en nymoderne stor Bygning. Posthusets Chef er Postmester Ryge, der er født den 7. April 1872. Blev Postekspedient den 1. Juni 1899, Postkontrolør i Nakskov den 1. Maj 1917, Postmester i Skærbæk den 20. Maj 1920 og Postmester i Nykøbing F. den 1. September 1924, udnævntes den 20. November 1930 til R. af. D.

LOLLAND-FALSTERS TELEFON-AKTIESELSKAB. Begyndelsen til dette Selskab blev gjort paa den Maade, at der i samtlige lolland-falsterske Byer oprettedes lokale Telefoner, som senere strakte sig til Landpladser, og til sidst forenedes alle Byer indenfor nævnte Selskab.

I 1896 forberedte Rigsdagen en Lov om Telefonering og Telegrafering. I den Anledning indledede Grosserer Wulff fra København Underhandlinger med flere af de lolland-falsterske Selskaber med det Formaal at opkøbe dem. I Nykøbing afholdtes der i den Anledning nogle ekstraordinære Generalforsamlinger, hvorpaa der imidlertid snart rejste sig en stærk Modstand mod at afhænde Selskabets Materiel og Abonnenter paa denne Maade. Man vilde derimod rette sine Bestræbelser mod at samle de stedlige Selskaber til eet og etablere induktionsfri Dobbeltledninger mellem Byerne. Der blev udsendt Indbydelse til Aktietegning og nedsat et foreløbigt Udvalg. For at fremme Sagens Realisation blev 38 Abonnenter i Nykøbingsselskabet enige om at danne et Konsortium og købe dette Selskab til det projekterede Selskab for hele Stiftet. Den 28. December 1896 afholdtes den konstituerende Generalforsamling paa Industribygningen i Nykøbing F. Her stiftedes Lolland-Falsters Telefon-Aktieselskab med en Aktiekapital paa 300,000 Kr. i 600 Aktier à 500 Kr. Den første Bestyrelse bestod af: Konsul E. F. Dan, Nakskov, Sagfører H. C. Ruder, Rødby, Boghandler F. C. Olsen, Maribo, Kæmner A. W. Trübschenek, Sakskøbing, Købmand Harald Jensen, Nysted, Købmand Chr. Høst, Nykøbing F., Apoteker Reddelin, Stubbekøbing, Forstraad C. H. Bornbusch, Hardenberg, Godsejer C. Thorsen, Vestenborg, Købmand F. Nellemann, Nykøbing F., og Konsul H. Nielsen, Nykøbing F.

Det vedtoges derefter at optage følgende Selskaber i »Lolland-Falsters Telefon-Aktieselskab«:

Nakskov	med 145	Abonnenter og 2	Samtalestationer for en	Pris af . . .	47,000	Kr.
Maribo	» 78	»	» 1	»	»	» . . . 27,000 »
Nysted	» 32	»	» 1	»	»	» . . . 11,200 »
Stubbekøbing	» 51	»	.....	»	»	» . . . 17,300 »
Nykøbing F.	» 174	»	.....	»	»	» . . . 61,000 »
Sakskøbing..	» 58	»	.....	»	»	» . . . 22,000 »
Rødby	» 43	»	.....	»	»	» . . . 17,000 »
Holeby	» 12	»	.....	»	»	» . . . 4,100 »
Bandholm . .	» 11	»	.....	»	»	» . . . 3,250 »

Købmand J. Th. Brehm af Nykøbing F. blev antaget som administrerende Direktør.

Selskabet ansøgte om Statens Anerkendelse af Anlægget og om Koncession paa 20 Aar overalt i Lolland-Falsters Stift med Undtagelse af Fejø Birk. Under 29. Oktober 1898 modtoges den ansøgte Statskoncession. Denne Koncession indeholdt Bestemmelser om Selskabets Forpligtelser med Hensyn til Driften og til at foretage Udvidelser og Forbedringer af Anlægene, samt at Taksternes Maksimum skulde fastsættes af Ministeriet for Perioder paa 5 Aar. Blandt andre Bestemmelser endelig den, at Staten ved Koncessionstidens Udløb var berettiget til at fordre sig hele Anlægget overdraget for den Sum, som det skønnedes at være værd ved Koncessionens Udløb. Den 30. Juni 1919 modtog Selskabet sin nye Koncession paa 20 Aar.

Telefonen i Nykøbing stiftedes som Aktieselskab den 15. August 1883 med Overretssagfører P. G. C. Jensen som Formand og en Aktiekapital paa 15.750 Kr. Selskabet arbej-

dede i Begyndelsen næsten udelukkende med Byforbindelser, og da Abonnementantallet i Byen var forholdsvis lille, var Arbejdet paa Centralerne let overkommeligt og honoreredes med et særdeles ringe Vederlag. I 1887 havde Nykøbing allerede et ret udviklet Lokalnet og adskillige Traade paa Landet samt Forbindelse med Stubbekøbing over Nr. Alslev, hvortil de to falsterske Selskaber førte hver sin Ledning. Det var derfor naturligt, at man rettede stærke Bestræbelser mod at opnaa Forbindelse med Sjælland, hvad der vilde være af den største Betydning for Abonnementerne. At imidlertid Nykøbingselskabet ogsaa havde Blikket vendt imod Vest, viste Generalforsamlingen den 9. Maj 1887, hvor Spørgsmaalet om at føre et Kabel over Guldborgsund var stærkt fremme. Den 27. Maj d. A gik

Frk. K. Dose.

Nykøbingselskabet med til at trække Ledninger til Grænge, medens de lollandske Selskaber førte Ledningen videre til Saksøbing. Som man kan se af ovennævnte Beskrivelse, sammensluttedes Telefonselskabet i Nykøbing med de andre lolland-falsterske Selskaber og gik op i det »Lolland-Falsterske Telefon-Aktieselskab«.

Paa hver af Bycentralerne bestaar Betjeningen af en eller to Forstanderinder og et Antal Damer, som holdvis skiftes til at udføre Tjenesten. Landcentralerne forestaas af en Centralbestyrer.

Forstanderinde ved Nykøbing F. Central er Frk. K. Dose.

SPAREKASSEN I NYKØBING PAA FALSTER oprettedes den 28. Januar 1828 og har saaledes fejret sit 100-aarige Jubilæum. Paa Kongens Fødselsdag i 1828 samlede fire af Egnens bedste Mænd, nemlig Birkedommer Krüger, Kammerraad Smidth, Stadshauptmand Schultz og Amtsforvalter Parelus og besluttede at stifte en Sparekasse til Gavn for »Beboerne af Falsters og Fejø Birker, samt Købstæderne Nykjøbing og Stubbekjøbing«.

I denne Sparekassens første Direktion var Parelus den, der nominelt indtog den beskedne Fjerdeplads, og den, der voterede sidst ved Direktionsmøderne. Der er dog ingen Tvivl om, at han havde den allerstørste Del i Sparekassens Tilblivelse, han har efter al Sandsynlighed været selve Faderen til Idéen, og i hvert Fald den, der ved sit utrættelige og uegennyttige Arbejde og ved den uindskrænkede Tillid og Respekt, han nød i alle Kredse, bar Sagen oppe og førte den igennem i de første besværlige Aar.

Sparekassen oprettedes ikke uden Forbillede. Adskillige Sparekasser havde saavel i Tyskland og Frankrig som i Danmark set Lyset, før Tanken dukkede op i Nykøbing.

Nykøbing Sparekasse oprettedes efter omtrent samme Principer og det samme Mønster som »Sparekassen for København og Omegn«. Formaalet var fra først af det rent filantropiske at hjælpe de uformuende, de helt fattige, ja endog de umyndige ved at opdrage dem til at spare. Ligesom andre Sparekasser stiftedes denne derfor uden Kapital, men saaledes at de Smaaebeløb, som indgik i Sparekassen, efterhaanden i runde Summer blev indsat i Statskassen til Forrentning. Den 1. December 1828 aabnedes Sparekassen for de første Indskydere. I 1835 forlod Birkedommer Krüger Nykøbing og fraaadt derfor Direktionen. Igennem Sparekassens første Leveaar havde denne til Huse paa Amtsforsvalterens Kontor, og dens Forretninger besørgeades af Parelius og hans Bogholder, der samtidigt passede Embedsforretningerne. Parelius afgik ved Døden den 18. August 1849.

Man anmodede nu Amtsforsvalter Leuning om at indtræde i Direktionen og fik hans Tilsagn. Amtsstuen og med den Sparekassen flyttedes nogle Aar efter til Nygade Nr. 8. I 1885 flyttede Sparekassen til sit nuværende Lokale, der ligger paa Hjørnet af Langgade og Apotekerstræde, og som altsaa nu har været dens Hjem i 45 Aar. I 1898 fejrede Sparekassen sit 70-aarige Jubilæum og markerede Dagen ved at oprette følgende:

Af Sparekassens Reservefond henlægges indtil videre 20,000 Kr. i 3½ Procent rentebærende Papirer, hvoraf den aarlige Rente anvendes som Bidrag til Kommuner indenfor Sparekassens Virksomhedsomraade til Anbringelse af fattige, forsømte Børn paa en Opdragelsesanstalt eller et Børnehjem udenfor den paagældende Kommune.

At tilstaa Borgerstiftelsen her i Byen et Bidrag af 1000 Kr.

Mange af Nykøbings bedste og kendteste Borgere har viet Sparekassen deres Arbejds-kraft og ikke forgæves. Sparekassen har ligeledes gennem Tiderne ydet mange Bidrag til almennyttige og velgørende Formaal. Den har været til stor Gavn for Nykøbing Bys Udvikling.

LANDBOSTANDENS SPAREKASSE I NYKØBING FALSTER, eller som dens oprindelige Navn var »Spare- & Laanekassen for Falsters Landbostand« er stiftet den 11. December 1863. Stifterne var 33 Gaardejere paa Falster med Kaptajn P. Hjort, Hanneshaab, som Formand. Den første Bestyrelse bestod af Kaptajn Hjort, Hanneshaab, Gaardejer Rasmus Olsen, Brejninge, Gaardejer H. Olsen, Skovby, Gaardejer L. Rasmussen, Gedesby, og Gaardejer Jens Mortensen, Sdr. Ørslev.

I Begyndelsen afholdtes kun faa Kontordage, nemlig mindst 4 Gange aarlig i Nykøbing, Stubbekøbing, Gaabense og Skelby og endvidere en Gang om Maaneden paa et Sted, hvor Bestyrelsen finder det passende — »helst midt i Landet«. — Fra 1877 til 1883 var Sparekassens Kontor i Nykøbing aabent hver Lørdag, hvorhos der i Terminen holdtes Kontor i Nysted, Sakskebøbing og Stubbekøbing. I 1883 udvides Kontordagene til Onsdag og Lørdag, og der oprettes Filialer i Nysted, Sakskebøbing og Stubbekøbing. Fra 1907 er saavel Hovedkontoret i Nykøbing som ovennævnte Filialer aabent daglig 5 Timer.

Fra 1883 til 1907 havde Sparekassen Lokaler i Slotsgade Nr. 8, fra 1907 i Langgade Nr. 23, hvor der i en nybygget Ejendom indrettedes Lokaler efter Sparekassens Ønske. Sparekassens Fremgang var i de første Aar kun ringe. Ved 25 Aars Jubilæet i 1888 er Indskudskapitalen Kr. 1,725,464.12, ved 50 Aars Jubilæet i 1913 er den Kr. 6,470,861.24, og ved sidste Regnskabsaars Afslutning den 31. Marts 1930 er den Kr. 23,164,619.00.

Sparekassens Reserver udgør Kr. 2,140,710.33, hvorhos 63 Garanter hver garanterer for 1000 Kr.

Den nuværende Direktion bestaar af: Direktør J. L. Løllike, Gunslevmagle, Formand,

Direktør N. P. Christensen, Maibølle, Direktør Kr. Matthiesen, Sdr. Alslev, Direktør Jørgen Ryssen, Gedser og Direktør Lars Skytte, Eskildstrup.

Kontrollkomitéen bestaar af: Sognefoged Chr. M. Bonde, Lillebrænde, fhv. Gaardejer Chr. Andersen, Kraghave og Gaardejer A. P. Jensen, Ø. Ulslev.

Bogholder er exam. jur. J. E. Grum-Schwensen. Revisorer er Postkontrolør H. Lorenzen og Postassistent S. Ebbe.

Den danske Landmandsbank.

DEN DANSKE LANDMANDSBANKS NYKØBING F. AFDELING blev oprettet den 27. November 1872 og var i en halv Snes Aar Byens eneste Bank. Som den første Bank paa Pladsen har Afdelingen haft en stor Betydning og indtaget en vigtig Stilling i Byens økonomiske Udvikling. De fleste Forretninger og Virksomheder, som igennem Aarene har vokset sig store, har i deres Start hentet Støtte hos Landmandsbanken, som stadig indtager en anset Stilling indenfor Byens Erhvervsliv, og som har Tilknytning til Byens og Omegnens vigtigste Virksomheder. Da Afdelingen aabnede, fik den Kontorer paa 1. Sal i Købmand Borellos Ejendom paa Torvet. I 1876 flyttede den til Nygade og i 1886 fik den Lokaler i Langgade i samme Ejendom, som den senere erhvervede, og hvor den stadig har sin Virksomhed. Lokalerne er moderne indrettet med Boxhvælving etc., og der er fornylig indrettet Adgang for Publikum fra Østergade over Rutebilstationen.

Bankens første Ledere var daværende Overretssagfører, senere Højesteretssagfører P. G. C. Jensen, Købmand C. Vieth og Godsforsvalter paa Ourupgaard, Kammerraad C.

Andersen. Hr. C. Petersen, der siden 1874 var Bogholder, udnævntes 1889 til Bestyrer og fungerede som saadan i en lang Aarrække, indtil han i Januar 1922 trak sig tilbage i en Alder af 74 Aar. Herr Petersen har betydet meget for hele Afdelingens Udvikling og havde igennem sin mangeaarige Virksomhed erhvervet et indgaaende Kendskab til Forhold og Personer paa Egnen. I 1916 udnævntes Herr H. A. Reimer som Medbestyrer og har siden 1922 været Enebestyrer. Af Navne, der iøvrigt gennem Aarene har været knyttet til Afdelingens Bestyrelse eller Delegation, kan nævnes: Landinspektør, Justitsraad C. Blangstrup, Herredsfuldmægtig, Kancelliraad N. E. Leifer, Toldkontrolør Greve Trampe, Herredsfuldmægtig C. Toxværd, Herredsfuldmægtig Lund Jacobsen, Købmand Aage Nielsen, Bankbestyrer Chr. Jørgensen, Aalborg, og Dommerfuldmægtig, nuværende Politimester Aage Jørgensen.

Bankens nuværende Delegerede er Konsul C. A. Kronmann, som har fungeret siden 1890, og Dommerfuldmægtig Rich. Jessen. Banken har siden 1926 et Repræsentantskab.

hvis Formand er Proprietær Victor Larsen, Steffensminde. Afdelingen har endvidere et Underkontor i Eskildstrup, som bestyres af Gaardejer V. Clausen, Hjørnegaard. og dette har igennem Aarene oparbejdet en anselig Forretning og har Lokaler i egen Bygning, der er beliggende ligeoverfor Eskildstrup Stationsbygning. Afdelingen i Nykøbing og Kontoret i Eskildstrup beskæftiger for Tiden tilsammen et Personale paa 14 Personer.

LOLLAND-FALSTERS INDUSTRI- OG LANDBRUGSBANK AKTS. I April 1907 samledes en Del interesserede Mennesker fra Land og By paa Hotel Dania i Nykøbing Falster for at stifte en ny Bank. Der fandtes den Gang ingen lokal, selvstændig Bank i Nykøbing F., idet Varetagelsen af Erhvervslivets Bankforretninger laa i Hænderne paa Landmandsbankens Filial. Foruden denne fandtes i Byen en Afdeling af Nationalbanken, der imidlertid paa det Tidspunkt førte en ret fornem, tilbagetrukken Tilværelse.

Man mente altsaa paa nævnte Tidspunkt, at der var Brug for en lokal Bank, der kunde modtage Egnens Penge og udlaane dem igen til Egnens Gavn. Banken, der fik Navnet Lolland-Falsters Industri- og Landbrugsbank, stiftedes med en Kapital paa Kr. 250.000, og paabegyndte sin Virksomhed den 12. Juni 1907 i lejede Lokaler i Slotsgade. I 1912 købtes Ejendommen Slotsgade 1 — Pa-læet —, hvor Banken endnu bor. Bestyrelsen bestod af 12 Mænd, hvoraf 7 fra Landet og 5 fra Byen, og Direktionen af en administrerende Direktør, en Repræsentant for Landet og en Repræsentant for Byen.

Banken voksede ret hurtigt og viste derigennem sin Eksistensberettigelse. I 1912 udvidedes Kapitalen til Kr. 500,000 og i 1916 til 1 Million Kroner, hvilken Størrelse den endnu har. — I 1921 led Banken et Tab ved Forbindelsen med et Andelsselskab, Tabet — over $\frac{1}{2}$ Million Kroner — dækkedes af Reserverne. Siden har Banken atter arbejdet sig frem og staar nu med en Egenkapital paa over 1,400,000 Kr. Indlaanene andrager over 10 Millioner Kroner og Balancen er ca. 14 Millioner.

Den ledes nu af en Bestyrelse paa 20 Medlemmer, hvis Formand er Købmand Gustav Møller, Nykøbing Falster. De daglige Forretninger ledes af Herr P. N. Damm, der er Ene-direktør. Banken har Hovedkontor i Nykøbing Falster og Filialer i følgende Byer og Landpladser: Saksøbing, Nysted, Stubbekøbing, Nørre Alslev, Horbelev og Gedser samt Agenturer i Guldborg, Lolland, og Guldborg, Falster. — Aktionærerne har i Gennemsnit faaet et Aarsudbytte paa 6,82 Procent.

Industri- & Landbrugsbanken.

CENTRALBIBLIOTEKET FOR MARIBO AMT. CLASSENSKE BOGSAMLING NYKØBING F. Generalmajor Joh. Fr. Classens efterladte Bogsamling blev 1838 flyttet fra Corselitze til Nykøbing F. og installeret i de af Latinskolen forladte Lokaler i det gamle Raadhus ved Kirken. Bogsamlingen var gratis tilgængelig for Byens og Omegnens Beboere.

K. Hansen Bibliotekar.

Byen skulde kun yde gratis Lokaler, og det var endda et Spørgsmaal om Lokalerne tilhørte Skolen eller Byen. Latinskolens Rektor var Bibliotekar og forestod Boganskaffelsen med en lønnet Medhjælper til Udlaansarbejdet. I 1878 udarbejdede Lærer V. Gudmand-Høyer et stateligt Katalog over Bogsamlingen, hvis Bibliotekar han var til sin Død i 1915. Han efterfulgtes af Lærerinde Frk. Valborg Hansen. 1914 oprettedes Nykøbing F. Folkebogsamling, der fik Udlaan og Læsestue i Dronningensgade 27. Rektor S. A. Christensen var Formand baade for Folkebogsamlingen og Classenske Bogsamling, og det lykkedes ham i 1919 at faa oprettet et Centralbibliotek for Lolland-Falster paa Grundlag af de to Bogsamlinger. Centralbiblioteket blev en selvejende Institution, hvis Bestyrelse valgtes af Byraad.

Amtsraad, Classenske Fideikommis, Latinskolen og Folkebiblioteksforeningen. Samme Aar blev Knud Hansen ansat som Bibliotekar. 1921 flyttedes Biblioteket til de nuværende Lokaler i det ny Raadhus, og i de følgende Aar voksede dets Oplysningsarbejde jævnt og støt. saa det aarlige Udlaan 1929—30 var 98,360 Bind — dels til Byens Indbyggere og dels til det øvrige Lolland-Falster, enten direkte eller gennem de lokale Biblioteker. Læsesalene har aarligt ca. 30,000 Besøgende, og der afholdes henimod en halv Snes Kursus i Bogkendskab og Biblioteksbenyttelse. Bogbestanden er ca. 30.000 Bind, og Budgettet er omkring 40,000 Kr.

INDUSTRI- OG HAANDVÆRKERFORENINGEN I NYKØBING, FALSTER, er stiftet den 13. Juni 1852 paa Initiativ af 4 Borgere i Nykøbing, nemlig Kobbersmedemester Chr. Haagensen, Skomagermester J. H. Jensen, Glarmester, Forgylder, Løjtnant K. Knudsen og Bagermester C. Kryger, der indbød til Dannelse af en saadan Forening. Denne Indbydelse blev udstedt den 30. Maj 1852, men Foreningen dannedes dengang udelukkende som en *Haandværkerforening*.

Den 24. April 1862 nedsattes efter langvarige Forhandlinger et Udvalg til Dannelsen af en Industriforening i Nykøbing F. Dette Udvalg bestod af Kancelliraad Pontoppidan, Kancelliraad Grønbek, Købmand L. F. Frisenette, Kobbersmedemester Haagensen, Glarmester Knudsen og Bogbinder Nielsen. Ganske vist fratraadte de to sidstnævnte senere Udvalget, men de øvriges Arbejde førte Aaret efter — den 23. Februar 1863 — til, at Industriforeningen for Nykøbing F. dannedes.

Uafhængige af hinanden, skønt vel jævnlig i nær Berøring, levede disse to Foreninger deres Liv indtil Aaret 1871, da de — ikke uden stærke indre Brydninger — sammensluttedes under Navnet *Industri- og Haandværkerforeningen i Nykøbing, Falster*. Denne Sammensmeltning fuldbyrdedes den 1. Oktober 1871, og siden hin Dag har *Industri- og Haandværkerforeningen* under skiftende Formænd, skiftende Bestyrelser, men med Størstedelen af Byens Borgerskab som den faste Kerne, levet sit Liv til Gavn og Glæde for sine Medlemmer.

Aaret 1902 fejrede man, med Haandværkerforeningens Stiftelsesdag, den 13. Juni 1852, som Udgangspunkt, Foreningens 50 Aars Jubilæum. Foreningen gik ind i Jubi-

læumsaaret 1902 med en smuk Succes bag sig, idet man i November 1901 havde afholdt den saakaldte Antikudstilling — en Udstilling der vakte Opmærksomhed viden om, og for hvilken der var gjort et udmærket Arbejde af Bestyrelsen.

I Januar 1904 fremkommer for første Gang Formanden med Forslag til Overvejelse angaaende Foreningslokalernes »store Mangler og særlig deres indskrænkede Pladsforhold«. Man maa huske, at Foreningen endnu paa dette Tidspunkt havde til Huse i det nuværende Hotel »Royal«, Jernbanegade. Formanden foreslaar nu at erhverve tre Bygninger i Tværgade og paa disses Grund — i Forening med den Grund, man allerede ejede i Tværgade — at skabe nye Lokaler, der kunde sættes i Forbindelse med de gamle.

Et andet Forslag gaar ud paa et Mageskifte med Hotel Stad Nykøbing, saaledes at denne Ejendom vurderes til 95,000 Kr. og Foreningens til 40,000 Kr. Endvidere var der forhandlet om et Mageskifte med Ejeren af Industribygningen, men det var tvivlsomt, om dette kunde gaa i Orden.

Allerede i næste Møde kunde den energiske Formand meddele, at han havde sikret sig, at Foreningen kunde komme i Besiddelse af Industribygningen paa Torvet mod en Byttesum af 50,000 Kr., og nu skred man til at nedsætte et Udvalg, der skulde fremkomme med Forslag, eventuelt fremskaffe Tegninger og Overslag vedrørende det ny Hjem for Foreningen. Udvalget, der bestod af Formanden, Redaktør Jordan og Skomagermester Juan Andersen, kunde allerede i et Møde den 22. Januar meddele, at Tømrermester Laurits Larsen var i Gang med Planerne for Ombygning af Stad Nykøbing og i samme Møde fremlagdes Arkitekt Glahns Tegninger til Ombygning af Industribygningen. Bestyrelsen vedtog Planen og meddelte Tømrermester Laurits Larsen, at Projektet Stad Nykøbing maatte betragtes som opgivet. Indvielsesfesten fejredes den 7. September 1904 med Festmiddag og Bal. Omkring Aaret 1913 var Foreningen i finansiell Henseende kørt fast og man fremsatte Forslag om Nedsættelse af et 5-Mands Udvalg, der skulde ordne Foreningens økonomiske Forhold. Generalforsamling indkaldtes til den 7. Maj 1913 og paa denne udpegedes det 5 Mands Udvalg, der kom til at bestaa af Snedkermester Mørch, Tømrermester Laur. Larsen, Købmand Jens Andersen, Snedkermester Jacob Gjerding og Murermester Lublin. Dette Udvalg fremsatte Forslag til Ordning af Foreningens Økonomi. Udvalget ansaa det som sin Opgave, ikke alene at skaffe Foreningen Pengemidler, men nok saa meget at genrejse den Tillid inden for Borgerskabet, som maatte synes at være nødvendig. Dette vilde man naa dels gennem Tilgang af nye Medlemmer, dels ved at forelægge den kommende Generalforsamling en Liste over den nye Bestyrelse, der skulde vælges, en Liste, som kunde gøre Krav paa ubetinget Tillid og som man kunde gøre Regning paa vilde gennemføres, netop fordi den foresloges af Udvalget.

Generalforsamlingen den 6. August gav atter Udvalget Ret. Den fuldt færdige Bestyrelsesliste gik igennem uden Ændring og næsten uden Debat. Som Anerkendelse fra Foreningens Side for det Arbejde, som Ordningssudvalget havde udført, udnævntes dets Formand, Snedkermester Mørch, den 31. Oktober 1924 til Æresmedlem. Murermester Lublin fik samme Udmærkelse den 24. Marts 1925.

Aarene 1913—14 var urolige og fulde af Modgang og Splid for Foreningen, men nu var Skuden bragt flot og alt gik paany sin støtte Gang. Ved Begyndelsen af den foran omtalte Periode ejede Foreningen det saakaldte »Svendehjem«, Bygningen paa Hjørnet af Jernbanegade og Tværgade. Bygningen havde en Tid lang været lejet ud, men i 1906 meldte der sig Købere til den, og ved Generalforsamlingen den 13. Marts vedtoges Salget paa Grundlag af et Tilbud fra Tømrermestrene L. Larsen og Schultz, der vilde overtage Ejendommen til en Pris af 40,000 Kr.

Biblioteket var oprindelig grundlagt af den gamle Industriforening i Aaret 1865 og

talte i 1902 ca. 2500 Bind. Da Centralbiblioteket var indrettet i sin nuværende Skikkelse, vedtog Foreningen et Forslag om at overlade dette sit Bibliotek. Dette Forslag vedtoges af Generalforsamlingen i 1920.

I 1925 vedtoges det at ombygge og nymontere Industribygningen for en Sum af 50,000 Kr. og den 2. Oktober samme Aar indviedes Bygningen. 1927 fejrede Foreningen sit 75-aarige Jubilæum. Medlemstallet er ca. 1000.

Foreningens Bestyrelse bestaar af: Bogtrykker H. V. Rasmussen, R. af D., Formand, Grosserer Axel Hansen, Næstformand, Arkitekt C. Andersen, Sagfører Viktor Larsen, Guldsmed J. Gottsche, Murermester Chr. Hansen, Bogbinder Poul Hartmann, Direktør R. Kristoffersen og Malermester Lorenz Lorenzen.

HANS VILHELM RASMUSSEN, Bogtrykker,

R. af D.,

født 6. August 1876 i Maribo, Son af Kurvemager J. R. og Hustru Dorthea, f. Ferdinandsen, gift med Kristine Struwe. Etableret i Nykøbing F. 1. Oktober 1912. Formand for Industri- og Haandværkerforeningen i Nykøbing F. Bestyrelsesmedlem i Dansk Provins Bogtrykkerforening.

POUL RICHARDT HARTMANN, Bogbinder,

født 1. Maj 1878 i Nykøbing F., Son af Bogbindermester F. II. og Hustru Laurine, f. Jensen, g. 1913 med Berta Jorgensen. Overtog Faderens Forretning, der er grundlagt 1853, i 1912. Bestyrelsesmedlem i Nykøbing F. Industri- og Haandværkerforening i de sidste 7 Aar.

RASMUS KRISTOFFERSEN, Direktør,

født 30. Juni 1888 i Ostrup paa Fyn, Son af Handelsmand K. K. og Hustru Martine, f. Petersen, g. 1917 med Anna Rasmussen. Leder af Mejeriet »Guldborgsund« siden 1916. Bestyrelsesmedlem i Nykøbing F. Industri- og Haandværkerforening i de sidste 7 Aar.

VIKTOR LARSEN, Sagfører,

født 17. Oktbr. 1893 i Køge, Son af Arbejdsmand Niels L. og Hustru Marie, f. Olsen, g. 1917 med Blanca Andersen. Dansk-jur. Eksamen 1918, Kompagnon med afd. Sagf. Toxværd i 1921, efter T.s.Død 1928 Eneindehaver af Firmaet. Bestyrelsesmedlem i Nykøbing F. Industri- og Haandværkerforening.

JACOB CHR. GOTTSCHÉ, Guldsmed,

født 15. April 1884 i Nyborg, Son af Postbud Carl G. og Hustru Susanne, f. Devantier, g. 1913 med Astrid Madsen. Har drevet Guldsmedeforretning siden 1911. Bestyrelsesmedlem i Nykøbing F. Industri- og Haandværkerforening i de sidste 7 Aar. Medlem af Ligningskommissionen fra 1925—

CHRISTIAN HANSEN, Murermester,

født 7. Juni 1869 i Horbelev, Son af Møller Hans Rasmussen og Hustru Bodil, f. Hansen, g. 1899 med Marie Frederiksen. Bestyrelsesmedlem i Nykøbing F. Industri- og Haandværkerforening siden 1913, Murermester i Nykøbing F. siden 1902, Byrådsmedlem, Bestyrelsesmedlem i Centralfor-

29, Formand for Nykøbing F. Grundejerforening.

eningen for Murermestre i Østifterne.

LORENZ LORENZEN, Malermester,

født 18. Oktober 1885 i Nykøbing F., Son af Typograf L. og Hustru Sofie, f. Rasmussen, g. 1916 med Katarina Olsen. Malermester siden 1914, Bestyrelsesmedlem i Nykøbing F. Industri- og Haandværkerforening.

CARL ANDERSEN, Arkitekt,

født 9. Marts 1873 i Odense, Son af Snedkermester A. og Hustru Marie, f. Hansen. Begyndte selvstændig Virksomhed i Nykøbing F. 1909. Medlem af Ligningskommissionen fra 1921, Bestyrelsesmedlem i Nykøbing F. Industri- og Haandværkerforening siden 1920, Brandinspektør.

HANDELSSTANDSFORENINGEN I NYKØBING F. blev stiftet den 16. September 1893 med et Medlemstal af 22, som valgte Konsul N. Nielsen til Formand samt Trælasthandler Philip Sørensen, Urtekræmmer Chr. Jacobsen og Manufakturhandler L. B. Freuchen til Bestyrelsesmedlemmer. Siden den Tid har Foreningen arbejdet sig støt og roligt fremad og har nu et Medlemsantal af 104 Næringsdrivende. Det var ikke store Ting, der skete i 90-erne, og man skal helt op til 1916 for at finde en særlig Aktivitet. Samme Aar den 31. Januar erhvervedes en større Ejendom i Frisegade paa fordelagtige Vilkaar. Ejendommen blev ombygget til Handelsskole — Aften- saavel som Dagskole — og samme Skole har i Øjeblikket en betydelig større Værdi end den Gang, den erhvervedes. Der afholdes Bestyrelsesmøde en Gang maanedlig og den nuværende Bestyrelse bestaar af: Konsul Poul Nielsen, Formand, og Købmændene A. Samson, Kaj Rohde, Hans Henriksen. Dyssel Engel og Axel Hansen samt Direktør A. Jørgensen.

POUL NIELSEN, Konsul,

S. af Konsul N. N. N. og Hustru Christine f. Christensen, g. 1916 med Elisa Margrethe Malling. Ansat hos Købmand P. Hansen i Holbæk fra 1904—07, hos Aug. Warncke i Hamborg fra 1908—10, og i Nye & Jenks Grain Co. i New York fra 1910—13, Prokurist i A/S A. Nielsen & Co. i

Nykøbing F. fra 1914—15, Medindehaver af dette Firma fra 1915, svensk Vicekonsul fra 1923. Formand for Handelsstandsforeningen i Nykøbing F. fra 1926. Medlem af Tilsynsraadet for Sparekassen i Nykøbing F. fra 1923 m. m.

HANS HENRIKSEN, Købmand,

født 1. November 1869 i Præsto, S. af Brygger Peter H. og Hustru, f. Hansen, g. 1902 med Marie Margrethe Schonheyder. Uddannet i Købmandsforretninger i Storehedinge og Saxkøbing, etableret i Nykøbing F. 1900. Direktør i Lolland-Falsters Industri- og Landbrugsbank fra 1908

—22. Formand i Bestyrelsen for Aktieselskabet Lolland-Falsters Stiftstidende fra 1917, Byraadsmedlem fra 1908—12.

DE DANSKE FORSVARSBRØDRE FOR NYKØBING OG OMEGN er stiftet den 27. Maj 1877. Kaptajn Ingwersen i Slagelse, der virkede meget for Oprettelsen af Forsvarsbrødreforeninger og som paa nævnte Tidspunkt var Formand for Slagelseforeningen. havde ogsaa en Finger med i Spillet, da Nykøbingforeningen oprettedes. Tøgfører Rasmus-

sen og Avlsbruger J. P. Larsen indbød til et Møde paa Jernbanehotellet nævnte Dag og Kaptajn Ingwersen var mødt som Taler. Foreningen stiftedes med 60 Medlemmer og der valgtes et Udvalg til at forberede en konstituerende Generalforsamling. Paa Generalforsamlingen, der fandt Sted en Maanedstid efter, nemlig den 30. Juni, valgtes Sagfører Gustavsen til Formand. Foreningens Virksomhed har baade været af selskabelig og af alvorlig Art. Af mere alvorlige Ting er Sygeplejehjælpen, der gennem en Aarrække blev opretholdt, men som forsvandt i 1899. Begravelseshjælpen eksisterer derimod den Dag i Dag, og denne har gennem Aarene været til stor Gavn for Medlemmerne. Foreningen har ogsaa en Laanekasse, der har været flittigt benyttet. Tre Aar virkede Sagfører Gustavsen som Formand og afløstes da af Økonom Heller. Denne virkede i kun 2 Aar og efterfulgtes da af Købmand Ludvig C. Hansen. Han var Formand til 1884 og afløstes af Sagfører Gustavsen, der denne Gang virkede i mange Aar, nemlig til 1897. Nu følger som Formand Købmand J. Bernth, og efter ham kommer endelig Togfører Rasmussen. Han virkede i 8 Aar, og da han fratraadte, udnævntes han til Foreningens første Æresmedlem. Da Togfører Rasmussen trak sig tilbage fra Formandsposten, overtog den nuværende Formand, Malermester Charles Jensen, Hvervet og har haft det siden dengang. Foruden Sygekasse, Begravelseskasse og Laanekasse har Foreningen gennem Aarene søgt at understøtte Medlemmer, der kom i Nød ved Hjælp paa forskellig Maade. Her var det Kul til Brændsel, der blev hjulpet med, et andet Sted Brød til en Familie, som langvarig Arbejdsløshed havde bragt paa Knæene, og et tredje Sted blev der hjulpet med et velkomment Pengebeløb. Det har beløbet sig til Summer, men det er ikke opgjort samlet. Det er det derimod, hvad der er givet ud til Sygehjælp og Begravelseshjælp, og det er i de halvt Hundrede Aar blevet til 14—15,000 Kr. Hvad Medlemstallet angaar, begyndte man med 60 Medlemmer, medens der nu er omkring de 400. Foreningens Bestyrelse bestaar af: Malermester Charles Jensen, R. af D., Formand, Politibetjent Chr. Lohse, Næstformand, Karetmager L. Christoffersen, Konstruktør V. Hansen, Møllebygger H. Madsen, Skibsfører Gregers Petersen, Pakmester C. Porse og Foreningens Kasserer og Sekretær H. C. R. Dyhrfjeld

JENS CHARLES JENSEN, Malermester, R. af D.,

født 11. Januar 1869 i Nykøbing F., Son af Snedkersvend Lars J. og Hustru Ida, f. Hansen, g. 1895 med Caroline Jensine, f. Jensen. Etableret i 1894, Bestyrelsesmedlem i Industriforeningen i ca. 10 Aar, i Malerlavets Bestyrelse og Kasserer for dette siden 1899, Bestyrelsesmedlem i D. F. B. Nykøbing Afdeling siden 1898. Formand for samme siden 1906. Lærer ved Teknisk Skole i 20 Aar.

SAMMENSLUTNINGEN AF ARBEJDSGIVERFORENINGENS MEDLEMMER I NYKØBING FALSTER stiftedes for ca. 15 Aar siden for at tilvejebringe og styrke et godt kollegialt Forhold mellem samtlige Medlemmer af Arbejdsgiverforeningen, for at behandle Klager over Ukollegialitet og at virke for forøget Tilgang af Medlemmer til Dansk Arbejdsgiverforening. Man kan ogsaa sige, at Sammenslutningen er Bindeleddet eller Forbindelsesribberne mellem Medlemmerne, de enkelte Faglokalforeninger og den store Arbejdsgiverforening.

Man mener og har ofte erfaret, at denne Sammenslutning har været til stor Nytte og Gavn for alle Parter, og man har et Bevis herfor deri, at Arbejdsgiverforeningen nu har udvidet Rammerne derhen, at Landet er inddelt i 8 Storkredse, hvoraf vort Amt med Næstved, Vordingborg og Stege danner 1. Kreds. Disse Kredse faar nu større Arbejdsfelt, mere Arbejde, større Ansvar og naturligvis flere Rettigheder m. m. Denne Sammenslutning har ca. 150 Medlemmer. Den første Formand var Konsul Knud Schou, herefter en kort Tid Snedkermester Hans Gjerding og nu de sidste 6 Aar Tømrermester Frantz Larsen med Malermester V. Dyrhauge som Sekretær og Købmand H. Kæstel som Kasserer. Foreningen gaar forventningsfuld Fremtiden i Møde under de af Arbejdsgiverforeningen udvidede nye Rammer.

Tømrermester Frantz Larsen er født den 9. Maj 1878 i Vaabensted, gift 1906 med Margrethe Larsen. Har været Tømrermester i Nykøbing F. siden 1899. Formand for den lokale Arbejdsgiverforening og for Tømrermesterforeningen.

Frantz Larsen.

MUSIKFORENINGEN I NYKØBING FALSTER. Der fandtes tidligere en Musikforening i Nykøbing F., men denne havde mere Karakteren af en selskabelig Klub og som saadan lagde den Vægt paa Dans, blandt andet i Sommerpavillonen, som Musikforeningen var Ejer af. Denne Forening døde hen i Aaret 1906. I 1912 opstod paa Initiativ af daværende Borgmester Finsen en ny Musikforening, der efter Lovene skulde sørge for Byens Koncertliv ved at skaffe gode Kræfter til Byen, og da man ikke arrangerede Bal efter Koncerterne, og da det yderligere var forbudt lokale Kræfter eller Amatører at optræde, vil man kunne forstaa, at det var Alvor. Der blev da ogsaa lagt et Arbejde i Sagen.

og det er lykkedes til Dato at give Koncerter, hvortil kun, paa meget faa Undtagelser nær, første Rangs Kræfter har faaet Lejlighed til at optræde. Trods Radioens Konkurrence har Foreningen dog stadig kunnet holde sig oven Vand, uden at sænke Standarden for Koncerterne, om end man har maattet indskrænke disses Antal. Nuværende Formand er Læge Axel Bech, der har siddet i Foreningens Bestyrelse fra dens Stiftelse. De øvrige Bestyrelsesmedlemmer er Fru Dyrslæge Kragh, Overretssagfører Jacobsen og Overretssagfører Münster-Svendsen. Læge Axel Bech overtog Formandsposten efter Borgmester Finsens Død i 1920.

Axel Bech, Læge.

Læge Axel Bech er født den 13. November 1875 i Aarhus og gift 1901 med Anna Salomon. Formand for Nykøbing Falsters Musikforening siden 1920

NYKØBING FALSTER PRIVATE ORKESTER blev stiftet i September Maaned 1926 af Hr. Billedhugger Ricard Jensen. Orkesteret tæller 30 Stemmer baade Amatører og Professionelle. Det giver 2 Koncerter om Aaret, bl. a. bør nævnes saadanne Koncerter som »Schuberts Mindeaften« den 19. November 1928 og »Dansk Aften« den 30. Oktober 1929, ved begge Aftener var der vokal Assistance. Disse Koncerter overværes som Regel af 1200—1400 Mennesker. Den nuværende Formand er Hr. Musikdirektør Boas Barlund, og Dirigent er Hr. Musikhæder Chr. Petersen.

RADIOKLUBBEN FOR NYKØBING FALSTER OG OMEGN stiftedes den 19. Februar 1924 med det Formaal, som blev udtrykt paa følgende Maade i Klubbens Love:

»At samle Radiointeresserede i en lokal Klub for at varetage fælles Interesser, og udbrede Kendskab til Radio-Telefoni og Telegrafi, gennem Foredrag, Demonstrationer og Eksperimenter«.

Den 5., 6. og 7. Marts 1926 afholdt Klubben en Radioudstilling, der viste Radioens Standpunkt paa den Tid. Radio var da noget Nyt og Udstillingen havde et udmærket Publikumsbesøg, saa Udstillingen gav et Overskud, der gav Klubben en økonomisk Basis af ikke ringe Betydning.

Paa samme Tid indmeldtes Klubben i den upolitiske Sammenslutning af Radioklubber og fra da af arbejdedes der fra Bestyrelsens Side paa, foruden at de oplysende Foredrag og Demonstrationer ikke forsømtes, at faa saa mange Lyttere som mulig ind i Klubben. saa den Indflydelse Lytterne har, gennem sine Repræsentanter i Radioraadet, blev saaledes, at Radioudsendelserne blev fritaget for al ensidig Udnyttelse til Propaganda for partipolitiske Formaal, og at de Fordele, som Radiofonien sikrer Lytterne, ikke bliver beskaaret. Klubben, der begyndte med ca. 30 Medlemmer, har nu 320.

Foreningens Formand er Fotograf Joseph Allin, der er født den 26. Oktober 1883. som Søn af nu afdøde Domorganist og Komponist Arthur Allin i Aarhus. Han etablerede sig i 1907 i Aarhus og kom til Nykøbing F. i 1920.

BEVÆRTERFORENINGEN I NYKØBING FALSTER OG OMEGN er stiftet den 3. Marts 1892. Foreningens Formaal er ved Sammenhold at varetage Standens fælles Interesser samt ved Møder at drøfte Spørgsmaal vedrørende Beværterstanden. Den har Begravelseskasse for sine Medlemmer, og ved Mands eller Hustrus Død udbetales 150 Kr. Foreningens Legatformue er nu 9000 Kr. Foreningen har for Tiden ingen Formand, idet Direktør Jensen, Jernbanehotellet, der beklædte denne Stilling, nylig er afgaaet ved Døden. Den øvrige Bestyrelse bestaar af: Ludvig Hansen »Royal«, Næstformand og Kasserer. Im. Nicolajsen, L. Madegaard, Henry Koch, Alb. Keller og Morten Christensen.

Hotelejer Henry Koch er Ejer af Hotel »Danmark« i Jernbanegade og har haft Tilknytning til Byen i 20 Aar. Han har haft Hotellet i 5 Aar.

Hotelejer Laurits Madegaard er Ejer af Landmandshotellet i Frisegade, hvilket han har haft i 19 Aar.

Hotelejer Immanuel Christian Nicolajsen er Ejer af Central-Hotellet paa Torvet og Vesterskov-Pavillon. Har tidligere været Byraadsmedlem og har haft Tilknytning til Byen i 30 Aar. Har tidligere været Ejer af Hotel »Valdemar«.

Henry Koch.

Immanuel Nicolajsen.

Laurits Madegaard.

O. Pedersen,
Formand.

O. Nicolajsen,
Næstformand.

F. Simonsen,
Kasserer.

O. Hillesø,
Sekretær.

SANGFORENINGEN »BRAGE« er stiftet den 11. September 1862 af daværende Kordegn Olsen, som ogsaa var Korets første Dirigent. »Brage« har gennem de svundne Aar ydet en stor Indsats i Byens Musikliv, bl. a. ved at afholde offentlige Koncerter, ofte med store Korværker paa Programmet, f. Eks. »Vølvens Spaadom«, »Viborg Domkirke«, »Kong Hakes Ligfærd«, »Reformationskantate«, »Volmerslaget« m. fl. En meget stor Del af Æren for »Brage«s smukke Standard, som Mandskor, maa tilskrives Korets Dirigent. Hr. Musiklærer Chr. Petersen. Efter tidligere, med Aars Mellemrum, at have ledet Koret i to Perioder à 5 Aar, overtog Musiklærer Petersen, paa Opfordring, atter Dirigenthvervet i Efteraaret 1930 og valgtes samtidig til Overdirigent i De samvirkende lolland-falsterske Sangforeninger, en smuk Anerkendelse af Hr. Petersens Dygtighed og energiske Arbejde for Højnelse af harmonisk Mandssang i Stiftet.

Foreningens nuværende Bestyrelse bestaar af: Bogtrykker Oscar Pedersen, Formand, Belysningsassistent O. Nicolajsen, Næstformand, Malermester Laur. Møller og Forretningsbestyrer F. Simonsen, Kasserere, Musikhandler O. Hillesø, Sekretær. Foreningen har for Tiden ca. 225 passive Medlemmer og 38 Sangere.

Bogtrykker Oscar Pedersen er født den 16. Juli 1893. Belysningsassistent O. Nicolajsen er født den 15. December 1875 i Vindeby og har været i Bestyrelsen i 21 Aar. Forretningsfører Frederik Simonsen er født den 22. Januar 1874 i Idestrup Sogn og har været i Bestyrelsen i ca. 20 Aar. Musikhandler Oluf Hillesø er født den 19. Oktober 1887 i Korsør og har været i Bestyrelsen i ca. 8 Aar. Han er Ejer af et Musik- og Koncertbureau i Nykøbing.

DE SAMVIRKENDE SANGFORENINGER FOR LOLLAND-FALSTERS STIFT blev stiftet den 25. Januar 1903 med Lærer J. Hansen Møller, Sæddinge, som Formand indtil 1906, Pastor Dujardin, Maribo, til 1913, Overlærer Knudsen, Nysted, til 1914 og Forretningsbestyrer F. Simonsen, Nykøbing F. fra 1914. Han er for Tiden Foreningens Formand. Foreningen bestaar af 11 Sangforeninger (Mandskor) med ca. 250 Sangere. Overlærer Knudsen, Nysted, har været Foreningens Overdirigent i 27 Aar, men har i Oktober 1930, paa Grund af Alder, trukket sig tilbage, og Musiklærer Chr. Petersen, Nykøbing F., er valgt til Overdirigent.

Overdirigent Chr. Petersen er født den 20. September 1882 og er Dirigent for Nykøbing F. private Orkester og for Sangforeningen »Brage« i Nykøbing F.

Chr. Petersen,
Overdirigent.

DAMEAFDELINGEN UNDER RØDE KORS i NYKØBING F. stiftedes omkring Aarhundredeskiftet med daværende Kronprinsesse Louise som Protektrice. Dameafdelingens første Præsident var Fru Godsejer Thorsen, Vestensborg, der afløstes af nuværende Fru Benninghoven v. Voigt. Under »Den spanske Syge« i Aarene 1918—19 gjorde Dameafdelingen et stort Arbejde for at afhjælpe den Nød og Elendighed, som denne Epidemi fremkaldte. Afdelingen fik overladt Menighedshuset og oprettede her et Lazaret, som Sygehuslæge Kier ledede. Da Epidemien var overstaet, og Lazarettet lukkede, fik Dameafdelingens Præsident megen Tak og Ros for det store Arbejde, der var udført her, og fra Hovedafdelingen af Røde Kors modtog Fruen Sølvmedaillen. Dameafdelingen nedlagde for et Aars Tid siden sin Virksomhed og overdrog sine Depoter og hvad derunder hørte, til Dansk Røde Kors' Afdeling i Nykøbing F. og ved samme Lejlighed indvalgte der tre af Dameafdelingens Bestyrelse i Dansk Røde Kors' Bestyrelse. Foreningens Formaal er

Ch. Nielsen,
Konsulinde.

I. Valentiner,
Fru.

Niels Juul,
Ass. i Nationalbanken.

P. Madsen,
Læge.

at bidrage til Hjælp og Omsorg for syge og saarede, saavel i Tilfælde af Ulykker i det civile Liv, som i Tilfælde af Krig. Foreningens Medlemmer uddannes til Nødhjælpstjeneste, hvilket sker ved Afholdelse af Samariterkursus, der ledes af Læge Madsen.

Foreningens Bestyrelse bestaar af: Fru M. Benninghoven v. Voigt, Formand, Fru Mary Thomsen, Næstformand, Assistent Niels Juul, Kasserer, Fru Konsulinde Nielsen, Fru Godsforvalter Valentiner, Korselitze, Kand. Block, Isolator Petersen, Cigararbejder Eli Hansen og Fru Poulsen.

Fru Martha Benninghoven v. Voigt (se Billede og Biografi under Pigespejderne for Nykøbing F.).

Fru Konsulinde Nielsen er født 1852 i Holbæk og gift 1877 med nu afdøde Konsul N.

Fru Ida Valentiner er født den 27. Marts 1876 og Datter af Læge Atke Castberg Bentsen og Hustru Nathalie f. Hertel. Gift 1903 med Godsforvalter og Overretssagfører P. A. Valentiner.

Assistent Niels Juul er født den 2. August 1892 i Randers og Søn af Fabrikant O. A. Juul og Hustru Laura født Jensen. Gift med Anna Lisa Hansson. Realeksamen fra Stats-skolen i Randers 1909. Handelsuddannelse hos Brødr. Justesen i Randers samt i Hamborg fra 1909 til 14. Ansat i Randers Diskonto- og Laanebank, Den danske Andelsbank fra 1914—26 og i Nationalbanken siden 1927.

Læge Poul Madsen er født den 11. Januar 1884 paa Masnedø, Søn af Stationsforstander Carl Madsen og Hustru, født Erslev. Kandidat 1908. Praksis paa Taasinge i 16 Aar. Har nu overtaget Læge Knudsens Praksis i Nykøbing F.

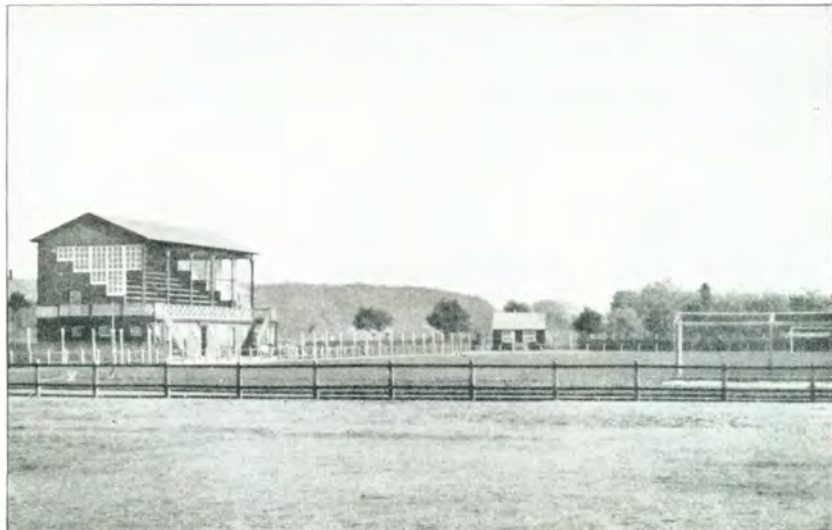

STADION I NYKØBING FALSTER er beliggende bag Anlægget for Enden af Kongensgade og oprettet i Aarene 1917—20 og kostede ca. 60,000 Kr. I 1926 opførtes Bygningen paa Pladsen, og denne kostede 46,000 Kr. og opførtes særlig paa Initiativ af Landinspektør Lorentzen.

Stadion og Idræts-
huset ejes af Kom-
munen. I Bygningen
lejer Idrætsklubber-

ne og Latinskolen Lokaler, og Entréindtægten til Pladsen tilkommer Klubberne minus 10 pCt. til Kommunen, hvorimod Indtægten for Adgang til Idræts-
huset tilfalder Kommunen.

Paa modsat Side af Gaden er der opfyldt et Engareal, det samme der benyttedes til Amtsudstillingen, dette har kostet 32,000 Kr. Her er det Mening at anlægge Trænings-
baner og om Vinteren at omdanne det til kunstige Skøjtebaner.

Nykøbing F. Stadion.

BOLDKLUBBEN »B. 1901« er stiftet den 8. November 1901. Forud for denne Tid fandtes der i Nykøbing en Fodboldklub, der hed »Ekko«, men dengang B. 1901 stiftedes var denne Klub ikke særlig livskraftig. Klubbens første Formand var Læge Mørkeberg. »B. 1901«s store Gennembrud kom i 1904. Det var i dette Aar, at Klubben grundlagde sin Position i Byen, og dette skete ved Klubbens første Tyskerkamp, der fandt Sted med »International Fussballklub v. 1895« fra Rostock. Denne Kamp endte med 7 Maal til »B. 1901« og 1 til Rostockerne. Klubben arbejdede nu støt og sikkert fremad og vi naar til Aaret 1915, da der rejstes Spørgsmaal om Oprettelse af en Hockeyafdeling. Bestyrelsen tog Spørgsmaalet op til Behandling og man besluttede at imødekomme Ønsket om Oprettelse af en saadan Afdeling. Paa Generalforsamlingen den 27. Maj vedtoges det at udvide Klubhuset, hvilket vilde koste 600 Kr., og samtidig udvidedes Bestyrelsen med 2 Medlemmer. I 1920 fik Klubben Anmodning om at flytte sine Diplomer og Foreningsskab fra Industribygningen og til Jernbane-
hotellet, hvor den fremtidig fik Lokaler. Midt i Sommeren 1920 havde Bestyrelsen modtaget en Jobspost, der gik ud paa, at der ikke oftere vilde blive spillet Landsturneringskampe paa Klubbens Banc i Nykøbing. Den var pure blevet kasseret af samtlige Landets øvrige Boldspil-Unioner. Et Held var det, at Byens store, kommunale Sports-
plads nu var saa vidt færdig, at den kunde tages i Brug næste Aar. Da Vinteren indtraf, begyndte »B. 1901« for egen Regning og Risiko Gymnastik. I September Maaned i dette Aar udmeldte de 40 Hockey-
spillere sig af Foreningen.

Chr. Faber, Formand.

25. April 1921 var Klubben i Berlin og spillede med Berliner Sports Verein. Kampen tabtes af »B. 1901« med 0—3. Den 1., 2. og 3. Juli samme Aar fandt de nordiske Idrætslege Sted i København og her var L. F. B. U. repræsenteret af et udvalgt Hold, hvori der var 6 Medlemmer fra »B. 1901«. Den 25. Maj 1922 fik Klubben Besøg af et Hold Spillere fra den engelske Klub »The London Caledonians«, og den Kamp, der udkæmpedes, endte med 2 Maal til Englænderne og 1 til »B. 1901«. Det var en stor Opgave, Klubben havde paataget sig ved at faa Englænderne herover, thi det var naturligvis forbundet med store Rejse-udgifter.

P. M. Pedersen,
Sekretær.

Sidst paa Aaret 1923, i December Maaned, fandt Klubben Anledning til ved en festlig Sammenkomst at takke sine ældre Spillere. Lejligheden var, at Klubben for 15. Gang havde vundet Mesterskabet for Lolland-Falster uden Afbrydelse, og man havde den Glæde, at der mødte 40 ældre Spillere. Festen fik et smukt Forløb og blev yderligere fremhævet, da der tildeltes de Spillere, der havde deltaget i Sylowturneringen, Unionens Mærke.

Endelig i Aaret 1926 lykkedes det Klubben at faa en Ordning paa Banespørgsmaalet. Byraadet havde for at afhjælpe den store Arbejdsløshed set sig om efter Nødhjælpsarbejder, og her var Tanken blevet henvendt paa en Opfyldning af Engarealerne, og gennem en Forhandling mellem Eng- og Skovudvalget og »B. 1901« fandtes en Ordning, der kunde tjene begge Parter. Klubben frigjordes for sit gamle Lejemaal og skulde derefter have de tidligere omtalte 5000 Kr. udbetalt, og derefter skulde Klubben til Opfyldning af en ny Bane paa omtrent samme Sted betale 6000 Kr., som Klubben fik Ret til at optage som Laan med Byens Garanti. Tilskudet gav Klubben Ret til i 20 Aar at disponere over Banen, saaledes at den, dersom Byen inden dette Aaremaals Udløb ønskede at frigøre sig for Overenskomsten, skulde have tilbagebetalt et Beløb svarende til det tilbageværende Aaremaal i Forholdet en Tyvendedel pr. Aar. Banen blev taget i Brug i Aaret 1927. Der kan ikke være Tvivl om, at »B. 1901« har domineret paa Lolland-Falster, det viser den 18 Gange uden Afbrydelse vundne Turnering, der ialt er vundet 19 Gange. Det stolteste Resultat fremkommer dog i Landsturneringen, der er spillet 13 Gange, og her staar »B. 1901« som Provinsmester de 6 Gange.

Klubbens nuværende Formand er Bankkasserer Chr. Faber og dens Sekretær er Faktor Pedersen, født den 2. September 1890 i Nykøbing F. og Søn af Hans P. og Hustru Ida, f. Gummesdatter, g. 1919 med Ingeborg P., Bestyrelsesmedlem i »B. 1901« siden 1923.

BOLDKLUBBEN »B. 1921«. I Aaret 1921 i Maj Maaned besluttede nogle unge Mennesker at afholde et Møde paa Hotel »Dania« for at danne en ny Fodboldklub. Der var god Tilslutning til Tanken, og det var saa Mening, at den nye Forening skulde indmelde sig i L. F. B. Unionen. Det besluttedes at nøjes med at deltage i Andenholdsrækken, men efterhaanden blev Spillerne saa stærke, at de kom op i Mesterskabsrækken og deltager der endnu. I Aaret 1931 har Klubben 20-aarigt Jubilæum og der trænes for fuld Kraft for at hæve Klubben endnu højere end den er. Klubben har i Øjeblikket 200 Medlemmer og staar økonomisk godt. Selv om den landskendte Klub »B. 1901« er en stærk Konkurrent, hævder »B. 1921« sig stadig godt. Klubbens Bestyrelse bestaar af: Skorstensfejer S. Nielsen, Formand, Købmand Petersen, Næstformand, og Mejerist Larsen, Kasserer.

Skorstensfejer Svend Nørholm Nielsen er født den 21. November 1905 i Nykøbing F., Søn af Skorstensfejermester N. C. N. og Hustru Karen Marie, f. Manson, gift 1928 med Dagmar Petersen.

SEJLFORENINGEN »VIKINGEN«. Et herligere Farvand end det smilende Guldborgsund, bedre Betingelser for Livet og Sporten til Vands, kan man næppe tænke sig, og Nykøbingenserne maatte være et utaknemligt Folkefærd, om det ikke i fuldt Maal benyttede sig deraf. Dette bugtede Løb, snart snævert, snart af en anselig Bredde, hegnes af et yndefuldt Landskab med gamle Skove, Krat, lave Brinker og frodige Marker, et Billede, der maa fylde enhver Sejlers Hjerter med Stolthed og Begejstring. Opfyldt af Begejstring skrev et af Foreningens skattede Medlemmer af den lokale Sejlsport, daværende Postekspedient, nuværende Postmester i Mariager, Hr. Adam Jensen, sit smukke Digt om Guldborgsund, hvoraf vi citerer sidste Vers:

Ja, fagert er at færdes,
 hvor dine Strømme gærdes
 af Agerland og Lund,
 og fagert er at følge
 fra Hav til Hav din Bølge,
 du dejlige Guldborgsund.

Der har da ogsaa i umindelige Tider været drevet Lystsejlad og Sejlsport paa Sundet, men den nuværende Sejlklub Sejlforeningen »Vikings« Eksistens kan man først med Sikkerhed fastslaa fra Aaret 1870, idet man i gamle Aviser da kan spore dens Virksomhed. Saaledes indbydes Foreningens Medlemmer den 23. Maj 1870 til en Eskadresejlad til Nysted, hvor der startes Kl. 6 Morgen. Det fremgaar af Beretningerne, at den daværende Bestyrelse, sikkert Stifterne, bestod af i hvert Fald følgende: Skibsbygmester E. C. Benzon (populært kaldet Mester), hvis Navn enhver dansk Sømand kender, Fotograf Sidenius og Amtsvejnspektør J. Lütken. Men af endnu ældre Beretninger ses, at der har været afholdt Kapsejladser paa Sundet, før »Vikings« blev startet.

I de mange Aar, der er gaaet, har Interessen holdt sig solid og stadig, og »Vikings« har holdt godt Trit med Udviklingen, saaledes at de nye og moderne Baadtyper igennem Tiden har været repræsenteret. Ogsaa udadtil har Klubben søgt at hævde sig, saaledes lykkedes det at faa »K. D. Y.«s Provinskapsejlad forlagt til Guldborgsund baade i 1914 og 1930. I Aaret 1920 startedes paa »Vikings«s Initiativ en Sejlunion af Nakskov, Nykøbing og Nysted Sejlklubber, men denne Union blev nogle Aar senere, paa Nakskov Sejlklubs Forslag, erstattet med et aarligt Sejlerstævne ved Fejø i Pinsedagene, et Stævne, hvori »Vikings« trofast deltager sammen med flere andre Klubber fra de sydlige Farvande.

Det skal nævnes, at flere af Foreningens Sejlere møder ved de store Kapsejladser som Øresundsugen, i Svendborg, Aarhus m. fl., og ofte er »Vikings«s Stander ført til Sejr, ligesom vore Sejlere har hjemført ærefulde Præmier og Vandrepokaler.

»Vikings«s Mærke er en hvid Stander med et blaat V. med to blaa Bølgelinier, og det paa dansk Sejlerdag indregistrerede Kapsejladsmærke er V. Klubben har sin egen fortrinlige Baadehavn og teller ca. 40 Baade, den har sit eget Klubhus paa selve Brohovedet.

Bestyrelsen bestaar af 6 Medlemmer, nemlig: Købmand H. Kæstel, Formand, Købmand Kaj Rohde, Sekretær, Direktør for Nationalbankens Filial C. F. Christensen, Kasserer, Arkitekt C. E. Dam, Inkassator Laurits Nielsen og Tømrer L. Poulsen.

Kaj Rohde.

J. H. KÆSTEL, Købmand.

født 1887 i Svanninge ved Faaborg, Søn af Fabrikant Christ. H. Kæstel. Oplært ved Handel i Nakskov, fra 1906 til 1909 i Handelsvirksomhed i Altona (Hamborg) og derefter Prokurist i Firmaet J. S. Grams Eftf. til 1919. Fra 1919 optaget som Parthaver i samme Firma med forandret Firmavn til »Hans Henriksen & Co.«. Formand i Sejlforeningen »Vikingen« fra 1920—24 og siden 1928, Medlem af Ligningskommissionen fra 1924—28, Næstformand i Foreningen for Arbejdsgivere for Nykøbing F. siden 1923, Medlem af Telefonabonnenternes Repræsentantskab.

NYKØBING FALSTERS ROKLUB blev stiftet den 19. Marts 1884 og er saaledes snart 50 Aar gammel. Den begyndte med et Medlemsantal af 10 aktive og tæller nu 171 aktive og 114 passive Medlemmer. Klubben har i Aarenes Løb som endelig Ejendom vundet ialt 82 Pokaler og Sølvbægere. Den største Sejr blev vundet i 1912, da Klubben ved De olympiske Lege i Stockholm vandt Verdensmesterskabet i 4-Aarers inrigger. Foruden Roning dyrker Klubben i Vintersæsonen Gymnastik, saavel for kvindelige som for mandlige Medlemmer. Bestyrelsen bestaar af: Hospitalsforstander Oluf Jensen, Formand (se Biografi under Nykøbing Hospital), Redaktør Valeur Jensen, Næstformand, Købmand Dyssel Engel, Kasserer, Bogbinder Poul Hartmann, Tilsynsførende med Klubhuset, Boghandlermedhjælper Dam og Margarinearbejder O. Mortensen, Rochefer, og Snedker Frolander, Materialforvalter.

V. Valeur Jensen, Redaktør, er født den 4. December 1886 i Fakse, Søn af Redaktør J. A. Jensen og Hustru Laura, f. Valeur. Gift 1921 med Gerda Jørgensen. Kaptajn i Artilleriet, Bestyrelsesmedlem i Nykøbing Falsters Roklub siden 1909, Redaktør ved Ritzaus Bureau i Nykøbing F.

Valeur Jensen,
Redaktør.

NYKØBING FALSTERS CRICKETKLUB startedes paa et Møde den 24. Maj 1924. Hvor en Kreds af Cricketspillets Venner tegnede sig for en Grundkapital til Indkøb af Rekvisitter. Den 29. Maj samme Aar afholdtes den konstituerende Generalforsamling med Valg af Bestyrelse og Vedtagelse af Love. Den første Bestyrelse fik følgende Sammensætning: Boghandler A. Arnold-Larsen, Formand, Øjenlæge Alb. Møller, Næstformand, Kommunekasserer A. J. Svendsen, Kasserer, Glarmester Robert Henriksen, Sekretær, og Prokurist P. Suhr Henriksen. Boghandler A. Arnold-Larsen er stadig Foreningens Formand

NYKØBING FALSTERS TRUP AF PIGESPEJDERE er stiftet i 1915 af Fru Benninghoven v. Voigt. Truppen afholder Turneringer og har blandt andet til Opgave at støtte Blindegangen og Røde Kors. Truppen har Sommerlejr forskellige Steder. Under Krigen støttede Spejderne Fattige og Syge. Danmarkssamfundet har skænket Pigespejderne en dejlig Fane som Tak for deres Assistance paa Valdemarsdagen. Medlemsantallet er for Tiden ca. 30. Divisionschef for Lolland-Falster er Fru Benninghoven v. Voigt.

Desværre staar og falder en Spejdertrup jo med Førerne, og naar disse mangler, maa de menige lade Arbejdet hvile. Dette har i de senere Aar været Tilfældet for de fleste af de lollandske Byers Vedkommende, idet Nakskov, Maribo, Sakskøbing og Nysted har savnet Førere, der vilde lede Spejdersporten. I sin Tid havde Nakskov en dygtig og interesseret Fører i Fru Dagmar Wiingaard, der var meget vanskelig at erstatte. Det maa ønskes, at denne sunde og gode Sport atter maa finde Damer, der vil være dens Førere, saaledes at Sporten kan blomstre op paany.

Fru Benninghoven
v. Voigt.

Martha Emilie Simone Benninghoven v. Voigt er født den 18. Juli i Jylland som Datter af Løjtnant Johan Mangelsen v. Voigt, gift 1929 med Konsul for de tyske Spejdere Walter Benninghoven v. Voigt.

Ingeborg Eck Halmøe, Postassistent, er født i Nykøbing F. som Datter af afdøde Sejlmagermester Frederik Halmøe og Hustru Julie, født Gram. Indtraadte i Pigespejderkorpset i 1914, og har i en Aarrække været Tropsfører indenfor dette.

Frk. Halmøe.

NYKØBING FALSTERS SPEJDERTRUP (Bytroppen). Desværre er Tropsjournalen ikke ført fra dens første Dage, saa man kan ikke med Bestemthed fastslaa Starten. Dog kan man spore dens Eksistens tilbage til 1917, saa det er en af Amtets ældste Troppe.

Alt gik godt i en Aarrække, men en skønne Dag manglede man Førere, Spejdere og Penge. Troppen sygnede hen, og først den 7. Februar 1925 rekonstrueredes den med Lærer Ejnar Nielsen som Tropsfører. Man begyndte forfra med 12 Spejdere, et forfaldent Trops-
hus og en Gæld paa 1100 Kr. I Løbet af et Aar blev alt bragt paa Fode igen og Troppen talte da 25 Spejdere. Tropsraadet bestod af cand. pharm. Bloch, Formand, Direktør Dabelsteen og Købmand Axel Bernth. Disse Mænd var en ypperlig Støtte for Troppen, og de to førstnævnte beklæder endnu Stillingen som Formand og Kasserer i Tropsraadet. Lærer Nielsen kunde efterhaanden ikke ofre Tid til det meget Udendørsarbejde, hvorfor Kontorist Kjeld Johnsen overtog dette, indtil han blev Soldat, og Lærer Kaj Abrahamsen har derfor siden 1. Januar 1930 været den egentlige Leder af Troppen, som i Øjeblikket tæller 35 Medlemmer.

K. Abrahamsen.

Lærer Kaj Abrahamsen er født den 19. September 1906 i Frederikssund og er ugift.

Troppens Divisionschef er Lektor Østergaard.

KF. U. M. i Nykøbing Falster er stiftet den 7. Februar 1902. Paa denne Dag samledes 8 unge Mænd for at oprette en Ynglingeforening, hvis Formaal skulde være at samle de unge Mænd om Guds Ord. Indremissionær Axel Nielsen valgtes til Formand. Foreningen begyndte straks sin Virksomhed med at samle de unge Mænd til ugentlige Bibeltimer. Medlemstallet var ved Udgangen af 1903 oppe paa 30. I 1904 valgtes Blomsterhandler Neble til Formand, men afløstes Aaret efter af Urmager Gunnar Christiansen, som derefter var Foreningens Formand i 3 Aar. Til at begynde med afholdtes Møderne i private

Hjem, men snart lejedes et Værelse paa første Sal i Ejendommen i Tvergade 12, hvor Indre Mission den Gang havde Forsamlingssal. Her boede Foreningen indtil den den 29. Oktober 1905 flyttede ind i det større Hjem i Nygade 18. Omtrent samtidig fik Foreningen sin første lønnede Arbejder, idet C. L. Toft 1. April 1906 antoges som Sekretær. I Oktober 1907 lejede K. F. U. M. Lokalerne i Stuetagen i Tvergade 12, som hidtil havde været benyttet til Missionshotel. I 1914 købte Foreningen Ejendommen i samme Gade Nr. 17 og

K. F. U. M.s Bygning.

har siden haft sit Hjem der. Købmand Jeppesen, Nykøbing, skænkede i 1918 Foreningen 50,000 Kr., og hele Ejendommen blev nu underkastet en grundig Reparation og Udvidelse og fik derved sin nuværende Skikkelse. Foruden nævnte Formand har Foreningen haft følgende: Urmager Christiansen afløstes af Støbemester Garhn, som var Formand til 1911. derefter fulgte Overpostbud Skaaning, der i 1914 afløstes af cand. pharm. Benzon og denne afløstes endelig i 1916 af Urmager Ibsen. Til at lede Foreningsarbejdet har K.F.U.M. i det forløbne Tidsrum haft 7 forskellige Mænd. C. L. Toft, der var Foreningens Sekretær fra 1906 til 1911, efterfulgtes af cand. theol. H. A. Møller. Fra 1914 til 1916 var Lærer Ellehaug Sekretær. Derefter kom i 1917 til 1918 Jørgen Nielsen, som efterfulgtes af Schønning Jepsen. Lærer Hansen var derefter Sekretær til 1919. J. B. Østergaard fungerede til 1921, da nuværende Sekretær Jørgen Nielsen overtog Gerningen. Foreningens Hovedafdeling tæller i Øjeblikket ca. 65 Medlemmer. Ungdomsafdelingen er paa ca. 80 Medlemmer. Frivilligt Drengesforbund overgik i 1920 til K.F.U.M., og i 1925 oprettede Foreningen en Spejdertrup med 25 Medlemmer. Foruden Købmand Jeppesens smukke Gave har Foreningen to Gange modtaget 1000 Kr. af Godsejer Thorsen paa Vestensborg. Den nuværende Bestyrelse bestaar af: Forretningsfører Harald Jensen, Formand. Bestyrer H. P. Hansen, Sømandshjemmet, Forvalter Helge Hansen og Ekspedienterne Joh. Petersen, J. Svendsen og Sigurd Christensen.

J. Nielsen, Sekretær.

Foreningens Sekretær er Jørgen Nielsen, der er født den 22. Januar 1888 paa Askø, som Søn af Parcellist N. R. N. og Hustru Ane Elisabeth. Har været Sekretær for K.F.U.M. i Nykøbing Falster siden 1921.

KF.U.K. er stiftet omkring Aarhundredeskiftet. Særlig virksom for dens Oprettelse var Frk. Margrethe Andersen, der sad som Foreningens Formand i 24 Aar. Hun afløstes af Stiftsprovst Kall, der igen efterfulgtes af Frk. Mølby. Nuværende Formand, Stiftsprovst Drejø, har beklædt Stillingen siden 1926. I Aaret 1912 fik Foreningen Lokaler i Voldgade og forblev i disse, indtil den i Efteraaret 1930 flyttede hen i sin egen Ejendom i

Frisegade. Hjemmet her er indrettet med Mødesal og Pensionat, der er indrettet i smukke og rummelige Lokaler. Arbejdet deles i tre Afdelinger, nemlig: Yngste Afdeling for 10—14-aarige, Ungdomsafdelingen for 14—17-aarige og Hovedafdelingen. Foreningen har Gymnastikhold, driver Sprogundervisning og afholder Bibelkredse. Den ejer en Sommerlejr ved Østersøen. Dens Bestyrelse bestaar af: Stiftsprovst Drejø, Formand, Frk. Ellen Clausen, Næstformand, Frk. Ellen Møller, Kassererske, Frk. Marie Bertelsen og Sygeplejerske, Frk. Jørgensen. Sekretær er Frk. Helene Jensen.

Helene Jensen,
Sekretær.

Ellen Clausen,
Næstformand.

Næstformand Ellen Clausen er født den 10. Februar 1894 i Nykøbing F. som Datter af Arbejdsmand Jens Clausen og Hustru Ellen, født Christensen. Har været Bestyrelsesmedlem i K.F.U.K. i ca. 2 Aar, Næstformand siden Marts 1930.

Sekretær Adelheid Helene Jensen er født den 13. September 1896 i Hammel, som Datter af Fabrikant Johannes Jensen og Hustru Mette, født Pedersen. Har været Sekretær for K.F.U.K. i Vejle fra 1. Oktober 1919 til 1. Januar 1926. Sekretær for K.F.U.K. i Nykøbing F. siden 1. Maj 1927.

CENTRAL-TEATRET I NYKØBING F. er Stiftets ældste Films-Teater, idet det i 1908 — ganske vist under andet Navn — boende tilleje i de Lokaler, hvor nu A/S Folkebanken residerer. Gennem 7 Aar gaves der her Forestilling med »levende Billeder«, som Filmen den Gang kaldtes, men de smaa og lavloftede Lokaler var meget lidt tidssvarende, og i Slutningen af August Maaned 1915 henflyttedes Teatret til det nyopførte »Central-Teater« i Byens Centrum og her har det siden haft tilhuse og kunnet glæde sig ved stadig at se sit Publikum forøges. Adskillige Gange er det hændt, naar Teatret har haft noget særligt at byde paa, at Publikum er mødt saa talrigt frem fra Omegnen og de nærmeste Købstæder, at de nuværende ret rummelige Lokaler ikke har haft Plads nok til de Besøgende. Efter Installationen, i Februar 1930, af et moderne Tone- og Talefilms-Anlæg, System »Pacent«, staar Central-Teatret som et af Provinsens førende Filmsteatre. Det indehaves af Direktør A. Herskind, der har ladet Teatret opføre og har ledet det siden

A. Herskind.

A. Dabelsteen.

BIOGRAF-TEATRET I NYKØBING F. er Byens andet store Films-Teater. Det er beliggende i Jernbanegade og ledes af Direktør A. W. Dabelsteen. Det er fuldt ud moderne indrettet, med store hyggelige Lokaler, og her forevises altid de sidste Nyheder paa Filmsomraadet.

Direktør Aage William Dabelsteen er født den 26. Januar 1888 i København og gift 1913 med Sofia Rossander Stockholm. Var Assistent i Postvæsenet fra 1907—13, Direktør og Bevillingshaver for »Biograf-Teatret« i Nykøbing F. fra 1914. Medlem af Lolland-Falsters Divisionsraad og »Det danske Spejderkorps«s Korpsraad. Formand for Lolland-Falsters Motorforening.

HANDEL OG INDUSTRI har naturligvis en stor Udvikling i en By af Nykøbing F.s Størrelse og ganske specielt er denne By stillet i Forhold til Amtets andre Byer. Byen er beliggende ved vor Hovedfærdselsaare til Udlandet og den præges deraf. Der er i denne By en Udvikling og en Fremsynethed, som ikke findes i andre af Lolland-Falsters Byer. Om denne Fremsynethed skyldes Byens Handels- og Industrifolk eller den skyldes Byens særlige Beliggenhed, skal vi ikke kunne afgøre, men vist er det, at der er mere Liv i denne By, end i mange af vore andre af samme Størrelse.

Vi skal paa de følgende Sider, i al Korthed, fremføre enkelte af de ledende Nykøbing-Firmaers Historie.

E. NOBEL er et Navn, der allerede siden første Halvdel af forrige Aarhundrede har haft Klang i Nykøbing F. En Dag i Aaret 1835 løste Nobel Borgerskab i Stiftshovedstaden. Med en Dreng som eneste Medhjælper begyndte han at spinde Tobak og rulle Cigarer. Hans Forretning voksede gennem Aarene og hans Bysbørn udnævnte ham i 1843 til Borgerrepræsentant og Haandværker- og Industriforeningen gjorde ham til Æresmedlem. Han døde den 5. Juni 1892 i København, over 82 Aar gammel. Da E. Nobel i 1854 var flyttet til København, overdrog han Fabriken i Nykøbing til to af sine Slægtninge. Den ene var hans Nevø, Bendix Christian Nobel, og den anden var hans Svoger, Herman Baagø, to dengang meget skattede Nykøbing-Borgere, der bl. a. gjorde deres Navne kendt ved at starte Hvidt- og Bayerskøl-Bryggeriet »Nykøbing Bryghus«. Efter B. C. Nobels Død i 1890 indtraadte Sønnen, den senere Konsul Emil Nobel, i Faderens Sted. Han blev ved Baagøes Død i 1900 Eneindehaver af Firmaet. I Aaret 1919 sluttede man under Navnet »A/S De danske Cigar- og Tobaksfabriker« de to Nobel'ske Fabriker i København og Nykøbing F. sammen med Horwitz & Kattentid, som allerede paa det Tidspunkt var et førende Firma indenfor Cigarindustrien, samt Firmaet Christian Augustinus, grundlagt 1750. Herved dannedes Landets største Virksomhed indenfor Tobaksindustrien. Fabriken i Nykøbing F. beskæftiger for Tiden 250 Arbejdere, og dette Tal fortæller, at Fabriken i beskæftigelsesmæssig Henseende har stor Betydning for den By, hvori den virker. I Dag staar Firmaet E. Nobel som Stiftets største Virksomhed i Tobaksbranchen, og sammen med de ovennævnte Fabriker, Horwitz & Kattentid og Chr. Augustinus, der sammen med E. Nobel udgør A/S De danske Cigar- og Tobaksfabriker, staar Virksomheden som Landets største i Tobaksbranchen.

AKTIESELSKABET LOLLAND-FALSTERS KULKOMPAGNI blev stiftet i September 1929, da det overtog den i 1913 grundlagte Nykøbing Filial af Alfred Christensen & Co. i København. Firmaet driver stor Forretning i Kul, Koks og Cinders og importerer tillige Salt. Dets Bestyrelse bestaar af: Sagfører L. H. Krag, Købmand F. Kryger og Direktør Th. Adler Svanholm, R. af D. Selskabets administrerende Direktør er Einar Christiansen, der ogsaa ledede den tidligere Forretning, siden dens Oprettelse. I Løbet af 1929 byggedes moderne elektrisk Kullossekran, stort Koksværk og Koksiloer, hvorved Firmaets Kulplads blev en af de mest moderne indrettede i Provinsen.

E. Christiansen.

Emil Petersen.

SKIBSMÆGLER EMIL PETERSEN I NYKØBING F. er Eneindehaver af den edsvorne Skibsmæglerforretning »Marquardt & Tornøe«. Firmaet er grundlagt 1862 af Mægler Marquardt, der i 1892 optog Mægler W. Tornøe som sin Medarbejder. Emil Petersen blev 1. April 1919 optaget som Tornøes Kompagnon. Denne havde, efter Marquardts Død i 1900, videreført Forretningen under det gamle Firmanavn »Marquardt & Tornøe«. Den 19. Juni 1928 afgik Tornøe ved Døden og Emil Petersen blev Firmaets Indehaver.

BILLEDSKÆRER FRANZMANN ASTER overtog i 1920 det af Billedskærer A. Johnsen i 1906 grundlagte Billedskærerværksted og kan saaledes i Aar fejre 10-Aars Forretningsjubilæum. Da F. A. overtog Forretningen beskæftigedes denne hovedsagelig med Billedskærearbejder til Snedkere og Møbelfabriker og i disse Arbejder lagde man ofte Mærke til en idérig Ornamentik, som udfoldedes saavel i gammeldags som i allerhøjeste Mode. Gennem de sidste 10 Aar er der udgaet flere bemærkelsesværdige Arbejder fra Værkstedet, og i de senere Aar er det drevet som Speciale at levere Kirkearbejder, saasom Nummertavler til Eskildstrup Kirke og lignende samt Restaurering af andet Billedskærerarbejde ved andre Kirker i Stiftet. De sidste Aar er der fra Atelieret udgaet utallige Lysekroner og Lampetter i haandskaaret og forgyldt Træ samt en Mængde af de nye moderne, antikbehandlede, og dertil hørende Pergamentskærme med originale Dekorationer. At netop disse Artikler har sit store Publikum, beviser dette, at der er eksporteret heraf baade til Norge, Sverige og England, foruden at der er solgt en Mængde her i Landet. Udover sin egentlige Beskæftigelse har F. A. ofte leveret Plakattegninger samt mange andre Tegninger i reklameteknisk Henseende, saavel som han har deltaget i flere Konkurrencetegninger og bl. a. derved vundet Førstepremien ved Udkast til Amtsudstillingens Bygning i Nykøbing F. F. A. har været Lærer ved Teknisk Skoles Klasse for Ornamentik og Modellering i 13 Aar, hvilken Klasse aarligt frekventeres af Elever fra alle de kunstindustrielle Fag.

F. Aster.

H. CHR. MATTHIASSEN, der er Guldsmed og Gravør, bor i Østergade 23, og har grundlagt sin Forretning i Aaret 1902. Forretningen er Forhandler af de fleste Fabrikater indenfor Faget og har Værksted for Sølv- og Guldarbejder efter egne og efter Kunstneres Tegninger.

H. Jørgensen.

H. JØRGENSENS FARVERI i NYKØBING F. er beliggende i Langgade og ejes af Jørgensen, der paabegyndte Forretningen i Aaret 1926. Han har siden da ført den frem til at være den største Specialforretning indenfor denne Branche i Lolland-Falsters Stift. Den er fra en mindre Begyndelse ført frem til denne Plads ved Indehaverens Dygtighed og Paapasselighed. Fabriken er forsynet med moderne Maskiner, saa den er fuldt ydedygtig i enhver Hensende. Jørgensen leder selv sin Forretning, hvilket har bidraget til, at Kunderne har været tilfredse med det herfra udgaaede Arbejde. Jørgensen er uddannet dels herhjemme i Landet og dels gennem et Ophold paa en længere Aarrække i Tyskland.

GUNNAR VILHELM HAGENS, Læge,

f. 14. Novbr. 1873 i Naur Præstegaard i Ringkøbing Amt. Student 1894, med. Embedseksamen 1902, Assistent ved Nykøbing F. Sygehus 1902—03, Kandidat ved Frederiks Hospital April—Maj og Juli—August 1903, Praksis i Helsingør fra 1903—07, studeret i København og Berlin, Specialisterkendelse 1918, Praksis i Nykøbing F. siden 1908, flere Gange konst. Distriktslæge og Amtslæge. Medlem af Bestyrelsen i Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse i Maribo Amt og i den kommunale Hjælpekasse fra 1918—21.

LAURITS VILHELM NIMSKOV, Organist,

f. 6. Juli 1870 i København, g. 1918 med Thora Laura Malvine Wegener, Datter af Biskop C. Wegener. Elev af Professor Joh. Adam Kryggell, Th. Laub m. fl. Fra 1893—96 Vikar i St. Matthæus Kirke, fra 1896—1901 Vikar i Holmens Kirke, 1901—07 Organist og Kantor i Christianskirken, 1907—14 Organist i Storehedinge og siden 8. April 1914 Organist, samt fra 1. Juni 1922 tillige Kantor i Nykøbing F. Sanglærer ved Nykøbing F. Katedralskole,

JEAN CLAUD MØE, Apoteker,

f. 14. September 1852 i Skrydstrup pr. Haderslev. Kandidat 1873, Apoteker i Brønderslev 1898, Apoteker i Nykøbing F. siden 15. September 1911.

TH. F. H. SMITH, Tandlæge,

f. 2. Marts 1894, Søn af Restauratør S. Tandlægeeksamen 1916. Etablerede sig i Nykøbing F. i 1920.

CARL EMIL DAMM, Arkitekt,

f. 16. Marts 1883. Son af Købmand Chr. D. og Hustru Anna f. Bonde. Afgangsbevis fra det »Tekniske Selskabs Skoles ældste Bygningsklasse i 1905, Afgangsbevis fra Kunstakademiets Arkitektskole April 1920, Tegner hos Bygningsinspektør Nicolaj Hansen fra 1906—08, hos Prof. Rosen

fra 1908—09, Konduktor paa Saksøbing Sukkerfabrik 1910, Tegner hos Arkitekt Seerst fra 1911—13, hos Arkitekt Harild fra 1913—14, vikarieret som Konduktor paa Prins Gustavs Bolig »Egelund« 1915, Medhjælper hos Arkitekt Gording fra 1916—18 og hos Arkitekt Meulengracht fra 1921—21. Arkitekt i Nykøbing F.

ALBERT PETERSEN, Arkitekt, M. af A. A.,

f. 1. Novbr. 1889, Son af Sagfører H. P. P. i Vejle. Begyndte selvstændig Virksomhed i Nykøbing F. 1. April 1921, efter at have været Medhjælper hos flere københavnske Arkitekter og taget Afgangsproven fra Kunstakademiet. Har bl. a. opført Varehus for Fællesforeningen af Danmarks

Brugsforeninger i Nykøbing F. Stationsbygninger ved Maribo—Tørrig Jernbane, flere Præstegaarde, Alderdomshjem og Skoler paa Landet. Udvidelser af Naksø—Saksøbing og Stege Sukkerfabriker, Silopakhus for Nykøbing F. Dampmølle og restaureret Klosterfløjen i Nykøbing F. og indrettet denne til Præstebolig m. m.

N. C. NIELSEN, Skorstensfejermester,

f. 17. September 1881 i Maribo, gift 1904 med Karen Marie Manson. Skorstensfejermester i Nykøbing F. siden 1910. Vicebrandinspektør.

MAGNUS LOFTUR OLAFSEN, Assurandør,

f. 12. Juni 1880 i Nykøbing F. Son af Herrekviperingshandler H. C. O. og Hustru Anna f. Jensen. Indehaver af Livsforsikrings - Akties. Hafnias og Forsikrings-Akts. Danske Phoenix Hovedagenturer for Nykøbing F. Formand for Foreningen Dansk Arbejdes Nykøbing F. Af-

deling og Medlem af Landsforeningen Dansk Arbejdes Hovedbestyrelse.

JOHANNE CHRISTENSEN, Distriktsjordemoder,

Kom til Nykøbing F. den 1. Juli 1894 og har siden da modtaget ca. 6000 Born.

EJVIND STAMPE, Skotøjshandler,

f. 15. Januar 1907 i Auning i Jylland. Indehaver af Stampes Fodtøjsmagasin i Nykøbing F. Forretningen er grundlagt i 1928 og var en af de første paa Lolland-Falster, der udstyredes med de moderne indbyggede Kawneerfacader.

J. V. GUDMAND-HØYER, Sagfører og Branddirektør,

f. 25. Oktober 1873 i Nykøbing F. Søn af Lærer og Bibliotekar I. V. Gudmand-Høyer og Hustru f. Saugman. Skolegang i Nykøbing F. Katedral-skole, Præliminæreksamen ved Universitetet i 1890, Kontoruddannelse ved Lolland-Falsters Svineslagteri, Lolland-Falsters Stiftamt og Tranekær Godskontor. Juridisk Fællesprøve 1900. Sagførerfuldmægtig hos Sagførerne N. K. Kristiansen og C. Nielsen i Sæby og A. Schrader i Nysted, Fuldmægtig paa Aalholm Godskontor. Den 16. September 1903 Bestalling som Sagfører, siden 15. Novbr. 1905 i Nykøbing F. Fra 1. Januar 1919 til 1. Juli 1921 Formand for Huslejenævnet, 1925 antaget til Udførelse af offentlige og beneficerede Sager. Branddirektør ved Købstædernes Brandforsikring, Bestyrelsesmedlem og Revisor ved Livsforsikringselskabet Fremtiden i Aalborg.

JOSVA DICHMANN, Kunstmaler,

f. 7. Marts 1883 i Nykøbing F. Søn af Sømmand Peter D. og Hustru Anna f. Jørgensen. Gift med Anna Christiansen, Lille Næstved. Lærte Malerhaandværket og rejste derefter 5 Aar i Udlandet. Han medbragte fra disse Rejser mange Tegninger og Skitser, som blev udstillede, da han arrangerede en Udstilling i sin Fødeby, omhandlende hans Arbejder gennem 25 Aar. Grønlandsforskeren Peter Freuchen var Udstillingens Præsident. Under den store Automobiludstilling omdannede D. en stor Del af Udstillingen til at forestille Ægypten, hvilket Land særlig havde faaet hans Kærlighed fra hans Rejser der. D. fik den Ære at deltage med et stort Maleri i Verdensudstillingen i Barcelona. Dette Billede var betitlet »St. Hans Aften paa Guldborgsund«, og det blev af den Internationale Jury for Bedømmelse af Kunst tildelt Guldmedaille i 1. Klasse. Familien Josva Dichmann skænkede dette Billede til Museet »Falsters Minder«. Maribo Stiftsmuseum købte i 1928 et Billede af D. af den gamle Reberbane i Nykøbing F.

L. H. KRAGH, Sagfører,

f. 7. Aug. 1870 i Væggerløse, Søn af Gaardejer Hans K. og Hustru Magdalene født Nielsen. Gift 1901 med Julie Sophie Roepstorff. Exam. jur. 1890, Sagførerfuldmægtig i Mariager fra 1890—93, i Aarhus fra 1891—95, Fuldmægtig paa Ning Herreds Kontor fra 1895—96, Sagfører i Nykøbing F. siden 1896. Medlem af Bestyrelsen for Akts. Lolland-Falsters Industri- og Landbrugsbank fra 1909—19, og for Nykøbing F.s Sagførerforening fra 1911 (Formand fra 1918), Medlem af Bestyrelsen for Lolland-Falsters Sagførerkræds fra 1920—27 (Formand fra 1924—27), Formand i Bestyrelsen for Nykøbing F. Borneasyl fra 1920—29, Formand for Bestyrelsen for Akts. Folkebanken i Nykøbing F. fra 1925, Medlem af Bestyrelsen for Akts. Lolland-Falsters Kulkompagni fra 1929.

HANS DITLEVSEN, Sagfører,

f. den 1. September 1865 i Raa ved Maribo, Søn af Skovbetjent H. C. D. og Hustru Kirstine født Hansen. Ugift. Exam. jur. 1887, Sagførerfuldmægtig i Saxkøbing fra 1887—91, Sagfører i Nykøbing F. siden 1891. Formand for Falsters nordre Skyldkræds fra 1903—19, for Nykøbing F. Ligningskommission fra 1909—13, Overligningskommissær fra 1914, Borgmester i Nykøbing fra 1917—21, Medlem af Repræsentantskabet for Stubbekøbing—Nykøbing—Nysted Banen fra 1919—21, Landvæsenskommissær.

Maribo Kirke for 100 Aar siden.

M A R I B O

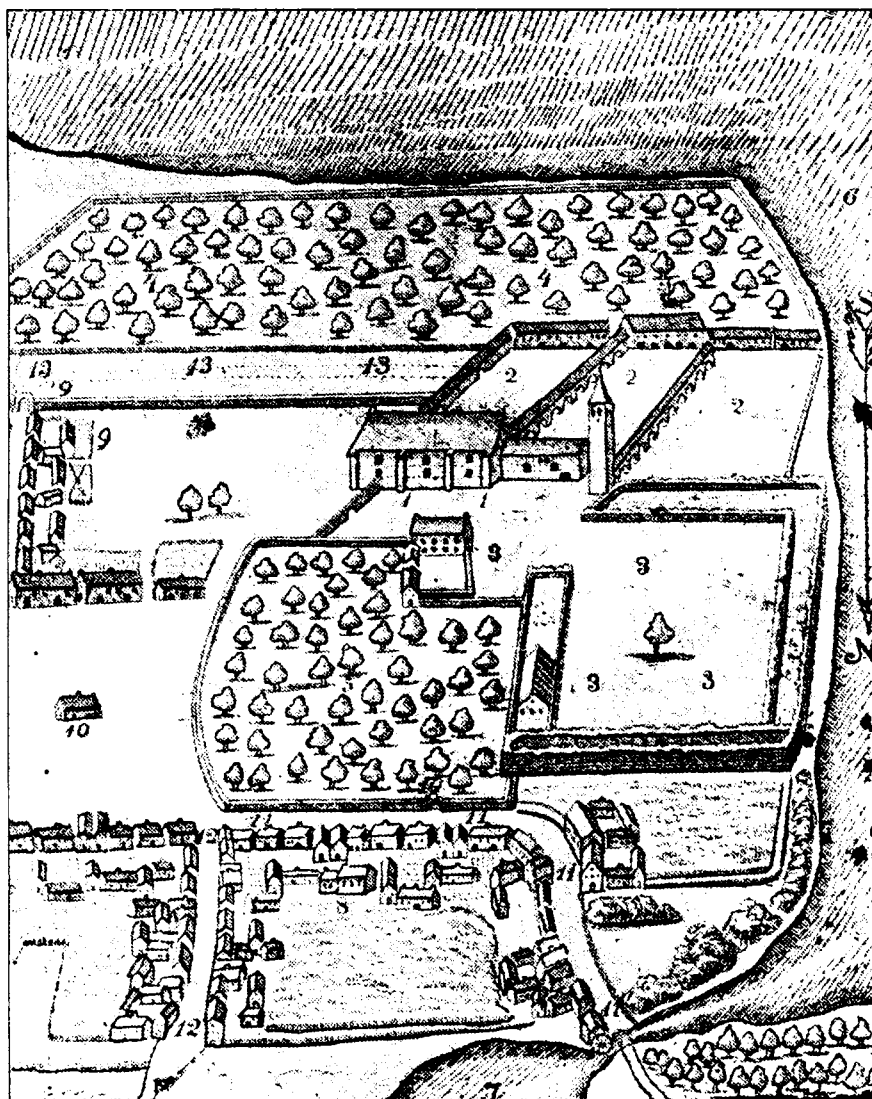

I 1401 stadfæstede Erik af Pommern en Række Gaver fra Dronning Margrete til Kirker og Klostre. Bl. a. skulde Grimstrup Slot, hvis Borgvolde endnu findes ved Nørresø, danne Grundlaget for et Benediktinerkloster. 1408 ændredes det til et Birgittinerkloster paa Grund af denne Ordens større Anseelse. Der var ingen Tvivl om, hvor Klosteret skulde ligge, for hver Nat saa man en Flamme paa et bestemt Sted i den nærliggende Landsby Skemminge. Det betød, at her ønskede Jomfru Marie sit Kloster:

og her blev det bygget i Aarene 1413—17. Kongen blev dog hurtigt klar over, at et Birgittinerkloster var en meget bekostelig Historie. Ordensreglerne fordrerede nemlig, at der mindst skulde være 60 Nonner og 25 Munke. Kongen og Ærkebispens udsendte derfor 1417 en Bekendtgørelse, hvori Kristus selv optræder og meddeler Skatteyderne, at han ønsker et Kloster paa Lolland, og befaler, at alle ugifte til dette Formaal skal give een Penning, gifte Mænd to Penning og Forældre desuden een Penning for hvert Barn over 16 Aar. »paa det at Kærlighed og Lydighed kan forøges i dem«. Aaret efter var i hvert Fald en Del af Klosteret færdigt; og Munke og Nonner var allerede tidligere begyndt at flytte ind. I 1416 tog nogle Næstved Fiskere en Munk og to Klosterbønder med sig til Næstved, fordi de havde forment dem at fiske, hvor de plejede — formodentlig paa Klosters Ene-mærker. De tre Lolliker blev dømt og hængt af de Næstved Borgere, som dog siden maatte betale Mandebod for denne ureglementerede Justits. Sit fulde Antal Beboere fik Klosteret dog først omkring 1439; og helt op imod Midten af Aarhundredet blev der udstedt Afladsbreve mod Bidrag til Kirkens Fuldførelse.

Klosters Anseelse var stor; og mange af Nonnerne var adelige og medbragte betydelige Jordegodser, saa Klosteret ved 1620 ejede 3 Herregaarde, 477 Bøndergaarde, 5 Møller, over 100 Huse og nogle øde Jorder. 1416 bekendtgjorde Kongen, at der i Skemminge maa

bygges en Købstad med Privilegier og Friheder som de andre Købstæder paa Lolland. Klosteret, altsaa Abbedissen, var dog Byens »rette Øvrighed og Herskab«; og Borgerne skulde gøre visse Pligtarbejder for Klosteret. Til Gengæld meddeltes der dem Frihed for »al Udbod og anden kongelig Tyng« — noget, som de senere Konger dog af og til glemte. Fra omkring 1418 kaldes baade Klosteret og Byen ikke mere Skemminge, men Maribo.

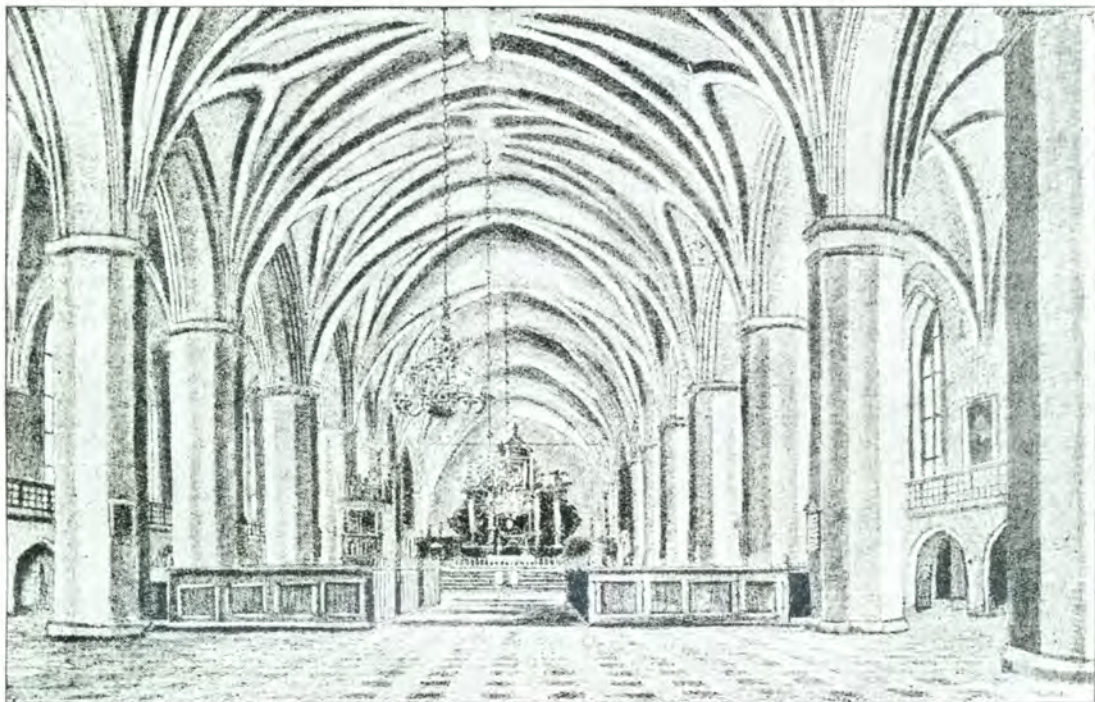
Grundplan af Maribo Kloster.

Den indbringende Ret til at udstede Afladsbreve mod Gaver til Klosteret synes at være blevet frataget det ved Basalkonciliet, men erhvervedes igen 1438 ved at fremhæve Brødrenes og Søstrenes store Nidkærlighed i Gudsdyrkelsen. Navnlig ved Midfaste og paa Birgittes Fødselsdag var der stor og indbringende Tilstrømning af afladssøgende.

Ved Reformationen benyttede Borgerne Lejligheden til at gøre et lille Oprør mod deres kvindelige Herskab og Omegnens Herregaarde. 1536 stævner Knud Urne de Maribo Borgere, fordi de havde »røvet hans Gaard Aarsmarked« (Knuthenborg); og Jørgen Vestermand stævner dem »for hans Øg, de tog«. Klosteret maatte Borgerne 1537 ydmygt bede

om Tilgivelse, hvad de ogsaa fik. »paa det at de des ydmygere skulde være Klostret til Tjeneste og til Kærlighed igen, som deres Forældre havde været, og aldrig gøre Klostret eller Konventet nogen Skade med Ord eller Gerning«.

Klostret slap igennem Reformationen med hele sit rige Gods, fordi det husede saa mange adelige Frøkener, hvis Slægt formodentlig ikke brød sig om at faa dem hjem igen. Det fortsatte som katolsk Nonnekloster til midt i 16. Aarhundrede; og blev 1556 omdannet til et adeligt Jomfrukloster med reformert Gudstjeneste og et ret strengt Reglement. 1553 klager Biskoppen over, at de ældre Jomfruer stadig hænger ved Katolicismen, og at de unge lukkede ikke blot Haandværkere, men unge undertiden drukne Adelsmænd ind til sig og lod disse rive Huerne af dem og behandle dem som Skøger. Endvidere drak de

Kirkens Indre.

sig saa fulde, at de ikke kunde staa paa Benene, bandede »ved tusind Skokke Djævla« og stak hinanden Ørefigner — ovenikøbet paa en Søndag og i Abbedissens Nærværelse. 1565 løb en af dem af Klostret, og »den Karl, som løkkede hende, fik sin tilbørlige Straf«. Et nyt Reglement 1572 hjalp ikke noget videre; og i 1596 fik de igen et nyt, hvorefter Dagen skulde begynde med 3 Salmer og Højtlesning af 2 Kapitler i Bibelen. Kun under særlige Omstændigheder og højst 6 Uger maatte en Jomfru forlade Klostret; og »findes nogen Jomfru, som sig lader beligge, skal hun indemures (fængsles), og Abbedissen skal bespise hende indemuret hendes Livstid«. Hver Jomfru skal aarligt have 16 Brød, 4 Td. Malt, 1 Td. Humle, 3 Fjdk. og 1 Ott. Smør, 1 Td. Salt, 1½ Okse, 1 Fedegris, 5 Oldensvin, 2 Faar, 8 Lam, 1 Kid, 10 Gæs, 20 Høns, 1 Td. salt Sild, 1 Td. Torsk, 1 Fjdk. Aal, 12 Ol tørrede Sild, 200 tørrede Hvidlinger, 250 tørrede Flyndere o. s. fr. Desuden skal hun have 25 Læs Brænde og 50 Rdl. til Klæder og Lommepege. Til Sammenligning kan tjene, at Fogden fik 20 Rdl. om Aaret, Portneren 4 Rdl. og »Hans, som hugger Ved« 3½ Rdl.

En voldsom Ildebrand, »som ikke lod mange Huse tilbage«, hærgede i 1596 Byen.

Bl. a. brændte den gamle Sognekirke, der laa nord for Klostergade; og Byen fik derefter Lov til at bruge Klosterkirken. 1621 ophævedes Klostret. Enkelte af de ubemidlede Jomfruer blev forsørget for Livstid; men iøvrigt blev alt Klostrets Gods skænket til Sorø Akademi. Aaret efter befalede Kongen at nedbryde og sælge Klosterbygningerne; og man gik straks i Gang med Nonneklostret; men 1672 var der dog saa meget tilbage, at der kunde leveres 160,000 Sten til Vaabensted Kirketaarn. Munkeklostret blev staaende og benyttedes fra 1647 til 1770 som Præstegaard. Nykloster, der laa mellem Søsterhaven og Kirken, blev 1642 Domhus; men allerede 1656 beklager Borgerne sig over, at man bruger deres Raadhus til Domhus og til Landemøde m. m. »hvorved dets Vinduer udstødes, og

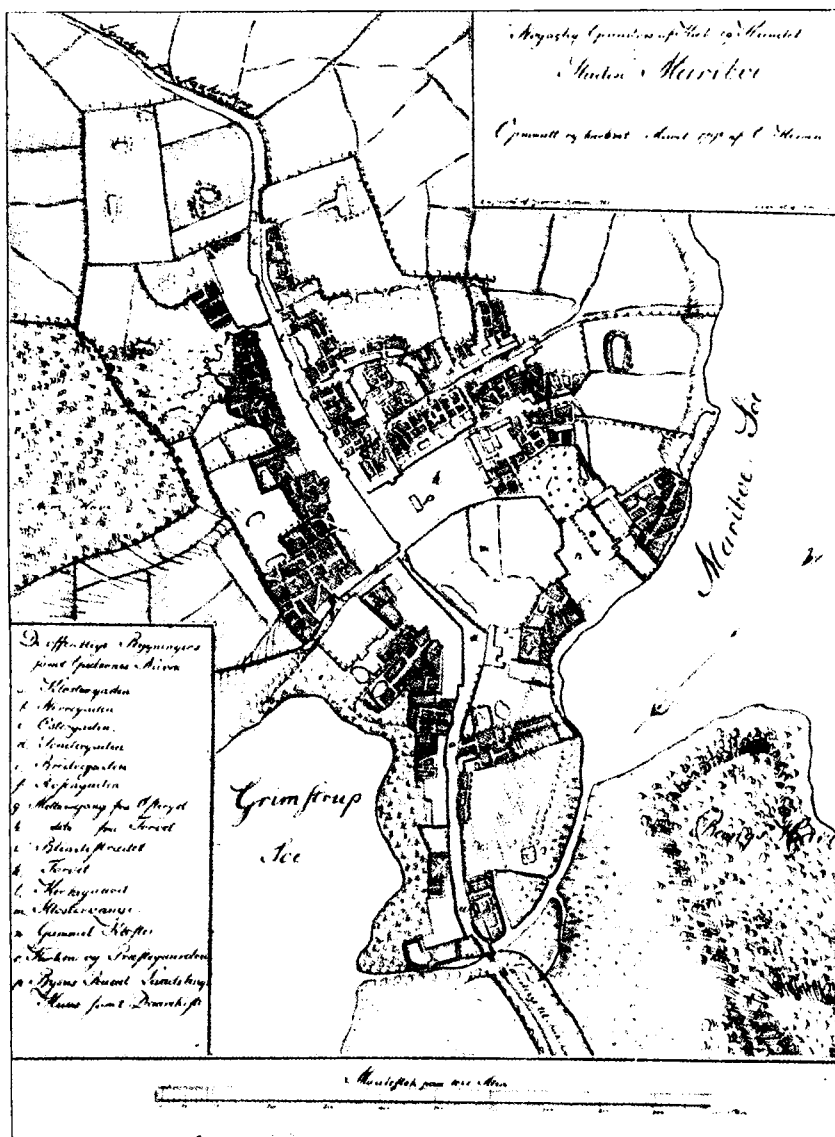
Maribo.

Borde og Bænke, Loft og Bjælker af den store Mængde Folk svækkes og sønderbrydes. Senere blev Landstinget holdt i Landstingsskriver og Vinhandler Poul Andersens private Hus; og efter hans Død flyttedes det en Tid til Nykøbing. Fra 1685 til 1698 beboedes Nykloster af Leonora Christine Ulfeldt, hvis Grav i Kirken tilfældigt blev genfundet 1829. 1623 blev Kirken overdraget til Byen. Det er langt den største og smukkeste Kirke paa Lolland-Falster; og den synes i hvert Fald i de nærmest følgende Aar at være blevet omfattet med Interesse og Offervilje af Borgerne. Saaledes skænkede Borgmester Søren Sørensens Enke 1641 Altertavlen tilligemed 1000 Rdl. Samme Søren Sørensen var en nidkær Borgmester, der bl. a. skaffede Byen den store Maribo Ladegaard, som med sine 60 Tdr. Hartkorn kunde være blevet en god Indtægtskilde, hvis Byfolkene havde været i Stand til at drive den. Det var de imidlertid ikke; og 1694 blev den lagt under Knuthenborg.

Maribo synes allerede midt i det 16. Aarh. at have været Smaalandenes tredjestørste By, idet den kun stod tilbage for Nakskov og Stubbekøbing. Omkring 1557 ansøgte Byen

om Fritagelse for at stille de 10 udskrevne Krigskarle og forklarer, at den kun har omkring 60 Borgere, og de fleste er endnu fattige efter den store Ildebrand for 8 Aar siden. Naar der er 60 Borgere, har det samlede Indbyggerantal rimeligvis været 400—500, en efter den Tids Forhold anelig By; men i de følgende to Aarhundreder var der kun meget ringe Fremgang. 1601 hjemsøgte Byen af Pesten, og ved Klosters Nedlæggelse led den

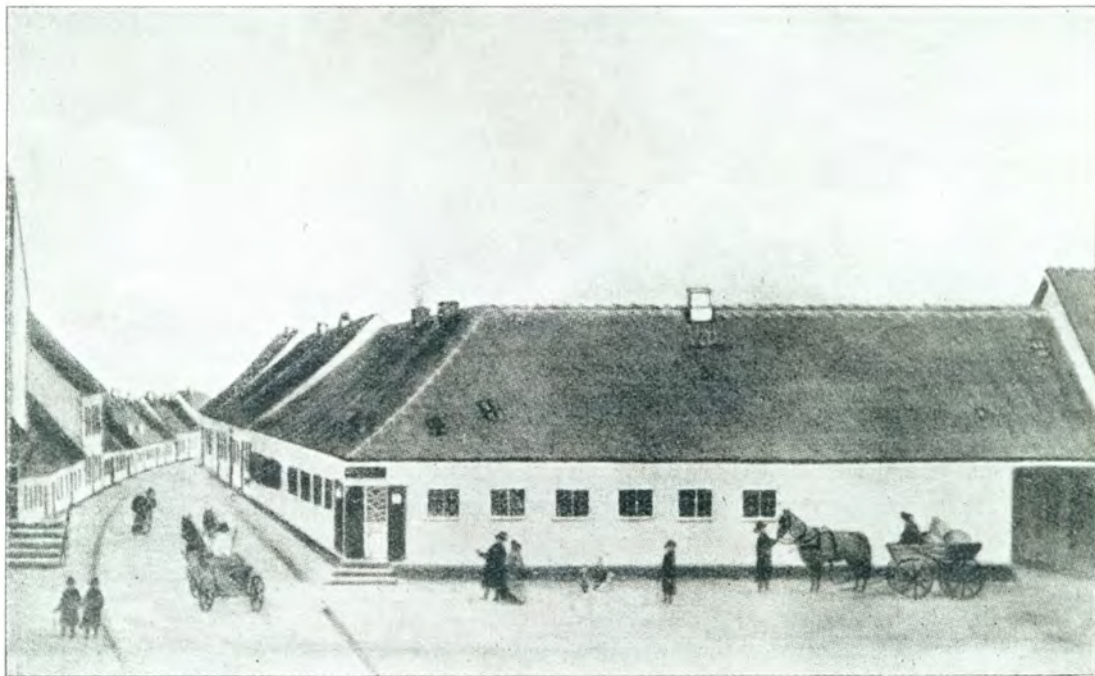

Grundrids af Maribo i 1798.

et Tab, som det tog mange Aar at forvinde. Handelen generedes betydelig af den lange og daarlige Vej til Bandholm og af de omliggende Sognes Markeder. 1633 ansøges der om, at Markederne i Saltvig, Halsted, Taagerup og Olstrup maa blive nedlagt, og det bevilgedes 3 Aar senere. 1653 var Byen i 2 Aars Restance med sine Skatter og fik en alvorlig Paamindelse om at betale. I Krigsaaret 1659 stillede Maribo 68 Ryttere; men Aaret efter maatte Kongen bevilge, at »eftersom Byen ikke skal kunne udstaa at holde de Ryttere og Soldater, som Byen til Indkvartering paalagt er«, saa skulde disse flyttes til Nak-

skov. Da Kirken i 1674 maatte have en haardt tiltrængt Reparation, bevidnes det igen, at Borgerne er fattige; og Klostret maatte derfor skænke Stenene, og Klosterbønderne besøge Kørslen gratis.

Et halvt hundrede Aar senere var Kirken imidlertid saa forfalden som ingensinde før. De 18 udvendige Piller »er ganske møre og en stor Del forfaldne« (19,000 Sten), »nedblæste Sten paa Kirkens Mure« (3000 Sten), »vestre Gavl er et Stykke udblæst« (6000 Sten), »Taarnet er nede ved store Stykker udfaldet« (9500 Sten), Gulvet overalt paa Galleriet har været belagt med Fliser og Mursten, »som er bortstjaalne og endel forraadnet«. Materialerne udgjorde ialt 4000 Læs; og det meste skulde hentes i Bandholm, »hvorfra til Maribo er en Mil, der er den besværligste Vej i Landet, saa at den paa de fleste

Schrøders Købmandsgaard.

Aarsens Tider er impraktikabel«. Byen var stadig forarmet og havde igen i 1713 været hjemsogt af en voldsom Ildebrand, hvor 25 Gaarde og Huse brændte, og 3 Mennesker omkom. 1739 blev den første Sprøjte anskaffet, men Virkningen udeblev.

I Midten af 18. Aarh. bestod Byens Indbyggere af: Sognepræst, Kapellan, Degn, Organist, Byfoged, Skriver, 8 Købmænd, 2 Skippere, 50 Haandværkere, ialt 92 Borgere foruden Provincialmedikus, Apoteker, Tolder og Kontrollør ved Bandholms Toldsted, hvor Byen har 5 Skibe. Man berømmer Byens gode Drikkevand og Ferskvandsfiskeri; iøvrigt »nærer Byen sig vel af Handel og Købmandsskab« trods den lange Vej til Bandholm, hvor Købmændene har deres Pakhuse, og hvor de indfinder sig hver Onsdag og Lørdag, »da Bønderne søger dertil med deres Korn og andre Varer, og tage igen derfra, hvad de behøver. Fordi Levnedsmidlerne i Maribo er godt Køb, plejer Enker og Pensionister gerne at nedsætte sig der«. Navnlig har Maribo som bekendt altid været rig paa Præsteenker.

Den nævnte Apoteker er J. C. Hoffmann, som havde arvet det i 1703 oprettede Apotek efter Faderen. Provincialmedikus var den velkendte V. Hahn, der var Medikus i Maribo fra 1739 til sin Død 1802. »I mange Aar havde ingen set denne gamle Mand, thi han

gik aldrig ud og tillod ikke nogen at komme ind til sig. En gammel Pige bragte ham Besked om hans Patienter, og derefter anordnede han Medicin. Tjenestefolkene benævnte ham altid »vor Herre«, saa at han tilsidst i Folkemunde blev kaldt »Vor Herre Doktor« og blev anset for en mystisk Mirakeldoktor«. Degnen havde 1740, da Latinskolen blev nedlagt, arvet dennes Hus og en Del af dens Indtægter.

Omkring 1800 indberetter Præsten, at der kun er 7 Købmænd; »men her er 15, som brænde Brændevin; Maribo Brændevin bærer ogsaa Prisen i Lolland-Falster«. Dette Forhold ændrede sig ikke med Aarene: 1840 produceredes 218.175 Potter Kornbrændevin. 1866 er vistnok det største Aar med 605.382 Potter. Det var Lollikerne, der drak det altsammen »kun ubetydeligt udføres som Skibsprovision«. Præsten siger videre: »En Mængde Haandværkere har langt mere Lyst til at gaa i Marken med Riven end vedhol-

Norre Mølle og Byen set fra Aahaven.

dende at sidde paa Værkstedet. Hvad Spil og Svir angaar, da kan man vel anvende her den gamle Wessels Ord: »Braadne Kar i alle Lande«; men saa meget er vist, at ved den Mængde, som her sysselsætter sig med at sælge Brændevin, vinder Moraliteten saare lidet. Processer har her ikke været længe i Maribo, men her bør heller ikke nogen Prokurator. Der savnes flere Haandværkere, der er ingen Gørtler, Guldsmed, Bendrejer eller Bogbinder; og »en væsentlig Mangel i Maribo er en Skorstensfejer, for nærværende Tid maa Byen hjælpe sig med en blind Mand til at feje Skorstene«. Enkelte Borgere faar dog ogsaa Ros af Præsten, f. Eks. Farverne Errebo og Tvede. »Fra Aar 1775 til 1783 inclusive lod Hr. Errebo ved sin Kones utrættelige Flid i alt forfærdige 44.985 Alen Tøj«. De fleste Bygninger var endnu lave Bindingsværkshuse med Straatag. Der var kun eet grundmuret Hus foruden Kirken. Selv paa Byens Torv, »der kunde være en overmaade dejlig Plads, men er nu om Vinteren et rent Uføre«, var der »til Trods for al arkitektsk Smag opført en Bygning, Raadhuset kaldet, af Bindingsværk med en Kvist ovenpaa. Denne Bygning er et forunderligt Kompositum, den indeholder Sprøjtetus, Raadstuetjenerens Værelser, Borger-Arrest, Tyvehul, Daarekiste, Landsting og Byting«. Det var det gamle Raadhus, som allerede 1556 var for svagt til Landemoderne.

Interior fra Kirken.

Under Krigen 1807 –14 led Byen en Del ved Indkvarteringen. Kirken blev brugt som Kaserne, og der stod opmagasineret Kanoner derinde, saa man undres ikke over, at Gulvet tog lidt Skade af den Behandling. 1813 var der allerede 3 grundmurede Huse til Gaden, og 1819 blev der bygget et nyt Raadhus, som dog kun stod til 1856, da det nuværende blev opført. 1818 taler man endnu om de »mange tilgrænsende Straatage« i Anledning af en mindre Ildebrand. To Aar senere blev det paabudt at erstatte alle Straatage i Købstæderne med Tegl; men Fristen blev baade udsat og overtraadt. Først omkring 1830 skiftede Byen ret pludselig Udseende. 1830 rasede en saa voldsom Orkan, at kun 3—4 af Byens 199 Huse slap uskadt igennem den, og mange Huse stod ganske uden Tage. I Foraaret 1832 brændte 19 Huse; og samme Sommer brændte yderligere 11. Dermed var Straatagene ude af Sagaen. De Par Huse, der var tilbage, blev meget hurtigt teglhængt. 1850—60 havde Byen godt 250 Huse; og af disse var 65 grundmuret og 22 havde to Etager.

Omkring 1820 blev der lagt Chaussée til Bandholm, og 1835 byggede Knuthenborg en 512 Alen lang Skibsbro. Tidligere havde man maattet losse og lade ved Hjælp af Pramme. 1841 anlagdes Havnen; og dermed er Maribo begyndt paa den Udvikling af Industri og Handel, som i Løbet af de sidste hundrede Aar har faaet den til at vokse til det firedobbelte. Indbyggertallet var 1801: 686, 1834: 1235, 1850: 1667, 1901: 3838, 1925: 4618. De fleste af de Virksomheder, der har bidraget til denne vældige Fremgang, omtales i de følgende Afsnit.

CARL EMIL CHRISTIANSEN, Borgmester,

født 26. Marts 1879 i Bellinge paa Fyn. Lært Bogtrykkerfaget paa »Faaborg Avis« Bogtrykkeri fra 1893—98, arbejdede ved Bogtrykkerfaget forskellige Steder, bl. a. Faktor ved »Sydfyns Social-Demokrat« fra 1908—16, Redaktør af »Maribo Social-Demokrat« fra 1. December 1916, valgtes ved Afsenning til Borgmester i 1919, valgtes af Byraadet til at beklæde samme Stilling 1925. Medlem af Overformynderiets Bestyrelse for Maribo Aamtsraadsreds, Formand for Maribo-Torrig Jernbanens Direktion, Medlem af Socialdemokratiets Hovedbestyrelse.

Medlemmer af Maribo Byraad er: Maskinarbejder THORKILD CHRISTENSEN, Lokomotivfører A. EBSSEN, Købmand F. FABER, Bagermester C. HALKJÆR, Arbejdsmand CHR. HANSEN, Snedker H. P. HANSEN, Overretssagfører KARL KJÆR, Overpostbud BJØRN LARSEN, Ølkusk MARTIN MADSEN og Branddirektør CHR. P. SKOV.

LOLLAND-FALSTERS STIFTSMUSEUM ligger i Maribo, og naar man kommer med Toget til denne By og vil begive sig til Torvet, er noget af det første, der møder Øjet, den store, stilfulde Museumsbygning, der ligger i værdig Ro, lige ved Stationen. Man forbavses uvilkaarligt over, at denne Bygning, med sine værdifulde Samlinger, er anbragt i denne lille By. Da alt i Verden har en Anledning til sin Oprindelse, maa vi ogsaa her fremhæve, at der var ganske betydende Grunde til, at Maribo fik Museet, nemlig disse, at Kaptajn L. Schrøder i Maribo, i Aaret 1879, skænkede sin By en Samling af Oldsager og Antikviteter, som han for Størstedelen selv havde samlet i Stiftet. Kommunen gav foreløbig Samlingen Plads paa Raadhuset. I 1884 sammentraadte en Komité bestaaende af Kaptajn L. Schrøder, Provst Jørgensen, Kammerraad Ross i Maribo, Kammerherre Wichfeld til Engestofte og Lensgreve A. V. Knuth til Knuthenborg, med det Formaal at tilvejebringe den fornødne Kapital til Oprettelsen af et Stiftsmuseum i Maribo. Denne Komité suppleredes senere med Sekretær Friis til Lille Købelevgaard, Kammerherre Krogh, Nykøbing, Hofjægermester Tesdorff, Sædingegaard, og Sagfører Waarsøe i Maribo.

Der udsendtes nu Indbydelse over hele Lolland-Falsters Stift til at tegne sig for Bidrag, og den vandt saa stor Tilslutning, at der indkom ca. 42.000 Kr. Lensgreve Knuth gav Tilsagn om at ville opføre Bygningen, der kostede 60.000 Kr. Grundstenen nedlagdes i Aaret 1889. Museumsbygningen blev opført efter Tegning af Professor Ove Petersen og stod færdig til at modtage Samlingerne i Forsommeren 1890. Indvielsen fandt Sted den 29. Oktober samme Aar.

Lolland-Falsters Stiftsmuseum.

Sæddinge Runestenen.

Vi skal nu i Korthed beskrive de Skatte, som dette Museum ejer.

Udenfor Bygningen er der anbragt 2 Runestene, en fra Sæddinge og en fra Skovlænge, flere Døbefonter m. m.

I Museets Vestibule er der en Mængde topografiske Billeder og Portrætter af lolland-falsterske Personligheder samt en etnografisk Samling. Gaar man gennem Døren til venstre, kommer man ind i Oldsagssamlingen, der indeholder et rigt holdigt Udvalg af Fund fra Lolland-Falster, og særlig mange af disse er fra den ældre Stenalder. Her findes bl. a. flere sjældne Broncesværd. I denne Sal er der anbragt en Buste af Museets egentlige Ophavsmand, Kaptajn Schroder. Fra Oldsagssamlingen kommer man i den store Fuglesamling, der væsentlig er skænket af Sekretær Friis fra Lille Koblevgaard, og hvis særlige Clou er de to Vandreduer. Her findes ogsaa en betydelig Samling af Æg, der er skænket af Assistent Petersen. Døren til højre i Ve-

stibulen fører ind til »Kirkesalen«. Her er en Mængde Sager fra den tidlige Middelalder og op til Barokkens Slutning. Vi fremhæver Døbefonten fra Tirsted fra Dronning Margrethes Tid, den middelalderlige Altertavle fra Sakskebøbing Kirke, udskaarne og malede Pulpiturstykker fra Femø Kirke, en Renaissance-Brudekiste, Bygningsornamenter fra det nedrevne Slot »Nielsstrup« Skab i lollandsk Barokstil, og af Kuriositeter findes bl. a. Palle Rosenkrantz' Ridestøvler fra Krenkerup, det nuv. Hardenberg. Endelig findes her flere Kopier fra Nationalmuseet og Overdelen af den store middelalderlige Altertavle fra Ø. Lisbjerg Kirke. Museets største Sal i nederste Etage omfatter en righoldig Folkemuseumsafdeling, og her findes bl. a. et Skab med Folkedragter fra Lolland-Falster, mangfoldig Keramik, Messingfæde, Tinsager, Møbler og en stor Montre med alskens Smaating fra det daglige Liv, saasom Smykker, Hovedvandsæg, Ure og mere. Her er tillige i samme Sal en stor Vaabenafdeling og en meget righoldig Repræsentation for Lavslivet. Endelig findes her mange Sager fra Majridning, Fastelavnridning og Ridning »Sommer i By«. Interessant er det ogsaa at se de gamle Uniformer fra Maribo Borgervæbning og fra Hestgarden. Fra denne Sal kommer man ind i den lille Sal. Gen-

Folkedragt.

Interior fra Stiftsmuseet.

stande fra Byernes Borgerliv, et gammelt Klaver, Olie- og Pastelmalerier, Dragkister og et pragtfuldt Skab findes her. Gaar man videre, naar man ind i »Bondestuen«, der er et af Museets interessanteste Værelser. Her bør særlig bemærkes den store Himmelseng, Bilæggerovnen, Hylder med gammelt Porcellæn, gammel Dragkiste, Gaasebænk m. m.

Folkedragt.

Første Sal i Museet er helliget Kunsten. Her findes Malerier fra Jens Juuls Tid og op til den nyeste Tid, Skulpturer og mange Afstøbninger. Her findes Billeder af C. A. Jensen, Sonne, gamle Skovgaard, Rump, Dreyer, Dalsgaard, Exner, Krøyer, Ancher, Tuxen, V. Johansen, Jul. Paulsen, Ring, H. Vedel, Naur, Rude o. m. a.

Denne Samling maa i det hele taget siges at være enestaaende blandt vore Provinsmuseer.

Museets første Kustode, J. Olsen, var en virksom Kraft og Indsamler for Museet.

Det landkulturhistoriske Museum anbragtes i 1909 i det gamle kommunale Gymnastikhus, der laa der, hvor nu Ting- og Arresthuset ligger i Museumsgade. I 1919 skænkede Købmand Thousig den Grund, der ligger bag Museet, til at overflytte Det landkulturhistoriske Museum paa, og samtidig den Bygning, der laa paa Nabogrunden, saaledes at Lejeindtægten fra denne skulde benyttes til Støtte ved Museets Drift. Byen gav 7000 Kr. til Landbrugsmuseets Ombygning.

I dette Museum findes bl. a. gamle Landbrugsredskaber, Træpløve, Harver m. m. En Række gamle Vogne, en gammel Køkkenarne med en Vrimmel af Køkkensager, en dobbelt Alkoveseng, et gammelt Værksted til Fremstilling af Naale og en Del gamle Cykler, deriblandt flere af Træ. Endelig maa bemærkes Brandsprøjtten fra Nykøbing Slot. Væggene er smykkede med Malerier af Rasmus Christiansen, forestillende gammelt Landbrugsliv.

Ude ved gamle Skovnæs paa den herlige fremspringende Pynt ud mod Søen er der gennem de sidste Par Aar rejst den ene gamle Bygning efter den anden og disse danner til sammen Frilandsmuseet, skabt af Museets nuv. Formand. Her findes Skovridergaarden fra Vanthore, der hidrører fra det 17. Aarh., og som i det 18. Aarh. har tilhørt en Storbondeslægt

Parti af Frilandsmuseet.

ved Navn Hoy, en Slægt, der en Tid havde Skibe paa Søen. Endvidere Kapellanlængen fra Landet Præstegaard, skænket til Museet af Landet Menighedsraad. Den er lige saa gammel som Skovridergaarden. En Stubmølle fra Fejø, der er opstillet i 1924. Ane Huggemands Hus fra Halsted, der er et hyggeligt og typisk Hus fra ca. Aar 1800. Det er en Gave fra Lensgreve Friis. Lerhuset med de massive Lervægge, hvori er opstillet det lille Museum af vestlollandske Sager fra Lokhuset ved Ørbygaard. Disse Sager er skænket af Lensgrevinde Agnes Friis. Majbølle Bysmedie, en lille Husmandsstue, der er skænket af Lærer Michelsen fra V. Ulslev, og som tidligere har været i denne By m. m. Til Oprettelsen af dette Museum er der ydet stor Støtte fra forskellige Institutioner. Maribo Laan- og Diskontobank har ydet rentefri Laan. Sukkerfabriken gav Brugsretten til den skønne Plads, der er en lille Tonde Land stor. Lollands Spare- og Laanbank har ligeledes givet Museet store Tilskud som Gaver. Lensgreve Fr. Friis gav 2000 Kr. i Tilskud til Lokhuset.

I Skovnæs-Laden, der er Annex til Friluftsmuseet, findes bl. a. en Del gamle Vogne, særlig fra Omegnens Herregaarde, og deriblandt den kendte Vogn, hvori Lensbaronessen

i 1836 styrtede i Lungholm Slotsgrav. Her er ogsaa Skabe, Alkover, Sulolden, Gaasebænke m. m. Her er ligeledes opstillet Købmand Hovmands gamle Butik fra Rodby, med den gamle Vægt, de gamle Hylder med Krukkerne, Brændevinsankrene og Bordet, ved hvilket den gamle Hovmand sad og overskuede »Slagets Gang». Paa Bordet ligger Hovedbogen fra 1850'erne. Vi skal ogsaa nævne, at der i Museet findes en mægtig Baad, der er et historisk Fartøj. Det er en Chalup, der har tilhørt Linieskibet Christian den 8. og var med, da dette sprang i Luften i Eckernförde Fjord. Chaluppen var imidlertid uden for Skudvidde og slap derfor væk. I Annekset findes ogsaa Polakmuseet, der fastholder Minder om de indvandrede. Til Slut nævner vi et Malthus med Maltkølle og den 4-længede Bøndergaard fra N. Ørslev. Museet modtager Tilskud fra Byraadet, Amdsraadet og Staten. Sjælen

Parti fra Frilandsmuseet.

i dette mægtige Foretagende er Hr. Amdsforvalter A. Holck, der fra 1908 er Museets Formand, og uden hvis Interesse og Arbejdskraft Museet uden Tvivl ikke var naaet til det, som det nu er, nemlig en Perle blandt vore Provinsmuseer.

AXEL HOLCK, Amdsforvalter, R. af D., DM.,

født 30. Januar 1863 i København, Son af Sognepræst J. C. Holck og Hustru, f. Thaning. Gift 1893 med Ida Thorlakson, Datter af Tandlæge T. Student (Bokkenheusers Kursus) 1882, Fuldmægtig 1896, Kontorchef 1897, Amdsforvalter i Hjørring 1903, i Maribo 1906, Formand for Københavns Afdeling af Foreningen imod Lovbeskyttelse af Usædelighed fra 1899, for samme Forenings Hovedbestyrelse 1903, Redaktor af dens Maanedssblad fra 1889—97, Formand for Vagten mod offentlig Prostitution, Redaktor af Tidsskrift for Industri fra 1902—03, Medarbejder ved Salmonsens Leksikon (Kunsthistorie og Statistik), Verdenskulturen m. m. Formand for Lolland-Falsters Stiftsmuseums Bestyrelse og for Lolland-Falsters historiske Samfund fra 1912; har bl. a. skrevet Arbejderforhold og Socialreform i 19. Aarhundrede.

DET LOLLAND-FALSTERSKE JERNBANE-SELSKAB. Det vakte forstaaeligt nok et ikke ringe Røre og en betydelig Opsigt, da Regeringen henimod Slutningen af Aaret 1865 meddelte Civilingeniør Krøhnke Tilsagn om Koncession paa Anlæg og Drift af en Jernbane fra København til Syltholmen i Nærheden af Rødby og et Havneanlæg ved Syltholmen. Saavidt vides var dette første Gang, der var Spørgsmaal om Anlæg af en Jernbane paa Lolland-Falster. Banen blev nærmere beskrevet som en Jernbane fra København over Køge, saa tæt forbi Næstved og Vordingborg som Forholdene tillader det, over Øerne Farø og Bogø, gennem Falster, forbi Nykøbing, gennem Lolland til et Punkt paa Sydvestkysten af denne Ø ved Syltholmen, hvor der anlægges en Havn til Iværksættelse af en Forbindelse med Udlandet, samt en Forbindelsesbane mellem Næstved og en Station paa den vestsjællandske Jernbane. Den forudsatte en Dampskibs- eller Dampfærge-Forbindelse mellem Syltholm og Femern og en Bane over denne Ø og Holsten til Hamborg.

Det viste sig imidlertid umuligt at fremskaffe de enorme Kapitaler, som Planens Udførelse krævede, og det hele løb ud i Sandet.

Loven af 21. Juni 1867 bemyndigede Regeringen til at give Koncession paa forskellige Jernbaneanlæg, og i Henhold til denne Lov modtog det sjællandske Jernbane-Selskab under 24. Januar 1868 Koncession paa Anlæg og Drift af en Bane, som fra København eller et Punkt paa den vestsjællandske Jernbane, ikke vestligere end Viby, føres over Køge og Vordingborg til et Endepunkt ved Sundet mellem Sjælland og Lolland-Falster ved dybt Vand, »i Forbindelse med en Bane fra Nordkysten af Falster til Nykøbing«. Den 20. November 1868 var udkommet en lille Lov, hvorefter Regeringen var bemyndiget til at meddele Koncession paa Anlæg og Drift af en Jernbane fra Maribo til Bandholm, og under 8. Januar 1869 blev der meddelt Koncession paa denne Bane til Kammerherre Eggert Christopher Lensgreve Knuth til Knuthenborg, Etatsraad C. F. Tietgen, Premierløjtnant C. F. Garde og Ingeniør F. I. Rowan, der under Navnet »Det Lollandske Jernbane-Selskab« havde dannet et Interessentskab til Anlæg og Drift af Banen fra Maribo til Bandholm. Den lille Bane var kun henvend 1 Mil lang og blev hurtigt aabnet for Driften, nemlig den 2. November 1869. Denne Sag stod kun indirekte i Forbindelse med det større Spørgsmaal om Anlæg af en Hovedbane paa Lolland, men Tietgen var herved kommet de lollandske Forhold og Interesser nærmere, og for Bandholm Banen var Anlægget af en Hovedbane paa Lolland selvfølgelig af Betydning. 4 Gange vedtoges der Love om Anlæg af en Lolland-Falstersk Jernbane, og endelig den 25. Marts 1872 vedtoges den Lov, hvorefter den nuværende Bane oprettedes. Falsterbanen nærmede sig nu Fuldførelsen og aabnedes for Trafiken den 22. August 1872. Privatbanken optraadte nu som Ejer af Jernbanen paa Falster, og Maribo—Bandholm Jernbanen havde den allerede i Efteraaret 1871 afkøbt de ovennævnte 4 Parthavere. Lollandsbanen fik store Bidrag fra følgende Institutioner og private Personer: Maribo Aamtsraad, Sparekassen i Nakskov og Besidderne af Grevskaberne Christianssæde, Hardenberg og Knuthenborg samt Baroniene Guldborgland, Sønderkarle og Juellinge, hvem det altsaa for en stor Del skyldes, at Sagen blev ført igennem. Privatbanken androg nu om Koncession, som blev udfærdiget den 29. Marts 1873, lydende paa Anlæg af en Bane fra Nykøbing paa Falster over Guldborgsund forbi Saksø og Maribo til Nakskov med en Sidebane fra Maribo til Rødby samt paa Drift af disse Baner i Forbindelse med Banen fra Nykøbing paa Falster til Orehoved. Der var nu kun levnet meget kort Tid til Anlægget ikke engang 1½ Aar. Arbejdet blev, forsaavidt angik selve Banelegemet og Opførelsen af Stationer m. v., givet i Entreprise til Tømrermester A. T. W. Scheitel og Entreprenør H. J. Hansen, der havde udført forskellige Arbejder for det sjællandske Jernbane Selskab. Koncessionshaveren paatog sig selv at lade anskaffe Skinner, Lokomotiver, Vogne

og andet Materiel. I Forsommeren 1873 blev Arbejdet begyndt med fuld Kraft og skred hurtigt fremad, indtil der ved en Opfyldning over Maribo Sø indtraadte en Hindring. Søen var her — efter stedfundne Undersøgelser — beregnet til en Dybde af nogle og tredive Fod, men det viste sig snart, at den var meget dybere. Al Fyld der blev paaført forsvandt sporløst, og nyt Fyld maatte skaffes langvejs fra, hvilket i høj Grad sinkede og fordyrede Anlægget, og kløge, gamle Folk i Maribo rystede paa Hovedet, de havde i Forvejen sagt, at Maribo Sø paa det paagældende Sted, hvor den ikkun havde en Bredde af nogle faa Hundrede Alen, var ganske bundløs. Der fandtes imidlertid en fast Bund, men ganske vist først, da man havde naaet en Dybde af nogle og firsindstyve Fod. Trods denne Kalamitet blev Banen fuldført til den bestemte Tid, saaledes at den kunde aabnes for Driften den 1. Juli 1874. Det tør vistnok betegnes som et enestaaende Tilfælde her i Landet, at en Jernbane paa 8—9 Mil med talrige Bystationer blev fuldført i Løbet af 16 Maaneder fra Koncessionens Meddelelse.

Angaaende Forbindelsen mellem Lolland og Falster bestemte Koncessionens Paragraf 1: »Forbindelsen over Guldborgsund mellem Lolland og Falster tilvejebringes ved Afbenyttelsen af den sammesteds tilstedeværende Bro efter fornøden Overenskomst med Aamtsraadet, indtil Forholdenes Udvikling maatte gøre Tilvejebringelsen af en egen Bro for Jernbanetrafiken nødvendig«. I denne Anledning blev der indledet Forhandlinger med Maribo Aamtsraad om Benyttelsen af Christian den 9.s Bro for Jernbanetrafiken, og Aamtsraadet gav sit Samtykke hertil paa Betingelse af, at Broen blev forstærket og forandret paa en vis Maade. Privatbanken besluttede sig imidlertid til at bygge en selvstændig Jernbanebro, der kostede 200.000 Rdl. Midterpartiet af Broen skulde være af Jern, i Form af en Svingbro, medens Broen iøvrigt blev bygget af Træ. Naturligvis kunde dette Broarbejde, der først blev paabegyndt langt hen i 1874 og absolut krævede en vis Tid, ikke fuldføres til det Tidspunkt, da Banen skulde aabnes, og Trafiken mellem Falster og Lolland maatte saa midlertidig finde Sted pr. Vogn ad den tilstedeværende Bro. Den nye Bro aabnedes den 1. Oktober 1875. Efter at Anlægget var fuldført stiftedes Aktieselskabet »Det Lolland—Falsterske Jernbane-Selskab«. Aktiekapitalen fastsattes til 5,040,000 Kr. og er senere udvidet til 6,258,000 Kr. Den 26. og 27. Juni 1886 aabnedes Banestrækningen Nykøbing—Gedser og den 1. Juli s. A. aabnedes den nye internationale Linie København—Berlin over Gedser og Warnemünde. Under 1. Oktober 1892 blev de fornødne Overenskomster afsluttede om Statsbanernes Overtagelse af Driften paa Banerne paa Falster m. v. fra 1. Januar 1893 at regne, og i Henhold hertil overgik denne Drift altsaa til Statsbanerne fra dette Tidspunkt.

Den Bro, der i Aarene 1874—75 blev bygget for Jernbanedriften over Guldborgsund, var for en stor Del udført i Træ, idet ikkun den midterste Del af Broen, selve Svingbroen, var bygget af Jern paa en stor Granitpille som Underlag, og den Del af Træværket, som var over Vandet, havde i Aarenes Løb lidt noget og var delvis blevet fornyet og forstærket. Arbejderne herved blev udførte paa den Maade, at det meste af det gamle Træværk blev bibeholdt, medens nyt blev tilføjet og Broen fik herved efterhaanden et Udseende, som var alt andet end pynteligt. Paa Grund af, at Svaghederne ved det gamle Træværk, som saaledes blev siddende, faldt stærkt i Øjnene, opstod der hos Publikum nogen Frygt for, at Broen ikke mere var tilstrækkelig solid, og det Spørgsmaal blev derfor taget under Overvejelse, om det ikke var rettest allerede nu at bygge en ny Bro af mere holdbart Materiale. En saadan Bro opbyggedes og var færdig den 17. Oktober 1894, og havde kostet 414,000 Kr.

Efter at der af Staten i Aarene 1908—09 var bevilliget nye betydelige Tilskud til Anlæg af en Havn ved Syltholm maatte der, for at dette Havneanlæg kunde faa den tilsigtede Betydning, tilvejebringes en Jernbaneforbindelse mellem Rødby og Havnen. Et Lovforslag herom blev vedtaget den 1. April 1911, og Selskabet modtog Eneretsbevilling paa

Anlæg og Drift af denne Jernbanestrækning, der aabnedes for Driften den 25 Juli 1912. Selskabets Anlægskapital forøgedes herved til 6.833,000 Kr.

Nogen Udvidelse af Jernbaneselskabet har ikke siden fundet Sted, udover, at Selskabet i 1926 efter Forhandlinger med Privatbanken erhvervede Ejendomsretten til Maribo—Bandholm Jernbane, der dog vedblivende drives som et særligt Selskab

Med de nyere Jernbaneselskaber Nakskov—Kragens Jernbane, som blev aabnet for Driften den 5. Marts 1915, Maribo—Torrige Jernbane, som blev aabnet for Driften den 12. April 1924, og Nakskov—Rødby Jernbane, som blev aabnet for Drift den 30. Juni 1926, er afsluttet Overenskomst om fælles Benyttelse af Tilslutningslinierne Nakskov, Maribo og Rødby samt om delvis Driftsfællesskab, saaledes at Driftsledelsen foregaar fra Børnernes Hovedkontor i Maribo, en Ordning der gennem Aarene synes at have virket tilfredsstillende for alle Parter.

Ved Udgangen af Aaret 1930 bestod Selskabets og Maribo—Bandholm Jernbanens Bestyrelse af:

Overretssagfører Chr. Tiemroth, København, Formand, Købmand Fr. Faber, Maribo, Stiftamtmand, Kammerherre H. R. Howard-Grøn, Hillerød, Forpagter E. F. de Neergaard, Skjelstoft og Kammerherre, Hofjægermester Fr. Tesdorff, Ourupgaard med Overretssagfører Poul Alster, København som Sekretær.

Driftsledelsen bestod af: Driftsbestyrer F. Agerskov, Regnskabschef J. P. Christiansen, Trafikinspektør Fr. Nielsen og Maskininspektør V. T. Lange.

BYENS første Raadhus findes omtalt i Aaret 1613. Kong Christian den 4. skriver den 16. Juni 1613 til Landsdommer Lauritz Grubbe, at Landstinget, som tidligere var holdt paa Maribo Kloster, herefter skulde holdes paa Byens Raadhus. Dette vedvarede i omtrent 30 Aar. Men i et Kongebrev af 20. Oktober 1641 hedder det, »at Borgemester og Raad samt menige Borgerskab i Mariebo, have underdanigst tilkjendegivet, hvorledes deres Raadhus skal være brøstfældigt, og Bven ej være ved den Formue, at den kan lade det reparere, hvorfor de begjære, at, efterdi hele Laaland, Kronens saa vel som Adelenes Bønder og Tjenere, bruge aarlig samme Raadhus at holde Landsting paa, og aldrig nogen af dem har givet en Skilling Værdi til Bygningens Forbedring, men derimod gjort Skade derpaa, som med Vinduerne at udstøde, Borde og Bænke at sønderbryde o. s. v. Byen til Bekostning, ligesom Raadhuset ogsaa bruges til Capitelsret, Landemode og andre adelige Forsamlinger — det maa paalægges Bønderne paa Laaland at give til Raadhusets Vedligeholdelse, hver Fuldgaard 8 Sk. dansk, hver Halvgaard 4 Sk.« Dette bevilliger Kongen med Tilføjende, at Pengene skulde inddrives inden førstkommande Paaske. Kongen tager imidlertid senere anden Bestemmelse og forordner, at et af de bedste Huse ved Klosteret skal bruges til et Domhus. For at dette bedre kunde vedligeholdes skulde Enhver, som til Laalandsfar Landsting har nogen Sag at indstævne, herefter give 8 Sk. dansk af hver »endelig Dom« og af hver »uendelig Dom« og Opsættelse 4 Sk. som skulde leveres til Landsdommeren. Derimod blev Bønderne forskaandede for at give det Bidrag til Raadhusets Reparation, som var paalagt under 20. Oktober 1641. Dette Hus ved Klosteret er vistnok ikke benyttet til Domhus i nogen Jængere Aarrække. Kong Frederik den 3. tillader, at der i 1656, efter en indsendt Klage fra Maribos Beboere, maa opkræves 8 Sk. af hver Gaard paa Laaland og 4 Sk. af hver halv Gaard, og disse Penge maa benyttes til Raadhusets Reparation. Allerede i 1733 andrager Borgerne om en ny Reparation. Byfoged Siersted indsendte et Syn over Raadhusets Brøstfældighed, hvorefter Reparationen vilde koste 372 Rd. 2 Mk. Dette Beløb formaade Byens Borgere ikke at betale, hvorfor Sagen

blev indberettet til Kongen, som lovede at ville afholde Halvdelen af Udgifterne. I Følge samme Reces blev desuden fastsat Betaling for Tinglæsning m. m. — Af hver Sag, der indkom for Landsretten, skulde betales 8 Mark dansk, hvoraf hver af Parterne betalte Halvdelen for hver Obligation eller Dokument, der blev »læst«, skulde betales 8 Skilling dansk. Disse Afgifter skulde Landstingsskriveren modtage og aflevere — eller som det hedder paa Tidens Sprog — aftælle til Byens Kæmner og Stiftsbefalingsmanden skulde paase, at Raadhuset blev »vedbørlig« repareret og vedligeholdt for dem.

Imidlertid reparerede man ikke det gamle Raadhus, men opførte et helt nyt, som kostede 6—700 Rd., men af denne Sum skyldte Byen i 1744 endnu 310 Rd., som den ikke kunde betale. Som Følge heraf opstod der Stridigheder mellem Borgerne og Stiftamtmanden, da den sidste ikke vilde bruge Pengene, der kom ind fra Tingafgifterne, til

Raadhuset.

Afbetaling af Gælden, og Sagen blev indanket for Kongen. Denne, der i sin Tid havde givet 186 Rd. til det gamle Raadhus' Reparation, var ikke helt tilfreds med, at et helt nyt Raadhus var bleven bygget, men omsider blev der dog udstedt Befaling til, at Gælden maatte »repareres paa det contribuerede Hartkorn og Kjøbstæderne«, dog skulde Maribos egne Borgere betale 56 Rd. heraf, men ialt hengik der omtrent 10 Aar, inden Stridighederne blev bragt ud af Verden. Om denne Bygning siger Præsten Schultz i Wedels »Indenlandsrejse« omkring 1803:

»Til Trods for al arkitektonisk Smag er midt paa Torvet opført en Bygning, Raadhuset kaldet af Bindingsværk, med en Qvist ovenpaa. Denne Bygning er et forunderligt Compositum. Den indeholder Sprøjtehus, Raadstuetjenerens Værelser, Borger-Arrest, Tyvehul, Daarekiste, Landsting og Bything.«

Allerede i 1817 var denne Bygning i Forfald, og Cancelliet bifaldt, at der foretoges en Forandring, der ansloges til 3033 Rd., heraf havde Gehejme-Conferensraad, Lensgreve Knuth til Knuthenborg tilbudt at yde, dels i Materialer, dels i rede Penge 963 Rd. 4 M. Byens Kæmnerkasse kunde yde sit Overskud som var 351 Rd. 2 M. 9 Sk. dernæst skulde Byen udrede 1427 Rd. 4 M. 4 Sk. og Amtet de resterende 290 Rd. 3 M. 3 Sk. I Maj 1819

var det nye Raadhus færdigt. Det bestod af en toetages Bygning uden Kælder og var hvidkalket.

Allerede i Midten af Aarhundredet lød der atter Klager over Raadhusets faldefærdige Tilstand, saa dette har ikke været særlig solidt. Den 10. August 1852 tiltræder Amtsraadet Forslaget om at opføre et Raad-, Ting- og Arresthus til Afbenyttelse saavel for Købstad som Landjurisdiktion. Udgifterne udredes med Halvdelen af hver. Den gamle Raadstuebygning solgtes til Rebslager Gluud for 560 Rd. I 1921 overtog Maribo Kommune Amtets Halvpart i Bygningen for 35,000 Kr. Det nye Ting- og Arresthus er beliggende i Museumsgade og opført i Aarene 1919—20.

I Raadhuset paa Torvet findes Kontorer for Byens Administration, og paa 1ste Sal har Stiftsbiblioteket Lokaler.

I Ting og Arresthuset har Dommer og Politiet til Huse, og her har Arrestforvareren sin Bolig.

Byens Dommer er S. W. Bay og Dommerfuldmægtig er E. Krarup.

Politiet ledes af Politimester Grüner, der bor i Rødby.

WALDEMAR BAY, Dommer, R. af D.,

født 2. Oktober 1869 i Ebeltoft, Søn af Sagfører W. B. og Hustru, f. Seidelin. Gift 1899 med Eva E. Ritzau. Student 1889, cand. jur. 1895, By- og Heredsfuldmægtig i Frederikssund 1898, Byfogedfuldmægtig i Esbjerg 1899, Protokolfører i Kriminalretten 1905, Landfoged paa Færøerne

1908, Byfoged og Borgmester i Maribo samt Birkedommer i Maribo Birk 1914, Dommer i Maribo og Rødby m. v. fra 1919. Formand i Bestyrelsen for Bevillingshaverne paa en Bane fra Maribo til Torrig.

EINAR KRARUP, Dommerfuldmægtig,

født 25. Oktober 1872 i Vilsted, Søn af Sognepræst N. Th. K. og Hustru, Emilie, f. Frost. Dansk juridisk Eksamen 1893, derefter i nogle Aar Godsfuldmægtig, 1899 By- og Birkefuldmægtig i Maribo, Dommerfuldmægtig samme Sted 1919. Overligningskommissær for Maribo Købstad og Medlem af Menighedsraadet.

lem af Menighedsraadet.

STIFTSBIBLIOTEKET I MARIBO blev stiftet i Slutningen af det 18. Aarhundrede af Claus Henrik Seidelin, der blev født 1761 i Gloslunde Præstegaard, hvor Faderen var Præst. Der fortælles om ham, at han, efter som ungt Menneske at have paabegyndt Studeringerne, atter opgav disse og for til Søs. Han gjorde et Par Rejser til Vestindien, men da han som Kahytsdreng engang opvartede sin Kaptajn ved Bordet, og Kaptajnen kom til at sige »Saxo Grammatica« gav Claus, der var bedre inde i den latinske Grammatik, sig til at fnise. Da de fremmede var borte, spurgte Kaptajnen ham, hvad han før »grinede« af. Claus har vel sagt det, men slap ikke for et Livfuld Hug. Han havde imidlertid nu faaet sin Lyst til Søen styret, og efter sin Hjemkomst tog han atter fat paa Bøgerne. Han kom i Nakskov Skole 1778 under den strenge Rektor Heye. Han læste, naar han vilde, og blev borte, naar han vilde. Desuagtet var han altid blandt de bedste ved Eksaminerne. 1787 blev Seidelin Huslærer paa St. Thomas, men da Faderen døde 1790, vendte Sønnen tilbage og boede fra 1791 til 1795 hos Moderen, der var flyttet til Maribo.

Efter at forskellige Planer var mislykket for ham, rejste han til Hamborg og lærte Bogtrykkerkunsten. 1797 fik han Privilegium paa Bogtrykker i København og begyndte 1798 »Politivennen«, og giftede sig med en aldrende Enke, Madam Schönberg. Da det ikke vilde gaa med Bogtrykkeriet, fik han den heldige Idé at udgive »Dagen«, der udkom første Gang den 10. Januar 1803. Det viste sig at være en god Forretning. Han kom snart ud af sin Gæld og fik endog Formue. Men hans Helbred var nedbrudt, og det svækkedes yderligere af en Vand- og Brødstraf, som han i 1807 maatte afsone for en Bladartikels Skyld. Han døde 1811.

Naar vi mindes denne Mand, skyldes det, at han, under sit Ophold i Maribo, fra 1791 til 1795, stiftede Stiftsbiblioteket — eller som det først kaldtes — Marieboes Provindsial-Bogsamling. Ved frivillige Boggaver og ved straks at yde en liden Sum fra 1—10 Rd. fik den sin Tilværelse, og ved aarlige Pengebidrag fra 1—10 Rd. vedligeholdes og udbedres den. For Tiden omkring 1803 bestod den af 2500 Volumina, Doubletterne fra-regnede. I Indtrædelsespenge betales 2 Rd. og til hver 11. Juni det Kontingent, som enhver har forpligtiget sig til. Med Ober-Kirke-Inspektionens Tilladelse staar Bøgerne i det til indrettede Skabe opstillede i den Del af Mariebo Kirke, som kaldes »Jomfru-Choret«.

1815 var Biblioteket vokset til 5459 Bind og i 1818 til over 6000 Bind. Det omfattede da saavel oplysende Værker som Romaner, Skuespil o. s. v. 1830 var der ca. 8000 Bind, 1866 ca. 12.000 Bind og i 1823 ved Overgangen til Folkebibliotek ca. 16.000 Bind.

Bibliotekets Bestyrelse bestod til at begynde med af en Direktør, en Bogværge og en Kasserer, og det var dagligt aabent fra Kl. 1—2. Den første Direktør var Etatsraad og Assessor Tøtrup, efter ham Dr. med. Wivet og Dr. med. Bræstrup, der afløstes af Oberst-løjtnant Wichfeld paa Engestofte. Den første Bogværge var Kapellanen, senere Stiftsprovst Clausen, og Kapellan C. E. Schultz, fra 1797 til 1824, der viste Biblioteket megen Interesse. Senere Bogværger — eller som det snart kom til at hedde — Bibliotekarere — var Kordegn Berthelsen og Kordegn Ross. Sidstnævnte, der var Lærer ved Almueskolen fra 1833—1883, virkede som Bibliotekar i over 40 Aar og indlagde sig stor Fortjeneste ved at indsamle og undersøge, hvad der endnu fandtes vedrørende Klosters og Kirkens Historie. Og er hans »Optegnelser« end ikke alle lige paalidelige, vidner de dog om en sjælden Flid og en stor Kærlighed til Emnet. Efter at Ross havde taget sin Afsked, blev Lærer Niels Christian Olsen Willert Bibliotekar. Den sidste Bibliotekar, før Biblioteket gik over til at blive Folkebibliotek, var Boghandler Chr. Dein. Gennem mange Aar gjorde han et stort og uegennyttigt Arbejde i Bibliotekets Tjeneste. Og hans utrættelige Iver for at skaffe et moderne og tidssvarende Bibliotek kronedes omsider med Held. Som nævnt havde det første Bibliotek sin Plads i Kirkens Jomfrukor, derefter fra 1863 i den nuværende Raadhusbygning Stueetage. I 1891 flyttedes det til den nyopførte Museumsbygning ved Banegaard for saa endelig i 1923 atter at havne paa Raadhuset. Denne Gang blev det Raadhusets store Festsal, der blev overladt det, medens en tilstødende Sal blev indrettet til Læsestue. Bogudlaanet i 1892 var kun paa 400 Bind, men i 1924—25 var det vokset til 15.975 Bind og i 1929—30 naaedes 29.492 Bind. Biblioteket ejer nu i 1930 ca. 21.000 Bind, der benyttes af ca. 1000 Laanere, dels fra Byen, dels fra Oplandet. Biblioteket ejer flere sjældne Værker, saaledes bl. a. Kong Christian den 3.s Bibel (1550), »Rævebogen« (1555), Henr. Smiths Lægebog (1577), de originale Kvart-Udgaver af Huittfelds Danmarkshistorie (1795), samt flere Originaludgaver af Holberg.

Den nuværende Bibliotekar er Erna Vest Hansen, der er født den 14. Maj 1895. Student fra Nykøbing Katedralskole 1915, cand. phil. 1916, studerede Tysk, Engelsk og Dansk fra 1916—19, Eksamen fra Statens Biblioteksskole 1921, Elev ved Københavns Kommunebiblioteker 15. Januar 1919, Underassistent s. S. 1. Februar 1922, Assistent s. S. 1. April 1923. Bibliotekar ved Stiftsbiblioteket i Maribo siden 1. Oktober 1923.

MARIBO SYGEHUS. Indtil Aaret 1894 laa Sygehuset i Brodregade Nr. 18 i den Ejendom, der den Dag i Dag benævnes det gamle Sygehus, og sikkert har Forholdene her været meget indskrænkede, saa det maa undre, at Opførelsen af et nyt Sygehus ikke forlængst var krævet.

I Aaret 1894 opførtes det nuværende Sygehus paa en Grund Syd for Byen med en pragtfuld Udsigt over Maribo Sø. Sygehuset opførtes med ca. 36 normerede Sengepladser, men efter at den nuværende Overlæge, Dr. med. N. Muus, den 1. August 1913 var blevet

Sygehuset.

ansat som Sygehuslæge, steg Indlæggelserne med foruroligende Fart, og i 1917 foretoges en Udvidelse til 56 normerede Sengepladser, men Sygehuset har i de sidste 10 Aar haft ca. 34.000 Sygedage, hvilket giver en daglig Belægning paa ca. 95 eller med andre Ord en Overbelægning paa ca. 70 Procent.

En ny stor Udvidelse af Maribo Sygehus er nu forestaaende, idet Bestyrelsen har indsendt Forslag til Amsraadet og Byraadet om en Udvidelse til ca. 90 normerede Sengepladser foruden Omlægning af Operationsstuen og en Del andre Forbedringer. Denne sidste Udvidelse er anslaaet at ville koste ca. 140.000 Kr.

Til Sygehuset er endvidere knyttet en Epidemifdeling samt en Vaskeribygning og en Funktionærbolig med Plads til Reserve-læge og 20 Sygeplejersker. Hele Sygehuset er omgivet af et dejligt Haveanlæg.

Sygehusets Læge er Dr. med. N. Muus, og det øvrige Personale bestaar af følgende: Over-sygeplejerske Frk. Andersen, Økonoma Frk.

J. Andersen,
Oversygeplejerske.

A. C. Möhl,
Økonoma.

A. C. Møhl, 1 Operationssygeplejerske, Frk. Mathilde Nielsen, 4 Afdelingssygeplejersker, Frkn. M. Solberg, M. Hansen, J. Høybye og A. Ove, 4 Assisterter, 13 Elever, 1 Vaskeri-assistent, 18 Husassistenter, 1 Portør, 1 Varmemester og 1 Reserveløge.

Sygehuslæge, Dr. med. Niels Muus, er født den 23. Maj 1866 i Jægersborg og Son af Oberst L. H. L. Muus og Hustru f. Synnestvedt. Gift 1900 med Agathe Rambusch, Datter af Kommandør R. Student (Sorø) 1884, med. Eksamen 1891, Prosector anatomie 1894—96, Prosector chirurgie 1898—1901, Reserveløge i Hæren 1900—01, Dr. med. 1900, Underakkuchor ved Fødselsstiftelsen 1901—04, oprettet Fødeklínik i København 1904, Statens Konsulent i Medicinalsager 1907—09, Formand for Sundhedsstyrelsen 1909—11.

Sygehuset.

Læge ved Maribo Sygehus fra 1913. Medlem af Bestyrelsen for Børnehjemmet af 1870. Viceformand i Landsforeningen til Kræftens Bekæmpelse.

Oversygeplejerske Johanne Andersen er født den 31. Juli 1888 i Rodsted, 1. Januar 1906 uddannet paa Lægernes Privatklinik i Nykøbing F., Oversygeplejerske samme Sted indtil 1914, Sygeplejerske paa Rigshospitalet i 1914—15 og 16, Oversygeplejerske paa Hammel Sygehus fra 1916—20, og paa Maribo Sygehus siden 1921.

Økonoma Anne Cathrine Møhl er født den 21. Januar 1866 i Vejle. Har været Forsteassistent ved Kellerske Anstalt i Brejninge fra 1907—09, Økonoma ved Ribe Aandsvageanstalt fra 1909—14 og ved Maribo Sygehus siden 1915.

Afdelingssygeplejerske Josephine Høybye er født den 9. Marts 1893 i Raadvad, Martha Hansen er født den 20. Juli 1894 i Nakskov, Ada Ove er født den 12. Juni 1898 i Vindum, og Marie Solberg er født den 19. Juni 1898 i Nyrup. Operationssygeplejerske Mathilde Nielsen er født den 1. September 1889 i Odense.

Marie Nielsen.

LIGESOM de fleste af Lolland-Falsters andre Byer, saaledes har Maribo ogsaa faaet sit Alderdomshjem. Om disse »Hjem« kan der vist kun være en Mening, og det er den, at mange »Gamle«, som tidligere ikke vidste, hvor de skulde ty hen, naar Alderdommen meldte sig, og Kræfterne svigtede, har indenfor disse Institutioners Mure faaet en sorgfri Alderdom i økonomisk Henseende. Der gøres paa vore Alderdomshjem hvad der kan gøres for at erstatte Beboerne Tabet af deres tidligere Hjem og for at yde dem en betryggende Alderdom.

Maribo Alderdomshjem er opført i Aaret 1921—22 paa Bangshavevej tæt op til Bangshave. Her har det en skøn, fri Beliggenhed og det omgives af en Have. Hjemmet blev bygget med Plads til 20 Beboere, og det kostede ca. 155.000 Kr. at opføre.

Bestyrerinde Marie Nielsen er født den 9. Juni 1877 i Nakskov og har været Bestyrerinde ved Maribo Alderdomshjem i de sidste 4 Aar.

Maribo Alderdomshjem.

MARIBO SKOLEVÆSEN. Maribo By havde i ældre Tider i Lighed med de fleste andre af Danmarks Købstæder en Latinskole. Ved Skolen var ansat en Rektor og en Hører. Skolen laa i »Brodergaden«. Af Kirkens Regnskabsbøger ses det, at Skolens Vedligeholdelse paahvilede Kirken. Rektor og Hører boede paa Skolen, men det kneb for dem med at faa Udkommet. Gang paa Gang ser vi, at Rektor klager over, at Embedets smaa Indtægter er ganske utilstrækkelige, og andrager om at maatte nyde Kostpenge af Byen. Offer paa de tre Højtider samt ved Barnedaab, Kirkegangskvinder og Brudfolk. Den næstsidste Rektor, Gam, synes at have faaet en Overenskomst i Stand med Byen, hvorefter der i Stedet for Kosten skulde ydes ham en vis Sum Penge aarligt. Men da han dør, griber Byen straks Lejligheden til at stryge dette Vederlag, og hans Eftermand klager derover, men til ingen Nytte.

Af Latinskolens Regnskabsbog fremgaar det, at Disciplene var forpligtede til at opvarte med Sang i Kirken, hvorfor der blev givet dem Vederlag efter deres Trang. Beløbet skulde udredes af Renterne af Borgmester Søfren Søfrensens Legat med 2 Rd. aarligt til hver af de ti fattigste. Da Latinskolen blev nedlagt 1740, blev dennes Indtægter af Byen og Distriktet overdraget til den danske Skole 1741, og Indtægten af Søfren Søfrensens Legat blev anvendt til fem fattige Kordrenge af den danske Skole, som nu skulde deltage i Kirkens Korsang. Den sidste Hører ved Latinskolen var Poul Christian Roth, der var Kordegn og Kløkker og Dansk lærer indtil 1773.

Den danske Skole havde een Lærer, der tillige var Kordegn. Denne Ordning varede til 1828, da Kapellaniets Indtægter blev henlagt til at forbedre Skolevæsenet med. En ny Bygning blev tilkøbt, og en Andenlærer blev ansat for de to yngste Klasser. Denne nye Skolebygning laa paa Torvet. Begge disse Skolebygninger blev solgt 1844, og den forhenværende Bispegaard i Østergade købt og indrettet til Skole og Lærerboliger. Bispegaarden med tilhørende Jordlod ca. $8\frac{1}{2}$ Td. Land var efter Biskop Rasmus Møllers Død bleven sat til Auktion den 6. August 1843, men der skete ikke noget antageligt Bud. Den 3. April 1844 bliver der afholdt en fjerde og sidste Auktion over Gaarden med Tilliggende, og Maribo Skolevæsen blev højstbydende med 3100 Rd. og fik Hammerslag paa Ejendommen.

Skolen var tidligere delt i to Afdelinger, for yngre og ældre Børn, ialt ca. 160. I hver Afdeling laa i sin Bygning. Der gaves 3 Timers daglig Undervisning til hvert Barn, saaledes at den ene Halvdel gik om Formiddagen, den anden om Eftermiddagen. Efter Købet af den nye Ejendom oprettedes 2 Skoler, Borgerskole og Friskole, med 4 Lærere, der er fælles for begge Skoler, Kateketen har som Overlærer Tilsyn med Ordenens Overholdelse i begge Skoler. Borgerskolen deles i 3 Klasser med 5 à 6 Timers Undervisning for Drengene og 3 à 4 Timer for Pigerne. For de yngre Børn er der Fællesundervisning. Skolepengene er kun 4 Rdl. aarlig, ja for Pigerne endda kun 3 Rd. Friskolen deles i 3 Klasser med 3 Timers daglig Undervisning.

I Slutningen af forrige Aarhundrede og Begyndelsen af nærværende blev der efterhaanden oparbejdet en Stemning for Opførelse af nye Skolebygninger. Mens alle var enige om, at et saadant Krav var i højeste Grad paatrængende, var der stor Uenighed om, paa hvilken Maade Planen skulde realiseres. Bølgerne gik endogsaa saa højt, at der blev indkaldt til et Borgermøde, der fik et meget livligt Forløb og resulterede i, at Byraadet foreløbig ganske henlagde Sagen. Efter at Købmand Thousig nogle Aar senere var blevet Skoleudvalgets Formand, blev Sagen dog atter taget op og forholdsvis hurtigt gennemført. De ny Skolebygninger, der er opført efter Pavillonsystemet, opførtes efter Tegning af Vicestadsarkitekt i København C. Brandstrup.

MARIBO PRIVATE REALSKOLE. Onsdag den 23. August 1871 aabnedes Maribo private Realskole med den 29-aarige cand. phil. Chr. Møller som Bestyrer og eneste Lærer og med 8 Elever.

Var Begyndelsen end lille, viste det sig dog snart, at der var Grøde i Virksomheden, idet der allerede Aaret efter oprettedes en Forberedelsesklasse, og der antoges en Medhjælper. Den næste Udvidelse fandt Sted 1876, da der knyttedes en Afdeling for Piger til Skolen. Det varede dog nogen Tid, før denne Afdeling fik nogen stærk Tilgang.

Paa Skolens 16 Aars Fødselsdag blev den nuværende Skolebygning taget i Brug. Den var efter Tidens Forhold moderne indrettet, omfattende f. Eks. Sløjdløkkale og Byens første Gymnastiksal. Samtidig havde Skolen faaet Anerkendelse i Form af et kommunalt

Maribo private Realskole.

Tilskud, hvorfor Bestyreren forpligtede sig til at føre Eleverne frem til den ved Anordning af 1884 skabte almindelige Forberedelseseksamen. Flere Medhjælpere blev ansat, og ved deres Hjælp førte Chr. Møller det første Hold frem til Præliminæreksamen i Juli 1889.

Som Midtllands eneste Eksamensskole fik den et stort Opland mod alle Verdenshjørner, og Elevantallet steg. Den var blevet en Vinding for Byen, direkte derved, at Byens Børn fremtidig kunde tage Præliminæreksamen i deres egen By, indirekte derved, at den var med til at udvide Byens Opland.

Da Møller havde dimitteret 130 Elever til Præliminæreksamen og set Elevantallet vokse til ca. 80 overdrog han i 1899 Skolen til sin Svigersøn A. Rohde. Medens Rohde ledede Skolen, skete der ingen store Forandringer, dels fordi han var meget svagelig, dels fordi hans Styre kun varede kort, men den var dog stadig en anset Skole med et dygtigt Lærerpersonele. — A. Rohde døde i Foraaret 1903, og cand. phil. L. M. Hansen fra Næstved overtog

Skolen fra 1. August samme Aar. L. M. Hansen — nuværende Bestyrer af Holte højere Almenskole cand. mag. L. M. Hunø — begyndte med Energi og Dygtighed at forbedre Forholdene ved Skolen. Han byggede saaledes en ny Gymnastiksal i Stedet for den gamle, der blev omdannet til Klasseværelser, og udbedrede det af Chr. Møller i Søen byggede Badehus. Først og fremmest maa nævnes, at han straks gennemførte den ved Lov af 24. April 1903 oprettede Mellemskoleordning. I 1907 kunde Maribo Realskole afholde sin første Mellemskoleeksamen og sin sidste Præliminæreksamen. Der var da udgaaet 213 Præliminarister fra Skolen.

Blandt Skolens Elever, der nu var ca. 150, var der ikke saa faa, der ønskede en Studentereksamen, hvorfor L. M. Hansen fik den ret nærliggende Tanke at forsøge at omdanne Skolen til en Gymnasieskole. Han oprettede derfor i 1910 et nysprogligt Gymnasium, som i Aarene 1913 og 1914 sendte adskillige Eksaminander til Universitetet, hvor de bestod Studentereksamen med ret pæne Resultater, selv om de — særlig i 1914, havde arbejdet under vanskelige Forhold. Interessen for et Gymnasium var ikke stor i Maribo, og Tanken derom maatte opgives. Maaske var det paa Grund af Skuffelsen over det opgivne Gymnasium, at L. M. Hansen i 1914 overdrog Skolen til en af sine Medarbejdere, cand. mag. Folmer Lindholm, og rejste til Holte.

Lindholm har sikkert ikke følt sig hjemme i Maribo, selv om Skolen nu talte ca. 170 Elever, thi allerede i 1919 solgte han den og rejste til København. Den blev nu ledet nogle Aar af Bestyrer J. Frandsen, hvis vindende Væsen ikke skadede Tilgangen af Elever. De daarlige Tider medførte imidlertid nogen Nedgang i Elevantallet og i Julen 1923 ombyttede Hr. Frandsen Maribo Realskole med Tarm Kostskole.

Da den nuværende Bestyrer overtog Skolen den 1. Januar 1924,

J. K. Jørgensen,
Bestyrer.

var Bygningerne paa Grund af hyppigt Bestyrerskifte noget forsømte, en Forsømmelse, der dog snart blev raadet Bod paa. Der blev bygget ny Gymnastiksal, indlagt W. C. og foretaget en omfattende Reparation af Skolebygningen, hvorved denne atter blev i Stand til at tilfredsstille de Krav, der maa stilles til en moderne Skole. Og dog er Skolebygningen stadig den samme, hvori Institutbestyrer Chr. Møller begyndte i August 1887, da han gjorde sin Skole til en eksamensberettiget Skole. I denne Bygning er der i Tidens Løb dimmitteret 213 Præliminarister, 288 Realister og 442 Elever til Mellemskoleeksamen. Disse Tal viser, at Skolen i Tidens Løb har haft megen Betydning, og at den den Dag i Dag ikke er uden Betydning, kan man se af, at den tæller ca. 170 Elever med omtrent lige mange fra Maribo og fra Omegnens Kommuner.

Skolens nuværende Bestyrer er Jørgen Kristian Jørgensen, der er født den 20. September 1882 i Ryslinge paa Fyn og har været ved Maribo private Realskole siden 1. Januar 1924.

FRK. HARRIES SKOLE. Allerede medens Borgerskolen endnu havde til Huse i den gamle Bispegaard, havde Frk. Harries en Pogeskole dér. Denne gik ud paa at forberede Børnene til Optagelse i Borgerskolen. Efterhaanden som Borgerskolen flyttede ud af disse Lokaler, udvidede Frk. Harries sin Skole og paatog sig saa at forberede Børnene til Optagelse i Mellemskolen. Samtidig ophævede Frk. Lange sin Skole, og Hovedparten af hendes Elever overgik til Frk. Harries. I 1924 udvidede Frk. Harries sin Skole til en »Friskole« (altsaa ikke en gratis Skole) efter de koldske Principper. Skolen faar Statstilskud og gratis Lokaler af Kommunen. Den tæller 100 à 110 Elever og har 3 Lærerinder og 1 Lærer. Den underviser Børn indtil 14 Aars Alderen.

M. Harries,
Bestyrerinde.

Skolebestyrerinde Frk. Margrethe Harries er født den 4. Juli 1890 i Maribo.

Alma Knudsen.

MARIBO ASYL. Asylet i Maribo stiftedes den 7. December 1866 af Justitsraad Meinche. I dets første Bestyrelse sad Pastor Bergenhammer, Redaktør J. R. Dein, Agent C. H. Lorenz, Urmager M. F. Pingel og Læge M. Wilhjelm. Til at begynde med holdt Asylet til Huse i et lejet Lokale, men fra 3. August 1886 flyttedes Virksomheden til eget Hus. — Her har det i snart 45 Aar haft sin stille og rolige, men alligevel samfundsnyttige Virksomhed. Den nuværende Asylmoder, Frk. Alma Knudsen, har været knyttet til Asylet siden 1919. Bestyrelsen bestaar for Tiden af Fruerne Bartholdy-Møller, Haugaard-Jørgensen og Doris Sørensen samt Apoteker Ruge.

HAAVDVÆRKER- OG INDUSTRIFORENINGEN I MARIBO. Foranlediget ved en Opfordring fra Nykøbing om at virke for Oprettelsen af et Industrilotteri indbød nogle Borgere i Maribo til et Møde i denne Anledning. Det var den 16. Marts 1868. — Paa dette Møde fremkom Tanken om at oprette en Industriforening (efter at man først havde ved-

taget at slutte sig til Lotteritanken) og de nedsattes et 5 Mands Udvalg. Nogen større Forsamling har der ikke været til Stede, thi den af Udvalgsmedlemmerne, der valgtes med flest Stemmer fik kun 17. Den 27. April konstituerede Foreningen sig og valgte en Bestyrelse paa 7 Medlemmer, nemlig Redaktør J. R. Dein, Møller L. T. Saunte, Urmager Pingel, Købmand Valentiner, Tøjfabrikant Hermansen og Skomager C. Valentiner. Til Revisorer Købmand C. A. Quade og Gasværkskasserer Eggert C. Hansen. Nogle Dage senere valgtes J. R. Dein til Formand og M. F. Pingel til Næstformand. Det vedtoges at holde Møde hver Mandag, men om der kom nogle til disse Møder og hvorlænge de varede ved, derom indeholder Forhandlingsprotokollen intet. Den første Opgave, Foreningen satte sig, var at begynde en Skole for Haandværkerlærlinge. 1. Oktober tog man fat i et af Kommuneskolens Lokaler. Om Søndagen skulde der undervises fra Kl. 3 til 5 og Onsdag Aften fra Kl. 7.30 –9.30. Der meldte sig 41 Elever, saavel Drengene som unge Svende. Lærere var Byens Haandværksmestre, de straks ikke fik noget for deres Ulejlighed, men da der var opnaaet et Tilskud paa 80 Kr. fra Amtsskolefonden, deltes dette Beløb mellem de 5 Lærere, medens den ene, der tillige var Inspektør, fik yderligere 9 Kr. af Foreningens Kasse. Det var sandelig nøjsomme Tider. Elevernes Indskud blev brugt til Flidspræmier. Ogsaa disse vidnede om Tidens Sparsommelighed, idet der blandt Præmierne var »Toj til en Vest«, en anden fik Penge til at rejse hjem for. Aftenskolen fortsattes iøvrigt efter samme Plan, indtil man fik bygget den tekniske Skole. I 1874 begyndte man at arbejde for Aflæggelse af frivillige Svendepøver og samme Aar overtog man en af Kommunen oprettet Snitteskole, der havde 24 Elever. Det var den Gang moderne at skære i Træ. I 1875 arbejdede man for Indførelse af et Nattog og for to Gange daglig Togforbindelse med det øvrige Land. Lotteriet var man meget interesseret i og Byens Haandværksmestre leverede ogsaa Gevinster til dette, bestaaende i Kobber- og Sølvgenstande samt vævede Ting. Det selskabelige gav man sig derimod ikke meget af med. Ved en enkelt Lejlighed (formodentlig et Industrimøde) arrangeredes dog en Køre tur til Bandholm og videre gennem Knuthenborg Park med Frokost i Egehuset. Bag efter var der Spisning paa Raadhuset (3 Retter Mad for 3 Kr.) og i Januar 1878 holdtes en tarvelig Fællesspisning. 15. November 1877 holdtes det første af de utallige Møder, der i Aarenes Løb er afholdt med det for Øje at skaffe Foreningen egne Lokaler. Det drejede sig om at opføre en Bygning paa »Exercerpladsen«, men Jernbanen vilde ikke sælge. I 1879 forevistes den første Fonograf (Grammofonens Forløber) for Foreningens Medlemmer, det kostede 50 Kr. I 1879 var man med at danne »Fællesrepræsentationen«. Repræsentanten var Tømremester C. B. Jørgensen. Hidtil synes alt at være gaaet godt indenfor Bestyrelsen, paa nær, at Kassereren i 1871 var rømt af Landet og havde medtaget Foreningens Kassebeholdning, der var 13 Rigsdaler, men nu maa der være udbrudt Paladsrevolution, thi baade Formanden og Næstformanden nedlægger deres Mandater, uden at man kan se hvorfor. I 1880 fik man 250 Kr. fra Ministeriet til Aftenskolen og dette svimlende Beløb medførte, at man baade vilde forhøje Lærernes Løn, oprette en Klasse for ældre Elever og afholde et ugentligt Foredrag for Eleverne, ganske vist kun til 3 Kr. I 1881 tog man Initiativ til en bedre Forbindelse med Øerne og for første Gang indkaldte man Borgerskabet til et Møde om forestaaende Byrådsvalg, hvilket faldt i saa god Jord, at der siden hen altid indkaldtes til Møder, naar der skulde være kommunale Valg. Samtidig optraadte man som Flottenhejmer, idet man skænkede »Foreningen af 1. Januar 1852« et Legat paa 500 Kr. tagne af de godt 700 Kr., man havde faaet som Lotterioverskud. I 1885 begyndte Forhandlingerne om Opførelsen af en Teknisk Skole. De var lange og trange. Over to Aar gik inden man kunde begynde paa Arbejdet. Efter Planen skulde Skolen have 3 Klasseværelser, en Foredragssal og et Bestyrelsesværelse, der senere inddroges til Klasseværelse. Det var kalkuleret til 12.000

Kr. Grunden kostede 5,000 Kr. Staten tilskød 4,500 Kr. Byen 2,500 Kr. 25,000 Mursten fik man af Etatsraad Jørgensen til Søholt, hvis Frue yderligere gav 100 Kr. kontant. Resten af Pengene laantes i Lollands Spare- og Laanebank. Det kneb selvfølgelig haardt i de kommende Aar med at skaffe Renter og Afdrag, man maatte tilsidst gaa saa vidt, at laane 20 Kr. af 45 Borgere. Laanet var rentefrit og uopsigeligt og blev aldrig tilbagebetalt, uagtet der stod paa Gældsbeviset, at Pengene skulde betales tilbage, naar Foreningen fik Raad til det. I 1889 lejede man Lokalerne ud til en Husflids-Udstilling. — I 1893 indbød Foreningen til et Borgermøde for at faa Kateket-Embedet ved Skolen nedlagt og erstattet med et Overlærer-Embede. I 1894 deltog Teknisk Skole i en Elevprøve Udstilling i Aarhus og holdede megen Anerkendelse. Først nu fik man Raad til at dekorere Foredragssalen. Pengene indvandedes ved en Basar i Lysemose. Dekorationen er meget pragtfuld og staar ganske friskt den Dag i Dag. Malerarbejdet udførtes af Maler Sandau, der ved Licitation fik 197 Kr. for det — en latterlig lav Betaling. I 1898 etableredes en Handelsskole i Bestyrelsesværelset. I 1901 blev der sat en Etage paa Sidebygningen, saaledes at der nu var 4 Klasseværelser, hertil opnaedes intet Statstilskud. I 1903 fik Foreningen et Legat paa 4892 Kr., det var fra den opløste Haandværkssvendenes Rejseforening, der gennem 17 Aar havde arbejdet saa godt, at den mødte med dette Overskud, men der havde heller ikke gennem disse Aar været een Øre til Administration og der var aarlig understøttet indtil over 500 Svende, der hver fik et Døgns Kost og Logis. I 1906 begyndte Forhandlingerne om egne Lokaler. Det første Projekt var det største, men vistnok ogsaa det eneste, der kunde have betalt sig, men det modarbejdedes fra en vis Side i Byen og gik efter endeløse Forhandlinger i sin Mor igen. Muremester Quidde havde udarbejdet Plan og Tegninger. Det drejede sig om at købe »Vulkan«s Grund og opføre en Teaterbygning med tilhørende Restauration (der, hvor Købmand Haugaard-Jørgensen bor) eventuelt indrette Lokaler til Statstelegrafen, der var husvild, indrette et Biografteater og leje Villaen ud. Det hele vilde koste 125,000 Kr. og Forrentningsspørgsmaalet synes at være i den bedste Orden. Det var trist. Senere var der flere andre Projekter fremme, men alt sloges ned ved et noget lyssky Arbejde. I nogle Aar havde Foreningen indrettet en Læsestue og en Spillestue i den ene af Skolens gamle Bygninger i Østergade og det gik rigtig godt, men saa fik Kommunen en bedre Lejer og Foreningen maatte flytte Læsestuen hen i Bestyrelsesværelset paa Teknisk Skole. Hermed er egentlig Haandværker- og Industriforeningens Udviklingshistorie forbi, de følgende 25 Aar er gaaet roligt og fremad. I Krigsaarene paa-tænkte man, efter at Undervisningen var bleven udvidet med et Par Fag, at bygge en Tilbygning, fordi der ikke mere var Plads og man maatte ty til Kommunen for at faa Klasseværelser til Fysik og Regning, men det var ikke muligt at opnaa Statsstøtte og saa henlagdes Sagen. Til Slut skal kun omtales den Sag, som Foreningen har haft mest Glæde af og som egentlig aldrig har givet Anledning til nævneværdigt Vrovl, det er Foredragssagen. Siden man i 80erne begyndte saa smaat paa at tage denne Sag op, og hvor man tog 10 Øre i Entre, pro persona, er der holdt mere end 200 Foredrag og Tilstrømningen hertil blev efterhaanden saa stor, at Foredragssalen blev for lille og man maatte flytte op i Teatersalen. Herved kom Tanken ind paa ogsaa at danse og nu holdes der to Gange hver Vinter nogle Timers Dans efter et eller andet fornøjeligt Foredrag eller lille Komodie. Det gaar udmærket.

JOHAN GUSTAV SOEBORG DEIN, Skatteraadsformand, R. af D.,

f den 18. Februar 1857 i Maribo, som Son af Boghandler, Redaktor og Bogtrykker Joh. Rasmus D. og Hustru Henriette Dorteia f. Smith. Gift med Marie Amondson. Redaktor og Udgiver af Løllands-Posten i Maribo fra 1884—1918, Formand for Skatteraadet for Maribo Skattekreds, for Haandværker- og Industriforeningen i Maribo og for Lølland-Falsters og Langelands Købstæders Brandforsikringsselskab, Medlem af Bestyrelsen for Lølland-Falsters Fængselsselskab, for Maribo Diskonto- og Laanebank, var Formand for de frivillige Bevogtningskorps paa Middellølland og i 30 Aar for 1. Skyttekreds, i 16 Aar Medlem af Ligningskommissionen i Maribo, Formand for Haandværkersvendenes Rejseforening og Svendehjem i Maribo.

Norre Toldbod.

DE gentagne Krige, som i det 17. Aarhundrede førtes af Christian den Fjerde og af Frederik den Tredie, havde i meget væsentlig Grad forarmet Landet. Det gjaldt da om at skaffe nye Indtægter. Resultatet blev foruden Hartkornsskatten tillige den i ca. 200 Aar gældende Consumptionsskat. Den blev indført først ved Forordningen af 16. Februar 1621 med en Acciseafgift »af 4 Sk. af hver Tønde Malt, som af nogen ufri Mand, der er bosat i Købstæderne, forbruges til Øl eller Brændevin«. Den udformedes yderligere ved Forordningen af 21. Juli 1677 og fik sin endelige Ordning i Aaret 1700 som en almindelig Afgift. Den opkrævedes dels som Portconsumption af forskellige, fornemlig indenlandske Produkter, naar de indførtes i Købstæderne, dels som Maleværkconsumption af alt Korn og Malt, der blev formatet i Købstæderne.

Byen havde fire Toldsteder eller Acciseboder, et ved hver af de fire Indkørsler. De tre Bygninger staar endnu, den fjerde, der laa, hvor nu Købmand J. K. Jensen bor, er nedrevet. Toldbetjentenes daglige Gerning var at kræve Afgift af enhver, der tilførte Byen Næringsmidler, og regelmæssigt at inspicere de mange Brændevinsbrænderier for at beregne og indkassere den paa denne Fabrikation hvilende Afgift.

Ved Acciseboderne sad Toldbetjentene paa Lur efter hver Vogn, der kom kørende ind fra Landet. Lysten til at snyde sig fra Afgiften var stærkt levende hos alle, og derfor gjaldt det om at passe paa. Var det Hø- eller Kornlæs, blev de jaget igennem paa Kryds og tværs med lange Søgere for at prøve, om der ikke skulde ligge noget skjult inde i Læsset.

Tolden var -- i Forhold til Datidens Priser -- urimelig stor. En Gris kostede 3 Mark, medens Tolden var 1 Mark. Naar en Bonde stod foran Acciseboden med en levende Gris, kunde det nok hænde, at han lod Grisen løbe, hvorhen den vilde i Haab om, at det ikke vilde lykkes Toldbetjenten at faa fat paa den, men at Bonden selv eller velvillige Medmennesker senere kunde fange den, og at Consumptionsafgiften saa kunde undgaas. At jage efter en bortløbende Gris var i Almindelighed hverken indbringende eller fornojeligt for Toldbetjentene. Langt mere spændende var de rigtige Smuglerjagter. I mørke, sludfulde Nætter, naar Bommene var lukket ned, og Toldbetjentene kunde antages at slumre sødt efter den lange, anstrengende Dagvagt, blev mangt et Kreatur smuglet ind i Byen ad skjulte Stier. Sagnet fortæller for Resten, at alle Byens Manufakturhandlere dengang dannede et rent Smuglerkomplot. Det var navnlig Silketøjer og den Slags fine Sager, der indsmugledes. Fra Stranden ved Rødby kørtes hele Læs af Smuglerkoster til Bursø. Herfra sejledes Varerne over Maribo Sø ind til Byen. Paa det Sted, hvor »Klosterhaven«s Pavillon nu ligger, laa der ogsaa dengang en Bygning. Den havde dobbelt Loft, og herinde gentede de hæderværdige Købmænd de indsmuglede Varer.

Man kan faa en Forestilling om Consumptionsafgiftens Størrelse og Betydning for Fattigfolk ved at se et Andragende, som i 1847 indgives fra Beboerne uden for Byens vestre Port, hvori de anmoder om i Dyrtiden dette Aar at fritages for den paalagte Afgift, der udgor 1 Rd. aarligt for hvert Medlem af Familien, og som altsaa var paalagt dem, fordi de, som boende uden for Byen, kunde købe de forskellige Fødemidler af Bonderne, der bragte dem til Byen, inden de naaede Consumptionsboden. Det oplyses tillige, at da det mest er Arbejderfamilier, det drejer sig om, som ikke have Raad til at købe Forraad af forskellig Art, men er henviste til at købe deres Brød, Kød o. s. v. inde i Byen, maa de saaledes betale Afgiften to Gange.

Hvor ilde lidt Consumptionen var, kan man maaske slutte af et Andragende, der i 1848 indsendtes til Regeringen, underskrevet af 100 Borgere i Byen, og hvori man i høje Toner klager over den fungerende Consumption-Inspektør. Det hedder bl. a. i dette Andragende: »Vi bede det høje Cancelli befri os for en Embedsmand, der har hele Befolkningen imod sig. I en Periode, som den nuværende, er det af den største Vigtighed, at den indre Fred i en By ikke forstyrres af Scener som de, vi flere Gange have oplevet, og hvor Consumption-Inspektørens Person har været Genstand for Folkets Had og offentlig Forfølgelse, saa at hans Bolig med ituslaaede Ruder har afgivet et Syn, man ej nogensinde erindrer for i vor for Fredsommelighed bekendte By.«

I Vestergade boede i forrige Aarhundrede Købmand Pentz Møllers Bedstefader, Byfoged Jacob Møller. Han var Toldkasserer, Byfoged og Postmester. Disse Embeder adskiltes i 1827.

MARIBO TOLDVÆSEN har ikke egen Ejendom til Toldkammerbygning, men bor til Leje hos »Det Lolland-Falsterske Jernbane Selskab«.

Efter Overenskomst med Departementet for Told- og Forbrugsafgifter tilbyggede Jernbaneselskabet 1923, i Forlængelse af Jernbanens Godsbanepakhus, de nu til Toldkammer anvendte Lokalteter, bestaaende af et godt Pakhusrum og gode Kontorlokaler.

De Toldvæsenet gennem Tiderne paalagte skattemæssige Opgavers Røgt og de indirekte Skatters vekslende Objekter har medført større Samarbejde med Rets- og Politimyndighederne, hvorfor det er af Betydning, at Toldstedernes Grænser falder sammen med disse Institutioners Distriktsgrænser, og dette søges da ogsaa saa vidt muligt gennemført i Praksis, hvor det kan gøres, uden at Kystbevogtningen lægger Hindringer i Vejen derfor.

Maribo Toldsteds Distrikt, der nu foruden Maribo Købstad og dennes Landdistrikt omfatter Rødby Købstad og Fuglse Herred, samt Øerne Fejø, Vejrø, Skalø, Femø, Askø, Lilleø og Lindholm, falder saaledes indenfor Retskreds Nr. 30's og Politikreds Nr. 21's Omraader.

I tidligere Tid, indtil 1851, var der Consumptions- og Brænderiafgiftskontrol i Maribo, medens det egentlige Toldkammer laa i Bandholm — Maribos Ladeplads — hvor der ved kongelig Resolution af 16. Juli 1834 gaves Grevskabet Knuthenborg Bevilling til at opføre en Skibsbro, der opførtes 1835—36. Efter Forhandlinger med Maribo Handelsmænd anlagde Greve Frederik Marcus Knuth i Aarene 1841—42 Bandholm Havn.

I Tiden fra 15. Februar 1825 til 26. April 1842 var L. S. Wellejus Tolder i Bandholm og han afløstes fra 1. Maj 1842 af C. Holst, der indtil 22. Maj 1845 var Tolder her. I Tiden derefter og indtil 1. Oktober 1880 var samme C. Holst Toldforvalter i Bandholm.

Efter Starten af Lollandsbanen i 1874 samledes Godstillførselen i Maribo, og det var derfor naturligt, at Toldstedets Hovedsæde fra 1. Oktober 1880 blev her i Maribo, da Toldforvalter C. Holst entledigedes, og daværende Toldkontrolør i Maribo cand. polit. Axel Nyholm udnævntes til Toldforvalter.

I yderst beskedne Lokaler og under knebne Forhold lededes Toldforretningerne, der stadig var i Stigning paa Grund af de forbedrede Samfærdselsmidler og den drifflige Handelsstands rige Initiativ i den da stærkt voksende By Maribo. Skønt Bandholm er stærkt besøgt af Skibe, falder langt den overvejende Del af Toldindtægterne i Maribo, hvor store industrielle Virksomheder, Maskinfabriken »Vulcan«, Sukkerfabrik, Dampmølle og Svineslagteri, baade direkte og indirekte giver Toldvæsenet en Del at gøre, ligesom de til Maskinfabriken »Holeby Dieselmotorfabrik« og »Højbygaard Sukkerfabrik« bestemte Varesendinger fortoldes i Maribo. Kontrollen med de to Sukkerfabriker — Maribo og Højbygaard — er underlagt Toldstedet i Maribo.

Det lykkedes Toldforvalter E. Jørgensen, efter et betydeligt Forarbejde, i 1923 at faa gennemført den haardt tiltrængte Afløsning af de gamle utidssvarende Lokaler i Maribo.

J. K. H. PEDERSEN, Toldforvalter,

født 8. Februar 1873, Son af Teglbrænder H. P. fra Valby-Gaard. Gift med Augusta Gundersen, Datter af Urmager G. Horsens. Antoges i 1887 som Kontorist paa Toldkontoret i Korsør, blev senere Fuldmægtig der. Har været Toldassistent i Rødby, Esbjerg og København Udnævntes 1. Maj 1918 til

Toldkontrolør i Vedsted under Ribe Toldsted. Ved Sønderjyllands Genforening Toldforvalter i Egersund. Siden 1. Juli 1928 Toldforvalter i Maribo.

M. WAGNER MIKKELSEN, Toldkontrolør,

født 25. Juli 1885 i Randers, Son af Toldassistent Jens M. Gift med Olga Schmidt, Datter af Købmand Julius S., Randers. Toldkontorist i Randers fra 1. August 1900, Assistent s. St. 15. August 1910 til 1. Januar 1911, Assistent i Holstebro fra 1. Januar 1911 til 1. Februar 1915, Assistent i Svend-

borg fra 1. Februar 1915 til 1. November 1920, fra 1. November 1920 til 1. Maj 1927 ansat i Overtoldinspektoratet for Ostifternes Kontor, siden da Kontrolør i Maribo.

Foruden Toldkamret i Bandholm, hvor Toldassistent cand. polit. A. E. N. Paulsen udfører den daglige Tjeneste, hører følgende Kontrolposter under Bandholm-Maribo Toldsted: Toldkontrollen i Rødby Havn, der forestaas af Toldassistent C. C. Henriksen. Toldkontrolposten i Kragensås med Strandvagtmeister J. C. C. J. Jacobsen. Endvidere er der tre Gange ugentlig Klarering af det toldpligtige Gods i Rødby. Denne Klarering foregaar i særligt Pakhus i Jernbanens Varehus.

I Tiden fra 7. Februar 1901—28. Februar 1913 var N. F. Gronenberg Toldforvalter i Maribo, fra 3. Maj 1913—4 September 1915 var det E. H. Enevoldsen, og derefter fulgte fra 20. Oktober 1915—30. Juni 1928 cand. jur. E. Jørgensen. Nuværende Toldforvalter er J. K. H. Pedersen.

MARIBO JERNBANESTATION OG POSTKONTOR. Maribo Jernbanestation tilhører det Lolland-Falsterske Jernbaneselskab og ligger ved Jernbanelinien Nykøbing F. Nakskov. Herfra udgaar endvidere Bane til Rødby over Holeby og til Rødby Havn, samt Linierne Maribo—Bandholm og Maribo—Torrige. I Jernbanestationens Bygning, paa 1ste Sal, har Direktionen for det lolland-falsterske Jernbaneselskab sine Kontorer.

K. A. Jørgensen,
Stationsforst.

Maribo Stations Chef er Stationsforstander K. A. Jørgensen, der er født den 15. Juni 1873 i Stubbekøbing, som Son af Brygger J. Har tidligere været Godsekspeditor i Nakskov og Stationsforstander i Holeby og Rødby. Har været Chef for Maribo Station siden 1. Maj 1920.

C. Larsen,
Postmester.

Overassistent R. M. Larsen er født den 30. December 1889 og ansat som Elev ved de lollandske Jernbaner den 1. November 1909, forfremmet til Assistent den 1. Juli 1920, siden

1. August 1919 tjenstgørende ved Maribo Station.

Maribo Postkontor er oprettet ved kgl. Resolution af 7. April 1779 og havde, forinden det blev flyttet til den nuværende af Staten i Aaret 1907 opførte Postbygning overfor Jernbanestationen, i en Aarrække Kontorlokaler i den østlige Del af det Lolland-Falsterske Jernbaneselskabs Hovedbygning. Posthusets Chef er Postmester C. C. Larsen.

Postmester C. C. Larsen er født den 28. Januar 1870 i Ærøskøbing. Indtraadte i Postvæsenet den 1. April 1885, 1. Juni 1896 Postekspedient i Maribo, 1. Juli 1897 i Hillerød, 1. November 1909 til 1. Januar 1910 kst. Postmester i Hillerød, 1. Maj 1915 Postkontrolør af 3. Grad i Aalborg, 1. Maj 1918 Postkontrolør af 2. Grad i Aalborg, 1. Februar 1920 Postkontrolør af 1. Grad i Helsingør, fra 10. Januar til 1. Marts 1924 kst. Postmester i Helsingør, siden 1. Oktober 1929 Postmester i Maribo.

LOLLAND-FALSTERS TELEFON-AKTIESELSKABS CENTRAL I MARIBO er aabnet den 1. Marts 1887, idet der da dannedes et Selskab med en Aktiekapital paa 7.500 Kr. Dette Selskab arbejdede i Begyndelsen næsten udelukkende med Byforbindelser, og da Abonnentsantallet i Byen var forholdsvis lille, var Arbejdet paa Centralen let overkommeligt og honoreredes med et særdeles ringe Vederlag. Naar derfor Installeringerne var foretaget og Ledningerne trukket, var Driftsomkostningerne ikke store. Man arbejdede

derfor med forholdsvis store Installationsgebyrer og smaa aarlige Kontingenter. Som vi har beskrevet under Nykøbing By, i det Afsnit, der findes der om Lolland-Falsters Telefon Aktieselskab, blev de enkelte Byselskaber senere slaaet sammen til det nuværende Telefonselskab. Paa hver af Bycentralerne bestaar Betjeningen af en eller to Forstanderinder og et Antal Damer, som holdvis skiftes til at udføre Tjenesten. Landcentralerne forestaas af en Centralbestyrer.

Maribo Central forestaas af Frk. Marie Koretke, der er født den 30. September 1868 i Maribo og har været ansat i Selskabet siden 1897, men først blev fast ansat i 1907.

MARIBO APOTEKS HISTORIE. Den første Læge, der tog fast Bopæl i Maribo, var Dr. Conrad Fischer, der den 24. November 1703 blev beskikket til Landmedicus. Han fik samtidig Tilladelse til at oprette et Apotek i Maribo og blev saaledes Byens første Apoteker. — Efter hans Død (1725) forsøgte Apoteker Frd. Seidelin i Nykøbing F. at blive befriet for den generende Konkurrence fra Maribo, men hans Ansøgning om at lade Maribo Apotek passe af en »Svend« blev dog afslaaet. Fischers Efterfølger blev Johan Eberhard Hollænder. — Han døde allerede 2 Aar efter at han havde faaet Apotekerbevillingen, men Enken fortsatte Apotekets Drift, der blev styret af Henrik Nicolaus Hoffmann, som senere giftede sig med hende og derfor fik Bevilling til at drive Apoteket.

Arnold Ruge,
Apoteker.

H. N. Hoffmanns Apotekergaard var beliggende i Østergade, hvor nu Firmaet Akts. P. Hatten har Forretning. — Han ejede tillige den Del af Klostervænget, der laa nærmest Torvet (omfattende bl. a. det nuværende Apoteks Grund). Fra 1751 til 1765 var Hoffmann tillige Kirkeværge. — Sønnen Johan Christopher Hoffmann, der ogsaa var Postmester, overtog Apoteket efter sin Fader, men solgte dette til sin Søn Henrik Nicolaj Hoffmann for 1990 Rdl. Han var født i Maribo 1769 og blev gift med Sophie Erreboe, Datter af Købmand og Farver i Maribo H. Chr. Erreboe. Privilegiet har saaledes gennem tre Slægtled tilhørt samme Familie. Han ombyggede Apoteket, som herved blev den første grundmurede Ejendom i Maribo. Efter ham fulgte Johan Samuel Eckstrand, som faa Aar senere efterfulgtes af Hans Andreas Egerod (9700 Rdl.).

Egerod flyttede Apoteket over paa den modsatte Side i Østergade i en Gaard, der tidligere blev benyttet til Præstegaard og Kapellanbolig. — Han døde 1812, og nu skiftede Apoteket med faa Aars Mellemrum gentagne Gange Ejer. En af disse, Mads Hansen Brygge, fik Tilladelse til at anlægge et Filialapotek i Rødby, 14. Maj 1819. Brygge kunde ikke klare sig økonomisk, men maatte sælge Apotekerne til cand. pharm. Christian Frederik Schmidt, København, der var født 1785.

Denne installerede Apoteket i dets nuværende Ejendom. Om Schmidt siges det, at han drev de to Apoteker med en Dygtighed og Nøjagtighed, der fandt megen Anerkendelse og bidrog til, at han, hvis redelige og menneskekærlige Karakter allerede tidligere havde skaffet ham Velyndere, nød en meget stor Tillid som Apoteker. Han solgte 1843 begge Apoteker til Peter Frederik Bagge for 40.000 Rdl. 1855 ombyggede han Maribo Apotek, saa det fik sin nuværende Skikkelse. — 1858 solgte han Apoteket i Rødby og 1869 Apoteket i Maribo til cand. pharm. Theodor Andreas Vilhelm Ruge, der var født den 26. Juni 1840 og døde 16. September 1892. — Fra Oktober 1883 blev Apoteket, under Th. A. V. Ruges Sygdom, bestyret og senere forpagtet af cand. pharm. Ludvig Clement Bardram,

der fødtes den 9. August 1860 og døde 12. Januar 1907. Efter dennes Død overtog cand. pharm. Arnold Ruge sin Faders Apotek, som han nylig har ladet gennemgaa en omfattende Restauration, saa det nu fremtræder i en meget moderne Skikkelse.

Apoteker Arnold Ruge er født den 16. Juni 1877 i Maribo som Søn af Apoteker T. A. V. Ruge og Hustru Birgitte Caroline f. Dahl. Boede i Maribo til sit 13 Aar, kom derfra i Latinskole og tog matematisk Artium med 1. Karakter i Sommeren 1896 fra Borgerdydskolen i København. Studerede Medicin et Par Aar, men gik efter sine Forældres Død til Farmacien og blev Discipel paa Sct. Jacobs Apotek i København. Tog Medhjælpereksamen i 1901 og blev cand. pharm. med 1. Karakter i Foraaret 1903, conditionerede et Par Aar som Candidat paa Sct. Jacobs Apotek og var en Del af denne Tid Medlem af Studenterhjemmets Bestyrelse. Blev i November 1904 Candidat paa Maribo Apotek og overtog dette efter Apoteker Bardrams Død i Januar 1907. Har fra samme Aar været Formand i Bestyrelsen for Maribo Asyl, en kortere Tid Kredsformand for Lolland-Falsters Stifts Apotekere og fra 1907 Kasserer for Lolland-Falsters Fængselselskab.

DE DANSKE FORSVARSBRØDRE FOR MARIBO OG OMEGN er stiftet den 16. Juli 1900 paa et Møde, som afholdtes paa Hotel Søro. Selskabet tæller nu 435 aktive og 150 passive Medlemmer. Der ydes disse 1 Kr. om Dagen i Sygehjælp og 150 Kr. i Begravelseshjælp. Trængende Medlemmer og Enker efter Brødre nyder en Del Understøttelse og Laan. Selskabet afholder en Del Festligheder, der væsentlig bestaar i Teaterforestillinger, Karneval, Andespil og Juletræsfest samt en stor Sommerfest.

Selskabets Bestyrelse bestaar af: Entreprenør H. M. Olsen, Formand, Glarmester Laur. Larsen, Næstformand, Malermester E. Rykær, Sekretær, Maskinassistent Chr. Jensen, Farvemester Conrad Hansen, Billedhugger J. F. Schiøler, Fabrikant Christiansen, Politibetjent Christensen og Gaardejer Edv. Kamper.

Entreprenør H. M. Olsen er født den 24. September 1877 i Sakskøbing, og har været Selskabets Formand i 13 Aar.

Malermester E. Rykær er født den 15. August 1887 i Sakskøbing, og har været Selskabets Sekretær i 10 Aar.

BEVÆRTERFORENINGEN I MARIBO. Ligesom i de fleste andre danske Byer, findes der ogsaa en Beværterforening i Maribo, hvis Formaal er at varetage Beværterstandens Interesser og Tarv i Maribo og Omegn. Foreningen er stiftet i 1907 og tæller 13 Medlemmer. Foreningens Formand er Hotelejer N. P. Nielsen, Landmandshotellet

N. P. Nielsen.

J. P. Hansen.

L. Rasmussen.

dens Kasserer er Hotelejer L. Rasmussen. Hotel Maribo. Skovfoged Hansen er Medlem af Bestyrelsen.

N. P. Nielsen er Ejer af Landmandshotellet i Maribo, hvilket han har haft i 12 Aar. Han har været Beværterforeningens Formand i 11 Aar.

L. Rasmussen er Ejer af Hotel Maribo, hvilket han har haft siden 1927. Han er Foreningens Kasserer.

J. P. Hansen har siden 1891 været Skovfoged og Restaurator i Lysmose Skov. Han er Bestyrelsesmedlem i Foreningen.

DAMEAFDELINGEN UNDER RØDE KORS FØR LOLLAND stiftedes ligesom Landets øvrige Dameafdelinger omkring Aarhundredeskiftet. Daværende Kronprinsesse Louise tog som Protektrice Styrelsen over samtlige Afdelinger i Landet og udnævnte Præsidenter til at lede Arbejdet indenfor de forskellige Amter. Paa Lolland var Kammerherreinde Wichfeld, Engestofte, Afdelingens første Præsident. I 1908 overtog Fru Forpagter de Neergaard, Skelstofte, Præsidiat, og det meget store Arbejde, Fru de Neergaard gjorde for Foreningens Trivsel, førte til det udmærkede Resultat, den lollandske Dameafdeling nu kan opvise. I Løbet af faa Aar steg Medlemstallet til ca. 1100, og der oprettedes Linneddepoter over hele Lolland for fattige Barselkvinder og syge. I Maribo og Nakskov findes større Depoter til Udlaan i Tilfælde af Epidemier etc. Samariteruddannelse er ogsaa en af Foreningens Opgaver, og der findes Samariterforeninger i de fleste større Byer paa Lolland. Siden Fru de Neergaard i 1920 trak sig tilbage, har Fru Dommer Bay i Maribo og Komtesse Reventlow, Rudbjerggaard, været Præsidenter for Foreningen. Foreningens nuværende Præsident er Fru Købmand Faber, Maribo.

MARIBO ROKLUB startedes i 1896 med Hr. Sagfører Ditlevsen (nu Rødby) som Formand. Klubben er efterhaanden vokset til en af Provinsens største og er Indehaver af flere Danmarksmesterskaber — nordiske Mesterskaber, og vandt i 1930 tredje Plads i det europæiske Mesterskab i Singleculler. I de senere Aar er der kommet Liv i Dameroning og Ungdomsroning, og forhaabentlig gaar Klubben stadig og støt fremad i de kommende Aar, som den gjorde det i den forløbne Tid. Klubbens Baadhus er beliggende paa en lille Ø i Maribo Sø. Den har et stort Materiel, og Baadhus og Baade er vurderede til ca. 40.000 Kr.

Klubbens Bestyrelse bestaar af: Købmand Richard Beck, Formand, Cigarhandler Wassmann, Næstformand, Bankkasserer Andersen, Kasserer, Duris G. Henriksen-Hansen og Sv. Henriksen.

MARIBO GYMNASTIKFORENING stiftedes den 9. April 1902 ved en Generalforsamling der afholdtes i Gymnastiksalen. Allerede nogle Aar før var der nogle unge Mennesker, der dannede et Gymnastikhold, og Redaktør Løfgren rakte dem en hjælpende Haand. Det kan saaledes siges, at han var den egentlige Stifter af M. G. F. Holdet. Man henvendte sig til Lærer Christoffersen for at bede ham om at overtage Ledelsen af Holdet og han sagde Ja. Med megen Ihærdighed tog man fat paa Arbejdet, og det skal

have været raske Gutter de 12—14 Mand, der lagde Grunden til Maribo Gymnastikforening. I den første Tid var der ikke noget, der hed Bestyrelse. Lærer Christoffersen var Leder, men den forretningsmæssige Side af Sagen ordnede Drengene selv, idet de valgte 2—3 Stykker til Økonomiforstandere. Deres Opgave bestod i foruden de 50 Øre, hver

P. Madsen.

Mand paa Holdet betalte i maanedligt Kontingent, at skaffe de haardt nødvendige Finanser i Kassen til Dækning af Udgifterne. Det gik for sig paa den Maade, at de »udvalgte« benede rundt i Byen og samlede Bidrag ind hos Borgerne. Foreningens første Bestyrelse, der valgtes i 1902, bestod af: Typograf P. Madsen, Formand, Snedker Th. Sass-Nielsen, Kryger Jakobsen, Smed Villh. Hansen og Snedker H. Danielsen. Medlemsantallet den 1. April 1903, et Aar efter Foreningens Stiftelse, var 32 aktive og 74 passive. Ved velvillig Tilsagn fra Maribo Skoleudvalg fik Foreningen overladt Byens Gymnastiksal til Øvelser mod at betale for Rengøring og Gas. Til at begynde med afholdtes der Øvelse hver Onsdag Aften i 2 Timer. Ved Oktobergeneralforsamlingen i 1905 blev det bestemt at oprette et Drengehold, der

skulde have selvstændig Øvelsestid. I 1907 oprettedes der et Damehold, der talte 13 Medlemmer.

Aar for Aar er Foreningen gaaet fremad saaledes, at denne nu tæller følgende Hold: 1 Drengehold, 2 Pigehold, 1 Damehold, 1 Dame-Motionshold, 1 Herre-Motionshold for ældre og 1 Herre-Motionshold for yngre samt 1 Konkurrence-Herrehold. Foreningen dyrker Fodbold og Krieket om Sommeren. Det er vistnok ret enestaaende, at en Sportsforening i sin Midte tæller seks Medlemmer, der bærer Idrætsmærket i Guld, men det gør Maribo Gymnastikforening. De seks Bærere af den sjældne Udmærkelse er: Overretssagfører Karl Kjær, Faktor P. Madsen, Brygger Axel Jørgensen, Installatør Hinrichsen, Forpagter E. Kjær, Vaarskov, og Snedkermester Th. Petersen.

Foreningens nuværende Formand er Faktor P. Madsen, der har været Formand siden 1927 og er født den 25. Juli 1882 i Maribo.

MARIBO SVØMMEFORENING er stiftet 1930 efter et forberedende Arbejde af svømmeinteresserede Borgere. Foreningen fik fra Begyndelsen en udmærket Start. Medlems-tallet, aktive og passive, er ca. 100, hvoraf langt den overvejende Del driver Svømning. Foreningen ejer ikke selv nogen Svømmeanstalt, men ved Velvilje fra Kommunalbestyrelsen benytter Medlemmerne den kommunale Søbadeanstalt. Fra Kommunen faar Foreningen et aarligt Tilskud. — Sommeren igennem drives Svømningen under Vejledning af særlig uddannet Lærerinde, og Foreningen staar i sportslig Henseende paa Højde med de øvrige Svømmeklubber paa Lolland Falster.

Foreningens Formand er Løjtnant, Lærer A. H. Staunstrup, der er født den 6. April 1890 i Hillerød. Har taget Realeksamen fra Frederiksborg Statsskole, Lærereksamen fra Haslev i 1911, Svømmelærereksamen 1914, Sekondløjtnant i Fodfolket 1915, Statens eet-aarige Kursus i Gymnastik 1916—17, Kursus i Sløjd 1917, Lærer ved Landerupgaards Opdragelsesanstalt fra 1917—20, Lærer ved Maribo private Realskole fra 1920. Foreningens Formand siden 1930.

A. H. Staunstrup.

MARIBO SPEJDERTROP startedes i 1917. I 1919 blev Troppen delt i 1ste og 2den Trop, og der var dengang ca. 50 Spejdere. I flere Aar havde Maribo Troppen en Patrouille i Holeby, der i 1930 udskiltes til selvstændig Trop. Maribo Troppen har for Øjeblikket ca. 30 Drenge. Denne Trop er den ældste i Divisionen og har de fleste Røvehaler og Standardplader. Tropsraadet bestaar af: Købmand N. M. Nielsen, Formand, Dr. med. Overlæge Muus, Driftsbestyrer Agerskov, Guldsmed Axel Olsen, Bankdirektør Skiby, Fabrikant Christiansen og Grosserer Nicolajsen.

Tropsfører, Lærer Osvald Andersen er født den 5. Juli 1897 i Tillitze. Søn af Landmand A. Chr. Andersen og Hustru. Tog Realksamen i 1914, Lærereksamen i 1918, siden 1924 Lærer ved den private Realskole, Tropsfører siden 1924, den 16. Marts 1927 blev Lærer Andersen Gillwill-Spejder.

O. Andersen.

FORSIKRINGS-AKTIESELSKABET »ØSTIFTERNE« I MARIBO er oprettet 1917 af en Række kendte Landmænd. Selskabets nuværende Formand, Proprietær J. Overgaard, forhen Vilhelmsdal, afløste i 1919 dets første Formand, Branddirektør Chr. P. Skov, Maribo. Selskabets Forretningsudvalg bestaar foruden af Formanden tillige af Dommerfuldmægtig Krarup og Branddirektør Chr. P. Skov, begge af Maribo. Naar undtages Livsforsikring og Brandforsikring af faste Ejendomme driver Selskabet praktisk talt alle Forsikringsarter og har ikke mindst paa Automobilforsikringens Omraade formaaet at skabe sig en smuk Position og frembyder i det hele taget et interessant Eksempel paa, hvorledes Provinsen med de rette Mænd i Spidsen for et Foretagende kan gøre sig gældende overfor Hovedstaden, ogsaa paa et saa specielt Omraade som Forsikringsvirksomhed.

Selskabets nuværende Direktør, Rudolf Nielsen, tiltraadte ved dets første Direktørs, N. J. Christensens Død i 1926.

R. Nielsen,
Direktør.

Direktør Rudolf Nielsen er født den 11. Juli 1887 i København og gift med Mary Henriette Riise Rasmussen, født 20. Februar 1884 i København. Sin Uddannelse i Branchen har Direktør Nielsen, som saa mange andre betydende Mænd indenfor dansk Forsikringsverden, faaet i Arbejdsgivernes Ulykkesforsikring, hvor han var ansat fra 1. Januar 1906 til han i 1926, som Kontorchef, forlod Selskabet, for at overtage Posten som administrerende Direktør i »Østifterne«. Direktør Nielsen, der er Medlem af Assurandør-Societetet, var Medlem af Direktionen for den gensidige Lovforsikringsforening »Østifternes Ulykkesforsikringsforening« i København fra 1925 og til 1930, da nævnte Forening indstillede sin Virksomhed.

FIRMAET C. A. QVADE I MARIBO stiftedes 1. Maj 1843 af Købmand Carl Anton Qvade, der var født den 1. December 1818. Forretningen omfattede baade Kolonial og Manufaktur og havde til Huse i Vestergade. Aaret 1850 købte han den store Købmandsgaard paa Maribo Torv, hvorfra Forretningen siden er bleven drevet. Købmand Qvade begyndte da ogsaa at handle med Korn og andre Landbrugsprodukter, som han afskibede til England over Bandholm Havn. I 1874 udnævntes han til kongelig Agent. Kort før hans Død i Aaret 1900 gik Forretningen over til et Aktieselskab, idet han sluttede sin Forretning

sammen med Grosserer F. W. Fabers Forretning i Bandholm og Købmand Fritz Rasmussens Forretning i Sakskøbing.

Efter Agentens Død og efter at Grosserer Faber ligeledes var afgaaet ved Døden fortsattes Forretningen som Aktieselskab med Købmændene Carl Qvade og Carl Thousig som Ledere. Købmand Carl Qvade døde i 1920 og Købmand Thousig døde i 1927.

Forretningen fortsattes uforandret under Navn af Akts. C. A. Qvade & Co. med Købmændene F. Faber og V. Knudsen som Ledere.

PETER HENRIK NIELSEN, Kredsdyrlæge.

født 12. Januar 1869 i Kundby ved Holbæk, Son af Smedemester P. N. og Hustru Karen Marie født Andersen. Gift 1891 med Elisabeth Marie Priergaard. Dimitteret 1. November 1891 og kom samme Dag til Maribo som Assistent hos Dyrlæge Voldby, samarbejdede med denne til 1. Januar

1906, overtog da Praksis'en alene, fra 15. Marts 1905 statsansat som kontrollerende Dyrlæge ved Maribo Andelssvineslagteri, fra 1911 kontrollerende Dyrlæge ved Kødkontrollen og senere offentlig Slagtehus, fra 1. Juli 1928 Kredsdyrlæge for 1. Kreds (Lolland-Falsters Stift). Var i en Del Aar Bestyrelsesmedlem i Lolland-Falsters Dyrlægeforening, det meste af Tiden som Formand.

S. JUNGENSEN, Landinspektør,

født 11. Februar 1889 i Brønderslev. Bestalling som Landinspektør den 15. August 1911, praktiserende Landinspektør i Maribo siden 1911, Repræsentant for Ostifternes Kreditforening, Konsulent for Maribo Købstad i Vej- og Kloaksager, Konsulent i Vandafledningsager.

JENS SLEBO, Musikdirektør,

født den 3. Januar 1886 i Anderstrup, Son af Musikdirektor P. Slebo og Hustru Karen, født Rasmussen. Gift 1915 med Margrethe Madsen. Musikdirektor i Maribo siden 1912.

HOLGER NICOLAJSEN, Grosserer,

Repræsentant for De danske Spritfabrikker, Otto Monsted Akts. Overtog Kaffeforretningen i 1917. har haft Tilknytning til Maribo siden 1896, er Formand for Maribo Handelsstandsforening.

Nakskov i ældre Tider.

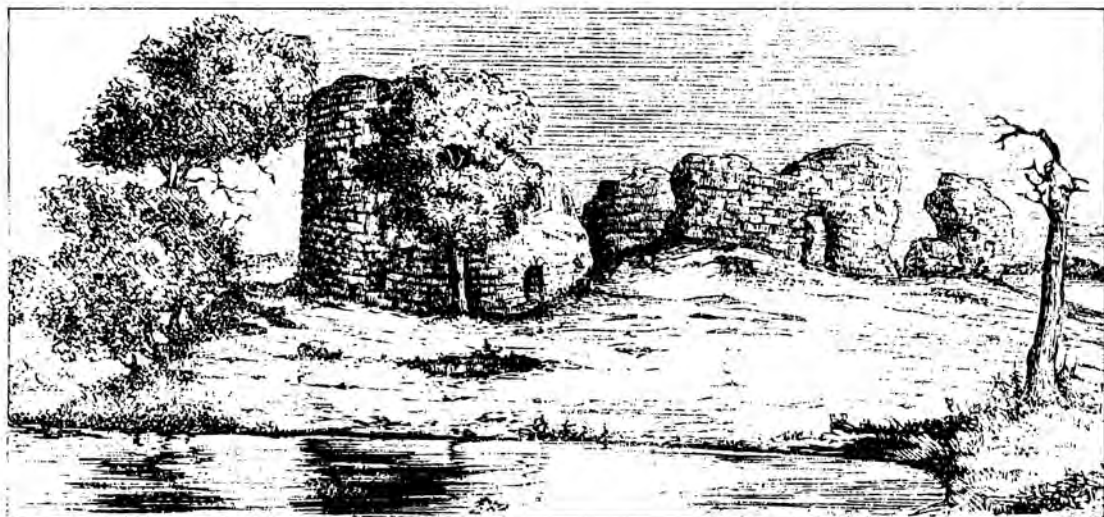
NAKSKOV

NAKSKOV — Skoven paa Næssel – fik sine Købstadrettigheder i Begyndelsen af 1200-Tallet og var formodentlig allerede dengang en ret anseelig Fisker- og Handelsplads »og tillige en belejlig Havn for Fribyttere«. Af Jord ejede den kun, hvad Husene stod paa; Herregaardenes Jorder gik den helt ind paa Livet. 1242 blev der i den nybagte Købstad sluttet Forlig mellem Erik Plovpenning og Ærkebispens af Reval. 1266 opholdt Erik Glipping sig i Nakskov, og Borgerne opnaaede ved den Lejlighed et Gavebrev paa »Sigerseje« og »Madeskov«, Jorden mellem Byfogedsøen og Fjorden,

og fik derved de mægtige Herremænd lidt paa Afstand. 12 Aar senere kom Erik Glipping atter til Byen; og den maa have haft god Fremgang i disse Aar, for nu gav han den de samme udvidede Privilegier som det hundrede Aar ældre Næstved. Aar 1300 fik Borgmestre og Raad Ret til paa egen Haand at sætte insolvente Skyldnere i Arrest. »en Tillaelse, som Byen lige til vore Dage meget jævnlig har benyttet«.

Henimod Slutningen af 1300-Tallet fik Nakskov sit Helligaandshus, der fungerede som Fattig- og Sygehus; men baade dette og Kirken og det meste af den øvrige By gik op i Luer ved den store Brand 1420. Helligaandshuset blev genopbygget paa den Grund i Klostergade, hvor Fattiggaarden nu ligger. 1470 rejste dets Forstander Jep Andersen til Rom og fik Paven til at ophøje Helligaandshuset til Kloster; men noget større Resultat opnaaedes der aldrig. Konkurrencen fra de større og ældre Klostre i Halsted og Maribo har rimeligvis været for stor. 1477 blev Kloret Filial af det nyoprettede Faaborg Kloster. Den nuværende Sognekirke blev rejst i Aarene efter Branden 1420, men har siden den Tid gennemgaaet saa mange Forandringer, at man ikke kan slutte ret meget om, hvordan den oprindeligt har set ud.

Parti af Ruinerne paa Slotø.

I 1445 fik Nakskov Ret til Sejlads »saa at Bønder og andre derfra skulle være udelukkede«. Den var langt den største og rigeste af Byerne paa Lolland-Falster, omkring fire Gange saa stor som Stubbekøbing, Nykøbing og Maribo; og den havde en omfattende Handel og Sofart, navnlig paa Lübeck. En saa velhavende By maatte forsvares; og ca. 1505 opførtes Fæstningen Engelborg paa Slotø. Den blev anlagt i rette Tid, for fem Aar efter kom Nakskovs gode Handelsvenner Lübeckerne med en mandstærk Flaade for at straffe den rige By. Det viste sig da, at Engelborg vel var en ganske udmærket Fæstning; men til at beskytte Byen duede den ikke, for de stedkendte Lübeckere gik i deres fladbundede Skibe saa langt udenom Slotøen, at de var ganske uden for dens Rækkevidde. Borgerne flygtede, og Byen blev plyndret og delvis brændt; og Lübeckerne sejlede endda helt op til Halsted, hvor Klostret fik samme Skæbne.

Omkring Reformationstiden har Nakskov haft en bevæget Tid. 1528 brændte en stor Del af Byen; og de hjemsogte Borgere maatte fritages for kongelige Skatter i tre Aar. Den katolske Sognepræst, Hr. Søren Olsen, søgte og fik i 1530 et Tillidsvotum fra Byens Borgere; men fem Aar senere gjorde Kapellanen Peder Boesen Oprør midt under Gudstjenesten og bad Menigheden følge med ud paa Kirkegaarden, saa skulde han forkynde dem den rene Lære. De fleste fulgte ham og Aaret efter blev han indsat som Sognepræst i Stedet for Hr. Søren, som fik sin Afsked.

I 1539 blev Annekskirken i Krogsbølle, nordøst for Svingelen, nedbrudt og Materialerne skænket Borgerne til Opførelse af et befæstet Vagttaarn og til Ombygning af Broen fra Bybrostræde til Færgelandet. Samme Aar fik Borgerne Tilladelse til — eller rettere Tilhold om — at befæste Byen med »Volde, Mure, Grave og andre Befæstninger«, og 1547 — otte

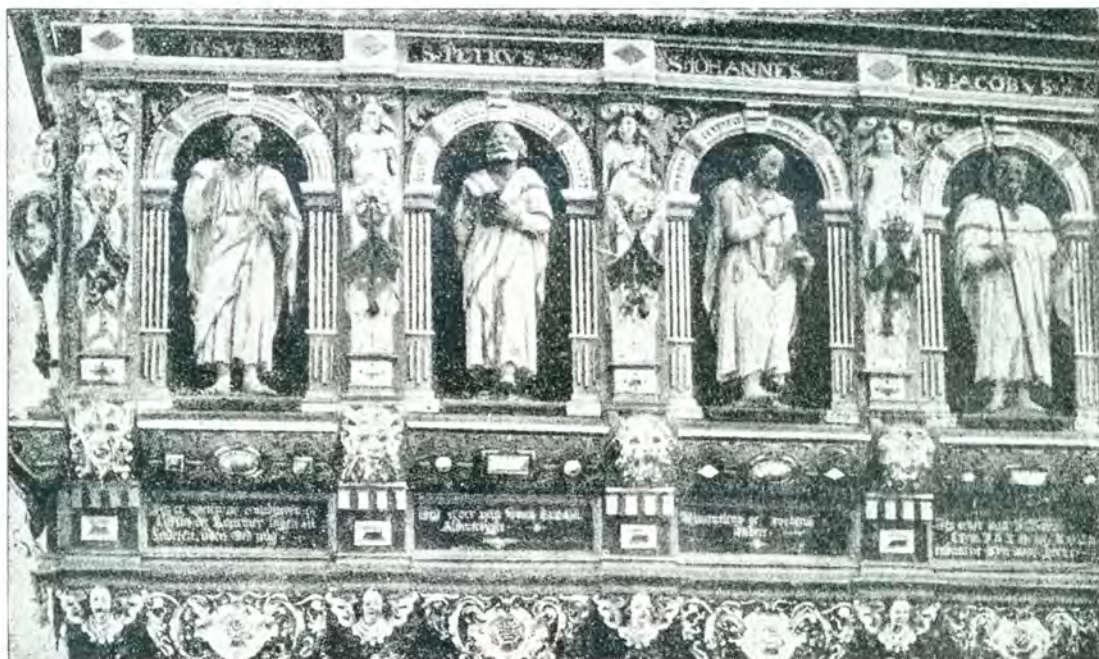

Nakskov Kirke i 1896.

Aar efter -- synes man at have paabegyndt Arbejdet. Bønder fra baade Lolland og Falster blev af Kongen tilsagt til Pligtarbejde paa Befæstningen. Volden fulgte nogenlunde den nuværende Nr. Boulevard og Østsiden af Kattesundet.

I Slutningen af 16. Aarhundrede var Nakskov Nr. 7 af Landets større Købstæder. Den betalte ca. 4 Gange saa meget i Skat som Nykøbing, Maribo og Stubbekøbing og som Regel mere end alle Stiftets andre fem Byer tilsammen. Trods Velstanden var den dog besindig og sparede, hvor spares kunde. Da der f. Eks. i 1590 maatte bygges et nyt Raadhus, opnaaede man i den Anledning Eftergivelse af tre Aars kongelige Skatter. Raadhuset laa paa samme Sted som det nuværende og stod til 1723.

I det ydre bar Byen omkring 1600 ikke Præg af sin Velstand. Husene var lave og straataekte. Gaderne, Torvet og Havnepladsen var i en Forfatning, som man i det

Parti af Skranken under Orglet.

20. Aarhundrede vilde betegne som ganske ufremkommelig paa Grund af Ploer og Snavs. Alt Affald blev uden videre Ceremonier hevet ud paa Gaden til Svinene, som var den Tids Skraldemænd. Først henimod 1600 begyndte man at udstede Forbud mod Svinholdet paa Gaderne, og i de følgende halvandet Hundrede Aar blev Forbudene troligt gentaget, hver Gang Pesten rasede; men de blev ikke respekteret. Endnu ved 1700 horer vi, at nu omstunder saa mangfoldige Svin her i Staden paa Gaden omgaar og udi Gaardene gor Bergerne og Indvaanerne stor Skade og Fortræd. Netop omkring 1600 synes Pesten at have været en særlig hyppig og voldsom Gæst. I 1619-20 døde over 300 af Pesten og i 1629 over 400 af Byens knapt 2000 Indbyggere.

I 1618 havde man maattet sætte et nyt Spir paa Kirken, da det gamle truede med at styrte ned; men ikke desto mindre blæste det ny Spir ned under Stormflodsuvvejret 1625. Efter Perlestikkerbogen faldt det først paa Skolen, dernæst paa Johan Frosts Gaard, der ligger næst Skolen, strakte sig tværs over Vejlegade og faldt paa Hr. Jensens Gaard og der nedslag og skamferede 14 Bindinger Hus paa Længden imod Stranden. Grundvolden

af Skolen blev staaende, fordi den var bygget af det gode, haarde Egetømmer, men Johan Frosts Gaard blev nedslaget udi Kvag altsammen. Fem Mennesker blev ihjelslagne«. Efter denne Ulykke ønskede man ikke mere Spir paa Kirken, men satte i Stedet et lavt, firesidet Tag ovenpaa Taarnet. Det var ikke kønt, men til Gengæld var det heller ikke livsfarligt, og det sad lige til 1823.

Danmarks virksomste Konge Christian den Fjerde satte selvfølgelig ogsaa sit Præg paa Nakskov. Han var selv i Byen et Par Gange, og hver Gang skete der noget. I 1623 lod han den forladte Klosterkirke omdanne til Tøjhus og planlagde et stort Skibsværft paa Slotoen. Der blev rejst en Del Bygninger; og Kong Hans's gamle Borg blev formodentlig benyttet og restaureret; men Skibsbyggeriet sygnede hurtigt hen uden at udvikle sig til noget større. Han var ikke tilfreds med Fæstningen; og under et Besøg 1628 besluttede han sig til at bygge et helt nyt Voldsystem udenom det gamle. Denne Gang kom Volden til at gaa fra det nuværende Vandværk langs Ydersiden af Nygade og sluttede mod Nord med Bastionen »Høje Kat«, omtrent hvor nu Banegaarden ligger. Derfra fulgte Volden et Stykke den nuværende Voldgade og gik i en stor Bue udenom Vejlegadeporten og langs Havnen til Tolderens Stræde.

Med Fæstningen fulgte en Garnison, som man ikke altid var lige begejstret for. 1645 ansøger Borgmester og Raad om at slippe af med det ene af de to Kompagnier; thi med Erlæggelse til begge Kompagniers Officerer for deres Traktement« og »Kontributionen til Eders Naades (Prins Christians) Taffel, saa kan vi os beregne at have vore Tusind Dalers maanedlige Udgift«. Det kunde ikke bevilges paa Grund af Krigsfaren. Endnu saa sent som i 1646 forbedrede Christian IV Befæstningen med en ny Vindebro til Færgelandet og gav selv 1000 Rdl. og alt Tømmeret, mens Borgerne og Adelen og Kronens Bønder paa Lolland bidrog med hver 400 Rdl. Samtidig blev Havneindløbet beskyttet med en Række Pæle og en Bom, der kunde lukkes for fjendtlige Fartøjer. I 1650erne forbedrede og vedligeholdt Frederik III stadig Fæstningen; og efter Krigens Udbrud 1657 udgik der Brev efter Brev fra Kongen om at forsyne Nakskov med Kanoner. Ammunition og Levnedsmidler.

Den 6. Februar 1658 gik Karl Gustav over Isen fra Langeland til Taars; og om Morgen den næste Dag søgte hans Parlamentær Corfitz Ulfeld forgæves at overtale Nakskov til Overgivelse; men da man senere saa det svenske Rytteri nærme sig, svigtede Modet, og man sendte Præsten, som stod midt i en BARNEDAAB, og tre andre Borgere afsted for at overgive Byen. Havde man ventet en halv Times Tid, vilde man have opdaget, at Svenskerne ikke rykkede frem mod Nakskov, men drejede af mod Maribo for hurtigst muligt at naa København. Den forhastede Overgivelse blev dyr. Svenskerne efterlod to Regimenter, som inddrev en Brandskat paa 20,000 Rdl. og medtog al Ammunition og hvad de kunde overkomme af Levnedsmidler. Senere stredes man om, hvorvidt Skammen for den forhastede Overgivelse skulde tillægges Garnisonen eller Borgerne; men der var jo i hvert Fald ikke megen Ære at redde for nogen af Parterne. Det eneste, der kunde siges til Forsvar for begge var, at Byen alligevel næppe kunde have forsvaret sig ret længe, da dens ubefæstede Søsiede var tilgængelig ad Isen.

Baade Skammen og Brandskatten sved; og den kom ogsaa til at svie til Svenskerne, da de kom igen Aaret efter. Denne Gang var der ikke Tale om Overgivelse. Besætningen med Oberst Korber i Spidsen bestod af ca. 500 Mand uddannede Tropper, 100 væbnede Bønder og 300 Borgere. Den 1. Maj ankom Svenskerne til Arninge og afskar Byen fra Forbindelsen med Omverdenen. Belejringstropperne med General Wrangel som Øverstkommanderende bestod af omkring et Par Tusind gamle prøvede Soldater. Det egentlige Angreb begyndte den 6. Maj med et Forsøg paa at overrumple Stubbelandet, som den-

Nakskov efter danske Atlas ca. 1760.

gang kun var tilgængeligt ad forholdsvis smalle Vadesteder. Angrebet blev slaet tilbage med stort Tab for Svenskerne. Natten mellem 13. og 14. Maj lykkedes det derimod at overrumple Stensø, hvor det meste af Besætningen faldt. Dermed mente Wrangel, at han var kommet saa nær ind paa Byens ubefæstede Søsiden, at han kunde faa den til at kapitulere; men det blev afvist med Fynd og Klem.

Fra nu af var Byen udsat for et stadigt Bombardement fra Stensø-Kanonerne. Alle-rede samme Aften blev den overøst med gloende Kugler. Heldigvis havde man baade Slukningsmandskab og Vand og vaade Oksehuder parat. »Hovedet for Brandkompagniet i Nakskov var den fortræffelige og berømmelige Borgmester Niels Nielsen, hvis priselige Flid og Aarvaagenhed, man næst Guds Forsyn har at tilskrive, at Byen af al den Ild, Fjenden i varende Belejring i saadan utrolig Mængde udøste over den, tog dog ingen eller ganske ringe Skade«. Den 18. stormede Svenskerne Østvolden, men blev igen slaet tilbage. Fra den 30. aabnedes der i to Døgn en morderisk Ild mod Byen fra alle Fjendens Kanoner; og Bomber og Brandkugler regnede ned overalt, men mest omkring Kirken, hvor Krudtlageret opbevaredes. Trods sine næsten 70 Aar udfoldede Borgmesteren og hans Folk her en saadan Energi og Tapperhed, at kun en halv Snes Huse brændte.

Det var Wrangels Afskedssalut til Nakskov. Dagen efter overtog han Ledelsen af Tropperne paa Fyn og afløstes af Feltmarskal Stenbock. Denne opgav straks Wrangels Plan om Angreb fra Søsiden og gav sig til at grave Løbegrave ind mod Vejlegade-Porten. Den 11. Juni forsøgte Svenskerne at komme ind i Byen ved en Krigslist. Det skete af og til, at de lollandske Bønder, som blev tvunget til at grave Løbegrave for Svenskerne, flygtede ind til Byen og blev lukket ind af Besætningen. En Afdeling svenske Soldater forklædte sig som Bønder og forsøgte med Vaabnene skjult under Frakken at slippe ind gennem Porten. Der blev som sædvanlig lukket op, og nogle faa slap ind; men saa opdagede Bøndersoldaterne de professionelle, skæggede Krigerfjæs og smækkede Porten i. Om Natten den 15. Juni blev den yderste Skanse udfør Vejlegade overrumplet; men Stormtropperne blev her udsat for en saa morderisk Kanonild paa nært Hold, at de fleste vistnok blev dræbt, før de naaede at flygte igen.

Efter hvert afslaaet Stormløb forstærkedes Bombardementet i nogle Dage. Tre Gange faldt der Bomber ned i Kirken; men det lykkedes stadig ikke at ramme Krudtbeholdnin-

gen. I sidste Halvdel af Juni forsøgte Svenskerne flere Gange at antænde Byen ved at sende brændende Skibe ind i Havnen; men de blev hver Gang hængende enten i Muddret ved Siderne eller paa Christian den Fjerdes Bom, hvor de brændte og eksploderede lystigt til Ære for Christian IV's Forudseenhed og til Fryd for de belejrede.

Endelig var Løbegravene den 30. Juni naaet saa langt frem, at der kunde lægges Miner under Tilegade-Porten. Besætningen fik imidlertid boret Huller ned til Minerne og fyldte Minegangen med Vand. Den ene Mine eksploderede dog, og Svenskerne stormede straks, men blev slaet tilbage. En Uge senere havde Stenbock atter en Løbegrav helt inde ved Palisaderne og begyndte at tørlegge Voldgraven. Dermed var i Virkeligheden alt Haab ude for de tapre Forsvarere. Krudtbeholdningen var opbrugt, saa man ikke mere kunde bruge Kanonerne. Henimod et Par Hundrede Mand var faldne, og saa snart Voldgraven blev tørlagt, var Byen udsat for et Stormangreb. Officererne tilraadte Overgivelse, men Borgerne sagde endnu Nej. Om Natten den 13. Juli erobrede Svenskerne Skansen udfor Vejlegade, og nu maatte Borgerne endelig overgive sig efter forgæves at have ventet paa Undsætning i de 11 Uger. Belejringen varede.

Baade Soldater og væbnede Bønder fik fri Afmarsch med flyvende Faner og klingende Spil; men Byen var udleveret til Svenskernes Naade, og den var meget ringe. Straks maatte de udrede en Brandskat paa 22,000 Rdl., og de skulde desuden hver Uge levere 7 Tønder Øl, 6360 Pund Brød, 4224 Pund Kød eller halvt saa meget Flæsk o. s. v. Og foruden denne Udskrivning kunde det ikke undgaas, at adskillige svenske Officerer og menige misbrugte deres Magtstilling til at udplyndre og undertiden mishandle Borgerne og Omegnens Bønder.

Da de endelig forlod Byen efter 11 Maaneders Forløb, var Byen raseret baade for Levnedsmidler og Løsøre, kun de forfaldne og tildels sønderskudte Huse stod gabende tomme tilbage. Og stort bedre var det ikke i de omliggende Landsøgne. Hele den økonomiske Virksomhed var lammert, og der var hverken Penge eller Materialer til at sætte den igang igen. Enkelte Borgere, som paa en eller anden Maade havde reddet lidt af deres Fornue, søgte saa vidt muligt at forlade Byen for ikke at komme af med det hele ved Efterbeskatningen; og de, der havde mistet alt, maatte ogsaa søge Føden andetsteds. Mange Huse kom til at staa tomme og ejerløse; og Borgerne maatte skiftes til at gaa Vagt om Natten, for at Naboerne ikke skulde stjæle Døre og Vinduer og Sten og Træ fra disse forladte Huse til at reparere deres egne med. Endnu 1664 fandtes 63 Brandtomter og 97 forladte og ubeboelige Huse. Kun 232 Huse beboedes af Byens Borgere og 46 af den indkvarterede danske Garnison.

I 1667 fik Byen som en noget sen Erstatning for sine Trængsler Skattefrihed i otte Aar og skulde kun betale halv Skat i de næste 16 Aar. Desuden fik den Ret til at opkræve en Toldskat paa Ind- og Udførsel og blev Stabelplads for Lolland, saa de andre Byer maatte indføre en Del af deres Varer igennem den. Disse store Privilegier, som dog kun blev midlertidige, kunde ikke undgaa at føre Byen frem til ny Velstand. Før Svenskekrigen havde Antallet af Skatteydere været oppe paa ca. 500. I 1661 var der kun 52 Skatteydere af de ca. 1300 Indbyggere; 1671 var der 225; men først henvend 1700 naaede man de 400, og Byen havde da igen faaet »en saa dejlig Mængde Skibe, at det kan siges, at det er sjældent, nogen Købmandsflaade passerer Sundet, uden at der jo er Naskov-Fartøjer iblandt«.

Denne Velstand blev imidlertid af meget kort Varighed. Med den store nordiske Krig 1709—20 kom en ny Nedgangsperiode. I en Indberetning om Byens økonomiske Tilstand 1735 forklarer Borgmester Forbus den store Tilbagegang i Handel og Søfart ved, at Byens Privilegier paa Handel og Haandværk ikke bliver overholdt. Han paastaar, at baade Gods-

ejere, Proprietærer, Forpagtere, Forvaltere og saagar Præsterne i Nakskovs Opland driver ulovlig Handel udenom Nakskov; og desuden findes der i selve Byen en Del Jøder, som ulovlig strejfer om paa Landet med alle Slags Kramvarer og igen opkøber Guld- og Sølv-sager samt Skind, Uld og andet mere«.

Købstædernes forgæves Kamp for at haandhæve deres Privilegier er lige saa gammel som selve Privilegierne; men om den tiltagende ulovlige Handel skyldtes de daarlige Tider, eller de daarlige Tider skyldtes den ulovlige Handel, er maaske ikke saa let at sige. Forretningen gik i hvert Fald daarligt baade for Købmænd og Haandværkere; og samtidig gik den dristige Foretagsomhed tabt, som kunde have bragt Byen paa Fode igen.

I 1750 var der 364 Huse og lige saa mange Familier i Byen, men 20 Aar senere har Byen 40 Familier mindre, og en Del af Husene staar tomme. Hele den stolte Handels-

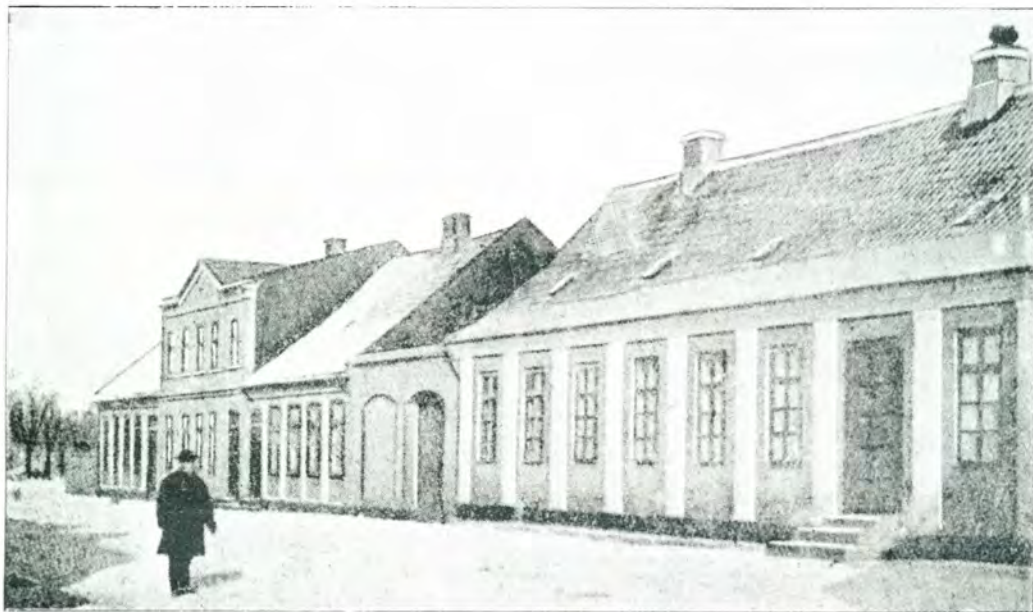
Store Torv fra omkring 1830.

flaade var svundet ind til 18 Fartøjer. »Borgernes Antal er 180. Indvaanerne bestaar af: Sognepræst, Kapellan, Kateket, Organist, Rektor, 3 Hørere, Borgmester, 2 Raadmænd, Byfoged, Byskriver, 24 Købmænd. Priviligerede: Apoteker, Kirurg, Musikant, Guldsmed, 2 Farvere, 87 Haandværkere, som baade har Lav og ikke har Lav, hvoraf 22 Skomagere, 10 Skrædere, 7 Handskemagere . . . .«.

I 1796 skildrer Borgmester G. L. Baden Byens økonomiske Elendighed omtrent paa samme Maade som Forbus og angiver de samme Aarsager. Navnlige optraadte Forvalterne omkring paa Godserne i stor Udstrækning som smaa Købmænd og handlede direkte med Skippere, som man fik til at lægge ind i den nærmeste Vig. »Ja, jeg kender Steder, hvor man gaar saa ublu til Værks, at man ved en saadan Vig kan finde mangen Gang et større Torv og større Udskibning end i Købstaden«. Til al denne Elendighed kom, at Handelsflaaden nu var helt sat over Styr; 1790 ejede Nakskov kun 2 Galeaser. Hele Søhandelen var derved gledet over i Marstalskippernes Hænder. Til at begynde med var de kun lejede Skippere, men de gik hurtigt over til at drive Handelen for egen Regning; og de fleste Købmænd var blevet økonomisk afhængige af dem, saa det var meget vanskeligt at faa op arbejdet en selvstændig og foretagsom Købmandsstand igen.

Havnen har altid tidligere været omtalt som særdeles god; men nu var Skibene blevet saa store, at de fordrede større Dybde end de 5—6 Fod. der var i Nakskov Havn og Sejløb. 1791 havde Byen baade Plan og Penge parat til en Opmudring af Havnen, men maatte vente en halv Snes Aar paa Ministeriets Tilladelse. Omtrent samtidig med Havnens Opmudring blev Hovedlandevejen Nykøbing—Nakskov endelig grundforbedret, saa den var til at færdes paa baade Sommer og Vinter. Hidtil havde den kun været en almindelig Markvej med enkelte generende store Sten og iøvrigt Pløre eller Støv, alt efter Aarstiden og Vejret. I det hele taget vendte Lykken sig med Aarhundredskiftet. Med de forbedrede Trafikforhold til Vands og til Lands var der igen blevet Mulighed for Handel og Samkvem, og i det følgende Aarhundrede fik Nakskov begge Dele i rigt Maal. I 1840 var Byen igen oppe paa samme Indbyggertal som før Svenskekrigen. 1860 var det steget til 3802, 1880:

Parti fra Nygade i forrige Tider.

5402. 1901: 8310. De Industrivirksomheder, som først og fremmest har bidraget til denne hurtige Opløblomstring, omtales i de følgende Afsnit.

NAKSKOV KIRKES INDRE. Altertavlen stammer fra Aaret 1657 og er udført af Billedskærer Anders Mortensen. Den maa betegnes som et udmærket Kunstværk i Barokstil med karakteristiske og kækt udskaarne Ornamentter. Den er delt i fire Hovedpartier over hinanden, adskilte ved rigt profilerede og ornamenterede Tværbjælker, der bæres af Evangelist- og Apostelfigurer samt af Søjler omsnoede med Vinløv.

Prædikestolen er skænket af Raadmand Tyge Sørensen's Arvinger og stammer fra Tiden omkring 1630. Den er forfærdiget af Billedskæreren Jørgen Ringnes — ofte kaldet Jørgen Billedsnider. Stolen er et sandt Kunstværk med en Rigdom af fint udskaarne Ornamentter og Figurer, et Arbejde, der er udført med stor Dygtighed og megen kunstnerisk Smag.

Skranken under Orglet er ligeledes udført af Jørgen Ringnes. Oprindeligt har den haft sin Plads som Skranke for et Pulpitur mellem Høj Kirkens to østlige Piller, altsaa under

den daværende Korbue. Skranken har de samme Søjlefigurer og Ornamenter som Prædikestolen og er helt igennem udført i dennes Stil.

I Kirken findes en Del pragtfulde Epitafier. I Midterskibet findes et, der er opsat over Tolder og Raadmand Niels Thomesen Nielson, og et der er opsat 1626 af Lisbet Andersdatter over hendes to afdøde Mænd, der begge var Ridefogder i Halsted Kloster og desuden henholdsvis Raadmand og Borgmester.

Paa den første nordre Pille i Hovedskibet hænger to Mindetavler i Marmor med Navnene paa de Nakskovitter, der faldt 1848—50 og 1864. Paa Høj Kirkens Endevæg mod Koret hænger et mandsstort Krucifiks, der 1857 er skænket Kirken af Fru Block, Kløkkedal. Endelig hænger der i Midterskibet fire Lysekroner og Skibet, der bærer Navnet Dronning Maria.

Døbefonten er af Alabast og af nyere Oprindelse. Daabsfadet er forsølvet og meget smukt, det er tegnet af L. Frølich, modelleret af Vieth og er 1857 skænket Kirken af Konsul Chr. Hage.

JOHANNES HENRIK PHILIPSEN, Sognepræst,

født 22. Juli 1883 i Skelde i Broager Sogn i Sønderjylland, Son af Gaardejer Peter P. og Hustru Ane Kirstine født Jensen. Gift 1. Gang 1914 med Alma Elisabeth Hansen, Datter af Sognepræst ved Vor Frue Kirke i Odense Niels Peter II. og Hustru (død 1927), gift 2. Gang 1928 med Hedevig Magdalene Krøyer, Datter af Herredsfoged Peter Christian Vilhelm Meyn og Hustru, og Enke efter Ingeniør Sigurd Hjalmar Krøyer, Hellerup. Fra 1901—06 tysk Soldat i Hamborg, cand. theol. 1914, præsteviet Medhjælper og Klokker ved Sundby Kirke i København fra 1914—16, præsteviet Medhjælper ved Kingoskirken fra 1916—18, res. Kapellan for Gladsaxe og Herløv Menigheder fra 1918—20, Sognepræst for Gyrstinge og Flinterup Menigheder i Roskilde Stift fra 1920—30, Sognepræst for Nakskov og Branderlev siden 1931.

HELGE ANDREAS GRAULEFF-FOLKVARD, Pastor,

født den 29. Februar 1896 i Marstal paa Ærø. Cand. theol. 1925, fra Juni 1925 til Juni 1927 Præst paa Nordøerne paa Færøerne, fra December 1927 til Juni 1928 Præst paa Bornholm, fra Januar 1929 residerende Kapellan ved St. Nicolaj Kirke i Nakskov.

Medlemmer af Nakskov Byraad er: Borgmester, Redaktør A. E. HANSEN, Snedker JOHN. CHR. ANDERSEN, Adjunkt J. C. BACH, Folketingsmand S. BRESEMANN, Baadfører ANDREAS CHRISTENSEN, Fru CHRISTINE CHRISTIANSEN, Lærer ALF. DATE, Godsexpeditør O. GUNGE, Fru ELINE HANSEN, Købmand BERNHARD HANSEN, Specialarbejder J. P. ALB. HANSEN, Tømrer TH. S. HANSEN, Smed J. P. JENSEN, Snedkermester H. ALF. JØRGENSEN, Formand EMIL KOCK, Glarmester NIELS LARSEN, Sekretær M. P. NIELSEN, Skibsmægler HALFDAN RASMUSSEN, Forretningsfører H. CHR. P. SKYTTE, Bageribestyrer AUG. SVENDSEN og Arbejdsmand P. WINTHER.

Parti fra Nakskov Havn i 1890'erne.

NAKSKOV HAVN. I de gode gamle Dage, da man kun kendte fladbundede Fartøjer, havde Nakskov trods sin grundede Fjord let ved at hævde sig som Søkøbstad. Men Udviklingen krævede større og større Skibe, og de Byer, der ikke var i Stand til at ud- dybe deres Sejlløb og Havn, blev sejlet agterud i Konkurrencen. Blandt dem var Nakskov. I Havnen og Løbet indenfor Barnholm var der kun 5—6 Fod Vand, og dybere stikkende Skibe -- og dem var der omkring Aarene 1750 allerede mange af. — maatte derfor ankre op længere ude i Løbet og losse i Pramme. Det tog Tid og kostede Penge, og de store Fragter til Nakskov blev derfor færre og færre. Heller ikke for de Skibe, som kunde slippe ind i Havnen, var Forholdene videre tillokkende. Bolværkerne var yderst primitive og slet ikke beregnet paa, at Skibene skulde lægge til ved dem, dertil var der alt for lidt Vand. Derimod var der forskellige Steder i Havnen udbygget Broer, og ved hver af disse kunde der ligge et Skib og losse eller lade. Men ogsaa dette Arbejde var besværligt, thi Havnepladsen, eller Strandgaden som den senere kaldtes, var en Slags Renovationsplads, hvor der herskede det gyseligste Svineri og et modbydeligt Ælte. I en Indberetning til Magistraten i 1708 om Havnens Tilstand hedder det bl. a.: »Efterdi den største Skade tilføies (Havnen) formedelst Mangel paa Bolværk, var det ønskeligt og meget høiligt for- nødent, at der aarligt maatte blive sat et Stykke Bolværk paa et af de nødvendigste Ste- der, saa at Havnen ikke saa skammelige efterdags skulle vorde fordærvet, som den i nogle Aar er bleven«. Man havde paa den Tid meget godt Øje for Betydningen af Hav- nens Uddybning og Forbedring. Der var dannet et Opmudringsselskab, som havde ladet udarbejde Planer og skaffet de fornødne Penge. Kancelliets Tilladelse skulde dog indhen- tes, før Arbejdet kunde paabegyndes, og i 1791 blev Planerne derfor indsendt, men i Kan- celliet laa man og smølede med Sagen i en Aarrække, og alle Henvendelser fra Naskov forblev ubesvarede. Først ved Aarhundredeskiftet kom Arbejdet i Gang. Dets Gennem- førelse vakte almindelig Tilfredshed. Professor Begtrup skriver i 1806 i sin Omtale af Nakskov følgende: Indsejlingen er ved Opmudring betydelig forbedret, saaledes at Skibe nu kan gaa lige til og fra Broen i Stedet for at de før maatte lades og losses langt ude i Fjorden. Havnen er fra 5—6 Fods Dybde opmudret til 8 à 8½ Fod, og et nyt Løb, der for-

korter Sejladsen og gør Indsejlingen lettere, er gennemskaaret. Opmudringsvæsnet bestyres af en Kommission, der bestaar af Een af Magistraten efter Omgang, nogle af de elige-rede Borgere og nogle Købmænd. Af Gaden ved Stranden er et stort Stykke anlagt efter den nyeste Brolægningsmaade, og den hele Gade skal efter den antagne Plan omlægges til Bekvemmelighed for de Handlende og til Lettelse for Renovationen. — Det var jo store Fremskridt, og de fortsattes gennem Aarhundredet. I 1847—50 uddybede man til 13 Fod, i 1875—76 oprensedes Indløbet og Havnen saaledes, at Dybden blev 14 Fod, samtidig forlængede man Havnen ved at slaa et nyt Bolværk paa Strækningen fra Tolderensstræde til Ølkarsvej. Den gamle Strandgade gik den Gang, hvor nu Erlingsvej gaar, og hele Pladsen, hvorpaa Havnepakhuset og Toldboden nu ligger, var grundet Vand. Ved dette Areal's Opfyldning vandt man baade en god Havneplads og en betydelig Udvidelse af den hidtidige Bolværksplads. Endelig anlagde man i 1875—76 ogsaa den saakaldte Møllehavn ved Marienlyst Dampmølle. I 1902 foretoges en Uddybning til 16 Fod. Havnens Udvikling gennem forrige Aarhundrede var altsaa meget betydelig, og Nakskov Havn var da ogsaa indtil Verdenskrigens Udbrud en af de stærkest trafikerede i Landet. Ligesom Byen i gamle Dage var Nr. 7 i Rækken af Landets Købstæder, saaledes var dens Havn nu med Hensyn til Trafik Nr. 7 blandt alle Landets Havne.

For de nuværende store Udvidelsesarbejder paabegyndtes, havde Havnen en Kaj-længde paa 875 løbende Meter og en Vanddybde paa ca. 4 à 5 Meter. En Strækning paa 240 løbende Meter blev i 1914—15 forsynet med nyt Cementbolværk og uddybet til 6.3 Meter. Paa Færgelandssiden blev Havnen udvidet med 200 Meter nyt Cementbolværk og uddybet til 6.3 Meter, samt 160 Meter Træbolværk med 1.6 Meters Dybde. To helt nye Havnebassiner er udførte i Møllebugten, det ene har ca. 800 løbende Meter Stenkaj paa 6.3 Meters Dybde, og det andet, der hovedsagelig skal benyttes som Afløbningsbassin for Skibsværftet, har 710 løbende Meter Bolværk paa 3½ Meters Dybde. Kajpladsen er nu vokset til ca. 3000 løbende Meter. Samtidig blev der gravet et helt nyt Løb i en lige Linie fra Søndernæs ved Enehøje til Barnholm — omtrent de $\frac{2}{3}$ af Fjorden — i en Dybde paa 6.3 Meter, og Løbet fra Barnholm og ind til Havnen afrettedes og udgravedes til samme Dybde. En stor Del af Fylden fra disse store Uddybningsarbejder anvendtes til Opfyldning, hvorved indvandt store Arealer, navnlig paa Færgelandssiden, blandt disse de, hvorpaa Skibsværftet er bygget. Ved Havnen er ansat en Havneingeniør, en Havnefoged og 2 Lødsere.

L. V. ANDERSEN, Løds,

født 1889 i Sandby. Son af Parcellist Ole A. Har været Sejlskibsstyrmand siden 1913, Løds i Nakskov siden 1919, Formand for Nakskovs Lødsere. Medlem af Ligningskommissionen og Soretten i Nakskov, Formand for Nakskov Sejlklub, Bestyrelsesmedlem i Marineforeningen, Dansk

Lødsforening og Somandsforeningen.

JENS FREDERIK GUNNARSEN MOGENSEN, Løds,

født paa Albuen i Kap-pel Sogn i 1890. Son af Lødsformand H. C. M. Er uddannet paa danske Sejlskibe og har været Styrmand i Det Forenede Dampskibsselskab, Løds i Nakskov siden 1919, Revisor i Nakskov Somandsforening.

NAKSKOV SKIBSVÆRFT har igennem de sidste 15 Aar givet ikke alene Byen, men ogsaa Havnen og dens Omgivelser, sine egne Billeder, nemlig det pulserende og travle Liv dernede paa Værftet, med de tusinde saa hastigt efter hinanden følgende Hammerslag, der ligesom enkelte Fanfarer lyder ud over Havnen, med de snurrende Kraner og det stadige Liv, der er her paa Værftet fra tidlig Morgen til Eftermiddagens sene Timer, somme Tider Natten med.

Nakskov Skibsværft er beliggende ved Indgangen til Nakskov Havn og ligeoverfor Indsejlingen til Nordsø-Kanalen. Det er anlagt paa et Areal, der er indvundet ved Oplydning, sydvest for Havnen.

For 300 Aar siden, i 1630, grundlagde Kong Christian den 4de et Skibsværft ved Indsejlingen til Nakskov og antog en skotsk Skibsbygger, Daniel Sinclair, som byggede et stort Antal Skibe til hans Flaade. Siden disse Dage har mange Skibe forladt Nakskov Havn. De gamle Købmænd fra Hansastædernes Tid, særlig de fra Lybeck, gjorde paa de Tider store Forretninger med Byen, og paa Grund af dens ualmindelig centrale Beliggenhed, lige ved Indgangen til de baltiske Stater, blev Byen en travl Forretningsplads, og en betydelig Flaade bar Nakskovs Navn over Havene.

I 1916 etableredes Nakskov Skibsværft for Bygning af moderne Skibe, og Skibsværftet byggedes gennem de næste 2 Aar. Værftet omfatter baade et Jernskibsværft og et Træskibsværft. Sidstnævnte har to Beddinger til Skibe paa 600 Tons og en til Skibe paa 200 Tons, samt en Ophalerbedding for Skibe paa indtil 800 Tons. — Jernskibsværftet har 4 Beddinger til Skibe paa henholdsvis 5,000—9,000—10,000 og 12,000 Tons. Endvidere findes der en Flydedok til Skibe paa indtil 14,000 Tons. Det Areal, hvorpaa Skibsværftet er beliggende, er paa 14 Tdr. Land. Der er opført en Række store Bygninger, Maskinfabrik, Grovsmedie, Værksteder, Lagerbygninger m. m. Lige overfor Beddingerne paa den modsatte Side af Havneløbet har Værftet erhvervet 30 Tdr. Land, hvorpaa man har opført en Arbejderby.

I 1919 løb det første Skib, Dieselskibet »Mexico« af Stabelen, og siden da har mange Skibe af enhver Størrelse og Udførelse forladt Værftet, og et stort Antal Skibe er blevet repareret her.

Vi fremfører af Interesse her, at Nakskovs Beliggenhed er saa god, at der herfra og til Holtenu, der er Endestationen for Nordsø-Kanalen, kun er 4 Timers Sejlads med Damper

Vi skal fremføre enkelte af Skibsværftets Frembringelser: 4 store Passagerdamperc til det Østasiatiske Kompagni, der benytter disse i deres regulære Rute mellem Bangkok og Europa. Disse Skibe har vundet megen Anerkendelse, og paa Grund af deres ypperlige Udstyrelse søges de meget af det rejsende Publikum til Østen. Et stort Antal Motorskibe fra 6 til 14,000 Tons Dødvægt. Særlig Standardtypen paa 9,000 Tons er fremstillet, og af denne har Orient Compagniet i København faaet 6 Stkr. og »Norden« 2 Stkr. Forskellige Motortankskibe, deriblandt »Mexico«, der er leveret til det Østasiatiske Kompagni i 1921 og var det første Motortankskib, der er bygget paa skandinavisk Værft. Til The Siam Navigation Co. i Bangkok er leveret forskellige smaa Passager- og Fragtmotorskibe, der er beregnet til Rejser i Troperne. Endvidere Kabeldamperen »Store Nordiske« til det Store Nordiske Telegraf Selskab i København, Jernbanefærgen »Mommærk«, Motorfærgen »Mon« og »Gertrud Rask« til det danske Handelskompagni i Grønland.

Det er givet, at en saa stor Virksomhed som Skibsværftet i allerhøjeste Grad maa præge den By, hvori det er beliggende, og det er da ogsaa Tilfældet for Nakskovs Vedkommende. Mange er de Hænder, der ved dettes Frembringelser beskæftiges, og ca. 1100 Mennesker er knyttet hertil. — Værftets Direktør er: H. P. Berg.

NAKSKOV KOMMUNALE SKOLEVÆSEN. Som de fleste andre større Byer fik Nakskov i Middelalderen en Latinskole, men hvornaar denne er oprettet vides ikke, idet dens Oprindelse taber sig i Tiden før Reformationen. Skolen har fra første Færd haft sin Plads paa Kirkegaardens nordvestlige Hjørne. Nogen stor Institution var den gamle Latinskole ikke, og det var ogsaa alle Dage smaat med Anseelsen. De Kaar, som Disciplene og Lærerne fristede, var heller ikke egnede til at skabe Anseelse. Det hele Skolevæsen blev opretholdt ved Gaver og Almisser fra Borgerne. Den 14. Maj 1576 fik saaledes de fattigste af Skolebørnene i et Antal af 70 udleveret Tiggertegn, der skulde bæres synligt som et Slags Autorisationsstempel, naar Børnene gik ud for at tigge deres Føde. Disciplene var forpligtede til at ringe med Kirkens Klokke og til mod en Betaling, der tilfaldt Skolen, at synge og paradere i deres lange, sorte Kapper ved fornemme Folks Begravelse. Klokke-ringningen slap Disciplene fri for allerede 1677, men Sangen og Paraden ved Begravelser holdt sig over et Hundrede Aar længere. Pengepungen gjorde dog ikke alene Udslaget, naar der var Tale om Latinskoledisciplenes Medvirken, thi Enevælden, der jo var stærk i at udstede Forskrifter til Begrænsning af Folks Flotheder, greb ogsaa ind paa dette Omraade. I en af Kong Frederik den 3. udstedt Anordning vedrørende Begravelser hedder det saaledes: »Gejstlige og verdslige Øvrighedspersoner samt de fornemste Købmænd, maa have den hele Skole (Latinskolen) med Kapper paa for deres Lig. Alle andre skal lade sig nøie med den gemene Skole (Fattigskolen), enten hel eller halv«.

Nakskov-Latinskole var fra sin første Begyndelse anlagt med kun 4 Klasser og et Lærerpersonele bestaaende af en Rektor og to Hørere. Den 12. December 1806 udstedtes der en kgl. Forordning om, at Latinskolen i Nakskov skulde gaa over til at være en Middelskole. Rektoren skulde fremtidig kaldes Overlærer, og Skolen skulde ikke alene staa aaben for Elever, der vilde gaa den studerende Vej, men for enhver, der ønskede en videre Uddannelse. Middelskolens latinske Elever skulde ikke mere dimitteres til Akademiet, men tit Optagelse i en »fuldstændig lærd Skole«, f. Eks. Latinskolen i Nykøbing. Middelskolen var et Forsøg, men Resultatet var ikke tilfredsstillende og i 1815 opstod den atter som Latinskole. Den 28. September 1838 blev det paabudt, at Latinskolen skulde nedlægges fra 30. September 1839, og dermed var Nakskov Latinskoles Saga ude. Dens Bygning og Inventar overgik til Kommunen, og det samme var Tilfældet med en Del af dens Indtægter.

Af Byens øvrige gamle Skoler maa først nævnes »den gemene Skole«, der kun meddelte Eleverne et Lavmaal af Kundskaber. Katekismus var Hovedfaget, og det var ret almindeligt, at Skoleholderen selv ikke kunde andet.

Foruden Latinskolen og den gemene Skole havde det gamle Nakskov som før berørt en Privatskole, der var oprettet 1722. Før den Tid var det almindeligt, at Børn, som ikke var bestemt til at skulle studere, først blev sat i den gemene Skole og derefter i Latinskolen i nogle Aar. Det siger sig selv, at denne Sammenroding gav et meget slet Resultat. Skolen hed oprindeligt »Den danske Christendomsskole samt Regne- og Skriveskole«, men i Folkemunde fik den Navnet »Den danske Skole«. Ved kgl. Brev af 20. April 1728 fik den blandt andre Friheder Tilladelse til under Aftensangen i Kirken Onsdag, Fredag og Søndag at ombære en Bøsse samt til at udsætte Bækken ved Kirkedøren hver Skærtorsdag. De første Aar havde Skolen lejet sig ind et Sted i Byen, men 1729 fik den sit eget Hus, der købtes for 266 Rigsdaler og 4 Mark. Skolehuset laa, hvor nu Ejendommene Søndergade Nr. 7 og 9 ligger. I denne Ejendom havde Skolen til Huse indtil 1802, da Huset blev solgt ved offentlig Auktion for 800 Rigsdaler.

Den gamle Latinskolebygning paa Kirkepladsen var ved Latinskolens Flytning bleven solgt til Md. Kølle, der lod den indrette til en Arbejdsanstalt og skænkede den til Kom-

munen. Det gik ikke saa godt med Anstalten, og en Del af Lokalerne blev atter taget i Brug til Skole. Der var nylig oprettet en Borgerskole, hvori den danske Christendomsskole gik op, og det var denne Skole, der i 1802 flyttede ind i den gamle Latinskoles øverste Værelser. Kort efter rykkede ogsaa den gemene Skole eller Fattigskolen ind i den gamle Latinskolebygning. En ny Skoleplan traadte i Kraft i 1842. I Latinskolebygningen paa Hjørnet af Vejlegade og Ølkarsvej oprettedes en kommunal Borger- og Realskole. Den gamle Borgerskole blev udvist af Skolebygningen paa Kirkepladsen, der nu udelukkende blev forbeholdt Fattigskolen eller Friskolen, som den for Eftertiden hed. I 1842 købte Borgerskolen Købmand Wulffeldts Hus paa Hjørnet af Tilegade og Kattesundet for 1600 Rigsdaler og lod i øverste Etage indrette 3 Klasseværelser og i nederste Bolig for Kateketen og Andenlæreren. Før Indførelsen af denne nye Ordning var Byens ca. 300 skolepligtige Børn fordelt saaledes: i Friskolen 140, i Borgerskolen 100, privat undervist i Hjemmene ca. 40, i Latinskolen ca. 20. Det er klart, at den Konkurrence, som Oprettelsen af den kommunale Borgerskole paaførte den private, maatte virke ødelæggende for denne, og det varede da heller ikke længe, før den ophørte at eksistere. Det gik til paa den Maade, at Kommunen — antagelig 1845 eller 46 — overtog den private Borgerskoles Ejendom, hvorefter Skolebygningen i Vejlegade udelukkende blev Realskole. Bygningen i Tilegade blev anvendt til Borgerskole, medens Friskolen fremdeles havde til Huse i den gamle Latinskole paa Kirkepladsen.

I 1873 blev den gamle Realskole i Vejlegade nedrevet. Paa Grunden opførtes den nye Realskole med Plads baade til Realskolen og Borgerskolen, som nu flyttedes derved. Samtidig opførtes den store Folkeskole paa Ølkarsvej og den 300-aarige Latinskolebygning paa Kirkepladsen blev nu endelig kasseret som Skolebygning, idet Friskolen eller — som den nu hed — Folkeskolen flyttede ned i de nye store Lokaler. Begge de nye Skolebygninger var paa to Etager og blev forbundet med en enetages Bygning mod Ølkarsvej, der rummede den fælles Gymnastiksal. 1896 opførtes paa Nørre Boulevard »Den borgerlige Pigeskole« med 4 — senere 5 — Klasseværelser, Lærerindeværelser og Bolig for en Pedel. Denne Bygning solgtes i 1914 til Redaktør Haugner. I 1914 byggedes det store nye Komplex af Skoler. Først opførtes paa Rødbyvej en Forskole med 4 Klasseværelser, Lærerværelser m. m., der toges i Brug i 1914. Aaret efter opførtes lige overfor Elektricitetsværket det nye Gymnastikhus, der tillige rummer en Skoletandklinik, et Værelse til Skolelægens Undersøgelser, en Badeanstalt for Børnene og en Folkebadeanstalt. 1914—16 rejstes det store 3-etages, vinkelformede Bygningskompleks paa Elektricitetsvej, der rummer 25 Klasseværelser samt nogle større Lokaler, der benyttes til Undervisning i Haandgering, Tegning, Sang, Naturhistorie og Fysik, samt Lokale til Musikundervisning.

EJVIND SUNDBO, Overlærer,

f. d. 2. Marts 1888 i Hjørlande, Son af Redaktør J. P. S. gift 1917 med Mette Marie Vestergaard. Arbejdede ved Landvæsen og Mejerbrug til 1906, tog Lærereksamen fra Blaagaard Seminarium i 1910, Vikar i Fredericia, Vikar i Esbjerg 1910, Timelærer samme Sted 1912, fast ansat 1913, efter forskellige Kursus i Dansk, Sløjd og Gymnastik, Naturhistorie og Botanik blev særlig Sløjd og Gymnastik taget op som Hovedfag. Bestyrer ved Esbjerg kommunale Dagarbejdsskole indtil 1. April 1926, siden da Overlærer ved Nakskov kommunale Skolevæsen.

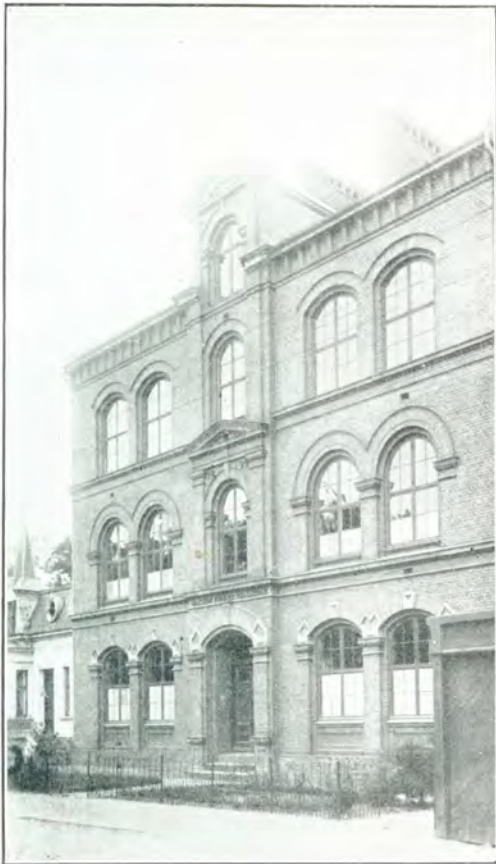
Her er endvidere Lærer- og Lærerindeværelser, Kontorer samt i Kælderen store Lokaler til Køkkenskoleundervisningen. I 1917 opførtes Forskolen paa Taarsvej, der indeholder 6 Klasseværelser samt de nødvendige Lærerværelser m. m. Landsognets tidligere Skole i Abildtorpe er ligeledes indrettet til Forskole. Alle de nye Skolebygninger, som opførtes i 1914—17 har tilsammen kostet ca. 450,000 Kr.

Skolevæsnet er inddelt i: Forskolen, den egentlige Folkeskole, Mellemskolen og Realskolen samt Gymnasiet. Det ledes af Rektor J. Chr. Paulsen.

Undervisningen er — siden 1905—07 — gratis i alle Klasser, og Børnene faar ligeledes uden Vederlag udleveret Bøger og andet Skolemateriale.

NAKSKOV PRIVATE REALSKOLE er oprettet i Aaret 1850. Oprettelsen skete ved, at daværende Distriktslæge Miller engagerede en Lærerinde Frk. Løvensøn til at undervise sine og et Par andre Familiers Døtre. Da hun i Aaret 1854 fik en Klosterplads i Odense, overtog en Frk. Kieler Eleverne. Hun dannede en selvstændig Skole, som først havde Lokaler i Købmand K. Knudsens gamle Ejendom paa Torvet. Da Elevantallet stadig voksede, flyttede hun til en større Ejendom, Nr. 11 ved Nordenkirke. Der holdt hun saa Skole til 1878, da hun paa Grund af sin Alder overdrog den til en Frk. Bache. Skolen optog nu Børn fra 9 Aar og var delt i 3 to-aarige Klasser. Bestyrerinden og et Par ganske

unge Lærerinder havde omtrent hele Undervisningen. Der blev særlig lagt Vægt paa Sprog. I 1888 flyttede Skolen til Nørre Boulevard (Svendehjemmet) nu Nr. 32. Paa Grund af nogle Forældres Utilfredshed med, at Skolen ikke holdt nogen afsluttende Eksamen, trak Frk. Bache sig i Begyndelsen af 1893 tilbage og solgte Skolen til Frk. Ishøj, som imidlertid døde samme Efteraar af Lungebetændelse. Kort Tid forinden Frk. Ishøj's Tiltrædelse var Skolen igen flyttet, denne Gang ud paa Vejlegadebro i afdøde Købmand C. P. Christensens Ejendom (Nr. 4). Efter Frk. Ishøj's Død solgte Arvingerne Skolen til et Udvalg, bestaaende af Skoleinspektør Matthiesen, Købmand J. F. Thorsen, Overretssagfører Zwick, Redaktør Erhard Frederiksen og Pastor Munck. Sidstnævnte havde saa Skolens pædagogiske Ledelse i et halvt Aars Tid, indtil Frk. Otilie Jespersen overtog Ledelsen. Nu var Skolens Lokaler igen for utilstrækkelige, og Udvalget skred saa til Opførelsen af en selvstændig Skolebygning. Der blev købt en Grund ud mod Nørre Boulevard. Bygningen blev paabegyndt i 1894 og indviet i 1895. Det er denne kønne og solide Bygning, som danner Fundamentet for den nuværende Nakskov private Realskole, saaledes som den

Nakskov private Realskole.

saa ud til 1907, da der blev bygget yderligere en Etage paa. Skolens officielle Navn var nu »Nakskov Døtreskole«, skønt den optog baade Drengene og Piger fra 6 Aars Alderen, dog at Drengene efter 2 Aars Forløb overflyttedes til den kommunale Realskole. Frk. Jespersens Helbred taalte imidlertid — som saa mange andre — ikke det lollandske Klima, hvorfor hun opgav sin Virksomhed her og rejste i 1897. Hendes Efterfølgerske blev Frk. M. Moldenhawer, der var Bestyrerinde, indtil hun i 1904 afkøbte Udvalget Skolen. Den 24. April 1903 kom Loven om højere Almenskoler, en Lov, der som bekendt fik Følger af forskellig Art. I Nakskov havde den kommunale Realskole hidtil i fremtrædende Grad været forbeholdt Drengene af Byens bedrestillede Borgerskab. Almenskoleloven betød en brat og kraftig Demokratisering af den hidtil relativt eksklusive Realskole, og denne Forandring tiltalte ikke uden videre det dengang endnu stærke Højrebourgeois. Drengenes »Mellemskoletonen« harmonerede ikke med »Døtreskoletonen«, og denne var nu engang efter adskillige Hjemms Opfattelse en Kende højere og mere velklingende end hin. Ud af denne Hjemmenes Reaktion mod det nye voksede Trangen til en privat Forældreskole, fælles for Drengene og Piger, og med Mellemskole- og Realskoleeksamen som Afslutning.

H. P. Neisig.

Det laa da nær med Døtreskolen som Basis at oprette en saadan Skole. Der dannedes en Forældrereds af Garanter for Skolens Oprettelse og Drift og nedsattes en Bestyrelse. »Døtreskolen« blev afkøbt Frk. Moldenhawer, og af en stor Villahave købtes en Grund bag ved Skolebygningen og lagdes til Skolens Grund. Skolebygningen fra 1894 fik en 3. Etage bygget paa, og der opførtes en Gymnastikbygning med Sløjdsal. Efter Sommerferien i 1907 kunde Nakskov private Mellems- og Realskole tages i Brug. Skolen begyndte med over 200 Elever, hvilket vel maa siges at være et Særsyn. Cand. phil N. H. Pinborg blev ansat som Skolens Bestyrer, og Frk. Moldenhawer fulgte med over i den nye Skole som Inspektrice. Frk. Moldenhawer forlod Skolen i 1908 og Pinborg i 1909. Nu stod Skolen uden Bestyrer, og da var det, at Skolebestyrelsen forhandlede med Neisig og Jepsen om at overtage Skolen. Forhandlingerne sluttede med Salg af Skolen til de forannævnte. Et Aar efter forlod Jepsen Skolen og fik Ansættelse i Jylland. I 1920 erhvervede Neisig alene Skolen paa Ejendommen. — Et Par Aar havde Skolen en Børnehaveafdeling, men opgav atter denne.

Da Neisig og Jepsen overtog Skolen, fik denne 100 Kr. i Tilskud fra Kommunen og 400 Kr. fra Staten. Det gamle konservative Nakskov Byraad forhøjede Tilskudet til 1000 Kr., og det efterfølgende Demokrati satte Tilskudet op til 3000 Kr., men dette er Aar for Aar dalet, indtil det nu kun er paa 500 Kr. — Skolens Ejer er Fru Anine Neisig.

Skolebestyrer Asger Neisig er født den 31. Maj 1892 i Brønderslev som Søn af Skolebestyrer H. P. Neisig. Tog Mellemskoleeksamen 1907, lærte Snedkerfaget fra 1907—12, tog Lærereksamen fra Silkeborg Seminarium 1915, var Lærer ved Kjellerup private Realskole fra 1915—19, var Inspektør og Medbestyrer ved Nakskov private Realskole fra 1919—29, Leder af samme siden 1921.

Asger Neisig.

NAKSKOV TEKNISKE SKOLE er begyndt i Oktober 1855 under saare beskedne Forhold. I Skolebestyrelsens ældste Forhandlingsprotokol findes følgende Tilførsel for 3. Februar 1860: »Det viste sig, at Skolens Formue bestod af en Sparekassebog lydende paa en Kapital af 550 Rigsdaler, som var blevet frembragt ved en Tombola, som var afholdt paa Raadstuesalen i Julen 1854 til Fordel for Skolen, arrangeret af Haandværkerbestyrelsen, hvortil samtlige Haandværksmestre i Nakskov velvillig havde forarbejdet og skænket en Mængde nyttige og smukke Genstande, ligesom mange Medborgere og Medborgerinder skænkede mange nyttige og værdifulde Genstande i dette veldædige Øjemed. Hele Arrangementet fandt en saare velvillig Optagelse i Byen, og der indkom den betydelige Kapital«.

Da Skolen nu har bestaaet i 5 Aar, er forbrugt af den Kapital til Skolens Forbrug 270 Rigsdaler, endskønt Lærerne fra Real- og Borgerskolen have gratis undervist i Skolen.

Teknisk Skole.

D'Hrr. Lærere der især havde vist Skolen megen Opmærksomhed og ofret deres Tid, maa bemærkes: Hr. cand. theol. Friis, Hr. Lærer Thomsen, Hage, Thorstensen, Christensen, Priergaard, Holst og Poulsen.«

Der undervistes i Aarene 1855 til 60 hver Søndag Eftermiddag fra Kl. 4 til 6, hvilket i 1861 forandredes til 2 Timer Mandag Aften. Fagene var Skrivning og Tegning efter Fortegninger. Der afholdtes enkelte Foredrag af Sognepræst Petersen. Som Lokale benyttedes et Klasseværelse i Kommuneskolen, og Elevernes Antal var omkring 20.

I Aarene 1855 til 59 afholdt Skolen sine Udgifter af den fornævnte Kapital uden anden væsentlig Indtægt og klarede sig endda godt.

Vi skal fremføre et Par Tal over Lærerlønninger: I 1861 udbetaltes 28 Rigsdaler til 4 Lærere. I 1890 til 11 Lærere 1400 Kr. og til Forstanderen 350 Kr. I 1914 til 16 Lærere 4600 Kr. og til Forstanderen 1700 Kr.

Skolens første Vedtagter er fra 1870 og ændredes i 1885 og 1894. Bestyrelsen bestod indtil 1894 af 6 Medlemmer, og derefter af 7.

I Aaret 1882 fik Skolen sin egen Bygning, der opførtes under Ledelse af Formanden, Murermester Nicolaj Petersen. Midlerne tilvejebragtes dels ved Overskud fra en Basar, der gav ca. 2400 Kr., dels ved Tilskud fra Staten og ved Laan. Bygningen indeholdt 3 større og 2 mindre Klasseværelser samt Bolig for Skolebetjenten. I 1897 opførtes en Tilbygning

med 3 store Klasseværelser, og endelig i 1913 en betydelig Udvidelse. Skolen op tog indtil 1870 kun Haandværkslæringe, men derefter ogsaa Svende og ukonfirmerede Drengene.

I 1888 ansattes Lærer S. Hansen som Forstander og fungerede som saadan med paa-skønnelsesværdig Interesse og Dygtighed til 31. Marts 1904, da Bestyrelsen ønskede Skolens Ledelse overdraget til en teknisk, teoretisk og praktisk uddannet Mand, der kunde forestaa og undervise i en Dagskole. Som Forstander blev derefter antaget Arkitekt L. Larsen, der siden 1904 har forestaaet og fremdeles leder Skolen.

Skolen var indtil 1897 kun Aftenskole med 2 Timers Undervisningstid hver Søndags Aften, nemlig fra 8 til 10 eller 7.30 til 9.30. I 1897 oprettedes forsøgsvis en Dagklasse for Malere, der med et Par Afbrydelser senere fortsattes, og 1. November 1900 en Dagklasse for Bygningshaandværkere med Arkitekt Kildegaard som fast Lærer.

Aftenskolen begynder og slutter henholdsvis 1. Oktober og 31. Marts. Dagskolen 1. November og 31. Marts.

Skolen er stadigvæk gaaet frem i Elevantal, og Undervisningen er forbedret. Der findes en særlig Klasse, der forbereder Eleverne til almindelig Maskinisteksamen, og der er oprettet en Klasse for Barberere. En af de sidst oprettede Fagklasser er Typografernes

Det skal bemærkes, at der indenfor Dagskolen er to Afdelinger, første Afdeling er en fuldstændig Skole for Bygningshaandværkere, hvor der bl. a. undervises til Konstruktør-

L. Larsen,
Forstander.

H. A. Jørgensen,
Formand.

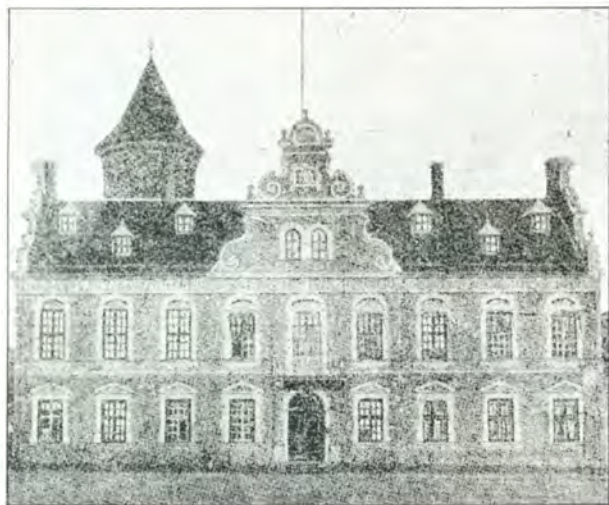
eksamen. Fuldstændig Dagskole betyder, at Eleverne i de første 2 Aar kan faa Undervisning saaledes, at de kan fortsætte paa en af Landets første Dagskoler som 3die Aars Elever. Endvidere er der Dagskole for Malere, og denne Afdeling er nærmest en Fagskole. Den 1. Oktober 1930 holdt Skolen 75 Aars Jubilæum, og der fandtes den Gang 300 Elever.

Skolen er selvejende, og den støttes med faste Tilskud fra Staten, Amtet, Nakskov Kommune, Nakskov Haandværker- og Industriforening, Lollands Spare- og Laanebank og Landmandsbankens Nakskov Afdeling. Formand for Skolens Bestyrelse er Snedkermester H. Alf. Jørgensen.

Snedkermester H. Alfred Jørgensen er født 1874 i Nakskov. Har haft Forretning siden 1905. Har været Byraadsmedlem siden 1923, er Formand for Teknisk Skole, Arbejdsgiverforeningen, Grundejerforeningen og Snedkermesterforeningen. Er Bestyrelsesmedlem i Centralforeningen for Snedkermestre, i Fællesforeningen af Danmarks Snedkermestre og Næstformand i den konservative Vælgerforening.

NAAR Byens første Raadhus er bygget, vides ikke, men det var i 1590 saa medtaget, at det var nødvendigt at bygge et nyt. I den Anledning indgik Borgerskabet med et Andragende til Christian den 4des Formynderregering om at faa Skattelettelse. Svaret herpaa, der er dateret Koldinghus den 4. August 1590 og egenhændig underskrevet af Rigsraaderne Niels Kaas, Peder Munch, Jørgen Rosenkrands og Christoffer Walkendorff, findes endnu i Byens Arkiv. Hovedindholdet af dette interessante Dokument er saalydende:

Vi Christian den 4. af Guds Naade o. s. v. gøre vitterligt: »Efter os elskelige Borgmestre og Raadmænd udi vor Købstad Nakskov udi vort Land Lolland haver underdanigst ladet give til Kende, hvorledes de agter nu med det første at lade begynde at opbygge et nyt Raadhus og en ny Port og ellers udi andre Maader samme vor Købstad at ville forbedre, og efterdi de selv ikke ere ved saadan Formue, at de saadant kunde udrette og uden Vor naadigst Hjælp afstedkomme. Da paa det første Vore Undersaatter i fornævnte vor Købstad maa desbedre komme med fornævnte deres Bygning afsted og komme dermed til Ende, haver vi af vor synderlige Gunst og Naade bevilget og tilladet og nu med dette Vort aabne Brev bevilge og tillade at fornævnte vore Undersaatter, menige Borgere og Indbyggere udi foranførte Nakskov maa og skulde herefter være givet fri og forskaanet for deres aarlige Byskat udi tre samfulde Aar ret efter dette Vort Brevs Datum at regne. Dog skulde de være forpligtiget samme deres Byskat at anvende paa fornævnte deres Raadhus, Porten og andre Byens nødvendige Bygning«.

Nakskov Raadhus.

Det Raadhus, der opførtes for den saaledes eftergivne Byskat, stod i 200 Aar, men var til Slut meget forfaldent. Til sidst var Mure og Træværk saa skrøbeligt, at Arrestanterne havde let ved at undvige, hvilket var dobbelt slemt, da Nakskov-Arresten var den eneste i hele Stiftet. Det gamle Raadhus betegnes iøvrigt som »en stor, men ikke anseelig Bygning«. Tingstuen var smykket med forskellige Tegninger og dertil hørende Vers, der havde til Opgave at lægge de forskellige Parter deres Ansvar stærkt paa Sinde.

Under et Billede, der viste Satan i en sort Sky, stod:

VIDNERNE

*I Vidner, I som skal de mørke Sager klare
 med Syn og Hørelse skal Sandhed aabenbare,
 I vel maa grue, naar at Eden læses op
 Og hvert et Haar maa staa paa Eders Hovedtop,
 O, sværker aldrig dog for Venskab, Frygt og Penge,
 Der staar den Satan som vil Helved-Lænken slenge
 Paa hver løgnagtig Sjæl, thi vidner ret og klart
 Det gælder Eders Sjæl og Himmeriges Part.*

Den næste Tegning var en Krone med tvende Sværd over Kors og under Sværdfæstene en Vægtskaal med lidt Udslag til venstre. Derunder stod:

DOMMERNE

*Sid ned, betænk Dig vel, Du, som i Dommer-Sæde
 Skal udi Kongens Navn Hans Stol i Retten klæde,
 Her har Du Kongens Lov, her har Du Myndighed
 Fra Rettens rene Spir som ingen Uret ved.*

*Din Gud som alting ser med et retfærdigt Oje
Han ser dit Sind og Hu og Dine Tanker nøje,
Om for en mudet Haand Du Retten drejer om
Da tænk Du fældte her din egen Blode-Dom.*

Under en Tegning, der viste Frederik den 4des dobbelte Navnetræk med Krone over og omgivet med tvende Laurbærgrene, stod:

LOVEN

*O, rene danske Lov, Du Rettens søde Kærne
Du al Retfærdigheds Nordledning, Lys og Stjerne,
Du Middelpunkt udi al Jordens Cirkel-Ret
Som af Kong Christian den femte vel blev sætt.
Din Grund, din Orden, og din Billighed i Domme
Gør Afsky for en Skalk, en Trøst for alle Fromme,
Gid du for Ret og Skel i Evighed bestaar
Og aldrig Uheld af et Mømme Ansigt faar.*

Jacob Erichsen.   Aa. 1730.   Peder Trolle.

Saa kom et kompliceret Billede, der viste to Øjne, to Hjerter og to Hænder i en Sky. Højre Øje græd og Taarerne faldt paa det højre Hjerter, der hang i en Kæde, som omfattedes af højre Haand, der rakte ud af Skyen. Venstre Øje var blindt, under det hang venstre Hjerter i Kæde, medens venstre Haand slog det med et Ris. Underneden stod:

SAGVOLDERNE

*Alt det, som Klammeri, ja Kiv og Trætte volder
Det er for Dit og Mit, hver paa sin Mening holder
Og stræber yderligt af al sin Kraft og Maagt
At han udi sin Pung kan faa sit Hjertes Agt.
Kom frem og lad din Sag af Ret og Sandhed tale
Og lad saa Lurifax mod Billigheden gale.
Gud styre Retten saa, man ser hans Ræve-Ham
Og Du faa Ret, men han faar velfortjente Skam.*

Den sidste Tegning viste et Hjerter hængende i en Kæde i Enderne af tvende Laurbærgrene med et Sværd over og med Spidsen vendende ned imod Hjertet. Teksten lød:

PROCURATORERNE

*I svoren Lov-Mænd, I, som skal i Sagen tale
Og Sandhed, Ret og Skel med ægte Farve male,
I, som for Sandhed og for Retten fægte vil
Man Ære, Løn og Tak bør Eder lægge til,
Men I, som Retten vil med Uret overdække
Og Sandheds Kraft med en løgnsvadsig Tunge svække,
I er et Helved Pak og Satans egne Børn
Der burde strikkes op for Krager, Ravn og Ørn.*

I Aaret 1723 opførtes det tredie Raadhus, der fra Begyndelsen af var meget slet indrettet. Af de 8 Arrester var de 6 i en dyb og fugtig Kælder, der ganske vist gjorde det umuligt for Fangerne at undslippe, men rigtignok tillige berøvede dem Sundhed og Helse. Brandfaren i dette Hus var saa stor, at man ikke turde opbevare Byens Penge og vigtige Papirer i Raadhusarkivet, men anbragte dem ude i Byen. Det fjerde Raadhus blev bygget i 1840 og var nok ikke stort bedre bevendt end dets Forgænger. Endelig i 1874 opførtes det Raadhus, som den Dag i Dag ligger paa Byens Torv, og altsaa er Byens femte Raadhus.

NAKSKOV TING- OG ARRESTHUS er opført i Aarene 1920—21 og taget i Brug den 5. Juni 1921. Det har Lokaler for Dommeren, Politimesteren, Stats- og Kommunalpolitiet samt Forligskommissionen.

Dommer er Lars Andersen, R. af D. Politimester er Johannes Becker Olsen, og Arrestforvarer er S. Pallesen.

LARS ANDERSEN, Dommer, R. af D.,

født 28. Januar 1859 i Kastrup ved Hølbæk som Søn af Gaardfæster Anders Johnsen Sorensen og Hustru Ellen født Christensen. Gift 1891 med Anna Marie Kirstine Wissing fra Struer. Student 1879, cand. jur. 1886, Assistent paa Kongens Fogedkontor i København til 1887, Fuldmægtig ved Randers Byfogedkontor fra 1887—91, Fuldmægtig ved Lunde—Skam Herreder i Odense fra 1891—1911, Herredsfoged i Lollands Sønder Herred fra 1911—19. Dommer i Nakskov Købstad med Lollands Norre samt Sønder Herred siden 1. Oktober 1919.

Politimester Johannes Becker Olsen er født den 17. Juli 1879 i Ballerup som Søn af Dyrslæge A. Olsen og Hustru født Andersen. Gift 1901 med Sophie Thomsen fra Frederiksdal. Student fra Borgerdydskolen 1898, cand. jur. 1904, Fuldmægtig ved Hølbæk Amt 1904, ved Serø Amt 1908, ved Maribo Amt 1910, Politimester i Nakskov Købstad samt Lollands Norre og Sønder Herreder fra 1922.

Arrestforvarer S. Pallesen er født den 9. November 1889 i Funder. Var kommunal Politibetjent i Nakskov fra 1. December 1919 til 1. Maj 1927.

SYGEHUSVÆSENET I NAKSKOV. Allerede i 1798 skete det første Tilløb til Oprettelse af et Sygehus i Nakskov, idet der, som Følge af Forekomsten af en Mængde Syfilistilfælde i Utterslev Sogn, blev indrettet et midlertidigt Sygehus i Bredgade under Navnet »Halsted Amts Sygehus«, dog udelukkende beregnet for Befolkningen i det daværende Halsted Amt.

Det næste, der ses at være sket, er, at Byens Fattigvæsen i 1830 erhvervede en Ejendom i Bibrostræde og indrettede den til et Sygehus for Byen. »Nakskov Købstads Sygehus«, som dets officielle Navn var, var saaledes væsentlig beregnet for de Fattige, men modtog ogsaa mod Betaling andre Syge fra Byen.

Med Hensyn til Amtets Sygehus skete den Udvikling, at man efterhaanden ogsaa modtog andre Syge fra Landet end Syfilispatienter, saaledes at Institutionen lidt efter lidt gik over til at blive et almindeligt Sygehus. I 1854 blev det ombygget og udvidet. Det ses ikke, hvor stort dette Sygehus har været, men det var i hvert Fald kun opført i een Etage. Det var stadig fortrinsvis beregnet for det tidligere Halsted Amt, men ifølge Reglementet af 15. August 1854 modtoges ogsaa Patienter fra Maribo Amts øvrige Landkommuner, og naar der var mindst 2 Pladser ledige, tillige Patienter fra Nakskov By, Stiftets andre Købstæder og Kommuner udenfor Stiftet, men kun efter særlig til Bestyrelsen indsendt Begæring og mod en særskilt af denne fastsat og af Amsraadet approberet Betaling til Sygehuset.

Den ovenfor omtalte Ordning af Sygehusvæsenet med 2 Sygehuse, der dog, som det fremgaar af de endnu eksisterende gamle Protokoller, ikke har været nær fuldt belagte, bestod indtil 1877. Forhandlingerne mellem Amt og By om en Sammenlægning af Sygehuse begyndte i 1875 og resulterede i Salg af Byens Sygehus og Paabygning af en Etage paa Amtssygehuset, der derefter rummede 23 Senge og fik Navnet »Maribo Amts og Nakskov Bys Sygehus i Nakskov«. Ejendomsforholdet blev ordnet saaledes, at Amtet var interesseret med $\frac{2}{3}$ Del og Købstaden med $\frac{1}{3}$ Del, i hvilket Forhold ogsaa Driftsudgifterne fordeltes paa Amtskommune og Købstadskommune.

Det gamle Sygehus i Bredgade.

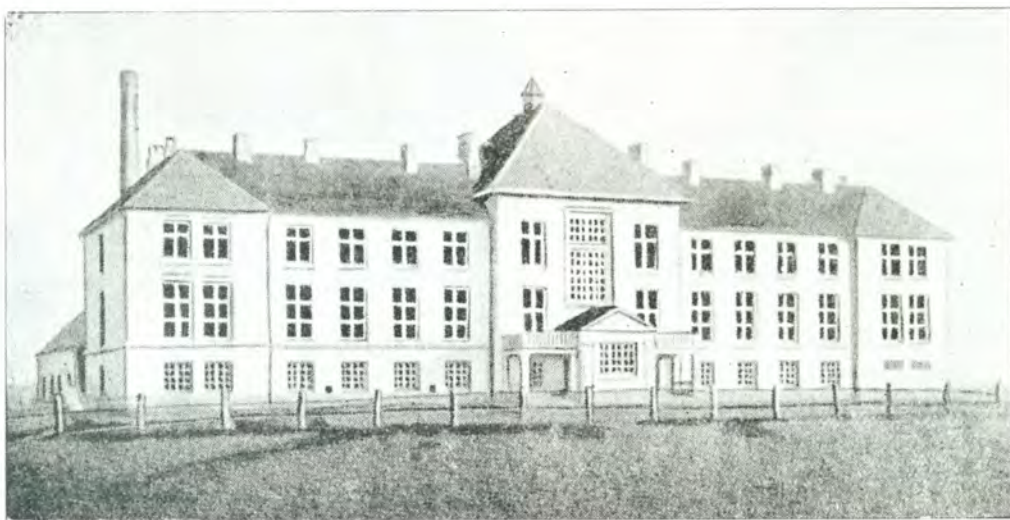
Der blev i den Tid ikke gjort den Brug af Sygehuse, som vi kender det nu, og man kunde da ogsaa, omend i de senere Aar under mindre tilfredsstillende Forhold, klare sig med Sygehuset i Bredgade alene indtil i Halvfemserne.

Paa dette Tidspunkt (1893) blev Epidemisygehuset bygget. Det blev lagt udenfor Byen, paa Færgelandet, uden noget Fællesskab med det almindelige Sygehus, men opførtes paa Grundlag af det samme Overenskomsthforhold mellem Amt og By som Sygehuset. Epidemisygehuset, der er opført af røde Sten og med Skifertag, blev bygget efter Tegning af Arkitekt Glahn og bestaar endnu i samme Skikkelse som den Gang. Det rummer Plads til 35 Patienter. Læge ved Epidemisygehuset er siden November 1921 Kredslæge F. Berg. Det har flere Gange været droftet at nedlægge Epidemisygehuset og opføre et nyt i Forbindelse med det almindelige Sygehus, idet Bygningen er forældet, og Beliggenheden umiddelbart ved større industrielle Virksomheder og store Kulpladser er uheldig, men Planernes Realisation er stadig udskudt væsentligst af økonomiske Grunde, men ogsaa fordi Epidemisygehuset særlig i de senere Aar kun har haft en meget ringe Belægning.

Efter dette lille Spring ind i Nutiden gaar vi igen tilbage til Tiden omkring Aarhundredskiftet, hvor der atter ses at have været Røre om Sygehusspørgsmaalet. Der blev droftet forskellige Muligheder for en Forbedring af Forholdene, men først i 1910 sker Vedtagelsen om Opførelse af et nyt Sygehus. Dette, der danner Kernen i det nuværende, blev

opført paa Svingelsgaardens Jorder Nord for Byen ved den nuværende Hoskiærvej. Det var normeret med 52 Sengepladser og opførtes efter Tegninger af Arkitekt Glahn. Det blev taget i Brug i 1912.

Fra den tidligere ganske ringe Benyttelse af Sygehuset finder der nu pludselig For-dobling af Belægningen Sted, og Stigningen fortsattes derefter jævnt til man i 1917—18 var naaet til 20,141 Sygedage. Fra Aar 1900 er Belægningen dermed tidoblet og siden Flytningen fra Bredgade tredoblet. I 1918 gik Sygehuset med Overlæge V. Thuns Ansættelse over til ogsaa at anvende kirurgisk Behandling, og dette bevirkede paany en mægtig og pludselig Stigning i Sygehusets Benyttelse, saaledes at Bestyrelsen allerede faa Maaneder efter Overlægens Ansættelse stod overfor en over 100 Procent stor Overbelægning af Sygehuset med alle deraf følgende uheldige Forhold, der blev yderligere forværret som Følge af den da optrædende »Spanske Syge«. Til Trods for, at Byen købte en netop ledig Hotelejen-

Nakskov Sygehus omkring 1912.

dom og indrettede den til midlertidigt Lazaret, der modtog Influenzapatienter fra Byen, var Forholdene meget vanskelige, og en Udvidelse af Sygehuset blev vedtaget.

I 1919 fandt der et Tilkøb Sted af godt $1\frac{1}{2}$ ha til den i Forvejen ca. 1 ha store Sygehusgrund, saaledes at det nuværende Areal er 28,053 Kv.-meter, og Sygehuset blev udvidet til en normeret Belægning af 108. Udvidelsen skete efter Tegning af Arkitekt Frimodt Clausen Aarhus, ved Tilbygning til begge Ender af den i 1911 opførte Sygehusbygning samt forskellige andre Tilbygninger og Ombygninger.

Sygehuset er opført som en pudset og kalket Bygning med sortglaseret Tag og gør med sin rolige Facade og lysegule Farve med hvide Indfatninger og Gesimser et smukt og venligt Indtryk.

I Stueetagen findes i det sydvestlige Hjørne Kontorer og lige overfor, vendende mod Nord, den store Hovedtrappe. I denne Fløj er ogsaa Sygehusets Elevator beliggende. Endvidere findes i Stueetagen Badehal for medicinske Bade og Lysbade, Køkken med dertil hørende Lokaler, bl. a. et moderne Køleanlæg, Værelser for Køkkenpersonalet og endelig i den østlige Ende af Bygningen 2 Celler til Sindssyge og 3 Sygeværelser med tilhørende Birum. Denne Afdeling er hovedsagelig beregnet for Patienter med Hud- og Kønssygdomme, men anvendes ogsaa til andre Patenter.

Paa første og anden Sal findes de større Sygeafdelinger samt enkelte Funktionær-værelser. Paa hver af disse Etager findes 10 Stuer beregnet for 1 à 2 Patienter, 6 til 4 Patienter og 2 til 5 à 6 Patienter samt alle til Sygeafdelinger knyttede Rum saasom Bade-værelser, Skyllerum, Tøjrum, Thekøkkener o. l. Alle Sygeværelserne er beliggende mod Syd, medens Korridorer og Birum vender mod Nord. I en Nord paa Bygningen udgaaende Sidefløj, bygget i 1911, findes i første Sals Højde Operationsstuer med Steriliserings- og Instrumentværelser, Røntgenværelse med Mørkekammer og Laboratorium. Under Operationsafdelingen findes Portorværelse samt Desinfektionsrum, Ligstue og Sektionsstue. I Tagetagerne findes Depoter og Røntgenfilmsarkiv.

I en umiddelbart Nord for den egentlige Sygehusbygning liggende Bygning, opført 1911 og af Hensyn til Kedelanlægget udvidet i 1919, findes nærmest ved Sygehuset Kedelrummet, der indeholder 4 Lavtrykskedler og en Højtrykskedel til Vaskeriet. I Kedelhuset foregaar ved Damp fra Kedlerne Opvarmningen af det varme Forbrugsvand og af Vandet til Centralvarmeanlægget, ligesom Kedlerne leverer Damp til Kogegryder og Varmeskabe i Køkkenet m. m. Sygehusets Vaskeri, der i 1911 blev indrettet i den nordre Del af Kedelhuset, blev ikke udvidet i 1919, men da Maskinerne efterhaanden var bleven saa slidte og forældede, skete der i 1928 en større Tilbygning til Kedelhuset, og i denne nye Fløj er der da bleven indrettet et fuldt moderne Vaskeri med Dampprulle osv.

Nord for Kedel- og Vaskeribygning ligger endnu en mindre Bygning, indeholdende Garage, Cyklestald og forskellige Rekvisitrum.

Yderligere blev der i 1919 opført en særlig Funktionærbolig, der er beliggende Øst for Sygehuset, og som indeholder Værelser for Sygeplejersker, Sygeplejeelever og Stuepiger, medens der ikke paa Sygehuset i det hele taget findes Værelser for Gangpige- og Vaskeripersonale, der selv maa leje Værelser i Byen.

Vest for Sygehuset og paa dettes Grund, men opført af Sygehusinspektøren privat, findes en i samme Stil som Sygehuset holdt Bygning, hvor Sygehusinspektøren har sin Bolig. Overlægeboligen, der ligeledes er opført paa privat Initiativ, ligger ikke paa Sygehusets Grund, men umiddelbart Øst for denne.

Sygehuset ejes og drives som nævnt af Maribo Amtskommune og Nakskov Købstadskommune i Fællesskab, men medens det oprindelige Ejendomsforhold $\frac{2}{3}$ til Amtet og $\frac{1}{3}$ til Byen er bibeholdt, deles Driftsudgifterne siden 1902 paa Amt og By i Forholdet til Antallet af Sygedage henholdsvis fra Amtsrads kredsen og Købstaden.

Sygehusets Bestyrelse bestaar af 4 Medlemmer, nemlig 2 af Maribo Amtsråd paa 4 Aar og 2 af Nakskov Byråd paa 4 Aar valgte Medlemmer. I Øjeblikket har følgende Herrer Sæde i Bestyrelsen: Amtsradsmedlem, Proprietær C. M. Koføed, Formand, Amtsradsmedlem, Gaardejer Alfr. Jensen, Byradsmedlem, Borgmester A. E. Hansen og Byradsmedlem, Snedkermester H. Alf. Jørgensen.

Efter Overlæge v. Thuns Død ansattes den 1. Juli 1922 nuværende Overlæge Carl Mc Dugal. Sygehusets Inspektør, der tillige er Inspektør ved Nakskov Epidemisygehus, E. J. H. Sellerup, blev ansat 1. Februar 1919.

Sygehusets øvrige Personale er for Tiden: 2 Reservelæger, 1 Oversygeplejerske, 5 Afdelingssygeplejersker, 5 Sygeplejeassistenter, 1 Massøse, 17 Sygeplejeelever, 9 Gangpiger, 2 Stuepiger, 1 Portør, 1 Kontorassistent, 1 Økonoma, 2 Køkkenassistenter, 5 Køkkenpiger, 1 Oldfrue, 5 Vaskerimedhjælpere, 1 Kedelpasser, 1 Gartner og 1 Chauffør.

Oversygeplejerske Frk. K. Hansen er født den 22. November 1888 i Ørritslev og har været Oversygeplejerske siden 1922.

Økonoma Frk. Martha Hansen er født den 11. Juni 1887 i Sandved og har været Økonoma siden 1920.

Oldfrue Johanne Pedersen er født den 14. Februar 1867 i Dannemare og har siden 1. Maj 1919 været Oldfrue.

Gartner Robert William Damtoft er født den 4. August 1902 i Holstebro som Søn af Inkassator Emil Damtoft og Hustru. Stod i Lære hos Handelsgartner A. Lindberg i Holstebro fra 1916—20, fra 1920—25 ansat forskellige Steder, Gartner ved Sygehuset i Nakskov siden 1. April 1925.

CARL MC. DOUGAL, Overlæge, Udenl. Orden, S. St. S. 5,

født den 8. Juli 1880 paa St. Thomas i Vestindien, Søn af Købmand James Taylor Mc. Dougal og Hustru Charlotte født Hattensen. Gift 1917 med Mary Brabrand, Datter af Grosserer B. Student fra Ostersøgades Latin- og Realskole i 1900, med. Eks. 1907, Kandidat og Assistenttjeneste fra 1907—14. 2. Reservekirurg ved Københavns Kommunehospital's Afdeling 1 fra 1914—15, Reservekirurg ved Aarhus Kommunehospital fra 1915—18, Sygehuslæge i Nykøbing M. fra 1918—22, Overlæge ved Nakskov Sygehus siden 1922. Studierejse til London 1907, til Tyskland og Wien 1912, til Paris 1926, Lazarettchef i Valjevo i Serbien fra 1912—13.

NAKSKOV KOMMUNES TEKNISKE VIRKSOMHEDER omfatter Gasværket, Elektricitetsværket samt Vand- og Kloakværket.

Gasværket er anlagt i Aarene 1860—61 og gentagne Gange udvidet. Det ligger Nordvest for Byen.

Elektricitetsværket ligger bag Skolerne ved Nørre Boulevard og er opført i 1909, men betydelig udvidet i 1911 og 1914. Anlægssummen androg 1,066,000 Kr. Værket har 4 Dieselmotorer af forskellig Størrelse og forsyner ikke alene Byen, men ogsaa Oplandet mod Nord med Elektricitet.

Vand- og Kloakanlægget ved Nybro er anlagt i 1884 efter Stadsingeniør Ambts Plan og er flere Gange betydelig udvidet. Oprindeligt blev Drikkevandet taget fra Indrefjorden, men det var ikke godt. Efter at der var foretaget mange forgæves Forsøg paa at finde godt Vand i Byens Omegn, lykkedes det i 1900 at finde en Vandaare i Branderslev, ca. 6 km fra Byen. Her blev saa opført en Pumpestation. I 1912 fandt man ved Boring en mindre Vandaare ved Madeskovgaard, et Par Kilometer fra Vandværket, og her opførtes ligeledes en Pumpestation. I 1913 indførtes der Vandmaalere hos en Del af Forbrugerne, og dette medførte en betydelig Nedgang i Vandforbruget. Vandtaarnet er bygget i den højtliggende Tilegade og dets Top er 28 Meter over dagligt Vande.

Kloakværket er for den ældre Dels Vedkommende baseret paa Overrisling, idet Kloakvandet pumpes over paa Færgelandet paa den anden Side af Fjorden, hvor det gennem et Sluse-Kanalsystem fordeles over et Areal paa 65 Tdr. Land hørende under Saunsogaard. I Madeskovkvarteret mod Nordvest er der anlagt en Række nye underjordiske Pumpestationer, hvorfra Kloakvandet føres ud i Strømløbet i Fjorden. Øst for Byen er anlagt 3 andre underjordiske Pumpestationer i Forbindelse med Septic-Tank, hvorfra Kloakvandet føres ud i forskellige Vandløb med Afløb til Fjorden.

NAKSKOV BØRNEHJEM blev taget i Brug den 1. Marts 1904, og dets officielle Daabsnavn blev »Opfostrings- og Optagelseshjemmet for Børn i Nakskov«, sammen med dette Navn har det dog samtidig sit nuværende, som derefter er gaaet over til at blive den officielle Betegnelse for Hjemmet.

Hjemmet blev oprettet af en privat Komité, der af Kommunen vederlagsfrit fik Brugsret over en Grund ved det da nylig opførte Alderdomshjem. Midlerne til Opførelsen fremskaffedes ved Fester og Basarer, og i Foraaret 1904 stod Hjemmet klar til at tages i Brug.

Den første Bestyrelse bestod af: Borgmester P. Hoskiær, Bagermester Johs. Hermansen, Th. Elmquist, Fru Mathea Huus, Particulier R. Nielsen, sidstnævnte blev Hjemmets første Formand, medens Hermansen var Sekretær og Kasserer. Til Bestyrerinde antoges Frk. Agnes Olsen Vejlo. I 1919 anmodede Bestyrelsen Kommunen om at overlage

Nakskov Børnehjem.

Finansieringen af Hjemmet, hvilket var foranlediget af, at der blandt Byens Borgere var opstaaet en vis Mistilid til Hjemmets Drift, hvilket gav sig Udslag i en Række Angreb paa den daværende Bestyrelse, som forsvarede sig med, at Hjemmet havde store økonomiske Vanskeligheder paa Grund af den ringe Plejeløn, der ikke holdt Trit med de stigende Udgifter. Kommunen, der paa den Tid havde foretaget en Del store Jordkøb og derved var kommet i Besiddelse af Proprietærgaarden »Skovsgaard« paa Svingelsvej, overtog da Finansieringen og valgte udenfor Byraadet en Bestyrelse til at administrere Hjemmets Midler. Samtidig blev Hjemmet overflyttet til Hovedbygningen for den omtalte Proprietærgaard, og her har det stadig tilhuse. Til Ejendommen hører en stor, gammel Frugt- og Blomsterhave, hvor Børnene om Sommeren frit kan tumle sig.

I det første Børnehjem, der forøvrigt var fortrinligt indrettet, var der Plads til 22 Børn, medens man nu, efter at der er foretaget en Del Ombygninger, har anerkendt Plads til 28 Børn. Børnene undervises i Kommunens Skole og ligestilles med alle andre Børn.

Hjemmets Forstanderinde er Frk. Anna Jensen, der er født den 9. Maj 1880 i Nykøbing S. og har været Forstanderinde ved Nakskov Børnehjem i ca. 15 Aar.

A. Jensen.

ALDERDOMSHJEMMET er beliggende ved Taarsvej og er en statelig Bygning, der er smukt beliggende i et parklignende Anlæg. I Parken findes et Mindesmærke for Borgmester Hoskier, som var særlig virksom for Hjemmets Oprettelse. Bygningen er opført i 1903 efter Tegning af Arkitekt Glahn. Det har kostet 72.000 Kr. og har Plads til 62 Alderdomsunderstøttede, som her faar fuld Forplejning og et mindre Beløb maanedlig til Lompepenge. Hjemmets Drift ledes af en Bestyrerinde.

Alderdomshjemmet.

NAKSKOV ASYLER. Nakskov Asyl har sin egen Bygning, der bærer Navnet »Børnelyng« og er beliggende paa Hjørnet af Bredgade og Hollændergade med Legeplads ned mod Jernbaneanlægget. Der dannedes i 1863 en Komité med det Formaal at faa oprettet et Asyl. Der blev afholdt en Basar, som gav et Overskud paa 820 Rigsdaler. I Bidrag en Gang for alle tegnedes der 1860 Rigsdaler og i aarlige Bidrag 450 Rigsdaler. Samtlige Bidragydere blev Medlemmer af Selskabet. Det første Aar lejede man et Lokale, og her aabnedes Asylet den 28. Juni 1863. Samtidig dannedes en Damekomité paa 8 Medlemmer, som skulde føre Tilsyn med Asylets Drift. Allerede Aaret efter lod Konsul Block opføre en Asylbygning for Enden af Bredgade og gav 16. September 1864 Asylselskabet Ret til at benytte denne Bygning. Den blev taget i Brug den 14. December 1864. Det var Blocks Ønske samtidig at faa stiftet et Børnehjem for Piger i Alderen fra 7—14 Aar, og han indrettede i dette Øjemed Plads med 12 Senge i Asylet og henstillede til gavmilde Borgere i Byen at forsyne Pigebornene med »den Smule Kost og Klæder, de behøver«. Asylbestyrelsen var dog betænkelig ved denne Plan og foreslog at gøre et Forsøg paa 3 Aar med 4 Pigeborn i 11-Aars Alderen, hvortil Selskabet bevilligede 75 Rigsdaler om Aaret. Fattigvæsenet gav 100 Rigsdaler om Aaret, og Konsul Block 500 Rigsdaler fordelt paa 3 Aar. Da de 3 Aar var gaaet, blev Børnehjemmet ophævet, grundet paa Uoverensstemmelser, og Asylet blev eneraadende i Ejendommen. I 1882 skænkede Konsul Block Ejendommen til Kommunen, som derefter overtog dens Vedligeholdelse, saa Asylselskabet kun sørgede for Driften af Asylet. Asylet modtager Børn i Alderen fra 2—7 Aar. Asylet ledes af en Bestyrerinde.

Foruden dette Asyl findes der et paa Maribovej, der ledes af Bestyrerinde Fru E. Andersen, der er født den 27. Marts 1884 i Vaabensted og fra 1921—29 har været knyttet til det københavnske Norrebro's Asylselskab. Fru A. har været Bestyrerinde i Nakskov siden 1929.

I Rosnæs findes ligeledes et Asyl, der ledes af Bestyrerinde Kirstine Jensen, der er født den 7. November 1885 i Lundby og har været knyttet til Asylet siden 1928.

FRK. DAN'S BØRNEHAVE. Denne Børnehave er stiftet den 1. April 1924 af Frk. Inga Dan. Den begyndte med 3 Elever, men den har nu 30. Bornene modtages fra 3 Aars Alderen og indtil den skolepligtige Alder. Der undervises efter Frøbelsystemet, og Frk. Dan assisteres af 2 Damer, hvoraf den ene er hendes Søster. Der undervises i 2 store lyse Værelser, og Skoletiden er fra 9 til 12. Ejendommen, hvori Børnehaven drives, er omgivet af en dejlig stor Have. Børnehaven nyder intet Tilskud, men drives for privat Regning. Frk. Inga Dan er født den 30. September 1900 i Nakskov og Datter af afdøde Konsul Einer Dan.

Inga Dan.

NAKSKOV BRANDVÆSEN har sin Station beliggende i umiddelbar Nærhed af Elektricitetsværket, i en Bygning, der er opført i 1923.

Personalet bestaar af: Brandinspektør Rud. Clasen, Assistent Holger Hansen, Underassistent N. Hansen samt 20 menige, hvoraf 2 er Chauffører og 2 Straalemestre. Samtlige Befalingsmænd har Kørekort. Hver af Brandkorpsets Medlemmer har Alarmklokke i deres Soveværelse, og paa Politistationen findes ligeledes en, man kan saaledes under almindelige Forhold møde efter Alarm paa ca. 5 Minutter. Alarmapparatet er installeret paa Nakskov Elektricitetsværk og udført i 1923 af Firmaet Akts. Siemens, København, efter allernyeste Mønster med tilhørende Morseapparat, hvorpaa man kan aflæse, hvorfra der er alarmeret. I Byen er der anbragt 10 Brandmeldeskabe paa Gaderne, 1 paa Sygehuset og 1 paa Telefonstationen. Paa Elektricitetsværket findes altid Vagt, og af Mandskabet her er 4 Mand uddannet som Chauffører, saaledes, at der altid kan rykkes ud, ligesom Automobilsprojterne prøvestartes hver Dag. Brandvæsenet raader over følgende Materiel: 1

Rud. Clasen.

Automobilsprøjte anskaffet i 1922 og leveret af Firmaet Lowener i København. Denne medfører 6 Mand, ca. 700 m Slanger, samt forskelligt Materiel, saasom Økser, Gasmasker m. m.

I Reserve haves: 1 Landsprøjte, Haandkraft med Hestetræk, 1 lignende Bysprøjte, 1 dobbelt mekanisk Redningsstige, 15 m høj, leveret af Knap, ca. 1000 m Brandslanger af forskellige Dimensioner, 2 Slangevogne, 1 Trækvogn m. m.

NAKSKOV FOLKEBOGSAMLING, BIBLIOTEK FOR NAKSKOV BY OG OMEGN (Vestlolland) er stiftet i 1876 og nyordnet i 1924. Det har Udlaan og Læsesal baade for Voksne og Børn og ejer ca. 11.000 Bind. Det aarlige Udlaan andrager ca. 55.000 Bind. Biblioteksbestyrelsens Formand er Lærer A. Büchmann. Bibliotekar er Einar Schnicker-Pedersen, der er født den 19. Maj 1897 i København. Student fra Rungsted Statsskole i 1916, cand. phil. 1917, Eksamen fra Statens Biblioteksskole 1926, uddannet som Elev ved Gentofte Kommunebibliotek, senere Assistent ved Frederiksberg Kommunebiblioteker, siden 1 Oktober 1924 Biblio-

Schnicker-Pedersen.

tekar ved Nakskov Folkebogsamling, Bibliotek for Nakskov By og Omegn (Vestlolland) Medarbejder ved »Ildrætt« fra 1918—19, Redaktør af »Dansk Idræt« 1920, Medarbejder ved »Jydsk Idræts-Blad« fra 1925—29. Fleraarig dansk akademisk Mester i 100 og 400 m Løb, repræsenterede Danmark ved Studenterolympiaden i Paris 1923, fleraarig dansk Mester og Rekordindehaver i Stafetløb. Medlem af Bestyrelsen af Akademisk Idrætsforening i København fra 1917—18. Formand for Nakskov Cykleklub fra 1928—29, Revisor i Akts. Nakskov Kurbad fra 1929—30. Sekretær og Kasserer i Nakskov Biblioteksforening siden 1924, Medstifter og Bestyrelsesmedlem af Nakskov Idrætsforening (p. t. Næstformand).

Toldvæsenets Bygning indtil Aaret 1881.

AF ACCISEBODER, der ogsaa kaldtes Bomhuse, havde Nakskov i tidligere Tider tre. En laa ved Vejlebrogade, og enhver der passerede over Broen maatte betale 1 Skilling foruden sin Consumptionsafgift, en anden laa paa Færgelandet, ved Enden af Langebro, som var en anelig Træbro, der førte over Havnen ud for Dronningensstræde og over til Midlerkampsvej, og den tredie laa ved Østerport, det nuværende Hjørne af Øster Boulevard, hvor Café »National« ligger. Bomhuset selv, der i mange Aar var kendt som Værts-huset »Øxen«, laa dog udenfor den nuværende Gadelinie. Af de gamle Bomhuse eksisterer endnu kun det paa Vejlebrogade.

Nakskov By var i Consumptionstiden omgivet af Volde med 3 Porte. Ovenstaaende Billede viser Toldboden, der anvendtes indtil Aaret 1881. Den laa ved Havnen, paa det Sted, hvor Bankdirektør Huuses Villa ligger. Siden den Tid har Toldboden ligget der, hvor den nu er, men i 1917 blev den nedrevet og

M. T. Feerup,
Toldforvalter.

O. C. Johansen,
Toldkontrolør.

genopbygget Tegningen til den nuværende Bygning er udført af Arkitekt Magdahl-Nielsen, og Bygningen har kostet 112.000 Kr. Den er vinkelformet med 1-Etages Sidefløje og et 2-Etages Midterparti. I Stueetagen findes store Pakhuslokaler baade til grovere og finere Varer. Toldkamrene ligger i Midterfløjens Salsetage.

Medens det samlede Personale for Tiden bestaar af 17 Mand, var dette i Aaret 1847 ialt 14 Mand. Indtægterne den Gang var sikkert ikke store, medens de nu andrager ca. 2½ Million Kroner + Havnepenge, der udgør ca. 400.000 Kr. Den første Toldinspektør, som vi finder nævnt, er angivet som en Herre, der er 50 Aar gammel, men i 1849 ansættes G. V. L. Dreschel, der er 35 Aar, som Toldinspektør for en aarlig Gage af 1600 Rdl., men i 1853 er han forsvundet, og hvorhen kan ikke ses. Fra 1854 er Styrelsen omordnet til det System, som nu bruges med Toldforvalter og Toldkontrolør. Den først ansatte Toldforvalter er J. Sletting, som allerede er afløst i 1859. Hans Efterfølger var Kammerraad Mathias Jensen Winchell. I 16 Aar var Kammerraaden Toldforvalter og blev i 1875 afløst af Toldforvalter E. W. Damon Hansen. Siden da har en Række Toldforvaltere afløst hinanden.

Administrationen maa omkring 1880erne have været billig, thi der oplyses, at en Fuldmægtig fik 100 Rdl. + 200 Rdl. til Kestpenge og en Skriver 250 Rdl.

Nakskov Toldsted har med Byen undergaaet en stor Udvikling i de sidste 15 Aar, nemlig fra en i Virkeligheden gammel Handelsby til en moderne Industriby. De her beliggende store Virksomheder modtager og afsender deres Produkter over Havnen.

Toldstedets Chef er Toldforvalter Marx Thoersen Feerup, der er født den 16. Januar 1869. Ansat ved Toldvæsenet i 1883 og Toldforvalter ved Nakskov Toldsted siden 1924.

Toldkontrolører er: O. C. Johansen og W. M. W. Jepsen.

Toldkontrolør O. C. Johansen er født den 23. August 1876. Var Toldassistent i Odense og Svendborg fra 1. Januar 1907 til 1. Januar 1922, siden da Toldkontrolør i Nakskov.

NAKSKOV JERNBANESTATION OG GODSEKSPEDITION SAMT POSTKONTORET har til Huse i de nyopførte Bygninger paa Banens Terræn. Stationsbygningen er opført i røde Sten og er en præsentabel Bygning. Den toges i Brug i Aaret 1925. Nakskov er Endestation for Banelinien Nykøbing F.—Nakskov. Foruden denne Hovedlinie, der gaar over Maribo, udgaar der fra Nakskov to mindre Baner. Den ene til Kragenæs, den anden til Rodby. (Se iøvrigt under Maribo om de lolland-falsterske Jernbaner.)

Ved Nakskov Station er C. C. V. Johansen Forstander, O. S. P. Gunge Godsekspektor, og Jens Christian Faugstrup og Edvard Aage Olsen er Overassistenter.

Stationsforstander C. C. V. Johansen er født den 2. Maj 1883 i Langesø. Begyndte som Privatelev paa Søllested Station i 1899. Udnævntes til Stationsforstander i Ryde i 1915.

C. C. V. Johansen,
Stationsforstander.

O. S. P. Gunge,
Godsekspektor.

J. Chr. Faugstrup,
Overassistent.

E. Aa. Olsen,
Overassistent.

i Søllested i 1920, i Nakskov siden 1929. Har siden 1923 været Lærer paa Privatbanernes Jernbaneskole.

Godsekspeditor O. S. P. Gunge er født den 5. Februar 1893 i Gurreby, som Søn af Lærer P. S. Pedersen. Ansat som Elev i Rødby den 1. Marts 1911, udnævnt til Assistent den 1. November 1912, Overassistent i Nakskov den 1. Juni 1926, Godsekspeditor samme Sted den 1. December 1928, Byrådsmedlem siden 1. Januar 1927.

A. F. M. Madsen,
Postmester.

Overassistent Jens Christian Faustrup er født den 10. Marts 1889 i Maribo. Begyndte som Privatelev i 1904, blev Assistent i Nakskov 1. Marts 1907, har endvidere gjort Tjeneste i Bandholm og i Revisionen i Jernbanens Hovedkontor, udnævnt til Overassistent i Nakskov den 1. August 1916, Løjtnant i Kystartilleriet i 1915.

Overassistent Edvard Aage Olsen er født den 10. August 1898 i Nakskov. Var Privatelev i Nakskov fra 17. Februar 1915 til 1. Maj s. A., da O. blev Elev. Udnævntes til Assistent ved Maribo Station den 1. Maj 1921, kom til Nakskov som Overassistent den 15. November 1929

Postmester A. F. M. Madsen er født den 8. Februar 1869 i Odense. Indtraadte i Postvæsenet den 26. Maj 1885, blev 1. Maj 1892 Postekspedient i Odense, 1. Juni 1896 Postekspedient i Nyborg. 1. Juli 1897 Postekspedient i Odense, 1. Januar 1912 Postkontrolør af 2. Grad i Svendborg, 1. April 1913 Postkontrolør af 2. Grad i Odense, 1. Maj 1916 Postkontrolør af 1. Grad og Bestyrer af Odense 1. 1. August 1920 Postmester i Nakskov.

Den lollandske Landbostands Sparekasse i Nakskov.

DEN LOLLANDSKE LANDBOSTANDS SPAREKASSE I NAKSKOV er stiftet den 26. November 1870, denne Dag er stedse i Sparekassens Regnskaber anført som Stiftelsesdag, og Kassens første Love, saaledes som de foreligger trykt i Kontrabog Nr. 1, har samme Dato. Om Sparekassens Tilblivelse findes ingen Oplysninger i Forhandlingsprotokollen, end ikke Generalforsamlingen den 26. November 1870 er omtalt. Hvilke almindelige Betragtninger og særlige Grunde det er, som fra først af har medført, at Idéen er opstaaet til Oprettelsen af en ny Sparekasse paa denne Egn, der i Forvejen havde en Sparekasse, kan saaledes ikke oplyses. Det eneste bevarede Dokument om det Forarbejde, der har været udført, er et trykt, »Udkast til Love for den lollandske Landbostands Sparekasse«. Heraf ses det, at der har været nedsat et Udvalg med Gaardejerne N. Eriksen, Taars, Goffred Hansen, Holleby, Mads Rasmussen, Klønge, R. Sørensen, Karleby, og Skolelærer H. Skotte, Højsmarke, som Medlemmer. Disse er det da, der har haft det grundlæggende Arbejde for Sparekassen og til Slut — i Forening med mange andre — bragt Planen til Udførelse.

Kassens første Sparer blev »Ungkarl Jens Peder Hansen, født i Hoby«, med et Indskud paa 100 Rdl. Den første Kontordag udstedtes 2 Sparekassébøger, den anden 11 Bøger og i Løbet af December Maaned blev ialt udstedt 37 Bøger med et samlet Indskud at 12.470 Rdl. 48 Sk. Med Udgangen af andet Regnskabsaar den 11. December 1872 var Sparekassens Reservefond 8 Rdl. 28 Sk., medens den i 1920 naaede 607.350 Kr. 09 Øre.

Sparekassens første Kontor var i Bager Holms Gaard i Fruegade. Her virkede den i ca. 2 Aar, hvorefter den flyttede hen i det nuværende Nr. 5 i Fruegade, hvor den boede i halvandet Aar til August 1874, da den lejede Lokaler i Søndergade Nr. 35 paa 1. Sal. Disse Lokaler benyttedes til 1885, denne Ejendom blev da købt for 22.000 Kr. og Kontoret indrettedes i Stueejligheden, hvor Virksomheden havde til Huse i næsten 25 Aar. Som Folge af Sparekassens Vækst i Tiden 1906—08 blev det nødvendigt at tænke paa større Lokaler. Forskellige Planer var fremme, og i 1908 besluttede Bestyrelsen at købe Ejendommen Nr. 22 i Søndergade for 120.000 Kr. Lokalerne, der indrettedes i denne, toges i Brug den 26. Maj 1909.

Efter en Snes Aars Forløb viste det sig, at Sparekassen havde haft saadan en Udvikling, at den blev tvunget til at se sig om efter andre og større Lokaliteter. Arkitekt Einar Ørnsholt fremkom med forskellige Tegninger til denne nye Bygning, og efter at disse var ændrede noget af Bankens Direktør, vedtoges det at opføre den nye Bankbygning, der kom til at ligge paa Hjørnet af Søndergade og Nygade, med Indgang fra Søndergade. Bygningen er meget pompøs indvendig, absolut tidssvarende, og hele Monteringen er ny.

I de sidste 10 Aar er Sparernes Antal tredoblet, deres indskudte Kapital er mere end fordoblet, og Reservefonden er mere end tredoblet. Disse Tal illustrerer bedre end mange Ord den fremragende Dygtighed, hvormed Sparekassen ledes.

Aar 1929 den 23. August nedlagdes Grundstenen til »Den lollandske Landbostands Sparekasses Nybygning«, og der nedlagdes en Blyplade med følgende Indskription:

Sparekassen oprettedes den 26. November 1870.

Sparekassens Kontor var:

1. Fra 1870—72 i Bager Holms Gaard i Fruegade.
2. Fra 1872—74 i Fruegade Nr. 5.
3. Fra 1874—85 i Søndergade 35 som Lejer, fra 1885—1909 i Søndergade 35 som Ejer.
4. Fra 1909 i Søndergade 22, hvilken Ejendom købtes i 1908 og toges i Brug den 26. Maj 1909.

Den 6. December 1928 besluttede Sparekassens Direktion, nemlig: Sparekassedirektør A. R. Paulsen, Nakskov, fhv. Sognefoged P. Jensen, Dbmd., Branderslev, Branddirektør

A. R. Paulsen,
Direktor.

M. Hansen, Tillitze, Proprietær H. Rasmussen, Pileskovgaard, Gaard-ejer Chr. Bendsen, Damgaard, Højreby og Gaardejer Alfred Jørgensen, Østoft,

at købe Købmand Tarps Ejendom, Nygade Nr. 1 for at nedrive de derpaa værende Bygninger og opføre en Sparekasse-Bygning. Bygningen opføres efter Tegning af Arkitekt Ørnsholt og bygges af:

Murermester Niels Lund, Tømrermester Holger Hansen, Snedkermester J. P. Jensen, Glarmester N. P. Nielsen, Vand- og Gas-mester Chr. Møller, Elektriker- og Smødefirmaet A. Sures & Son og Malerfirmaet Akts. Byggefagenes Sammenslutning, alle af Nakskov.

Kransen højstes den 11 December 1929, og Indflytningen foretoges den 9. September 1930. Sparekassens Direktor er A. R. Paulsen.

HAANDVÆRKER OG INDUSTRIFORENINGEN I NAKSKOV er stiftet den 16. Januar 1854. Den 5. Januar i dette Aar havde Købbersmed Lange og Snedkermester Odde indbudt Haandværkerne i Nakskov til et Møde hos Gæstgiver Nørregaard paa Søndergade, og her vedtoges det at stifte Nakskovs Haandværkerforening. Dette Møde var kun af forberedende Art, og den virkelige Stiftelsesdag er altsaa den 16. Januar.

Den 13. Februar 1854 afholdt Foreningen sit første Foredrag, og den 7. Marts det første Diskussionsmøde angaaende Torvhandelens Regulering. I Aaret 1855 lagdes Grunden til Foreningens Bibliotek, hvortil bevilgedes 20 Rdl. I 1860 foretoges et betydeligt Fremstød for den faglige Dygtiggørelse, idet man paabegyndte Aftenskolen med lønnede Lærere. 1862 paabegyndtes Arbejdet for Haandværkerfriboligerne. Først rejstes Bygningen i Kattesundet, og senere den paa Volden. De er nu begge udskilt af Foreningen. Særlig bemærkelsesværdigt var Aaret 1867, da Foreningen skiftede Karakter og blev til det, den nu er, Haandværker- og Industriforeningen. Dette bevirkede livlig Tilgang af Medlemmer, deraf mange Landboere. Da Lollandsbanen aabnede i 1874, holdt Foreningerne i Stiftet et stort og festligt Fællesmøde i Svingelen, hvor ca. 100 Repræsentanter drøftede Samarbejdet. Gæsterne blev modtaget med Musik, og Flagene var oppe overalt i Byen. To Aar efter indførte man Ordningen med Aflæggelse af frivillige Svendeprøver, men de gled siden bort, indtil den nuværende Bestyrelse har genoptaget dem under Ledelse af Fællesrepræsentationen.

Desværre er den første Forhandlingsprotokol gaet tabt. Den kunde sikkert ellers have fortalt interessante Ting om Foreningens unge Dage. Navnlig de første Aar synes der at have været ført mange og stormfulde Debatter om smaa Spørgsmaal, men overfor de store Opgaver har man, som det fremgaar af Oplysninger ovenfor, styret den rigtige Kurs. Ved Juletid i 1880 købte den daværende Formand, Fabrikant Røssel, Gæstgivergaarden »Harmonien«, og samme Aar den 29. December fik Foreningen Foden under eget Bord ved at købe Bygningen for 60.000 Kr. Nu er den i Ejendomsskyld ansat til 400.000 Kr. Den sidste store Udvidelse i 1920 kostede ca. 260.000 Kr. I Aarene siden 70 Aars Jubilæet har Arbejdet gaaet sin rolige og støtte Gang. Noget mere stillfærdigt og fredsælt end en Generalforsamling i Haandværker og Industriforeningen i de senere Aar skal man lede længe efter. De gamle Herrer fra Peter Nørregaards Beværtning i Sønder-

P. Hermansen,
Formand.

gade vilde sikkert ikke være naaet ind til Spillebordene med samme Sindsro, som de nuværende Medlemmer, hvis de var blevet stillet overfor et Regnskab, der balancerede med nogle og tyve Tusinde Kroner. I 1855 var Balancen paa 117 Rdl.

Af Arbejdsresultater fra de sidste Aar kan foruden Indførelsen af de omtalte frivillige Svendeprøver, som der har været stor Tilfredshed med, nævnes, at der i 1928 blev dannet en Sammenslutning af Haandværker- og Industriforeningerne i Lolland-Falsters Stift. Sammenkomsterne har jo iøvrigt været fortsat i det gamle, gode Spor med fornojelige Aftener, lødige Underholdning og gode Foredrag.

Foreningen har, gennem de ca. 75 Aar, hvori den har eksisteret, haft 12 Formænd. Den første var Redaktør Kjeldskov, der fraaadte efter faa Maaneders Forløb. Hans Efterfølger blev Malermester A. C. Schmidt, der fungerede til 1863, derefter var en anden af Stifterne, Snedkermester Odde, Formand i 3 Aar, Muremester Marcussen i 2 Aar, Skrædermester Spis i 1 Aar, Malermester Chr. Krog fra 1870 til 1873, Redaktør Angelo til 1876, Fabrikant Røssel i et Aar og Læge Haderup ligeledes i et Aar, hvorefter Røssel i 1877 atter blev Formand og beklædte Hvervet til 1905, da han afløstes af Bagermester Hermansen, som var Formand til 1916, da Købmand Lundborg traadte til. Den nuværende Formand, Konditor Hermansen blev valgt i 1923.

Den nuværende Bestyrelse bestaar af: Konditor P. Hermansen, Formand, Direktor Aage Boving, Dekorator Bernhard Petersen, Læge Aksel Larsen, Bankbogholder Wiin-gaard, Installatør C. V. Jørgensen, Blikkenslager Chr. Møller, Glarmester N. Larsen og Købmand Jørgen M. Larsen.

Konditor P. Hermansen er født 1876 i Nakskov, som Søn af Bagermester Johan F. Hermansen, der i 1873 startede det nuværende Konditori med Café, som i 1911 overtoges af Sønnen. Er Bestyrelsesmedlem i Nakskov Haandværker- og Industriforening siden 1916. Formand for samme siden 1923.

DE DANSKE FORSVARSBRØDRE FOR NAKSKOV OG OMEGN. Første Gang Offentligheden hører noget om Selskabet, er ved en Bekendtgørelse i den daværende »Nakskov Avis« af Torsdag den 24. Maj 1877. Avisen skriver: »Vi henleder Opmærksomheden paa nedenstaaende Indbydelse til et Møde paa »Harskov Avis« for at søge dannet en Forening »De danske Forsvarsbrødre« for Nakskov og Omegn. Selskabet »De danske Vaabenbrødre« har i Retning af gjensidig Støtte og Hjælp udrettet saa meget godt, at vi varmt kan anbefale denne Forening, der hovedsageligt tilsigter det samme, i Særdeleshed da sidstnævnte Selskab dels ikke optager nye Medlemmer og endelig kun optager saadanne Fædrelandsforsvarere, der have deltaget i vore Krige.«

C. Surel,
Formand.

Af Selskabets Forhandlingsprotokol fremgaar det, at Kaptajn Ingwersen fra Slagelse holdt et meget interessant Foredrag om Forsvarsbroderselskaberne, paa det berammede Møde, der var godt besøgt. Som Medlemmer af Selskabet indtegnede der sig straks 80. Der nedsattes et Udvalg, som skulde udarbejde et Udkast til Love og indvarsle til en Generalforsamling. Denne Generalforsamling afholdtes den 17. Juli 1877, og her valgtes Bestyrelsen, der kom til at bestaa af: Buntmager M. Cohn, Formand, Gaardejer Jens Andersen, Gammelby, Tobaksfabrikant J. Lange, Nakskov, Gaardejer J. Friss, Nøbbet, Købmand R. Nielsen, Nakskov, Gaardejer Madsen, Danne-

mare, Bagermester Hermansen, Nakskov, Lærer G. Larsen, Højreby, og Fuldmægtig J. Olesen Nakskov.

Søndag den 29. December 1878 indviedes Foreningens Fane ved en Festlighed paa »Harmonien«. I 1880 frattraadte Bundtmager Cohn som Formand og afløstes af Købmand C. Furrebøe, der allerede i 1881 efterfulgtes af Malermester Ludvig Reimer. I 1885 skiftede Foreningen atter Formand, og det blev igen Bundtmager Cohn, der overtog denne Stilling, indtil han i 1887 afløstes af Urmager Carl Brun. I 1891 valgtes Driftsbestyrer W. Poggensee til Formand. I Anledning af Kong Christian den 9. og Dronning Louises Guldbryllup den 26. Maj 1892 sendte Foreningen en Deputation til København for at overbringe Majestæterne Selskabets ærbødige Lykønskninger. Ved Kronprins Frederik og Kronprinsesse Louises Sølvbryllup, den 28. Juli 1894, var Selskabet repræsenteret af Formanden. Den 10. December 1899 samledes i Sakskøbing Delegerede fra D. F. B. i Rødby, Nakskov og Sakskøbing (Nykøbing og Nysted var ikke mødt) for at forhandle om en Sammenslutning mellem Stiftets Selskaber, saaledes at Medlemmerne for Fremtiden uden Hensyn til Alder kan flytte fra den ene Kreds til den anden. Forslaget vedtoges efter en livlig Diskussion. Den 30. Maj 1902 fejrede Foreningen sit 25-aarige Jubilæum. Paa Generalforsamlingen i Marts 1913 udnævntes Selskabets Kasserer, Hattemager Caspersen, der havde beklædt Stillingen i 19 Aar, og Formanden, Driftsbestyrer W. Poggensee, der havde været i Bestyrelsen i 25 Aar, til Æresmedlemmer. Paa Generalforsamlingen i Marts 1915 udnævntes C. Surel til Æresmedlem. Den 9. Juli 1923 afgik Formanden, Driftsbestyrer W. Poggensee, ved Døden, og afløstes af Smedemester C. Surel. Paa Generalforsamlingen i 1928 udnævntes Muremester Rud. Clasen til Æresmedlem.

Foreningens nuværende Formand er Smedemester C. Surel, R. af D. Carl Frederik Andreas Surel er født den 16. Maj 1858 i Nakskov, som Søn af Smedemester Adolf Theodor S. og Hustru Emma Edvarddine født Henriksen. Gift 1885 med Sofie Margrethe Hansen. Smedemester og Installatør i Nakskov, Medlem af Ligningskommissionen i 4 Aar. Medlem af Bestyrelsen for Teknisk Skole i 20 Aar, og for D. F. B. i 39 Aar, Formand for samme i 5 Aar, Æresmedlem.

NAKSKOV BEVÆRTERFORENING blev stiftet ved et Møde, som afholdtes paa Hotel »Harmonien« den 7. Marts 1884. Som første Formand valgtes Hotelforpagter Listner, »Harmonien«. Foreningen har gennem Aarene, i alle Maader, varetaget Medlemmernes Interesser. Den er i Besiddelse af et Hjælpefond til ældre Medlemmer og deres Enker, og dette uddeles ved Juletid. Hjælpefondet er oprettet ved Gaver fra forskellige Leverandører. Foreningens Bestyrelse bestaar af: Hotelejer Korte Hansen, Jernbanehotellet, Formand, Restauratør Sophus Ipsen, Banegaardsrestaurationsen, Næstformand, Hotelejer Thorving, Boulevardhotellet, Kasserer, Restauratør Ølby, Bristol, og Hotelejer Petersen, du Nord.

Korte Hansen.

Hotelejer S. Korte Hansen er født den 5. Maj 1874 i Nykøbing F. og har været Formand for Nakskov Beværterforening siden 1926.

DEN BORGERLIGE FORENING I SVINGELEN (Nakskov) stiftedes den 20. Maj 1836 af Pastor Asp, Købmand H. Lacoppidan og Organist Eigler. Disse 3 Herrer dannede et Aktieselskab, foreløbig paa 25 Aktionærer. Aktiernes Beløb lød paa 10 Rdl. Med disse Beløb og med Tilskud fra Byens Borgere samt med Laan til lovlige Rente byggede de den første Pavillon. Foreningen lededes fra 1836 til 1869 af en Direktion, men i sidstnævnte Aar blev nye Love vedtagne, og den første Formand valgtes.

Foreningen har haft følgende Formænd: Fra 1869—1871 Kammerjunker Bülow, fra 1871—84 Købmand E. F. Dan, fra 1884—86 Købmand A. Svendsen, fra 1886—90 Fuldmægtig Rieper, fra 1890—98 cand. pharm. W. Ingerslev, fra 1898—1905 Sagfører A. Bruun, fra 1905—08 Købmand Jul. Tarp, fra 1908—14 Købmand Søren Petersen, fra 1914 og fremdeles Vinhandler Chr. Rasmussen.

I Øjeblikket har Foreningen 100 Aktionærer, 381 Medlemmer og 200 Adgangskort, ialt 681 Medlemmer, og er saaledes Nakskov Bys største Forening.

Der er sket mange og store Ombygninger i den lange Aarrække, dog mest i de senere Aar, saaledes at den borgerlige Forening i Svingelen, Lokaler og Inventar, maa siges at være en af de smukkeste Sommerrestauranter i Landet. Og man søger fremdeles at være Traditionen tro med de gamle Borgere, som for snart 100 Aar siden startede Foreningen og lagde Begyndelsen til det Sted, hvor Nakskov Borgere med deres Familie kan tilbringe mange glade Timer i den hyggelige Pavillon med de smukke Omgivelser.

Bestyrelsen bestaar for Tiden af: Vinhandler Chr. Rasmussen, Formand, Direktør Chr. Henriksen, Næstformand, Købmand C. N. Stærmose, Dekorator Bernh. Petersen, Købmand C. A. Madsen, Muremester Wald. Clasen og Muremester og Brandinspektør Rud. Clasen.

Kasserere er Agent Wm. Knuppert, og Foreningens Vært er Restauratør Jørgen Hansen

Chr. Rasmussen.

SØNDERJYDSK FORENING FOR NAKSKOV OG OMEGN er stiftet i Tiden omkring 1890. Den første Formand var gennem en lang Aarrække Skoleinspektør H. Matthiesen, som efterfulgtes i denne Stilling af Apoteker Michael Lund. — Efter Genforeningen rekonstrueredes Foreningen i 1920. Forpagter H. L. H. Jørgensen, Sølstedgaard, var derefter Foreningens Formand indtil 1927, da den nuværende Formand, Overretssagfører A. Zwick, valgtes. — Den nuværende Bestyrelse er foruden Formanden Sparekassedirektør A. R. Poulsen, Skibsbygmester P. Simonsen og Konsul H. Friis, alle af Nakskov, Fru Overforvalter Lassen og Godsforvalter N. Blume fra Pederstrup, samt Førstelærer Alfred Brandt, Halsted.

SØMANDSFORENINGEN FOR NAKSKOV TOLDDISTRIKT er startet i 1892. Det er en upolitisk Forening, hvis Formaal er Sygehjælp, Begravelseshjælp og Selskabelighed. Foreningens første Formand var Havnefoged Wismann. Den nuværende Bestyrelse bestaar af: Fiskeeksportør Fred. Jørgensen, Formand, Kaptajn H. Jakobsen, Næstformand, Havnefoged Jørgensen, Kasserer, Lods Andersen, Kaptajn Hansen, August Pe-

tersen, Viggo Larsen, Andreas Christensen og Valdemar Nielsen. Revisorer er Kaptajn Nielsen og Lods Mogensen. Æresmedlemmer er: Hs. Excellence Etatsraad, Generalkonsul, Direktør for Ø. K., H. N. Andersen, R. af E., Sk. af D., DM., FM. i Guld p. p., fhv. Bankdirektør Reimer, R. af D., og Fiskeeksportør Fred. Jørgensen.

Fiskeeksportør Fred. Jørgensen er født den 12. December 1856 i Nakskov som Søn af afdøde Sømand Jakob Jørgensen. Har været Medstifter af Sømandsforeningen og siddet i dennes Bestyrelse siden Oprettelsen, har været Foreningens Formand siden 1906 og dens Æresmedlem siden 1922.

J. M. Hansen.

DANSK BLINDESAMFUND – BLINDES EGENFORENING er startet i 1911. Foreningens Formaal er at virke støttende og raadgivende for Medlemmerne saavel moralsk som økonomisk. Den nuværende Bestyrelse bestaar af: Organist J. M. Hansen, Nakskov, Formand, Domorganist Ringberg, Maribo, Næstformand, og Kurvemager E. Vandman, Saksjøbing, Kasserer.

Organist Jørgen Marius Hansen er født den 8. April 1881 i Langsted paa Fyn. Er Elev af det Kgl. Blindeinstitut, var fra 1904–1921 Musiklærer i København, fra 1. Juli 1921 Organist i Saksjøbing, fra 1. Marts 1926 Organist i Nakskov, fra 1914–21 Bestyrelsesmedlem og Formand for Dansk Blindesamfund i København,

siden 1921 Formand for Lolland-Falsters Kreds. Bestyrelsesmedlem af Fru Elisabeth Staus Hjem for blinde Kvinder i Lyngby paa Sjælland.

VESTLOLLANDS GARDERFORENING er stiftet den 20. Januar 1924. Foreningen var egentlig tidligere henhørende under Lolland-Falsters Garderforening, men udskiltes fra denne og dannede egen Forening. Den havde ved Starten 55 à 56 Medlemmer. Dens første Bestyrelse bestod af: Malermester Ludvig Reimer, Formand, Købmand Carl Emil Jørgensen, Næstformand, Skibsreder Svend Nielsen, Kasserer og Sekretær, Tandlæge Viktor Krog-Jensen, Bestyrer F. Petersen, Saunsøgaard, Proprietær Jens Nielsen, Poulstруп, og Sognefoged Krogh, Holtegaard. Foreningens Formaal er det samme som vore andre Garderforeningers. Den 6. Maj 1928 indviedes Foreningens Fane ved en Højtidelighed paa »Harmonien«. Det første Søm sloges i af Kaptajn i Livgarden, Kammerjunkker Torben Hage, der talte for Kongen, det andet Søm af Malermester Ludvig Reimer, der talte for Fædrelandet, og det 3. Søm af Formanden, Gaardejer Chr. Hilmer Jensen, der talte for Foreningen. Den 14. Marts 1926 udnævntes Malermester Ludvig Reimer til Foreningens Æresmedlem. Foreningens nuværende Medlemstal er 86. Den nuværende Bestyrelse bestaar af: Gaardejer Chr. Hilmer Jensen, Vigslykke, Formand, Købmand Einar Laursen, Næstformand, Bladhandler Anker Petersen, Kasserer, Fervalter Tage Eriksen, Skodsebølle, Proprietær Chr. Jørgensen, Færgelandsgaard, Forvalter Vald. Marcussen, Nygaard, og Repræsentant Carl Emil Jørgensen, Saksjøbing, Malermester Carl Ludvig Reimer er født den 24. Februar 1849 i Nakskov. Lærte Malerhaandværket i Nakskov, var derefter 5 Aar i Køben-

L. Reimer.

havn og aftjente sin Værnepligt i Garden. Rejste i 1872 til Dresden og opholdt sig der i 13 Maaneder. derfra til Wien, med 11 Maaneders Ophold, rejste til Fods til Norditalien, Tyrol, München, Schweiz, Paris og Berlin, begyndte 1877 som Malermester i Nakskov. Formand for Den borgerlige Understøttelsesforening, for Malermesterforeningen og Æresmedlem af Centralforeningen af Malermestre i Danmark samt i Vestlollands Garderforening.

SPORTSUDVALGET — SPORTSFORENINGERNES FÆLLESREPRÆSENTATION virker som Mellemlid mellem Foreningerne og Kommunen og varetager Fællesopgaver, uden at den enkelte Forening derved mister mere af sin Selvstændighed end nødvendigt for at undgaa Gnidninger, Foreningerne imellem.

Af Opgaver, som Sportsudvalget har arbejdet med, kan nævnes. Fordeling af Timer i Gymnastiksale mellem de forskellige Hold. Omklædningsrum m. m. paa Stadion, Fordeling af Søndage til de forskellige Foreningers Kampe, enkelte fælles Fester, Arbejde for en ny Bygning paa Stadion m. m.

Bestyrelsen bestaar af en Repræsentant for hver Forening. Siden Unionens Stiftelse, i 1921, har Kommunalærer P. Majgaard været Formand.

NAKSKOV IDRÆTSFORENING dyrker Gang, Spring, Løb og Kast (Fri Idræt) samt Bordtennis og Haandbold. Siden Foreningens Stiftelse som selvstændig Forening i 1925 har den hævdet sig som den stærkeste paa Lolland-Falster. Bedst er dens Hurtigløbere, der i de senere Aar har været kendt for at kunne stille de stærkeste Stafehold i Provinsen og som eneste Provinshold har kunnet byde de to førende københavnske Foreninger alvorlig Kamp. Dens kendteste Medlemmer er Johs. Boesen, Valdemar Hansen, E. Schnicker-Pedersen og Arnold Andersen samt Hjalmar Jensen og Kristian Jensen (10 km Løber). Foreningens Formand er Kommunalærer P. Majgaard.

Kommunalærer P. Majgaard er født i 1889 og ansat ved Nakskov Gymnasium med Hovedfag Gymnastik og Idræt. Idrætskribent, Medstifter af Nakskov Athletklub, Nakskov Idrætsforening og Nakskov Svømmeklub. Tidligere Medlem af Dansk Boldunions Bestyrelse.

P. Majgaard.

NAKSKOV GYMNASTIKFORENING er stiftet den 3. November 1910. Forud for denne Tid var Foreningen underlagt Nakskov Roklub. Gymnastikforeningens første Formand var Christian Christensen. Dengang holdtes der Øvelser i den gamle Skole paa Ølkarsvej. Foreningen dyrkede Mandsgymnastik, særlig Redskabsgymnastik. Senere forlod man den svære Redskabsgymnastik og gik over til at arbejde under Skytte- og Gymnastikforeningen, hvilket var uheldigt, fordi Konkurrencerne faldt for sent om Sommeren. Man gik nu ind under det Danske Gymnastikforbund, hvilket havde til Følge, at man igen gik over til Redskabsgymnastik. Paa dette Tidspunkt startede man et Kvindehold, der imidlertid senere opløstes. I 1927 startedes atter et Kvindehold, og Foreningen havde nu to Opvisningshold. I 1928 forsøgte man paa Motionsgymnastik med et Kvindehold paa Rødbyvejens Skole. Dette faldt heldigt ud, og Aaret efter startede man ogsaa et Herre-

motionshold. Paa 20 Aars Dagen staar Foreningen med 4 aktive Hold og ca. 100 aktive Medlemmer, foruden en Del passive. Den 9. November 1930 indviede Foreningen en dejlig Silkefane. Gymnastiksalen er nu i den moderne indrettede Kommuneskole paa Nørre Boulevard. Foreningens Æresmedlemmer er: Kommunalærer P. Majgaard, Assistent S. V. Christensen og Snedkermester Th. Nielsen, Næstved.

Foreningens Bestyrelse bestaar af: Harald Hansen, Formand, Ejnar Skotte, Kasserer, Karl E. Nielsen, Frk. Laura Nielsen og Beck Olsen.

Revisor er Guldsmed Otto Rasmussen.

Harald Hansen er født den 31. December 1899 i Nakskov som Søn af Frugthandler V. Hansen og Hustru. Har haft Tilknytning til Gymnastikforeningen i 11 Aar.

NAKSKOV ATLETKLUB er startet den 7. Oktober 1919 under Navn af Nakskov Idrætsklub. Fem Aar senere antog Foreningen Navnene Nakskov Idrætsforening, der dyrkede Fri Idræt, og Nakskov Atletklub, der drev Alletporten. Foreningens første Formand var Helmar Christiansen. Klubben har hjemført en Del Pokaler og vundet forskellige Mesterskaber, deriblandt Dansk Mesterskab i Vægtløftning, Distriktsmesterskaber i Boksning og ligeledes i Brydning. I de 11 Aar, som Foreningen har bestaaet har den haft flere Tilbud om at deltage i danske Mesterskaber og Deltagerne heri har repræsenteret Klubben godt. Klubben har Lokale i Gymnastiksalen i den nye kommunale Skole paa Nørre Boulevard. Klubben tæller i Øjeblikket ca. 60 aktive og en Del passive Medlemmer.

Chr. Hansen,
Formand.

Bestyrelsen bestaar af: Smed Chr. Hansen, Formand, Svend Jacobsen, Kasserer, Julius Schmidt, Einar Rasmussen og Gunnar Larsen. Smed Christian Hansen er født den 10. April 1908 i Nakskov. Medlem af Nakskov Atletklub siden 1923. Bestyrelsesmedlem siden 1926. Formand for Atletklubben.

NAKSKOV DRENGESPEJDERTRUP. Tropslokalet er beliggende i Byens Centrum. Naar Troppen er startet, kan ikke siges med Bestemthed, da der ingen Protokol er ført over Foreningens Liv og Virke i dens første Leveaar. Troppen bestaar gennemsnitlig af 30 Dreng. I den store Jamboree i England i 1929 deltog der 9 Nakskovspejdere, under Førers Ledelse. Spejderraadet bestaar af 5 Medlemmer, og Formand er Alfred Amtsbiller. Tropsfører er Einar Nielsen. Tropsfører Einar Nielsen er født den 27. November 1905 i Nakskov som Søn af Vognmand P. Nielsen. Blev Spejder den 13. Januar 1921 og Tropsfører den 13. Januar 1928.

Einar Nielsen.

NAKSKOV ROKLUB. Den danske Rosport kan føres helt tilbage til 1866, men først da »Dansk Forening for Rosport« var bleven stiftet, den 15. Januar 1887, kom der System og Fasthed i denne Idræts Organisation herhjemme. Det er da ganske naturligt, at Nakskov, som ved sin Beliggenhed ved en Fjord har udmærkede ydre Betingelser for Udøvelse af Rosport, og som ved sin Størrelse maatte antages altid at have unge Mennesker nok til at holde Roningen i Gang, blev Hjemstedet for en af de adskillige Roklubber.

der stiftedes i Aaret 1887. Det synes at fremgaa af den ældste Forhandlingsprotokol, at det var fra en i 1886 stiftet »Nakskov Boldklub« at Tanken om Stiftelsen af en Roklub i Nakskov udgik. Nakskov Roklubs Stiftelsesdag angives til den 23. April 1887, og Initiativet tillægges væsentlig daværende Handelsfuldmægtig Alfred Wibolt, nu Købmand og Direktør i Nakskov. Direktør Wibolt var Klubbens første Formand fra 1887 til 1892. I 1903 fik Klubben sit nuværende store og smukke Baadehus, hvor den den Dag i Dag har til Huse og raader over et glimrende og tidssvarende Baad materiale. Ser man tilbage paa Klubbens Standpunkt i sportslig Dygtighed, som det viser sig paa Kaproningsbaneen, kan det derimod ikke nægtes, at den i mange Aar har staaet noget tilbage, men da den forud for disse Aar har haft Perioder, hvor den ogsaa har hævdet sig smukt og er blevet nævnt med Hæder, vil den dog maaske kunne anses for berettiget til nu — 44 Aar efter — at mindes sit Stiftelsesaar — i det Haab, at den i Fremgang i anden Henseende, som i de sidste Aar har kunnet spores, maa fortsættes og ogsaa give sig Udslag i forøget Dygtighed til Gavn og Glæde for den Ungdom, som samler sig under »Dansk Forening for Rospport« kendte Splitflag.

Cecil Boldt.

K. F. U. M.s Bygning paa Svingelsvej.

K F. U. M. (Kristelig Forening for unge Mænd) i Nakskov blev stiftet 18. November 1899 i Missionshuset »Millo's Kælder. Af de 5 Stiftere er Foreningens første Formand, Skomager Bidstrup, endnu med (siden 18. November 1929 som Æresmedlem). Foreningen er, fra en ringe Begyndelse, under skiftende Kaar, vokset en jævn Vækst. Fra »Millo's Kælder« flyttede Foreningen gennem Tiderne til flere forskellige Lokaler, saaledes i 1903 til et Missionshotel i Tilegade, senere til Sømandshjemmet og »Ungdomshjemmet«. I 1922 købtes den nuværende Foreningsbygning paa Svingelsvej (indviedes 22. Maj af Biskop Wegener). Her drives Pensionat for unge Mænd (ca. 40 Pensionærer) og Værelser haves til Udlejning. I 1919 stiftedes en særlig Ungdomsafdeling for 14 –17-aarige Medlemmer, og i 1923 en Yngsteafdeling for ukonfirmerede Drengene. Desuden omfatter Foreningen en Afdeling af K. F. U. M. Spejdere, der er grundlagt i 1920. Tropsfører er Bankassi-

stent Edm. Hansen, og Tropsraadet bestaar af: Bogholder Rich. Jørgensen, Formand, Konstruktør Jes Lund og Tropsføreren.

K. F. U. M.s Bestyrelse bestaar af: Bogholder Rich. Jørgensen, Formand, Købmand Niels Hansen, Næstformand, Skomagermester Th. Christoffersen, Kasserer, Slagtermester Wilh. Egemose, Bankassistent Edm. Hansen, Snedker Edvin Jørgensen og Lærer M. E. Mikkelsen.

M. E. Mikkelsen.

Foreningens Sekretær er M. E. Mikkelsen, der har Bopæl i Foreningsbygningen.

Lærer Magnus E. Mikkelsen er født den 27. November 1903 i Fur Sogn og Søn af Husmand N. E. Mikkelsen og Hustru. Har taget Lærereksamen fra Nørre Nissum Seminarium i 1925. Har været ansat ved Nakskov kommunale Skolevæsen siden 1. August 1929. Sekretær i Nakskov K.F.U.M. siden 1. Nov. 1930.

K. Hansen.

Bestyrerinde Kathrine Hansen er født 1875 i Snøde Sogn paa Langeland. Kom som Bestyrerinde til K. F. U. M.s Hjem i Nakskov i 1921.

K F. U. K. (Kristelig Forening for unge Kvinder) i Nakskov blev stiftet 18. September 1893 med 12 Medlemmer. De første Aar havde Foreningen sine Møder i en Missions-sal i Tilegade, derefter nogle Aar i Missionshuset »Millo« indtil Aaret 1909, hvor det nuværende Hjem i Klostergade 13 blev købt. Senere, i Aaret 1924, blev der bygget en Mødesal med Plads til ca. 200 Mennesker. I Hjemmet er indrettet Pensionat for unge Kvinder. I Sommeren 1927 byggedes i Fællesskab med K. F. U. M. Sommerlejren »Næsborg«, som ligger i Vesternæs i Kappel Sogn. I Lejren er indrettet Sovesal med 36 Køjer og en stor Spisesal. Hver Sommer tilbringer en Del unge Piger 8 Dage af deres Sommerferie i denne Lejr. Foreningen har 3 Afdelinger. Tirsdag Aften er der Møde for Hoved-Afdelingen, unge Piger over 17 Aar. Mandag er Mødeaften for Ungdoms-Afdelingen, 14—17-aarige og endelig Fredag Mødeaften for Yngste-Afdelingen 10—14-aarige.

M. Jørgensen.

Frk. Marie Jørgensen er Foreningens Sekretær og leder Arbejdet og bor paa Hjemmet.

K. F. U. K.s Bestyrelse bestaar af: Missionær Tscherning-Møller, Formand, Søster Otilia Andersen, Næstformand, Slagtermester Egemose, Frk. Michelly Nielsen, Frk. Thyra Haagensen, Frk. Inge Jensen, Frk. Johanne Saabye, Frk. Otilie Skaaning og Frk. Marie Bang. Foreningens Revisorer er: Fru Deborah Christoffersen og Fru Købmand Niels Hansen.

F D. F. i Nakskov. Paa Foranledning af Kommis Mortensen afholdtes den 14. September 1909 et Møde hos Pastor Holek for at drøfte Oprettelsen af et Frivilligt Dreng-Forbund for Nakskov og Omegn. Det vedtoges at anmode forskellige af Byens Borgere om at underskrive paa en Indbydelse til et offentligt Møde angaaende denne Sag, hvorhos det blev bestemt at samles igen Fredag 24. September hos Købmand Wiboltt for at tale nærmere sammen om Sagen. Ved sidstnævnte Møde vedtoges det at danne en Bestyrelse, be-

staaende af: Pastor Holck, som Formand, Overlærer Petersen, Næstformand, Købmand Alfred Wiboltt, Kasserer, Lærer Steensig, Kredsfører, Skolelæge Aksel Larsen, August Mortensen som Delingsfører, og Toldassistent Juulsgaard som Sekretær. Det bestemtes derefter at afholde et offentligt Møde paa Hotel Harmonien, saa snart det fornødne Antal Indbydere var opnaaet. Mødet afholdtes den 11. November 1909, og paa dette vedtoges det at danne Foreningen og der tegnede sig straks flere Bidragydere. Første Mødeaften var Fredag den 3. December, og der var da indtegnet 67 Drenge. En Kreds af Damer fra Bven skænkede Foreningen en Fane, der indviedes den 22. April 1910. I 1921 afholdt Fore-

Pastor Holck,
Formand.

ningen en Basar, der gav et Overskud af 1334 Kr. 61 Øre. Onsdag den 27. November 1929 afholdtes Foreningens 20-aarige Jubilæum, ved hvilken Lejlighed Foreningen fik forærende en ny Fane af gamle F. D. F'er. Foreningen dyrker Musik og Gymnastik og afholder Sommerlejr.

F. D. F.s Bestyrelse bestaar af: Pastor Holck, Formand, Forvalter Fr. Pedersen, Kasserer, Direktør A. Wiboltt, Læge Aksel Larsen, Stukkator Clausen og Købmand N. Hansen.

Fhv. Sognepræst Johan Christoffer Holck, R. af D. er født den 26. August 1859 i Kø-

Fr. Pedersen,
Kasserer.

benhavn, som Søn af Sognepræst ved Vor Frelsers Kirke i København, Johs. Christoffer H. og Hustru Thyra Elisabeth f. Thanning. Gift 1890 med Louise Charlotte Schaldemose. Cand. theol. 1884. Lærer ved det kgl. Døvstummeinstitut fra 1881—89, Sømandspræst i Hull fra 1889—96, res. Kapellan i Nykøbing F. og Systofte 1896, Sognepræst i Nakskov og Branderlev 1906.

Forvalter Frederik Pedersen er født den 16. September 1890 i Nakskov. Har været ktiv Forer i F. D. F. fra 1909 til 1918. Bestyrelsesmedlem fra 1914 til 1929. Siden 1. Maj 1929 Kasserer i F. D. F.

NAKSKOV KURBAD OG MASSAGEKLINIK er smukt beliggende ved Jernbaneanlægget og saaledes nær ved Stationen. Den er oprettet i 1875 som almindelig Badeanstalt og blev drevet af et Aktieselskab.

I Aaret 1925 overtoges Badeanstalten af Th. E. Schou, der tidligere var Bademester paa Fysisk Kuranstalt i København. Hr. Schou moderniserede Badeanstalten og foretog store Omforandringer, idet der blev indrettet en moderne Lysbadeafdeling med forskellige elektriske Kurapparater.

Behandlingsmetoderne er de samme som paa Skodsborg, Hareskov og Frydenstrand Sanatorier. Her findes Bade for Gigt, Ischias, Reumatisme, kroniske

Nakskov Kurbad og Massageklinik.

Lidelser m. m. Der findes endvidere paa Kurbadet Dampbade, elektriske Glødelysbade, Buelysbad, Højjældssol, galvaniske Bade, Teslastrømme samt medicinske Bade, som Kul-syrebad, Fyrrenaalsbad, Solbad m. m. Kurbadet besøges flittigt af baade By og Land.

Dets nuværende Ejer, Hr. Harlund, overtog Anstalten i Efteraaret 1930. Han er født den 13. Februar 1903 i Vendsyssel og har taget Uddannelse paa Skodsborg Kur- og Søbad fra 1923 - 27, var Overbademester paa Overlæge Ottensens Badesanatorium »Frydenstrand« fra 1927 --29.

Boulevard-Hotellet.

BOULEVARDHOTELLET er beliggende i Nærheden af Banegaarden og paa Hovedvejen til Havnen. Hotelejer Thorving købte dette i Aaret 1930 og oprettede her et moderne Hotel. Hotelejer Herman Thorving er født den 11. Marts 1879 i Svendborg. Han har opholdt sig meget i Udlandet, været ansat i C. R. Lindels Effts gamle Vinhandel og overtog Hotellet, da Vinhandelen nedlagdes. H. T. var i Vinhandelen i over 18 Aar. Han er nu Kasserer for Nakskov Beværterforening.

Leo Ølby.

RESTAURANT »BRISTOL« i Nakskov blev etableret i Aaret 1882 og blev gennem mange Aar drevet som en stor Landbo-restauration. Bristol etableredes af Chr. Jørgensen og overtoges i 1916 af Restauratør Nielsen, som da fornyede Bistol med et stort Koncertlokale. I 1923 overtoges Bristol af Sønnen Emil Beoni Nielsen, som i Aaret 1927 omdannede Koncertlokalet, saa det blev et af Provinsens flotteste og mest moderne Koncert- og Danselokaler. I 1930 bortforpagtede Nielsen Restauranten til Restauratør Leo Ølby, der tidligere havde været fleraarig Overtjener i Hotel Skandinavien, Nakskov. Hver Aften er der Koncert af et 4-Mands Jazzorkester samt Artistoptræden. Etablissementet kan rumme lidt over 200 Gæster.

KINO-TEATRET indehaves af Direktør R. P. Adrian, der kom til Nakskov i 1888 og nedsatte sig som Fotograf. I flere Aar drev han Forretning i Søndergade Nr. 30 og flyttede derefter til Nr. 53 i samme Gade, hvor Foreningen efterhaanden antog et saa betydeligt Omfang, at den blev den største i hele Stiftet. I 1913 begyndte Direktør Adrian at drive »Ørnebiografen« i Hotel Danias Ejendom paa Nytorv, og i 1918 flyttedes denne Virksomhed hen i det nybyggede Kino-Teater, Nygade 36, samtidig med at Fotograf-Atelieret blev solgt. Kino-Teatret er det største Biografteater i hele Stiftet, idet det har ca. 380 Siddepladser. Det er tidssvarende og bekvemt indrettet og udstyret med de mest moderne Maskiner til Fremvisning af saavel Stum- som Talefilm.

R. P. Adrian.

TEATERBIOGRAFEN ligger i Hotel Skandinavien, der som Gæstgiveri har eksisteret siden Midten af forrige Aarhundrede, idet Postdiligencen holdt til der, ligesom der ogsaa i Firserne i forrige Aarhundrede var Gendarmindkvartering i Baglokalerne i Hotellets Gaard. Det nuværende Hotel — med dets Barokfacade — blev bygget midt i Firserne af et Konsortium — og overtoges kort Tid efter af Hotelejer Peter Lange, der drev dette i 25 Aar. Derefter overtoges Hotellet af nu afdøde Direktør Anton Petersen, der drev dette i ca. 6 Aar, hvorefter han overtog Ledelsen af »Wivel« i København. Hotellet er udvidet og ombygget i 1912 og i 1919, og tidssvarende Bekvemmeligheder og Komfort, baade paa Hotellet, i Restauranten og i Selskabslokalerne, forefindes.

Til Hotellet hører Nakskov Teater, der desuden huser Teaterbiografen. Saavel Hotellet som Teatret ledes af Direktør M. Devantier.

Af særlig Interesse for litteraturinteresserede kan nævnes, at paa dette Hotel i Værelse Nr. 24 — skrev afdøde Herman Bang sin maaske bedste og berømteste Bog »Tine«. Værelset er siden 1921 lavet til et Slags Mindeværelse for Herman Bang.

Otto Rasmussens Guldmedeforretning.

OTTO RASMUSSENS GULD-SMEDEFORRETNING I NAKSKOV er beliggende paa Hjørnet af Nybrogade og Tilegade i en moderne Ejendom. Det er en første Klasses velassorteret Forretning, der fører alt til Faget henhørende. Hr. Rasmussen har haft Tilknytning til Nakskov siden 1923. Revisor for Nakskov Gymnastikforening.

NAKSKOV MASKINSNEDKERI blev startet i 1897 af Firmaet P. S. Winchell, Bøttern og Co. under beskedne Former og som Vedhæng til dets Tømmerhandel. Det leedes først af Værkfører A. Andersen og derefter fra 1. November 1899 af Snedker J. P. Jensen, som i 1911 overtog det for egen Regning under Navn af »Nakskov Maskinsnedkeri« ved J. P. Jensen. — Virksomheden har efterhaanden udvidet sig meget betydeligt, specielt efter den i Aaret 1918 foretagne Ombygning og Udvidelse. Der beskæftiges nu ved Virksomheden en Række dygtige Maskin- og Haandsnedkere, og der har til Tider været en Arbejdsstab paa 60 Mand. Maskinværkstedet har et Fladerum af ca. 1000 Kv. Meter, og Møbelværkstedet og Lagerrum indtager et lignende Areal.

Nakskov Maskinsnedkeri.

Der udføres dels Bygningsarbejde, dels Møbelarbejde, og man har i Aarenes Løb bl. a. leveret Bygningsarbejde til en Række Herregaarde som: Oreby, Hardenberg, Lungholm, Knuthenborg, Vindeholmene, Fredsholm m. fl., til flere store Villaer i Københavns Omegn, til Saxkøbing Sukkerfabrik, Lollands Handels- og Landbrugsbank i Nakskov, Administrationsbygningen paa Nakskov Skibsværft, Nakskov Ting- og Arresthus, Landbo-standens Sparekasse i Nakskov, Nakskov Toldkammer, Stationerne paa Maribo—Torriganen, Maribo Posthus, Nakskov Jernbanestation, Disconto- og Laanbanken i Maribo samt en Række store Forretningsejendomme, bl. a. for Firmaet Carl A. Rasmussen i Nakskov Disse Arbejder er udførte efter Tegning og under Tilsyn af en Række københavnske Arkitekter som Godtfred Tvede, Amberg, A. L. Clemmesen og Magdahl Nielsen saavel som en Række af Stiftets Arkitekter som Glahn og Albert Petersen, Nykøbing, Jørgensen og Christensen, Maribo, Thorsen, Rødby, og L. Larsen og Ørnsholt, Nakskov. I de senere Aar har ogsaa Møbelabrikationen taget et betydeligt Omfang. Der er saaledes leveret Møbler til Nakskov Byraadssal, Frimurerlogen i København, Tuborgs Fabriker m. fl., ligesom der er leveret en Mængde Møblementer til Private.

J. P. Jensen.

EINAR ØRNHOLT, Arkitekt, M. af A. A.,

født den 9. Januar 1887 i Aarhus. Nedsatte sig i 1916 i Nakskov efter praktisk Uddannelse som Murersvend i Danmark og Tyskland, samt teoretisk Uddannelse som Tegner i Hamborg, Nykøbing F. og København, og efter at have gennemgaaet Kunstakademiet. E. O. har i Aarenes Løb bygget Præstegaarde, Stationsbygninger, Forretningsejendomme, Villaer, Avlsbygninger, Husmandshuse, Vandtaarn, Transformator-taarnene, Rismolle, Katolsk Skole, Den lollandske Landbostands Sparekasse, Inventarer, Møbler m. m. Fra 1918 Branddirektør i »Landbygningernes Brandforsikring«, er Formand for den lokale Komité for »Danmarks Naturfredningsforening«, Bestyrelsesmedlem i »Maribo Museum«.

A. ZWICK, Overretssagfører,

født den 23. September 1871 i Nakskov. Student 1893, cand. jur. 1902, Sagfører i Frederiksværk 1905—06, Sagfører i Nakskov siden 1906, Overretssagfører 1911. Formand for Nakskov Sagførerforening fra 1915, for Venstreforeningen for Nakskov Købstad fra 1919, Medlem af Sagførerraadet fra 1919—27, Regnskabsfører for »Lolland-Falsters og Langelands Købstæders Brandforsikringsselskab for rorlig Ejendom fra 1920, Byrådsmedlem fra 1921—29, Formand for Sønderjydske Forening for Nakskov og Omegn fra 1927. Revisor for Nakskov—Rødby-Banen fra 1927, Medlem af Hovedbestyrelsen for Landsforeningen »Den personlige Friheds Værn« fra 1928, Kasserer for den lokale Kræftkomité fra 1929.

H. N. ANDERSEN, Overretssagfører,

født den 21. Oktober 1883 i København som Son af Købmand Niels Andersen og Hustru Johanne f. Jensen. Sagfører 27. Marts 1911, Overretssagfører 27. April 1914. Antaget til Udførelse af offentlige og beneficerede Sager. Formand for 4. Sagførererkreds (Lolland-Falster), Medlem af

Bankraadet for Lollands Bank Akts.

SVEND KNUDSEN, Landsretssagfører,

født den 18. Januar 1896 i København, som Son af Viceskoleinspektør P. S. Knudsen og Hustru Kirstine f. Nielsen. Gift med Margrethe Brørsen. Student 1914, cand. jur. 1919, Fuldmægtig i Nykøbing F., Maribo, Rudkøbing og Vordingborg. Sagfører siden 29. September 1922. Landsretssagfører den 30. April 1924. Praktiseret i Vordingborg til 15. September 1921, siden i Nakskov. Formand for Akts. Vestlollands Trælastforretning i Likvidation og Peckoe The Compagni Akts.

CARL JOHANNES HØEGH, Sagfører,

fodt den 13. Februar 1871 i Errindlev som Søn af Gaardejer C. J. Hoegh og Hustru Kirstine. Exam. juris. Fuldmægtig hos Sagfører Lacoppidan-Petersen, Svendborg. Sagfører den 22. Oktober 1898 og siden da praktiseret i Nakskov.

N. N. J. WÆVER, Sagfører,

fodt den 28. Oktober 1869 i Oster Karleby ved Nakskov. Sagfører siden 10. Januar 1895, og siden da praktiseret i Nakskov.

R. M. PETERSEN, Musikdirektør,

fodt den 9. August 1898 i Stege. Musikdirektør i Nakskov siden 1925.

OTTO RASMUSSEN, Guldsmed,

fodt 1894 i Nykøbing F. Tidligere Bestyrelsesmedlem i Nykøbing F. Roklub, nu Revisor for Nakskov Gymnastikforening.

Nysted i gamle Dage.

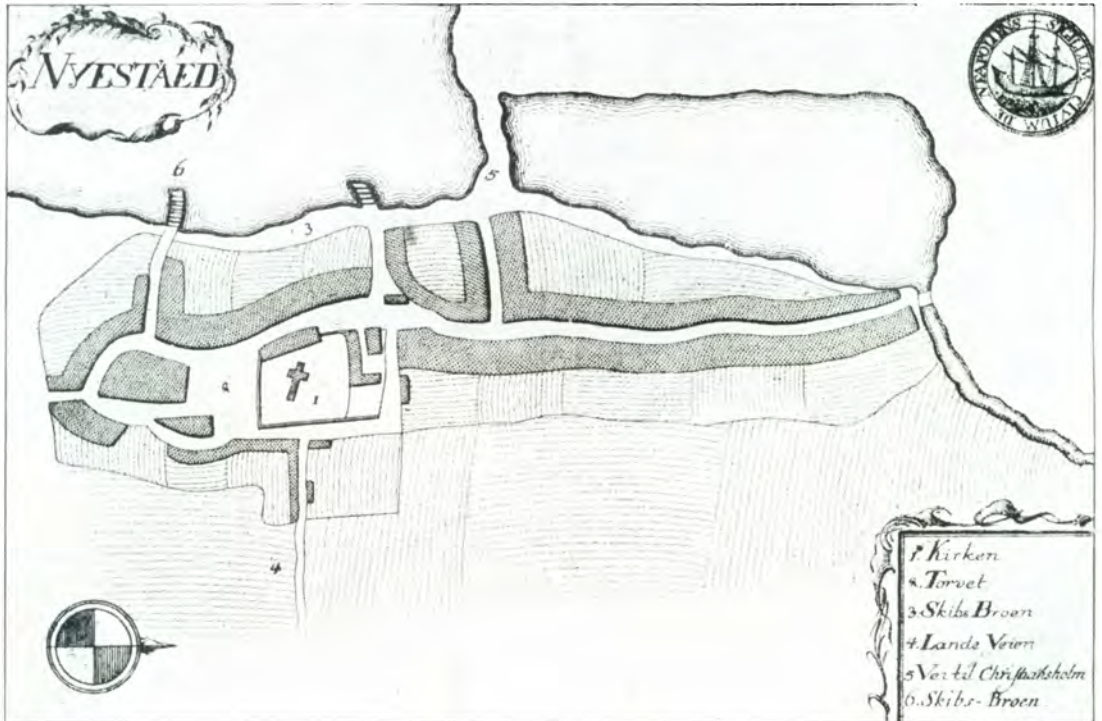
NYSTED

NYSTED er forholdsvis ung som Købstad, men ældgammel som Boplads. I Sejlløbet og omkring ved Skansen er der fundet et Utal af Vaaben og Redskaber fra den ældre Stenalder. I 1286 stiftede Ejerne af Kærstrup og Kjelstrup et Franciskanerkloster, der kom til at ligge paa Øst-siden af Nysted. Man ved ikke stort om Klosters Virksomhed udover, at der blev afholdt Ordensforsamling der paa Stedet i 1293, 1319, 1340, 1362, 1378, 1415, 1483 og 1517, men noget stort er der næppe heller blevet bedrevet. Til Tider kneb det endda med at overholde Klostertugten. Et halvt Aarhundrede for Reformationen fik Broder Laurentius pavelig Tilladelse til at »reformere Munkene« i Nysted. Reformeringen blev foreløbig udsat i fire Aar paa Grund af det ringe Antal Munke; og da der endelig blev gjort Alvor af det, var de aabenbart vanskelige nok at reformere trods deres ringe Antal, for man hører, at de strittede saa meget imod, »at de havde i deres Iver nær slaet hinanden ihjel«.

Byens Indbyggere hørte under Aalholm og blev først frie Borgere, da Erik af Pommeren 1409 gav Byen Købstadrettigheder, som den sikkert har haft nok at gøre med at hævde, indeklemt som den laa mellem Aalholm og Klosteret, Adel og Gejstlighed paa hver sin Side. Det er vanskeligt at sige noget om Byens Størrelse paa dette Tidspunkt; men helt lille kan den ikke have været, for et Aarhundrede senere betaler den halvt saa meget i Skat som Nykøbing og Stubbekøbing; og Stiftets største By Nakskov betalte kun tre Gange saa meget. I 1455 brændte 100 Gaarde og Huse; omkring 700 Mennesker maa altsaa være blevet husvilde; og selv om vi regner med, at Tallet kan være overdrevet, maa Byen dog have haft en efter den Tids Forhold ret anseelig Størrelse.

I 1534 stod Nysted ligesom de andre Købstæder paa Christian den Andens Side og benyttede Lensmanden Jørgen v. der Wisch's Fraværelse til at bemægtige sig Aalholm Slot og overgive det til Grev Christoffer. Klostret bestod nogle Aar efter Reformationen. og blev først nedlagt 1538. Dog havde Kongen for længst sikret sig dets Værdigenstande, som bestod af fire Sølvbægre med tilhørende Laag og tre smaa Sølvskeer, som en Munk havde stjaalet og gravet ned. En Snes Aar senere begyndte Nedbrydningen af Klosterbygningerne, hvoraf en Del blev brugt til Istandsættelse af det forfaldne Aalholm Slot 1578. De sidste Ruiner blev fjernet omkring 1800 af den daværende Ejer, Toldinspektør Clasen, som lod »optage nogle brændte Sten og nogle Tusind Læs Kampesten.«

Nysted i gamle Dage.

En Dødebog fra Klostret med Oplysninger om de adelige og gejstlige Begravelser i Nysted er maaske den samme som det Martyrologium, der havnede i Henrik Rantzaus Bibliotek, og som ved Gaardens Plyndring 1688 kom til et Jesuiterkloster i Prag. Det har ikke siden været muligt at opspore den.

Nysted gjorde tidligt Tilløb til at blive Industriby. I 1569 udgik der Befaling til Bonderne i Aalholm Len, at de skulde gøre Pligtarbejde for Salpeterværket i Nysted; og et Par Aarhundreder senere hører vi, at Byen har en Stivelsefabrik, som var en af de allerførste her i Landet.

Efter Reformationen fik Nysted ligesom de andre Købstæder sin Latinskole. Den førte en kummerlig Tilværelse baade i den ene og den anden Henseende. Den første Rektor, vi hører om, Ejler Ottesen Bank, blev afsat 1578, fordi han sloges med Præsten i Kirken, naar han var fuld. Rektorens Løn var knapt 200 Rdl., og med Embedsboligen var det kun saa som saa, for hele Skolen, Rektorens og Hørerens Lejlighed iberegnet, bestod kun af et tolv Fags Hus med Lergulv. Hørerer fik 1670 en Jernkakkellov i Stedet for

den gamle, der var lavet af 16 glaserede Teglsten. Skolebygningen laa paa Kirkepladsens nordvestlige Hjørne ud mod Adelgade.

Svenskekrigen 1658 – 59 mærkedes ikke saa meget i Nysted som i de andre lollandske Byer; og man fik en alvorlig Forskrækkelse, da en Flok omstrejfende svenske Soldater en Dag trængte ind til den rige Raadmand og Slotsskriver (tidligere Køkkenskriver i Nykøbing) Iver Nielsen for at tvinge ham til at udlevere de mange Penge og Kostbarheder, som de havde hørt, han ejede. Han var gift med en Datter af den fremragende Provst Knud Lerche i Nysted, og det fortælles, at hun heldigvis i Tide kom Manden til Undsætning med en gloende Ildrager og jog Svenskerne paa Flugt.

Krigsskatter, Indkvartering og Udskrivning slap Byen imidlertid ikke for; og dertil kom, at 1654 den 22. Maj om Middagen antændtes en gruelig Ild paa Torvet, som haste-

Nysted Kirke.

ligen paa to Timers Tid borttog nogle over 200 Vaaninger med Præstegaarden. Selv om det vel nok allerhøjest har været eet Hundrede Huse, der brændte, var Skaden alvorlig nok endda, for det var Byens Centrum med Raadhuset og Købmandsgaardene, det gik ud over. Præsten fik en Daler af hver Kirke i Fyns Stift til at genrejse Præstegaarden for; og en Række af de brandlidte Borgere fik Skattefrihed i 3 Aar. Samtidig fik Byen Tilhold om at sørge for, at de nyopbyggede Huse fik Tegltag i Stedet for det brandfarlige Straetag, men Straaet var billigere og holdt sig endnu et Par Hundrede Aar.

Trods Ildebrande og Krigsskatter var Nysted i det syttende Aarhundrede en velhavende og driftig By; og Velstanden gav sig Udslag i Velgørenhed og Gaver til Kirken. Provst Lerche skænkede 1663 Kirken en Allertavle, som 1694 blev erstattet med den nuværende en Gave fra Amtsforvalter Fr. Suhr. Lerches Allertavle blev fire Aar senere solgt til Skelby for 10 Rdl. Den omtalte Iver Nielsen gjorde sig bl. a. fortjent ved at befordre en Kirkeklokke, en Gave fra Magdalene Sybille, fra Nykøbing til Nysted; og en anden af Provst Lerches Svingersønner, Math. v. Westen, skænkede den største af Malmlysekronerne. I 1643 udvidedes Kirken med Tilbygningen mod Nord, og 1650 byggedes det smukke Kirkespir. 1676 oprettede Købmand Peder Sørensen Hospitalet, en Fribolig for 6 – 8 ubemidlede Kvinder.

»1729 den 4. November antændtes om Middagen Kl. 1 en heftig Ild lige overfor den latinske Skole, som paa begge Sider af Gaden borttog 33 Vaaninger og blev to Mennesker indebrændt«. Ved denne Lejlighed brændte ogsaa Hospitalet; det blev genopbygget paa samme Sted, Adelgade 93, og fortsatte som Hospital til 1903. Latinskolen blev reddet, men nedlagdes 11 Aar senere paa Grund af manglende Tilslutning. Den synes paa det Tidspunkt kun at have haft 4 Elever.

Den sidste Hører ved Latinskolen Hans Jac. Wejer fortsatte som Lærer ved Afloseren, »den danske Christendoms Skole«, Som den velkærde Mand han var, blev han dog ved med at informere bedre Folks Børn i »de større Videnskaber« og holdt en Medhjælper til Kristendomsskolen. Betalingen i denne var 2 Skilling ugentlig for at lære at læse, og 3 Skilling, hvis man tillige skal lære at »skrive lidt«, og 4 Skilling, naar man ogsaa

Fiskergade i Nysted.

skal regne. Samme Hans Jac. Wejer efterlod sig et vigtigt Bidrag til Byens Historie. Copie af Nysted Kirekes forefundne Amindelsestegninger, Monumenter, Grafskrifter osv., dateret 19. November 1761. Det findes nu paa Landsarkivet.

Omkring Midten af det 17. Aarhundede angiver Pontoppidan, at Nysted er »Lollands fjerde Købstad og af Handel saavel som anden Næring næst efter Nakskov . . . den velhavenste og bedste . . . Handel og Søfart drives med »en god Del Skibe, endskont de største ikke kunne komme nær til Broen, men maa lægge sig noget længer ud, efterdi Havnen i sildigere Tider findes mere og mere fyldt med Sand, ikke saa meget ved det naturligt tilskyldede Vand-Sand, thi dette holdes tilbage af en høj Stenrevle, men ved nogle Borgers uforsigtige Omgang i at lade deres Ballast udskyde indenfor Revlen paa urette Steder, saa at de herved uformærket kunne lægge Grund til deres Bys eller dens bedste Nærings Undergang ved Havnens Fordærvelse, da den ellers er stor nok og kan rumme nogle Hundrede Skibe . . .

Indbyggerne bestod dengang af: Præst, Kapellan, Skoleholder, Klokker, Byfoged, By-skriver, Amsforvalter, Tolder, Kontrollør, Amdams-(Stivelse)Fabrikant, Farver, Feltskær, 6 Købmænd, 7 Skippere, 50 Haandværkere, hvoraf 14 Skomagere, ialt 100 Borgere.

Nysted maatte ligesom andre Købstæder kæmpe en haard Kamp for at haandhæve sine Privilegier. Den mest kendte Episode i denne Kamp er Herritslev-Slaget. I 1773 blev

der udstedt Forbud mod Hjemmebrænderi; og man vidste i Nysted, at Herritslev-Bonderne trodsede Forbudet. Den 3. April 1776 rykkede da en Skare Nysted Borgere med Toldbejntene og Byfoged Gjerlew i Spidsen frem imod Herritslev for med Lovens Myndighed og eventuelt med Magt at gøre en Ende paa den ulovlige Konkurrence. Bonderne var forberedt paa deres Komme. De havde kastet de forbudte Grejer i Gadekæret og taget Opstilling udenfor Byen for at afvente Fjendens Ankomst. I det paafølgende Slagsmaal vandt de Herritslev Bønder en afgjort Sejr. Byfogden maatte skyndsomst redde sig hjem paa en laant Hest; og Bonderne vedtog, at de for Fremtiden ikke vilde handle i Nysted. Enden var imidlertid ikke endda. En fjorten Dages Tid efter kom en Major med 40 Ryttere og afhentede elleve af Voldsmændene, som blev dømt til Tvangsarbejde og stroget til Kagen, og deres blodige Skjorter blev sendt hjem til Beskuelse for de andre urolige Gemytter.

Skansepavillonen.

Foruden Handel, Søfart og Industri havde Byen og Borgerne et udstrakt Landbrug paa ialt 7 800 Td. Land. En fem-seks Familier levede udelukkende af Avlingen; og mange af Borgerne havde større eller mindre Marker. Et Par Hundrede Tdr. Land var bortfæstet, og Byen havde desuden et Overdrev paa 215 Tdr. Land, »som desto værre ikke benyttes tilbørlig, fordi Byens Indvaanere derom ikke kan blive enige.

1801 oprettede Købmand Nielsen et Selskab til Sælhundefangst paa Rødsand; og Starten var overordentlig vellykket, for næste Foraar overraskede fire Mand en ualmindelig stor Fløk og dræbte »paa faa Timer 915 Stk. »Denne Fangst, siger Købmand Mackeprang, er meget fordelagtig, allerhelst i disse Tider, da Trannen har været saa kostbar, og har opjulpet adskillige Familier her.

Kapertiden 1807-14 var til stor Skade for den danske Søhandel. Nysted udrustede ikke selv noget Kaperfartøj; men der blev nu og da indbragt Priser

Aftryk af det Segl, der fandtes paa Klosterruinerne i 1927.

fra Østersøen, saa man fik Lejlighed til at købe billige Varer. I 1801 var Indbyggerantallet 690, og det er steget jævnt gennem hele det 19. Aarhundrede; men de forbedrede Trafikforhold bragte ikke Nysted den voldsomme Udvikling, som mange andre Byer fik, idet de snarere gjorde dens Opland mindre end udvidede det. De vigtigste af Virksomheder og Organisationer, der har præget Byen i de sidste Generationer, omtales i de følgende Afsnit.

JOHANNES CHR. HOLCK, Borgmester, Arkitekt, Muremester, R. af D.,

født 6. Juni 1876 i Nysted. Son af Muremester R. E. Holck og Hustru Elisa f. Petersen. Gift 27. Oktober 1906 med Edvardine Marie H. Datter af Skomagermester P. Rasmussen, Herritslev, og Hustru Kirsten f. Brandt. Præliminæreksamen ved Universitetet 1891, uddannet som Murer. Elev paa teknisk Skole i København 1891—96, Konduktor hos københavnske Arkitekter, Arkitekt i Nysted 1905, Arkitekt for Statens Jordlovsudvalg, Bygningskonsulent for Præstegaardene i Maribo Amt, Medlem af Repræsentantskabet for Lolland-Falster og Langelands Brandforsikringselskab, Taksationsmand for Ostiflernes Kreditforening, Formand for Repræsentantskabet for Stubbekøbing—Nykøbing—Nysted Banen. Formand for Industri- og Haandværkerforeningen, Medlem af Maribo Amts Skoleraad, i Bestyrelsen for Maribo Amts Optagelseshjem, Næstformand i den lokale radikale Vælgerforening, Ejendomsskyldvurderingsmand 1911. Medlem af Byraadet 1925 (Rad. Venstre), Borgmester 1926.

Medlemmer af Nysted Byraad er: Redaktør M. ULRICH, Toldforvalter C. SEHESTEDT BOHN, Dampmøller P. A. HANSEN, Muremester JENS HANSEN, Politibetjent A. MEINCKE, Købmand GEORG NIELSEN og Detailhandler LAUR. PETERSEN.

Badepensionatet »The Cottage«.

BADEPENSIONATET »THE COTTAGE« I NYSTED er meget smukt beliggende i Nærheden af Badestranden. Den er saavel indvendig som udvendig i sin Art meget sjælden og smuk. — Til Ophold for Gæsterne er der en stor Hal i engelsk Stil, med 2 Kaminer. — Plads til 25 Pensionærer.

ADGANGEN fra Søsiden vanskeliggøres ved »Rødsand«, det 3½ Mil lange Rev, der i omtrent 1 Mils Afstand fra Land, i en svag Bue fra Vest til Øst strækker sig fra Hyllekrog tæt ind til Sydspidsen af Falster. Omtrent lige Syd for Nysted er det afbrudt af et ½ Mil bredt Sejllob, delt i det saakaldte »Vestre-« og »Østre-Mærker«, hvoraf det sidste har en Dybde af ca. 8 Fod. Større Fartøjer maa styre igennem Kroghaveløbet imellem Grunden og Falster. Indenfor Revet er der dybt Vand, og igennem »Noret« er der et ca. 12 Fod dybt og indtil 85 Fod bredt, noget bugtet, afprikket Sejllob, der fører ind til Havnen. Her er der ca. 12 Fods Dybde, og i Aaret 1900 blev der foretaget en større Opudring og Uddybning.

Indtil 1807 var der regelmæssig Færgefart til Heiligenhafen i Holsten. Efter at være indstillet genoptoges den for en Tid for privat Regning. Den udførtes med 2 Jagter. I Nysted var der »Børtidag« hver Søndag Morgen Kl. 7, og om Torsdagen gik Fartøjet fra Heiligenhafen. Fra 1882 til 1901 anløb Dampskibet »Ørnen« (D.F.D.S.) hver Uge Havnen paa Tur fra København, og hveranden Gang gik det videre til Lübeck. Siden 1902 gik en lille Fragtdamper »Guldborgland« en Gang ugentlig til København, hvilken dog senere blev afløst af en Motorpaktet. Før den regelmæssige Dampskibsfart sattes i Gang, var der en Del Fragtfart paa København med Sejlskibe.

Nysteds Handelsflaade er meget lille, kun bestaaende af et Par Smaaafartøjer. Havnen anløbes af ikke saa faa baade Sejl- og Dampskibe, de fleste mindre Skuder, men dog ogsaa enkelte større saasom tremastede Skonnerter og Barkentiner.

Et ikke ubetydeligt Fiskeri drives her i Byen; i Nysted lever 7.2 Procent af Befolkningen af dette Erhverv imod 1.5 Procent i samtlige Stiftets Købstæder. Sildefiskeriet slaar ofte fejl. I Efteraaret 1907 fiskedes der dog med 14 Baade ca. 24.000 Ol Sild til en Værdi af 20.000 Kr. Et andet »Fiskeri«, der fra Arilds Tid har været drevet i Nysted, er Sælhundefangsten. Disse Dyr holder til i store Flokke paa Rødsand. I 1801 oprettedes et Selskab, der fik Privilegium paa at fange dem. I Foraaret 1802 ihjelslog 4 Mand i Løbet af faa Timer 915 Stykker. Nu til Dags er Fremgangsmaaden en anden; de fanges i Ruser, i hvilke de drukner. De to Fiskere, H. Andersen og Landt, der giver sig af med denne Fangst, har tilsammen et Udbytte af omtrent 200 Hunde om Aaret, hver især gennemsnitlig til en Værdi af 7 Kr. Der er udsat en Præmie paa 3 Kr. paa hver Hale, der indsendes til Zoologisk Museum. Thi Sælhundene er meget skadelige for Fiskeriet; de hades og forfølges derfor af Fiskeren ligesom Kragerne af Jægerne.

Dersom Rødsand ikke havde ligget som Hindring i Vejen for Sejladsen, vilde Nysted utvivlsomt have været en Havneby af Rang.

HANS FREDR. ANDERS LARSEN, Havnefoged og Lods,

født 2. Juli 1890 i Nysted. Son af Lods og Havnefoged Frederik Larsen i Nysted. Indtil 1912 som Matros paa forskellige Skibe (Grønland, Amerika, Vestindien). Fra 1912–16 uddannet i Nysted som Lods med Navigations-eksamen. Den 1. December ansat som Lods. Siden 1. April 1923 (efter Faderens Dod) Havnefoged. Soretsmedlem for Maribo Amt.

NYSTED SKOLEVÆSEN. Nysted By har i sin Tid ogsaa haft en Latinskole, men Byen var lille, og Skolen var det rigtignok ogsaa. Lærerkræfterne bestod af en Rektor og en Hører, der hver havde sin Skolestue. Rektors Løn var ialt 185 Rdl. 5 Mark og 8 Skilling, saa Embedet hørte ikke til de fede. Der var derfor en meget hyppig Skiften, idet Rektoren og af og til ogsaa Høreren søgte og fik Præstekald. Den første Rektor, der nævnes, er Ejler Ottesen Bang. Han blev afsat 1578 paa Grund af Slagsmaal i Kirken med Præsten, Hr. Søren, hvem han endog stak med en Kniv, fordi han bebrejdede ham hans Drukkenskab. Senere fik han alligevel et Præstekald. Var Skolen lille, har den dog huset en stor Mand indenfor sine Mure, nemlig Niels Hemmingsen, der gik som Discipel i Skolen. Da Skolen i Nysted ligesom Latinskolerne i Sakskøbing, Rødby, Stubbekøbing og andre Smaabyer nedlagdes i Henhold til kgl. Reskript af 17. April 1740, havde den kun 1 Discipel i Mesterlektion og 3 i første Lektie. Skolen laa paa Kirkepladsens nordvestlige Hjørne med Forside til Adelgade og nedbrødes først i Aaret 1869. Den sidste Rektor var Hans Mossin. Den sidste Hører var Hans Jacob Wejer, der blev Kordegn og Lærer ved den derefter oprettede »Danske Christendoms Skole«. De fattige Børn fik baade fri Skolegang og noget til øvrig Nødtorft. Den nye Skole havde først til Huse i den gamle Latinskolebygning, men senere flyttede den ind i et lille Hus, der laa ved Kirkepladsens sydvestlige Hjørne, og her forblev den indtil 1852, da den nyopførte Skolebygning paa Raadhuspladsen toges i Brug. Skolevæsenet lededes ved Midten af forrige Aarhundrede af en Forstelærer, der tillige var ordineret Kateket, og 2 andre Lærere, den ene var tillige Organist, den anden Kordegn. I 1873 nedlagdes Kateketembedet, og der beskikkedes en Overlærer med kongelig Udnævnelse. I 1876 forøgedes Lærerpersonalet med en Lærerinde.

Nysted nuværende kommunale Skolevæsen bestaar af en 7-klasset Borgerskole og en 4-klasset Mellemskole med Realklasse. Elever fra Nysted Kommune betaler ingen Skolepenge. Lærerpersonalet bestaar af 5 Lærere og 5 Lærerinder.

CHRISTIAN ANDERSEN, Overlærer,

født den 22. Marts 1883 i Norre Omme som Son af Gaardejer J. J. Andersen. Gift med Maggie Thomsen. (Tidligere Byraadsmedlem i Middelfart og Medlem af Hovedbestyrelsen for Danmarks Værgeraadforening). Lærereksamen fra Gedvad Seminarium 1901, derefter Aarskursus og forskellige Tillægsprover, Eksamen i Engelsk i London 1928, Lærervirksomhed ved Slagelse og Aarup private Realskoler og Kommuner i Middelfart indtil April 1930, siden 1. April 1930 Overlærer i Nysted.

NYSTED HANDELSSKOLE. Denne er en Aftenskole for unge Handelsmedhjælpere, saavel Mænd som Kvinder. Den blev oprettet 5. November 1905 af Kommunelærer M. C. Madsen, efter Forhandling med den stedlige Handelsstand, som straks sendte sine Lærlinge i den. Begyndelsen skete med 8 Elever, som gennem tre Vintre blev forberedte til at underkaste sig Provinshandelstandsforeningens Eksamen, der var ens for alle Handelsaftenskoler i Landet. Eksamen blev altsaa afholdt første Gang i April 1908, og siden har den saa godt som hvert Aar haft et Hold at dimittere. Nogen stor Skole har den ifølge Forholdenes Natur aldrig kunnet blive, men den har gjort sin Nytte, hvilket

bevises der igennem, at den stedlige Handelsstandforening i 1908 overtog den og har drevet den siden, samt at de andre smaa Kobstæder i Maribo Amt senere efterlignede Nysted og oprettede tilsvarende Skoler. Den havde i Reglen to Klasser, og dens Lærere var, gennem mange Aar, Kommunelærer M. C. Madsen, der tillige var Forstander, og Kommunelærer Christoffersen, I 1923 kom Kommunelærer H. P. Jensen til. Af disse virker nu kun Kommunelærer Christoffersen, der blev dens Forstander i 1930. Foreningens 25-aarige Bestaaen fejredes ved en Fest den 5. November 1930.

Nysted Raadhus.

NYSTED RAAD-, TING- OG ARRESTHUS er opført i Aaret 1839 i to Stokværk og udvidet og ombygget i Palæstil i 1920 af Arkitekt Hølek. I Frontespicien over Hoveddøren ses Byens Vaaben, udført i Sandsten. Bygningen rummer Politi og Dommerkontorer, Retslokale, Byraadssal, Værelser for Lignings- og Forligskommission samt Arrestforvarerbolig. I Arresthuset, der er tilbygget i Aarene 1895 --96, og ligeledes er i to Stokværk, er der Plads til 9 Arrestanter.

Administrationsbygningen, der rummer Borgmester- og Kæmnerkontor, ligger i Adelgade, en tidligere Præstebolig, der i 1920 ombyggedes af Kommunen.

Dommer i Nysted er Chr. Becher, og Politimester er J. H. T. Bondesen (begge er bosiddende i Sakskobing). Arrestforvarer er N. P. Helme, og Politibetjente er: A. C. J. Meineke og J. M. Rasmussen.

Arrestforvarer Niels Peter Helme er født den 5. Februar 1865 som Son af Væver Peder Nielsen i Ørsted. Gift med Berthe Kirstine Hansen. Var fra 1891 -- 97 Gymnastiklærer ved Nysted Højskole, siden 1. September 1898 Arrestforvarer i Nysted, siden 1907 Formand for Ligningskommissionen, siden 1917 Kasserer for D. F. B. i Nysted.

Politibetjent A. J. C. Meineke er født den 7. Marts 1886 i Vestenskov som Son af Digeopsysmand E. Meineke og Hustru. Gift med Hansigne Kastrop. Oplært ved Landbruget og gennemgaaet Underofficersskolen, Sergent i Reserven. Siden 1918 Politibetjent i Nysted, fra 1921 -- 25 kommunal Revisor i Nysted, 1924 Pantefoged, siden 1925 i Be-

N. P. Helme.

A. C. J. Meincke.

J. M. Rasmussen.

styrelsen for Maribo Amts Politiforening, siden 1925 Kasserer i Hjelpekassen, siden 1919 Kontorbestyrer for Politikontorafdelingen, Formand for D. F. B. for Nysted og Omegn.

Politibetjent Johannes Marius Rasmussen er født den 8. September 1890 i Radsted som Son af Husejer Rasmus Rasmussen. Gift med Johanne Rasmussen. Var ved Landbruget til 1910, Gardist til 1911, ved Postvæsenet i Sakskøbing til 1917, siden 1. Oktober 1917 Politibetjent i Nysted. Repræsentant for Assurancekompagniet »Baltica« siden 1919. Bestyrelsesmedlem i Maribo Amts Politiforening. Kommunal Revisor siden 1925.

NYSTED KOMMUNALE GAS-, VAND- OG ELEKTRICITETSVÆRK er oprettet i Aarene 1912—13. Dengang produceredes der ca. 100.000 Kw. Elektricitet, ca. 60.000 Km. Gas, og der ompumpedes ca. 40.000 Km. Vand. I 1930 var Tallene saaledes. Elektricitet 250.000 Kw., Gas 135.000 Km. og Vand ca. 120.000 Km. Siden 1930 faar Værket overført Elektricitet fra Nakskov. Værkernes Bestyrer er K. A. Andreasen.

Driftsbestyrer Karl August Andreasen er født den 4. August 1891 i Odense som Son af Vognmand Andreasen. Gift med Lise Hansen. Ingeniøruddannet ved Teknikum i Odense, dimitteret 1914, fra 1914—21 ansat som Ingeniør ved Nordisk Metalvarefabrik i København, siden 1921 Driftsbestyrer ved de kommunale Værker i Nysted.

Frk. Eva Müller.

NYSTED BØRNEASYL er stiftet af Lensgreve Raben Levetzau og oprettedes i Aaret 1911. Det har gennemsnitlig 15 Born, og det ledes af Bestyrerinde Frk. Eva Müller.

Bestyrerinde Frk. Eva Müller er født den 11. September 1882 i Ordrup. Var fra 1898 til 1914 Medhjælperke ved Ordrup Asyl og har siden 1914 været Bestyrerinde ved Nysted Børneasyl.

NYSTED TOLDSTED. Ifølge Waldemar den 2dens Jordebog af 1231 oppebar Kongen den Gang Heste- og Salttold, og Told er saaledes i Danmark en meget gammel Afgift og udgør i vore Dage i Forbindelse med de i de senere Aar under Toldvæsenet lagte Om sætningsafgifter og øvrige Særbeskatninger en betydelig Del af Stats-Indtægterne.

Told omtales bl. a. i Christopher den 2dens Haandfæstning 1320, og i Christian den 2dens verdslige Lov findes udførligere Bestemmelse om egentlig Told. I 1651 udkom Frederik den 3dies Toldrulle af 13. August, og et af Motiverne til Toldrullen var bl. a. »at forhøje Tolden paa saadanne Manufacturvarer, hvoraf lignende her produceres«, og dette er første Gang, man klart finder Udtryk for Beskyttelse af den indenlandske Industri gennem Toldpaalæg.

Efter Christian den 5tes Toldforordning af 1. Maj 1672 skulde Tolden paa Lolland opkræves i Nakskov, Sakskøbing og Nysted, og der har saaledes i Aarlundreder været selvstændigt Toldsted i Nysted.

Foruden Told opkrævedes i Aarene fra ca. 1776 til 6. Oktober 1850 Consumtionsskatten og der var i de Tider i Nysted, foruden den egentlige Toldbod, 3 Acciseboder ved Byens Indgange, nemlig en ved Nørreport omtrent udfør afdøde Smedemester Glejes Ejendom, en for Enden af Bomstræde ved Paddekæret og en ved Piledammen. Her var ogsaa tidligere ikke saa faa Brændevinsbrænderier, saaledes i 1865 fem, der var under Kontrol af det stedlige Toldvæsen, der skulde føre Tilsyn med, at der ikke paa Landet foregik ulovlig Brændevinsbrænden, og disse Inkquisitioner gik ikke altid lige let. Saaledes havde ifølge Tidsskriftet Museum for 1892 Toldvæsenet i Nysted i 1776 faaet at vide, at Bønderne i Herritslev brændte Brændevin, og Toldvæsenet foretog da i Forbindelse med Borgere fra Nysted Eftersyn i Sognet, men Bønderne rottede sig imidlertid sammen i et Antal af flere Hundrede og leverede de uvelkomne Gæster et ordentligt Feltslag. Senere blev 11 af Hovedmændene dømt til Kagstrygning og Strafarbejde.

I 1864 udgjorde Told- og Consumtionsskatterne 5859 Rdl., i Aaret 1900 var Intra-derne 7213 Kr., i 1910 7085 Kr., i 1920 9040 Kr. for saa i 1929 at være stegne til 62.850 Kr.

Omkring Aaret 1796 kom C. D. Reinhard Maes, der havde været gift med den fra Christian den 7des Historie bekendte Anne Katrine Beuthæk, »Stovlet-Kathrine«, fra hvem han var skilt, til Nysted som Told- og Consumtionsskriver. Han efterfulgtes af A. C. Clasen, der i Aaret 1827 afløstes af Toldinspektør Winding. Den følgende Tids Ledere af Nysted Toldsted har været følgende:

Fra Marts 1839 Toldforvalter, Kammerraad Th. Brunnemann, fra Juli 1865 Toldoppebørselskontrollør G. M. Haas, fra November 1869 Toldoppebørselskontrollør J. E. V. Kleist, fra Oktober 1870 const. Toldoppebørselskontrollør A. Fibiger, fra April 1871 Toldoppebørselskontrollør F. W. Schönfeldt, fra November 1881 Toldoppebørselskontrollør C. M. C. Heesch, fra Juli 1902 Toldforvalter J. F. V. Nielsen, og siden Oktober 1925 nuværende Toldforvalter C. V. Schestedt Bohn.

NYSTED JERNBANE OG POSTETAT. Nysted Jernbanestation er Endestation for Jernbanen Nykøbing—Nysted, der aabnedes den 15. December 1910 (se denne Banes Historie Side 49). Stationsforstander er C. Schmidt.

Siden 1872 har Nysted 2 Gange i Døgnet haft Postvognsforbindelse med Nykøbing, hvorfra saa Rejsen kunde fortsættes pr. Bane til Hovedstaden. I 1830 kørte Postvognen -- der var en almindelig stiv Arbejdsvogn -- kun 2 Gange om Ugen, 1840 var der 4 Gange ugentlig Forbindelse, de 2 Gange dog ridende, saa at Passagerer ikke kunde medtages. Fra Aaret 1860 gik der hver Dag en Enspænderkaleche med Plads for 2 rejsende til

Nykøbing Saa endelig i 1872 sættes den gule lukkede Diligence til 4 Personer i Gang. Dette betragtedes som et storartet Fremskridt og var det ogsaa, set med Datidens Øjne. Man kan godt forstaa, at i de »gode gamle Dage«, da man skulde rejse paa samme lang-sommelige Maade hele Vejen fra København, da begav man sig ikke ud paa en saadan Færd, medmindre man havde højst nødvendigt Ærinde at besørge. Ovenikøbet skulde man i Baad eller Rofærge sættes over to Vande., saa at Rejsen under gunstige Forhold tog 2 å 3 Dage. Det kunde endda hænde, at naar man en Aftenstund var nær ved Maalet,

P. Schmidt,
Forstander.

saa maatte man ligge Natten over i Frejlev, da Vejen ikke altid kunde passeres i Mørke. Endnu i Aaret 1860 ankom der ikke mere end 187 rejsende med Posten, medens Antallet i 1900 var steget til 1920. Postvæsenets nuværende Bygning er opført i 1911 og ligger ved Siden af Banegaarden. Under Postkontoret horer 4 Postekspeditioner, nemlig Frejlev, Kettinge, Herridslev og Øster Ulslev. Posthusets Chef er Postmester L. P. Christensen, og Personalet bestaar af: 1 Assistent, 1 Pakmester, 2 Postbude og 10 Landpostbude.

L. P. Christensen,
Postmester.

Stationsforstander P. Schmidt er født den

3. Maj 1880 i Barrit ved Vejle. Gift med Emma Wittrock, Datter af afdøde Stationsforstander W. i Køge. Elev paa Østbanegaarden i Aarhus og paa Hammelbanen. Assistent 1905, Stationsforstander i Nysted siden 1911.

Postmester Lars Peder Christensen er født den 12. Marts 1869 i København som Son af Formand paa Københavns Toldbod C. Christensen. Gift med tidligere Kommune-lærerinde Anexo Neta født Jørgensen. Tog Præliminæreksamen i 1885, indtraadte i Postvæsenets Tjeneste den 1. Marts 1885, konstitueret Postekspedient i København den 1. Juli 1891, udnævnt til Postekspedient den 1. Juni 1892, fra 1907—08 Postmester i Humlebæk, den 1. November 1908 Postmester paa Læsø, den 1. August 1917 Postmester i Ullerslev paa Fyen, siden 1. Juni 1923 Postmester i Nysted.

NYSTED HUSHOLDNINGSSKOLE, der er smukt beliggende i Udkanten af Byen, ved Østersøen og Nysted Nor, med Udsigt over Byen og det smukke Aalholm Slot, er bygget i 1919 af Grevinde Raben Levetzau, og er i nogle Aar drevet som »The English School«. Skolen er imidlertid nu købt af Forstanderinden, Frk. Kathrine Jespersen. Den begyndte sin Virksomhed som Husholdningsskole i Foraaret 1924 med 5 Maaneders Kursus 4. Maj—4. November. Den blev statsanerkendt i Foraaret 1926. Understøttelse kan søges.

Skolen er forsynet med Centralvarme, elektrisk Lys, W. C. og Badeværelser. Der forefindes Tennisbane, og den umiddelbare Nærhed ved Vandet giver let Adgang til Badning og Skøjteløbning.

Skolens Formaal er at dygtiggøre Eleverne til med Orden, Interesse og Økonomi at møde de Opgaver, de stilles overfor i et Hjem.

K. Jespersen,
Forstanderinde.

Undervisningen er dels praktisk og dels teoretisk. Den praktiske Undervisning omfatter: almindelig som finere Madlavning, Bading, Henkogning, Syltning og Saltning, Stuepigejerning, Vask, Strygning, kemisk Rensning, Borddækning og Anretning samt Skræddersyning. Den teoretiske Undervisning omfatter: Næringsmiddellære, Havebrug, Husholdningsregnskab, Sundhedslære, Syge- og Barnepleje samt Foredrag om forskellige Emner.

Undervisningen meddeles af Forstanderinden og 2 dygtige exam. Husholdningslærere.

Husholdningsskolen i Nysted.

Det er en stor og moderne, velindrettet Skole med Plads til 30 Elever. Elevværelserne er indrettet til 1 å 2 Elever, og de ligger paa 1ste Sal. I Stueetagen findes 2 Køkkener, en Systue med Symaskiner, en Spisestue og tre store, hyggelige Dagligstuer, den ene forsynet med Pejs.

For at gøre Arbejdet saa hjemligt som muligt, inddeles Eleverne i Familier paa 5 å 6 Medlemmer, der efter Tur udfører de forskellige Arbejder.

Dagens Gerning: Kl. 6,30 vækkes Eleverne (Kl. 7 om Vinteren), Kl. 7 samles alle til Morgenmad, derefter Morgensang, indtil Kl. 8 Rengøring af Elevværelser og Opvask efter Morgenbordet. Kl. 8--8.30 Teori, derefter Frokost. Umiddelbart efter Frokost begynder det praktiske Arbejde i Køkken, Stue osv. Kl. 12.30 Middag, Kl. 3 Kaffe, derefter Fritid til Kl. 5, da samles alle til Teori, Foredrag, Forevisning osv. Kl. 6.30 Aftensmaaltid, Kl. 9.30 Aftensang, Kl. 10 skal der være Ro, og alle Lys slukkede.

Om Aftenen samles alle i Stuerne ved Haandarbejde, Musik, Sang, Lege og Opvisning m. m.

Elevernes Dagligstue

Forstanderinde Frk. Kathrine Jespersen er født den 31. Oktober i Balslev som Datter af Gaardmand R. Jespersen. Er uddannet paa Frederiksborg Husholdningsskole og paa mange forskellige Kursus. Har opholdt sig $\frac{1}{2}$ Aar i Norge.

NATIONALFORENINGEN TIL TUBERKULOSENS BEKÆMPELSE har oprettet Kystsantoriet og faaet Støtte dertil gennem et Legat. Sanatoriet oprettedes i 1929, beregnet for kirtelsvage Drengene i forskellige Aldre. Den 20. Februar 1930 optoges de første Born. Der er Plads til 33 Drengene, der opholder sig ca. 4 Maaneder her og gennemgaar en Friluftskur. Paa Sanatoriet er der oprettet et Museum til Minde om Kampmann Boyesen. Læge Thyssen fra Nysted er Sanatoriets Tilsynslæge, og Frk. Helga Kastberg er dets Forstanderinde.

Forstanderinde Frk. Helga Kastberg er født den 19. April 1895 i Hvidbjerg i Jylland, som Datter af Grosserer N. P. Kastberg. Fra 1920 - 23 uddannet som Sygeplejerske paa Frederiksborg Hospital. Sygeplejereksamen 1923. Assistent indtil 1925. Privatsygeplejerske indtil 1928, fra 1928 - 30 Plejemoder paa Lærerindeforeningens Kystsatorium i Hjerting, siden 1. Februar 1930 Forstanderinde paa Kystsantoriet i Nysted.

Læge Asger Thyssen er født den 5. Marts 1889 i Lyngby, som Son af Overlærer Thyssen. Gift med Erna Elisabeth Kirchheimer. Kandidat 1917. Militærlæge og Reservelæge paa Aalborg Amtssygehus. Amanuensis hos Læge Møller i Hadsten. Hospitalstjeneste paa

Helga Kastberg.
Forstanderinde.

Det Kammann-Boyesenske Kystsankatorium.

Bispebjerg Hospital overtog i 1921 Læge Ph. Thoussins Praksis i Nysted. Medlem af Sundhedskommissionen og Tilsynslæge paa Nysted Kystsankatorium.

MARIBO AMTS OPTAGELSESHJEM I NYSTED. Skoleinspektør Matthiessen i Nakskov fik for ca. 20 Aar siden den Tanke at oprette nogle forskellige mindre Hjem for Børn. Begyndelsen blev gjort hos Dines og Marie Rasmussen i Saltvig, og her maa Spiren til det nuværende Optagelseshjem søges. Da Dines var død, fortsatte Marie Virksomheden, som hun omfattede med stor Kærlighed. I 1920 besluttede man at oprette det nuværende Optagelseshjem, og Nysted Kommune skænkede Grunden. Hjemmet indviedes den 12. November 1921. I Vinteren 1924-25 foretoges der nye store Udvidelser af Bygningerne, og disse kan nu rumme 70 Børn, der optages fra Fødselen og indtil deres 15. Aar. Børnene paa dette Hjem anbringes fortrinsvis af Kommuner og Værgeraad, men kommer ogsaa fra private. Hjemmet er en selvejende Institution med Støtte fra Stat, Plejehjemsforening, Amtet og Land- og Bykommuner. Børnene er fordelt paa 3 Afdelinger med fuldtuddannede Afdelingsledere. Spædebørnsafdelingen modtager betalende Elever, som uddannes til Barnepleje. Hjemmets Forstanderinde er Frk. Ellen Sonne.

Forstanderinde Frk. Ellen Sonne er født den 16. Juni 1877 og Datter af Fotograf Sonne og Hustru. Var ansat ved den Kellerske Aandssvageanstalt i Bregninge fra 1901-05, under den danske Diakonissestiftelse fra 1905-11. Lærerinde ved Julemærke-Sankatoriet i Kolding fra 1911-20, siden 1921 Forstanderinde paa Maribo Amts Optagelseshjem i Nysted.

SKANSEPAVILLONEN. Fra Havnen fører en smuk Promenade langs Vandet til Byens Anlæg, Skanseanlægget, der ligger i 8 å 10 Minutters Afstand fra Byen ved Indløbet til Noret. Man ser her endnu Rester af den Skanse fra Middelalderen, der har været opført til Byens Forsvar, og hvorefter Anlægget har faaet sit Navn. I Anlægget har Byen ladet opføre en Restaurant, hvorfra man har en herlig Udsigt over Østersøen.

A/S FOLKEBANKEN I NYSTED er en Filial af Folkebanken i Nykøbing F. Banken havde tidligere til Huse i Postvæsenets Bygning, men flyttedes den 1. Oktober 1928 til Adelgade Nr. 22. I de senere Aar er Bankens Omsætning steget betydeligt. Bankbestyrer er Sagfører E. S. Bøgelund-Thomsen.

E.S. Bøgelund-Thomsen,
Bankbestyrer.

Sagfører Einer Sigvald Bøgelund-Thomsen er født den 24. September 1897 i København som Søn af Inspektionsbetjent H. J. Thomsen, gift med Erna Kollat Hansen, Datter af Dyrlæge Kollat Hansen, Kettinge. Student fra Frederiksberg Gymnasium, cand. jur. 1924, Fuldmægtig hos Overretssagfører Ivar Schrøder, København, Sagførerne Dillevsen og Mortensen i Nykøbing F. og Overretssagfører H. Rasmussen i Stubbekøbing, Sagfører den 5. Marts 1927, praktiseret i Nysted siden 2. Maj 1927, Medlem af Værgeraadet siden April 1929, Bankbestyrer for A/S Folkebankens Filial i Nysted.

NYSTED HAANDVÆRKER OG INDUSTRIFORENING SAMT TEKNISKE SKOLE.
Den 15. November 1852 stiftedes der en Haandværkerforening i Nysted, og dens første Formand var Bager Grib.

Den 5. December 1855 blev det vedtaget i et Bestyrelsesmøde at arrangere en Basar for af Indtægten derved at oprette en Søndagsskole. Mange af Haandværkerne havde rejst i Udlandet og havde derfor et videre Syn. Basaren afholdtes den 5. Februar 1856 og bragte et Udbytte af 765 Kr. 49 Øre, hvad der maa siges at være meget i en By med 1200 Indbyggere.

Skolen kom i Gang straks, idet der den 3. Marts valgtes Bestyrelse og antoges Lærere. Lærerne i Skrivning og Regning var i Reglen fra Landsbyskoler, medens Haandværkerne skiftedes til at undervise i Tegning, hvad der jo ikke bragte det bedste Udbytte. Undervisningstiden var fra 3—5 Søndag Eftermiddag, hvor der undervistes i Skrivning og Regning, og Mandag Aften fra 7—9 i Tegning. Lokalet var i Borgerskolen, hvor der var brede, lige Borde, hvad der jo nok kunde bruges. Belysningen var Stearinlys i Træklodser.

Haandværkerforeningen førte imidlertid en meget omskiftende Tilværelse og har næppe efter Skolens Oprettelse haft nogen Indflydelse paa denne. Bestyrelsen for Skolen var fra 1886 til 1870 lagt i Hænderne paa Pastor Gudmundsen, Rebslager J. P. Dalskov og Slagter J. Eriksen.

I 1865 var der imidlertid kommet en ung Maler, der hed Volsø, til Byen. Han havde lært i København, havde gode Evner, og gjorde i mange Aar et stort, uegennyttigt Arbejde, og om end hans Undervisning langt fra kunde staa for Nutidskritik, saa fik dog hans Formsans og Skønhedsbegreber stor Indflydelse. Fortegninger til Frihaandstegninger lavede han for hver enkelt paa staaende Fod, men der var ingen geometrisk Tegning og endnu mindre Projektionstegning. Omkring 1870 ankom nogle Tegninger for Smede, vistnok udførte af Arkitekt Klein. Der var imidlertid ankommet en ung Læge til Nysted fra København. Han hed George Lütken og havde været Medlem af Arbejderforeningen under Rimestad. Han stiftede d. 13. April 1868 Industri- og Arbejderforeningen. Der forsøgtes flere Gange paa en Sammenslutning af denne nye Forening og Haandværkerforeningen, hvad der endelig lykkedes den 7. November 1876. Dermed kom Skolens Styrelse i fastere Haand, idet der valgtes et særligt Udvalg til dette Hverv, og der skaffedes flere Midler til Drif-

C. L. Christoffersen,
Forstander.

ten. Men der kom Brydninger mellem Skolen og Foreningens Bestyrelse, og Volso kom fra Skolen. Det blev herefter mest Lærere fra Borgerskolen, der overtog hele Undervisningen, som forøvrigt ogsaa udvidedes og blev udelukkende Aftenundervisning. Læge Lütken rejste fra Byen i 1879 og havde da udrettet et stort Oplysningsarbejde, idet han ved Foredrag og paa mange Maader havde bragt nyt ind. Smedemester J. Westrup Gleie var i 1880 valgt ind i Skoleraadet, og i 1883 blev han valgt ind i Foreningens Bestyrelse. Skolens Styrelse blev nu simplificeret, idet der af Foreningens Bestyrelse blev valgt et Udvalg paa 2 Medlemmer, der skulde tilse Skolens daglige Drift og i Forening med Lærerne lægge Undervisningsplanen. Der gjordes, hvad der kunde gøres for at faa Undervisningen saa frugtbringende som muligt. Det blev efterhaanden umuligt at fortsætte i Borgerskolen, idet der indførtes Tomandsbordē i Stedet for de gamle, flade Borde. Lidt Kapital havde Foreningen samlet, og Bestyrelsen fattede saa, ikke mindst paa Arkitekt Andreasens Foranledning, Mod til at bygge en ny Skole, og den 5. November 1893 fandt Indvielsen Sted. Der var almindelig Glæde over den smukke Bygning.

Der gives nu Undervisning i 5 Aftener om Ugen, delvis i alle 3 Klasseværelser. I 1912 mente Bestyrelsen, at det daglige Tilsyn krævede mere Tid for de to Udvalgsmedlemmer, end de kunde afse, og man antog Kommunalærer, senere Borgmester J. E. Larsen til Forstander. Ved dennes Død i 1926 overtog nuværende Forstander, Kommunalærer C. L. Christoffersen Stillingen.

Haandværker- og Industriforeningens Bestyrelse bestaar af: Borgmester J. Hølek, Formand. Installatør F. Dalskov, Kasserer, Boghandler E. Ross-Svenningsen, Smedemester Eilert Gleie og Kæmmer F. Berner-Hansen. Installatør F. Dalskov er Foreningens Bibliotekar.

Forstander Laurits Christoffer Christoffersen er født den 30. November 1885 i Nyborg som Søn af Fisker F. Christoffersen og Hustru Kathrine, født Petersen. Gift 1908 med Lærerinde ved Nysted Skolevæsen Elisabeth Pedersen, Datter af Smed og Landmand Chr. Pedersen fra Rybjerg. Præliminæreksamen fra Nyborg komm. Realskole i 1902. Lærereksamen fra Skaarup Seminarium 1906 og Tillægseksamen i Tysk s. A. Lærer ved Nysted private Realskole fra 1906—11, ved Nysted komm. Skolevæsen 1911, Lærer ved Nysted tekniske Skole og Nysted Handelsskole 1906, Lokalredaktør ved Lolland-Falsters Folketidende 1916, Bibliotekar ved Nysted Børnebibliotek 1918, Medlem af Repræsentantskabet for Lolland-Falsters Telefonabonnentforening 1920, Kasserer for Danmarks Lærerforenings 28. Kreds 1920, Medlem af Nysted Hjælpekasses Bestyrelse 1921, Formand for Folkeuniversitetsforeningen for Nysted og Omegn 1922, Kasserer for Nysted-Afdelingen af Landsforeningen til Kræftens Bekæmpelse 1928, Medlem af Bestyrelsen for Nysted Turistforening 1926, Formand for Hjælpekassen 1929, Forstander for Teknisk Skole 1926, for Handelsskolen 1930.

FOLKEUNIVERSITETSFORENINGEN FOR NYSTED OG OMEGN er stiftet 1912 paa Initiativ af afdøde Kommunalærer, Borgmester J. E. Larsen.

Foreningen sorterer under Universitetsudvalget i København og faar sine Foredragsholdere gennem dette Udvalg. Der er i de forløbne Aar saa godt som hvert Aar afholdt en Foredragsrække paa 3—6 Foredrag — enten i Februar—Marts eller Oktober—November.

Bestyrelsen bestaar for Tiden (1931) af Kommunalærer C. L. Christoffersen (Formand), Apoteker Ove Nandrup Hansen og Proprietær Dines Jespersen.

DE DANSKE FORSVARSBRØDRE FOR NYSTED OG OMEGN blev stiftet den 18. Maj 1884 paa et Møde, som afholdtes paa Hotel Nysted, og ved en kort Tid efter afholdt Generalforsamling valgtes Cand. jur. Hastrup til Foreningens Formand, men afløstes efter 2 Aars Forløb i 1886 af Fuldmægtig Swendsen, der ligeledes virkede som Formand for Foreningen i 2 Aar til 1888, hvor Muremester R. E. Holck valgtes til Formand. Muremester Holck virkede nu med stor Dygtighed som Foreningens Formand i 42 Aar, og i denne lange Aarrække har han stadig med stor Interesse og Dygtighed arbejdet for Foreningens Trivsel. Muremester Holck trak sig tilbage som Foreningens Formand i 1930 efter eget Ønske og afløstes af Politibetjent A. Meincke.

Endvidere skal nævnes Sadelmager August Larsen, der i 28 Aar har været Foreningens Viceformand og med stor Interesse har virket for Foreningen, navnlig ved at kontrollere Udbetalingen af Sygehjælpen, hvilket har været et stort Arbejde gennem Aarene.

Foreningen begynde med 60 Medlemmer, medens den nu har omkring 400 og en Formue paa ca. 11.000 Kr. Foreningen yder sine Medlemmer i Sygdomstilfælde en ugentlig Sygehjælp indtil 10 Kr. og i Begravelseshjælp indtil 150 Kr., desuden gives der Understøttelse til trængende Medlemmer efter Bestyrelsens Skøn. Foreningen udbetaler aarlig i Syge- og Begravelseshjælp omkring 2.200 Kr.

Foreningens Bestyrelse bestaar af: Politibetjent A. C. J. Meincke, Formand, Sadelmagermester August Larsen, Viceformand, Malermester R. M. Bjerregaard, Bogtrykker H. O. P. Larsen, Avlsbruger Chr. Rasmussen Jess, Nysted, Købmand R. P. Hansen, Godsted, Muremester Fr. Jensen, Thorup, Gaardejer Chr. Rasmussen, Herritslev, og Gaardejer Valdemar Nielsen, Frejlev.

Foreningens Kasserer er Arrestforvarer N. P. Helme.

Foreningens Æresmedlemmer er Muremester R. E. Holck, R. af Dbg., og Sadelmagermester August Larsen.

NYSTED BEVÆRTERFORENING er startet 1907, og dens første Formand var Rasmus Hansen. Foreningen har Tilslutning til Centralforeningen. Dens Bestyrelse bestaar af: Hotelejer Poul Johansen, Formand, Hotelejer Rønne, Næstformand, Restauratør Andersen og Hotelejer Bruun, Stad Nysted.

Hotelejer Georg Michael Rønne er født den 1. December 1878 i Rønne som Son af Branddirektør N. P. Rønne paa Bornholm. Gift med Karen Margrethe Marcussen. Overtog den 1. Maj 1929 Nysted Hotel. Bestyrelsesmedlem for Nysted Beværterforening.

PETER EIGIL HAGEN-BANG, Sognepræst,

født den 11. Januar 1875 i Godvad Præstegaard ved Silkeborg som Son af Sognepræst Jacob Ludvig Bang og Hustru. Gift med Charlotte Adelaide Skeel, født von Arenstorff (død). Student fra Odense Katedralskole 1894, theol. Kandidat 1901, præsteviet Medhjælper i Kappel Sogn ved Nakskov fra 1903—05, i Næstved fra 1905—12, fra 1912—20 Sognepræst i Sejerslev paa Mors. Siden 1920 Sognepræst i Nysted.

FREDERIK BERNER-HANSEN, Kæmner,

født 19. Maj 1895 i Koge, Søn af Toldassistent Jørgen Berner-Hansen og Hustru Charlotte f. Jørgensen. Gift 8. Oktober 1921 med Kirsten B.-II., Datter af Proprietær Jørgen Bruhn, Sdr. Stenderup og Hustru Marie f. Lauesen. Præliminæreksamen 1912, Handelseksamen 1916, Ekspeditionssekretær i Nordisk Fjerfabrik 1913—1917, Kæmner i Nysted 1920, Sparekassebestyrer i Landbostandens Sparekasse 1922, Kasserer for Maribo Amts Optagelseshjem 1926, dommervalgt Medlem af Nævninge-Grundlisteudvalget 1925, Medlem af Naturfredningskomitéen 1926, i Bestyrelsen for Industri- og Haandværkerforeningen og Turistforeningen. Jurisdiktionsformand i F. D. M.

JOHAN CHRISTENSEN, Dyr læge, R. af D.,

født 15. August 1861 i Ryde ved Holstebro, Søn af Forpagter paa Bramslykke Gomme Pet. Poulinus Mathæus C. og Hustru Marie Mariane f. Nerenst. Gift 1887 med Johanne Magdalene Johansen. Dyr lægeeksamen 1883, prakt. Dyr læge i Nysted 1. Maj 1884, Stadsdyr læge 1898, Byraadsmedlem fra 1914—17, Formand for Nysted Fugleskydningsselskab fra 1897—1911, for Nysted Telefonselskab fra 1891—97, for Nysted Ligningskommission fra 1906—14 (Medlem 1899), for Sonderjysk Forening 1920 (Medlem af Bestyrelsen fra 1910), for Nysted Borgerforening 1918 (Medlem af Bestyrelsen fra 1894, Næstformand 1900), for Nysted kommunale Vælgerforening fra 1902—06, da Foreningen ophævedes, for Nysted Grundtjærforening siden dens Stiftelse, Medlem af Direktionen for Stubbekøbing—Nykøbing—Nysted Banen fra 1910—17,

VIGGO KNUDSEN, fhv. Overlærer, R. af D.,

født den 9. Juli 1860 i Odense som Søn af Snedker Vilh. Jul. Knudsen og Hustru. Gift med Cecilie Johanne Dorthæa Sonne (død). Dimitteret fra Skaarup Seminarium, Elev af Kammerraad Larsen, Braunstein m. fl. Organist i Neksø 27. Oktober 1883, ansat i Nysted 10. Juli 1886, Overlærer 1898, fhv. Medlem af Byraadet og Overdirigent i de samvirkende Sangforeninger i Lolland-Falsters Stift.

Rødby Havn i Fugleperspektiv.

R Ø D B Y

NAVNET RØDBY VISER, at Byen oprindelig laa paa en ryddet Plads (»Rød«) i Skoven. Den var en udpræget Landsby og som saadan lagt midt i de frugtbare Marker. Det fede Opland havde sin Forbindelse med Havet gennem Dragsminde, d. v. s. Munden udfør Draget, og det kan synes underligt, at der ikke snarere er opstaaet en større Bebyggelse der: men en Havneby fordrede dengang ikke blot Adgang til Søfart og Fiskeri, men maatte desuden have frugtbare Jorder; og de oversvømmede og ufremkommelige Enge omkring Dragsminde var ikke noget værdifuldt Aktiv for den Tids Landbrug. Rødby tog derfor sit Standpunkt og lod Havn være Havn og lagde sig saa langt op paa det tørre, at den følte sig nogenlunde sikker mod Oversvømmelser.

Det ældste Dragsminde menes nu at have været mellem Myggefjed og Syltholm; men i hvert Fald i Slutningen af det syttende Aarhundrede eksisterer dette Gab ikke mere. Dragsminde var dengang mellem Myggefjed og Bredfjed. Byen havde dog ikke faaet gemt sig saa langt bort fra Havnen, at den kunde faa Lov til at leve i Fred og Ro som Landsby. Dragsminde var Overfartsstedet, naar man skulde til Tyskland og Holsten; og de Rødby Bønder, som for en stor Del var Fæstere under Kronen, fik som Pligtarbejde paalagt at besørge Færgefarten. Selv mod Betaling var det vistnok ikke nogen særlig god Forretning for Bønderne, da det medførte, at de naar som helst kunde blive afbrudt i deres Arbejde; men den værste Byrde var endda Overfarten med de mange, der rejste i Kongens Ærinde, for de skulde befordres gratis.

I 1554 opholdt Christian den Første sig paa Aalholm, og — formodentlig efter Ansøgning — udstedte han her Rødby's første Privilegium, som gav »vor Almue udi Rødby« Ret til at sejle med deres egen Ind- og Udførsel paa Tyskland til Gengæld for »den store

Umage, Kost og Tæring, som vor Almue udi Rødby har af os og med vore Bud over at fore til Tyskland. Der var her kun Tale om Bondernes egne Varer; men et halvt Aarhundrede senere udvidede Kong Hans Privilegiet, saa de herefter maa skøbe og sælge med Bønder, som andre af vore Købstadsmænd her udi Lolland og desuden skøbslaa med udlændiske Købmænd, som søger ind til deres By.

Herved var Rødby for Næringslivets Vedkommende sidestillet med Købstæder. Den manglede kun de borgerlige Rettigheder. Indbyggerne var stadig Fæstebønder, de fleste under Kronen; men Regeringen var aabenbart interesseret i at ophjælpe Byens Handel og ventede, at Rødby skulde udvikle sig til en Søhandelsby. I 1551 brændte det meste af Rødby, og Kongen foreslog, at man nu skulde flytte Byen til Havnen; og han skænkede det nødvendige Bygningstømmer til Genopførelsen. Rødby vilde imidlertid ikke flyttes fra sine gode Marker ud i de usikre Enge og Klitter og blev, hvor den var. Bygningstømmeret var særdeles kærkomment, for den oprindelig skovomkransede By var efterhaanden kommet til at ligge i en meget skovfattig Egn. Christian II, som undte Købstæderne alt muligt godt, havde derfor skænket Rødby Halvdelen af Skoven paa Øen Lang; og kort Tid efter fik den ogsaa Brev paa den anden Halvdel, som det dog senere viste sig, at Christian II ikke kunde skænke bort, da den tilhørte Halsted Kloster.

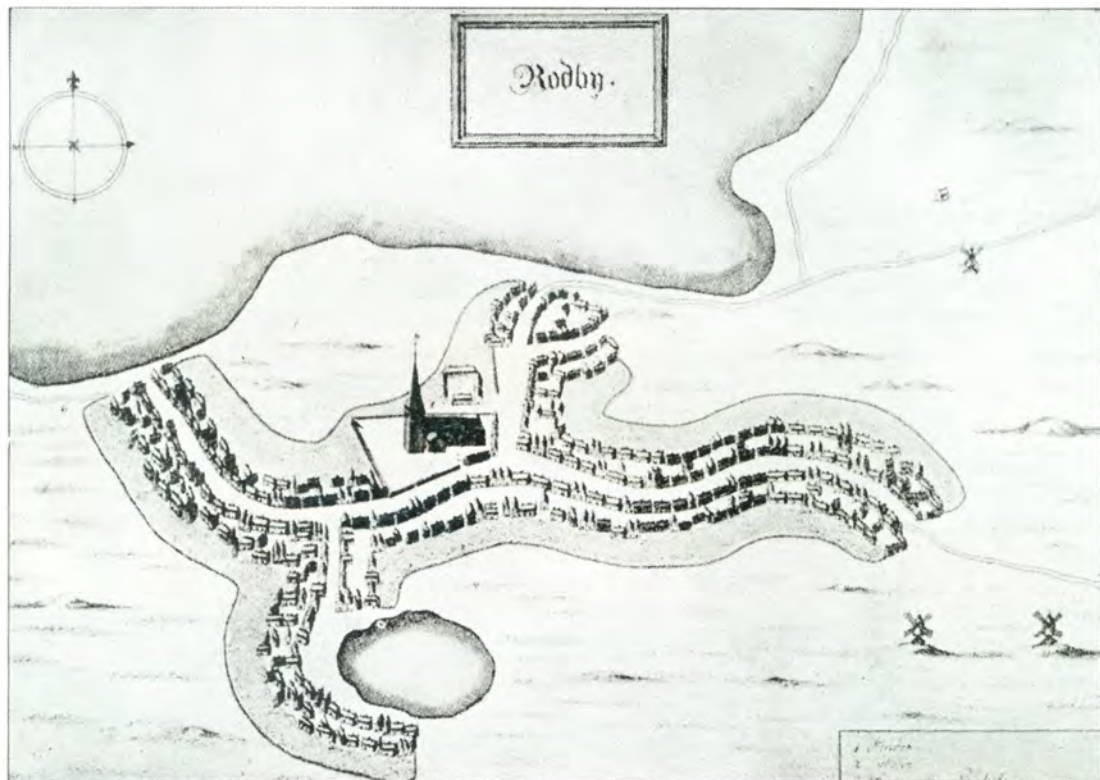
Gennem hele det 16. Aarhundrede gik Byen stærkt frem baade i Folketal og Velstand. Allerede faa Aar efter den store Brand kunde den udrede samme Skatter som Nykøbing, Maribo og Stubbekøbing og lige saa meget som Nysted og Saxkøbing tilsammen. Man faar et Indtryk af Byens Anseelse ved Præstestriden 1577. Beboerne havde valgt den stedlige Kapellan; men Frederik II forlangte en mere sprogkyndig og lærd Prædikant af Hensyn til de mange fornemme rejsende, der passerede Byen. Den kendte Skribent Rasmus Reravius blev derefter kaldet til Embedet under skarp Protest fra Byens Side. To Rødby Mænd pryglede ham; og man nægtede at betale Tiende og at lade Børnene gaa til Katekisering og naaede endelig at plage Livet af den ulykkelige Præst 1582.

Rødby Kirke.

Ved Stormfloden 1625 fortælles det, at »Skuder og Baade er bortdrevne, Byen er paa tre Gaarde nær henskyttet af Vandet. Ingen uden Præsten beholdt noget Fæ«. 400 Kreaturer skal Byen have mistet ved denne Oversvømmelse. Men Byen var i Fremgang og forvandt tilsyneladende Tabet meget hurtigt.

Under Trediveaarskrigen blev Byen »stedse med stor Tyngde og Besværing fast over vor fattige Ævne og Andel belastet«. Undertiden var der op til 200 Mand i Indkvartering; og Udgifterne fra 1643 til 1646 blev anslaaet til ca. 12,000 Rdl. 1656 siges det dog om Byen, at den »endnu udi Handel og borgerlig Næring flux tiltager«.

Reesens Kort over Rødby i ca. 1670.

Svenskekrigen 1653 blev vanskeligere at forvinde end Naturkatastroferne; for her var det ikke alene Indbyggernes egen Velstand, der gik tabt, men hele Oplandet forarmedes. saa baade Landbrug og Handel gik i Staa. Endnu værre end Krigsskatten og de »ulykkelige Ildebrande i Krigens Tid« var det, at »henved 70 af de bedste Mænd bortdøde« af en smitsom Sygdom, som Soldaterne havde bragt med til Byen. Hittil havde Byen betalt dobbelt Skat, idet den skattede baade som Landsby og som Købstad. Bønderne maatte altsaa betale Indførselstold af den Avl, de kørte hjem i deres egen Lade. Det kunde ikke præsteres i disse Aar, og 1675 fik de Toldfrihed for egne Varer.

I 1682 blev Rødby endelig Købstad og fik egen Byfoged og Byting, men berøvedes sammen med en Del andre Smaabyer Retten til Handel paa Udlandet. Denne Bestemmelse kunde maaske være meget god til at bringe Nakskov paa Fode igen; men den var ødelæggende for Rødby, hvis meste Handel var paa Tyskland. Man protesterede kraftigt baade mod at miste Udenrigshandelen, der var et gammelt Vederlag for den fri Befordring af Kongens Folk, og mod Købstadværdigheden, som var blevet koblet sammen med det. 1690

opnaaede man virkelig ogsaa at faa Handelen tilbage og komme af med Købstadtilten, som dog erhvervedes igen seks Aar senere.

Atter i 1694 hjemsogtes Byen af Stormflod »saa hastig, at vi for at bjerge Livet hurtigst muligt maatte retirere op paa Lofterne med Hustru og Børn. Hvorimod alt Gods og Proviant samt Korn, Foder og mange Købmandvarer maatte blive nede i Husene og for-dævedes ganske, hvorhos mange Bæster, Kvæg, Faar og Svin druknede.«

Fra 1735 har vi en udførlig Indberetning om Byens økonomiske Tilstand. Der findes 7 smaa Fartøjer, hvoraf de største er paa 7—8 Læster, og selv disse smaa Skuder maa

Rodby Kirkes Indre.

«dog søge Retirade ved deris Retour udi andre Havne og Stæder, siden de ikke kan sette paa Havnen med særdelis føielig Vejr, og ved Udgaende maa ligge og opvarte Vind og Vand for at komme ud af Havnen dog nesten ledig og ligge siden for aaben Strand at indtage Ladningen.» Byen har 15 Skomagere, 5 Skræddere, 7 Vævere, 8 Handskemagere, 3 Tobaksspindere, 3 Smede og 9 Købmænd.

Om de fleste hedder det, at deres Hus er pantsat, og deres »Tilstand maadelig«. Kun tre af Købmændene er i »temmelig god Tilstand«, og de to af dem har endda store og usikre udestaaende Fordringer hos Bønderne, saa det er saa som saa med Velstanden. Indberetteren Byfoged, Landstingsskriver og Færgemand Niels Siersted døde selv insolvent en Snes Aar senere.

I hele det attende Aarhundrede hvilede Fattigdommen tungt over Rodby; og det var kun en ringe Trøst, at det ikke stod bedre til i adskillige andre Smaabyer. Handelen led her som andre Steder stor Skade ved Ærøboernes Landprang, d. v. s. Handel uden om Købstad og Toldvæsen. Navnlige ved Kramnitze gik det livligt til, for her var en udmærket

Landingsplads tilstrækkelig langt fra Tolderen i Dragsminde. Dragsmindegabet sandede forøvrigt mere og mere til og lukkedes tilsidst helt, hvorefter man 1755 flyttede Toldstedet til Kramnitze. Flere af Købmændene gik konkurs, og adskillige Gaarde stod øde og ubeboede. En enkelt Gang havde endogsaa Kirkeværgen en Kasseangel paa 200 Rdl., som ikke blev dækket ved Salget af hans Forretning.

Den 3. August 1774 blev »den bedste Del af Byen« lagt i Aske. Ilden opstod i Vester-gade; og en stærk Vestenstorm fik i Løbet af tre Timer hele Østergade til at gaa op i Flammer. Kirken blev reddet, men Raadhuset brændte. En Vagabond blev mistænkt for at have paasat Branden, men kunde ikke overbevises. Under Forhørene viste det sig dog, at han iøvrigt var et ondt og farligt Menneske; og man gav ham derfor alligevel for en Sikkerheds Skyld Fæstningsarbejde paa Livstid, og han erklærede sig tilfreds med Dommen.

Denne Ulykke slog Byen helt ud, og i de følgende Aar var det stadig galt med Skatte-restancerne. I 1784 var Ekstraskatten for 1778 endnu ikke helt betalt, og der var foretaget Udpantning uden Reultat. Der blev saa beordret Auktion over Pantegodset; men Vognmændene nægtede at hente det. Man holdt alligevel Auktionen og gav de eventuelle Købere Lov til selv at hente det købte. Auktionen varede fra Kl. 10 om Formiddagen til 4½ om Eftermiddagen; men ingen af de mange Tilskuere gav et eneste Bud. Dette nærmede sig betænkeligt til aabent Oprør; og kun Stiftamtmandens kloge og myndige Op-træden fik Sagen til at gaa i Orden, saaledes at Skatten blev betalt halvandet Aar efter.

Omkring 1800 havde Byen kun 2 Smaaskuder paa 4—5 Læster. »Ved Næsbæk, ¼ Mil vest for Rødby, ligger i Almindelighed Sejlbaadene, og ofte er Vandet i Fjorden saa lavt, at de ikke kan modtage de rejsende og deres Gods, men først i Kramnitze, hvorhen de rejsende da maa besøge sig til Lands. For disse Besværligheders Skyld er nu ogsaa hele Færgefarten standset.« Færgefarten blev flyttet til Nysted.

Byen beskrives ved Aarhundredskiftet saaledes: »Rødby er meget lang med en krum Hovedgade over 1700 Skridt lang, og nogle smaa Bigader. De fleste Huse er straatækkede, nogle enkelte teglhængte. Paa Gaden ligger en Del Møddinger, som oprodes af store Svin; og man træffer flere umælende Kreaturer der at drive omkring, da der bo mange Avlsbrugere og andre, som leve af Jorddyrkningen og Brændevinsbrænderiet, saa der med Købmænd, Skippere, Baadmænd o. dl. er omtrent 100 Borgere og nogle Professionister — nogle — thi mange Haandværksfolk savnes der.«

Kaperkrigen 1807—14 lammede Østersøhandelen. 1824 havde Rødby kun een Skude tilbage og 1832 slet ingen. Transporten til Kramnitze var for besværlig; og da Konsul Hage fra Nakskov i 1850erne vilde forsøge at udtørre Fjorden, solgte Byen baade Fjorden og Havnen til ham og hentede derefter deres Varer pr. Vogn i Bandholm, indtil Banen kom i 1874. Englænderen Morton Peto opførte en Dæmning ved Kramnitze, som blev brudt igennem af Højvandet Aaret efter. Først efter Stormfloden 1872 blev der bygget saa stærke Diger, at man med Held kunde begynde Udtørringen af Fjorden. Nu er Rødby endelig igen vendt tilbage til Havet ved Anlæggelsen af Rødby Havn i 1912; og selv om Anlægget har kostet Byen dyrt i første Omgang, er der dog igen Mulighed for, at den kan blive til den betydelige Søhandelsplads, som der igennem mange Aarhundreder har været gjort Tilløb til.

I Rødby Kommune ligger de 4 store Gaarde: Lidsø, Bindernæs, Strandholm og Otte-hundsgaarden.

Lidsø var oprindelig en almindelig Udflyttergaard, der omfattede Øens 130 Td. Land. I 1865 købte Hage Lidsø som Støttepunkt for sin paatænkte Landvinding af Fjordarealet mellem Lidsø, Myggefjed og Bredfjed. Den projekterede Ejendom skulde blive paa ca.

1200 Td. Land. Arbejdet med Udpumpningen kom i Gang og ca. 400 Td. Land var indvundet, da Stormfloden i 1872 med et Slag bragte de tidligere Tilstande tilbage. Efter Hages Død købtes Lidsø af G. C. Krüger, som senere tilkøbte Bindernæs. Efter Krüger fulgte Moesgaard-Kjeldsen, der overtog Ejendommen for 341.500 Kr.

Bindernæs var i sin Tid en Arvefæstegaard, som Krüger købte i 1874. Gaarden havde da et Tilliggende paa 240 Td. Land, hvoraf de 60 var oversvømmet Eng. Siden den Tid har Bindernæs med en kort Afbrydelse hørt under Lidsø.

Moesgaard-Kjeldsen, Godsejer, er født den 20. Oktober 1869 i Vejlbj ved Aarhus som Søn af Gaardejer L. J. Kjeldsen og Hustru Karen født Moesgaard. Gift med Anna Marie Hahn. Landbrugskandidat 1890, ansat ved et Landbrugsselskab i Brasilien fra 1891-92. Ejer af Lidsø og Bindernæs siden 1896. Medlem af Rødby Byraad fra 1906-13, Formand for det lollandske Digelaug og for Dampskibs-Aktieselskabet Rødby Havn m. m.

Hovedbygningen paa Lidsø.

Medlemmer af Rødby Byraad er: Sagfører CHR. PETERSEN, Borgmester, Arbejdsmand MORTEN CHRISTIANSEN, Sognepræst E. ERIKSEN, Proprietær R. FOGED, Købmand ARNOLD HANSEN, Redaktør A. M. JENSEN, Cigarhandler P. PETERSEN, Fotograf THEODORA RASK-HASLE, Bagermester O. RASMUSSEN, Gaardejer JENS REINHOLDT og Uddeler CHRISTIAN STRYHN.

RØDBY HAVN er oprindelig af meget gammel Dato, naar det tages i Betragtning, at vore Forfædre ved Ordet Havn forstod noget andet end det, vi i vore Dage forstaar. Det er dog Havnens Udvikling i de sidste 65 Aar, at vi her vil beskrive.

Civilingeniør Krøhnke i Glückstadt fik i 1866 Koncession paa Anlæg og Drift af en Jernbane fra København til Syllholm (nuværende Rødby Havn) samt et Havneanlæg ved Syllholm. men paa Grund af vanskelige Pengeforhold blev Foretagendet ikke til noget. Der var dog stadig Planer fremme om et Havneanlæg, og i 1872 omtales Havnen i Lov om Anlæg af de lollandske Jernbaner. Alle Projekterne var imidlertid for store og kostbare (ca. 2 Millioner Kroner) at udføre, og først da der i 1906 dannedes et Udvalg for Tilvejebringelsen af en Fiskerihavn ved Rødby, kom der Liv i Sagen, og det lykkedes Rødby ved Tilskud fra omliggende Sogne m. fl. samt fra Staten at faa sikret Anlæg af en Fiskeri-

havn ved Syltholm med en Anlægs kapital af ca. $\frac{1}{2}$ Million Kr. Det var saaledes et meget stort Afslag paa de tidligere Projekter, men for de Rødby Borgere gjaldt det blot om at faa begyndt. Gennemførelsen af dette Fiskerihavnsanlæg lykkedes kun ved et ihærdigt Arbejde af Mænd som Sagfører Ruder, Godsejer Moesgaard-Kjeldsen, Folketingsmændene J. Frederiksen og Chr. Reventlow m. fl. Havneanlægget projekteredes af Ingeniør Munch-Petersen og spændte over et Areal af ca. 5 ha, der ved en Pier og Tværmoler deltes i 3 Bassiner, nemlig en Yderhavn, et Trafikhavnsbassin og et Fiskerihavnsbassin med Vanddybde fra 4,7 ned til 2 m og med 5,6 m i Havnemundingen. Den 24. Juli 1912 blev Havnen indviet tillige med Jernbanen fra Rødby til Havnen, hvilken Jernbane er en Forlængelse af Maribo – Rødbybanen.

I Efteraaret 1915 opstod Tanken om at anlægge et Jernskibsværft ved Havnen, og i Foraaret 1916 paabegyndtes Arbejdet. Den inderste Halvdel af vestre Mole blev fjernet, og

Den monumentale Indkørsel til Rødby Havn.

Fiskeribassinet udvidet med 1,2 ha og uddybet til 5,5 m. Et ca. 3 ha stort Areal til Værftets Anlæg tilvejebragtes dels ved Opfyldning ud i Søen og dels ved Digets Forlægning ind i Land. 3 Byggebeddinger til Skibe paa 4 à 5000 Tons anlagdes, og en Ophalerbedding til Skibe med indtil 1200 Tons Egenvægt blev bygget. I Sommeren 1918 var Skibsværftet med Bygninger, Maskiner m. m. færdigt, og Bygning af de 3 første Jernskibe i fuld Gang. Talrige Bygninger opførtes, dels til Forretninger og dels til Boliger. Alene til Skibsværftets Arbejdere og Funktionærer opførtes 44 Bygninger. I Sommeren 1918 anlagdes ved Havnen et Træskibsbyggeri, hvorfra kort Tid efter det første Skib løb af Stabelen. I 1918 besluttede man at søge gennemført en Forlængelse af Vestmolen med ca. 350 m. Det lykkedes at faa Staten til at bevilge Halvdelen af Anlægssummen, der var anslaaet til 500.000 Kr., og de øvrige Penge tilvejebragtes ved et Havnelaan og Tilskud fra Private. Havnen er undergaaet store Udvidelser siden og ser i Dag saaledes ud: Dybden i Havnemundingen er 5 m, og samme Vanddybde er der i Yderhavnen. Af de indre Bassiner har det østre 4,5 m og det vestre 5 m Vanddybde. Disse officielle Vanddybder søges saavidt muligt

opretholdt, men da Havnen er udsat for Tilsanding, kan Dybderne variere noget. Havne-
løbets Bredde er 55 m. Bolværkerne er konstruerede af Træ, Spunsvægsjern og Jernbeton.
Det østre Bassin har 105 m Bolværk ved 4,4 m Vanddybde. I dette Bassin findes desuden
en 75 m lang Anlægsbro, der er beregnet for Fiskerbaade. Vanddybden ved Broen varierer
fra 1 til 3 m. Det vestre Bassin har 100 m Bolværk ved 3,1 m, 35 m ved 2,5 m og 270 m
ved 4 m Vanddybde med Bolværkshøjde fra 1 til 1,8 m. Det nordre Bassin har 784 m
Kaj ved 5 m Vanddybde. Bolværkshøjden er 2 m. Østmolen er 300 m lang og bestaar
ligesom de yderste 135 m af Vestmolen af Sten og har skraa Sider. Kronens Højde er
2 m. De inderste 200 m af Vestmolen begrænser vestre Bassin og er ind mod Havnen
forsynet med Bolværk paa 4 m Vanddybde.
Molebredden er 5 m.

H. Nielsen,
Havnefoged.

Rødby anløbes gennemsnitlig af 20 Skibe
pr. Maaned, fra 20 til 200 Tons Register.

Det i 1916 startede Skibsværft blev ned-
lagt i 1924.

Havnen staaer, siden 1924, under Sta-
tens Administration, og Ministeriet for of-
fentlige Arbejder har udpeget nedenstaa-
ende 3 Herrer til at forestaa Administra-
tionen: Vandbygningsinspektør Lillelund, Amt-
mand Ølgaard og Direktør i Kreditkassen
Trane.

Fritz Larsen,
Lods.

Havnefoged Niels Martinus Nielsen er født den 11. Juli 1877 som Søn af Skræder-
mester Knud Nielsen og Hustru. Styrmands- og Skibsførereksamen 1901 og 1903. Havne-
foged ved Rødby Havn siden 1919.

Lods Fritz Larsen er født den 14. Januar 1856 i Tirsted Sogn som Søn af Fisker
Lars Baltzer. Var i en Aarrække Toldopsynsmand, har været Bjergningsformand siden
1895. Medlem af Havneudvalget fra 1895—1908. Lods i Rødby Havn siden 1912. Den
24. August 1922 fik Larsen et Sølvbæger fra Ministeriet som Anerkendelse for Bjergning
af Galeasen »Dorthea«.

RØDBY SKOLER. Efter Reformationen blev der oprettet Latinskoler i alle Købstæ-
der, men da Rødby ikke var Købstad, fik den ingen Skole ved den Lejlighed. Først
1610 fik den ved en enkelt Mands Godgørenhed en Skole, der dog ikke var nogen udpræget
Latinskole, idet der ogsaa lærtes Dansk. Manden, der oprettede denne, hed Rasmus Jør-
gensen. Han oprettede et Skolelegat paa 300 Rdl., og Renten af dette skulde anvendes til
Løn for en Skolemester. Skolebygningen opførtes i 1610 paa Kirkegaardens sydøstlige
Hjørne i Flugt med Hegnet. I 1611 oprettede Rasmus Jørgensen atter et Legat, denne
Gang paa 200 Rdl., der skulde tilfalde Disciplene. Renterne af dette var aarlig 10 Rdl. I
1740 udgik der Kongebud om, at Latinskolen i Rødby skulde nedlægges. Skolen blev nu
en saakaldt »Fattig Kristendomsskole«, det vil sige en Skole, hvor kun fattige Børn fik
Undervisning, idet Renterne af Rasmus Jørgensens Legat bestred Udgifterne til Skole-
materiale og Bøger. De bedrestillede Borgere maatte skaffe deres Børn Undervisning paa
anden Maade.

Skolebygningen underkastedes i 1887 en Reparation, der kostede 145 Rdl., hvoraf
Kirken betalte de 100 og Fattiggassen de 45 Rdl. Trods denne forholdsvis dyre Reparation

var det allerede galt igen et Par Aar efter, og Skolen trængte paany til Istandsættelse. Det blev imidlertid bestemt at nedrive denne og at opføre en ny. Den nye Skole fik Plads i Norregade paa den gamle Kapellanboligs Grund og gjorde en Aarrække Tjeneste som Byens eneste Skole. For knapt et Hundrede Aar siden oprettedes der en Betalingsskole, som Tid efter anden var installeret forskellige Steder i Byen. Efter at Betalingsskolen havde bestaaet i et lille halvt Hundrede Aar, blev den henflyttet til Skolen i Norregade, der udvidedes ind mod den nuværende Skolegaard, og den gamle Skole ud til Norregade omdannedes til Lærerbolig. I 1905 opførtes den nuværende Skolebygning lidt længere tilbage fra Norregade paa den gamle Præstegaards Grund. Skolen rummer 9 Klasseværelser samt Gymnastiksal og har 3 Afdelinger, Folkeskole, Mellemskole og Realskole. Skolen har

Rodbyhavns Skole.

11 Lærere og Lærerinder samt ca. 300 Elever. Skolens Leder er Overlærer J. P. Lauritsen, der er født den 20. Februar 1869 i Lem. Præliminæreksamen 1886. Eksamen artium 1889, Filosofikum 1890. Lærer ved private Realskoler fra 1890—1903. Overlærer ved Færoernes Mellem- og Realskole i Thorshavn og Forstander for Færoernes Seminarium fra 1903—18. Overlærer ved Rodby Borger-, Mellem- og Realskole siden 1918.

I 1853 fik Rodbymark sin første Skole, der var bygget i Stil med Kong Frederik d. 4.'s Skoler. Denne Skole benyttedes indtil 1908. Da man vedtog Havnen og af den Grund troede, at Byen skulde blive større, byggede man i 1911 den nuværende store og moderne

Skole. I 1912 flyttede Skolen ind i den nye Bygning, og Børnene fordeltes i 4 Klasser. Indtil 1920 var Skolen kun Landsbyskole med Niels Espersen som Førstelærer, men i nævnte Aar blev Skolen Kobstadsskole, og Førstelæreren fik Udnævnelse til Overlærer.

Overlærer Niels Espersen er født den 3. Maj 1872 i Otting i Salling. Dimitteret fra Jellinge Seminarium i 1893. Lærer paa forskellige Steder i Jylland indtil 1904. Fra 1904—08 Lærer ved Østre Skole i Frejlev ved Nysted. Fra 1918 knyttet til Rodbyhavns Skole.

J. P. Lauritsen,
Overlærer.

N. Espersen,
Overlærer.

RØDBY TEKNISKE SKOLE begyndte sin Virksomhed den 12. Novembør 1868. Paa Rødby Haandværker- og Industriforenings første Møde den 18. Oktober samme Aar fremkom Justitsraad Smith med Forslag om Oprettelse af en Aftenskole for den konfirmerede Ungdom. Generalforsamlingen sluttede sig til Tanken, men da Foreningen var ny, og da den ikke ejede Midler til at sætte en saadan Skole igang, indsendte Bestyrelsen et Andragende til Byraadet om at tage sig af Sagen. Paa Byraadmødet sidst i Oktober vedtoges et af Pastor Jacobsen udarbejdet Forslag, og Skolen begyndte med 39 Elever. Undervisningen foregik i Kommuneskolens Lokaler, og i Aarene 1868 til 1872 var Skolen delt i 2 Afdelinger, der dog i de fleste Fag undervistes i eet Lokale. Fagene i disse Aar var Dansk, Regning, Tegning, Historie, Geografi og anyendt Naturlære.

Teknisk Skole.

Skoletiden var 5 Maaneder, fra 1. November til 31. Marts, og hver Uge undervistes der 2 Aftener à 3 Timer. Den aarlige Udgift, der beløb sig til 160 Kr., fordeltes lige mellem Kommunen og Skolefonden.

Tilsynet i disse Aar bestod af Sognepræsten, et Medlem af Skoleudvalget og Haandværker- og Industriforenings Formand, og i disse Aar virkede følgende som Lærere: Pastor Jacobsen, Kateket Johnsen, Lærer Henningsen, Toldassistent Bang og Maler Schou. I 1872 kom Stormfloden, og da der samtidig indtraadte Forandringer i Lærerpersonalet, kom Skolen ikke i Gang den Vinter, men Aaret efter aabnedes Skolen atter. Førstelærer Jacobsen og Lærer Bøgh overtog hele Undervisningen, og Fagene blev nu i en lang Aarrække Regning, Dansk og Tegning.

Aaret 1895 blev et Mærkeaar i Skolens Historie. Der var Planer oppe om at skaffe Skolen en egen Bygning, men det kneb med at skaffe tilstrækkelige Midler. Da fik Haandværkerforeningen en kærkommen Gave, idet Grosserer Vett, der var født i Rødby, skænkede Foreningen 10,000 Kr. Planen blev nu realiseret, og i November toges den nye Bygning i Brug. Skolen overtoges nu helt af Haandværker- og Industriforeningen, dog vedblev Byraadet at have to Medlemmer i Bestyrelsen. I 1913 gav Byraadet Afkald paa sine 2 Medlemmer og fordoblede samtidig sit aarlige Tilskud, og nu ledes Skolen af en

Bestyrelse, bestaaende af 3 af Haandværker- og Industriforeningens Medlemmer samt Forstanderen. I Aarenes Løb har Skolens Lærerpersonele skiftet flere Gange, og af de Lærerkraefter, der har udført et godt Arbejde ved Skolen, kan nævnes Overlærerne Jacobsen og Hansen, Lærerinde Fru Knudsen og Lærer Hegelund, men den, der har udført det største Arbejde, er Kordegn Bøgh, der virkede ved Skolen i 40 Aar, dels som Lærer, dels som Forstander.

I den lange Aarrække er Undervisningen blevet betydeligt udvidet. Til Dansk og Regning anvendes 4 ugentlige Timer, og alle Skolens Elever deltager i denne Undervisning. Fagundervisningen er udvidet og delt i 3 Klasser med særlige Faglærere, desuden er der en

Klasse for geometrisk Tegning, en for Projektion, to fortløbende for Frihaandstegning, hver Klasse med 6 ugentlige Timer i de 6 Vintermaaned. Tillige undervises der i Materiallære, Bogholderi og Sprog. I Aaret 1923 oprettedes der en Male- og Tegneklasse, hvortil der meldte sig ca. 25 Elever, der fordeltes i et Dag- og Aftenkursus-hold. I 1928 affholdtes der Landbrugskursus, hvortil der var modt ca. 40 Elever.

P. V. Bauch,
Forstander.

Skolens Formand er: Snedkermester E. H. M. Jørgensen, og dens Forstander er P. V. Bauch.

Snedkermester Emanuel Hans Magnus Jørgensen er født den 29. Oktober 1894 i Rødby og Søn af Snedkermester Carl J. og Hustru. Stod i Lære hos Faderen fra 1908—13, gennemgik Kursus paa Teknologisk Institut fra 1913—14, drev Forretning sammen med sin Fader fra 1916—23, siden 1923 egen Forretning. Formand for Teknisk Skole i ca. 7 Aar. Bestyrelsesmedlem i Rødby Haandværker- og Industriforening.

Forstander Peter Vilh. Bauch er født 1882 i København som Søn af Chr. B. og Hustru. Stod fra 1897—1901 i Murerlære hos sin Fader i Rødby, har gennemgaaet Københavns og Aarhus Tekniske Skole, var fra 1908 Leder af sin Faders Byggearbejde, selvstændig siden 1917, Lærer ved Rødby Tekniske Skole siden 1919, Forstander siden 1928.

RØDBY HANDELSSKOLE stiftedes i 1916 paa Initiativ af nogle af Byens Købmænd og Lærere. Den begyndte sin Undervisning samme Efteraar i Good Templar Logens Bygning i Vestergade, hvor Skolen havde Lokaler de første Aar. Skolens første Forstander blev Kommuelærer P. Skaarups, der var Medstifter af Skolen, og endvidere underviste i første Skoleaar Lærer og Organist P. Due samt Lærerne Schultz og E Carlsen. Undervisningen begyndtes med 21 Elever i en første Klasse og fulgte Handelslærlingeskolens Normalplan. I de nærmest følgende Aar varierede Elevantallet fra 18 til 26, og Skolen arbejdede med to Klasser. Det kneb imidlertid stadig, efter at Skolen havde faaet to Klasser, med Lokalerne, hvoraf navnlig det ene var meget lille og daarligt egnet for Undervisning, saa da Haandværker- og Industriforeningen i Efteraaret 1920 fik en ny, stor Bygning for Teknisk Skole, flyttedes samtidig ogsaa Handelsskolen herhen, hvor den siden da har haft Lokaler. Elevantallet har gennem de forløbne Aar vekslet en Del efter Forholdene i Byens Handelsvirksomheder, ligesom ogsaa Lærerpersonelet har skiftet en Del, saaledes maatte Skolens første Forstander grundet paa Sygdom fratræde Stillingen som Skolens Leder i Skoleaaret 1925—26. Skolen har for Tiden 15 Elever, fordelt i 2

Klasser. og Undervisningen følger stadig Normalplanen. Forstander er Kommuelærer E. Carlsen, der har undervist ved Skolen siden den begyndte i 1916. Skolens andre Lærere er Kommuelærer og Organist A. Michelsen og Kommuelærer A. Andersen.

BIBLIOTEKET FOR RØDBY OG OMEGN. Indtil Aaret 1922 fandtes der tre Foreningsbiblioteker i Rødby. Det største var Haandværker- og Industriforeningens, de to mindre tilhørte Ungdomsforeningen og Rødbyhavns Borgerforening. I 1921 foreslog Kordegn Jensen paa Haandværkerforeningens Generalforsamling, at der oprettedes et offentligt Bibliotek, og at Haandværkerforeningen skænkede sit Bibliotek dertil. Generalforsamlingen tiltraadte Forslaget, og paa et offentligt Møde oprettedes Biblioteket for Rødby og Omegn som en selvejende Institution. Det blev et Oplandsbibliotek, der kom til at omfatte Rødby, Ringsebølle, Taagerup og Nebbelunde—Sædinge Kommuner. De to andre Biblioteker skænkede ogsaa deres Bogsamlinger til det nye. Biblioteket fik Lokaler paa Teknisk Skole, men desuden oprettedes der Filialer i Taagerup og ved Rødby Havn, hvortil senere er kommet Bornebogsamlinger ved Kommuneskolerne. Biblioteket begyndte med 1200 Bind, men er nu vokset til 4400 Bind, heraf 1600 Bind Bornebøger. Udlaanet er steget fra 5,000 til 13,359 Bind om Aaret. Kordegn H. Jensen har været Bibliotekets Formand siden dets Stiftelse, og Lærer P. Skaarups dets Bibliotekar.

P. Skaarups.

Kommuelærer P. Skaarups er født den 10. December 1873 i Ringe og gift 1907 med Anna Elisabeth Marie Hansen. Tog Lærereksamen 1893, Aarskursus fra 1904—05, 15 Feriekursus og 4 Bibliotekskursus. Ansattes som Lærer i Rødby i 1901, var fra 1901 til 1925 Lærer ved Teknisk Skole og fra 1912—25 Forstander, fra 1916—25 Forstander for Handelsskolen, siden 1922 Bibliotekar for Rødby og Omegn, Byraadsmedlem fra 1913—21, Formand for Huslejenævnet fra 1921—23, siden 1926 Medlem af Ringsebølle Menighedsraad.

RØDBYGAARD AANDSSVAGEANSTALT OG SIKRINGSANSTALTEN I RØDBY HAVN. Trods de betydelige Udvidelser i de senere Aar af »Den sjællandske Aandssvageanstalt«s Pladsantal har det dog stadig vist sig vanskeligt at tilfredsstille Trangen til Indlæggelse af aandssvage. Bl. a. har Kravet om Internering af samfundsfarlige aandssvage været voksende i de sidste Aar. Væsentlig vanskeligere stillet end denne Anstalt har dog de jydskes Aandssvageanstalter været, og den Tanke har ligget nær, at den sjællandske Anstalt ved en Udvidelse kunde bidrage til en Aflastning af de jydskes Anstalters Espektancelister. Under disse Forhold har forskellige Planer været drøftet om Oprettelse af en helt ny Anstalt.

Man blev herunder opmærksom paa de særlige Forhold i Rødby Havn, der hører til Rødby Kommune og er beliggende ca. 6 km fra Rødby Købstad. Det økonomiske Sammenbrud paa Stedet medførte, at man i Begyndelsen af 1928 bortsolgte Huse til Nedrivningspris, og paa det Tidspunkt, da Formanden for denne Anstalts Bestyrelse optog fortløbende Forhandlinger med Repræsentanter for Kommunalbestyrelsen og visse Virksom-

Rodbygaard Aandsvageanstalt.

heder i Rødby, var netop 10 Ejendomme (Højbogadehusene) solgt til et københavnsk Konsortium til Nedrivning. Prisen var 50.000 Kr., skønt Opførelsessummen havde andraget 6 á 700.000 Kr.

Bestyrelsen lod Arkitekt N. Christoph Hansen udarbejde et rent forelobigt Projekt, hvorefter man ved Benyttelse af en større Bygning (Skippergaarden), som Kommunen, der overtog Bygningen som ufyldstgjort Panthaver, vilde overdrage Anstalten vederlagsfrit, og de forannævnte Huse i Højbogade, som man mente kunde tilbagekøbes mod en rimelig Avance til det københavnske Konsortium, vilde kunne tilvejebringe en Anstalt til ca. 360 Alumner, med en Udgift paa ca. 450.000 Kr. Det lykkedes imidlertid ikke at erhverve Højbogadehusene. Det før omtalte Konsortium forlangte 225.000 Kr. for disse, og saadan Overpris kunde Bestyrelsen ikke yde.

Arkitekten udarbejdede derefter en ny Plan, baseret paa Køb af en Række Huse ved Vestre Fælundsvej, nu kaldet H. H. Koføedsvej, en Del Huse omkring Aarbysgade samt den saakaldte Direktorbolig, Lindsgade Nr. 2. Disse Huse tilhørte Akts. Rødbyhavns Funktionær- og Arbejderboliger og Akts. Rødbyhavns Haveby, hvilke Aktieselskaber dog var inddragne under Københavns Diskonto- og Revisionsbank Akts. i Likvidation. Rødby Byraad vedtog den 11. April 1928 vederlagsfrit at overdrage Anstalten »Skippergaarden« med dertil hørende Areal samt et nærmere betegnet ubebygget Areal i Rødby Havn paa 78.110 m². Ved Skøde af 30. Juni 1928 overdrog de 2 førømtalte Boligselskaber Anstalten 23 Ejendomme og et ubebygget Areal for en købesum af 90.000 Kr. Finansministeriet overdrog paa Statslaanefondens Vegne 4 Beboelseshuse paa Vestre Fælundsvej til Anstalten for en Købesum af 7000 Kr.

I December 1928 overtog Anstalten for en Købesum af 45.000 Kr. Rødby Havns Gæstgivergaard med tilhørende Biografteaterbygning, Avlsbygninger, Plantage m. m. Ved Købekontrakt af 27. April 1929 erhvervede Anstalten for 3000 Kr. fra Godset »Bindernæs« et Areal paa ca. 1¼ Td. Land langs Vestre Fælundsvej. Efter indhentet Samtykke fra Socialministeriet købte Anstalten gennem Københavns Diskonto- og Revisionsbank Akts.

i Likvidation af Akts. Rodby Havns Funktionær- og Arbejderboliger 29 Ejendomme beliggende i Torvegade, Sylltholmsgade og paa H. H. Koføedsvej i Rodby Havn for en Købesum af 140.000 Kr.

Den 8. November 1929 toges Anstalten i Brug, og den 31. Marts 1930 var den omtrent fuldt belagt.

Den fra Staten opnaaede Bevilling til Køb af Grunde og Bygninger, disses Restauration, Opførelse af supplerende Bygninger m. m. udgjorde 718.000 Kr. Bevillingen til Anskaffelse af Maskiner, fast og løst Inventar m. m. androg 342.000 Kr.

Anstalten er normeret med 400 Pladser foruden Sygehusets 16 Pladser samt den til Anstalten knyttede Sikringsanstalt med foreløbig 66 Pladser.

DEN ALMINDELIGE ANSTALT rummer i den tidligere Skippergaard Afdelingerne C, D, E, og M. Afdeling C, i Langfløjens Stueetage har Plads til 48 Drengene. Afdeling D, i Skippergaardens Østfløj er indrettet til Sygeafdeling for 28 Drengene. Afdeling E, betegner Skippergaardens Vestfløj. Denne Afdeling er indrettet til Sygeafdeling for 28 Mænd. Afdeling M. (Mands hjem) i Skippergaardens Langfløjs Tagetage er en aaben Afdeling for 24 arbejdsføre Mænd. Afdeling F. (Mandsasyll) er en Afdeling for 72 mandlige Asylisten. Afdeling G. har Plads til 36 mandlige Halvasylisten. Afdeling H. (Kvindeasyll) har Plads til 72 kvindelige Asylisten. Afdeling I. huser 38 kvindelige Halvasylisten og Pigeborn. Afdeling K. (Kvindehjem) er en aaben Afdeling for 48 arbejdsføre Kvinder. I Afdeling L. er der Plads for 6 arbejdsføre Alumner samt Lejlighed for Inspektrisen. Afdeling S. (Sygehuset) har 16 Sengepladser.

Økonomibygningen er een sammenbygget Bygning, der rummer Vaskeri, Køkken, Kedelhus og Badeanstalt.

I Hovedgaarden (den tidligere Gæstgivergaard) findes i Hovedbygningens Stueetage Anstaltens, Lægens og Forstanderens Kontorer samt Forstanderens Lejlighed i Salsbygningen findes Festsalen, Samlingsstuer og en Del Funktionærværelser m. m.

Rodbygaard Aandsvageanstalt.

SIKRINGSANSTALTEN bestaar af to adskilte Afdelinger A. og B. For de asociale Alumner opførtes Afdeling A., hvortil Langenhorner-Anstalten ved Hamborg og Sikringsanstalten i Nykøbing Sj. tjente som Mønster. Afdelingen har 30 Pladser for varigt karaktersyge Individuer, der er uimodtagelige for almindelig Opdragelse, og som ved deres Handlinger, Opførsel og Livsførelse maa betegnes som farlige for den offentlige Sikkerhed. Afdelingen er delt i 2 adskilte Afdelinger med 15 Alumner i hver. Der er Ensengssovestuer for alle Alumnerne. Der er rigelig Værkstedsplads, saaledes at 4 arbejder sammen. Umiddelbart op til Bygningen støder en af en 5 Meter høj Mur indhegnet Gaardsplads saa stor, at der kan blive Lejlighed til Sport.

Afdeling B. for aandssvage med vagabonderende Tilbøjeligheder indrettedes som en Pavillon for arbejdsføre aandssvage med 4 Afdelinger, hver med Plads til 18 Alumner. I Kælderetagen indrettedes Værksteder. I Sovestuerne er der Plads for 1 eller 4 mandlige Alumner i hver. Bygningen omgives af en ret stor Gaardsplads, der indhegnes af en 5 Meter høj Mur. Alumnerne beskæftiges om Sommeren med Havearbejde og om Vinteren med Værkstedsarbejde. Af den saaledes projekterede Bygning er foreløbig kun Halvdelen opført.

Ved Institutionen Rødbygaards Aandssvageanstalt og Sikringsanstalten i Rødby Havn er normeret følgende Personale:

1 Anstaltslæge, 1 Forstander, 1 Fuldmægtig, 1 Maskinmester, 1 Gartner, 1 Inspektrice, 2 Overplejere, 6 Plejemødre, 1 Økonoma, 1 Oldfrue, 1 Sadelmager og Depotmedhjælper, 3 Fyrbodere, 1 Sygeplejerske, 5 Førsteplejere, 3 Førsteplejersker, 1 Vaskeribetjent, 1 Snedker og Portner, 1 Vægter, 1 Kontorist, 1 Skrædderinde, 1 Køkkenassistent, 1 Gartnermedhjælper, 1 Gaardskarl og Chauffør, 25 Plejersker, 25 Plejere, 23 kv. Plejeelever, 3 mdl. Plejeelever, 7 Afdelingspiger, 2 Stuepiger, 5 Køkkenpiger, 1 Køkkenkarl, 4 Vaskeripiger, 1 Vaskerikarl og 3 Sypiger – ialt 136 Personer.

Dansk Aandssvageforsorgs store Trang til Anstaltspladser blev ved Opførelsen af denne nye Anstalt i Rødby Havn afhjulpel, og Ekspektancelisterne, der særlig for de jyske Anstalters Vedkommende var meget store, blev herved nedbragt næsten til Nul. Aflastningen af Anstalterne i Jylland skete væsentlig paa den Maade, at Fyn, der hidtil havde hørt til den Kellerske Aandssvage-Anstalts Omraade, overgik til den sjællandske Aandssvageanstalt, som derefter (fra 17. April 1929) fik Navnet *Ostifternes Aandssvageanstalt*, der foruden *Rødbygaard* med den dertil knyttede Sikringsanstalt bestaar af Anstalterne *Ebberødgaard* pr. Birkerød, *Skolehjemmet Gl. Bakkehus*, København V., *Karens Minde*, København V. og *Lillemosegaard* og *Gammelmoshus* pr. Buddinge.

Ostifternes Aandssvageanstalt er indrettet til at optage alle Klasser af Aandssvage i enhver Alder og af begge Køn, og dens Forhold til Staten er saaledes, at dens Underskud dækkes ved Bevilling paa Finanslov eller Tillægsbevillingslov.

FRODE HELMAR, Læge,

er født den 21. Januar 1883 i Aarhus, Son af Stabssergent i Intendanturen C. H. og Hustru. Student fra Odense Katedralskole, lægevidenskabelig Embedseksamen i 1916, Kandidat ved St. Hans Hospital Februar 1916, Anden Reservelege ved Oringe Sindssygehospital April 1916, Første Reservelege ved Sindssygehospital i Viborg 1917, Turnuskandidat ved Bispebjerg og Sundby Hospitaler i København fra 1919—20, Kandidat og Reservelege ved Sindssygehospital i Middelfart, Reservelege ved Sindssygehospital i Nykøbing S. 1921 og 1922 Afdelingslæge paa samme Sted. Siden September 1929 Læge ved Rødbygaards Aandssvageanstalt og Sikringsanstalten i Rødby Havn.

ERHARD K. F. KROGH, Forstander,

født den 8. Januar 1892 i Brahetrolleborg pr. Korinth, Son af Skovfoged Chr. K. og Hustru. Realeksamen, Kontorist og senere Assistent hos Inspektoren for Maribo Amts Tvangsarbejds- og Sindssygehospital i Sakskøbing fra 31. August 1909 til 31. Juli 1915, Assistent hos Hospitalsforvalteren ved Statens Sindssygehospital i Nykøbing Sjælland fra 1. August 1915 til 11. Juni 1917, Forvalter og senere tillige Regnskabsfører ved Aandssvageanstalten i Ribe fra 15. Juni 1917 til 28. Februar 1929, Forstander for den nyoprettede Rødbygaard Aandssvageanstalt i Rødby Havn fra 1. Marts 1929.

Inspektrice Karen Geekler er uddannet som Sygeplejerske paa Aalborg Kommunehospital i 1919. Under Krigen frivillig Sygeplejerske ved Fronten paa tysk Side. Efter Krigen Sygeplejerske flere Steder i Udlandet, i en Aarrække ved Oringe Sindssygehospital. Siden 15. September 1929 Inspektrice ved Rødbygaards Aandssvageanstalt.

Oldfrue Gerda Kold-Møller er født den 15. September 1892 i Højbjerg. Gift med afd. Lærer Andersen Møller. Har været ansat ved forskellige Skoler og Ungdomshjem. Siden 15. Marts 1930 Oldfrue paa Rødbygaard Aandssvageanstalt.

Oldfruen passer Vasken og Syning. Paa Sikringsanstalten oprettedes i 1930 eget Væveri. Kvindelige Alumner, der egner sig dertil, hjælper til ved disse Arbejder. I Vaske-rier er 11 Alumner foruden de fast ansatte Piger og Karle, og her vaskes ca. 45.000 Stk. Toj om Maanedn.

Økonoma Ingeborg M. S. von Osten Hæckhe er født i Fuglebjerg og Datter af afd. Amtsvejiinspektør Jan von Osten Hæckhe og Hustru. Elev paa Rigshospitalet i 1919, ansat ved Garnisonssygehuset i 1923, Økonoma paa Slagelse Sygehus i 5 Aar. fra 1928—29 Underøkonoma ved Ebberødgaard, siden Oktober 1929 Økonoma ved Rødbygaard Aandssvageanstalt.

Økonomaen sørger for Mad til 460 Patienter. I Køkkenet er ansat 5 Piger og en Karl, og Resten af Medhjælpere bestaar af Patienter. Køkkenet er forsynet med Oliekomfur og yderst moderne indrettet.

Fuldmægtig Ove Vesth Marker er født den 6. Maj 1899 i Østermarie paa Bornholm, Son af Avlsbruger Hans M. og Hustru, gift med Betty Hansen. Student fra Statsskolen i Ronne 1917, praktisk Virksomhed og Bogholder fra 1923, fra 1. Januar 1927 ansat i Statens Hovedrevision, fra 1. April 1928 Assistent i Finansministeriet, fra 1. Oktober 1928

Karen Geekler,
Inspektrice.

G. Kold-Møller,
Oldfrue.

Ingb. v. Osten-Hæckhe,
Økonoma.

Ove Marker,
Fuldmægtig.

ansat paa Ebberødgaard, fra 1. Januar 1929 Fuldmægtig paa Østifternes Aandssvageanstalt (det samlede), siden 1. August 1929 Fuldmægtig paa Rødbygaard Aandssvageanstalt. Fuldmægtig Marker assisterer med Tilsynet af de i kontrolleret Familiepleje anbragte Patienter.

Paa Aandssvageanstalten er der 7 Dampkedler, deraf 3 til Centralvarme, 3 til Økonomibygningen og 1 Højtrykskedel til Dampvaskeriet. Kulforbruget om Vinteren er fra 4 til 8 Tons om Dagen. Sikringsanstalten har eget Elektricitetsværk, der træder i Kraft i det Tilfælde, at Rødby Elektricitetsværk skulde svigte. Anstalten har iøvrigt Kontrakt med Byens Værk om Levering af Strøm. Paa Anstalten findes eget automatisk Telefonanlæg.

Maskinmester Ivar Hjalmar Iversen er født den 23. Februar 1892 i Nyborg, Søn af fhv. Trikotagehandler Anders I. og Hustru, gift med Anna Mathea Larsen. Har bestaaet første og anden Del af Maskinisteksamen og Tilsynsprøven i Elektoteknik samt Installatøreksamen, fra 1915—16 Maskinassistent paa Nakkebølle Sanatorium, fra 1916—29 Assistent paa Ribe Aandssvageanstalt, siden Juni 1929 Maskinmester paa Rødbygaard Aandssvageanstalt.

I. Iversen.

Gartner Ove Engel Kibenich er født den 21. Juli 1900 i Birkerød, Søn af Gartner A. K. og Hustru, gift med Karola Breum. I Gartnerlære paa Vilvorde ved Charlottenlund, derefter i en Aarrække ved forskellige Grene af Faget, fra 23. Juni 1921 til 9. Oktober 1928 Medhjælper paa Ebberødgaard, siden Oktober 1928

Gartner paa Rødbygaards Aandssvageanstalt. Der er 20 Td. Land, hvorpaa der avles Grøntsager til eget Brug. Alunner anvendes som Medhjælpere.

RØDBYS RAADHUS. Byens første Raadhus er antagelig opført i Tiden omkring 1700. For Rødby i 1682 fik sit eget Byting, var Byen henvist til at søge Fuglse Herredsting og havde altsaa ikke Brug for noget Raadhus eller Tinghus. Antagelig har det første Raadhus ligget paa samme Sted som det nuværende. Det brændte i 1774 og blev genopført i meget beskednen Skikkelse som en enclages Bygning. 1817 blev det udvidet med en ny Etage ovenpaa den gamle. Forslaget hertil var indsendt af Stiftamtmanden og blev tiltraadt med visse Ændringer, der skyldtes den berømte Arkitekt C. F. Hansen. Det hedder herom i et kgl. Reskript af 29. Maj 1817: Raad- og Arresthuset skal udvides ved derpaa at opføre en Etage som foreslaet, dog med de af vor elskelige Overbygningsdirektor Hansen foretagne Modifikationer saaledes, at det høje gebroknede Tag forandres til et lavere enkelt Tag, og at det lille Spir bortfalder. Omkostningerne er ansat til 3072 Rigsdaler, hvoraf de 1000 Rigsdaler udredes af Rødby og de 2072 af Hartkornet i Fuglse Herred. Til Bestridelse af sin Part fik Rødby af Stiftets offentlige Midler et Laan paa 1000 Rigsdaler at tilbagebetale i Løbet af 20 Aar. Det udvidede Raadhus maa ikke have været tilfredsstillende, thi det blev allerede i 1853 afløst af det nuværende, der bærer Indskriften »Ingen maa tage sig selv Ret«. Raadhuset er i to Etager og indeholder Lokaler for Retten, Byraad, Ligningskommission og Forligskommission. Endvidere Arrestforvarerbolig og 7 Arrestere.

Dommer er Waldemar Bay, R. af D. (bosiddende i Maribo), Dommerfuldmægtig er E. Madsen, Politimester er Otto Grüner og Arrestforvarer er P. A. Pedersen-Brandt.

Politimester Otto Frederik Grüner er født den 9. Februar 1879 i Kolding som Søn af Højesteretssagfører Frederik Vilhelm Grüner og Hustru Henriette, gift 1ste Gang 1907

O. Grüner,
Politimester.

med Ellen Lützhøft, Datter af Stiftprovst L. i Odense (død 1911), gift 2den Gang 1912 med Agnes Emilie Meyn, Datter af Herredsfoged M. Student fra Metropolitanskolen 1897, cand. jur. 1905, Borgmesterfuldmægtig i Esbjerg samme Aar, Byfogedfuldmægtig i Odense fra 1906—11, Herredsfuldmægtig i Lunde-Skan Herreder fra 1911—20, Stiftsfuldmægtig fra 1920—22, Politimester i Rødby og Maribo samt Fejø Birk siden 1922.

P. A. Brandt,
Arrestforvarer.

Arrestforvarer Peder Alfred Pedersen-Brandt er født den 22. Januar 1888 i Vigsnaes som Søn af Rasmus Brandt og Hustru. Fra

1913—20 Opsynsbetjent paa Tvangsarbejdsanstalten i Sakskøbing, fra 1920—23 ansat ved Vridsløselille Straffeanstalt, fra 1923—30 Nattevagt i Nykøbing paa F., siden 1. August 1930 Arrestforvarer og Politibetjent i Rødby.

RØDBY SYGEHUS er opført i Aaret 1910 og taget i Brug 1911. Det er beliggende i Vestergade og har Plads til 25 Patienter. Sygehusudvalgets Formand er Pastor Eriksen. Læge Friborg er Tilsynslæge. Ved Sygehuset er ansat Oversygeplejerske Marie Sørensen Østergaard og Assistent Kathrine Østergaard.

Marie Østergaard.

Oversygeplejerske Marie Sørensen Østergaard er født den 20. April 1868 ved Skive i Jylland. Uddannet paa Diakonissestiftelsen i København i 1904, Sygeplejerske i Galten og Vissing ved Hadsten fra 1. Januar 1905, derefter i Vesterborg, siden 1907 ved Rødby Sygeplejeforening, siden 1. Maj 1921 Oversygeplejerske og Bestyrerinde ved Rødby Sygehus.

K. Østergaard.

Assistent Kathrine Østergaard er født den 14. Oktober 1899 i Thorum i Jylland, som Datter af Landmand Mads Østergaard og Hustru. Blev uddannet paa Rigshospitalet i København fra 1923—27, siden da Assistent ved Rødby Sygehus.

RØDBY JERNBANESTATION OG POSTHUS ligger i Ringsbølle Kommune, og her findes ligeledes Telegrafstationen. Jernbanerne fra Maribo og Nakskov har Stationer i Rødby og i Rødby Havn. Stationsbygningen i Rødby er opført i 1874 og senere udvidet. Posthuset er tilbygget.

Postmester H. P. M. Krarup er født den 31. Marts 1871 i Aarup paa Fyn, som Søn af Postmester J. F. F. Krarup og Hustru Olivia født Mumme. Indtraadte i Postvæsenet i

H. P. M. Krarup,
Postmester.

1890. var Ekspedient i Vordingborg 1898. Kontrollør i Kolding 1918, i Næstved 1920. Postmester i Rødby siden 1924.

Stationsforstander A. V. Seidenfaden er født den 17. Juni 1877 i Store Taarøje, som Søn af Lærer H. V. Seidenfaden og Hustru. Gift med Marie Karoline Selk. Elev ved Østsjællandske Jernbaner i 1895, Assistent ved Lollandsbanen fra 1900—12, fra 1912—15 Stationsforstander i Rødby Havn, fra 1915—17 Godsekspeditor i Maribo, fra 1917—20 Stationsforstander i Holeby, siden 1920 Sta-

C. Chr. Hansen,
Assistent.

tionsforstander i Rødby.

Assistent Carl Christian Hansen er født den 25. Juni 1900 i Stubbekøbing. Gift med Johanne Madsen. Var fra 15. Oktober 1916 til 1. November 1922 Elev i Nakskov. Ud-nævntes i 1922 til Assistent og forflyttedes til Rødby.

RØDBY TELEFONCENTRAL. Angaaende Oprettelsen af det Lolland-Falsterske Telefon-Aktieselskab skal vi henvise til vort Afsnit under Nykøbing F. By. Da Telefonselskabet oprettedes i 1897, havde Rødby Centralen 43 Abonnenter, og den overtoges af det nydannede Aktieselskab for 17,000 Kr. Samtidig overtoges den Ejendom, hvori Centralen var indrettet, og denne betalttes med 4.000 Kr.

Rødby Centralen ledes af Forstanderinde Christine Albrechtsen, der er født den 20. September 1878 i Rødby, som Datter af Joh. Albrechtsen og Hustru. Frk. A blev ansat ved Selskabet i 1910 og har været Forstanderinde siden 1914, og har altid været knyttet til Rødby Centralen.

C. Albrechtsen.

RØDBY HAANDVÆRKER- OG INDUSTRIFORENING. Haandværkerstanden havde i sin Tid haft et godt Rygstød i de gamle Lav. De gav den Samfølelse som Stand og ydede paa forskellig Maade Støtte til de enkelte Medlemmer. Det var derfor naturligt, at Haandværkeren følte sig som den, der er kommet ud paa de vilde Vover, da disse gamle Sammenslutninger ophørte at virke som hidtil. Hvad vilde de nye Tider bringe? Hvor skulde han ty hen paa sine gamle Dage, hvis han ikke hørte til de sjældnere faa, der tjente mere »end Dagen og Vejen«? Endelig kom Udløsningen for Rødbys Vedkommende Den 5. April 1868 samledes 24 Haandværkere og Industridrivende fra Rødby og Omegn til et Møde hos Gæstgiver Thorsen i Nørregade, der hvor nu Lægeboligen ligger, for at drøfte den nye Tanke. De tilstedeværende vedtog enstemmigt at oprette en Haandværker- og Industriforening for igennem den at faa oprettet et Fond til Opførelse af en Fribolig for trængende og værdige Haandværksmestre og Industridrivende samt disses

Enker. Den første Bestyrelse kom til at bestaa af: Snedker F. Aarbye, Sadelmager A. Dahl, Murer R. F. Nielsen, Melhandler Alexander, Væver H. Hansen, Skomager J. Z. Nielsen og Maler S. H. Schou.

Der var i Aaret i Forvejen blevet oprettet et Industrielotteri for Maribo Amt, og den nye Forening besluttede at indtræde som Parthaver i dette. Foreningen valgte Murer R. F. Nielsen til Formand, og besluttede at holde sine Møder paa Raadhuset. Ved Udgangen af Aaret 1872 udtraadte Rødby Haandværker- og Industriforening af Maribo Amts Industrielotteri og fik i Overskud udbetalt 95 Rdl. 3 M og 9 Sk. I Femaaret 1876—80 sluttede Foreningen sig til Lolland-Falsters og Sjællands Varelotteri, og Foreningen opnaaede i disse Aar et Udbytte paa ialt 514 Kr. 69 Øre. Endelig kom det tredje Stadium i Lotterihistorien med, at Foreningen den 26. September 1886 vedtog at indtræde som Interessent i »Almindelig dansk Vare- og Industrielotteri«, hvad der har vist sig at være en god og fordelagtig Tanke. Foreningens bærende Tanke var jo Oprettelsen af en Fribolig for værdige og trængende Haandværkere og deres Enker. I de første Par Aar betalte Medlemmerne 4 Mk aarlig i Kontingent, men i 1869 forhøjedes Beløbet til 1 Rdl. Med Hensyn til Midlerne vedtog Foreningen i 1875, at de i Tilfælde af Foreningens Opløsning skulde overgaa til Rødby Købstads Byraads Forvaltning, og Kapitalen skulde gøres frugtbringende, til den med Renter var vokset til 5.000 Rdl., hvorefter et af Byraadet nedsat Udvalg, bestaaende af Byraadet og Haandværkere i Byen — lige mange Medlemmer af hver — vilde have at besørge en Bygning opført, hvori 8 af Byens værdige og trængende Haandværkere og Industridrivende og Enker efter saadanne kunde have fri Bolig. I Efteraaret 1868 døde Formanden og afløstes af Snedker F. Aarbye. Den 24. Juli 1869 skænkede Sangforeningen sin Fane til Foreningen grundet paa, at Sangforeningen opløstes. Sangforeningen opstod atter senere, men gik i 1875 op i Haandværker- og Industriforeningen. Nu opstod der i de kommende Aar en Del Basarer, der afholdtes med det for Øje at skaffe Penge til Friboligen, og det gik godt. Særlig maa fremhæves Basaren den 14. og 16. September 1883, der gav det stolte Udbytte af 2.023 Kr. 11 Øre. I Aaret 1873 vedtog Bestyrelsen at tilvejebringe Tegninger og Overslag til en grundmuret 2-Etages Bygning til en Fribolig for 8 Familier af Foreningens Medlemmer. Murer L. Olsen udarbejdede Tegninger m. m., og de blev forelagt Generalforsamlingen, som heller ikke havde noget imod dem at erindre. Kun var man straks klar over, at Foreningens Kapital paa den Tid langt fra var tilstrækkelig, selv om man vilde strække sig meget vidt med Forrentning, og Byggeriet blev udsat paa ubestemt Tid. Den 3. Februar 1884 meddeltes der fra Grosserer Emil Vett i København, at han skænkede 2,750 Kr. til Alderdomshjemmet, og 9. August samme Aar forelaa der et Tilbud til Foreningen fra Kammerherre, Hofjægermester, Lensbaron Bertouch Lehn til Baroniet Sønderkarle. Der spurgtes, om Foreningen vilde modtage en Brandtomt i Rødby Østergade tillige med de paa Pladsen staaende Bygninger, som de forefandtes efter Branden. Foreningen skulde saa lade opføre Bygninger paa Pladsen for 14.000 Kr. og overtage Resten af de brandlidte Bygninger for 400 Kr. Endelig den 24. Januar 1885 vedtog Generalforsamlingen at opføre Friboligen, i alt væsentligt, som den nu ligger paa Pladsen i Østergadē. Ved Licitation blev Murer Hudlebusch lavestbydende med et Tilbud paa 15.850 Kr. Den 3. Oktober blev Bygningen overtaget. Foreningen, der stadig trives godt, har nu følgende Bestyrelse: fhv. Snedkermester Julius Hansen, Formand, Bagermester Ove Rasmussen, Næstformand, Købmand Bohn-Hansen, Kasserer, Købmand Fr.

J. Hansen, Formand.

Carstensen, Blikkenslager Sv. Holscher, Snedkermester E. Jørgensen, Installatør Ove Thomsen. Foreningens Æresmedlemmer er: Fabrikant J. Pedersen, fhv. Lærerinde Fru Marie Knudsen og Sadelmagermester P. Dahl, Nykøbing F.

Snedkermester Julius Hansen, R. af D. er født den 28. Februar 1855 i Rødby som Søn af Bagermester Søren Hansen. Kom i Snedkerlære i 1869, blev Svend 1874 og ned-satte sig som Mester i Rødby 1878. Indvalgte i Haandværker- og Industriforeningens Bestyrelse i 1898 og har været der siden, deraf Formand i de sidste 18—19 Aar. Har været Byrådsmedlem i 12 Aar, siddet i Ligningskommissionen i 9 Aar, var i nogle Aar Formand for Teknisk Skole, har været Forligsmægler, Kirkevæрге, Vurderingsmand for Umyndiges Midler, Vurderingsmand til Ejendomsskyld og i nogle Aar Grundejerforeningens Formand.

Banken for Rødby og Omegn.

RØDBYS PENGEINSTITUTER. I Byen findes 3 Pengeinstituter, nemlig Banken for Rødby og Omegn, der oprettedes i 1912, Filial af Landmandsbanken og Lollands Spare- og Laanekasse.

Lollands Spare- og Laanekasse i Rødby stiftedes den 5. April 1924 af en Kreds af Mænd paa Syd- lolland og med en Garantikapital paa 100.000 Kr. hvoraf mindst 25 % indbetalt kontant. Indskudskapitalen andrager pr. 1. Januar 1931 1 Million 192.612 Kr. 36 Øre og Reservefond og Kursreguleringsfond tilsammen 40.164 Kr. 15 Øre. Bestyrelsen bestaar af: Gaardejer Alfred Nielsen, Rixø pr. Rødbyhavn, Formand, Gaardejer Alfred Møller, Gjerringe, Købmand H. Jørgensen, Rødby, Cigarhandler E. Hasemann, Rødby, og Sparekassedirektor O. L. Andersen, Rødby.

DE DANSKE FORSVARSBRØDRE FOR RØDBY OG OMEGN blev stiftet omtrent samtidig med en Række andre Afdelinger af D. F. B. i forskellige af Stiftets Byer. Initiativet til Rødby Afdelingens Dannelse blev taget af Kaptajn Ingwersen fra Slagelse og Proprietær A. Nielsen, Pilet, og Isenkrammer A. Nielsen, Rødby tog sig derefter af Sagen og indvarslede til et Møde paa Gæstgivergaarden i Rødby. Foreningen blev stiftet den 17. Juni 1877 med følgende Bestyrelse: Isenkrammer A. Nielsen, Formand, Gaardejer N. Bille, Sædinge, Proprietær A. Nielsen, Pilet, Gaardejer L. Rasmussen, Nebbelunde, Urmager P. Henningsen, Rødby, Fabrikant J. Pedersen, Rødby, og Skomagermester Boye, Rødby. Isenkrammer A. Nielsen var Foreningens Formand i 17 Aar og udførte et stort Arbejde for at føre den frem. I dens første Leveaar var der kun ca. 50 Medlemmer, men efterhaanden blev Tilslutningen større. I 1907 gik Foreningen ind under en fuldstændig Samvirksomhed med »De danske Forsvarsbrøderselskaber«. Til Foreningen har der stadig været knyttet en Sygekasse og Begravelseskasse. Paa en Generalforsamling i 1878 blev Sygehjælpen ansat til 3 Kr. ugentlig pr. Medlem. Senere blev Sygehjælpen forhøjet til 1 Kr. pr. Dag. I den Tid Foreningen har bestaaet er der ialt udbetalt 23.233 Kr. i Sygehjælp. Begravelseshjælpen var de første Aar kun 10 Kr., men den blev senere forhøjet til 100 Kr. Siden Foreningens Stiftelse er der ialt udbetalt 5.065 Kr. i Begravelseshjælp. Foreningen begyndte med 42 Medlemmer, og efter 25 Aars Forløb var der 173 Medlemmer: nu er Tallet omkring 350.

Tornoe-Hansen,
Formand.

Foreningen har i Tidsrummet fra Stiftelsen og indtil Jubilæet i 1927 kun haft 8 Formænd, nemlig Isenkrammer A. Nielsen fra 1877—94, Købmand Frantz Larsen fra 1894—1914, Politibetjent Andersen fra 1914—16, Skrædermester I. T. Carlsen fra 1916—17, Købmand Albert Osholm fra 1917—22, Købmand Sofus Poulsen fra 1922—29, derefter en kort Periode Politibetjent Jacobsen, der afløstes af den nuværende Formand.

Foreningens nuværende Bestyrelse bestaar af: Smedemester V. Tornoe-Hansen, Rødby, Formand, Købmand Albert Osholm, Holeby, Barbermester J. Larsen, Rødby, Tømrermester C. Frantzen, Rødby, Sadelmager H. Jørgensen, Rødby, Banearbejder Carl Petersen, Rødby Mark, Tømrer Bernh. Larsen, Rødby, Gaardejer Hans Møss, Sædtinge, og Malermester Aksel Thidemann, Errindlev.

M. Petersen,
Formand.

RØDBY HOTEL- OG BEVÆRTERFORENING er stiftet i Begyndelsen af Aarhundredet og arbejder efter samme Principper som Stiftets andre Beværterforeninger. Bestyrelsen bestaar af: Gæstgiver Martin Petersen, Formand, Restauratør Anton Bagge, Næstformand, og Restauratør H. P. Hansen, Kasserer.

Restauratør Martin Petersen er født den 9. Januar 1881 i Østtofte som Søn af Skomagermester Peter Chr. Jakobsen og Hustru. Gift med Ester Marie Jensen fra Bandholm. Gæstgiver i Rødby siden 1916 og fra samme Tid Formand for Rødby Hotel- og Beværterforening.

E. HANSEN, Fabrikant,

fodt den 30. April 1887 i Bandholm. Ejer af Sydløllands Cementvarefabrik og Bygningsmaterialforretning. I 1916 startedes Forretningen som Akts, og fik nævnte Navn. 1926 overtog Hansen hele Aktiekapitalen, og Firmaet slettedes som Akts. Efter en større Udvidelse købte H. i 1930

hele Dok- og Jernskibsværftet i Rodbyhavn og indrettede paa dettes Areal ovennævnte Firma.

H. ANDERSEN, Skorstensfejermester,

fodt den 11. Oktober 1857 i Rodby som Son af Fisker Anders Hansen og Hustru. Gift med Thora, fodt Plaug (død). Ansat som autoriseret Skorstensfejermester i Rodby siden 1881. Andersens Distrikt omfatter Rodby og Omegn, Landdistrikt Nr. 4.

Saksøbing i Aaret 1770.

SAKSKØBING

SAKSKØBING nævnes allerede som Købstad 1270, medens Nysted, Maribo og Rødby først fik Købstadsrettigheder efter 1400. Byens ældste Navn var Saxtorph. I Valdemar II's Jordebog kaldes den baade Saxtorph og Saxakoping. Paa det Tidspunkt var der altsaa kun to Købstæder paa Lolland, nemlig Nakskov og Saksøbing. Begge laa godt beskyttet mod Storm og Overfald i de dybe Fjorde; og den gunstige Beliggenhed langt inde i Landet gjorde tillige Afstanden for de fjernereboende overkommelig. Ingen havde mere end 3—4 Mil til nærmeste Købstad.

I 1278 fik Hansestæderne Privilegium paa Handel i Saksøbing, og her som andre Steder har de sikkert haft det meste af Handelen i de følgende Aarhundreder. Ti Aar senere befaler Kongen alle sine Mænd »Møntere og Vragere og andre, som bor i Saksøbing» og driver Handel der, at de for Eftertiden skal betale Byen den Afgift, der tilkommer Kongen af Udførslen. Saksøbing havde altsaa dengang et kongeligt Møntsted; og det bestod i hvert Fald endnu, da Lolland blev pantsat til Grev Johan 1328; det nævnes udtrykkeligt, at han ogsaa skal overtage Retten til at slaa Mønt i Saksøbing. Kirken synes efter sin Stilart at dømme at være bygget henimod Aar 1300; og den imponerende Bygning vidner om den Anseelse, Saksøbing har nydt som Købstad for det halve Lolland.

Kort for sin Død søgte Christoffer II Tilflugt i Saksøbing. Det Hus, han boede i, har formodentlig ligget paa Hjørnet af Brogade og Brostræde, hvor nu »Wichmanns Gaard» ligger. I 1332 brændte Henneke Breide og Joh. Ellemose Huset af over Hovedet paa den ulykkelige Konge og førte ham som Fange til Grev Johan. Huset var undtagelsesvis et »Stenhus», altsaa grundmuret. Det blev restaureret efter Branden og stod endnu i Slutningen af det 16. Aarhundrede. Det er højst sandsynligt, at Resterne af dette Hus er

Saksøbing i ældre Tider.

benyttet ved Opførelsen af den gamle Wichmannske Købmandsgaard, som blev bygget paa Grunden engang i 1700 Tallet.

Efter 1400 begyndte Saksøbing at faa Konkurrenter, idet Maribo og Nysted blev Købstæder, og Rødby fik Ret til Udenrigshandel; men Saksøbing var den ældste og bevarede endnu sit Forspring i Anseelse og Velstand. Kirken blev udsmykket med Kalkmalerier; den gamle Fløj-Altartavle stammer ligeledes fra dette Aarhundrede; og man hører om Gaver af Jordegods til Kirkens forskellige Altre. Fra en Retssag om et Stykke Jord fremgaar det, at hvert Hus i Byen havde en Ager og en Eng i Nørremark og Søndermark »at skulle blive dertil til evig Tid«. Jorden kunde pantsættes, men maatte ikke sælges fra Huset.

Reformationen foregik vistnok uden større Sindsbevægelser. Den gamle katolske Præst, Hr. Bennik, blev afsat 1535, men det kan se ud, som om han var forberedt paa det allerede mange Aar forinden. Det paastaas nemlig, at han 1517 skødede en Jordlod til Saksøbing Præstegaard til dens Forbedring, men at han ikke desto mindre bagefter solgte den igen og beholdt Pengene. Det kunde jo tyde paa, at han allerede den Gang følte Jorden brænde sig under Fødderne. Under Grevefejden gjorde Borgerne her som næsten overalt et lille Plyndringstog til en nærliggende Herregaard. I 1545 skriver Landsdommer Mogens Falster, at han er »venlig og vel forligt med Saksøbing Borgere om den Uvilje og Trætte, som os imellem var for det Sølv, der toges af Sct. Jørgens Billede i Bregerup (nu Knuthenlund) i Grevens Tid, som var ved halvsyvende Lød Sølv i en Ske og en liden Haand. Og have de gjort mig Skel og Fyldest derfor efter min egen Vilje.

Saksøbing blev staaende ved det samme Indbyggerantal og den samme Handel, mens de andre lollandske Byer voksede; ved Midten af 1500 Tallet var Saksøbing blevet den mindste af Byerne. Da Lolland Falster 1537 skulde udruste et Orlogsskib, fordeltes Udgifterne i Forholdet: Nakskov 20, Stubbekøbing 12, Maribo 10, Rødby 6, Nykøbing 5, Nysted 4 og Saksøbing 3. I 1564 betaltes i Skat: Nakskov 4000 Dll., Stubbekøbing, Nykøbing og Maribo hver 1000, Nysted 600 og Saksøbing 300.

Grunden til, at Sakskøbing ikke kunde trives, maa dog ikke søges alene i den Omstændighed, at de tre ny Købstæder berøvede den en væsentlig Del af Oplandet. Hvis Havneforholdene havde været tilfredsstillende, vilde Sakskøbing som den ældste Købstad let kunne have bevaret sit Forspring fremfor de andre; men samtidig med, at Handels-skibenes Dybgaaende voksede, groede Fjorden mere og mere til med Mudder. Opmudring kendte man ikke til i de Tider; og i Slutningen af det 16. Aarhundrede maatte Skibene lægge til ved Oreby. Naar ældre Historieskrivere fortæller, at man i gamle Dage kunde sejle helt op ad Sakskøbing Aa og videre ad Flintinge Aa til Guldborgsund, saa er det kun et Sagn, som modsiges af de geologiske Forhold; men Fjorden var sejlbar og var Grunden til Byens Opstaaen, og uden den kunde Byen ikke trives.

Sakskøbing passeredes af alle, der rejste over Land fra og til Midt- og Vestlolland. Broen over Aaen er derfor meget gammel. I 1523 fik Borgmesteren Brev paa »al Told og anden Rettighed, som pleje med Rette at gange af vejfarende Folk, og som fra Arilds Tid ganget haver, han skal nyde den uden Afgift mod at holde Broen ved Magt og Hævd. For at samle Handelen i Købstaden flyttedes 1553 de aarlige Markeder i Toreby og Dølle-tjelle til Sakskøbing.

I 1581 oprettede Christoffer Gøye og hans Hustru Birgitte Bølle af Orebygaard et Hospital i Sakskøbing med Plads til 5 syge og gamle og skænkede 1000 »nu forsvundne Rigsdaler, hvis Renter skulde bruges til Forplejningen. Fra Slutningen af 1400 Tallet havde der været et Helliggejsthus i Brostræde, men det har rimeligvis paa det Tids-punkt været faldefærdigt og er vel saa gaaet op i det ny, som ogsaa i Begyndelsen blev kaldt Helliggejsthuset. Det laa i Vestergade og udvidedes et Par Hundrede Aar senere af Orebygaards daværende Ejer til at kunne rumme det dobbelte Antal Lemmer. Det blev nedbrudt 1850 og et nyt opført i Rørbæk. Samme Christoffer Gøye var for Resten ikke altid lige venlig stemt mod Sakskøbing Borgere, saaledes havde de i tre Aar, før han skænkede dem Hospitalet, maattet klage til Kongen over, at han forbød Købmændene at bruge Oreby som Havneplads.

I 1624 gav Fru Elisabeth Friis til Berritsgaard 1000 DL. til Kirken og den latinske Skole. Sakskøbing havde efter Reformationen ligesom de andre Købstæder faaet en Latin-

Sakskøbing i 1806.

skole. Undervisningen foregik i Sakristiet i Kirken; og det fortælles, at Rektorens Løn i Begyndelsen kun var 16 Td. Korn om Aaret, saa en Forbedring af Kaarene kunde nok tiltrænges. Den ringe Løn var maaske en af Grundene til, at Rektorerne ikke altid var helt, som de burde være. 1641 blev en Rektor afsat paa Grund af Losagtighed og Forsømmelse; og hans Forgænger synes at være blevet slaaet ihjel paa Borgmesterens Befaling, fordi han havde givet en Mand en Lussing. Dog var der ogsaa adskillige dygtige unge Mennesker, der sad 4–5 Aar i Rektorstolen, mens de ventede paa et bedre aflagt Præstekald.

Præstegaarden brændte omkring Midten af 1500 Tallet; og endnu ved 1620 boede Præsten paa Orebygaard og var ofte »ifærd med at drukne i sin Baad«, naar han om

Kirkens Indre.

Helligaftnerne tog til Sakskobing; og »hvordan vilde det saa have set ud med Lærdommen i denne By? Hundrede Aar senere havde Byen en lige saa lærd, men aabenbart mindre respekteret Præst i Magnus Hosum, som tillige var Digter. Det er om ham, Rhode fortæller, at en Brudgom engang sendte ham det Brudevers, Hr. Hosum havde skrevet, tilbage med følgende Paategning:

Hvis Hosum Brudevers os ikke vilde gøre,
Hvad skulde man da faa sin R . . . med at tørre?

I 1672 kort efter Svenskekrigen havde Sakskobing kun 272 Indbyggere. Et halvt Aarhundrede senere indberetter Byfogden, at Borgerskabet er »mesten alle fattige og af ringe og slet Tilstand, undtagen 2 à 3. Der er 8 Købmænd, men Handelen er »nu mærkelig betaget, efter Købmændenes Foregivende formedelst Landprang (ulovlig Kysthandel udenom Købstad og Toldvæsen) Aar efter Aar saaledes skal have tiltaget, at denne liden Bys ringe Næring mangfoldig Aar efter Aar svækkes og aflager, formedelst Borgerskabet ikke er af de Kræfter at udholde nogen Proces imod Vedkommende til Landpranget at

hjemme.« Byen har ialt 9 Smaaskuder paa 7—16 Læster. »Ellers har Købmændene her i Byen stor Besværlighed og Omkostning med deres Ladeplads, som hedder Oreby Havn, som Aar efter andet tilstoppes, saa at de maa lade deres ind- og udskibede Varer en halv Mil ved Vogne frembringe og derfra atter ved Pramme mesten en Fjerdingsvej til og fra Fartøjerne udføre, der altsaa foraarsager denne liden Købstad stor Besvær og Omkostninger.»

Fabrikker er der ingen af; og selv de to privilegerede Vintappere »er kun af liden Formue«. Af Haandværksmestre er der 19 Skomagere »deraf 2 à 3, som haver lidt Næring og Brug, dog af ringe Tilstand; men de øvrige kan ikke formedelst Uformuenhed fortsætte deres Haandværk«. De seks Skræddere er »af ringe Tilstand«, 4 Vævere af »slet Tilstand«. Af 3 Tobaksspindere kan kun den ene leve af Haandværket; og det hedder om baade Jens og Peder Handskemager, at de »kan ikke drive Haandværket og er i fattig Tilstand«. Foruden disse er der en Del Daglejere og nogle »reducerede Ryttere«, som ogsaa maa gaa paa Dagleje, og der er ikke saa faa fattige Enker. Selv Birkedommer Kradephol er »i fattig Tilstand«; og om Præsten hedder det nogle Aar senere, at »længe før sin Død var han en arm og vemodig Lazarus«. Det var ikke noget lysteligt Billede af Byens økonomiske Tilstand; men af Indberetningens klynkende Tone kan man maaske slutte, at det i hvert Fald heller ikke er malet lysere, end det var.

1769 var Indbyggerantallet vokset til 424. Der er nu 16 Købmand og 43 Haandværkere, ialt 70 Borgere. Skibsfarten gaar stadig tilbage; af de 9 Skuder fra 1735 er der nu kun 3 smaa Jagter tilbage. Toldindtægten »har forhen været 700 Rdl., men i nogle Aar ikkun 500 Rdl. aarlig, da Byen har meget aftaget«. Trods de stadig gentagne Beklagelser over, at det gik tilbage for Byen, voksede den dog nu i Virkeligheden jævnt og stot. 1801 var Indbyggerantallet steget til 549, og det berettes, at »Gaderne er ganske kenne for en lille Købstad, og de faa Professionister der nærer sig godt«.

Nu kom der Fart i Udviklingen. Omkring 1850 var der tre Væverier, et Farvereri, to Garverier, et Kalkbrænderi, et Pottemageri og et Skibsbyggeri; og Brændevinsbrænderierne producerede aarlig omkring 50,000 Potter. Indbyggertallet var nu steget til 917; og Handelen blomstrede. Allerede omkring 1800 havde man begyndt at rense op i Aaen, og det fortsattes hele Aarhundredet igennem. 1856 var man naaet til 8 Fods Dybde; og med de store Uddybninger 1886 og 1910 og 1915 fik Byen endelig igen en tidssvarende Havn. Broen over Guldborgsund 1867 fratog atter Sakskøbing en Del af Oplandet; men da Banen nogle Aar senere erstattede den ugentlige Agepost, opvejede den rigeligt Tabet; og Byen har stadig været i jævn Fremgang siden.

P. Petersen,
Borgmester.

Medlemmer af Sakskøbing Byraad er: Sparekassebestyrer P. PETERSEN, Borgmester, Redaktør OTTO PETERSEN, Næstformand, Bestyrer TH. JOHANSEN, Apoteker A. M. SVENDSEN, Politimester BONDESEN, Lokomotivfører A. L. JØRGENSEN, Maskinarbejder P. LARSEN, Fru Kredslæge INGERSLEV, Fru KAREN PETERSEN, Bogtrykker LAUR. JENSEN og Direktør P. KIRKEGAARD.

Byens Kæmner er M. RANZAU-HANSEN.

LOKALE FOLK I SAKSKØBING fortæller, at før Aaret 1883 var der saa godt som ingen Havn i Byen. Der var en Aa med nogle faa Fod Vand, et Par Slæbesteder og ganske lidt Bolværk, hvor Robaade, Fiskerbaade eller smaa Pramme kunde lægge til, men det hele var fuldstændigt forfaldent.

Skibene lossede ved Oreby — paa Reden eller ved en lille Bro — Varerne transporteredes ad Landevejen til Sakskøbing, og kun meget lidt gik ad Sovejen. I 1883 blev Aaen gravet til en Dybde af 8 Fod og en Bredde af 30 Fod, de faldefærdige Pæle i Havnen blev

optaget, og der blev sat et Bolværk, hvis hele Længde var ca. 85 m. Bolværket udgik fra Færdselsbroen over Aaen og fortsatte Nord efter. Ved By-siden blev sat et Bolværk paa ca. 30 m, som udgik fra Færdselsbroen og Nord efter. Der blev uddybet til 8 Fod saavel ved Bolværkerne som i Sejllobet. Efter dette kunde der saa gaa mindre Skibe ind til Sakskøbing, hvor der nu var gjort Begyndelsen til en Havn.

I Aaret 1910 uddybedes Sejllobet til 10 Fod, og Bolværket forlængedes med 100 m. Samme Aar byggede De danske Sukkerfabrikker deres Fabrik i Sakskøbing, og den første Kampagne begyndte i Aaret 1910.

Havnen med Broen i 1915.

Den 3. Juli 1913 kom H. Eriksen fra Marstal til Sakskøbing som Havnefoged. For den Tid var Opsynet ved Havnen besorget af en Toldassistent eller en Købmand. I samme Aar vedtog Byraadet en større Udvidelse af Havnen og Sejllobet, og denne blev vedtaget af Ministeriet i Februar 1914. I April 1914 ankom Gunnensen og Elzelings Gravemateriale, der bestod af en stor Gravemaskine, 3 Pramme à 200 Kbm. og 2 Bugserdampere, og man paabegyndte Udgravningen. Denne skulde gaa til en Dybde af 4,4 m med 16 m Bundbredde af Sejllobet fra Sakskøbing til Oreby. Fra Oreby ud til Mundingen af Bandholms Løb skulde der uddybes til 4,6 m med 22 m Bundbredde. Der var dog et naturdannet Farvand med 5 m Dybde fra Stensore til Ryggen (tværs af Bandholms Havn), hvor der ikke skulde uddybes, men kun graves et Hjørne af Flinteore Rev. Samtidig paabegyndtes Sætningen af de nye Kajer samt Bygningen af en Ophalerbedding for Fabrikens Pramme. Arbejdet blev færdigt i Maj 1915. Ophalerbeddingen blev lagt for Nordenden af Bolværket, hvor der var et mindre Slæbested, som udvidedes til Bedding ved at save 5 m af Bolværket. Det gamle Bolværk, der var sat i 1883, og hvorved der kun var 8 Fod Vand, blev savet af i Vandlinien i en Længde af 65 m. Der blev sat en Spansvæg og støbt en Betonhøj

oven paa denne og det afskaarne Bolværk. Bedding og Kaj paa Rorbæksiden var færdige i August 1914 og saaledes i god Tid inden Sukkerkampagnen. Mod Land, paa Skraaning af Udgravningen, blev sat en Baadebro af Træ samt Pæle til Fortøjning af Baadene. Havnepladsen blev opfyldt og makadamiseret og var færdig i Maj 1915. Der blev sat en 133 m lang Betonhøj ved Bysiden med en Vinkelhøj paa 34 m til Anlæg for Baade, som gravede Sand. I det yderste Hjørne blev samtidig lavet et Slæbested for Losning og Lastning af Tommer. Efter Uddybningen af Havnen var denne nu 4.4 m ved normal Højvands tid. Samme Dybde havde Løbet til Oreby Pæle, der havde en Bundbredde af 16 m. Fra Oreby og ud efter, forbi Bandholm og til Munden af Bandholm Løb er der 22 m Bundbredde og en Dybde af 4.6 m. Der opførtes ligeledes et Pakhus for Østlollands

Havnen omkring Aaret 1918.

Dampskibsselskab og en Havnefogedbolig, der blev taget i Brug den 1. August 1915. Havnepladsen paa Rorbæksiden blev hævet omkring 1 m -- paa enkelte Steder mere og makadamiseret paa ny. Den gamle Træbro over Aaen -- for Sydenden af Havnen -- blev borttaget, og en ny Bro, der var omtrent dobbelt saa bred og af Jernbeton, blev opsat. I September 1915 indviedes Havnen med forskellige Festligheder. Tegninger og Overslag over Havneudvidelsen og Udgravningen af Løbet var udførte af Havneingenior Spangenberg fra København. For Udgravningen stod der Pæle paa begge Sider af Løbet fra Oreby til Sakskøbing, for at Skibene ved dem kunde varpe sig frem. Efter Udvidelsen var disse Pæle tildels borttagne, og Løbet fra Sakskøbing til Sydenden af Korsøerne blev afmærket af Stager med Topbetegnelse. Fra Sydenden af Korsøerne udefter til Munden af Bandholm Løb -- begge Løb udmunder paa samme Sted -- blev Løbet afmærket med 25 Bojer med røde Bojestager paa Vestsiden og hvide paa Østsiden, den yderste med hvid og rød Stage, og denne afmærkede Skellet mellem Bandholm Løb og Sakskøbing Løb og kaldtes Skelleboje. Bojerne var forankrede ved Kæde og Cementblokke. De gamle Trælysmaster

paa Østsiden af Havnen blev borttagne, og det samme var Tilfældet med Gaslygterne. Til Erstatning blev der opstillet Jernlysmaster med elektriske Lamper.

Uddybningen af Løbet, Afmærkningerne, Opførelsen af de nye Kajer, Opfyldningen af Havnepladsen, Makadamiseringen, det nye Pakhus, den nye Bro, Havnefogedboligen samt de indkøbte Arealer til den nye Havneplads, kostede alt i alt 364.345 Kr. 35 Øre.

I Vinteren 1917—18 kom der med Ministeriets Mellekomst en Overenskomst i Stand mellem Saksøbing Byraad og Lollandsbanen, saaledes at Banen skulde anlægge en Havnebane ned over Engene til Havnen, men Havnen skulde indkøbe Grundene. Paa Havnepladsen skulde Havnen selv lade anlægge Banespor og vedligeholde disse. Banen skulde anlægge og vedligeholde Banestrækningen fra Stationen til Havnepladsen. Den 14. Oktober 1918 var Maskinen med Banevogne første Gang paa Havnepladsen, og der kunde nu lades direkte fra Skib til Banevogn. Kontrakten med Lollandsbanen er saaledes,

Havnen efter den sidste Udvidelse i 1922.

at Maskinen kun skal køre til Havnepladsen, naar der er mindst 4 Vogne. Var der færre var Banen kun forpligtiget til at køre disse til tæt indenfor Ledet -- den Gang kaldet Grundtvigs Eng. Transporten derfra og til Havnepladsen og tilbage skulde Vedkommende, som Vognen var bestemt til, selv besørge. Denne Kontrakt er stadig i Kraft.

Efter et Aars Tids Forløb blev der saa stor Trafik med Banevogne, at en Maskine blev afsendt fra Maribo Kl. 9-Formiddag for at køre Banevogne til Sukkerfabriken og Havnen. Denne Maskine afgik saa atter Kl. 11, via Maribo til Rodby som Godstog. Nu køres der til Havnen, om der kun er en Vogn. Samme Efteraar paabegyndtes Anlægget af en Vej -- senere kaldet Havnevejen -- fra Havnepladsens Vestende til Lillemarksvej. Denne Vej blev færdig i Forsommeren 1919, og ved et større Tilskud fra Akts. Fritz Rasmussen & Co.'s Direktor Boje Fritz Rasmussen -- blev der givet dette Firma Tilladelse til, hvis de ønskede det, selv at forlænge Banesporret og anlægge Spor langs Nordsiden ad Vejen til deres Trælager.

I Foraaret 1921 var der Planer fremme om at lade Sejllobet oprense. Løbet viste sig at være betydelig tilsat med Mudder. Samtidig paatænkte at udgrave et nyt Havnebassin, der skulde gaa Nord efter ved Bysiden, dog uden nogen Kaj. I Løbet af Sommeren kom

der imidlertid Andragende fra Det forenede Oliekompagni om at faa et Depot af Petroleum og Benzin ved Saksjøbing Havn med Anlægsplads for deres Skibe. Det blev da vedtaget af Byraadet at foretage Udgravningen og at opføre det nye Bassin med en Kajlængde af 150 m. samt at lade Løbet oprense fra Saksjøbing og et lille Stykke forbi Løbets Runding udfør Oreby. Derfra og udefter havde Løbet holdt sig godt, saa det var unødvendigt at oprense. Arbejdet blev udbudt i Vinteren 1921—22. Kajsætningen blev overdraget Entreprenørfirmaet Christiani & Nielsen for en Betaling af 81.500 Kr. Udgravningen af det ny Bassin blev overdraget Entreprenør Andersen & Sønner i Nykøbing F. og skulde koste 85.000 Kr., men Havnen skulde selv lade Engen afgrave til daglig Vandstand. Den nye Kaj var færdig i December Maaned samme Aar. Udgravningen af Bassinet var først færdigt i Forsommeren 1923. Hele denne nye Havneudvidelse, der omfattede mere end nævnte, kostede 322.921 Kr. 41 Øre. I Foraaret 1927 blev med Ministeriets Tilladelse Løbets Afmærkning fra Kragevigbugten forandret saaledes, at de inderste 8 Bøjer — 4 røde og 4 hvide — blev indtaget, og i Stedet for sattes 12 Prikker (Stager) med to opadvendte Koste paa de yderste 4 Stager. Den 9. Juli 1928 vedtog Saksjøbing Byraad at lade saavel Havn som Løb oprense til lidt udenfor Svinget Nord for Oreby Bro. Arbejdet blev udbudt, og lavestbydende var Ingeniør Galsgaard fra Vanløse, der fik Arbejdet for 42.900 Kr. Den 22. April 1929 var Oprensningen færdig. Vi skal sluttelig fremhæve nogle Tal angaaende ud- og indgaaende Skibe i Havnen samt Havne- og Broenge.

Hans Eriksen,
Havnefoged.

I Tidsrummet fra 1. April 1914 til 31. Marts 1915 blev Havnen besejlet af følgende Skibe: 42 Dampskibe med 6351 Netto Reg. Tons, 36 Sejl- og Motorskibe med 1193 Netto Reg. Tons, 232 Sejlskibe med 9356 Netto Reg. Tons og 2 Lægttere med 188 Netto Reg. Tons. Havne- og Broenge beløb sig i dette Tidsrum til 28.825 Kr. 55 Øre.

I Tidsrummet fra 1. April 1929 til 31. Marts 1930 er Tallene følgende: 90 Dampskibe med 16.654 Netto Reg. Tons, 274 Motorskibe med 12.566 Netto Reg. Tons, 2 Lægttere med 1174 Netto Reg. Tons og 1 Sejlskib med 127 Netto Reg. Tons. Havne- og Broenge beløb sig i dette Tidsrum til 88.794 Kr. 46 Øre. Havnens samlede Bolværkslængde er nu 550 Meter.

Havnefoged Hans Eriksen er født den 12. November 1864 i Marstal Landsogn som Son af Bager H. A. Eriksen. Gift 1895 med Anna Margrethe. Havnefoged i Saksjøbing siden Juli 1913.

SAKSKØBING SKOLEVÆSEN. Saksjøbing Borgerskole. En Skole med Degnebolig opførtes omkring Aaret 1790 ved Saksjøbing Torv. Da der i 1812 blev ansat en Andenlærer, indrettede man til denne en Lejlighed i Skolebygningen, medens Førstelæreren fik Tjenestebolig i et Hus ved Siden af. I 1847 blev den gamle Skole nedrevet, og den nuværende opførtes paa samme Sted. Den blev udvidet i 1878 og i 1912. Den er et af de kønneste Huse i Byen, idet dens ældre og nyere Dele udgør en harmonisk Helhed. At Bygningen derimod er mindre velegnet til Skole efter Nutidens Krav, ses let, naar man erindrer, at dens ældste Del er henved 100 Aar gammel. Skolen rummer nu 4 almindelige Klasseværelser, et Lokale, der benyttes til Undervisning i Naturfag, et Lærerværelse samt paa 1ste og 2den Sal 3 Lærerboliger. Den tæller for Tiden ca. 190 Elever, fordelt i 6 Klasser, der undervises af 1 Overlærer, 2 Lærere og 1 Lærerinde.

Blandt Borgerskolens tidligere Lærere kan nævnes Jørgen Hansen, der virkede her som Førstelærer i 40 Aar, nemlig fra 1828 til 1868, Overlærer Lauritz Wiggers fra 1868 til 1884 og Overlærer Hans Rasmussen fra 1885 til 1914. Skolens nuværende Leder er Overlærer O. Nedergaard.

Sakskøbing Realskole.

SAKSKØBING PRIVATE REALSKOLE oprettedes den 3. November 1886 af en Kreds af Byens Borgere, Sygehuslæge, Dr. Halvorsen, der gennem mange Aar var Formand for Bestyrelsen, gjorde i Skolens første vanskelige Aar et stort Arbejde for dens Trivsel.

Skolen havde de første Aar Lokaler paa Torvet, hvor der nu er en Isenkramforretning, men da Pladsforholdene her snart viste sig at være for daarlige, flyttedes Skolen hen i Vestergade, hvor man købte den Bygning, der endnu benyttes. Paa dette store og solide Hus byggede man en Etage, opførte en stor Gymnastiksal og 2 Klasselokaler, saa de ydre Rammer kom i absolut god Orden. Takket være en Række dygtige Bestyrere og Lærere voksede Elevantallet Aar for Aar, og der dimitteredes hvert Aar et anseligt Hold Elever til Almindelig Forberedelseseksamen (Præliminæreksamen), indtil denne Eksamen forkastedes, og man indførte Mellemskole- og Realeksamen, hvortil der dimitteredes første Gang i Aaret 1908. — Skolens første Bestyrer var Bruhn, derefter kom J. Juel, (senere Overlærer i Grenaa), J. Aldahl (nu Overlærer i Holstebro), O. Nedergaard (Overlærer i Sakskøbing) og H. Jensen (nu Skolebestyrer i Østervraa).

Den 1. Februar 1924 overtog den nuværende Leder Skolen, og ved at inddrage Privatlejligheden til Klasselokaler, at indlægge W.C.-Anlæg m. m. kom den i Forvejen solide Bygning og de store lyse Klasseværelser i saa god Stand, at Skolen i enhver Henseende opfylder Nutidens store Krav til Skolelokaler. — Dels som Følge af disse Forbedringer og dels som Følge af det gode Forhold, der altid har været mellem Byens Styrelse og Skolen, oprettedes i Aaret 1927 en Overenskomst mellem disse, gaaende ud paa, at Kommunen betaler Skolepenge for 30 af Borgerskolens flinkeste Elever, hvoraf der saa hvert Aar flyttes ca. 6 hen i Realskolens Mellemskoleklasse. Herved opnaaede man, at Skolen som

eneste Eksamenskole i Byen i endnu højere Grad kunde opfylde sin store Opgave, nemlig at give alle velbegavede Børn udvidet Undervisning.

Skolen har i de sidste Aar haft ca. 160 Elever, hvoraf ca. 100 er fra Byen og Resten fra Nabosognene. Hvert Aar dimitteres 12–15 Elever til Realeksamen og ca. 20 til Mellemkoleeksamen. Foruden Stat og Kommune yder Amtet, Lollands Spare- og Laanebank samt Grevskabet Hardenberg Tilskud til Skolen. – Takket være disse gode Tilskud er det Skolen muligt at byde Lærerne saa gode Løn- og Pensionsforhold, at den kan beholde den Stab af unge dygtige Lærere og Lærerinder, som den for Tiden har.

M. BALLEGAARD, Skolebestyrer,

Født 21. December 1890 i Hvejsel ved Vejle. Lærereksamen fra Jelling Statsseminarium 1912, Student 1914 og cand. phil. 1915. Lærer ved Maribo private Realskole fra 1. August 1911 og Bestyrer af Sakskøbing Realskole fra 1. Februar 1921.

MARIBO AMTS TVANGSARBEJDS-, ARBEJDS- OG PLEJEANSTALT VED SAKSKØBING. Anstalten, som den i daglig Tale kaldes, er grundlagt 1865–66. Afdøde Udenrigsminister, Baron O. D. Rosenørn-Lehn af Oreby var den Mand, der saa, at en saadan Anstalt var tiltrængt, og det var ogsaa ham, der i alt væsentligt var Drivkraften i Anstaltens Grundlæggelse.

Anstaltens Administrationsbygning.

Den 1. Maj 1866 stod Anstalten færdig med Plads til 28 Sindssyge og 40 mandlige og 10 kvindelige Tvangsfanger. Til Leder og Inspektør ansattes H. H. Hansen. Afdelingsinspektør paa Oringe Sindssygehospital.

Anstalten var mest tænkt til at modtage Tvangsfanger og Arbejdslemmer, men i Lobet af faa Aar viste det sig, at der var Trang til flere Pladser til Sindssyge. Gennem jævnlige Udvidelser skaffedes der Plads til Sindssyge, saaledes at disse Afdelinger blev det væsentlige. Allerede 1868 var Forholdet forandret, der var nu Plads til 44 Tvangsfanger og 88 Sindssyge, ialt 132.

I 1892 fratraadte Inspektør H. H. Hansen, og Fuldmægtig R. Nielsen, der havde været ansat paa Anstalten siden 1879, blev hans Afløser.

I 1915 blev Anstaltens Retningslinier om-
lagt, idet Amsraadet opsagde Statstilskudet,
som man fik for de Sindssyge. I Stedet for
Sindssygeanstalt blev Anstalten nu kaldt Pleje-
anstalt.

Man modtog ikke længere akutte Sinds-
syge, der gennem Kur kunde forventes at
bedres, disse henvistes til Statens Sindsyge-
hospitaller. Derimod modtoges alle aandeligt
defekte Personer, der havde vanskeligt ved at
klare sig ude i Samfundet, og ogsaa lettere
kronisk Sindssyge, der var uegnet til Ophold
paa Statens Sindssygehospitaller.

R. Nielsen,
Inspektør.

P. G. Nielsen,
Læge.

Disse Retningslinier følges stadig.

Medens Anstalten i 1865 kunde modtage ca. 132 Personer, er der nu til Tider 270.

Anstalten er beliggende ret uden for Sakskøbing med Indkørsel til Alléen fra Lande-
vejen mellem Sakskøbing og Maribo. Den har et Jordtilliggende af ca. 83 ha., der drives
dels som Landbrug, dels som Gartneri.

Anstalten bestaar af:

- A. Plejeafdeling for Mænd og Kvinder.
- B. Arbejdsafdeling for Mænd.
- C. Tvangsarbejdsafdeling for Mænd (kvindelige Tvangsfanger kan modtages, men disse afsoner Straffen i Sakskøbing Arrest).

Anstaltens Direktion bestaar af: Stiftamtmand Trolle Friis, R. af D. DM. p. p., Amts-
raadsmedlem C. E. Mogensen, Hillested pr. Maribo, og Amsraadsmedlem B. Christensen,
Kallehauegaard pr. Kettinge.

Anstaltens Inspektør er Rasmus Nielsen, og dens Læge er Peter Gustav Nielsen.

Inspektør Rasmus Nielsen er født den 15. Maj 1864 i Frejlev, som Søn af Stenhugger
Hans Nielsen og Hustru Maren født Jensdatter. Gift 1892 med Hansine Henriette Ma-
thilde Hansen, Datter af Inspektør Hansen, Sakskøbing. Inspektør, Regnskabsfører, Kas-
serer ved Maribo Amts Tvangsarbejds- og Sindssygeanstalt ved Sakskøbing siden 1892.
Medlem af Industriforeningens Bestyrelse 1897, Formand fra 1899—1905, Æresmedlem
1927, Bestyrelsesmedlem i Inspektørforeningen »Samvirke« 1927, Formand for Overlig-
ningskommissionen 1920, Forligskommissær 1919, Formand for Voldgift i Tvistigheder
mellem Mestre og Lærlinge i 20. Politikreds 1922, Medlem af Maribo Amts Skoleraad
fra 1914—16, Kommunalrevisor fra 1894—1900. R. af D. Byraadsmedlem fra 1900—05,
atter fra 1907—29, (Konservative Folkeparti), konstitueret Borgmester 1911, Viceborg-
mester fra 1921—25.

Læge Peter Gustav Nielsen er født den 1. August 1870 i Norre Tvede ved Næstved. Cand. med. 1901, paa Vikariatet og Hospitalstjeneste i 1901 og 1902. Praktiseret i København 1903, i Vordingborg 1904, paa Blegdamshospitalet 1908, praktiseret i Sakskøbing fra Oktober 1908, konst. Distriktslæge fra April 1914 til April 1915. Læge ved Maribo Amts Sindssygeanstalt 1914, Læge ved Maribo Amts Plejeanstalt fra 1915.

SAKSKØBING TEKNISKE SKOLE oprettedes i Aaret 1866 af 3 Lærere ved Borger-skolen og under Navn af »Saxkjøbing Aftenskole«.

Skolens Opgave var »at befæste og udvide det som er lært i Børneskolen, og at føre de fremmeligste frem i Retning af speciel Uddannelse, hvorhos man særlig vil søge at vække Elevernes Lyst til Selv-arbejde.«

Byen gav frit Lokale og Lys paa Borgerskolen, medens Udgiften til Undervisningsmateriel og Brænde dækkedes, dels ved Skolefondens årlige Bidrag paa 50 Rdl., dels ved Indsamling blandt Borgerne. De blev hvert Aar undervist 30 à 35 Elever — 2 Aftener om Ugen i de 6 Vintermaaneder. De økonomiske Forhold var imidlertid daarlige. Undervisningen var gratis, og Lærerne fik ingen Løn. Saa snart Industriforeningen var dannet, begyndte den at interessere sig for Aftenskolen. Man diskuterede Aftenskolesagen og indbød hvert Aar Lærerne til Fællesmaaltid. Efter Indbydelse af Formanden, Fabrikant Hermansen, holdt Foreningen den 25. September 1873 et Møde, hvor den overtog Skolen. Derefter drives den af Industriforeningen. Lærerne faar nu Løn, nemlig 2 Mk. pr. Time, fra 1875 gives der 75 Øre i Timen og fra 1877 1 Kr. I 1912 stiger Betalingen til 1 Kr. 50 Øre.

Teknisk Skole.

Undervisningen i Borgerskolens Lokaler var jo forbundet med flere Ulemper, og Tanken om egen Skolebygning maatte da ogsaa opstaa. Saaledes frembragte Postmester Matthiesson paa Generalforsamlingen den 10. Juni 1894 Sagen angaaende Tilvejebringelse af de fornødne Midler til Opførelse af en teknisk Skolebygning. Sagen blev diskuteret, og i et Bestyrelsesmøde blev det vedtaget at afholde en Basar. Denne gav et Overskud af 1218 Kr. og hermed var saa Grunden lagt til »Teknisk Skoles Byggfond«. Paa Generalforsamlingen i 1898 fremdroges Spørgsmaalet om Bygningens Opførelse. Skont Fondet knapt var naaet 2000 Kr., nedsatte Bestyrelsen dog et Udvalg til at arbejde for Sagen og navnlig søge Oplysninger i andre Byer. Resultatet af Udvalgets Arbejde blev, at Bestyrelsen i et Møde den 20. November 1898 vedtog som det mest hensigtsmæssige at erhverve Grund Matr. Nr. 25 ved Borgerskolen. Tanken om at bygge paa omtalte Grund vakte en Del Modstand blandt Byens Borgere og førte til Afholdelse af et Borgermøde. Den 15. December 1899 blev igen afholdt Generalforsamling, hvor Bestyrelsen fremlagde 2 Over-slag, et over en Bygning paa Gaasetorvet og et over en Bygning paa Torvet. Bestyrelsen var

Chr. Jansen,
Forstander.

selv stemt for Torvet, og Forslaget blev vedtaget. Byraadet stillede sig ogsaa velvillig over for Tanken og skænkede en Strimmel af Haven samt lovede fri Gas foruden det aarlige Tilskud paa 100 Kr. Grundstenen blev lagt den 20. August 1901 i Overværelse af Byraadet, Bestyrelsen, Sangkoret og flere, og den 27. August 1902 blev den færdige Bygning indviet i Overværelse af en talrig Forsamling. Skolen rummer i to Etager 4 store Klasseværelser og i Tagetagen et mindre. De samlede Udgifter til Grund, Bygninger o. s. v. var 25,543 Kr. 23 Øre. Heraf staar som 1ste Prioritet Skræder Petersens Legat paa 7,000 Kr. og som 2den Prioritet et Laan fra Understøttelsesfonden paa 5,000 Kr., Resten er udbetalt kontant, idet Indenrigsministeriet tilskød 10,000 Kr. og Byggefondet var vokset til godt 5,000 Kr. ved

Kontingent og Lotterioverskud, samt en anonym Gave paa 1200 Kr. Ved Aabningen af den med Gavebrevet følgende Skrivelse i 1917 viste det sig, at de to anonyme Velgørere var Slagtermester Aug. Erichsen og Inspektør Hansen (eller rettere Inspektør Nielsen i afdøde Inspektør Hansens Navn)

Skolen bæres foruden af Tilskud fra Foreningen tillige af dens Lotterioverskud, Tilskud fra Kommunen, Saksjøbing Landsogn, Amtet, Staten, Lollands Spare- og Laanebank, Landmandsbanken, Industribanken samt Raben Levetzaus Fond.

Skolens Forstander er Kantor Chr. Jansen, der er født den 26. Maj 1876 i Nexø. Har været Forstander siden 1912.

RAAD-, TING- OG ARRESTHUSET ligger paa Søndergade ved Raadhuspladsen og er opført i Aarene 1887—88 af Arkitekt Vilhelm Petersen. Det er bygget i gotisk Stil af røde Mursten og i 2 Etager med Kamgavle. Det indeholder Dommerkontor, Arkivlokale, Retslokaler, Festsal, Byraadssal, Forligslokaler og Arrestforvarerbolig samt Arrestbygning til 15 Arrestanter. Ved en Restaurering af Bygningens Indre, der fandt Sted i Aarene 1913—15, fremdroges der flere hengemte Sager, som nu er anbragte i Festsalen og Byraadssalen. Bl. a. en Borgerfane i Silke, der i 1848 skænkedes et af Borgerne oprettet militært frivilligt Korps af Byens Damer, Kong Christian den 8des Kroningsmedaille, skænket af Kongen i Anledning af hans og Dronningens Besøg den 23. Juli 1843, og en stor Vægtertromme fra 1750.

Politibygningen i Raadhusgade er opført i 1919 af Arkitekt Carl Andersen og indeholder Bolig for Politimesteren samt Politistation.

Kammerkontoret er i Søndergade i lejede Lokaler.

Dommer i Saksjøbing er Chr. Becher. Politimester er J. H. T. Bondesen, Dommerfuldmægtig er Johs. Olsen, Politifuldmægtig er A. Jørgensen, Arrestforvarer er J. P. M. Petersen.

Dommer Chr. Becher er født den 29. November 1866 i Randers som Søn af Overauditor H. N. Becher og Hustru Elna født Bredsdorff. Gift 1898 med Margrethe Kampmann, Datter af Herredsfoged Kampmann.

Chr. Becher,
Dommer.

J. P. Petersen,
Arrestforvarer.

Student 1885, cand. jur. 1891, Herredsfuldmægtig i Fredericia 1893, By- og Herredsfuldmægtig i Næstved, Sekondløjtnant i Artilleriet, By- og Birkefuldmægtig i Vordingborg 1894, atter Herredsfuldmægtig i Fredericia 1898, Byfoged i Nakskov 1914, Politimester i Nakskov 1919, Dommer i Sakskøbing 1921.

Politimester J. H. T. Bondesen er født den 4. Januar 1882 i Ribe som Søn af Sognepræst Eskild Bondesen og Hustru født Stephensen. Gift 1911 med Gerda Bertelsen, Datter af Realskolebestyrer J. G. Bertelsen. Student 1900, cand. jur. 1906, By- og Herredsfuldmægtig i Sæby i 1907, i Stubbekøbing fra 1907—19, Dommerfuldmægtig sammesteds 1919.

Sakskøbing Raadhus.

Fermand for Stubbekøbing Skatteraad fra 1916—20, Borgmester i Stubbekøbing fra 1919—21, Politimester i Sakskøbing siden 1922.

Arrestforvarer Jens Peder Marius Petersen er født den 23. December 1900 i Stadager paa Falster, som Søn af Husejer P. Petersen, Branderslev. Gift med Martine Petersen Ved Landvæsenet fra Konfirmationen til Indkaldelse i 1920 til 7. Bataillon i Vordingborg, gennemgaaet Korporalskolen og Underofficersskolen, hjemsendt i 1922, ved Landvæsenet som Forvalter til 1. Maj 1924, Ansættelse paa Tvangsanstalten i Sakskøbing indtil Ansættelse som Arrestforvarer sammesteds den 1. December 1930.

SAKSKØBING SYGEHUS flyttede i Aaret 1881 til sin nuværende Plads i Juniorsgade. Der indrettedes 4 Sygestuer og ansattes en gift Økonom som sammen med sin Kone skulde sørge for Kost, Rengøring og Sygepleje. I 1895 udvidedes Sygehuset og bestod herefter af 2 Afdelinger, omtrent lige store, en for epidemiske og en for medicinsk-kirurgiske Patienter. Antagelig blev der samtidig ansat en uddannet Sygeplejerske. Det blev

senere ved Overenskomst med Maribo Amt vedtaget, at Patienter med epidemiske Sygdomme fra Sakskøbing By skulde behandles paa Amtets Sygehuses Epidemiafdelinger i Maribo eller Nykøbing. Følgelig blev den epidemiske Afdeling paa Sakskøbing Sygehus nedlagt og taget i Brug til medicinsk-kirurgiske Patienter. Medens Sygehuset tidligere kun havde været beregnet for Byens Borgere, fik ifølge samme Overenskomst ogsaa Amtets Beboere Adgang til Indlæggelse her. I 1929 udvidedes Sygehuset ved Tilbygning til den vestlige Gavl, hvor tidligere Sprøjtehuset laa. Tilbygningen blev i 2 Stokværk, og samtidig

forhøjedes en Del af det gamle Sygehus. Udvidelsen fuldførtes i nævnte Aar, og der var da bygget nye Kældere, nyt og større Køkken var indrettet, og der var indlagt Centralvarme.

Byens Læger har fra gammel Tid Ret til Behandling af de af dem selv indlagte Patienter.

Dr. Axel Halvorsen var Sygehuslæge fra 1896 indtil sin Død i 1927. Han efterfulgtes af nuværende Sygehuslæge Alfred Gleerup.

Foruden Sygehuslægen er der ansat følgende Personer: 1 Sygehusbestyrerinde, 2 fuldtuddannede Sygeplejersker, 2 Medhjæl-

A. Gleerup,
Læge.

Frk. Buck,
Oversygeplejerske.

pere ved Sygeplejen, 1 Køkkenassistent og 2 Piger. — Efter Udvidelsen i 1929 er der normeret 24 Senge.

Sygehuslæge Alfred Gleerup er født den 1. Juli 1892 i Aarup paa Fyen, som Son af Læge F. L. Gleerup. Student fra Sorø Akademi 1911, med. Eksamen Januar 1920, ved Influenza-Afdeling paa Frederiksberg Hospital fra Februar til Marts 1920, Amanuensis i Frederikshavn fra September til December 1920, Reservelæge ved Aalborg Amtssygehus fra Februar 1921 til Januar 1923, Kandidat ved Almindelig Hospital i København fra Marts 1923 til Februar 1924, Turnus paa Bispebjerg og Sundby Hospitaler fra Marts 1924 til Februar 1925, Reservelæge ved Amtssygehuset i Sorø fra April til Oktober 1925, nedsatte sig i Sakskøbing Januar 1926, Sygehuslæge siden 14. Maj 1927.

Oversygeplejerske Karen Buck er født den 19. December i Frejlev og har været Oversygeplejerske siden 1914.

SAKSKØBING OG OMEGNS FOLKEBOGSAMLING er en selvejende Institution og ejer egen Biblioteksbygning, der er bygget i 1923 og omfatter Udlaan, Læsesal og mere. Bygningen er tofløjet, den ene Fløj er Bibliotek, den anden rummer Menighedssal Ungdomsværelse o. s. v. Bygningen udgør altsaa 2 Afdelinger, der ikke har andet med hinanden at gøre, end at de er bygget i Kompagni, saa der maa være en Fællesstyrelse, der kun har med selve Bygningens Vedligeholdelse at gøre. Paa Loftet over Ungdomshusets Fløj er der Pedellejlighed, Loftet over Biblioteket er forbeholdt dette, mulig til Bibliotekarlejlighed, Børnelæsestue, Magasin eller andet. Læsesalen er daglig aaben fra Kl. 1—9½. Udlaanet er aabent hver Aften fra 6½—8, samt hver Mandag og Torsdag fra 3—4. Bibliotekar er Kantor Chr. Jansen.

I Aaret 1918 paabegyndtes Indsamlingen til en Dobbeltbygning, den der nu indeholder Biblioteket og Menighedshuset. De fleste Bidragydere tegnede sig for et aarligt Bidrag gennem 5 Aar. I 1923 var det indsamlede Beløb med Renter naaet op til 30,116

Kr. Byen gav gratis Grund, og der afholdtes en Basar, der gav et Overskud paa godt 5.200 Kr. Resten, der manglede til Bygningens Opførelse, laantes. Selve Bygningen kostede 74.920 Kr. 56 Øre at opføre.

LANDBOSTANDENS SPAREKASSE I SAKSKØBING har Kontorlokaler paa Torvet. Log dens Bestyrer er Borgmester P. Petersen. Dens Tillidsmænd er: Proprietær H. P. Rasmussen, Østergaard, Sogneraadformand Alfred Christensen, Radsted, Møller H. Hjortenberg, Kalø, Sognefoged Kruse, Grænge, og Gaardejer Claus Olsen, Havelundsgaard.

SAKSKØBING INDUSTRIFORENING er stiftet den 4. Maj 1868. Efter Forslag af Nykøbing F. blev der i Begyndelsen af Aaret 1868 afholdt et offentligt Møde i Saks-købing af Byens Beboere for at drøfte Spørgsmaalet om Oprettelsen af et Amts-Industri-lotteri. Man blev her enig om at deltage i denne Oprettelse, idet Byens Haandværkere og Industri-drivende jo vilde komme til at levere Varer til et saadant Lotteri, og der valgtes Delegerede, bl. a. cand. pharm. Grundtvig til at repræsentere Byen paa et Fællesmøde for alle Stiftets Købstæder.

Efter Hjemkomsten fra dette Møde indvarslede de Delegerede til et nyt offentligt Møde for at aflægge Beretning og fremlægge Forslag om Dannelse af en Industriforening, der skulde overtage den lokale Bestyrelse af Lotteriet.

Ved Næringsloven af 1857 var de gamle Haandværkerlaug ophævede, og der var dannet Haandværkerforeninger og Understøttelsesforeninger rundt om i Provinsbyerne. Medlemmer af den herværende Haandværkerforening blev af Hr. Grundtvig særlig indbudt til dette Møde, hvor det vedtoges at danne Saks-købing Industriforening.

Der tegnede sig straks 28 Medlemmer, og Lokale blev gratis overladt Foreningen af Gæstgiver Erichsen. Fra 1. Marts 1869 betaltes der 30 Rdl. om Aaret i Leje, paa Betin-gelse af at der altid var et Lokale til Foreningens Disposition. I 1871 flyttedes der til Gæstgiver Knudsen, thi Foreningen havde nemlig dannet en Sangforening, der skulde have et større Lokale til sine Øvelser. Senere er der atter skiftet Lokale et Par Gange, og man droftede endog i 1905 Planen om Opførelse af egen Bygning paa Hjørnet af Jernbanegade og Søndergade, men Forslaget forkastedes som »en uoverkommelig Opgave, et Kæmpeforetagende«.

Foreningens første Fane anskaffedes i 1872, og i 1897 forærede Byens Damer For-eningen en ny Silkefane, der blev indviet den 17. Oktober paa Raadhuset, i Overværelse af en talrig Forsamling.

Det var jo Oprettelsen af Maribo Amts Industrielotteri, der gav Stødet til Industriforeningens Dannelse. Imidlertid gav dette Lotteri kun et ringe Overskud, hvorfor det blev ophævet i 1874, og Over-skudet for det forløbne Femaar — 55 Rd. — gik til Fonden for Stiftelsen. Sjællands Varelotteri, der var oprettet 1870, syntes at være en bedre Indtægtskilde, og man slog sig derfor sammen med dette og dannede den 25. Februar 1875 »Sjællands- Lolland-Falsters Varelotteri«. Dette udleverede i Aaret 1876 Gevinster for 3000 Kr. for Saks-købings Vedkommende. Imidlertid var der opstaaet en Mængde Lotterier over hele Landet, og alle disse blev saa i 1886 slaaet sammen til ét: »Almindeligt dansk Vare- og Industrielotteri«.

Laurits Jensen,
Bogtrykker.

I Aaret 1880 opførte Foreningen »Haandværkerstiftelsen«, der blev til ved Støtte fra forskellige Sider. Allerede i 1868 modtog Foreningen en Indbetaling fra 15 Medlemmer af en ophævet Forening, der skænkede deres Overskud paa 55 Rd. 1869 gav Købmand Bøtten 25 Rd., og samme Aar fik Foreningen et Gavebrev fra Kancelliraad Ravnkildes Arvinger, i Følge hvilket der skænkedes Huset Nr. 20 i »Syndervestergade« nu Juniorsgade. Huset var vurderet til 400 Rd. og solgtes senere til Murermester P. Chr. Poulsen for 460 Rd. Det vedtoges paa en Generalforsamling at købe en Købmand Fester tilhørende Grund paa Hjørnet af »Syndervestergade« og Gaasetorvet for 800 Rd. 3 Gange afholdtes der Basarer, der ialt gav en Indtægt af 5000 Kr. Bygningen, der opførtes, rummede 4 Lejligheder og 2 Enkeltværelser. Hver Lejlighed skulde have 2 Værelser med Komfur og Spisekammer. Bygningen kostede 12.376 Kr. 42 Øre. Til at begynde med udlejedes Boligerne, men nu er de Friboliger for Industriforeningens Medlemmer.

Understøttelsesfondet, der paabegyndtes i 1881, er nu naaet op paa ca. 16.000 Kr. Industriforeningens Formand er Bogtrykker Laurits Jensen.

DE DANSKE FORSVARSBRØDRES AFDELING I SAKSKØBING OG OMEGN tæller ca. 340 Medlemmer. Selskabets Formand er Borgmester P. Petersen, der tillige er Næstformand i Hovedbestyrelsen for »De Danske Forsvarsbrødre«s Samvirksomhed.

Den øvrige Bestyrelse bestaar af: Tømrermester Martin Larsen, Handelsgartner J. M. Overgaard, Restauratør J. Larsen, Købmand H. Meisner, alle af Sakskøbing, og Proprietær H. P. Rasmussen, Østergaard, Gaardejer C. Olsen, Havelundgaard, Savværksbestyrer Larsen, Guldborg, og Kørelærer V. Rasmussen, Rørbæk.

SAKSKØBING BEVÆRTERFORENING er stiftet den 1. Oktober 1906 under Navn af Sakskøbing og Omegns Restauratørforening. Foreningen i Sakskøbing arbejder under samme Formaal som Stiftets andre Beværterforeninger. Foreningens Bestyrelse bestaar af: Hotelejer Knudsen, »Du Nord«, Formand, Hotelejer L. Michaelsen, »Hotel Sakskøbing og Konditor F. Junior.

Hotelejer Knudsen har haft Tilknytning til Sakskøbing By siden 1912 og har haft Hotel »Du Nord« siden 1913. Er Formand for Sakskøbing Beværterforening.

Konditor Junior er født den 13. December 1889 i Stubbekøbing, som Søn af Manufakturhandler Chr. Junior. Han har haft Tilknytning til Sakskøbing By siden 1920 og er Ejer af det Konditori, der ligger lige overfor Raadhuset. Er Bestyrelsesmedlem i Sakskøbing Beværterforening.

R. Knudsen,
Hotelejer.

F. Junior,
Konditor.

SAKSKØBING SYGESTYR er Byens ældste Sygekasse, idet denne stiftedes i Aaret 1852. Dens Medlemmer er Haandværkere og Næringsdrivende, og den har igennem mange Aar ydet en god Hjælp til disse, dels til Sygehjælp, dels til Begravelseshjælp. Sygestyret har for Tiden 71 Medlemmer og en Formue, der udgør ca. 5.000 Kr. Sygestyret har igennem de mange Aar, det har eksisteret, haft mange af Byens kendte Borgere som Medlemmer, og en af dem, som særlig har gjort et udmærket Arbejde i Styret, er afdode

Skrædermester N. P. Hansen, som var Kasserer i 30 Aar, og som for sine Fortjenester udnævntes til Dannebrogsmænd ved Sygestyrets 75 Aars Jubilæum i 1927.

Den nuværende Bestyrelse bestaar af: Barbermester Th. Petersen, Formand, Borgmester P. Petersen, Næstformand, Skrædermester Bernhard Hansen, Kasserer, Bogtrykker Lauritz Jensen, Tomrermester Martin Larsen, Konditor F. Junior og Slagtermester Carl Jorgensen.

Barbermester Th. Petersen, Sakskøbing, er født den 21. December 1882 i Maribo, som Søn af Togfører Chr. Petersen og Hustru Anna Cathrine P., startede sin Forretning den 4. Juli 1907. Er Formand for Sakskøbing Sygestyr, i Bestyrelsen for Centralforeningen af Barbermestre for Sjælland og Lolland-Falster, Formand for den lokale Barber- og Frisorforening samt i Bestyrelsen for den kommunale Vælgerforening.

Th. Petersen,
Formand.

Den gamle Bygning.

EN BESKRIVELSE AF SAKSKØBING BY'S HISTORIE OG DENS INSTITUTIONER samt kendte Mænd og Kvinder vilde være meget mangelfuld, dersom man glemte Slagtermester Erichsen og hans Søster Frk. Betty Vilhelmine, thi faa Borgere i vore Byer har betydet saa meget for disse, som Slagtermester Erichsen og Søster har betydet for Sakskøbing.

Ludvig Erichsen.

Birgithe Erichsen.

August Erichsen.

Frk. B. V. Erichsen.

Erichsens Forældre var Slagtermester Ludvig Erichsen og Hustru Birgithe født Kesen. De var begge fødte i Nysted i Aaret 1818. Omkring 1840 flyttede Ludvig Erichsen til Sakskøbing og drev Forretning som Slagtermester i den afbildede gamle Bygning, der laa samme Sted som den nuværende, nemlig paa Hjørnet af Juniorsgade lige ved Raadhuset. Her drev han Forretning, indtil han i Aaret 1893 overdrog denne til sin Son August. Fru Birgithe døde i 1888, og Ludvig Erichsen i 1900. I 1901 opførtes det nye Hus, der ligger der endnu.

Slagtermester J. C. A. Erichsen drev samtidig med Slagterforretningen Landbrug og Eksport. Hans Jordareal var paa 125 Td. Land, der var fordelt paa 3 Gaarde. Angaaende Forretningen er det værd at nævne, at Slagtermester Erichsen har haft sin og Faderens Svend i 47 Aar. Dette vidner om de smukke Forhold, som der i tidligere Tider

Den nye Bygning.

kunde findes mellem Arbejdsgiver og Arbejdsyder, men som i vore Dage er saa sjældne saa man faktisk kan sige, at de ikke mere findes.

Slagtermester J. C. A. Erichsen har været sin By en god Borger og har skænket Gaver til Kirken, Teknisk Skole og Menighedshuset samt den Grund, hvorpaa det offentlige Slagtehus er bygget. Han har ligeledes ydet stor privat Godgørelse.

Erichsen har været Medlem af Sakskøbing Industriforening siden 1884 og udnævntes i 1917 til Æresmedlem af samme.

Erichsens ældste Søster var gift med Kaptajn Krag, der forliste for ca. 50 Aar siden. Hun efterlod sig 4 Born, der alle er blevne opdragne i Erichsens Hjem. De to Sønner, der er bosatte i Amerika, søger stadig tilbage til det gamle Hjem i Sakskøbing. Erichsens Forretning overdroges i 1931 til Slagter Holger Kock Jensen.

Slagtermester Jens Carl August Erichsen er født den 24 Juni 1853 i Sakskøbing. Han er ugift og bor sammen med sin Søster Frk. Betty Vilhelmine Erichsen, der er født den 18 Oktober 1857.

HELMER THORKILD RØNNO, Musikdirektør,

født den 11. Juli 1903 i Rorbæk ved Sakskøbing. Begyndte at spille i 1912, tog senere Undervisning hos kgl. Kapelmusikus Sandby, aftjente sin Værnepligt som Musiker ved 5. Regiment i Vordingborg. Begyndte 1925 som Musikdirektør i Sakskøbing, med eget Orkester. Medlem af Bestyrelsen

for Lollands Orkesterforening.

P. FREDERIKSEN, Auto- og Cyklehandler,

født i 1882 i Vester Skerlinge paa Fyen. Formænd for Lolland-Falsters Cykle- og Autoindustriforening. Medlem af Hovedbestyrelsen for Danmarks Cykle- og Autoindustriforening, Bestyrelsesmedlem i Sakskøbing Industriforening siden 1918, Brandinspektør i Sakskøbing siden 1928.

J. A. HOFF, Landinspektør,

født 2. Juni 1863 i Viborg. Tog Eksamen fra Landbohøjskolen i 1881, har været Landinspektør siden 1913.

HANS CHR. MADSEN, Kontorassistent,

født 17. September 1886 i Egebjerg Sogn, som Son af Parcelist Lars Madsen. Gift med Petra Marie Nielsen, Assistent paa Dommerkontoret, Bestyrelsesmedlem i Sakskøbing Industriforening siden 1928.

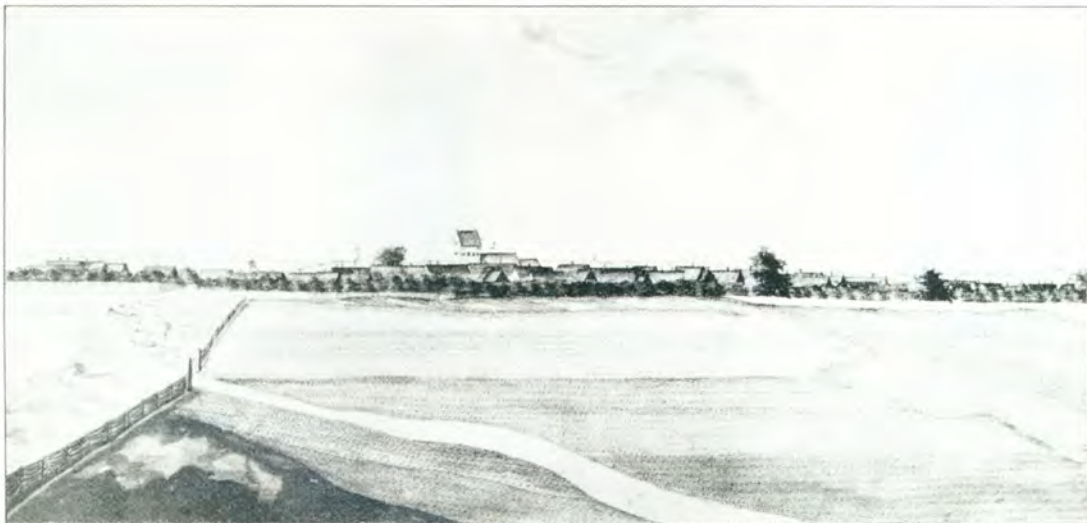
KAREN BODIL HALVORSEN, Jordemoder,

født den 10. December 1888 i Charlottenlund, som Datter af afdøde Læge Jespersen og Hustru f. Ane Marie Schachbrun. Gift 1911 med Læge Halvorsen (død). Jordemoder siden 1915.

JOHANNES PROKASKA, Skorstensfejermester.

født den 23. November 1891 i Brodna. Har været Skorstensfejermester i Sakskøbing siden 1911.

Prospekt af Stubbekøbing.

STUBBEKØBING

STUBBEKØBING har faaet sit Navn af den »Stub«, d. v. s. Halvø, som den ligger paa. Pontoppidan siger, at Stubbekøbing er »den allerældste By i Landet«, og at den er ældre end Nykøbing, kan man se af Navnet, der betegner denne som ny i Forhold til den ældre falsterske By. Kirken er bygget kort efter Midten af 1100 Tallet; og den smukke og imponerende Bygning tyder paa, at der har været en endda ret anselig By paa det Tidspunkt. Dog har der sikkert ogsaa længe før den Tid været et betydeligt

Fiskerleje og Udskepningssted ved den udmærkede Havn, som dengang skar sig dybt ind i Landet og formodentlig var sejlbart for den Tids Smaafartøjer helt ind bag Byen.

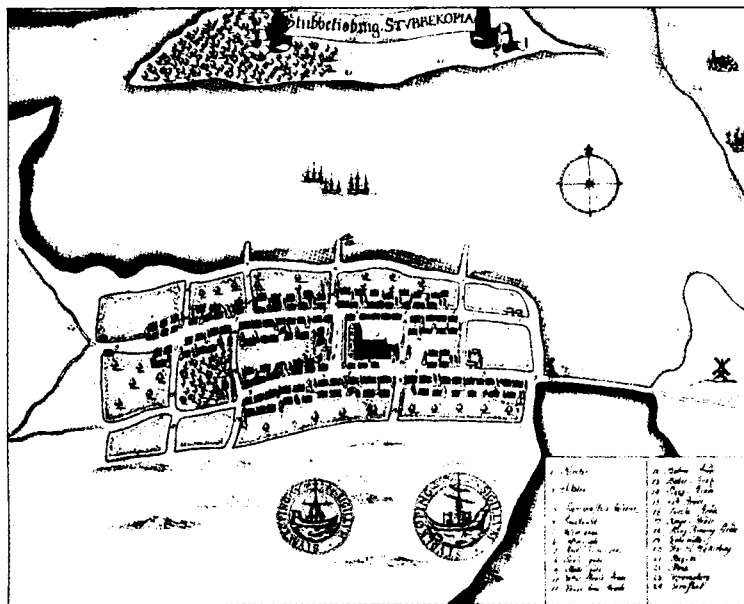
Omkring 1290 vides det, at Stubbekøbing stod i Handelsforbindelse med Wismar; og Navnet Falsterbo i Skaane stammer fra, at Falstringerne, og navnlig Stubbekøbingerne, brugte denne Havn som Basis for deres Sildefiskeri i Østersøen. Første Gang Stubbekøbing optræder i Historien, er ved en sørgelig Anledning, idet Byen 1289 blev plyndret og brændt af Marsk Stig og hans Forbundsfæller. Det var sikkert ikke første Gang. Byen blev overfaldet; og Hdebrande var dengang en saa uundgaaelig Ting, at man altid maatte være forberedt paa det og formodentlig ogsaa var det. Byen rejste sig derfor ogsaa hurtigt igen og vedblev endnu i tre Aarhundreder at være den største By paa Falster.

Et Aarhundrede senere 1368 erobrede Hansestæderne Lolland-Falster og holdt den besat i nogen Tid. Vi hører ganske vist ikke noget om Stubbekøbings Skæbne ved denne Lejlighed, men kan godt gaa ud fra som givet, at den er blevet plyndret grundigt. I 1386 stadfæstede Kong Oluf Borgernes Ret til et Fiskerleje, de i 40 Aar havde haft paa Munkholm ved Falsterbo. Det ligger derfor nær at antage, at Stubbekøbing har mistet sin Fiskerflaade under Hansekrigen, og at de har haft Vanskeligheder med at faa deres gamle Fiskerleje igen, da de fik bygget en ny. Det er ikke alene Navnet Falsterbo, der vidner om Falstringernes Østersøfiskeri; hundrede Aar senere hører vi, at Stubbekøbing da havde 66 Boder paa Falsterbo; og da havde den allerede faaet en farlig Konkurrent i Nykøbing.

som havde 31 Boder, og Stege, som havde 73 Boder. Sildefiskeriet varede fra 24. August til 9. Oktober; og fra Stege ved vi, at i den Tid var »Størstedelen af Borgerne ovre til Falsterbo eller andetsteds til Fiskeri og om deres Næring, saa at de fleste Huse i Byen staa tillukkede, og hverken Husbond eller Hustru hjemme«.

Ved Reformationstiden stod Borgerne paa Christian II's Side; men nogle større Uroligheder synes der ikke at have været. Det nævnes kun, at Borgerne blev stævnet for at have taget Skt. Olufs Alters Gaard i Aastrup, og at de iøvrigt, Anders Ottesen i Særdeleshed, fik Tilgivelse for deres Oprørskhed. I de følgende Aar fik Stubbekøbing ligesom det øvrige Land travlt med at betale Ekstraskatter til Krigene og til den staaende Hær. 1530 betales 500 Mark; og 1535 skal de sende 100 Læster Øl til Christian III's Hær ved København; senere samme Aar faar de Ordre til at befordre den i Oplandet ud-

Reesens Kort over Byen i 1675.

skrevne Proviant og at sende mere Øl. 1536 betales 1500 Mark. »da nu Gudskelov denne lange Fejde synes at drage til Ende«. I de følgende Aar maa de jævnlig af med et Par Hundrede Mark til mange forskellige Formaal; og desuden blev der indkvarteret Soldater og udkrevet Baadsmænd og Skibe.

De urolige Tider gav sig ogsaa Udslag i Borgernes indbyrdes Forhold. 1559 var Byen i aabent Oprør mod sin Øvrighed. Et Par af Magistratens Medlemmer havde brugt for mange Penge af Byens Kasse paa deres Embedsrejser; og de havde nedlagt Midsommermarkedet, fordi nogle mente, at det gjorde mere Skade end Gavn. Det mente Mikkel Rask og Borgernes Flertal imidlertid ikke; og de meddelte uden videre Magistraten, at den var afsat, og valgte en ny i Stedet. Saa let gik det dog ikke, for Magistraten sad med Kongens Godkendelse og kunde ikke saadan afsættes. Paa det følgende Landstingsmøde mødte Borgerne med Vaaben i Haand og forsøgte at true deres Krav igennem. Magistraten fik imidlertid Medhold; og de 48 paagældende Borgere blev ved Herredagen i København domt at være oprørske Mænd og bør derfor at straffes paa deres Hals. Dommen var aabenbart kun formel; ingen blev henrettet; de synes at være sluppet med at sidde en Dags Tid i Blaa Taarn.

Kirken efter Restaureringen i 1881-1882.

Hovedmanden for »Oprøret«, Mikkel Rask, træffer vi igen ni Aar senere som Formand for de seksten Nævninge, der havde kendt Peder Madsens Kone Edel Stolte skyldig i Hekseri. Peder Madsen protesterede mod Dommen, fordi Mikkel Rask var hans personlige Fjende; og hans Klage blev taget til Følge, men om Konen derfor blev reddet fra Baalet, ved man ikke. Hun var anklaget som medskyldig af elleve andre Kvinder, som allerede var brændt som Hekse.

Da Lolland-Falster i 1557 skulde udrede et Orlogsskib til Kongen, skattedes Byerne i Forholdet: Nakskov 20, Stubbekøbing 12, Maribo 10, Rødby 6, Nykøbing 5, Nysted 4, Sakskøbing 3. Stubbekøbing var altsaa endnu langt større og rigere end Nykøbing; men omkring ved denne Tid begyndte det at gaa tilbage med Velstanden. Sildefiskeriet mistede sin Betydning, da Silden pludselig forsvandt omkring Midten af 1500 Tallet. Under Syvaarskrigen forarmedes Byen; og i de følgende Aar hjemsøgte den af store Ildebrande, 1589 og 1597. Samtidig fik Nykøbing et vældigt Opsving under Enkedronningens Regimente og har formodentlig taget en Del af Oplandet fra Stubbekøbing. Og endelig var Havnen efterhaanden blevet saa filgroet af Mudder, at kun ganske smaa Baade kunde gaa ind i den. Skibene maatte losse og lade fra den aabne Strand.

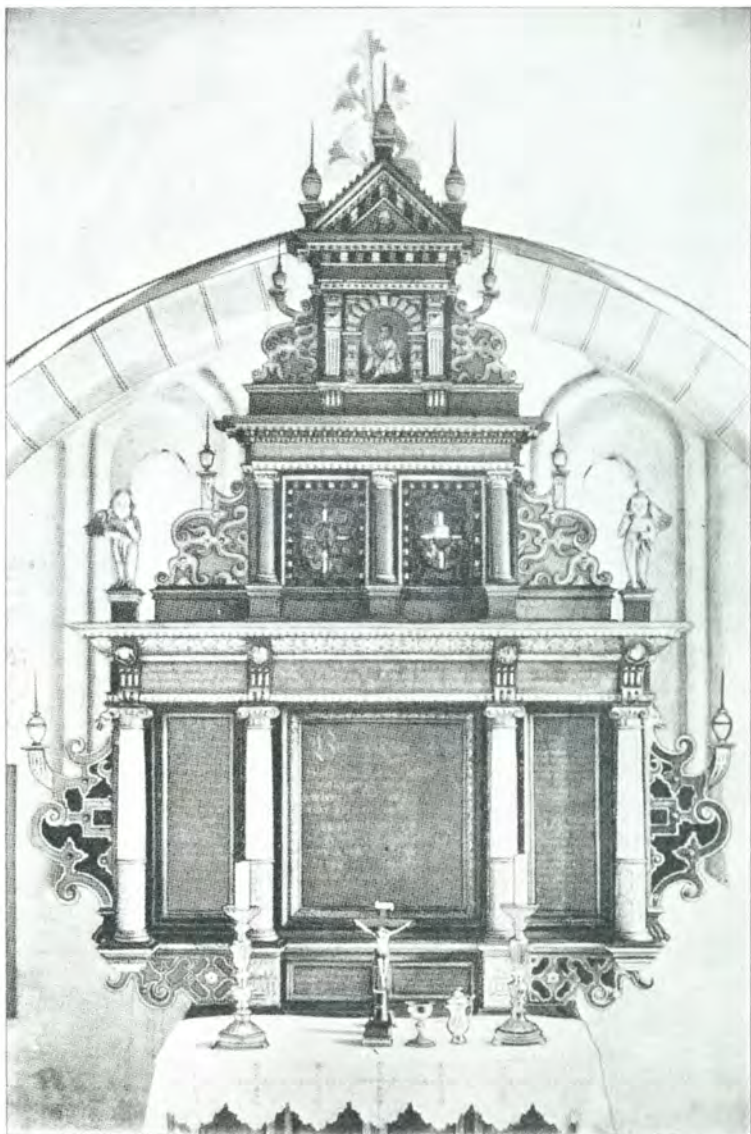
Sit værste Knæk fik Skibsfarten dog vistnok af Stormfloden 1625, hvor 40 Skibe blev revet bort. Det var over Halvdelen af Byens Flaade, dens vigtigste Erhvervskilde, der her gik tabt; og i de følgende Aar, hvor Byen skulde have været hjulpet paa Fode igen, kom Trediveaarskrigen; og Borgmesteren klager, at »1627, -28 og -29 udi den kejserlige Krig har Stubbekøbing paa tredje Aar holdt tre Kompagnier engelske Soldater og et Kompagni Ryttere, hvorimod Nykøbing By, da salig højlovlig Dronning Sofies Tid, ikke holdt een Mand, hvorfor Stubbekøbing aldrig har erholdt noget Vederlag«. Anden Pinsedag 1639 brændte en Tredjedel af Byens ca. 100 Gaarde, og »mange fornemme Mænd blev ved denne Brand forarmet, en Del sig af Byen begiver, og Byen derved bliver forringet«.

Da Svenskerne 1658 drog over Falster paa Vej fra Nakskov til København, passerede de Stubbekøbing: men det ser ikke ud til, at Byen led videre Overlast denne Gang. Værre gik det, da de vendte tilbage 27. April Aaret efter og begyndte med fra Stubbekøbing at rette et heftigt Angreb paa Møen, som holdt Stand en Maaned. »Og saafremt Møens Land paa de Tider 1659 havde holdt sig i fjorten Dages Tid, saa havde det været umuligt, at een Borger kunde være blevet tilbage i Stubbekøbing, eftersom alle de Regimenter, som attackerede Møen, laa udi Stubbekøbing saavel som Skibsflaaden, henved 24 Orlogsskibe. Hvad Skade den Krig foraarsagede Byen, er ikke at beskrive.«.

En svensk Garnison blev liggende godt et Aar; og man faar et Indtryk af, hvor udpint og øde Byen var efter dette Krigsaar af en Indberetning fra Borgmesteren. Af 140 Gaarde og Huse er 34 nedbrudt, og 39 staa øde og forladt. Af 140 Skatteydere var 35 døde, 23 borte (Skæbne ukendt), og een var bortflyttet. Næsten Halvdelen af Byens Borgere er altsaa forsvundet; nogle er faldet under Forsvaret af Byen, andre døde af den smitsomme Sygdom, Soldaterne bragte med, og en Del af de 23, der er »borte«, er sikkert ogsaa omkommet. Halvdelen af Byen er jævnet med Jorden eller staa øde og forladt kun med de gabende tomme Mure tilbage; og et forladt Hus faldt fuldstændig sammen i Løbet af faa Aar.

Var Byen blevet forarmet ved Svenskekrigen, var Kongen det ikke mindre; og i de følgende seks Aar maatte Stubbekøbing udrede baade Ekstraskatter og Naturalier og have stor Indkvartering, saa 1666 er den ganske By totaliter blevet ruineret. Borgerskabet, efterat dem ved militære Eksekutioner deres Midler er borttaget, henved 73 af Byen undveget, hvis Huse og Gaarde ganske er ruineret og ødelagte . . . saa vi alene er 10 Mænd overblevne, som kan have Livs Midler. Resten er Stakkarle, som mesten ved Dørene maa søge deres Brød«.

Saa fik Byen endelig Skattelettelse og naaede at

Altartavlen.

Prædikestolen.

komme lidt til Hægterne inden den næste Krig; men i 1682 var Byen saa ringe, at man aabenbart ansaa det for udelukket, at den nogensinde kunde komme til Hægterne mere; og Borgmester og Raad blev afskaffet, og samtidig mistedes Retten til Handel paa Udlandet. I en Fortegnelse over Byens Ejendomme paa dette Tidspunkt møder man Gang paa Gang Bemærkningen »har staaet øde en 22 Aars Tid eller »siden Svenskens Tid«, og i en Skattemæssig Liste over Byens Indbyggere fra omkring 1700 anvendes Betegnelsen »fattig eller »liden Handel« og »liden Skib« meget ofte. Navnlig er »liden Øltapperi« og »liden Brændevinshandel« og »liden Brændevin at udskænke« ganske overraskende hyppige, idet ikke mindre end 17 af de 103 Skatteydere handler »lidt« med Øl og Snaps, f. Eks. Laurits Nielsen, Kirkens Værge, bruger ellers »liden Øltapperi« og »liden Brændevin at sælge«. Man bliver næsten forbav-

set, naar man pludselig støder paa en Præste-Enke og ser, at der ikke ogsaa der er »liden Øltapperi«.

I 1710 betegnes 22 af de 135 Skatteydere som »middelmaadige«. Resten er fattige. Byens hele Flaade bestod nu af fem Smaaskuder paa 4—13 Læster. Skibsbro var der ingen af; der laa ganske vist en Mole, som saa ud til at være Resterne af en gammel Ladebro; men den var ganske ubrugelig, og der var ingen Penge at bygge en ny for. Alle Varer maatte befordres til Skibene i rum Sø paa Pramme, og det var jo ikke Vejr til den Sport hver Dag.

Trods alt gik det dog atter fremad for Byen. Ved 1760 hedder det, at Byen er ikke nær saa tæt og vel bebygget, ikke heller af saa velhavende Borgere som Nykøbing, skønt den Kornhandel, som drives der, er temmelig stor, dog Havnen usikker. Usikker var aabenbart ogsaa Handelen, for 1773 er »Byens Handel ganske aftaget, dels fordi Kornet opkøbes saa dyrt til det kongelige Magasin, at Købmændene ej kan købe, dels fordi Drag-

orerne paa Landet opkøber og bortfører Varerne med deres Fartøjer, dels ogsaa fordi om-
løbende Bissekræmmere og Jøder sælger overalt og derved betager de handlende Borgere
Næringen.

Omkring 1800 er »Handelen ikke just ubetydelig. Byen har nogle ret kønne Huse, og
nogle endog smukke. Agerbruget til Byen er anseligt, med gode, frugtbare Jorder. Her er
en Tobakspibefabrik og en Del Pottemagere, formedelst det fortræffelige Ler, som der
findes i Nærheden«, men der tales stadig om de mange »ubebyggede Pladser«, som laa
endnu, hvor Svenskerne og Kongens Skatteopkrævere havde efterladt dem for halvandet
Aarhundrede siden.

Under Kaperkrigen 1807—14 fik Stubbekøbing en Chance igen. Det viste sig, at
Grønsund endnu som i Valdemarernes Dage var et strategisk vigtigt Farvand i Fejdetider.
Kaperne bragte en stor Del af de i Østersøen erobrede Fartøjer ind til Stubbekøbing; og
Auktionerne over Skibe og Ladninger bragte atter Liv i Handel og Havneplads som i de
gode gamle Dage. 1810 udrustede nogle Borgere selv et Kaperfartøj, som syntes at betale
sig helt godt, for det indbragte i de to følgende Aar tre Priser, som solgtes for 15—20.000
Rdl. Byens Indbyggertal var i 1801 467; men i 1825 var det steget til det dobbelte. Den
Skibsbro, der nu havde været Tale om at faa bygget i over et Aarhundrede, nærmede sig
endelig sin Virkeliggørelse og blev opført 1839. Tre Aar senere anlagdes Havnen, og Virk-
ningen udeblev ikke. Byens Flaade var ved 1800 kun fire Smaaskuder paa tilsammen
mindre end 50 Læster, og 1856 var den vokset til 21 Skibe paa ialt 734 Læster. Gennem
hele det 19de Aarhundrede og de første Tiaar af det 20de Aarhundrede er Udviklingen
gaaet Slag i Slag baade paa det økonomiske og det kulturelle Omraade, og Byen er nu
ikke alene 4—5 Gange saa stor som ved Aar 1800, men er tillige en af de smukkeste Byer
paa Lolland-Falster.

Medlemmer af Stubbekøbing Byraad er: Borgmester A. CHRISTENSEN, Inspektør
OLUF JENSEN, Snedker JOHS. ANDERSEN, Arbejdsmand H. BILLE, Overlærer R. BRENDE-
SKOV, Postbud P. HANSEN, Fabrikant R. HASFORTH-LARSEN, Bagermester A. HOLM,
Havnefoged H. JENSEN, CHR. RASMUSSEN og Købmand JOHS. WULFF.

STUBBEKØBING HAVN. I meget tidlig Tid havde Byen sin Havn i den Bugt, der gik
Øst og Syd om Byen (den nuværende Eng ved Tyrholm), men den tilstoppedes
efterhaanden, og i det 18. Aarhundrede var der ingen Havn, men Skibene maatte lægge
til Nord for Byen, og Godsset bringes ud til dem paa Vogne og i Baade.

I 1799 blev der indgivet Tegning og Overslag paa Anlægget af et Brohoved med en
Korevej, som skulde indesluttet og dosseres med Sten. Dette Overslag indgaves af Pæle-
bukkemester P. Halkier i København. Projektet blev imidlertid aldrig udført. Savnet af
en Skibsbro blev mere føleligt end nogen Sinde under Krigen med England fra 1807—14,
i hvilken Tid der udfoldede sig et Liv og et Røre paa Stubbekøbing Red, som man ikke
havde set de sidste Par Hundrede Aar, og som skyldtes Kaperierne. Det var sandsynligvis
Erfaringerne fra disse Aar, der atter bragte Liv i Spørgsmaalet om Skibsbroen, og i Maj
1813 gør P. Halkier Overslag paa en Skibsbro efter den gamle Tegning. Overslaget lød
paa 14.297 Rd. 6 Sk. Selve Overlødsen, Kommandør Løvenørn, ses at have interesseret sig
for Sagen og gjorde Tegning paa en »transportabel Skibsbro«, nærmest en Skydebro paa

Den gamle Havn før 1881.

Hjul, hvis Radius var afpasset efter Dybden, og som skulde køres og bugseres ud i Strømmen. Paa Tegningen saa det meget fikst ud, men i Praksis vilde den vist ikke vise sig heldig, og ingen af de to Planer kom til Udførelse, før den stærke Udvikling af Landbruget havde gjort det til en tvingende Nødvendighed at skabe bedre Udskebningsforhold.

I 1839 gik man da endelig med et Laan paa 7,600 Rd. Sølv til at anlægge den længe savnede Skibsbro med et Brohoved, hvor Skibene kunde lægge til og lade og losse direkte fra Land. I 1842 blev Havnen bygget, og den udvidedes første Gang i 1851 og anden Gang i 1878, da den blev uddybet til 14 Fod i sin største Dybde. I 1924 blev den østlige Mole stensat, og i 1925 blev den første Halvdel af Havnepladsen chaussebrolagt, i 1927 brolagdes Resten. Firmaet A. Nielsen & Co. byggede sine store Kornpakhuse i 1921, og Foder-

Havnen i Isvinter.

blandingsanlægget anlagdes i 1925. Ved Havnen findes 2 røde Fyr, hvoraf det ene er anbragt paa Havnemagasinet, det andet paa det vestlige Molehovede. Den sydlige Havnekaj er forsynet med Jernbanespor.

Havnebassinets Størrelse er 14,600 m². Havnepladsen 1,2 ha. Bolværkernes Længde 151 m. Molernes 311 m. Største Delen af Havnen og Indløbet har 6 m Dybde. I 1931 staar Havnen for en Udvidelse med ca. 100 m Kaj mod Vest, og der indvindes ca. 8000 m³ Havneplads. Ved det nye Anlæg bliver Vanddybden 6 m.

Ved Havnen findes et Træskibsbyggeri med Ophalerbedding indtil 100 Tons. Det ejes af Havnen og drives af Skibsbygger Otto Hansen.

Fra Havnen er der daglig Dampskibsforbindelse med Bogø, Moen og Masned Sund.

Havnefoged og Lods er Hans Jensen, der er født den 30. November 1873 i Stubbekøbing. Var Skibsfører indtil 1920, siden da Havnefoged i Stubbekøbing. Medlem af Stubbekøbing Byraad.

Hans Jensen.
Havnefoged.

STUBBEKØBING SKOLEVÆSEN. Naar Stubbekøbing Latinskole er oprettet, vides ikke. Den hører sandsynligvis med til de Skoler, som fremstod efter Reformationen i Henhold til Kirkeordinansens Bud, at der »udi hver Købstad skal være en Latin-Skole«. Lærerpersonalet var ikke stort, det bestod af en Rektor og en Hører, men i 1686 indskrænkedes det saaledes, at Rektor bliver ene. Skolebygningen har ligget paa Kirkegaardens sydlige Side og beskrives i Grundtaksten af 1682 som et Hus paa 4 Fag »hælften enkelte Mursten, hælften Ler« med Tegltag. Bygningen er sat til en Værdi af 6 Rd. 4 Mark. I 1740 blev Stubbekøbing Latinskole nedlagt sammen med en Del Latinskoler Landet over, som skønnedes unyttige efter de stedlige Forhold. Stubbekøbing skulde herefter nøjes med en dansk Kristendomsskole. En saadan havde længe bestaaet i Byen, men der vides intet om den. Den danske Skole synes at have faaet Latinskolens tidligere Bygning overladt, men de, der glædede sig til, at den danske Skole ogsaa skulde arve den latinske Skoles Midler og saaledes blive nogenlunde velsitueret, blev grundigt skuffede. Først i 1850 synes den gamle Skole at være blevet nedrevet for at blive afløst af Borger- og Realskolen. Den nuværende kommunale Borger- og Realskole ligger paa Hjørnet af Elversvej og Rosenvængets Allé og er opført i Aarene 1906—07 i Pavillon-system efter Tegning af Arkitekt Haunstrup. Den rummer 12 Klasseværelser og ledes af en Overlærer. Den gamle Skolebygning fra 1850, der opførtes paa Torvet, benyttes som Posthus.

STUBBEKØBING TEKNISKE SKOLE. I Stubbekøbing var det første Tilløb til at give Undervisning for unge Mennesker efter Konfirmationsalderen en »Søndags- og Aftenskole« der sattes i Gang 1856 af Borgerskolens Lærere og for privat indsamlede Midler. Denne døde dog vist straks hen igen. Først fra Januar 1860 haves der positive Vidnesbyrd om, at den Skole for Haandværkselever, der er Oprindelsen til den nuværende tekniske Skole, kom i Gang, og den er siden fortsat Vinter efter Vinter.

Der gaves Undervisning i Tegning, Regning og Retskrivning om Søndagen og een Sogneaften, men Besøget var meget ustadigt. I 1860—62 styredes Skolen til Dels af et

Udvalg, der 1857 var nedsat af Haandværkerforeningen, med Jernstøber A. C. Rasmussen som Formand, og allerede 1860 er Overlærer (den Gang Andenlærer) R. C. Andersen den egentlige Leder af Undervisningen. 1862 gaar Skolen mere bestemt ind under Haandværkerforeningens Styrelse som en særlig »teknisk Skole«. Søndags- og Aftenskolen er dog stadig dens gængse Navn, og Undervisning og Fag bliver væsentlig som før. I de følgende Aar trives den kun saa som saa. Mestrene er ikke rigtig interesserede for Skolen, men synes at Lærlingene »spilder« for megen Tid ved at besøge Skolen, og denne maa stadig slutte ved Udgangen af Februar. Fra 1877 ophører Søndagsundervisningen, og Skolen bliver ren Aftenskole med Undervisning 5 å 6 Aftener om Ugen. Undervisningen foregik stadig i Borgerskolens Lokaler. Til at begynde med mødte hver 2 Elever med et Lys til at anbringe i Stage eller Træbrik, men i 1871 fik en Klasse Lys og i 1879 en anden.

Teknisk Skole.

idet der indlagdes Gas. Fra 1865 begynder Lærerne, der hidtil har arbejdet gratis, at faa lidt Lon, nemlig 30 Rdl. til Deling. 1877 bliver Lønnen 1 Kr. pr. Time. I 1889 begynder man at tænke paa en selvstændig Bygning til Skolen, og der dannes en Forening for Tilvejebringelsen af en Byggefond. Ved en Basar i 1892 indkom der 2.000 Kr., paa anden Maade indsamledes samme Sum, og i 1894 begyndte man Opførelsen af den nuværende Skolebygning, der stod færdig og toges i Brug i Februar 1896. Foreningen for Tilvejebringelsen af Byggefonden fortsætter nu som Selskabet »Stubbekøbing tekniske Skole« og overtager Skolens Ledelse, der altsaa nu skilles ud fra Haandværkerforeningen. Overlærer Andersen bliver Skolens Forstander. Af Formænd for Skolen, der særlig bør nævnes, fremdrager vi Jernstøber A. C. Rasmussen, Snedker H. P. Arentzen og Smed M. Mathiesen. Da Andersen i 1898 trak sig tilbage, overtog C. Strandgaard Stillingen som Skolens Forstander. Skolens faste Støtter har været: Kommunen, der stadig har ydet Lokale og Varme, indtil Skolen fik sin egen Bygning, og som nu yder Gas og Elektricitet gratis, Staten, der har ydet Tilskud siden 1863, Maribo Amts Skolefond, ligeledes siden 1863, Det Classenske Fideikommis siden 1870, Stubbekøbing og Omegns Sparekasse siden 1878, Det Raben Levetzauseke Fond, Haandværkerforeningen og Svendeforeningen. Gentagne Gange har Haandværkerforeningen desuden støttet Skolen ved Afholdelsen af en Basar, naar der har været større økonomiske Vanskeligheder at over-

vinde. Endelig er Skolen blevet nogenlunde sikret mod fremtidige pekuniære Sorger, ved at dens mangeaarige Kasserer, Gartner Hoffmann, ved sin Død stiftede et Legat paa 5.600 Kr., hvis Renter maa bruges til Skolens Drift.

Skolen er altsaa nu en selvejende Institution, hvis Bestyrelse ved et Skoleudvalg bestemmer Undervisningens Omfang og Ordning, giver Instruks for Forstander og Lærere m. m., medens Forstanderen til daglig har den nærmeste og øverste Ledelse af Skolen.

Lærer P. Petersen tiltraadte 1. Juli 1914 som Forstander efter at have været Lærer ved Skolen siden 1898. Han døde i 1928, og Malermester Ove Rasmussen overtog da Stillingen som Skolens Forstander. Tømrermester M. A. Holm er Formand for Skolen.

Malermester Ove Rasmussen er født den 11. December 1876 i Tommerup som Søn af Gaardejer Rasmus Madsen og Hustru. Gift med Maren Kirstine Mogensen. Tidligere Bestyrelsesmedlem for Stubbekøbing Haandværker- og Industriforening, Medlem af Ligningskommissionen og Byraadet, nuværende Medlem af Nævningeudvalget.

Ove Rasmussen,
Forstander.

STUBBEKØBING RAADHUS nævnes første Gang i et Dokument af 8. December 1464, ved hvilket Præsten Jens Persen bortskænkede noget Gods. Naar det er opført, vides ikke, — sandsynligvis paa den Tid, da Byen fik Borgmester og Raad. Da der i Privilegierne nævnes consules Borgmestre — Raadmænd hed senatores — har Byen den Gang haft saadanne, og har sikkert haft dem længe forinden.

Man kender heller ikke Pladsen for det ældste Raadhus, men det er vel det sandsynligste, at det har ligget paa det sydvestre Hjørne af Torvet, hvor det havde sin Plads indtil 1860. Det var muligt det ældste Raadhus, der gik til Grunde ved Branden i 1551. Og det turde være et talende Vidnesbyrd om Byens smaa Forhold, naar man ser, at dens Befolkning i Slutningen af det 16. Aarhundrede, — altsaa paa en Tid, der for senere Slægter kom til at staa som en forholdsvis lykkelig Periode, — lige saa lidt var i Stand til at holde sin Kirke som sit Raadhus vedlige. I December 1575 var Kong Frederik den 2den i Vordingborg, og det syntes, at de Stubbekøbing Mænd har benyttet Lejligheden til at klage deres Nød for ham, thi den 8. udgaar der et Kongebrev om, at Borgmestre og Raad i Stubbekøbing maa oppebære Halvdelen af dette Aars Byskat til Bygningen af deres Raadhus, men ogsaa kun dertil. Selv med denne Hjælp formaar de dog ikke at klare sig, men maa endnu engang forsøge at gøre deres Hoser grønne hos Kongen. Og det lykkes. Den 20. Marts 1578 udsteder han fra Frederiksborg Brev om, at Borgmestre og Raad have berettet, hvorledes de have begyndt at opsætte et Raadhus, hvilket de uden Kongens Hjælp ikke formaa at færdiggøre. Kongen har derfor undt og tilladt, at de dertil maa beholde 100 Mark, hvormed de resterer af deres Byskat for 1576, samt Byskatten for dette Aar 1578 — dog at Pengene ikke anvendes til andet Brug. Bygningen har sikkert, efter Udtrykket «at opsætte» at dømme, været af Bindingsværk, ligesom det sidste Raadhus paa denne Plads, der blev nedrevet i 1860 og beskrives som en et Stokværk høj Bindingsværksbygning. Raadhuset er vist blevet ødelagt under Svenskekrigen. I Begyndelsen af 1700-Tallet havde Byen i alt Fald intet Raadhus. Det gamle Raadhus, der var blevet stærkt medtaget i Svenskekrigen, var vistnok ganske ubrugeligt efter 1700-1720. I 1696 sættes der endnu Fanger i Kælderen under Raadhuset, men i 1722 anbringes de i Bysvendens Hus. Og i et Brev af 21. Oktober 1739 beder Byfoged Benzon Stift-

amtmanden forestille Hs. Majestæt, at der maa bygges et forsvarligt Raadhus i Byen. Bysvendenes Hus var næppe indrettet med forsvarligt Lukke for Fanger, der endnu havde en Smule Livskraft tilbage. Og der var heller ingen til at passe paa dem, saa det kan ikke undre, at der stadig meldtes om Undvigelser fra Fængslet. Da endog et arresteret Kvindfolk i December 1742 tager sig den Frihed at gaa sin Vej uden at spørge om Forlov, andrager Byfogeden atter om, at der maa blive opført et Arresthus, hvilket nemmest kan lade sig gøre ved en »Tilbyggt« til Tinghuset, et lille uanseligt Hus paa Sydsiden af Torvet. Og 13. Februar 1731 indsender han et Overslag paa et saadant. Det var i al Beskedenhed — Udgifterne ansloges til 96 Rd. ialt. Det lader imidlertid ikke til, at det blev til noget. Arresthuset synes Byen saaledes at have maattet vente med, til Raadhuset paa Torvets Nordside blev færdigt. Der blev kun foretaget mindre Forandringer ved Gaarden, som var en eenetages Bygning af Bindingsværk, for at lave den om til et Raadhus. Ved Midten af Aarhundredet var dette Raadhus blevet for lille. Nabogrunden afkøbtes i 1858 af Konsul Benzon for 1800 Rd., og i 1859-60 opførtes det nye Raadhus af Arkitekt Tvede. Dette er i 2 Stokværk, midt paa Facaden er der en lille Altan, og oven over den en Trappegavl med Indskrift: »*Loven er lige for Alle*«. Bygningen indeholder Retslokaler, Kontorer for Dommeren, Borgmesteren og Politimesteren, en Festsal, en Byraadssal og 9 Arrester.

Byens Dommer er Dommer Glud i Nykøbing F., og Politimester er Aage Jørgensen. Nykøbing F.

STUBBEKØBING POST- OG TOLDETAT. I en By som Stubbekøbing og med saa lidt Forretningliv var der i tidligere Tider ikke saa stor Trang til nogen levende Forbindelse med Omverdenen. Og en saadan kunde Stubbekøbing heller ikke glæde sig ved. De lolland-falsterske Byer havde i ualmindelige Tider kun faaet Post fra Hovedstaden een Gang om Ugen, og den blev for Stubbekøbings Vedkommende endda afleveret i Nørre-Alslev, hvor Byen saa selv maatte hente den. Den 27. Februar 1760 andrager Byfoged og Købmand Benzon, paa Grund af »den hasarderlige Sag« det er at hente Posten, der ofte omfatter Pengeforsendelser, paa denne Maade, om, at Postkassen vil lønne et ansvarligt Bud med 10 Rd. til større Sikkerhed. Dette skete senere, og i Marts 1779 blev der oprettet et Hovedpostkontor i Stubbekøbing. Hans Søn og Efterfølger i Købmandsforretningen blev den første Postmester. I 1802 opgives Postmesterens Løn til 40 Rd. aarlig plus 116 Rd. for at besøge Posten til og fra Gaabense.

Stubbekøbing har haft følgende Postmestre: Købmand Samuel Halvardus Nicolaj Jæger, der afskedigedes 1779, Købmand Niels Benzon, afskediget 1802, Købmand Hans Jæger, udnævnt 1802, Krigsraad A. Raben, afskediget 1824, Kaptajn C. A. Bjerring, udnævnt 1824, cand. jur. H. E. H. Holstein, udnævnt 1838, Kammerjunker, Premierløjtnant ved Livgarden C. C. C. v. Barner, udnævnt 1864, I. A. Breum, udnævnt 1856, Kaptajn V. F. C. Redsted, udnævnt 1869, J. V. Hansen, udnævnt 1876, C. G. Andersen, udnævnt 1909.

A. H. Petersen,
Postmester.

Nuværende Postmester er Asger Holger Petersen, der er født den 19. September 1868 i Udbyneder som Søn af Sognepræst og Forfatter Rich. Petersen. Gift med Helga Skrumsager født Dahlerup. Begyndte som Elev ved Postvæsenet i Vestervig i 1886, senere Postekspedient i Holbæk, Viborg, Nykøbing Sj. og Nyborg, fra 1908—23 Postmester i Ørbæk, siden 1923 Postmester i Stubbekøbing.

Det gamle Posthus.

STUBBEKØBING TOLDSTED har som saadan fulgt Byens Oprindelse fra det 14. Aarhundrede under de daværende Privilegier. Først fra Aaret 1656 findes et Toldregnskab, og Consumptionsskat ses første Gang at være svaret i 1672.

Consumptionen var langt den største Afgift, som Borgerne havde at svare. Ved Plakat af 20. September 1708 blev det paabudt at lade Consumptionen i Købstæderne over alt i Danmark komme til Auktion. Ved denne blev i Stubbekøbing Alexander Montros og Rasmus Jespersen højtbydende. De forpagtede for Treaaret 1710–12 Consumptionen for 1030 Rd. Efter Udløbet af denne Tid traadte Købmand Ditlev Flindt til, men denne Gang fik de Forpagtningen for 700 Rd.

Consumptionsforvaltningen i ældre Tider bestredes som oftest af Byfogeden, der tilføjede var Tolder og Cisemester. Iøvrigt var Betegnelsen for Toldstedets Ledelse den Gang og op til Begyndelsen af forrige Aarhundrede Kgl. Majestæts Tolder – Kgl. Tolder – Visiterer — Toldinspektør — Toldkontrollør Told- og Consumptionskasserer og Toldkasserer. Efter den Tid og indtil nu er Betegnelsen for Chefstillingen Toldforvalter. Af ledende Embedsmænd fra Midten af forrige Aarhundrede skal nævnes: Kammeraad J. Thomsen, der virkede til 1866, da han blev kgl. Pakhusforvalter i København. Derefter fulgte entlediget Toldinspektør i Tønder F. C. Bülow til 1888, O. L. A. Marckmann til 1904, W. J. A. Jørgensen til 1914, J. M. Jensen til 1919, P. D. K. Bøegh til 1925 og derefter nuværende Toldforvalter V. H. Lindemark.

Valdemar Hans Lindemark er født den 25. Februar 1872 i København. Kontorist og senere Fuldmægtig paa Frilageroppørsels-

V. H. Lindemark,
Toldforvalter.

kontoret i København. 1899 udnævnt til Toldassistent og som saadan forrettet Tjeneste ved Nysted, Assens og Københavns Toldsteder. 1920 udnævnt til Toldkontrollør i Maribo. 1921 i Haderslev. og 1925 Toldforvalter i Stubbekøbing.

STUBBEKØBING SYGEHUS ligger ved Nørre Alslev Landevej. Det er opført i 1914 af Arkitekt Kildegaard og bestaar af en Afdeling for medicinske og en for kirurgiske Sygdomme. Foruden Sygestuer har det en Operationsstue og en Epidemifdeling. Sygehuset ejes af Kommunen og optager Patienter fra Stubbekøbing, Maglebrænde, Torkildstrup, Gundslev, Lillebrænde og Aastrup Sogne, og Driftsunderskudet fordeles mellem de interesserede Kommuner.

Sygehuslæge er: H. Mathiesen, Oversygeplejerske er Frk. Marie Poulsen. Økonoma er Frk. K. M. Jønson. og Massøse er Frk. M. Mortensen.

Oversygeplejerske Frk. Marie Poulsen er født den 25. Juli 1898 i Randers og uddannet paa Vejle Sygehus.

Økonoma Frk. Karen Marie Jønson er født den 11. Juli 1861 i Randers og har været Økonoma i cirka 15 Aar.

STUBBEKØBING ALDERDOMSHJEM er bygget i 1918 og er beliggende paa Nørre-Alslevvej ved Siden af Sygehuset. Det er meget moderne indrettet med Centralvarme. Badeværelse samt varmt og koldt Vand o. s. v. Paa hver Etage findes der Thekøkken, i hvilket Beboerne selv har Ret til at lave Kaffe eller Te, naar de ønsker det. Der er en stor Samlingsstue, og hele Hjemmet er holdt i lyse og venlige Farver. Hjemmet har Plads til 21 Beboere, men har for Tiden kun 17. Det omgives af et Haveanlæg paa ca. $\frac{1}{2}$ Td. Land, og fra Hjemmet er der en meget smuk Udsigt.

Bestyrerinde Anna Thomsen er født den 25. Oktober 1882 paa Ourupgaard. Var ansat ved Nykøbing F. Alderdomshjem fra 1916–22, siden da Bestyrerinde ved Stubbekøbing Alderdomshjem.

A. Thomsen,
Bestyrerinde.

SPARERKASSEN FOR STUBBEKØBING OG OMEGN begyndte sin Virksomhed den 5. Juni 1857. Om daværende Borgmester, Auditor Oxenbøll, er den Mand, der først undfangede Tanken om Oprettelse af Sparekassen, eller om Idéen dertil udgik fra Toldforvalter, Kammerraad Thomsen, vides ikke. Den første paastod, at Æren herfor tilkom den sidste, medens Thomsen angav, at han maatte renoncere paa Æren til Fordel for Oxenbøll. Forholdet er vistnok det, at disse to Mænd tilfældig kom til at tale om Sagen, og at de begge straks grebes af Begejstring for dens Udførelse. De rettede derpaa en Henvendelse til fem andre Mænd i Byen og dens Omegn om at træde til som Medstiftere. Disse fem Mænd var: Konsul C. B. Benzon, Stubbekøbing, Gaardejer P. Boesen, Bonned, Proprietær L. Nyholm, Liselund, Elatsraad H. Stampe, Skjørringe, og Gaardejer P. Steffensen, Alstrup. Den 5. Juni 1857 holdt Sparekassens Bestyrelse sit første ordinære

Mode i Toldkammeret. Allerede den første Dag aabnedes der 11 Konti for Interessenterne med en samlet Indskudssum af 1051 Rd. Kontrabog Nr. 1 bærer Navnet Jomfru Ulrikke Lindholm, Stubbekøbing. Toldforvalter Thomsen overtog straks Arbejdet som Sparekassens Bogholder og gav den — med Autoriteternes Tilladelse — Husly paa Toldkammerets Kontor. 1. Juli 1862 flyttede Sparekassen hen paa Ting- og Arresthuset og fik her Lokale i det Værelse, der ligger til højre for Vestibulen. Her boede Sparekassen indtil 1. Oktober 1873, da Kontorforretningerne henflyttedes til et forholdsvis rummeligt og lyst Lokale i Bogholder og Kæmner Tiedemanns nybyggede Ejendom Matr. Nr. 24 i Grønnegade. Denne Ejendom erhvervedes af Sparekassen i 1898. I Foraaret 1903 mageskiftede Bestyrelsen Ejendommen med Ejeren af Matr. Nr. 78 paa Hjørnet af Torvet og Grønnegade. I Løbet af Sommeren samme Aar opførtes her en smuk og rummelig Bygning med lyse Lokaler. I 1920 overgik Sparekassen som Filial til den Danske Landmandsbank og dreves som saadan indtil 1. Maj 1925, da Sparekassen atter blev selvstændig. Direktionen bestaar af 4 Medlemmer, nemlig: Købmand Chr. Boas, Stubbekøbing, Gaardejer H. P. Mogensen, Skovby, Rentier P. Palle, Horbelev, og Otto Lindholm, sidstnævnte som adm. Direktør.

NORDFALSTERS BANK i Stubbekøbing stiftedes i 1896 og har efter forskellige Udvidelser naaet en Aktiekapital paa 200.000 Kr. og en Reservekapital paa 193.000 Kr. For Aaret 1930 foreslaas et Udbytte til Aktionærerne paa 8 pCt.

Formand for Bankens Bestyrelse er Gaardejer Vald. Christoffersen, Nørrevang, og Næstformand er Købmand H. Lauritzen, Stubbekøbing. Administrerende Direktør er siden 1913 Overretssagfører Johs. Rasmussen.

STUBBEKØBING BRUGSFORENING er stiftet i Efteraaret 1903 og havde det første Aar en Omsætning af ca. 20.000 Kr. Nu i 1930 er Omsætningen steget til 104.000 Kr., ligesom Medlemsantallet, der til at begynde med var ca. 40—50, nu er mellem 250 og 300. I de 28 Aar, Foreningen har eksisteret, er der udbetalt Medlemmerne 160.284 Kr. 43 Øre i Dividende. Brugsforeningen ejer desuden egen Bygning, der ligger paa Hjørnet af Bagergade og Asylvej. Gartner Rasmussen Kragh har været Foreningens Formand i 26 Aar og er det stadig. H. P. Jørgensen var Uddeler fra 1903 og til sin Død i 1927, hvorefter hans Enke overtog Stillingen med sin Søn som Bestyrer.

P. Brandt Jørgensen, Brugsuddeler, er født den 27. August 1903 i Stubbekøbing. Har været knyttet til Stubbekøbing Brugsforening i de sidste 4 Aar.

P. Brandt Jørgensen,
Uddeler.

DE DANSKE FORSVARSBRØDRES AFDELING I STUBBEKØBING er stiftet den 19. Juli 1919. Foreningens første Formand var nu afdøde Købmand William Gottlieb. Ved Stiftelsen talte Foreningen 150 Medlemmer, og nu tæller den 250. Den

Aage Müller,
Formand.

virker efter de samme Principper som Stiftets andre Forsvarsbroderselskaber. Bestyrelsen bestaar af: Politibetjent Aage Müller, Formand, Forpagter Karl Nielsen, Tjærsløv, Næstformand, Barber N. P. Rasmussen, Kasserer, Lokomotivfører N. P. Feld og Købmand Henning Nielsen.

Aage Müller, Politibetjent, er født den 13. August 1880 i Rastrup Sogn i Jylland som Søn af fhv. Gaardejer Aug. Müller. Bestyrelsesmedlem i D. F. B. i Stubbekøbing siden 1920. Formand siden 1923.

Fru M. Høgild,
Massøse.

Frk. M. Mortensen,
Massøse.

L. P. Skou,
Dyrlæge.

Massøse Fru M. Høgild er født den 29. November 1866 i Herning. Tog Eksamen fra Kommunehospitalet i København i 1894, og har været Massøse siden 1896.

Massøse Frk. Magdalene Mortensen er født den 27. Februar 1903 i Stubbekøbing. Uddannet paa Kommunehospitalet i København. Massøse ved Stubbekøbing Sygehus.

Sognepræst Hans Ove Mathias Jensen-Eghoff er født den 5. Maj 1875 i København, som Søn af Manufakturhandler Anton Jensen-Eghoff og Hustru Alma Mathilde født Jensen. Gift med Anna Sofie Sørensen. Cand. theol. 1899. ord. Medhjælper i Ordrup fra 1901—07. Sognepræst i Hornstrup fra 1907—20, siden da Sognepræst i Stubbekøbing.

FALSTERS SØNDER-HERRED

Sønder-Herred, der udgør den sydøstlige Del af Falster og er det trediestørste i Amtet, grænser mod Nordvest til Nørre-Herred og omgives iøvrigt af Grønsund, Østersøen og Guldborg Sund.

Dets samlede Areal udgør 27,770 ha, og Indbyggerantallet var i 1921 13.991.

I Herredet ligger Købstaden Nykøbing og følgende Sogne: Systofte, Idestrup, Væggerløse, Skelby, Gedesby, Sønder-Kirkeby, Sønder-Alslev, Karleby, Horreby, Nørre-Ørslev, Horbelev, Falkerslev og Aastrup.

SYSTOFTE SOGN er Anneks til Nykøbing Købstad og omgives af denne, Idestrup, S.-Kirkeby og N.-Ørslev Sogne samt Nørre Herred, hvorfra det for en Del adskilles ved Tingsted Aa.

I Sognet findes Byerne: Systofte med Kirke, Skole, Alderdomshjem, Forsamlingshus, Brugsforening og Andelsmejeri, Hullebæk, Bjørup samt Gaarden Christiansminde.

Systofte har Tingsted i Nykøbing F. og hører under samme Købstads Rets- og Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Falsters Lægekreds, Stubbekøbing Skattekreds, Falsters nordre Skyldkreds, Amtets 4. Folketingskreds, 8. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds 198. Lægd. Kirken tilhører Ejeren af Ourupgaard.

Befolkningen i Sognet talte i 1801: 360, i 1850: 473, i 1901: 565 og i 1921: 667.

Systofte Kirke bestaar af Kor, Skib og Taarn, der ligger mod Vest, og Vaabehus ved Taarnet. Det svære gotiske Murstenstaarn er gammelt, men krones af et nyt Spir. Kor og Skib er nyopførte i 1870--77 efter Tegning af Professor Hans J. Holm. Kirkerummet har aaben Tagstol baaret af Træbuer. Altertavlen er et rigt Sultværk af Jørgen Ringnis med moderne Malerier (Kopier af C. Bloch). Prædikestolen er ny.

IDESTRUP SOGN omgives af Nykøbing Købstads Jorder, Systofte, S.-Kirkeby, S.-Alslev og grænser til Østersøen og Væggerløse Sogn.

I Sognet findes Byerne Idestrup med Kirke, Præstegaard, Skole, Forsamlingshus, Alderdomshjem, Brugsforening og Jernbaneholdeplads, Sønder-Vedby med Skole, Tjæreby med Forskole, Sillestrup, Sønder Tostrup med Skole og Brugsforening, Elkenøre, Sønder-Ørslev med Falsters Højspændingsværk, Andelsmejeri, Jernbanestation og Postekspedition, Hillestrup og Ulslev med Skole og Brugsforening.

I Sognet ligger Hovedgaarden Ourupgaard, der har nogle af sine Arealer liggende i S.-Kirkeby og i Systofte Sogne. Af andre større Gaarde findes Kringelborg, Brændte Ege m. fl. I Sønder-Ørslev ligger Falsters Højspændingsværk, der er oprettet i 1912 og har Ledningsnet over det meste af Falster. Drivkraften er Dieselmotorer.

Idestrup har Tingsted i Nykøbing F. og hører under samme Købstads Rets- og Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Falster Lægkekreds, Stubbekøbing Skattekreds, Falsters søndre Skyldkreds, Amtets 4 Folketingskredse, 8. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds 204 Lægd Kirken tilhører Nykøbing F.'s Hospital.

Brændte Ege.

Idestrup Kirke bestaar af Kor, Skib og Taarn, der ligger mod Vest, samt Vaabehus mod Nord. Den er opført af Mursten og er præget af en haardhændet Restaurering, der foretoges i 1876. Bygningen er nu hvidpudset med røde Lisener og Gesimser. Kor og Skib er oprindelig romanske, Koret har Tandsnitgesims, tre Østvinduer og i Taggavlen en Korsblending. Taarnet er vistnok sentromansk og Vaabehuset sentgotisk. Kirkens Indre har moderne Træløft. Altertavlen er et Snedkerarbejde i Højrenæssancestil, og i denne er anbragt et moderne gotisk Midtparti med et Maleri af A. Dorph, fra 1895. I Kirken findes endvidere Alterstager fra 1885, ny støbt Døbefont, Prædikestol fra samme Tidsalder som Altertavlen samt Pulpitur og Orgel, der stammer fra 1876.

K. L. J. Petersen,
Sognepræst.

K. L. J. Petersen, Sognepræst, er født den 20. Marts 1866 i Roholte ved Fakse som Søn af C. A. Petersen og Hustru M. S. født Larsen. Gift med L. C. Honoré fra Fredericia. Cand. theol. 1899, siden 1924 Sognepræst for Idestrup Sogn.

Ourupgaard var oprindelig en lille By paa 2—3 Gaarde, der efter Oplysninger i Vald. H. Jordebog kaldtes Oræthorp. I det 17. Aarhundrede laa det altsammen under Kronen, men ca. 1660 blev Byen samlet til een Gaard og bortfæstet til Niels Jensen. Han døde 1692, og Gaarden overtoges da af Herredsfoged Poul Garb, der døde i 1703, og nu fulgte Oberst J. A. v. Peperlou til 1707 og derefter dennes Enke, der ægtede Fændrik J. M. Gampen. I 1718 brændte Gaarden, og Jordene drevs derefter under Nørre-Ladegaard eller

var udlejede til Bønder. Først ved Domænesalget i 1766 blev den genoprettet som Hovedgaard. Den blev tillige med Kringelborg købt af Købmand, senere Justitsraad Chr. Hincheldey, for 37.843 Rd. I hans Families Eje var den indtil 1809, da den solgtes for 402.000 Rd. til Kammerherre, Baron Ch. Borre de Selby, efter hvem Sønnen Gehejmekonferensraad, Baron Ch. Borre de Selby fik Gaarden. Han solgte i 1823 Ourupgaard og Kringelborg til Etatsraad, senere Gehejmekonferensraad Edv. Tesdorpf, der herfor betalte 330.000 Rd. I 1889 overtoges Ejendommen af den nuværende Ejer, Kammerherre, Hofjægermester Fr. Tesdorpf. Prisen var da 1.798.726 Kr.

Det ældste Stuehus paa Gaarden var opført omkring 1770 af Chr. Hincheldey, der opførte 3 Bindingsværkslænger. I Aarene 1812-14 byggedes der en ny Hovedbygning, som i Aarene 1860-69 afløstes af en ny.

Fr. Tesdorpf,
Kammerherre.

Kringelborg.

der opførtes i 3 Stokværk med Sidefløj og et Taarnparti i Øst. Den er opført i en Spidsbuestil med takkede Gavle.

Brændte Ege er oprettet i 1905 af den tidligere Gaard Nøjsomhed i Forbindelse med tilkøbte Arealer. Nøjsomhed kaldtes tidligere »Lindeskoven», der købtes i 1786 for 4710 Rd. af Chr. Hincheldey, som samme Aar solgte den til J. Melsing og J. C. Friis til Gedsersgaard. Brændte Ege har Navn efter en daværende Skov, som afbrændtes af Svenskerne i 1658.

Godsinspektør Hastrup.

Inspektør Brink.

Forpagter Danielsen.

Adjunkt Kobbernagel.

Gaardens Bygninger er nyopførte i 1905, og den er paa 416 Tdr. Land. Dens Drift forestaas af Inspektør Niels Brink, der er født den 14. September 1883 i Vennerslev i Jylland som Søn af Gaardejer A. Brink og Hustru og gift med Jenny Kjelgaard. Siden 1. April 1928 Inspektør paa »Brændte Ege«.

Theodor Vesterborg Danielsen er Forpagter af Kringelborg. Han er født den 30. December 1894 i Øster Alslev som Søn af Mejeribestyrer Peder Danielsen og Hustru. Gift med Inger Augusta Petersen. Siden 1. Maj 1928 Forpagter af Kringelborg, der er ca. 400 Td Land stor.

Harald Hastrup, Godsinspektør, er født den 4. Juli 1865 i Bloustrød som Søn af Proprietær H. Hastrup til Sandholm m. m. Gift med Polly Madsen. Siden 1894 knyttet til Ourupgaard.

De gamles Hjem.

Gudmund Laurentius Kobbenaegel, Adjunkt, er født den 5. Juli 1891 i Hornsted Sogn som Søn af Boghandler Chr. Kobbenaegel og Hustru. Gift med Erna Andersen. Præliminæreksamen 1907, Studentereksamen 1912, cand. mag. 1921. Adjunkt ved Tønder Statsskole fra 1921—25, siden 1925 Adjunkt ved Nykøbing Katedralskole. Bestyrelseslem i Sønderjydsk Forening.

Gartner Aage Madsen er ansat paa Ourupgaard, hvor han har været det sidste Aar. Han er født den 18. Oktober 1896 i Helsingør.

De gamles Hjem i Idestrup er opført af Kommunen i Aarene 1923—24 og aabnet den 1. Juli 1924. Det er bygget af Arkitekt Kildegaard i Nykøbing F. Det har Plads til 30 Beboere, men har for Tiden kun 20. Hjemmets Bestyrerinde og Økonoma er Marie Larsen, der er født den 16. November 1877 i Taarup, Torkildstrup Sogn, som Datter af afd. Ole Larsen i Karleby. Medhjælper i Magdalenehjemmets Arbejde i 15 Aar, siden 1. Juli 1924 ansat ved Idestrup Alderdomshjem.

Marie Larsen,
Bestyrerinde.

Marie Lund-Nielsen,
Privatjordemoder.

Johanne Marie Petersen-Borch, Sygeplejerske, er født den 31. Maj 1900 i Gadbjerg Sogn som Datter af Gaardejer P. Christiansen-Borch og Hustru. Sygeplejerske for Idestrup Sogn. Medlem af Centralforeningen af Sygeplejervirksomheder udenfor København.

Marie Lund Nielsen. Privatjordemoder, er født den 24. April 1879 i Flintinge Sogn som Datter af Dreier og Hustru. Gift første Gang med Officiant Hans Christian Lund, København, anden Gang med Gaardejer Lars Nielsen, Sønder Ørslev. Jordmodereksamen 1909. Distriktsjordemoder i Gunslev fra 1909–11, i Raagelunde pr. Kettinge fra 1911–14, siden 1914 privat Praksis i Sønder-Ørslev.

VÆGGERLØSE SOGN omgives af Idestrup, Skelby, Gedesby Sogne samt af Guldborg Sund og Østersøen.

I Sognet findes Byerne Væggerløse med Kirke, Præstegaard, Skole, Forsamlingshus, 2 Brugsforeninger, Jernbaneholdeplads og Postekspedition, Stovby med Andelsmejeri. Hasselø med Skole og Brugsforening, Højet med Alderdomshjem, Rabjærg, Marbæk med Skole, Brugsforening, Mølle og Jernbaneholdeplads. Bruserup samt Bøtøby med Skole og »Marielyst Østersøbad«. I Sognet ligger Bøtøgaard.

Væggerløse har Tingsted i Nykøbing F. og hører under samme Købstads Rets- og Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Falster Lægekreds, Stubbekøbing Skattekreds, Falsters søndre Skyldkreds, Amtets 4. Folketingskreds, 8. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds 205 Lægd. Kirken er selvejende.

Væggerløse Kirke bestaar af Kor med halvrund Apsis, Skib og et mod Vest beliggende Taarn samt Vaabenhus mod Syd. Af den oprindelige Kirke, der opførtes af Munkesten, staar Skibets og Korets Nord- og Sydmure tilbage. Det svære gotiske Taarn er tilbygget. Ved Restaureringen er Murene forhøjede med gule Mursten, og Apsisen tilføjet eller helt ombygget, Taarngavlene omdannede og Vaabenhuset nyopført. I det nydekorerede Indre er kun Taarnrummet hvælvet, og paa en af Hvælvingskapperne er i 1907 restaureret et Kalkmaleri fra Reformationstiden, forestillende Christus i Emaus. Altertavlen er ny, medens Prædikestolen er et Billedskærerarbejde i Senrenæssancestil.

Pastor Ferdinand Jersin er født den 13. November 1877 i København og gift med Kristine født Begtrup. Cand. theol. 1903, Lærer ved Rungsted Kostskole til 1906, Lærer ved Roskilde Højskole til 1909, Kapellan til 1913, Sognepræst i Jordløse i Holbæk Amt til 1924, i Herlufmagle i Præstø Amt til 1928, siden da i Væggerløse.

Ferdinand Jersin,
Pastor.

Boto Nor (1329 kaldet *Stavrby Nor*) var tidligere en over 15 km lang og over 1 km bred Bugt, der trængte ind paa Falsters Sydøstkyst fra Østersøen, hvorfra den adskiltes ved en smal Landstrimmel eller Ø, Bøtø, idet der baade var et nordl. og et sydl. Indløb til Bugten. Øen var egentlig 3 Øer: *Langø* mod N., *Boto* i Midten og *Boto Fang* mod S. Landstrimmelen blev dog efterhaanden landfast med det øvrige Falster, idet det nordl. Tilløb tilsandede, og Bugten forandredes til en Strandsø, der var saa lav og grundet, at man endog paa enkelte Steder kunde vade eller køre over den; ogsaa det sydl. Indløb var tilbøjeligt til at sande til, saaledes at Søen ved de stærke Tilløb fra det ret store Opland ofte gik over sine Bredder og skadede de omliggende Jorder. Man begynder derfor allerede tidligt at tænke paa at faa Søen inddæmmet og udtørret; Historikeren N. D. Riegels, der ejede en Gaard i Byen Højet, interesserede sig saaledes meget for denne Sag og begyndte i Slutningen af 18. Aarhundrede paa egen Bekostning i Fællesskab med nogle

Bønder at grave en dyb Grøft oven for Marbæk, hvor Landtangen, der skiller Soen fra Guldborg Sund, kun var ca. 5 km bred. Planen blev vel snart opgivet, men dukkede dog stadig op igen, og endelig 1860 dannedes, væsentlig paa Grund af Gehejmekonferensraad E. Tesdorpf's energiske Arbejde for Sagen, »Aktieselskabet for Bøtø Nors Udgravning«. Der dannedes 1861 en ny Afløbskanal ud til Guldborg Sund tæt N. for Marbæk, der anlagdes et Pumpeværk her. Indløbet fra Østersøen blev lukket, og der byggedes Dæmninger langs Østkysten for at værne mod Indbrud fra Havet. Da kom Stormfloden 1872. Dæmningerne ud mod Østersøen gennembrødes, Arealet oversvømmedes af en Vandmasse i ca. 4 m's Højde, flere Gaarde og Huse ødelagdes, og alene paa Bøtø omkom 26 Mennesker foruden en Mængde Kreaturer. Der toges dog snart fat igen paa Arbejdet; Dæmninger opførtes atter til en Højde af ca. 4 m, og Arbejdet er stadig skredet frem. Noret er nu forvandlet til en Sø, hvis Overflade ligger ca. 2 m under Havets; navnlig paa Vestsiden er der indvundet store Engstrækninger; paa Østsiden, hvor Jordbunden er sandet, er der paa Digerne, der ikke saa lidt minder om Vestjyllands Klitter med deres Marehalm og Klitlag, betydelige Plantninger af Fyr og El. 1876 foregik den første Udskiftning af det da tørlagte Areal, og der blev ialt udskiftet 1292 ha (immatrikul. 1894), og Udtørningsarbejdet er senere fortsat; 1896 tørlagdes den nordlige Del af Noret, »Møllesøen«, 146 ha; i det hele er der tørlagt ca. 2372 ha; ca. 550 er endnu under Vand.

Marbæk Skole er bygget i 1885. Oprindeligt var det en af Kong Frederik den 4des Rytterskoler, og den har tidligere ligget i Højlet. I 1923 oprettedes der et nyt Lærerindeembede, og der opførtes en ny Skolebygning. Skolen er 3-klasset med Førstelærer og Lærerinde. Førstelærer er Thorvald Rasmussen, og Lærerinde er Fru Helga Høgsbro Rasmussen.

Bøtø Skole er oprettet 1709. Beboerne, der oprindeligt stammede fra nogle hollandske Familier, der skulde forsyne Hoffet paa Nykøbing Slot med Havesager, var efterhaanden blevet blandede med andre fra det øvrige Falster tilflyttede. Den første Skole, der var en Bindingsværksbygning, led en Del ved Stormfloden i 1872. I 1897 brændte den ved Lynnedslag. Den nye Skole toges i Brug 1898. Den daværende Lærer Niels Peter Boesen flyttede samme Aar til Hasselø. Ved Skolen virkede derefter Kristian Henriksen fra 1898—1902, Joh. Aug. Jensen fra 1903—07, derefter ansattes den nuværende Lærer Lars Peder Jensen, der er født den 6. Maj 1869 i Østrup ved Roskilde som Søn af Landmand Jens Didriksen og Hustru Kirsten født Jespersdatter. Andenlærer ved Bjært-Binderup Skole fra 1899—1901, Enelærer i Fitting fra 1901—07.

Hasselø Skole er opført i 1874 og er 2-klasset med Enelærerembede, der beklædes af Lærer Viggo Jensen, der er født den 27. Januar 1893 og udgaaet fra Jonstrup Seminarium.

L. P. Jensen,
Lærer.

J. F. Jørgensen,
Digefoged.

Hans Hansen,
Stationsmester.

M. Pedersen-Grønge,
Bestyrerinde.

Marie Andersen,
Sygeplejerske.

Fru Signe Rasmussen,
Jordemoder.

Digefoged Jens Frederik Jørgensen er født den 14. Marts 1873 i Marbæk som Søn af Tomrermester Jørgen Hansen. Har boet i Botøby siden 1879, har været i Digebestyrelsen siden 1918.

Stationsmester Hans Hansen er født den 9. Juni 1870 i Skanderborg som Søn af Overportør Joh. Hansen. Gift med Anna Olsen. Fra 1886—90 Elev i Flemløse, fra 1893—1904 Konduktor i Aarhus, siden 1904 Stationsmester i Væggerløse.

Alderdomshjemmet.

Væggerløse Alderdomshjem er beliggende i Højet. Det er oprettet i 1908 og indeholder 17 Værelser deriblandt 6 Dobbeltværelser. Dets Bestyrerinde er Margrethe Pedersen-Grønge, der er født den 18. April 1894 i Øster Ulslev som Datter af Gaardejer Frederik Grønge og Hustru. Har været Bestyrerinde siden 1926.

Sygeplejerske Anne Marie Andersen er født den 16. Januar 1887 i Gerup i Jylland som Datter af Gaardejer Christen Andersen og Hustru. Uddannet paa Aalborg Amtssygehus, siden 1918 Sognesygeplejerske i Væggerløse.

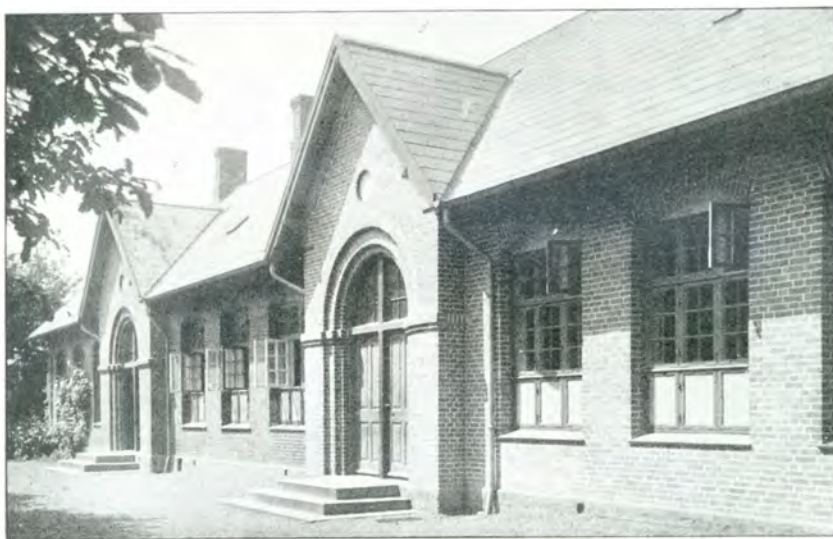
Jordemoder Fru Signe Rasmussen er født den 1. Februar 1888 i Sakskøbing og uddannet paa Rigshospitalet. Har været Jordemoder siden 1920.

Dyrlæge Rasmus Joh. Ryssing er født den 9. Maj 1888 i Dyrlev. Dyrlægeeksamen 1912. Dyrlæge i Nykøbing F. fra 1914—26. Dyrlæge i Væggerløse siden 1926.

SKELBY-GEDESBY SOGN. Skelby Sogn omgives af Gedesby, Botø, Nor, Væggerløse og Guldborg Sund. Gedesby Sogn omgives af Skelby, Væggerløse og Østersøen.

I Skelby Sogn findes Byerne Skelby med Kirke, Præstegaard, Skole, Missionshus, Forsamlingshus, Mølle, Brugsforening og Jernbaneholdeplads, Fiskebæk med Fællesmejeri, Jernbanestation, Telegrafstation og Postekspedition, Stavreby med Skole og Udskebningssted.

I Gedesby Sogn findes Byerne Gedesby med Kirke, Skole, Alderdomshjem, Forsamlingshus, Andelsmejeri, Brugsforening og Mølle, Gedser, Stationsby med Skoler, Filialkirke, Elektricitetsværk, Vandværk, Filialer af Banker, 2 Hoteller, Brugsforening, Jernbanestation, Telegrafstation, Postekspedition, Havn, Toldkontor og Lodser, Gedser Odde med Skole og Gedser Fyr. I Kommunen ligger Gaardene Gedsergaard, Frisenfeldt og Ludvigsgave.

Gedser Skole.

Skelby-Gedesby Sogn har Tingsted i Nykøbing F. og hører under samme Købstads Rets- og Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Falster Lægekreds, Stubbekøbing Skattekreds, Falster søndre Skyldkreds, Amtets 4. Folketingskreds, 8. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds. (Skelby Nr. 206 Lægd, Gedesby Nr. 207 Lægd).

Skelby Kirke er for største Delen ombygget, idet Kor og Skib er nyopført 1857 fra Grunden. Den er delvis af Kamp-, delvis af gule Mursten. Af den forrige Bygning staar nu kun Skibets Vestgavl samt det svære, gotiske Taarn, der nu har Pyramidetag. Altertavlen, der er malet af F. C. Lund, og Prædikestolen er nye.

Gedser Filialkirke er opført 1914—15 af Arkitekt P. V. Jensen Klint og C. Andersen. Grundstenen nedlagdes den 26. Maj 1914. Kirken er 19 m lang og 11 m bred og er opført af hvide Mursten. Den bestaar af Skib og Kor med rund Afslutning samt et 12.5 m højt, slankt Taarn mod Øst.

Gedsergaard blev i 1766 oprettet til en Hovedgaard og solgt for 60,368 Rd. til Grev Gustav Holck-Winterfeldt, der i 1773 solgte den til Sognets Præst, Konsistorialraad Niels Frederiksen Amager for 42,100 Rd. Efter Amagers Død solgtes Gedsergaard i 1781 for 49,410 Rd. til hans Arvinger Agent J. I. Brun, Apoteker C. Ingwersen, Toldkontrollør N. M. Pagh og Præsten J. R. Fenger. Disse solgte i 1784 Gaarden til J. Meltzing og Kam-

merraad J. C. Friis, og den kostede da 32,600 Rd. I 1789 blev Friis Eneejer, og han solgte i 1811 Gaarden sammen med Gaarden Nøjsomhed til sin Søn, Overkrigskommisær, senere Etatsraad Chr. Fr. Friis. Dennes Enke solgte i 1847 Gaardene til Gehejmekonferensraad Edv. Tesdorpf til Ourupgaard, og Prisen var da 297.000 Rdl. Den nuværende Ejer er Kammerherreinde Tesdorpf til Pandebjerg.

Ludvigsgave er paa 250 Tdr. Land og ejes ligeledes af Kammerherreinde Tesdorpf til Pandebjerg. Den ledes af Bestyrer J. V. Kisling.

Frisenfeldt er en af Kammerraad J. C. Friis oprettet Parcelgaard, der er frataget Gedsergaard. Den ejes af Kammerherreinde Tesdorpf til Pandebjerg og drives af Forvalter P. Fredskild, der er født den 16. Januar 1887 paa Mors. Har været Forvalter paa Ludvigsgave i 12 Aar, i de sidste 4 Aar paa Frisenfeldt.

E. Boeck,
Toldkontrolør.

O. J. K. Sølvhøj,
Bestyrer.

C. Madsen,
Fyrmester.

P. Fredskild,
Forvalter.

Toldkontrolør Erich Jørgen Marie Anne Joseph Charles le Boucqde Beaudignies Boeck. Bærer af den franske Orden »Chevalier du Merite Agricole« er født den 29. Januar 1880 og tog Præliminæreksamen i 1898, Samariteksamen 1903, Telegrafisteksamen 1905. blev ansat i Kreditoplagskassererkontoret i Toldvæsenet i København den 15. Juli 1898, Assistent samme Sted den 31. Marts 1909, do. i Opsynet i København den 1. Juli 1919, Toldkontrolør i Gedser den 1. Oktober 1926.

Gedser Elektricitetsværk. Efter et forberedende Arbejde af et Udvalg, bestaaende af Læge Bernth, Købmand P. Jensen og Slagtermester Sønderup, Gedser, og Forhandling med Ingeniør Jochimsen, København, afholdtes den 26. November 1911 i Gedser en konstituerende Generalforsamling, der vedtog at oprette et Elektricitetsværk. Værket var straks tænkt at skulle forsyne Gedser, Gedesby og Skelby med Strøm til Lys og Kraft, men da D. S. B. i Gedser — der vilde blive den største Forbruger — af Hensyn til Driftssikkerheden ønskede Værket i Gedser By, kunde man ikke med Jævnstrøm herfra forsyne Skelby, hvorfor man opgav denne Plan og indskrænkede Værkets Forsyningsomraade til Gedser og Gedesby, og Værket fik Navnet: Gedser-Gedesby Andelselektricitetsværk. Som Konsulent blev antaget Ingeniør Jochimsen.

Værket byggedes som et Jævnstrømsværk for 2×220 Volt, med 2 Stk. 40 HK. Dieselmotorer. I 1914 udvidede Værket, og den ene 40 HK. Maskine blev erstattet med en 100 HK. Dieselmotor, og i 1930 installeredes en 225 HK. Dieselmotor, saaledes at Værket nu raader over 365 HK. og afgiver aarligt ca. 200,000 KWT.

Værket blev sat i Drift den 23. September 1912. Værkets første Formand var Læge Bernth indtil 1918. Herefter fungerede følgende Formænd: Lokomotivfører V. Hansen, Proprietær Engberg, Murermester H. Andersen, Smedemester Nielsen, Trafikassistent Fold. Den nuværende Formand er Lokomotivfyrbøder Karl Nielsen.

I Aarenes Løb er Værkets Forsyningsomraade blevet udvidet, og Ledningsnettet strækker sig nu fra Falsters sydligste Punkt, Gedser Fyr, til Gedesby Sognegrænse 5 km Nord for Centralen.

I Forbindelse med Værkets Drift staar Gedser Vandværk og Kloakpumpestation der drives elektrisk og administreres under Gedser Grundejerforening. Som Formand for Grundejerforeningen har fra 1911—1931 fungeret Togfører Joehumsen, den nuværende Formand er Overfyrbøder H. Jørgensen.

Vandværk og Kloak i Gedser er udført med Tilskud fra Kommune, Amt og Stat. Kystsikringen for Gedser By er bygget af Grundejerforeningen for Byens Midler.

Gedser Elektricitetsværk.

Som Driftsbestyrer for Værket har fra 1913 været ansat O. J. K. Sølvhøj, født 1880 i V. Nebel ved Kolding. Søn af Lærer N. Jensen og Hustru. Gift med Karen Jørgensen. Datter af Snekermester J., København. Maskinisteksamen 1. og 2. Del. 1900—1901. Maskinmester 1907. Bestyrer paa Slemminge Elektricitetsværk 1911—13. Sergent i Kystartilleriets Reserve fra 1910—18. Formand for Gedser Huslejenavn fra 1921 til dets Ophør 1924. Medlem af Gedser Menighedsraad fra 1920 til Dato, nu dets Formand.

Paa Gedserodde ligger Gedser Fyr, der er opført i 1802 og forandret i 1851 og i 1905. Fyrmester Karl Madsen, DM., er født den 22. November 1868 i Agger. Privat Fyr-

Kristine Jørgensen,
Distriktsjordemoder.

C. C. Nielsen,
Lærer.

Karen Poulsen,
Bestyrerinde.

Johs. Dibbert,
Lærer.

passer ved Egense Fyr 1884. Elev ved Fyrvæsenet 1895. Fyrassistent ved Anholt Fyr 1896. ved Hanstholm Fyr 1903. Underfyrmeister 1907. Andenfyrmeister 1908. Fyrmeister ved Vejro Fyr 1913. ved Gedser siden 1921.

Gedser Havn er indtil 5,3 m dyb og har 3 Havnefyr. Der findes 2 Færgelejer, der indviedes i 1903. og hvorfra der foregaar Overfart til Warnemünde. Sejlløbet over Rødsand uddybedes i 1903 til 7,8 m. Ved Havnen findes Toldkontor og 2 Lodser.

Gedser Skole er bygget i Vinteren 1904—05 og havde da 2 Klasseværelser. Den udvidedes i 1928 og fik et Klasseværelse mere. Ved Skolen er ansat Lærerne Johannes Dibbert og Carl Christian Nielsen samt Lærerinde Frk. Jensine Margrethe Andersen.

Skelby Skole er opført i 1921 og er en 3-klasset Skole med Første- og Andenlærer. Skolen har siden dens Oprettelse kun haft følgende Lærere: fra 1816 til ca. 1865 Lærer Thamsen, fra 1865—87 Lærer Mørck og fra 1867—1921 Lærer Joensen. Nuværende Lærer er Kristen Toft.

Lærer Johannes Ditlev Dibbert, født 10. September 1869 i Karrebæksminde. Søn af Fisker Henning D. E. Dibbert og Hustru Margrete Louise Henriette født Møller. Eksamen fra Jonstrup Statsseminarium 1899. Lærer i Gedser fra 1. April 1905. Formand for Skelby-Gedesby Vægeraad fra 1. December 1905. Bestyrer af Lolland-Falsters Industri- og Landbrugsbanks Filial i Gedser fra 1910—1912. Begyndte i 1902 at virke for Husflidssagen i Gedesby Sogn. Medlem af Sognets Husflidsforenings Bestyrelse fra 1904, Medlem af Maribo Amts Plejehjemsforenings Bestyrelse fra 1920, af Lolland-Falsters Vægeraadforenings Bestyrelse fra 1926; i en Aarrække Formand for Falsters og Østlollands samvirkende Foredragsforeninger og Formand for Gedesby og Gedser Foredragsforeninger. Kirkesanger ved Gedser Kirke fra 1915, efter at have været Medlem af Komiteen, der fik Gedser Kirke opført. Medlem af Gedser Menighedsraad 1916. Formand for Raadet fra 1920 til 1930, derefter almindeligt Medlem.

Lærer Carl Christian Nielsen er født den 30. December 1886 i Torkildstrup som Søn af Parcellist Hans Nielsen og Hustru. Gift med Magda Sofie Hansen. Dimitteret fra Vordingborg Seminarium 1909, Andenlærer i Vordingborg Landsogn fra 1911—16, siden 1920 Lærer ved Gedser Skole, siden 1929 Sogneraadsmlem, siden 1. Januar 1930 Kommunekasserer.

Lærerinde Jensigne Margrethe Andersen er født den 27. Juni 1878 i Nørre Alslev som Datter af Parcellist N. P. Andersen og Hustru. Præliminæreksamen 1895, Lærerinde-eksamen fra Vordingborg Seminarium 1900, Lærerinde i Kristrup ved Randers til 1902, Lærerinde i Aborre ved Assens fra 1902—09, siden 1909 Lærerinde i Gedser.

Førstelærer Kristen Toft er født den 16. April 1896 og dimitteret fra Silkeborg Seminarium i 1917.

Kommunens Alderdomshjem er beliggende i Gedesby og er opført i 1882. Det ledes af Bestyrerinde Karen Poulsen, der er født den 24. November 1889 i Gedser.

Skelby Telefoncentral ledes af Bestyrerinde Mary Jakobsen, der er født den 10. Juni 1885 i Gedesby og har ledet Centralen siden 1917.

Distriktsjordemoder Kristine Jørgensen er født den 8. Februar 1877 i Skelby og gift med Niels Henrik Jørgensen. Tog Jordemodereksamen i 1905, var Jordemoder i Horreby fra 1905—10, i Sønder Kirkeby fra 1910—27 og siden da i Skelby, der omfatter Skelby, Gedser og Gedesby.

Frk. J. M. Andersen,
Lærerinde.

SØNDER-KIRKEBY -- SØNDER-ALSLEV SOGNE. Sønder-Kirkeby Sogn omgives af Anneksed Sønder-Alslev, Idestrup, Systofte og Nørre Ørslev Sogne. Sønder Alslev Sogn omgives af Sønder-Kirkeby, Horreby og Karleby Sogne samt Østersøen og Idestrup Sogn.

I Sønder-Kirkeby Sogn findes Byerne Sønder-Kirkeby med Kirke, Præstegaard, Skole, Børneasyl, Alderdomshjem og Brugsforening, Egebjærg med Jernbanestation og Postekspedition, Bellingegaard m. fl.

I Sønder-Alslev Sogn findes Byerne Sønder-Alslev med Kirke, Skole og Brugsforening samt Hovedgaarden Corselitze.

Sønder-Kirkeby -- Sønder-Alslev Sogne har Tingsted i Nykøbing F. og hører under Rets- og Politikreds Nykøbing F., Maribo Amtstuedistrikt, Falster Lægekreds, Stubbe-købing Skattekreds, Falsters nordre Skyldkreds, Amtets 4. Folketingskreds. 8. Forligs-kreds og 2. Udskrivningskreds (Sønder-Kirkeby har Lægd. 203, Sønder-Alslev har Lægd. 202).

Sønder-Kirkeby Kirke bestaar af Kor med Apsis og Skib samt Taarn mod Vest og moderne Vaabenhus mod Syd. Oprindeligt var Kirken en romansk Bygning, der var opført af Kamp- og Kridtsten, men Yermurene ommuredes helt i Aaret 1830. En oprindelig Søjleportal er nu anbragt paa Indersiden af Syddøren. Taarnrummet er overhvalvet, men Skibet er fladloftet. Altertavlen er et rigt Billedskærerarbejde af Henrik Werner, og det stammer fra ca. 1650. Prædikestolen er fra Slutningen af det 17. Aarhundrede. Kirken tilhører det Classenske Fideikommis.

Sønder-Alslev Kirke er en Murstensbygning, der bestaar af Kor med polygonal Afslutning samt Skib og mod Vest Taarn med en Kapeludbygning og mod Syd Vaabenhuset. Skibet er opført i den romanske Tid med Tandsnitsgesimser. Den oprindelige Norddør erilmuret, og den sydlige dækkes af Vaabenhuset. Taarnet, der er af røde Munkesten, er tilbygget i den gotiske Tid. I 1861 foretoges der en meget gennemgribende Restaurering, og der opførtes Kor og Apsis af gule Mursten ligesom Vaabenhuset. Taarnrummet aabner sig ind til Skibet med en stor Bue. Skibet har fladt Loft. Altertavle og Prædikestol er fra 1861.

Hovedgaarden Corselitzes Hovedbygning med Park anvendes til Bolig for Direktionens Medlemmer, medens Avlsgaarden, som er ca. 600 Tdr. Land stor, er forpagtet ud til Andrei Grønnegaard.

Corselitze private Skole, aabnet i 1871, er oprettet for at give Børnene fra Corselitze Børnehjem og fra Funktionær- og Arbejderfamilier paa Corselitze let Adgang til Undervisning. Skolen ledes af en seminarieuddannet Lærerinde.

Corselitze Børnehjem, aabnet 1866, har Plads til 14 Pigebørn, der i Reglen optages i Alderen 6—9 Aar og forbliver i Hjemmet til Konfirmationen.

Corselitze (i Vald. II's Jrdb. nævnes Byen Kœæliz, 1425 Kosselisse, der i 17. Aarh. nedbrødes og lagdes under Gaarden) tilhørte 1421—25 Laurids Falster, 1459—83 Sønnen Hr. Peder Falster, der var Landsdommer paa Falster; dennes Søn Oluf Falster var ligeledes Landsdommer og døde 1529, hvorefter C. tilfaldt Sønnen Hr. Peder Falster, der døde 1556 og med sin Illustru Øllegaard Walkendorff ligger begravet i Sønder-Alslev Kirke. Deres Søn Jens Falster til C., † 1600, var Slægtens sidste Mand. Derpaa ejedes C. af Axel Brahe, der 1603 skødede den til Kronen, hvorpaa den tilhørte Enkedronning Sophies Livgeding. Gaarden blev i følgende Tid betragtet som en Ladegaard under Nykøbing Slot. Af Fr. IV blev den henlagt til Ryttergodserne og 1766 solgt ved Domænesalget til Prins Carl af Hessen, af hvem Generalmajor Joh. Fr. Classen købte den og Carlsfeldt 1768 for ca. 125,000 Rd. Han administrerede Godserne udmærket og udvidede dem, idet han til-

købte Hesnæs Huse 1771, Garnevraagd. 1778, Bjærgegde 1779 og Rødemarker 1786; men sine Bønder pinte han med for svært Hoveri, skønt han i sit Testamente bestemte, at der efter hans Død skulde gives dem Arvefæste, og at deres Hoveri skulde fastsættes »paa den allerømmeste og lemfædigste Maade, endog mildere end Love og Forordninger foreskrive, og i Tilfælde af Tvivl udtolkes til Bøndernes Fordel«. Han lod under Murmester G. Morhauers Ledelse ca. 1775—77 opføre den nuværende 2 Stokværk høje Hovedbygning, et enlænget Hus, hvis pudsede Mure har pilastersmykkede Midtpartier og rustikadelte Sidepartier, og som mindede en Del om den ligeledes af Classen opførte Bygning paa Arresødal. Over Midtpartiet har der været en nu forsvunden Attika med Vaabenskjold. I det Indre er der delvis bevaret samtidige Vægdekorationer. Han opførte Udbygningerne, deriblandt den ca. 125 m lange Kornlade.

P. A. Valentiner,
Godsforvalter.

Alderdomshjemmet »Aldersly«, aabnet 1858, gav oprindelig Fribolig, Brændsel, Læggehjælp og Medicin til 6 af Fideicommissets gamle, veltjente Arbejdere eller deres Enker. Desuden udbetaltes der Beboerne en aarlig Pengeunderstøttelse.

P. A. Valentiner, Godsforvalter, Overretssagfører, er født den 18. Oktober 1875 paa Bodstrup som Søn af Bankdirektør Julius Valentiner og Hustru Sophie født Lind. Gift 1903 med Ida Johanne Castberg Bentsen. Student fra Schneekloth's Skole 1893, cand. jur. 1899, Sekondløjtnant 1901, Overretssagfører i København fra 1903—06, Godsforvalter hos Grev Rantzau paa Krengerup fra 1906—17, paa Corselitze Gods siden 1917, Formand for S.-Alslev Menighedsraad, Medlem af Bestyrelsen for Lolland-Falsters Industri- og Landbrugsbank.

Frederik Ahlefeldt-Laurvig, Greve, R. D., født den 26. Juni 1869 i København som Søn af Kammerherre, Kavaller hos Enkedronning Caroline Amalie, Meddirektør for det Classenske Fideikommiss Vilh. Fr. Greve Ahlefeldt-Laurvig og Hustru Bertha Sophie Louise født Baronesse Zytphen Adeler. Gift 1897 med Emmy Hillerup fra Ny Kristinebjerg. Sekondløjtnant ved Livgardens Linjebatalion 92, Landbrugskandidat 1895, Løjtnant i Forstærkningen fra 1896—1918, Forpagter af Bellinge 1897, Medlem af S. Kirkeby og S. Alslev Sogneraad fra 1917—25, Repræsentant i Maribo Amts økonomiske Selskab og i Selskabet for Østifternes Ulykkesforsikring.

Bellinge tilhørte 1365 Jens Pedersen (Markmand), 1381 Sønnen Mads Jensen, 1403 dennes Broder Johannes Jensen, 1468 Per Bang, 1495 Anders Josephsen Bielke, ogsaa kaldet Anders Skaaning, dennes Sønner Jørgen og Mogens, der antog Navnet Falster, men beholdt Bielkernes Vaaben. Mogens Falster var Landsdommer paa Laaland og Hovedsmand paa »Gedsør« (død 1571). Hans Sønner Jens Falster og Anders Bielke ejede Gaarden 1576, men efter at sidstnævnte var blevet dræbt 1588 af Peder Eggertsen Sandberg, tilfaldt B. hans Søstersøn Ejler Axelsen Krukow, der 1607 solgte den til Joeh. Barnewitz, død 1626, Hofmester hos Enkedronning Sophie. Han solgte 1611 Gaarden til Dronning Sophie, men den skal dog siden igen være kommen til ham eller hans Søn Fred Barnewitz. Senere nævnes Corfitz Ulfeld som Ejer af den. Den blev vistnok i 17. Aarh. lagt under Corselitze. Den nuværende Avlsgaard er først oprettet 1849. Udbygningerne delvis nyopførte efter Brand 1909. — Stedet for den gamle Gaard er endnu kendeligt som en anselig, firkantet Plads, omgivet af Rester af en Grav; Voldstedet gennemskæres af Landevejen.

Ahlefeldt-Laurvigen,
Greve.

Fru Olga Petersen,
Jordemoder.

Hovedgaarden Bellinge, af Areal ca. 320 Tdr. Land, er forpagtet ud til Greve Fr. Ahlefeldt-Laurvig.

Avlsgaarden Bjerregaard, af Areal ca. 180 Tdr. Land, er forpagtet ud til Landbrugskandidat Svend Rasmussen.

Sønder Kirkeby Asyl og Syskole er aabnet 1866 for Kommunens Smaa børn og for Syskolens Vedkommende af Kommunens skolesøgende Pige børn.

Olga Petersen, Distriktsjordemoder, født den 1. April 1896 i Stubbekøbing som Datter af Købmand Philipsen og Hustru. Gift med Købmand Svend Petersen i Stege. Jordemodereksamen 1927, siden Januar 1928 Jordemoder i Sønder Kirkeby. Distriktet omfatter Sdr. Alslev, Egebjerg, Karleby, Horreby, Listrup, Nørre Ørslev og Ulslev.

KARLEBY - HORREBY — NØRRE-ØRSLEV SOGNE. Karleby Sogn omgives af Sønder-Alslev, Horreby og Østersøen. Horreby Sogn grænser til Karleby, Horbelev, Falkerslev, Nørre-Ørslev og Sønder-Alslev Sogne. Nørre-Ørslev Sogn omgives af Falkerslev, Horreby, Sønder-Alslev, Sønder-Kirkeby og Systofte Sogne samt Tingsted Sogn i Nørre Herred.

I Karleby Sogn findes Byerne: Karleby med Kirke, Præstegaard, Skole, Det Classenske Fideikommis Plejehjem for Børn og unge Piger, Forsamlingshus, Brugsforening og Jernbanestation (der ligger i Horreby). Forskellige Samlinger af Huse samt Hjortebjerg Skole, der oprettedes af det Classenske Fideikommis i 1866.

I Horreby Sogn findes Byerne: Horreby med Kirke, Skole, Forskole, Andelsmejeri, Forsamlingshus, Alderdomshjem og Brugsforening. Edget med Teglværk, og her ligger Karleby Jernbanestation.

I Nørre-Ørslev Sogn findes Byerne: Nørre-Ørslev med Kirke, Præstegaard, Skole og Folkehøjskole, Forsamlingshus og Brugsforening. Listrup med Skole samt forskellige Samlinger af Huse.

Karleby — Horreby — Nørre-Ørslev Sogne har Tingsted i Nykøbing F. og hører under samme Bys Rets- og Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Falsters Lægekreds, Stubbekøbing Skattekreds, Falsters nordre Skyldkreds, Amtets 5te Folketingskreds, 8. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds. Karleby har Lægd 201, Horreby 200, Nørre-Ørslev 199.

Karleby Kirke bestaar af Kor, Skib og Vaabenhus, der ligger mod Syd. Den korte, brede Bygning, hvis Murstensmure er pudsede, er bygget i tidlig gotisk Tid. Der findes

William Larsen,
Pastor.

Bülow, Pastor.

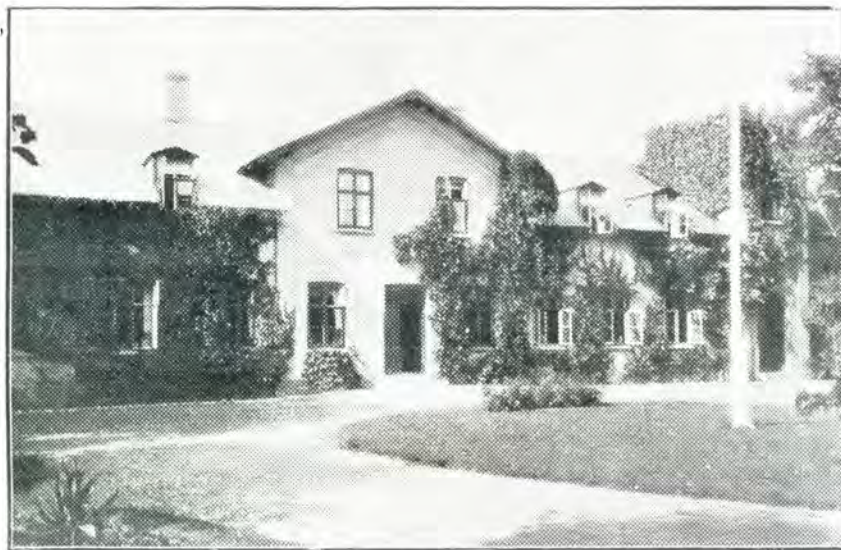

K. Gregersen,
Forstander.

Hjørnelisener, men de oprindelige Døre og Vinduer har været spidsbuede, og Korgavlen er dekoreret med gotiske Blindinger. Over Skibets Vestgavl er der i 1855 opsat et lille Spir af Træ. Vaabenhuset er nyt og opført efter Tegning af Arkitekt Tvede. Altertavlen er fra 1893, og Prædikestolen ny.

William Larsen, Pastor, er født den 8. December 1898 i Olsker Sogn paa Bornholm. Teologisk Embedseksamen 1922, Præst siden 1925.

Horreby Kirke er højt beliggende og bestaar af Kor, Skib og et mod Vest beliggende Taarn samt et nyt Vaabenhus, der ligger mod Syd. Alt er opført af Munkesten, der nu er kalket. Kor og Skib er opførte i tidliggotisk Tid, omtrent som Karleby. Over de spidsbuede Portaler er der Blindinger. Taarnet er vistnok sengotisk, dog er hele Overdelen nyere. Altertavlen er et Snedkerarbejde i Senrenæssancestil med Malerier.

Norre-Ørslev Højskole.

Norre-Ørslev Kirke er en kalket Murstensbygning, der bestaar af Kor, Skib og Taarn, der ligger mod Vest, samt Vaabenhuset mod Syd. Kor og Skib er romanske. Koret har Tandsnitgesims. Taarnet er tilbygget i den sengotiske Tid. Vaabenhuset, der er af gule Mursten, er nyt. Det indre har fladt Loft. Altertavlen er et Billedskærerarbejde fra 1873. Der findes en stærkt restaureret Prædikestol, der oprindelig er fra Renæssancetiden.

Norre-Ørslev Højskole aabnedes den 3. November 1878, og dermed begyndte den grundtvigske Højskole sit Arbejde paa Lolland-Falster. Fra 1878 til 1889 virkede Niels Hoigaard ved denne Højskole, og det blev paa flere Maader en rig og lykkelig Tid. Fra 1889 forpagtede Monboen Theodor Jensen Højskolen. I den Periode, hvori han var Forstander, var det, at Tanken opstod om at flytte Skolen. Der var oprindelig Tanker fremme om at lægge denne paa Lolland, men man valgte alligevel at lade den nye Bygning opføre i Norre-Ørslev. Theodor Jensen havde købt den nye Skole, men i 1896 solgte han den til et Interessentskab, og dette Interessentskab antog Uffe Birkedal til Forstander. Knap et Aar efter blev Sonderjyden M. P. Schmidt Forstander, og han og hans Hustru ledede Skolen fra 1897 til 1921. Derefter fulgte Forstander Kristian Gregersen.

I 1892 blev der opført en tidssvarende Bygning til Norre-Ørslev Højskole, og samtidig blev der indrettet en Tegnestue, saa Skolen fremtidig kunde tilbyde unge Haandværkere

en faglig Undervisning samtidig med, at de deltog i den almindelige Højskoleundervisning. Indtil 1906 havde Haandværkerafdelingen saaledes sin Bolig i selve Højskolebygningen. Men i 1906 overtog daværende Lærer ved Vallekilde Højskole, Arkitekt Hans Schmidt, Ledelsen af Afdelingen. Han byggede i umiddelbar Nærhed af Højskolen sit eget Hus med Privatbolig og Tegnelokale og ledede her Undervisningen indtil 1914, da han brød op og bosatte sig i Roskilde. Ogsaa i disse Aar boede Haandværkereleverne paa Højskolen og deltog her — sammen med de egentlige Højskoleelever — i den almindelige Undervisning. Men den faglige Undervisning modtog de hos Hans Schmidt i hans lyse, rummelige Skolestue.

Disse 8 Aar under Hans Schmidts dygtige Ledelse blev den tekniske Afdelings bedste Tid. En enkelt Vinter var Elevantallet paa Dagskolen oppe paa 20, og desuden var der hver Vinter en halv Snes unge Haandværkere fra den nærmeste Omegn, som fulgte Tegneundervisningen. Hans Schmidt gav Stødet til, at der oprettedes en Landhaandværkerforening for Falster og Østlolland. Da Hans Schmidt forlod Skolen, solgte han sit Hus, og siden har Haandværkerafdelingen atter haft Plads paa selve Højskolen.

Kristian Gregersen, Forstander, er født den 30. April 1887 i Løsning i Jylland, som Søn af Gaardejer Kr. Gregersen og Hustru. Gift med Marie Didrichsen. Dimitteret fra Silkeborg Seminarium 1913, Lærer ved Eriksminde Efterskole og ved Roskilde Højskole. Forstander ved Nørre-Ørslev Højskole siden 1921.

Horreby Skole er bygget i 1920 og indviet i September samme Aar. Skolen er 4-klasset med Førstelærer og Forskolelærerinde. Forskolelærerinde er Frk. Ellen Marie Jensen. Førstelærer er Landstingsmand Andersen.

Listrup Skole er opført omkring Aaret 1900 og er ombygget i 1926. Det er et Enc-lærerembede. Lærer er Urban Kroll, der er født den 11. Januar 1889 og dimitteret fra Vordingborg Seminarium i 1910.

Hjortebjerg Skole, aabnet 1866, har Plads til 15 Pigebørn, der i Reglen optages i Alderen 12 —14 Aar og forbliver paa Skolen indtil Konfirmationen.

Karleby Plejehjem, aabnet 1877, udvidet i 1890, er bestemt for Kvinder fra 10 — 30 Aar. Opholdet er vederlagsfrit. Hjemmet har 16 Vinterpladser og 26 Sommerpladser.

H. N. Højlev, Stationsmester, er født den 1. Marts 1882 ved Horsens, som Søn af Gaardejer Niels Hansen. Gift med Kirstine Larsen. I 1920 udnævnt til Stationsmester og Postekspeditor.

Horreby Alderdomshjem er oprettet i 1903 som Fattiggaard og Alderdomshjem, det har Plads til 22 Beboere, men i Øjeblikket er der kun 6 Aldersrentenydere og 2 Forsorgelseslemmer. Det er indrettet med Centralvarme og elektrisk Lys. Hjemmets Bestyrer er N. P. Ellerod, der er født den 25. Marts 1867 i Torkildstrup Sogn, og som har været Bestyrer siden 1919.

H. N. Højlev,
Stationsforstander.

HORBELEV SOGN omgives af Karleby, Horreby, Falkerslev, Maglebrænde, Aastrup samt Østersøen.

I Sognet findes Byerne: Horbelev med Kirke, Præstegaard, Skole, Forskole, Andelsmejeri, Brugsforening, Alderdomshjem, Forsamlingshus, Elektricitetsværk, Jernbanestation samt flere Filialer af Pengeinstituter. Bregninge med Skole og Brugsforening, Sjoltrup, Halskov, Sønder Grimmelstrup, Nørre-Tostrup, Sørslev og Bønved. Ved Donnemose er der en Feriekoloni for frederiksbørgske Børn, der i 1918 er opført af det Classenske Fideikommis.

Horbelev har Tingsted i Stubbekøbing og hører under samme Købstads Retskreds, Nykøbing F.s Politikreds, Maribo Amtsstuedistrikt, Falster Lægekreds, Stubbekøbing Skattekreds, Falsters østre Skyldkreds, Amtets 5. Folketingskreds, 7. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds, 187. Lægd.

Kirken, der var helliget Skt. Peder, bestaar af Kor med halvrund Apsis, Skib, Taarn mod Vest og Vaabehus mod Syd, alt kalket. Den ældste Del, Skib og Kor, er opført i romansk Tid af utilhuggen Kamp, med Anvendelse af hugne Sten (Kalk- og Kridtsten) til Hjørner. Vinduesindfatninger m. m. Apsiden er smykket med Lisener og Rundbuer. Gavlene er i gotisk Tid blevet forhøjede. Det sentgotiske Murstenstaarn har rigt blendingsprydede Trappegavle. Paa dets Sydside findes fire raat udhuggede Hoveder (tre mandlige, et kvindeligt, efter Sagnet hentydende til Folkevisen om Hr.-Truels Døtre). Apsis har bevaret sin oprindelige Halvkuppelhvælving. Koret og Taarnrummet er gotisk hvælvede, me-

Horbelev Alderdomshjem.

dens Skibet har fladt Loft. Vaabehuset er opført af Kridtsten og er vist opført samtidig med Forhøjelsen af Murene. Kirken er restaureret 1868. Altertavlen er et Snedkerarbejde i Barokstil fra Prins Christians og Magdalene Sibylles Tid med Malerier. Alterkalken har Fru Sidsel Ulfstand til Bønnet ladet gøre 1570. I Taarnrummet staar en sentkatolsk Mariatavle med Snitværk. Ottekantet, romansk Døbefont af Kalksten med ejendommelige figurlige Fremstillinger (Petrus og Paulus, Christuslammet, fantastiske Dyr). Prædikestolen er af samme Art som Altertavlen. Paa Støleværk i Koret findes Adelsvaaben (Gyldenstjerne, Ulfstand). Krucifiks fra tidliggotisk Tid. I Taarnbuen er indmuret en Gravsten over Præsterne Peder Lauridsen Bogense, død 1619, og Hans Theophili Sadolin, død 1647, og deres Hustru, og en anden over Præsten Jacob Sadolin, død 1701. I Kirkens Ydermur Gravsten fra 1572 over Oluf Holgersen Ulfstand til Bønnet (død 1529) og Hustru, med Portrætfigurer.

Hovedgaarden Bønnet nævnes alt 1364, da den tilhørte en Per Lang. Senere nævnes i Slægtsbøgerne en Datter af Hans Frændesen ved Navn Fru Grete fra Bønnet. Gaardens bekendteste Ejer var dog Hr. Oluf Holgersen Ulfstand, der formodentlig har giftet sig den til med sin Frue, Anne Fikkese. Paa Skiftet efter dem 1529 tilfaldt B. Hr. Olufs to Brodersønner Arild og Gert Jensen Ulfstand, der begge døde uden Børn. Den gik da over til

Chr. Alkjær,
Førstelærer.

Søsteren Sidsel Ulfstand, gift med Knud Gyldenstjerne, hvis Son Peder G. til Tiim 1585 mageskiftede B. til Kongen mod Gods i Jylland. Senere var den et Len sammen med Torkilstrupgaard; af Lensmændene nævnes Joh. Barnekow til Nielstrup 1594 og Peder Grubbe 1596, hvilket Aar Gaarden lagdes under Dronning Sophies Livgeding. 1699 nævnes Jagtslottet paa B.; Kongen var ofte Gæst her, og mange Kongebreve er udstedt herfra. 1700 afbrændte Gaarden, hvorefter den helt nedreves. — I den vestlige Udkant af Bonned By ses endnu paa et ret højt Terræn Voldstedet af Gaarden. Den aflang-firkantede Borgplads, ca 250 m i Omkreds, er omgivet af en dyb Grav og bestaar af en lavere Halvdel mod Sydvest, hvor Borggaarden har ligget. Dens Grund er delvis afdækket; ved den ca. 20 m lange Sydmur har der staaet et halvrundt Taarn. Tæt Øst for Voldstedet har man truffet Grundsten til Bygninger, vistnok Avlsgaarden.

Horbelev Skole er en af Kong Frederik den 4des Rytterskoler. Den gamle Skole laa ved Præstegaarden, men nedlagdes i 1907, og der opførtes samtidig en ny Skole. Forskolen var til at begynde med indlejet i en privat Lejlighed. Skolen er nu 6-klasset med Førstelærer, Andenlærer og Forskolelærerinde.

Førstelærer Chr. Alkjær er født den 25. December 1872 i Fjelde. Dimitteret fra Vesterbro Seminarium 1892. Førstelærer i Horbelev siden 1. September 1906.

Bregninge Skole er bygget i 1908 og er indrettet som en 4-klasset Skole med Første- og Andenlærerembede.

Førstelærer Hans Frederik Hansen er født den 17. April 1879 i Tjæreby i Idestrup Sogn. Dimitteret fra Vordingborg Seminarium 1905. Førstelærer ved Bregninge Skole siden 1915.

I 1907 oprettedes der Folkebibliotek i Sognet, og dette deltes senere i to, nemlig Horbelev og Bregninge. Udlaanet sker fra Skolerne.

Horbelev Alderdomshjem er oprettet i Aaret 1924. Det har Plads til 28 à 30 Beboere, men der er i Øjeblikket kun 22. I Hjemmet er der indlagt Centralvarme, elektrisk Lys og Badeværelse. Hjemmets Bestyrerinde er Fru B. Johnsen, der er født den 6. November 1891 paa Sjælland. Har været Hjemmets Bestyrerinde siden dets Oprettelse.

Horbelev og Omegns Andels Elektricitetsværk er opført i 1912. Til at begynde med havde det 200 Andelshavere, men i Øjeblikket er der 356. Bygningen kostede 15.500 Kr. at opføre. Elektricitetsværket anvender Dieselmotorer og har en paa 100 Hk., der er leveret fra Burmeister og Wain, en paa 160 Hk. fra Holeby Dieselmotorfabrik. Det kan antageligvis interessere Læserne at erfare, at Værket leverer Strøm til samme Pris som før Krigen, hvilket maa siges at være enestaaende. Værkets Bestyrer er Johannes Jensen, der er født den 3. November 1882 og har været Bestyrer siden 1915.

Jordemoder Willia Stæhr Lindegaard er født den 2. November 1890 paa Bogø. Tog Jordemodereksamen fra Rigshospitalet i 1915. Jordemoder i Horbelev siden 1924.

FALKERSLEV SOGN omgives af Horbelev, Horreby, Nørre-Ørslev, Tingsted, Eskildstrup, Torkildstrup og Maglebrænde Sogne.

I Sognet findes Byerne Falkerslev med Kirke og Skole, Virket og Truelstrup samt Hovedgaardene Skorningegaard og Dalbygaard.

Falkerslev har Tingsted i Stubbekøbing og hører under samme Købstads Retskreds. Nykøbing Falsters Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Falster Lægekreds. Stubbe-

købing Skattekreds, Falsters østre Skyldkreds, Amtets 5. Folketingskreds, 7. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds 186. Lægd.

Falkerslev Kirke bestaar af Kor og Skib samt Taarn og Vaabenhus, der vender mod Vest. Skibet er romansk og af Munkesten. Sporet af de oprindelige Døre og Vinduer er kun bevaret paa Nordsiden. Koret, hvis spinkle Mure er af Kridtsten, og hvis Taggavl er afvalmet, synes ombygget i ret ny Tid. Taarnet med dets blandingssmykkede Trappengavle er sentgotisk. Vaabenhuset er nyopført ved en Restauration i 1862. Allertavlen er et Maleri af Aug. Thomsen fra 1845. Prædikestolen er et ret godt og rigt Snitværk fra Begyndelsen af det 17. Aarhundrede.

Skørringegaard laa oprindelig i en Landsby Skørringe; Landsbyen bestod endnu i 17. 18. Aarhundrede og nævnes under Torkildstrup S. (1688 11 Gaarde og 5 Huse). I det 15. Aarhundrede tilhørte Gaarden Henning Grubendal, der nævnes 1421, og hvis Søn Oluf Grubendal 1452 ejede den. Dennes Søster Elsebe var gift med Oluf Pedersen (Godow), der 1463 skrev sig til Skørringe, og deres Søn Henning Olufsen besad Gaarden til ind i det 16. Aarhundrede; dog ses det, at Moderen en Tid har forholdt ham Gaarden, thi 1487, da hun var Enke, tilskrev Dronning Dorothea hende, at det var hendes Ønske, at Fru Elsebe skulde give sin Søn »et behageligt Svar med Hensyn til Skørringe, hvorom hun tidligere havde talt med hende paa Rønnebæksholm«. Henning Olufsens Datter Fru Eline Godow var gift med Hr. Henrik Gøye til Gisselfeld, † 1533. Men Gaarden har været delt, thi Palle Andersen Ulfeld, der var gift med Henning Olufsens Søster Regitze, skrev sig 1470 til S. Efter ham fik hans Søn, Chrf. Pallesen til Jershave og Datter Ellen Pallesdatter, gift med Hans van Mehlen, hans Del. Chrf. Pallesen solgte 1527 sin Part til Hr. Johan Oxe. I August 1530 udstedte Fr. I. et Brev til Hr. Henrik Gøye, at H. v. Mehlen's Regnskab skulde staa aabent til næste Paaske, og i April 1532 udstedtes Stævning til ham i Kongens Navn om at møde for Danmarks Riges Raad angaaende Hr. Henriks Anke over, at han og hans Hustru i en Tid af 26 Aar havde siddet paa S., forværret denne Gaard og dens Skov og opkrævet de Afgifter, der skulde svares til Gaarden. Efter Hr. Goyes Dod ejedes Gaarden af Sønnen Eskil Gøye, hvis Enke Fru Sibylle Gyldenstjerne endnu 1598 havde den, men ikke længe efter maa hun have overladt den til sin Søn Henrik Gøye, der 1604 skødede den til Kongen imod Tureby paa Sjælland. Den tilhørte nu Kronen og lagdes af Frederik IV under Ryttergodset. Ved dettes Salg 1766 afhændedes S. for 47.056 Rd. til Kancellird., senere Justitsrd. Ole Stampe († 1785). I over 100 Aar forblev den i denne Families Besiddelse: Kmhr. H. A. Stampe († 1831), Etatsrd. H. Stampe († 1860), Jægermester P. A. H. Stampe († 1883) og A. G. N. Stampe († 1903). Derefter solgtes den til Stamhusbesidder Grandjean til Vennerslund, som 1904 solgte den til Jægermester S. Dinesen til Kragerup og Jagtjunker A. U. Dinesen til Gl. Wiffertsholm, hvilken sidste senere blev Eneejer. — Den gamle Hovedbygning bestod 1604 af 3 Huse i 2 Stokv., Bindingsværk med Murstensgavl, samt af et grundmuret Hus med Trappetaarn mod Gaarden og Hjørnekarnapper eller Smaataarne. Den nuværende Hovedbygning er opført 1816, ombygget 1884; den er i eet Stokværk med 2 Fløje; mod Gaarden et firkantet Taarn med Altan. — Tæt SV. for Gaarden har det gamle Skørringe ligget; der ses hverken Vold eller Grav, men paa Stedet oppløjes mange Murbrokker. Gaardens nuværende Ejer er Hofjægermester, Godsejer Wilh. Dinesen.

Wilhelm Dinesen, Godsejer, Hofjægermester, født den 15. Oktober 1865 i København som Søn af Premierløjtnant Wilh. Dinesen til Søholm og Hustru Alvide født Dinesen. Gift 1894 med Ida van Deurs. Datter af Jægermester Carl v. D., Ejer af Gl. Wiffertsholm i Jylland fra 1890, af Skørringe Gods paa Falster fra 1904, og af Kragerupgaard paa Sjælland fra 1916.

Dalbygaard hørte til Skørringe, indtil den 1846 solgtes af Arvingerne efter Kammerherreinde Stampe, født Rothe, for 80.000 Rd. til Forvalteren, senere Etatsraad C. Schultze († 1897). Hvis Dodso solgte den 1898 for 295.000 Kr. til Hr. Jensen, Steffensminde, der 1899 solgte den til C. Thorsen, Vestensborg, for 320.000 Kr. Hovedbygningen er i eet Stokværk med Straatag.

ASTRUP SOGN omgives af Horbelev, Maglebrænde, Stubbekøbing Købstadjøder, samt Grønsund og Østersøen.

I Sognet findes Byerne Aastrup med Kirke, Spare- og Laanekasse, Andelsmejeri, Moseby med Præstegaard Skole og Andelselektricitetsværk, Vejringe med Skole og Mølle, Ore, Næs, Hesnæs, der er et Fiskerleje med Havn og Toldkontrol, Sortenshave, Rodemark med Jernbanestation, der kaldes Aastrup, Søborg, Præstevænge, Grønsund Færgested og Hestehoved Fyr.

Aastrup har Tingsted i Stubbekøbing og hører under samme Købstads Retskreds, Nykøbing F.s Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Falster Lægekreds, Stubbekøbing Skatte-kreds, Falsters østre Skyldkreds, Amtets 5. Folketingskreds, 7. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds 188. Lægd.

Aastrup Kirke er beliggende paa en høj Banke og er en kalket Murstensbygning, der bestaar af Kor, Skib, Taarn, der ligger mod Vest, og Vaabehus mod Syd. Skib og Kor er romanske med Rundbuefriser og rigt profilerede oprindelige Døre. Korgavlen, der er indrammet af Tandsnit, har under Østvinduet en lodret Rundstav, og paa selve Gavlen sidder et Par Smaahoveder, ifølge Sagnet forestillende ihjelslagne Jomfruer. Det anselige Taarn, der har rigt blandingssmykkede Trappegavle, er ligesom Vaabehuset tilbygget i sentgotisk Tid. En med Vaabehuset samtidig, jernbeslaaet Dør henstaar i Kirken. Skibet har Hvælvinger, Koret, Taarnrummet og Vaabehuset fladt Loft. En Niche i Korvæggen er delt ved en lille, romansk Kridtstenssøjle. Altertavlen er et Maleri af Westphal fra 1838. Prædikestolen er et Snitværk af Jørgen Ringnis.

Ove Degenkolw, Provst, er født den 7. Marts 1871 i København, som Son af Assistent i Bikuben Carl Valdemar Degenkolw og Hustru Mathilde Dorthea født Petersen, Kandidat 1895, Kapellan 1897, Sognepræst i Aastrup siden 1911, Provst over Falsters Sonder Herreds Provsli siden 1923.

Den Classenske Agerbrugsskole paa Næsgaard hører under det Classenske Fideicom-mis, som er oprettet af Generalmajor J. F. Classen. Skolen blev bygget i 1799 paa Næsgaard ude paa Falsters nordøstlige Hjørne, tæt ved Østersøen og Grønsund og 5 Kilometer

Ove Degenkolw,
Provst.

H. J. Rasmussen,
Forstander.

Ebbe Ebbesen,
Gartner.

Næsgaard Agerbrugsskole, set fra Vest.

fra Stubbekøbing. Først 50 Aar senere træder Næsgaard Agerbrugsskole i Virksomhed, som den har fortsat uafbrudt siden, saa at den er den ældste af Danmarks nu bestaaende Landbrugsskoler. N. Chr. Fangel blev Forstander for Næsgaard i 1849 og virkede indtil 1877, da han afløstes af A. la Cour, der var Forstander indtil kort før sin Dod i 1916, da han trak sig tilbage og blev afløst af H. J. Rasmussen. Paa Hovedbygningens Endegavl opstilledes i 1861 J. F. Classens Buste, en forstorret Gengivelse af Wiedewells Original, der findes i Københavns Tojhus. I 1907—08 er Hovedbygningen nyopført af Arkitekt G. Tvede og i Palæstil. Busten opstilledes da i en Fronton over Hovedfaçaden. Avlsbygningerne, der brændte 1919, er i alt væsentligt nyopførte.

Skolens nuværende Forstander H. J. Rasmussen er født den 4. August 1868 i Kuditze som Son af Gaardejer Jørgen Rasmussen. Gift med Christine født Jepsen. Landbrugskandidat 1890. Lærer ved Grejsdalens Landbrugsskole 1890—91, ved Nysted Høj- og Landboskole 1891—95, Landbrugskonsulent paa Lolland-Falster fra 1896—98, Overlærer ved den Classenske Agerbrugsskole paa Næsgaard 1898, Inspektør 1907, Forstander siden 1915. Æresmedlem af Østlollands Landboforening.

Gartneriet paa Næsgaard er $1\frac{1}{2}$ Td. Land, og 1 Td. Land er anlagt af Østifternes Haveselskab som Forsøgshave. Til Skolen hører en Lystskov og en Lysthave. Drivhusene er delt i 3 Afdelinger, nemlig Agurker, Tomater og Blomster. Det, som Skolen ikke selv forbruger, sælges.

Gartner Ebbe Ebbesen er født den 10. Januar 1884 i Veth ved Randers som Son af Købmand Christen Ebbesen og Hustru. Gift med Anna Jensen. Tidligere Gartner paa Gyldenholm og Valdemarskilde, siden 1916 ansat paa Næsgaard.

Hesnæs er et Fiskerleje med Havn og ombygget i 1911—15. Havnen er 3.1 m dyb. Fra Grønsund Færgested er der Overfart til Møn. I den lille Færgeshavn er der 2 m Vand og Lodshus samt Fyr. Grønsund Lodseri er oprettet 1767. I 1807 var der 6 Lodser i Grønsund, hvoraf de 3 senere flyttedes til Batteriet. Dette har nu 2 Lodser, og Grønsund har samme Antal. Jens Peter Olsen er Lodsformand og Fyrpasser for Grønsunds Fyr. Han er født den 15. April 1872 og har været Lodsformand siden 1922.

L. P. Nellemann,
Skovrider.

J. P. Olsen,
Lodsformand.

W. A. Lybecker,
Havnefoged.

Ludvig Peter Nellemann, Skovrider, R. af D., er født den 15. September 1869 i København, som Søn af Nationalbankdirektør, Professor, Dr. jur. Nellemann og Hustru Louise Pauline født Poulsen. Gift med Ida Marie Krag, Forstkandidat fra 1892, Assistent paa Corselitze fra 1895-96, siden 1896 Skovrider paa Corselitze.

Jørgen Jensen, Fyrassistent, er født den 31. Maj 1866 i Kirkeby Sogn paa Fyn som Søn af Husejer Jens Jørgensen, DM. Gift med Helvine Kirstine Rasmussen (død). Fra 1888-98 faret til Sos som Tommermand, traadte i Fyrvæsenets Tjeneste den 1. Juni 1895. Var i ca. 20 Aar paa Fyrskibet Lappegrunden ved Helsingør, fra 1915-20 Fyrpasser paa Helnæs Fyr, siden 1. Oktober 1920 Fyrassistent paa Hestehoved Fyr.

Werner Andreas Lybecker, Havnefoged og Strandvagtmeister, er født i Rorvig den 13. Juli 1864 som Søn af Lærer J. G. Lybecker og Hustru Johanne Kirstine født Johnsen. Styrmandseksamen 1. og 2. Del 1892. Krydstoldbetjent ved Kysttoldvæsenet, 1896 Dannebrogsmænd, 1903 Havnefoged ved Hesnæs Havn (Det Classenske Fideikommis), s. A. Toldopsynsmand i Hesnæs (Stubbekøbing Toldsted), 1912 Toldroresbetjent, 1915 Over-toldroresbetjent, 1919 Strandvagtmeister samme Sted.

FALSTERS NØRRE-HERRED

Nørre-Herred, der udgør Øens nordvestlige Del og er det mindste Herred i Amtet, grænser til Sønder-Herred og omgives iøvrigt af Guldborg Sund, Vordingborg Bugt og Grønsund.

Det samlede Areal udgør 22.420 ha, og Indbyggerantallet var i 1921: 13.976.

I Herredet ligger Købstaden Stubbekøbing og følgende Sogne: Maglebrænde, Torkildstrup—Lillebrænde, Gundslev, Nørre-Vedby, Nørre-Alslev, Vaalse, Kippinge Brarup, Stadager—Nørre-Kirkeby, Ønslev—Eskildstrup og Tingsted.

MAGLEBRÆNDE SOGN omgives af Stubbekøbing Købstads Jorder, Lillebrænde, Torkildstrup, Falkerslev, Horbelev og Aastrup Sogne.

I Sognet findes Byerne Maglebrænde med Kirke, Skole, Forsamlingshus, Andelsmejeri, Brugsforening og Mølle, Stangerup, Fjenstrup, Algestrup og Gaarden Liselund

Maglebrænde har Tingsted i Stubbekøbing og hører under samme Købstads Retskreds, Nykøbing F. Købstads Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Falster Lægekreds, Stubbekøbing Skattekreds, Falsters østre Skyldkreds, Amtets 5. Folketingskreds, 7. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds, 185. Lægd.

Maglebrænde Kirke er en lille hvidkalket Murstensbygning bestaaende af sentromansk Kor og Skib samt et Vaabehus mod Syd. Gesimserne er prydede med Tandsnit, hvorover Østgavlen har en rig Blendingsdekoration. Over Vestgavlen er der i den nye Tid rejst et spaantækt Rytterspir. Den oprindelige Sydportal er bevaret bag Vaabehuset, og ejendommeligt er den romanske Korbue, med Halvsøjler, der minder om Arkaderne i Stubbekøbing Kirke. Skibet har fladt Loft, Koret er sentgotisk hvælvet. Altertavlen er i Senrenæssancestil og skaaret af en Nykøbing Snedker i ca. 1620. Prædikestolen er fra ca. 1850.

Maglebrænde Skole er opført i Aaret 1900. Den er opført i T-Form med 2 Klasseværelser mod Syd og Beboelseslejligheden mod Nord. Der er Beboelse for Første- og Andenlærer. Den gamle Skolebygning var en af Kong Frederik den 4des Rytterskoler og opført i 1721. Aarstallet staar paa den bekendte Sten, som fandtes indmuret i Væggen. Den er anbragt paa den nye Skolebygning over Indgangsdøren til Børnenes Entré. Den nye Skole er opført paa Skolelødden, der er ca. 8 Tdr. Land.

A. E. H. Skotte er født den 20. Februar 1864 og dimitteret i 1885. Har været Førstelærer ved Maglebrænde Skole siden 1. Maj 1892.

TORKILDSTRUP—LILLEBRÆNDE SOGN. Torkildstrup Sogn omgives af Lillebrænde, Maglebrænde, Falkerslev, Eskildstrup, Nørre-Kirkeby og Gundslev Sogne.

Lillebrænde omgives af Torkildstrup, Maglebrænde, Stubbekøbing Købstads Jorder, Grønsund og Gundslev Sogn.

I Torkildstrup Sogn findes Byerne Torkildstrup med Kirke, Præstegaard, Skole, Brugsforening og Mølle, Gundslevmagle med Mølle og Brugsforening, Torup, Sullerup, Dukkerup og nogle Samlinger af Huse.

I Lillebrænde Sogn findes Byerne Lillebrænde med Kirke, Skole og Brugsforening og Barup samt nogle Samlinger af Huse.

Torkildstrup—Lillebrænde har Tingsted i Stubbekøbing og hører under samme Bys Retskreds, Nykøbing F. Købstads Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Falster Lægekreds, Stubbekøbing Skattekreds, Falsters østre Skyldkreds, Amtets 5. Folketingskreds, 7. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds. Torkildstrup har Lægd 183, Lillebrænde Lægd 184.

Torkildstrup Kirke er en lang, hvidkalket Bygning, der bestaar af Kor, Skib, Taarn og Vaabenhus, der ligger mod Syd. Taarnet er kun lavt og uanseligt. Den oprindelige romanske Kampestensbygning med Rundbuefriser under Gesimserne har i gotisk Tid faaet tilbygget en Forlængelse af Koret. Taarn og Vaabenhus er af Munkesten. Af de to oprindelige rundbuede Portaler paa Skibets Langsider er den nordlige tilmuuret. Kirkens Indre er gotisk hvælvet, og paa Grund af Korets Udvidelse er der to Korbuer. Baade Altertavlen og Prædikestolen er rige, barokke Snitværker, udførte af Jørgen Ringnis og skaarne i 1630-erne. Under Gulvet er der Gravkammer, hvor Digteren Ingemanns Fader, Provst Søren I. ligger begravet.

Provst Jens Sophus Therschilsen er født den 4. December 1866 i Randers og gift med Ingrid Marie Therschilsen. Teologisk Kandidat 1890, ordineret Kateket ved »Vor Frelsers Kirke« i København 1891, Sognepræst i Torkildstrup—Lillebrænde siden 1908, Provst for Falsters Nørre Herred siden 1920.

Lillebrænde Kirke er en meget lille hvidkalket Murstensbygning, der bestaar af romansk Kor og Skib samt et sentgotisk Vaabenhus, der ligger mod Syd. Skibets Portaler er rundbuede og Gesimserne smykkede med Tandsnit. Det indre har fladt Stukloft. Altertavlen er fra Begyndelsen af det 19. Aarh. og Prædikestolen fra Tiden omkring 1600.

I Sognet har der ligget en gammel Herregaard, der kaldtes Torkildstrup. Den skal være bygget af Torkild Venstermand, om hvem det fortælles, at han blev begravet i en nu sløffet Høj, der laa ved Gaarden. I 1452 ejedes Gaarden af Hannibal Venstermand og i 1462 af Emmike Venstermand. Sidstnævntes Søn Henning Venstermand skrev sig i 1480 til Torkildstrup. Da hans Søster Anne ægtede Torbern Jensen (Sparre), fulgte Gaarden med hende. Sønnen Henning Sparre afstod i 1589 Torkildstrup til Kongen mod at faa Livsbrev paa Lyse Kloster i Norge. 1662 brændte Gaardens Bygninger. Gaarden var senere bortfæstet til Bønder og kom ved Auktion i 1766 under Skorringe Hovedgaard.

Tæt ved Barup Søs nordlige Bred har der staaet en middelalderlig Bygning ca. 31 m lang. Den var opført af røde Munkesten paa et Kampestensfundament. De endnu delvis bevarede, jorddækkede Fundamenter synes at vise, at det har været en Kirke, der muligen har hørt til den til Stubbekøbing knyttede Skt. Jørgensgaard. Sagnet kalder Bygningen snart et Slot, snart et Kloster eller Kapel.

GUNDSLEV SOGN omgives af Lillebrænde, Torkildstrup, Nørre Kirkeby og Nørre Alslev Sogne samt Sortsø Gab og Vordingborg Bugt.

I Gundslev Sogn findes Byerne Gundslev med Kirke, Præstegaard, Skole, Gundslev Pigeheim, Brugsforening og Andelsmejeri, Skerne med Missionshus, Skovby med Skole,

Brugsforening og Mølle, Sortsø med Badehotel samt Udskibningsbro, Havnsø og Skovbygaard.

Gundslev har Tingsted i Stubbekøbing og hører under samme Bys Retskreds, Nykøbing F.s Købstads Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Falster Lægekreds, Stubbekøbing Skattekreds, Falsters østre Skyldkreds, Amtets 5. Folketingskreds, 7. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds, 182. Lægd.

Gundslev Kirke er en ret bred kalket Murstensbygning, der bestaar af Kor, Skib og Taarn, der ligger mod Vest, samt Vaabehus, der ligger mod Syd. Den er oprindelig opført i ungotisk Stil. I Korets Østvæg findes en Gruppe af tre spidsbuede Vinduer, der nu er blandede. Gavlen er over et Par Savskifter prydet med en Kørsblending. Koret har Tandsnitgesims. Skibet, der vistnok er noget yngre, har Friser med Trappeblendinger

Gundslev Kirke.

Vaabehuset og Taarnet er sentgotiske Tilføjelser. Koret har senere indbygget gotisk Hvælvy. Skibet fladt Bræddeloft. Paa Triumfvæggen er der Kalkmalerier fra Begyndelsen af det 14. Aarhundrede. Disse er restaurerede i 1910. Altertavlen er et rigt Snitværk af Jorgen Ringnis og stammer fra ca. 1640. Prædikestolen, der er fra 1671, er et noget ringere Arbejde.

Karl Christian Larsen, Sognepræst, er født den 16. Maj 1871 i Helsingø Sogn, som Søn af Lærer H. Larsen og Hustru. Gift med Kristiane Ehrich. Teologisk Kandidat 1897. Præst paa Holmsland Klit ved Ringkøbing fra 1903—09. Sognepræst i Vilsted—Vindblæs fra 1909—18, Sognepræst i Sevel fra 1918—28, siden da Sognepræst i Gundslev.

Gundslev Pige hjem er oprindelig oprettet som Børnehjem, der dog fortrinsvis modtog vanskelige Børn. Frk. Jessen, der kendte Pastor Møller i Gundslev, købte her en halv Tønde Land Jord og opførte herpaa den første Bygning. Her indviedes den 12. August 1894 et lille Børnehjem, beregnet paa 20 Børn. Efter 6 til 7 Aars Virksomhed overdrog Frk. Jessen Hjemmet til sine to Medhjælpere Frk. Marie Sibast og Anna Nielsen, der har ledet det siden. I 1909 opførtes der en større Tilbygning, og der købtes 2 Skp. Land

K. C. Larsen,
Sognepræst.

K. Rasmussen-Volding,
Lærer.

mere til Have. Tæt op til Hjemmet laa der en Ejendom med et Tilliggende paa 2½ Td. Land, hvilket for en Del var beplantet med Frugttræer. Det lykkedes for Hjemmet i 1911 at købe dette. I 1913 og i 1920 udvides atter ved Opførelse af nye Bygninger. Gundslev Pige-hjem er en selvejende Institution i to Afdelinger, Modtagelsesafdeling og Afgangsafdeling. Det er i Henhold til Lov Nr. 237 af 12. Juni 1922 om Værgeraadforsorg m. m. anerkendt som Skolehjem og modtager tyvagtige og paa anden Maade vanskelige Piger, der

ved Modtagelsen er i Alderen 12 - 15 Aar, og som i Henhold til ovennævnte Lov skal anbringes i et Skolehjem.

Skolen i Skovby er bygget i 1903, beregnet til 100 Elever, men den har for Tiden kun 50.

Knud Julian Rasmussen-Volsing, Førstelærer, er født den 3. Oktober 1861 i Landet Sogn som Son af Sognefoged, Gaardejer Hans Jørgen Rasmussen og Hustru. Gift med Martha Nielsen. Dimitteret fra Skaarup Seminarium i 1882, Hjælpelærer ved Norre Ørslev Kommuneskole fra 1882 -84, Andenlærer i Norre Alslev fra 1884 -90, Lærer i Skovby siden 1890.

Skovby Mølle præger Byen. Den er meget gammel, idet den er opført omkring Aaret 1800. Den brændte i 1845, men genopførtes. Tidligere horte der 12 Tdr. Land til Møllen, men disse er nu bortforpagtede. Man kunde tidligere køre igennem Møllen og læsse Kornet af derinde, men nu er der paabygget en Rampe. Møllens nuværende Ejer er Fru Marie Larsen, der overtog Møllen ved sin Mands Død i 1928. Møllen har været i Slægten Larsens Eje i de sidste 50 Aar. Fru Marie Larsen er født den 9. August 1864 i Skovby.

NØRRE-VEDBY SOGN omgives af Norre-Alslev, Norre Kirkeby, Kippinge og Vaalse Sogne samt Vordingborg Bugt.

I Sognet findes Byerne Norre-Vedby med Præstegaard, Skole, Pogeskole, Alderdomshjem, Forsamlingshus, Brugsforening og Mølle, Rise-rup med Apotek og Lægebolig, Egelev med Skole, Norre-Grimmelstrup, Orehoved med Havn og Dampfærgeleje, Jernbanestation, Postkontor, Hotel, Brugsforening og Andelsbageri, Gaabense med Udskibningssted, Nyskole, en Skole beliggende noget Vest for Gaabense med Jernbaneholdeplads og Elektricitetsværk (Nord-faisters), samt Hovedgaarden Orenæs. I Sognet ligger 2 Kirker, nemlig Norre-Vedby Kirke og Gyldenbjerg Filialkirke.

Norre-Vedby Sogn er delt i 2 Sognefogeddistrikter og har Tingsted i Stubbekøbing

Chr. Larsen,
Møller.

Skovby Mølle.

og hører under samme Købstads Retskreds, Nykøbing F.s Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Falsters Lægekreds, Saksøbing Skattekreds, Falsters østre Skyldkreds, Amtets 5. Folketingskreds, 7. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds, 179. Lægd. (Orehoved og Norre-Vedby) 179. Lægd (Grimmelstrup, Riserup og Egelev) 180. Lægd.

Norre-Vedby Kirke er Falsters anseligste Landsbykirke. Den ligger paa en ca. 24 m høj Bakke og er en lysrødt kalket Murstensbygning, hvis forskellige Dele alle er gotiske. Langhuset er sikkert opført i det 14. Aarhundrede. Det er uden særligt Kor, men tresidet afsluttet mod Øst og har slanke, spidse Vinduer, Stræbepiller og i det indre samtidige Hvælvinger. En af Hvælvingernes Kragsten er formet som et Tyrehoved, maaske en Hentydning til Mecklenburgs Vaaben (Fyrsterne af dette Land havde Falster i Pant fra 1326 -48). Vaabenhuset, der ligger mod Syd, er sentgotisk, og det samme gælder Taarnet med de rigt blendede Trappegavle, hvormed det er smykket. Altertavlen er et rigt Snitværk fra 1637 og skaaret af Jørgen Ringnis. Det bærer den udvalgte Prins Christians Navnetræk og to samtidige Malerier (Nadver og Krucifiks). Fra samme Tid er ogsaa den rigt udskaarne Døbefont, medens Prædikestolen er et lidt ældre Renæssancearbejde med Malerier i Felterne.

Filialkirken bestaar af Skib og Kor ud i eet med tresidet Afslutning mod Øst og Vaabenhus mod Syd. Den er opført i 1889 efter Tegning af Arkitekt H. Glahn. Den er af røde Mursten i Rundbuestil og har fladt Loft.

I Norre-Grimmelstrup har der ligget en Hovedgaard. Den blev i 1351 givet til Sorø Kloster af Hr. Oluf Jensen af Tystofte. Klosteret pantsatte den i 1364 til Hr. Steen Basse og havde endnu 100 Aar efter ikke tilbageløst Gaarden, som Hr. Eskil Gøye i 1478 efter Abbedens Fuldmagt skulde inddele. Først efter en vidtløftig Proces med Hr. Steen Basses Arvinger lykkedes det Klosteret at vinde Godset tilbage, men 1517 solgtes det til Hr. Mogens Gøye.

Orenæs oprettedes i 1869 af Godsejer Johannes Wilhjelms af de tidligere Staten tilhørende Vaalse og Hvededal Skove samt af to sammenlagte Bøndergaarde. Den er beliggende i Norre-Vedby, Norre-Alslev og Vaalse Sogne. Dens Areal bestaar af 578 ha Skov, 72 ha Ager. Hovedbygningen, der ligger ca. 1 km Vest for Orehoved Station, er opført i 1870 efter Tegning af Professor Ove Petersen. Gaardens nuværende Ejer er Godsejer Wilhjelms.

Georg Wilhjelms Godsejer, R. af D., er født den 2. Januar 1864 paa Kadesjø i Sverrig som Son af Godsejer Johannes Wilhjelms og Illustru Petra, født Ussing. Gift med Julie Henriette Neergaard-Dibbern. Student 1882, cand. phil. 1883, Forstkandidat 1888, Skovrider for Orenæs Skove samt Bestyrer af Øllingsøgaard m. fl. Skove 1897. Forpagter af Orenæs Skovdistrikt 1912, Ejer af Orenæs 1918, Medlem af Direktionen for det Classenske Fideikommis fra 1924.

Gaabense er fra gammel Tid Overfartssted fra Sjælland til Falster. I 1523 fik Jens Sjællandsfar Livsbrev paa Færgen mod den sædvanlige Afgift til Nykøbing Slot. I 1568 forlenedes den sammen med Ourupgaard til Peter Beckmann, hvilken Ret dog senere omtvistedes. I 1577 hedder det, at Færgemanden havde Toldfrihed for det Rostockerøl, som han selv udskænkede. I det 16.—17. Aarhundrede gik allerede Postforbindelsen med Tyskland denne Vej.

Sognets Alderdomshjem er opført i 1920 og har Plads til 22 Beboere. Dets Bestyrerinde er Gerda Treppendahl, der er født den 23. Juni 1883 paa Fyn.

Jordemoder Oline Olsen er født i Februar 1869 i Vaalse. Tog Jordemodereksamen fra den kgl. Fødselsstiftelse. Har været Jordemoder i Norre-Vedby siden 1916.

Brugsuddeler N. C. Larsen er født den 12. Februar 1904 i Branderslev og nu knyttet som Uddeler til Orehoved Brugsforening.

Oline Olsen,
Jordemoder.

G. Treppendahl,
Bestyrerinde.

N. C. Larsen,
Brugsuddeler.

E. Jakobsen,
Brugsuddeler.

Brugsuddeler E. Jakobsen er født den 23. Juni 1898 i Kongsted og har været Uddeler i Nørre Vedby i ca. 1½ Aar.

Riserup Apotek er oprettet i 1902 og aabnedes samme Aar den 2. December. Apoteket ejedes fra 1902—08 af M. H. Schröder, fra 1908—14 af J. P. Gümres, fra 1914—19 af

Riserup Apotek.

E. F. A. Breuning, fra 1919—25 af G. V. Bredorff og siden da af nuværende Ejer Apoteker Herluf Berg, der er født den 12. November 1871 i Holstebro som Søn af Stationsforstander Berg og Hustru i Sindal. Ugift. Uddannet i Horsens og har derefter været i Kolding, Hjørring og København.

Nordfalsters Elektricitetsværk er oprettet i Aaret 1911—12. Der var da tegnet 1500 Lamper, og Elektriker Melgaard fra Nykøbing, der blev forespurgt, mente, at disse var Grundlag nok for Oprettelsen af et Værk. Der var nedsat et Udvalg, der skulde virke for Værkets Oprettelse, og dette Udvalg kom til at bestaa af: Proprietær Møller, Ulriksdal, Proprietær R. West, Bogeskovholm, Niels Skov, Gyldenbjærggaard, Fr. Jørgensen, Nørre-Vedby, Maskinpasser Joh. Olsen, Nørre-Vedby, Niels Brasen, Orehoved, og fhv. Bankdirektør Jes Lange, Engsgaarden. Sidstnævnte var Udvalgets Formand.

Elektricitetsværksbestyrer Søren Nielsen er født den 4. Februar 1881 i Holeby og har været Bestyrer ved Nordfalsters Elektricitetsværk i de sidste 3 Aar.

Nordfalsters tekniske Skole er oprettet i Oktober 1909 af Nordfalsters Haandværkerforening, der kort i Forvejen var oprettet paa Initiativ af Smedemester H. Jørgensen, Snedkermester E. Vest og Malermester H. P. Larsen, alle af Nr.-Vedby. Da Foreningen strækker sig over tre forskellige Kommuner, har man, for at tilfredsstille Kravet, maattet indrette sig paa at undervise i to forskellige Lokaler, nemlig i Nr.-Vedby og i Alstrup. Skolen er Aftenskole og underviser saavel i Tegning som i almindelige Skolefag, den støttes af Kommunen, Amtet og Staten samt Haandværkerforeningen.

NØRRE-ALSLEV SOGN omgives af Nørre-Vedby, Nørre-Kirkeby og Gundslev Sogne samt Vordingborg Bugt.

I Sognet findes Byerne Nørre-Alslev med Kirke, Præstebolig, Skole, Mellem-, Kost- og Realskole, Gymnastik- og Forsamlingshus samt Nørre-Alslev Stationsby med Jernbanestation, Postkontor, Gæstgiveri, Elektricitetsværk, Vandværk, flere Bankfilialer, Brugsforening, Andelsmejeriet »Nordfalster«, Savværk og Mølle samt Gaarden Holgershaab.

Nørre-Alslev Sogn har Tingsted i Stubbekøbing og hører under samme Købstads Retskreds, Nykøbing F.s Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Falsters Lægekreds, Saks-købing Skattekreds, Falsters østre Skyldkreds, Amtets 5. Folketingskreds, 7. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds, 181. Lægd.

Nørre-Alslev Kirke bestaar af Kor med tresidet Afslutning, Skib, Taarn, der ligger mod Vest, og Vaabenhuis mod Syd. Den er i gotisk Stil og bygget af Munkesten. Koret og Skibet er fra Tiden omkring ca. 1300. Taarnet og Vaabenhuset er sentmiddelalderlige. Det indre er overhvalvet. Paa Apsishvalvet er der i 1896 restaureret Kalkmalerier. Baade Alt-ertavlen og Prædikestolen er rige Snitværker af Jørgen Ringnis, den sidstnævnte er ifølge Kirkeregnskab fra Aaret 1643 udført for 100 Rdl.

Hans Christian Emborg, Sognepræst i Nørre-Alslev. Født i København 17. Marts 1882, Son af Købmand Johan Christian Andreas Emborg og Hustru Emmeline Louise Margrethe f. Warthoe, Klassiker. Studerede først Dansk, Engelsk og Latin, senere Teologi. Juni 1909 cand. theol. Boede paa Regensen fra Marts 1906 til September 1908, 1910 Hus-lærer, Vennerlund, 1910—12 Realskolebestyrer i Skibby, 1912—15 Kapellan i Nørre-Vedby og Nørre-Alslev, Siden 18. August 1915 Sognepræst i Nørre-Alslev. Har siden 1912 virket som Lærer ved Nørre-Alslev Realskole, i Aarene 1919—26 tillige som Medbestyrer, Medlem af Sogneraadet i 1921—29, Medlem af Værgeraadet, Formand for Sygeplejeforening, Skolekommission og Menighedsraad, Gift 3. Oktober 1913 med Gerda Marie Jørgine f. Rasmussen, Datter af Proprietær A. Rasmussen, Lundbygaard.

Holgershaab var oprindelig Nørre-Alslevs Annekspræstegaard, indtil den i Slutningen af det 18. Aarhundrede blev købt af Hof- og Statsretsprokurator Holger Foss, efter hvem den fik Navn. Fra 1827 ejedes den af Wilhelmine Brink, der i 1831 ægtede Christopher Krabbe, som solgte Gaarden i 1839. I 1880 købtes Holgershaab af Baron Preben Bille-Brahe, i hvis Slægts Eje Gaarden endnu er.

Nørre-Alslev Realskole oprettedes i 1887 paa Foranledning af daværende, nu afdøde Førstelærer Schmidt, som tillige med fire andre Mænd enedes om at bygge en Skolebygning og der begynde en videregaaende Undervisning, i Hovedsagen med almindelig Forberedelseseksamen som Maal.

Der har været forsøgt Realskoler i Guldborg L. og senere i Vaalse, men det viste sig snart, at Nr.-Alslevs centrale Beliggenhed

H. C. Emborg,
Sognepræst.

paa Nordfalster med gode Landeveje til alle Sider gav Realskolen der en større Tilslutning og en længere Levetid. Det var den 4. Maj 1887, at de daværende Aktionærers Generalforsamling vedtog Opførelsen af en Skolebygning og Vedtægter for Skolens Ledelse samt Love for Aktieselskabet. Bestyrelsen: Førstelærer Schmidt, Gæstgiver P. Nielsen, Dampmøller R. P. Petersen, Gaardejer Knud Olsen og Gaardejer Carl Sorensen, blev bemyndiget til at ordne det fornødne. Den 1. September aabnedes Skolen med et Antal af 16 Elever i to toaarige Klasser. Af disse udmeldtes dog 5 i Løbet af det første Skoleaar. Den 17. Januar 1889 vedtager Bestyrelsen at indrette Plads for Kostgængere, og dermed begynder altsaa Skolen som Kostskole. I de følgende Aar gaar det jævnt fremad, der anskaffes stadig Borde, Skabe og lignende, hvilket viser, at Elevantallet og Samlingerne forøges. I 1889 sendes det første Hold Elever (6) op til Eksamen ved Universitetet. I 1891 vælges Proprietær R. Keis, Nebøllegaard, ind i Bestyrelsen efter Gæstgiver P. Niensens Død, og samme Aar opnaas Stats- og Amtstilskud. I disse første Aar afholdes Syskole her paa Skolen, og et Sted tales om Aftenskole, som Lærerne holder. Hele Tiden er Skolen i nøje Forbindelse med Sogneskolen, saa at Førstelærer Schmidt altsaa er Bestyrer og Andenlæreren Lærer ved Realskolen, medens Realskolens Lærerinde har Syskole for Sogneskolens Piger. Som Følge af denne Ordning falder Skoletiden om Eftermiddagen. I 1893 vedtages det at udvide Skolebygningen og opføre et Gymnastikhus, og samme Aar opnaas Eksamensret til Præliminæreksamen, som afholdes første Gang paa Skolen i Juni—Juli 1893.

I 1900 havde Skolen 4 Klasser og var altsaa en normal Realskole med 34 Elever, da den mistede sin mangeaarige Leder og egentlige Grundlægger, ved at Førstelærer Schmidt i Efteraaret 1900 modtog Ansættelse som Overlærer i Stubbekøbing, medens Ledelsen af Undervisningen i Resten af Skoleaaret overgik til cand. theol. J. Jensen. Det gamle Aktieselskab var paa den Tid kort fast. Ansættelsen af en særlig Bestyrer for Realskolen krævede Plads til en Lejlighed for en Familie. Ved et ihærdigt Arbejde fra Formandens, Postmester W. Olafsens (nu Holte) Side, dannedes et nyt Aktieselskab med ny Kapital, og Skolen udvidedes, ved at en Etage blev sat ovenpaa den gamle Bygning.

Til Bestyrer fra 1. August 1901 antoges cand. mag. Ørsted, og da han afgik ved Døden i Januar 1912, Magister scient. P. Steenbjerg. Magister Steenbjerg fik af Ministeriet Ret til at afholde almindelig Forberedelseseksamen i 2 Aar. Fra 1. August 1903 antoges til Bestyrer cand. mag. Arnold Nielsen, som omdannede Skolen til en Mellem- og Realskole og desuden indførte Træsløjd som Undervisningsfag.

I 1923 købte sidstnævnte Skolen af Aktieselskabet og drev den til sin Død i Marts 1929, hvorefter Skolen købtes af den nuværende Ejer, Skolebestyrer Herman Nielsen.

Det er nu en moderne Skole, hvor der foruden i de almindelige lovbefalede Fag undervises i Sløjd, Husgerning og Bogføring. Til Skolen er knyttet en Forberedelsesskole, hvori Eleverne undervises til 11 Aars Alderen. Antallet af Lærere og Lærerinder er for Tiden 8.

Herman Nielsen, Realskolebestyrer, er født den 18. December 1898 i Nørre-Alslev. Dimitteret fra Vordingborg Seminarium i 1919. Har været knyttet til Nørre-Alslev Realskole siden 1919.

Nørre-Alslev Kommuneskole er en af Landets ældste, idet den er opstaaet som en af Frederik den Fjerdes bekendte Rytterskoler. Den kønne, gamle Skolebygning, der nu er i privat Eje, afløstes i 1902 af den nuværende Skolebygning, der atter udvidedes i 1928 med en moderne Skolebygning, opført af Arkitekt Kildegaard, Nykøbing F.

Herman Nielsen,
Skolebestyrer.

Fra en toklasset Landsbyskole har Nr.-Alslev Kommuneskole vokset sig større i Løbet af 200 Aar. En af dens første Lærere var Bærer af det bombastiske Navn: Studiosus Rasmus Bartelius Wichmann Svitzer (1733—41), der var gift med en Sønedatter af den historisk bekendte Jakob Nielsen Dannefer.

Allerede i 1856 ansattes en Andenlærer, nemlig A. Ch. Hansen, der senere blev Folketingsmand. Blandt Skolens senere Elever bør nævnes Chr. J. Schmidt, der oprettede Nr.-Alslev Realskole.

Den stærke Bebyggelse omkring Nr.-Alslev Station havde et stedse stigende Børnetal til Følge; i 1905 udvidedes Skolen til 5 Klasser, i 1915 til 6 og i 1928 til 7 Klasser, og i denne Tid ansattes yderligere 2 Lærerinder, saa at Skolen nu har 4 Lærerkrafter.

Baade Undervisningstiden og Fagenes Antal er udvidet ud over det lovbefalede.

Forstælærer O. Hessilt, født 25. November 1887 i Ugledige, Eksamen fra Jonstrup 1908, forskellige Kursus. Lærer i Røholte 1909—13, i Gierslev 1913—21 og fra 1921 i Nr.-Alslev. Formand for Nr.-Alslev Værgeraad siden 1923 og for Nordfalsters Lærerforening siden 1922.

Garde Hansen, Postmester, er født den 4. August 1872 i Stubbekøbing og indtraadte i Postvæsenets Tjeneste den 20. Marts 1892. 1. Januar 1903 Postekspedient i Maribo. 1913 Postmester i Espergærde, 1920 Postkontrollør af 2. Grad i Haderslev. 1. April 1923 Postkontrollør af 1. Grad i Randers, fra 22. Maj til 1. Juli konst. Postmester i Randers, siden 1. Juni 1928 Postmester i Nørre Alslev.

H. Hansen, Stationsforstander, er født den 3. April 1881 og ansat ved De danske Statsbaner som Elev paa Københavns Hovedbanegaard den 1. April 1898, udnævnt til Assistent den 1. April 1900, har som Assistent været stationeret paa Stationerne: Nykøbing F., Vejle, Lunderskov, Varde, Nørre-Alslev, Kalundborg, Roskilde, Gedser og Jyderup. Trafikkontrolør i Gedser 1. Maj 1925, Stationsforstander i Nørre-Alslev siden 1. Februar 1929.

Aksel Hansen, Skorstensfejermester, er født den 12. December 1890 i Nakskov. Siden 1927 Skorstensfejermester i Nørre-Alslev.

Laura Stub-Florentsen, Frue, Massøse, er født den 19. Juli 1893 i Nørre-Alslev. Har været Massøse i Byen siden 1921.

O. Hessilt,
Forstælærer.

Garde Hansen,
Postmester.

H. Hansen,
Stationsforstander.

A. Hansen,
Skorstensfejermester.

L. Stub-Florentsen,
Massøse.

VAALSE SOGN omgives af Vaalse Vig, Guldborg Sund, Kippinge og Nørre-Vedby Sogne. — I Sognet findes Byerne Vaalse med Kirke, Præstegaard, 2 Skoler, Mølle, Andelsmejeri og Brugsforening, Egense, Mygget og nogle Samlinger af Huse samt Hovedgaarden Valnæsgaarden.

Vaalse Sogn har Tingsted i Nykøbing F. og hører under denne Bys Rets- og Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Falster Lægekreds, Saks København Skattekreds, Falster nordre Skyldkreds, Amtets 5. Folketingskreds, 8. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds 190. Lægd.

Vaalse Kirke bestaar af Kor, Skib, Taarn, der vender mod Vest, og Vaabenhus mod Syd. Det er alt bygget af Mursten og rødkalket. Skibet er bygget i den romanske Tid og har rundbuede Portaler til begge Sider. De nuværende Hvælvinger er af Sten, medens der tidligere var en Tøndehvælving af Træ. Koret er yngre, men opført i gotisk Tid og med en tilmuret, spidsbuet Præstedør paa Sydsiden. Taarnet, der er tilbygget i den sentgotiske Tid, er rektangulært og har pyramideformet Tag. Alterskabet er fra Slutningen af det 15. Aarhundrede. I Midterskabet ses Korsfæstelsen og flere smaa Helgenfigurer, i Fløjene Apostlene og paa Fløjenes Ydersider Malerier af Jomfru Maria og Skt. Johannes Apostel. Prædikestolen, der er fra 1631, er skaaret af Jørgen Ringnis.

Valnæsgaard er oprettet i 1766. Den skødedes af Kongen i 1767 til Købmand, Hofagent Hans Bergeshagen Hincheldey for 46,083 Rd. Hincheldey solgte Gaarden til sin Søn for 48.000 Rd. I 1798 tilskødedes den atter Kongen for 56,000 Rd. I Aaret 1808 blev der givet Frants Thestrup Auktionsskøde paa Gaarden efter Hincheldeys Begæring. 1835 solgtes den ved Auktion til Kammerraad Heinrich Hansen, efter hvis Dod Enken overtog den. Hun solgte den i 1874 til sin Søn for 400,000 Kr. 1899 overtoges den af Købmand Aksel Andersen, der gav 345.000 Kr. for den. I 1903 købte Grev C. A. V. Knuth til Lilliendal den og solgte den i 1918 for 800,000 Kr. til Skibsreder Steen Giebelhausen, som samme Aar videresolgte den til Bankbestyrer J. Diderichsen for 900.000 Kr. Gaardens nuværende Ejer er Godsejer Einer Lauesen, der er født den 4. Juli 1891 i Seem ved Ribe som Søn af Provst J. E. L. Lauesen og Hustru. Gift med Eva Johanne Secher. Gartner A. Jensen paa Valnæs er født den 24. December 1875 i Væth ved Randers og har siden 1918 været knyttet til Valnæsgaarden.

I Egense havde Valdemar Sejr en Gaard, Egenseborg, der i 1231 benævntes Eknæsburgh. 1363 skødede Valdemar Atterdag til Hr. Benedikt v. Ahlefeldt »Nesburgh« og »Egens« i Falster, 3 Gaarde i Valnæs samt Vesterskov med Tilliggende. 1376 pantsatte Kong Albrecht »Walnisse Birk« og »Ekenisse« til Hr. Mathias Ketelhot. — Tæt SØ. for Vaalse By skyder der sig ud i den udtørrede Vig en Landtunge, hvis yderste Del »Borrebakken« eller »Borrenakken« tidligere har været afskaaret ved en Grav, hvorved der dannedes en nærmest halveirkelformet Borgplads, der hævede sig 3 m over Engen. Paa den nu overpløjede Borgplads er opryddet Fundamenter af en middelalderlig Bygning af Mursten ca. 15 m. lang og 8 m. bred. Fundamenterne har været dannede af Kampsten, lagt uden Kalk. Der er fundet Metalfragmenter, Glasstykker m. m. samt Mønter fra 12. – 13. Aarhundrede. Paa den nærmeste Pynt Nord for denne Borgtomt har man sporet svage Rester af Jordværker, ligesom der er fundet Jordrester, vistnok fra et andet Borganlæg. I det mindste een af disse Borgrester maa hidrøre fra den ovennævnte Egenseborg.

KIPPINGE-BRARUP SOGN. Kippinge Sogn omgives af Brarup, Nørre-Kirkeby, Nørre-Vedby og Vaalse Sogne samt Guldborg Sund. Brarup Sogn omgives af Kippinge, Nørre-Kirkeby, Eskildstrup, Ønslev og Stadager Sogne, samt Guldborg Sund.

I Kippinge Sogn findes Kippinge Kirke, der er enlig beliggende, og Byerne Vester-

Kippinge med Præstegaard, Skole, Brugsforening og Mølle, Øster-Kippinge med Andelsmejeri, Forsamlingshus og Mølle, samt Grøftestykker Huse.

I Brarup Sogn findes Byerne Brarup med Kirke og Alderdomshjem, Lundby med Skole, Mejeri og Mølle, Guldborg med Færgegaard, Lods og Gæstgiveri, samt Stubbe-Huse. I Sognet ligger Gaarden »Vilhelmsdal«.

Kippinge-Brarup Sogn har Tingsted i Nykøbing Falster og hører under samme Bys Rets- og Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Falsters Lægekreds, Sakskebøings Skatte-kreds, Falsters nordre Skydkreds, Amtets 5. Folketingskreds, 8. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds. Kippinge har Lægd 191, Brarup Lægd 192.

Kirken (viet Skt. Maria, efter andre Angivelser Skt. Nicolaus el. Skt. Søren), en anelig og malerisk Bygning, bestaar af Langhus med tresidet Afslutning, Taarn mod Vest med et til dets Vestmur stødende Kapel, samt Tilbygning (Vaabenhus) mod Syd, alt i gotisk Stil af Munkesten, der staar under Kalkning. Taget er lagt med Munketegl.

Langhuset stammer fra 14. Aarh., Udbygningerne fra den sidste katolske Tid. Vestkapellet med dets rige Blendingsgavl er sikkert omtrent samtidigt med Kirkegaardsmuren, paa hvilken der over en nu filmuret Dørportal læses 1524. Taarnet, hvis Murværk er forhøjet 1701, krones af et slankt spaantækt Laternespir, fornyet 1911 nøjagtigt i dets gamle Form. I det indre har Skibet en Tøndehvælving af Træ, hvis Malerier (Lidelseshistorien) overmaledes 1858. Koret har derimod oprindelige Murhvælvinger med Kalkmalerier fra 14. Aarhundrede, restaureret 1909 (Christus, Adam og Eva, Skt. Mikael, Bebudelsen og enkelte Apostle). Det rige og smukke Inventar udmærker sig ved sine gamle, omend i Tidens Løb noget ændrede Farver. Paa Alterbordspanelet er der malede Renæssanceornamenter. Altertavlen (skaaret 1633, oprindelig malet 1636 og Prædikestolen (skaaret 1631) er rige Snitværksarbejder af Jørgen Ringnis ligesom Døbefonten. Noget yngre, men ogsaa i bruskbarek Stil er det Gitterværk med snoede Søjler, som skiller Kor og Skib, og som er stafferet 1680 med mange Malerier af Maler Hans Lauridsen i Næstved, samt den rigt udskaarne og malede Skriftestol. Stoleværket er delvis fra første Halvdel af 17. Aarhundrede ligesom et Vestpulpitur med Apostelmalerier. To gotiske Krucifiks, hvoraf det ene er fra 14. Aarhundrede, Alterstager fra 16. Aarhundrede med Bomærkeskjolde (Peter von der Hug, Peter Snider). Tre Lysekroner, den

Kippinge Kirke.

ene med Aarstallet 1690. I Nationalmuseet findes en katolsk Alterkalk og et sentgotisk Skab. Den mindre Klokke, uden Indskrift, er fra Middelalderen.

Kirken er en af Danmarks berømteste Valfartskirker, idet den i den katolske Tid udmærkede sig ved »det hellige Sakrament«, nemlig nogle flydende Draaber af Christi Blod, ligesom Wilsnach og Sternberg i Brandenburg og senere Helligtrekongers Kapel i Roskilde. Stedet besøgte overordentlig meget ikke alene af danske, men ogsaa af fremmede, om hvilken man har et Vidnesbyrd i de mange udenlandske Monter, som skænkedes til Kirken, og til den dermed i nøje Forening staaende Helligkilde. Særlig i Tiden hen imod Reformationen indkom der rige Gaver i Kirkeblokken og paa Alteret, og Skatten blev ofte angrebet af Kongerne under Form af Laan. 1516 underrettede Chr. II Lensmanden paa Nykøbing Slot om, at en Guldsmed, der havde forfærdiget en Monstrans til Skt. Andrea Kapel paa Vordingborg Slot, skulde betales af Kippinge Kirkes Midler, mod at denne beholdt Monstransen i Pant, indtil den kunde blive indløst; 1518 udstedte han en Tilstaaelse for, at han til eget og Rigets Behov havde modtaget de Penge (i dansk Mont omtrent 1500 Mark). »som det hellige Sakrament i Kippinge tilhørendes ere . med Løfte om at tilbagebetale dem, og s. A. udstedte Kongens Sekretær, Hans Wenk, fra Engelborg en Tilstaaelse for paa Kongens Vegne at have modtaget en ny Sum; 1523 gjorde Kongen atter et betydeligt »Laan . Ogsaa andre brugte Kippinge som Laanekasse: saaledes fik 1530 Fru Barbare Eriksdatter (Blaa) til Berridsgaard 200 Mark, med Forpligtelse

til aarlig at afbetale 20 Mark. Troen paa Helligdommen holdt sig en rum Tid efter Reformationen, hvorved Peder Palladius 1554 siger at »Afgudsdyrkelsen i Kippinge nu var afskaffet . Og da denne Tro tabte sig, blev en gammel Altertavle med Marias Kroning Genstand for de valfartendes Opmærksomhed, indtil Pilgrimsfarterne helt koncentrerede sig om den lige Vest for Kirken beliggende Kilde, der blev en af de mest besøgte hellige Kilder i Danmark. Endog fornemme Folk gjorde Kilderejsen hertil, hvorved Kirken og de fattige blev rigelig betænkte. 1629 besøgte saaledes Kirken af Kirstine Munk, og Christian IV beskyldte hende for, at hun der var faldet paa sine Knæ og havde gjort Reverens for Alteret, lagt nogle Stykker Guld i Alterbogen og i Blokken osv., for at Gud skulde opfylde hendes Bøn om, at Kongen snart maatte dø 1692 besøgte Kirken af Christian V med Dronningen. Kronprinsen

Kippinge Kirke, indvendig.

J. T. Sadolin,
Sognepræst.

C. Christensen,
Klokker.

K. K. A. Jensen,
Lærer.

og Folge. Arent Berntsen omtaler den 1656 og fortæller, at den besøgte meget af Kroblinge, som henlagde deres Krykker i Vaabehuset, efter at de var blevet helbredte.

Kildens Ry holdt sig langt op i det 18. Aarh.; 1743 angives der at indkomme 500 Rd. aarlig i Kirken; ifl. et kgl. Reskr. af 29. Juli 1768 ses endnu Besøget at have været ret betydeligt; men efter den Tid aftog det, og dermed Indtægterne, mere og mere, og Kildens stadige Vedligeholdelse er vistnok ophørt før 1790; 1822 indberetter Provst O. Grundtvig i Torkildstrup, at Kilden det Aar er blevet oprenset, efter at den havde ligget øde i den sidste Snes Aar. Da Chr. VIII besøgte Kirken 1842, lovede han, at Kilden skulde blive istandsat, men det skete ikke. Bag ved Alteret har man vist et Hul, hvor Kilden skulde have været, men i Virkeligheden er den som nævnt Vest for Kirken.

Brarup Kirke bestaar af Kor med Apsis, Skib, Taarn, der vender mod Vest, og Vaabehus mod Syd. Det er alt opført af Munkesten. Koret og Skibet er opført i sentromansk Stil, og Buerne i de oprindelige Portaler og Vinduer er mer eller mindre spidse, mens Tandsnitgesimserne og en Del andre Enkeltheder virker romanske. Det lavstammede Taarn samt Vaabehuset er opført i sentgotisk Stil. Skibet har fladt Bjælkeloft. Paa Skibets Vægge har der været afdækket Kalkmalerier fra omkring Aar 1500. Altertavlen bestaar af et katolsk Fløjskab, hvori der er indsat udskaarne Figurer, forestillende Korsfæstelsen. Prædikestolen er prydet med Snitværk af Jørgen Ringnis. Den store Klokke er støbt af kgl. Hof-Bossestøber Niels Madtzen 1554.

Jørgen Theophilus Sadolin, Sognepræst, er født den 23. Juli 1871, cand. theol. 1896, Kapellan i Rerslev-Ruds Vedby 1897, Sognepræst i Tjele og Vinge 1899, Sekretær for kirkelig Forening for Indre Mission i København 1907, Sognepræst i Kippinge-Brarup siden 1912.

C. Christensen, Klokker, er født den 29. Juni 1859 i Rosted. Har været ansat ved Kippinge Kirke i 43 Aar.

Karl Kristian Andreas Jensen, Førstelærer i Kippinge, er født 19. April 1889 i Oure, Aastrup Sogn paa Nordostfalster. Tog Præliminæreksamen 1906 fra Nykøbing F. Realskole, Lærereksamen 1910 fra Jonstrup Seminarium, Vikar i Roholte pr. Faxe fra August 1910 til April 1911, i Ønslev pr. Eskildstrup fra 1. til 31. Maj 1911, Andenlærer og Organist i Systofte pr. Nykøbing F. fra 1. Juni 1911 til 1. November 1915. Fra sidstnævnte Dato Førstelærer, Kirkesanger og Organist i Kippinge.

I Kippinge-Brarup Sogn findes mange Foreninger: Skytteforening, Gymnastikforening, Sangforening, Ungdomsforening, Bogsamling (oprettet 1909), for Tiden (Maj 1931) ca. 1200 Bind, der fordeles mellem Kommunens 3 Skoler og af og til byttes.

Endvidere findes i Kippinge Skole en Bogsamling paa 330 Bind, skænket (med Skab o. s. v.) af Dansk-Amerikaneren Rasmus Hansen, Grayling Michigan, født i V. Kippinge. Denne sidstnævnte Bogsamling er kun beregnet for Kippinge Sogns Indbyggere. Ifølge Indskriften paa Skabet er Bogsamlingen eller rettere Pengene dertil (1200 Kr.) skænket den 26. September 1911.

De Gamles Hjem i Brarup er bygget i 1911 og har Plads til 16 Beboere. I Øjeblikket er der kun 10. Hjemmet er helt igennem moderne indrettet. Dets Bestyrerinde er Helene Cecilie Hansen.

Rudolf Birch, Dyrslæge, født den 20. September 1872, i Øster Kippinge. Son af Dyrslæge R. L. Birch og Hustru. Gift med Datter af Fuldmægtig Bardram fra Maribo. Veterinæreksamen 1900. Overtog Praksis efter sin Fader i 1900.

Guldborg Færgedaard.

Fru Ingeborg K. F. Jensen: Distriktsjordemoder, født den 21. Juli 1886 i København. Gift med Malermester A. Jensen. Sygeplejeuddannet i København paa Kommunehospitalets Filial fra 1907 –10. Fra 1910 –12 paa Herrens og Flaadens Epidemiafdeling i København. Derefter indtil 1931 privat Sygeplejerske. Jordemoderuddannet i København. Eksamen 1917. Siden 1917 Distriktsjordemoder i Vester Kippinge, som omfatter Vaalse, Kippinge, Alstrup, Guldborg og Sundby.

Frederik Ejler Alfred Hansen: Lods, født den 31. Marts 1897 paa Femø. Son af

Rudolf Birch,
Dyrslæge.

Ingeborg Jensen,
Jordemoder.

F. E. A. Hansen,
Lods.

Helene C. Hansen,
Bestyrerinde.

Lods Frederik Nagel Hansen og Hustru. Gift med Ellen Lockenwitz. Lods Hansen har sejlet indtil November 1923, dels som Matros og dels som Styrmand, og har fra 1923 1928 været ansat som Lods paa Femø, og siden 1928 Lods i Guldborg.

Helene Cecilie Hansen, Bestyrerinde og Økonoma, født den 8. April 1897 i Sundby. Datter af Parcellist Hans Jørgen Hansen og Hustru. Ugift. Siden 1925 Bestyrerinde og Økonoma for Hjemmet i Kippinge-Brarup Sogn.

Guldborg Færgegaard hørte tidligere under Stamhuset »Vennerslund«, men solgtes i 1902 sammen med Færgerettighederne til Maribo Amtsraad og er nu udstykket. fra Færgestedet er der Overfart til Guldborg paa Lolland.

STADAGER -NØRRE-KIRKEBY SOGN. Stadager Sogn omgives af Brarup, Ønslev samt Guldborg Sogn.

Norre-Kirkeby Sogn omgives af: Brarup, Kippinge, Nørre-Vedby, Nørre-Alslev, Gundslev, Torkildstrup og Eskildstrup Sogne.

I Stadager Sogn ligger den enlige Stadager Kirke og Byen Sundby med Præstegaard, Skole og Brugsforening samt Smalby Huse.

I Norre-Kirkeby Sogn findes Nørre-Kirkeby med Kirke og Skole, Ravnstrup, Banne-rup, Lommelev og Nebøllegaarden. Stadager—Nørre-Kirkeby Sogn har Tingsted i Nykø-bing Falster og hører under samme Købstads Rets- og Politikreds, Maribo Amtstue-distrikt, Falsters Lægekreds, Saks København Skattekreds, Falsters nordre Skyldkreds, Amtets 5. Folketingskreds, 8. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds, Stadager har Lægd Nr. 193. Norre-Kirkeby har Lægd Nr. 194.

Stadager Kirke bestaar af Kor, Skib og Taarn, der vender mod Vest, og Vaabenhús, der vender mod Syd. Kirken er opført af lutter Munkesten og kalket. Koret og Skibet er i romansk Stil. Saavel Taarnet som Vaabenhúset er sentgotiske Tilbygninger. det indre af Kirken er gotisk overhvalvet. Over Hvælvingerne findes der Rester af Kalk-malerier, der menes at stamme fra Aar 1300. Kirkens Vægge har dog oprindelig været ukalkede. Altertavlen er en meget smukt fremstillet Kopi af Rubens »Korsnedtagelsen« i Ramme stammende fra Begyndelsen af det 19. Aarhundrede. Prædikestolen er meget rigt prydet med Snitværk af Jørgen Ringnis.

Norre-Kirkeby Kirke er bestaaende af Kor med lille Apsis, Skib samt et mere moderne Vaabenhús, der vender mod Syd. Med Undtagelse af dette Vaabenhús er Kirken opført i romansk Stil af Kridtsten, Skibet har fladt Loft, Koret Tøndehvælvning. Altertavlen er et nyt Maleri Christus i Gethsemane, Prædikestolen er et Snitværk af Jørgen Ringnis.

Alfred Sunde, født den 17. September 1883 i København. Søn af Joh. Sunde og Hustru. Gift med Karen Marie, født Pedersen. Kandidat 1912, ordi-neret Medhjælper ved Luther Kirken i København 1912—14, 1914—16 ordineret Medhjælper ved Aldersrø Kirken, Sognepræst for Gis-lum-Vognsild fra 1916—27. Siden 1927 Sognepræst for Stadager og Norre Kirkeby.

I Aaret 1351 ejedes Stadager af Hr. Folmer Folmersen, og i Aarene 1415—18 af Hr. Jep Lunge. I Aaret 1588 blev Stadager ind-draget i Dronningens Livgeding. I Begyndelsen af det 18. Aarh. nedbrændte Stadager og blev i 1709 inddraget i Rytterdistriktet og udstykket i 6 Bøndergaarde. Ved Domænesalget i 1766 blev Hoved-gaardstaksten til det Gods, der fik Navnet »Vennerslund«, udlagt i Klodskov By, Ønslev Sogn. Vennerslund Have omfatter ca. 20 Tdr.

A. Sunde,
Sognepræst.

Frederik Olsen,
Gartner.

Land, bestaaende af Køkkenhave, Frugthave og Park. Drivhuse med meget sjældne Planter. I Parken finder man gamle, meget omskrevne Træer samt en anselig Poppelallé. Den nuværende Besidder: Vincens Grandjean, født den 18. September 1898 paa Vennerslund, Søn af Stamhusbesidder J. L. Grandjean og Hustru Ingeborg født Hansen. Student 1919, cand phil. 1920, Sekondløjtnant ved Gardehusar-Regimentet 1924 og Besidder af Vennerslund siden 1926.

Martha Hansen,
Lærerinde.

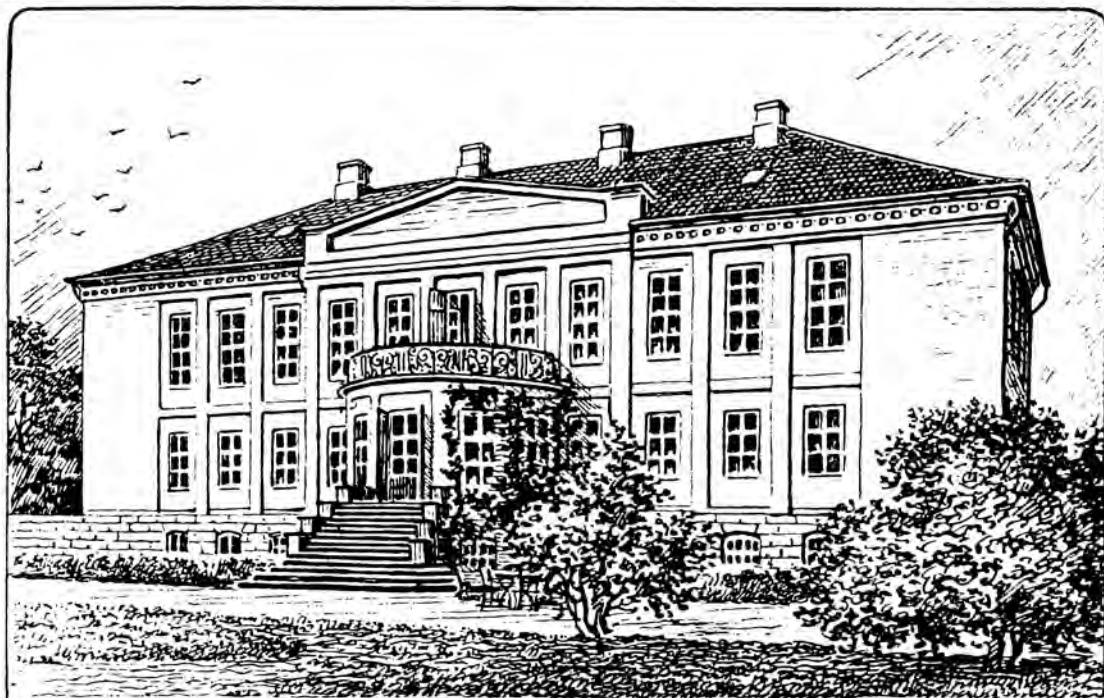
Gartner Frederik Olsen er født den 28.

Juli 1900 i Vallekilde som Søn af Gaardejer Jens Peder Olsen og Hustru, Gill med Else Pedersen. Har været paa Dragsholm, Egeskov m. fl. Steder. Overgartner paa Vennerslund siden 1928.

Sundby Skole er en af Kong Frederik den 4des Rytterskoler. Den nuværende Skolebygning er opført i 1882 paa den forrige Bygnings Plads. Skolen er 4-klasset med Lærer og Lærerinde.

Forstelærer Anders Jørgensen-Guldhøj er født den 3. Marts 1881 og dimitteret fra Skaarup Seminarium i 1903.

Lærerinde Martha Hansen er født den 24. August 1886 i Tranekær paa Langeland og har været Lærerinde ved Sundby Skole siden 1916.

Vennerslund.

ØNSLEV--ESKILDSTRUP SOGN. Ønslev Sogn omgives af Stadager og Brarup Sogne, Annekset Eskildstrup, Tingsted Sogn, Nykøbing Købstad samt Guldborgsund.

Eskildstrup Sogn omgives af Ønslev, Tingsted, Falkerslev, Torkildstrup, Nørre-Kirkeby og Brarup Sogne.

I Ønslev Sogn findes den enligt beliggende Kirke og Byerne: Ønslev med Præstegaard, Skole og Mølle, samt Andelsmejeri og Brugsforening, Byskov, Klodskov med Skole og Brugsforening, en Del Samlinger af Huse, samt Hovedgaardene Ny Kirstineberg og Pandebjærg.

I Eskildstrup Sogn findes Byerne Eskildstrup med Kirke, Skole, Teknisk Skole, Forsamlingshus, Fællesmejeri, Hotel, Brugsforening samt Jernbanestation og Postekspedition. Stodstrup med Alderdomshjem, Ovstrup med Skovfogedbolig, Sørup med Skole og Brugsforening samt Nyby.

Ønslev—Eskildstrup Sogn har Tingsted i Nykøbing F. og hører under samme Bys Rets- og Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Falster Lægekreds, Saksøbing Skattekreds, Falster nordre Skyldkreds, Amtets 5. Folketingskreds, 8. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds. (Ønslev har Lægd 196, Eskildstrup Lægd 195).

Ønslev Kirke bestaar af Kor, Skib, Vaabenhus, vendende mod Syd, samt Taarn mod Vest. Alt er opført af Munkesten og hvidkalket. Saavel Kor som Skib er opført i tidlig-gotisk Tid omkring Aar 1300. Vaabenhuset og Taarnet er sentgotiske Tilbygninger. Skibet har fladt Bræddeloft, Koret er overhvælvet. Altertavlen er i Renæssancestil fra omkring Aar 1600 med et moderne Billede af Kristus.

Eskildstrup Kirke er bestaaende af Kor, tresidet Apsis, Skib, Taarn mod Vest og Vaabenhus mod Syd. Alt er opført i Munkesten. De ældste Dele som Kor og Skib er fra senromansk Tid, med Tandsnitgesims. Skibet har et fladt Bjælkeloft, Koret en gotisk indbygget Hvælving. Paa Korets nordlige Væg fandtes omkring 1890 Kalkmalerier, stammende fra det 13. Aarhundrede. Prædikestolen er et rigt Snitværk, udført af Jørgen Ringnis.

Harald Vilhelm Kristensen: Sognepræst, født den 5. Marts 1876 i København. Søn af Skoleinspektør Frederik Kristensen og Illustr. Gift med Thora Andersen 1903. Eksamen ved Københavns Universitet 1900. Fra 1900—02 Missionær i Grønland. Seminarielærer i Silkeborg 1902—05. Residerende Kapellan ved Ribe Domkirke og Sognepræst for Seem fra 1905—12. Sognepræst for Verringe fra 1912—20. Siden 1920 Sognepræst i Ønslev.

Gaarden »Pandebjærg« er oprettet 1847 af Hr. cand. phil. P. Estrup til Kirstineberg af en Del Overdrevsjorder samt en Skovridergaards Jorder, og solgtes i 1854 fra Kirstineberg Gods til H. Wilhelm. Senere købtes den af Gehejmekonferensraad Tesdorpf, som døde i Aaret 1889, og hvis Son, Hofjægermester Ad. Tesdorpf's Enke nu ejer Gaarden. — Hovedbygningen i Villastil af røde Mursten med Tegltag, har Taarn med højt Spir og er opført efter Tegning af Arkitekt H. Glahn.

Ny Kirstineberg blev i Aaret 1863 udskilt af det samlede Kirstinebergs Gods ved Justitsraad Hillerups Død og givet til dennes Søn, Marineløjtnant, senere Jægermester S. C. Hillerup, der døde 1908, hvorefter den solgtes til Hofjægermester Ad. Tesdorpf for 700.000 Kr. Hovedbygningen er opført 1876 efter Tegning af Arkitekt A. H. Klein, i gotisk Stil af røde Mursten med høje Gavle.

I Sørup laa forud en Hovedgaard, der i Aaret 1320 havde tilhørt Drosten Hr. Morten Dues Frue Ingerd, men var blevet afhændet af Hr. Morten Due, der forøvrigt

H. V. Kristensen,
Sognepræst.

ogsaa ejede en Gaard i Skaane. Efter Reformationen blev Gaarden et Kronlen, som bl. a. Peder Oxø havde i Forlening. Ved 1568 blev Lenet forenet med Nykøbing og var gerne bortfæstet til Skovopsynsmænd.

Ønslev Skole er bygget i 1924 og er en 4-klasset Skole med Første- og Andenlærer. Skolen ligger i Ønslev By. Førstelærer er Christian Valdemar Neergaard, der er født den 13. April 1877 og dimitteret fra Ribe Seminarium i 1902. Førstelærer i Ønslev siden 1919.

Ønslev—Eskildstrup Alderdomshjem er bygget i 1908 og har Plads til 16 Beboere. Dets Bestyrerinde er Johanne Larsen.

Agnes Simonsen,
Jordemoder.

Jordemoder Agnes Simonsen er født den 30. April 1899 i Voer Sogn som Datter af afd. Husejer Chr. Simonsen og Hustru. Uddannet paa Rigshospitalet fra 1925—26, siden 1926 Jordemoder i Eskildstrup—Ønslet. Røde Kors Depot siden 1928.

Stationsforstander Hans Th. Helsø er født den 27. Februar 1877 i København som Søn af Rangermester Hansen og Hustru. Var fra 1894—97 Elev, fra 1897—1919 Assistent, fra 1919—24 Overassistent i Aarhus, fra 1924—29 Stationsforstander i Fiskebæk, siden 1929 i Eskildstrup.

Assistent Victor Rasmussen er født den 30. Maj 1900 i Grænge som Søn af Tømrermester Rasmussen, gift med Bodil Jensen. Ansat ved Banen 1919, Assistent ved Eskildstrup Station siden 1927.

Assistent Ove Ejnar Rude er født den 16. August 1904 i København som Søn af Forretningsfører R. Rude og Hustru, gift med Kåthe Pedersen. Ansat ved Banen 1. Maj 1920. Assistent ved Eskildstrup Station siden 1927.

TINGSTED SOGN omgives af Ønslev, Eskildstrup, Falkerslev, Nørre-Ørslev og Systofte Sogne samt Nykøbing Købstads Jorder.

I Tingsted Sogn findes Byerne: Tingsted med Kirke, Skole, Forsamlingshus, Andelsmejeri, Alderdomshjem, Brugsforening, Jernbaneholdeplads og Postekspedition, Toderup med Præstegaard, Øverup med Skole og Kraghave med Skole og Asyl samt Brugsforening, Stubberup med Brugsforening, og Bruntofte med Skole samt nogle Samlinger af Gaarde, endvidere Hovedgaarden Gl.-Kirstineberg og Statens Skovridergaard Egehus.

Tingsted har Tingsted i Nykøbing F. og hører under samme Bys Rets- og Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Falsters Lægekreds, Saksøbing Skattekreds, Falsters nordre Skyldkreds, Amtets 4. Folketingskreds, 8. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds Lægd 197.

Tingsted Kirke bestaar af Kor med halvrund Apsis, Skib samt Taarn med pyramideformet Tag og Vaabenhus. Kor og Skib er opført i den romanske Tid af blandet Materiale, Kridtsten og raa Granit. Vaabenhus og Taarn er gotiske ligesom de indbyggede Hvælvinger, paa hvilke der er interessante Kalkmalerier fra Slutningen af det 15. Aarhundrede. Disse er restaurerede i 1889. Altertavlen er fra 1616 og bærer Dronning Sofies Vaaben. Prædikestolen er rigt udskaaret af Jørgen Ringnis.

Sognepræst J. Schultz er Student 1895 fra Birkerød Latin- og Kostskole, cand. theol. 1902, Lærer ved Glostrup Realskole fra 1904—06, ord. Medhjælper ved Set. Mariæ Kirke og Kronborg Slotskirke i Helsingør fra 1906—08, Kaldskapellan i Gladsaxe-Herløv fra 1908—12, Sognepræst i Aastrup og Starup fra 1912—17, do. i Tolstrup m. m. fra 1917—22, siden 1922 Sognepræst i Tingsted.

Kirstineberg Gods havde fælles Ejer med Vennerslund indtil 1806, da det ved Arv tilfaldt Hofjægermester Hr. Chr. Colbjørnsen, som 1845 solgte det til cand. phil. P. Estrup, efter hvis Død det tilfaldt Broderen J. B. S. Estrup til Kongsdal og Skaffogaard, den

H. Heiberg-Jürgensen,
kgl. Skovrider.

Marie Jensen,
Bestyrerinde.

Margrethe Mortensen,
Jordemoder.

senere Konseilspræsident. Han solgte det i 1851 til Justitsraad T. Ø. Hillerup, ved hvis Død 1863 det deltes, og Gl.-Kirstineberg arvedes af Sonnen cand. phil. Viktor Hillerup, hvis Enke solgte det til Sonnen, Forstkandidat Axel Hillerup.

Tingsted har, som Navnet siger, været Tingplads. Her sluttede Chr. II og hans Son Erik 26. August 1325 et Forlig med Marsken Ludv. Albertsen Eberstein, og 1329 sluttedes her Fred mel. Chr. II og Grev Johan. I Kong Hans' personlige Nærværelse holdtes 25. Maj 1512 Ting paa Tingsted Kirkegaard, hvor der dømtes i Retstrætte mellem Bispem og Lensmanden. 1695 bestemmes det, at Tingene i N.- og S.-Herred skal slaas sammen og holdes i Tingsted: de to Tinghuse skal nedbrydes og et nyt opføres i Tingsted, hvor Tinget tilforn i gl. Dage har holdtes. Det nedlagdes dog ved Rytterdistr. Oprettelse 1720 og flyttedes til S.-Kirkeby, derfra 1735 til Kraghave, hvor det forblev til 1796. 1755 hedder det, at Tinghuset forhen stod uden for vestre Kirkegaardsdige i T. Paa dette Sted er fundet Rester af en Munkestensmur, formentlig af Kirkeladen, der senere kan have tjent til Tinghus.

Skolen i Tingsted er oprettet 1901 og er oprindelig en af Kong Frederik den 4des Rytterskoler fra 1721. Førstelærer er Robert Georg Nielsen.

Bruntofte Skole er grundlagt 1901 og er en 4-klasset Skole med Førstelærer og Forskolelærerinde. Førstelærer er Ole Olsen, der er født den 2. Maj 1876 og dimitteret fra Jonstrup Seminarium.

Tingsted Alderdomshjem er oprettet i 1884 som Fattiggaard, men blev omkring 1900 omdannet til Alderdomshjem. Det har Plads til 15 Beboere. Fru Marie Jensen er Hjemmets Bestyrerinde. Hun er født den 3. Februar 1875 i Bromme paa Sjælland og har været Bestyrerinde i 18 Aar. Fru Jensens Mand tager sig af de Beboere, der endnu findes paa den gamle Fattiggaard.

Hilmar Heiberg-Jürgensen, kgl. Skovrider, er født den 3. Juli 1870 i Aarhus som Son af Generalmajor Frode C. Jürgensen og Hustru. Gift med Olga Galschiot, Forstkandidat 1892, Skovrider paa Feldborg Distrikt fra 1909—16, siden 1916 paa Falsters Statskovdistrikt.

Maribo Amts Jordemoderforening er stiftet i Sakskøbing i 1898, og Læge Halvorsen fra Sakskøbing var Medstifter. Foreningens første Formand var Fru Kildendal fra Maribo. Derefter fulgte Læge Olsen, Nykøbing F., Fru Bjørn, Nakskov, Frk. Evaldsen, Maribo, og siden 1921 Fru Margrethe Mortensen fra Kraghave. Bestyrelsen bestaar foruden af Fru Mortensen af: Fru Jensen, Vaabensted, Næstformand, og Fru Christiansen, Næsby, Kasserer.

Jordemoder Margrethe Mortensen er født den 6. December 1879 i Horslunde Sogn som Datter af Rentier H. J. Pedersen, Nøbbet, Gift med Gartner Joh. Mortensen. Distriktsjordemoder i Gundslev fra 1906—08, i Vesterborg fra 1908—15, siden 1915 i Kraghave

MUSSE HERRED

Musse Herred, der er det største i Amtet, grænser til Fuglse Herred og omgives iøvrigt af Vordingborg Bugt, Guldborg Sund og Østersøen. Dets samlede Areal udgør 41.316 ha. og Indbyggerantallet var i 1921 19.813.

I Herredet ligger Købstæderne Maribo, Sakskøbing og Nysted, og følgende Sogne: Maribo Købstads Landdistrikt, Hunseby, Vaabensted, Engestofte, Sakskøbing Landsogn, Taars, Vignæs, Majhølle, Radsted, Toreby, Slemminge, Fjelde, Døllefjelde, Musse, Øster-Ulslev, Godsted, Vester-Ulslev, Kettinge, Bregninge, Herreslev og Nysted Landsogn.

MARIBO KØBSTADS LANDDISTRIKT består af to adskilte Dele, der ligger Vest og Øst for Maribo. Den vestlige Del omgives af Maribo Købstadsjorder, Nørresø, Hunseby S. samt Fuglse Hrd. (Østofte og Hillested Sogne), den østlige Del omgives af Maribo Købstadsjorder, Søndersø samt Engestofte og Hunseby Sogne. I Distriktet Byen: Revshale, Lysemosehuse med Restauration og Hovedgaarden Maribo Ladegaard.

Maribo Købstads Landdistrikt har sit eget Distriktsraad, men har Kirke-, Skole- og Fattigvæsen sammen med Købstaden, hvorfor det yder Købstaden et fast aarligt Vederlag.

Maribo Købstads Landdistrikt har Tingsted i Maribo og hører under Retskreds. Maribo Købstad m. m. Politikreds Rødby Købstad m. m., Maribo Amtstuedistrikt, Midt-løllandsk Lægekreds, Maribo Skatte- og Skyldkreds, Amtets 2. Folketingskreds, 3. Forligskreds, og 2. Udskrivningskreds. Lægd 237.

Nordligst ved Nørresø ligger det ejendommelige, skovbevoksede Voldstedsanlæg Grimstrup Slot (kaldes ogsaa Højslottet eller Lysemose Slot), hvortil knyttes Sagnet om en Kong Grim. I en Tange, som strækker sig henover nu udtørrede Søenge i omtrent øst-vestl. Retning, er ved endnu delvis vandfyldte Tværgrave dannet flere Borgbanker og Volde paa Rad. Midterst ligger de 2 firsidede, egentlige Borgbanker, af hvilke den højeste og største (ca. 37 × 39 m med 5 m's Højde) i Ø. har mange Munkestensbrokker, ligesom et Stykke af en middelalderlig, nedstyrtet Munkestensmur ses i Østgraven. Ø. for disse Midtbanker rejser sig bag Graven en Vold, V. for et større Forplateau, og disse Forværker forbindes i N. ved en Langvold. Fra denne skal kunne spores Bropæle til vestlige Midtbanke Atter udenfor dette Anlæg, yderst paa Tangen, findes Tværgrave til begge Sider. Dette Voldsted er Resten af det gamle Grimstrup Slot, der 1359 tilhørte gamle Hr. Benedict Ahlefeldt, som 1390 eller 1396 tilskødede Dronn. Margrethe Slottet. Hun maa dog alt tidligere, maaske ved Pant, være kommen i Besiddelse af det, thi 1388 ved-

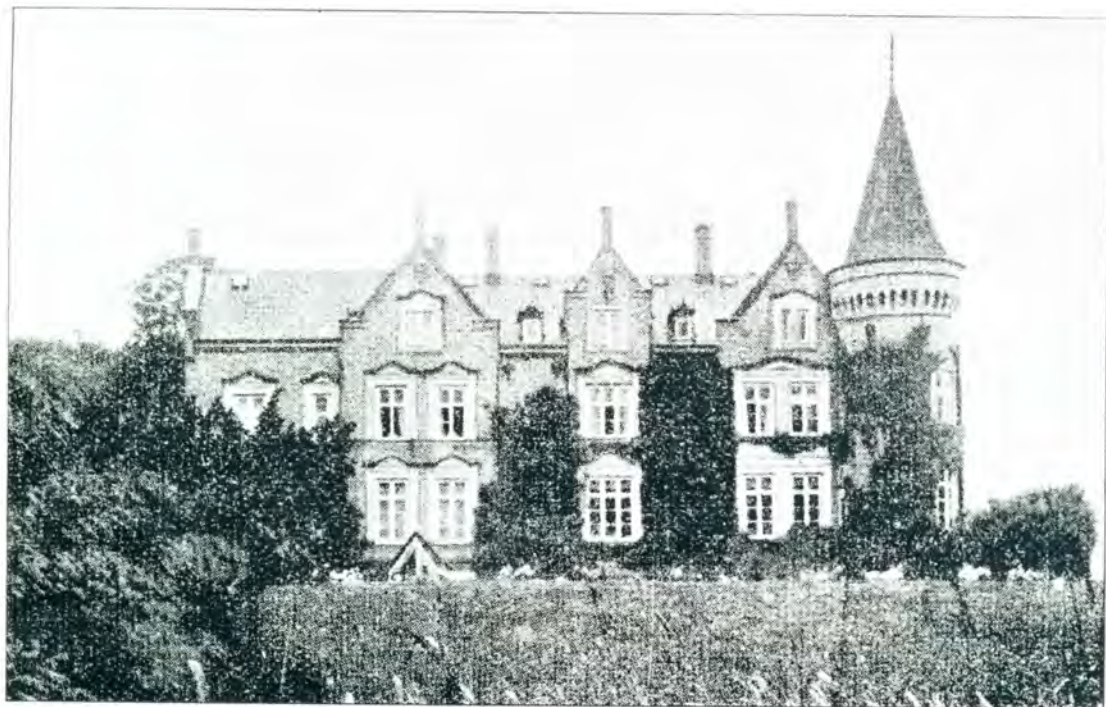
kendte Cort Moltke den ældre og hans Sønner Evert og Vikke M. sig at have G. i Forlening af Dronningen. Hun fastsatte i sit Testamente, at Slottet skulde anvendes til Opførelse af et Benediktinerkloster, men 1408 gav hun G. til Oprettelsen af et Birgittinerkloster (det senere Maribo Kloster).

HUNSEBY SOGN omgives af Vaabensted og Engestofte Sogne. Maribo Købstads Jorder og Landdistriktet, paa hvis Grænse Nørresø ligger, Østofte, Bandholm og Vordingborg Bugt.

I Sognet Byerne: Hunseby med Kirke, Præstegaard, Forsamlingshus og Brugsforening, Skelstrup med Skole og Andelsmejeri, Anderstrup, Grimstrup, Maglemer med Skole, Brugsforening og Jernbaneholdeplads samt Husene: Aamoschuse, Lomosechuse og Tokkeløschuse.

Hunseby Sogn har Tingsted i Maribo og hører under Maribo Retskreds, Politikreds Rodby Købstad m. m., Maribo Amtsstuedistrikt, Middlolland Lægekreds, Maribo Skatte- og Skyldkreds, Amtets 2. Folketingskreds, 3. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds, Lægd 236.

Kirken, som tilhører Grevskabet Knuthenborg, bestaar af Kor, Skib og Taarn, Knuthernes Kapel og en Tilbygning. De romanske Dele, Kor og Skib er af Granitkvadre med Rester af Døre og Vinduer. Taarnet og den nordre Udbygning (det tidligere Vaabenhus), bestaar af Mursten med gotiske Trappegavle. Derimod er Kapellet først opført omkring 1880, hvor der før havde ligget et endnu ældre Vaabenhus, der vendte mod Syd. Skibet er dækket af et fladt Gipsloft. Kor- og Taarnrum er gotisk hvælvede. Altertavlen er et rigt Snitværk fra ca. 1700, med Barokkantus og F. C. Knuths og Søster Lerches Vaaben som Ramme om et skønt Nadvermaleri. Prædikestolen er et Snedkerarbejde fra omkring Aar 1600, hvis Hjørnefigurer bærer Knud Urnes og Hustrus Vaaben.

Knuthenborg.

Knuthenborg Park (Bandholmporten).

Sognepræst L. Berkow er født den 13. December 1873, cand. theol. 1899, personel Kapellan i Ørslev-Bjerre paa Sjælland fra 1899—1901, 1ste ordn. Kateket ved Vor Frelseres Kirke i København fra 1901—11, Sognepræst til Æbeltoft og Draaby i Aarhus Stift fra 1911—26, siden 1. Januar 1927 Sognepræst i Hunseby.

Knuthenborg. Denne pragtfulde Herregaards gamle Navn var *Aarsmarke* eller *Asamarke*. Den skal først have været en Ladegaard og nævnes første Gang 1446, da Albrecht Nielsen var Ejer af den. Hans Datter, Fru Elsebe Albrechtsdatter, var gift med en Adelsmand Jørgen Olsen af ukendt Familie. Efter hendes Død kom Gaarden ved Arv til Knud Urne, der ejede den under Grevens Fejde og 1536 fik Stævning over Mariboets Borgere, som havde benyttet Lejligheden under Borgerkrigen til Roveri og Plyndring paa Aarsmarke. Knud Urne døde 1513, Sønnen Axel Urne, Rigsraad og en Tid Rigskansler, 1577, hans Son Knud Urne 1622 og endelig dennes Son Christopher Urne, Statholder i Norge og senere Rigskansler i Danmark, 1663.

Kort efter kom Aarsmarke fra de Urner, da den sidstnævnte Ejers Son, Christian Urne, solgte Gaard og Gods til Etatsraad Cornelius Lerehe, hvis Datter, Fru Søster Lerehe var gift med Gehejmemaal Eggert Christian v. Knuth, som efter Etatsraad Lerehes Død tilforhandlede sig af Arvingerne hele Aarsmarke Gaard og Gods og vedblev at samle mere Gods under Ejendommen, hvilket Enken, der roses baade for Fromhed og Forstand, fortsatte, indtil hun efter kongelig Bevilling af denne og flere Gaarde oprettede Grevskabet Knuthenborg for sin Son, Gehejmemaal Adam Christopher Grev Knuth, der døde 1736. Grevskabets senere Ejere var sidstnævntes Son, Gehejmemaal Eggert Christian Grev Knuth, død 1776. Han var gift med Marquise de Monteone, Arving til Grevskabet Gyldensteen. Hans Efterfølger var hans Son, Gehejmemaal, Stiftamtmand Johan Henrik Grev Knuth, Lensgreve til Gyldensteen, der døde 1802. Efter ham fulgte hans Broder, Gehejmemaal, Deputeret i Admiralitetet, Grev Frederik Knuth, der døde 1818. Efter ham kom Sonnenen, Kammerherre Frederik Marcus Grev Knuth, en for sit Frisind, sin Fædrelands-kærlighed og sin Dygtighed bekendt Mand, der var Udenrigsminister i Martsministeriet.

senere Forstander for Herlufsholm. Han døde desværre i Mandens bedste Alder, 43 Aar gammel, og efter ham blev hans Son, Kammerherre, Greve Eggert Christopher Knuth Besidder af Knuthenborg. Han døde 1874 og efterfulgtes af sin Broder A. V. Greve Knuth, der døde 1888. Nu fulgte dennes Son, E. Christoffer Greve Knuth, der døde 1920. Nuværende Ejer er Lensgreve, Hofjægmester F. M. Knuth.

F. M. Knuth, Lensgreve, Hofjægmester, født 5. Maj 1904 paa Knuthenborg. Son af Lensgreve E. C. Knuth og Hustru Sylvia, født Pio, gift 1925 med Christa Lund. Datter

Søster Lerches Minde.

af Provst L. i Skjold. Student fra Roskilde, cand. phil., studeret Landbrug og Kooperation paa Statsvirksomheder i Rusland i 1923, praktisk Skovbrug paa Gunderslevholm fra 1924 - 25. Ejer af Knuthenborg Gods. Patron for Maribo Stiftsmuseum. Medlem af Bestyrelserne for Akts. Maribo - Bandholm Jernbane Selskab, for Akts. Lollands-Posten for Akts. Bandholm Elektricitetsværk og for Skovbrugets og Træindustriens Exportfond. Næstformand og Medlem af Forretningsudvalget i Maribo Amts økonomiske Selskab.

Knuthenborg Park er ca. 600 ha stor og anlagt i engelsk Stil. Den er omgivet af en ca. 8 km lang og 2 m høj Granitmur med to smukke Indkørselsporte med Smedejernsgitre.

Laur. Nissen,
Forstelerer.

Agnes Hansen,
Bestyrerinde.

Johanne Stryger,
Sygeplejerske.

A. Dixen-Pedersen,
Skovfoged.

Den ene Port er ved Bandholm, den anden ved »Egehuset«. I Parken findes flere smukke Bygninger, deriblandt en to Stokværk høj Bygning med Taarn, der er opført 1865—66, formentlig paa den gamle Bandholmsgaards Plads, og tidligere benyttedes som Enkesæde. Tillige en Jagtpavillon (Flintstenshuset), Overjægerbolig og Skovridergaard samt Boliger for Skytten og Haveformanden.

I den smukt vedligeholdte Park findes mange sjældne Træer, der er dendrologiske Seværdigheder af Rang. Af danske Skovtræer findes flere anselige. Den største Eg er 5.9 m i Omfang og 20 m høj. En mærkelig Dobbeltbøg med to Stammer (»Adam« og »Eva«) er henholdsvis 3.8 og 3.6 m i Omfang og 26 m høj. Af fremmede Træarter findes en mægtig Pyramidepoppe, en Skyrækker, nogle Thuja og desuden prægtige Eksemplarer af Abiesarter, Pinus Jeffr., Sequoia gigant m. fl. Parken er navnlig berømt for sine Rhodo-

Hunseby Alderdomshjem.

dendrongrupper. Selve Parkanlægget er planlagt af den engelske Landskabsgartner Milner. Paa Knuthenborg findes en enestaaende Kaktussamling, hvoraf der eksporteres til Udlandet.

Ved Grevskaftet Knuthenborg er der ansat følgende Personer: Godsforvalter F. Jørgensen, Skovrider Magius, Skovfoged A. Dixen-Pedersen, der har været ved Godset i 5 Aar, Skovfoged C. Larsen, der har været der i 40 Aar, Skovfoged Skude, Gartner Aage Petersen og Portner Einer Jensen.

Hunseby Alderdomshjem (Søster Lerches Minde) er bygget af Kommunen i 1926, da den overtog »Søster Lerches Minde«. Hjemmet er i alle Maader moderne indrettet og meget storstilet, naar man tager i Betragtning, hvor lille Kommunen egentlig er. Hjemmet har Plads til ca. 30 Beboere, men har for Tiden kun 20. Til Hjemmet er knyttet Bestyrerinde Agnes Hansen, der er født den 22. August 1894 i Radsted Sogn og har været Bestyrerinde siden 1929, samt Sygeplejerske Johanne Stryger, der er født den 26. August 1888 i Slemminge og nu er Menighedssygeplejerske i Hunseby Sogn.

Karen Knuths Stiftelse i Maglemer skyldes Lensgrevinde Karen Knuth, som i sit Testamente havde angivet, at hun ønskede, at der blev oprettet Friboliger til Fordel for de ældre Mennesker, som havde tjent Grevskaftet. Hun fik dette Ønske opfyldt, idet hendes Søn Greve Eggert Christoffer Knuth lod den nuværende Bolig opføre. Denne Bygning rummer Plads til 6 Beboere. Ved Bygningen er der oprejst en Mindestøtte af Lensgrevinden.

Maglemer Skole er oprettet i Aaret 1909. Det er en 4-klasset Skole med Første- og Andenlærer.

Førstelærer Laurits Nissen er født den 18. Juli 1878 og dimitteret fra Jellinge Seminarium i 1899. Enelærer ved Hunseby gamle Skole fra 1906--09. siden da Førstelærer ved Maglemer Skole.

VAABENSTED -ENGESTOFTE SOGN. Vaabensted Sogn omgives af Hunseby, Engestofte, Slemminge, Saksjøbing Landsogn, Købstad og Fjord.

I Sognet Byerne: Vaabensted, med Kirke, Præstegaard, Skole, Forsamlingshus, Elektricitetsværk og Brugsforening. Budderup, Kraarup, med Skole. Kraarupskov og Husene Kragevig, Kikop og Rødeledshuse.

Vaabensted Kirke.

Engestofte Sogn. Anneks til Vaabensted, og omgives af dette, Slemminge, Hejrede So, Godsted, Sønderso, Mariibo Landdistrikt og Hunseby.

I Sognet Byerne: Engestofte, med Kirke, Skole, Hospital og Mølle. Olstrup, Forneby, og Husene Skovby og Lymose.

Vaabensted--Engestofte Sogn har Tingsted i Saksjøbing og hører under Rets- og Politikreds Saksjøbing Købstad m. m., Mariibo Amtstuedistrikt, Østlollands Lægekreds, Mariibo Skattekreds, Saksjøbing Skyldkreds, Amtets 3. Folketingskreds, 5. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds. (Vaabensted har Lægd 213, Engestofte Lægd 214).

Vaabensted Kirke, som tilhører Grevskaftet Hardenberg--Reventlow, bestaar af Kor, Skib, Taarn, Kapel og Vaabenhus, alt opført i Munkesten. De romanske Dele, Skib og Kor, har sirlige Enkeltheder. -- i Korets Østgavl findes tre lige store Vinduer, adskilte ved Rundstave. Korets Gesims har dobbelt Rundbuefrise. Skib og Kor har fladt Loft. Altertavlen er et Billedskærerarbejde, udført af en Mester fra Nykøbing ca. 1600, med et Maleri af Jairi Datter. Prædikestolen er fra ca. 1610.

Engestofte Kirke, der tilhører Stamhuset Engestofte-Ulriksdal, bestaar af Kor og Skib. Vaabenhus, der vender mod Nord og er opført i gotisk Stil af Munkesten og hvidkalket. Skib, Kor og Vaabenhus er overhvalvede. Ind til Vaabenhuset er der en stor buet Dør.

E. L. Starup,
Sognepræst.

Altartavlen er et smukt forgyldt Arbejde, skaaret af en Billedskærer i Aarene omkring ca. 1500, forestillende Maria med Jesusbarnet. Prædikestolen er ny.

Erik Louis Starup, Sognepræst, er født den 28. December 1871 i København som Søn af Christian Winsløv-Starup og Hustru. Gift med Gertrud Marie Svenningsen. Cand. theol. 1896. Lærer ved Københavns Kommunes Mellem- og Realskole fra 1896 1919, siden 1919 Sognepræst i Vaabensted.

Nielstrup skal være oprettet af en Landsby. 1309 skødede Bernardus Plesse »Nielaestorph« til Kongens Kammermester Nicolaus Herlughson; Plesse havde faaet Gaarden af Kongen, og før ham havde Drostten Peder Hoscøl ejet den. I Slutningen af 14. og Begyndelsen af 15. Aarh. tilhørte den Slægten Basse, maaske 1368 Hr. Jens B., der i alt Fald ejede Gods paa Lolland, 1392 Hr. Peder B., 1403 Hr. Tyge B., hvis Datter Maren bragte Gaarden til sin Ægtefælle Hr. Ove Lunge. Hans Datter var gift med Torbern Bille, hvis Datter ægtede Johan Oxe, i hvis Familie Gaarden blev i omtrent 100 Aar. Dens Bygninger, der ved denne Tid opførtes af Grundmur med Taarn og Vægtergang, er senere nedbrudt. Johan Oxe beboede Gaarden i 1534 og forsvarede den mod Bønderne, men faldt under Belejringen, saaret i Laaret, ved at en Falkonet sprang under Affyringen. Hans Søn Albert O. døde 1577 som Slægtens sidste Mand. Dennes Enke ægtede Frederik Hobe, der en kort Tid skrev sig til N., som dog gik i Arv til Albert Oxes Søstersøn Johan Barnekow. Senere solgtes N. til Rigskansler Christoffer Urne, hvis Søn Chr. Urne 1664 solgte den til Etatsraad Cornelius Lerche, der nedrev største Delen af den gamle Hovedbygning (dog stod et Portaarn med Aarstallet 1515 til senere Tid) samt afrundede og forøgede Godset. Ved hans Død 1681 gik N. over til Sønnen, Etatsraad Chr. L. (død 1720); under ham brændte Bygningen 1716; hans Enke skødede 1721 N. til Sønnen, Kammerjunker Cornelius Johan L. (Hovedgaardst. 64, Bondergods 345, Tiender 72 Td. II.). Han afhændede den 1732 for 33.000 Rd. C. til Kommerceraad Jakob Flindt (død 1750); derpaa tilhørte den Sønnen, Konferensraad Henr. de F., der opførte nye Bygninger, og senere Jagtjunker C. v. F., der fik Gaarden 1790 for 70.000 Rd., og som 1799 solgte den til Grev C. H. A. Hardenberg-Reventlow for 116.000 Rd. Den blev indlemmet i Grevskaftet Hardenberg-Reventlow ved dets Oprettelse. — Nielstrup har nu ingen Hovedbygning, men Gravene, der har omgivet den ældre Hovedbygning, findes endnu. Ved Gravninger 1914 fremdroges adskillige Murerer samt en Sten, som bar Oxe'ernes Vaaben.

Engestofte (tidligere Ingestofte) nævnes 1459, da Niels Pedersen Gyldenstjerne havde den i Væрге, men ved Dom blev tvungen til at afstaa den til Kronen; som Forlening kom den endnu samme Aar til Anders Ebbesen (Galt), senere til Henning Jensen (Quitow). Den kom nu for stedse ud af Kronens Eje, idet Kong Hans 1496 bortmageskiftede den til Jørgen Olsen (Baad) til Aarsmarke, hvis Enke Fru Elsebe Albrechtsdatter 1529 solgte den til Johan Urne (død 1537). Dennes Søn Jørgen U. ejede den endnu 1555; hans Datter Fru Anne U. arvede Gaarden og bragte den til sin Mand Peder Huitfeldt; deres Datter Anne bragte den til sin Ægtefælle Hans Wittrup, og deres Datter Barbara ægtede Kansleren Christian Friis til Kragerup (død 1639), hvis Datter Fru Anne Kathrine Friis, Tonne Juuls Enke, 1695 solgte Gaarden til Etatsraad Chr. Lerche. Dennes Enke Fru Sophie Ulrikke v. Reichav fik 1721 Gaarden tilskødet af Arvingerne for 13.400 Rd. C. Hun solgte 1727 E. for 15.000 Rd. C. til Købmand Bertel Wichmann i Nykøbing. Hans Søn Etatsraad Jørgen W., adlet 1777 med Navnet Wichfeld, købte E. 1760 efter Moderens Død af sine Medarvinger; han fik 1770 Bevilling til at opsætte en Pudder- og Stivelsefabrik paa E.; han døde 1797.

og under 8. November 1799 oprettedes E. med Uriksdal til et Stamhus for hans Broder-son Oberst Henning W. (død 1846). Efter dennes Søn, Kammerherre J. W. (død 1888), blev hans Son, Hofjægermester, Løjtnant H. F. Wichfeld (død 1907) Besidder af Stamhuset, hvorefter det arvedes af Sønnen J. A. Wichfeld. — Hovedbygningen, opført 1805—07 i nyklassisk Stil, er en lang Bygning, to Stokværk høj over Kælderen, med pudsede hvide Mure; Havesidens Midtparti er markeret ved fire joniske Pilastre under en Trekantgavl; 1889 er Bygningen restaureret og udvidet med en Sidefløj. — Parken strækker sig langs

Forsamlingsbygningen.

Soen og omslutter Hovedgaarden og Kirken. Der findes et ca. 4 km langt Vildthejn. I Haven findes bl. a. en meget høj Rødel (*Alnus glutin.*) og en bredkronet Skovlind (*Tilia parv.*).

Vaabensted Hovedskole er oprettet i 1807 og er en 4-klasset Skole med Forskole, der oprettedes i 1914.

Forstelerer Frants Adolph Wengel-Hansen er født den 21. Maj 1876 og dimitteret fra Skaarup Seminarium i 1897. Har været Førstelerer ved Vaabensted Skole siden 1902.

Engestofte Skole er bygget 1894 og er en 2-klasset Skole med Enelærerembede.

Enelærer Jens Petersen Hovmand er født den 1. Oktober 1869 og udgaaet fra Skaarup Seminarium i 1888. Har været ved Engestofte Skole siden 1898.

Vaabensted Telefoncentral har til Huse i Forsamlingsbygningen. Centralens Bestyrerinde er Fru Anna Nielsen, og hendes Mand, Jørgen Nielsen, er Bestyrer for Forsamlingsbygningen og har været det siden 1915.

Bestyrerinde Fru Anna Nielsen er født i 1870 i Øster-Ulslev Sogn og har været Bestyrerinde siden 1915.

Jørgen Nielsen,
Bestyrer.

Anna Nielsen,
Bestyrerinde.

SAKSKØBING LANDSOGN omgives af Sakskøbing Købstad, Taars, Radsted, Majbølle, Slemminge og Vaabensted Sogne samt Sakskøbing Fjord og Vordingborg Bugt.

I Sognet findes Byerne: Oreby, der tidligere var Losse- og Ladeplads for Sakskøbing, med Lods, Skole og Kro, Rørbæk med Skole, Missionshus, Brugsforening, Andelsmejeri og Sukkerfabrik, Lille-Rørbæk, Rørbæk Langet og Strandhuse. I Sognets sydlige Del ligger Reersø og Reersø Huse.

Sakskøbing Landsogn har Tingsted i Sakskøbing og hører under samme Købstads Rets- og Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Østlollands Lægekreds, Sakskøbing Skatte- og Skyldkreds, Amtets 3. Folketingskreds, 5. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds, Lægd 211.

Orebygaard.

Orebygaard nævnes 1315 og ejedes da af Sivert Lavridsen; 1333 nævnes Siffridus af O., Kongens Hofmarskalk, formodentlig en Søn af førstnævnte, thi 1336 tilhorte O. en Sivert Sivertsen; disse førte Slægten Grubendals Vaaben. Derefter ejedes Gaarden af den rige Erik Sjællandsfar og hans Enke Margrethe Jakobsdatter, hvis Datter Bodil Eriksdatter ægtede Laurids Jensen (Blaa), som 1394 skrev sig »i Oræby« og da overdrog til Henneke Olsen (Bjørn) al den Ret i Godset i Bregentved og Valsø i Sjælland, som tilkom hans Hustru som Arv efter hendes Fader, der havde dette Gods i Pant for 10 Mark Soly. Laurids Jensens Sønner Sivert og Oluf Lauridsen delte O., til hvilken de begge skrev sig. De var gode Venner, naar de var ude, men hjemme paa O. forligtes de kun daarligt, hvorfor man gav deres Hustruer Skylden. Saa var Gaarden delt i to Halvdele, idet Siverts arvedes af hans Datter Anne, gift med Erik Madsen (Bølle) paa Krønge, og derefter af Sønnen Mads Bølle, den anden Halvdel gik i Arv til Oluf Lauridsens Sønner Jakob Olufsen (1471) og Erik Olufsen, død omkring 1503 som sidste Mand af Slægten Blaa. Sidstnævntes Datter

Barbara ægtede Otte Clausen (Huitfeldt), der 1504 skrev sig til O., men han eller hans Enke synes at have solgt deres Ejendom i Gaarden til Mads Bølle, der saaledes blev Eneøjer. Hans Søn Erik B. (død 1562), sin Slægts sidste Mand, efterlod O. til sin Datter Birgitte B., »de Brahers gale Moster«, gift med Christoffer Gøye til Bremersvold (død 1584); efter Fru Birgittes Død 1595 tilfaldt O. hendes Halvbroder Otto Brahes Søn Axel B., og Sønnen Falk B. ejede derefter Gaarden. Han solgte den 1620 for 40.000 Lod Sølv til Hr. Jakob Ulfeld (død 1630), efter hvis Død den ejedes af hans Sønner Grev Frans U. (død 1636) og Hr. Flemming U. Hans Datter Sofie U. arvede O. og ægtede Grev Chr. Chr. Hølek (død 1676); hun beholdt Gaarden til sin Død 1698, hvorefter den tilfaldt hendes ældste Datter Hilleborg H., som før sin Død (1724) testamenterede O. til sin Brodersøn Grev Chr. Chr. Hølek. Hans Enke Ermegaard Sophie Winterfeld døde 1774, hvorpaa Arvingerne samme Aar solgte O. til Kammerherre P. A. Lehn for 38,000 Rd. Lehn (adlet 1780 som Baron, død 1804) oprettede 1781 af sine store Godser Baroniet Lehn, 1803 Stamhuset Sønderkarle (1819 ophøjet til Baroni, og 17. September 1782 Baroniet Guldborgland af Orebygaard og Berridsgaard, det sidste for den næstældste Datter Erica Christine, men da hun døde ugift før Faderen, blev Baroniet bestemt for hans 3. Datter Margrethe Krabbe (død 1789), gift med Kammerjunker H. G. v. Barner til Vedbygaard, hvorefter Baroniet ved Lehns Død gik over til deres eneste Datter Christiane Henriette Barner, gift med Kammerherre O. D. Kaas til Nedergaard, som efter Tiltrædelsen af Baroniet ophøjedes til Baron af Kaas-Lehn; han døde barnløs 1811, hvorefter Enken 1820 ægtede Major, senere Kammerherre H. Chr. Rosenørn, ophøjet til Baron R.-Lehn (død 1847). Efter ham gik Baroniet over til Sønnen O. D. Baron Rosenørn-Lehn, Kammerherre og Udenrigsminister, efter hvis Død 1892 det tilfaldt Broderen, Hofjægermester C. C. S. Baron Rosenørn-Lehn, død 1899, som efterfulgtes af Sønnen, Forstkandidat, Kammerherre, Hofjægermester Fr. Rosenørn-Lehn, den nuværende Besidder. — Hovedbygningen, nær ved Ladeplads Oreby og ved Munden af Saksøbøing Fjord, med smuk Udsigt over Lollands Nordkyst og Vordingborg Bugt, ligger paa den vestlige Del af den gamle, med Grave og en høj Vold (den har været ca. 540 m lang; nu er en Fjerdedel af den sløffet) omgivne Borgplads, der danner en uregelmæssig Oval. Her lod Birgitte Bølle 1587 opføre en prægtig Bygning, hvis Bygmester vistnok var Johs. Stenvinkel, der opførte Uranienborg. Det var en grundmuret Bygning i to Stokværk med flere Meter tykke Mure, hvælvede Kældere og to høje Taarne samt mod Sydøst en Udbygning, hvor der skal have været et katolsk Kapel, og som skal være ældre end den øvrige Bygning; senere indrettede Flemming Ulfeld et Kapel i det nordvestlige Hjørne af Bygningen, hvor der over Døren skal have staaet hans og Hustrus Vaabener og Aarstallet 1639. Den gamle Hovedbygning blev moderniseret og forandret 1813—15, og 1872—74 blev den atter helt ombygget efter Tegning af Arkitekt Ove Petersen. Det er en stor, anseelig Bygning, opført af røde Mursten i Christian IV.s Stil og bestaaende af 3 Fløje i to Stokværk med Kviste og to høje Taarne med Spir; Kælderne og nogle af de gamle Mure er bevarede.

Rosenørn-Lehn, Frederik, Baron, Kammerherre, Hofjægermester R. af D. p. p. Udenlandske Ordener: B. L. 2, 1., Pr. r. K. 2, og 3., Ø. F. J. 1., er født den 8. August 1867 paa Knuthenborg, Søn af Hofjægermester Lensbaron Christian Rosenørn-Lehn til Baroniet Guldborgland (død 1899), og Hustru Benedicte født Komtesse Knuth (død 1909) gift 9. Juni 1904 med Sigrid født Grevinde Bonde af Bjørnø, født den 4. Maj 1881, Datter af Greve Carl Trolle Bonde og Hustru Eva født Friherreinde Leijonhufvud. Besiddelser: Oreby Berritzgaards Gods, og Rössjöholm i Skaane. Student (Frederiks-

Fr. Rosenørn-Lehn,
Baron.

I. Bang,
Skovrider.

A. Christensen,
Skovfoged.

H. C. Morell-Frellsen,
Skovfoged.

C. Christensen,
Skovfoged.

borg) 1885, cand. phil. 1886. Forstkandidat 1890, overtog Rössjöholm i Skaane 1892, tiltraadte Besiddelsen af Baroniet Guldborgland 1899. Varetog som Viceminister, under den danske Gesandt i Petrograd de østrigske Interesser i Rusland fra 1917 - 18.

Under »Orebygaard« er ansat følgende Personer: Godsforvalter Sebbelow, Skovrider Bang, Skovfoged Albert Christensen, der har virket paa Godset i 40 Aar, Skovfoged H. C. Morell-Frellsen i 38 Aar, Skovfoged Christensen og Gartner Pallesen, der har været paa Godset i 25 Aar.

Skovrider J. Bang er født den 8. September 1865 paa Gjøddinggaard i Jylland, som Son af Statsskovrider Bang. Tog Forsteksamen i 1890 og blev 1891 ansat som Skovrider ved Grevskaftet Roepstorff paa Fyn. 1903 Skovrider paa Baroniet »Guldborgland«, nu Oreby og Berritzgaards Gods. Indtil 1920 ført Tilsyn med Godserne Salto og Harrested Skove paa Sjælland.

Rorbæk Skole, der er beliggende $\frac{1}{2}$ km Nordøst for Saks-købing By, er bleven oprettet umiddelbart efter, at Kong Frederik den Fjerdes Skoler paa Rytterdistrikterne saa Dagens Lys. Begyndelsen har aabenbart været gjort under meget fattige Former, idet der hengik nogle Aar, før der indrettedes noget egentligt Skolelokale. Skoleholderens Opgave var at gaa ud paa Markjorderne for at læse med de Born, der deltog i Vogterarbejdet paa de store Fællesgræsninger. Fra 1760 er der Beretninger om navngivne Skoleholdere. Distriktet bestaar af to fra hinanden helt adskilte Landsbyer, Rorbæk, hvoraf den ved Saks-købing nærmest beliggende Del er bymæssigt bebygget, og kun ved en Aas er skilt fra Købstaden, samt Reerso, beliggende Syd for Byen. Efter at man 2 Gange har skaaret Dele af Skoledistriktet og henlagt det fraskaarne til Naboskolerne for at undgaa Forøgelse af Lærertallet, maatte man dog i 1890 bekvemme sig til at ansætte Lærerkraft Nr. 2. I 1907 kom Nr. 3, i 1913 Nr. 4 og i 1920, da Skolen fik Købstadordning, tilgik Nr. 5. I 1929 udvidedes Undervisningen til at medtage Realfagene, saa at de Born, der har Eyner og Lyst dertil, kan afslutte Skoleuddannelsen med almindelig Forberedelseksamen, i hvilken Anledning Lærerkraft Nr. 6 ansattes 1. April 1930. Den nugældende Skoleplan gaar ud paa, at der fra 1. April 1932 ansættes en 7. Lærer, og dermed har Skolen en Overlærer, 4 Lærere og 2 Lærerinder. - Skolens Landbrug forsvandt allerede 1893, og Bygningerne har modtaget Udvidelser adskillige Gange, saa at de nu rummer 7 Skolelokaler og en Gymnastiksal. Skolens nuværende Overlærer er K. Rørsø, R. af D., som har virket ved Skolen siden 31. Januar 1890, først som Andenlærer, derefter som Førstelærer og fra 1921 som Overlærer.

I Oreby er der Udskebningssted med Anløbsbro og en Vanddybde paa $4\frac{1}{2}$ Meter og en Lodsstation, der er 11 Aar gammel som

H. N. Hansen,
Lods.

Statslodseri. Lodsstationen hører under Femø Lodseri, hvorunder ligeledes hører Raagø og Bandholm. Lodsformanden bor i Bandholm.

Lods og Toldopsynsmand Hans Nagel Hansen er født den 28. April 1889. Var Lods paa Femø fra 1. Marts 1915 – 1. November 1923, da han ansattes paa Raagø. Har siden 1. Januar 1929 været Lods i Oreby.

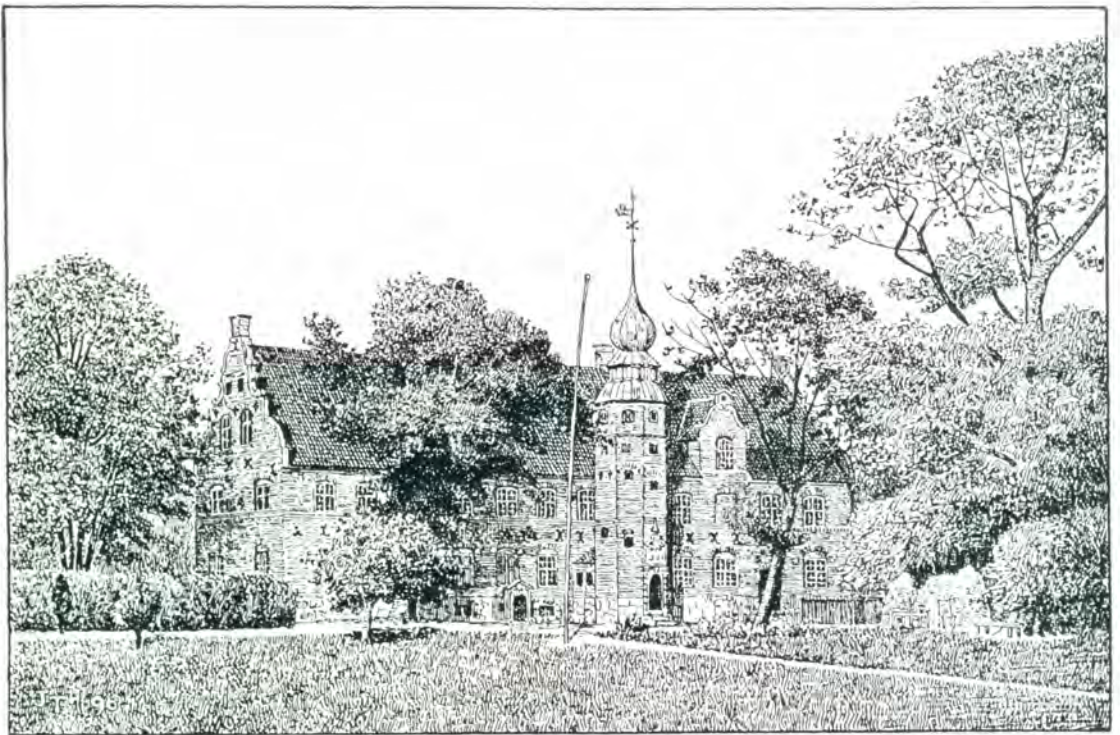
TAARS SOGN omgives af Vignæs, Majbølle, Sakskøbing Landsogn og Vordingborg Bugt.

I Sognet findes Byerne: Taars med Kirke, Præstegaard, Skole, Forsamlingshus og Brugsforening, Kalo med Skole og Andelsmejeri, Killerup med Brugsforening og Kalo Skovby samt Hovedgaarden »Berritzgaard».

Taars Sogn har Tingsted i Sakskøbing og hører under samme Købstads Rets- og Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Østlollands Lægekreds, Sakskøbing Skatte- og Skyldkreds, Amtets 3. Folketingskreds, 5. Forligskreds, 2. Udskrivningskreds, Lægd 215.

Taars Kirke, der tilhører Baroniet Guldborgland, og fordem blev indviet til Skt. Andreas, bestaar af Kor, Skib, Taarn og et nyere Vaabenhus, som nu benyttes til Ligkapel, alt er opført af Mursten. Skib og Kor er romanske, med rige vekslende Gesimsfriser. Taarnrum, Skib og Kor er overhvalvede. Altertavlen stammer fra 1860. En i Alterbordet funden Relikvieæske er nu i Nationalmuseets Varetagt. Prædikestolen af lollandsk Højrenæssancetype er fra ca. 1610.

Johannes V. Steenstrup, Sognepræst, født 1871 paa Kvistgaard ved Struer. Son af Proprietær Steenstrup og Hustru. Gift med Othena Mathiasen, cand. theol. 1896. Præst i Amerika i 6 Aar. Siden Aar 1911 Sognepræst i Taars.

Berritzgaard.

»Berritzgaard« tilhørte oprindelig Slægten Pøyske. Af Medlemmer af denne Slægt, der har ejet Gaarden, kendes Markvard P. i 1382, Hartvig Pøysækæ i 1397, Hans P. i 1462, Ejler P. i 1487 og Markvard P. i 1502. Sidstnævntes Søster Inger ægtede Erik Olufsen (Blaa) til Oreby, og deres Datter Barbara bragte begge disse Gaarde til sin Ægtefælle Otto Clausen (Huiffeldt). Næste Ejer var disses Søn, Rigsraad Christoffer H., derefter hans Søn Jacob H. og dennes Søn Henrik. Hans Datter Øllegaard bragte Gaarden til sin Mand, Rigshofmester Joachim Gersdorff, der i 1654 solgte denne til v. Harstall, hvis Søn, Overstaldmester Chr. Ulrik v. H., forøgede Tilliggendet betydeligt. Han døde 1719, og Datteren Dorothea Magdalene v. H. solgte 1724 sin Halvpart til sin Svoger Generalmajor I. C. v. Korbitz, hans Enke Charlotte Sofie solgte i 1736 Gaarden for 37.000 Rigsdaler til Abraham Lehn, hvis Søn oprettede Baroniet »Guldborgland«. Hovedbygningen, der ligger lige ved Landevejen og er omgivet af Skov, er opført 1586 af Elisabeth Friis. Gaarden har tidligere været omgivet af dobbelte Grave, som nu kun delvis er bevarede. Bygningen er to Stokværk høj og opført af røde Mursten. Baron D. Rosenørn-Lehn har ladet Bygningen restaurere for saa vidt muligt helt at føre den tilbage til den oprindelige Skikkelse. Bygningen er for Tiden ubeboet.

Til Hovedgaarden »Berritzgaard« hører Huset Eremitagen, der er en tidligere Birke-dommerbolig, og hvori nu er indrettet Alderdomshjem for Kvinder. Dets Bestyrerinde er Fru Laura Rasmussen, der er født den 16. Maj 1868 i Guldborg og har været Bestyrerinde i 18 Aar.

L. Rasmussen,
Bestyrerinde.

Formand for Taars Sygeplejerforening er Gaardejer Hans Jørgen Andersen i Taars. Sognesygeplejerske er Rasmine Jensen, der er født den 11. April 1897 i Aslykke. Er uddannet paa Frederiksberg Hospital, har været Sygeplejerske ved Taars Sygeplejerforening siden 1927.

R. Jensen,
Sygeplejerske.

VIGSNÆS SOGN omgives af Taars og Majbølle Sogne, Vordingborg Bugt og Guldborgsund.

I Sagnet Byerne: Vignæs med Kirke, Præstegaard, Skole, Forsamlingshus, Brugsforening og Mølle, Skovby, Vestmark Huse, Hillesvig Skovriderbolig, Toftekærgaard.

Vignæs Sogn har Tingsted i Saksjøbing og hører under Rets- og Politikreds Saksjøbing Købstad m. m. Maribo Amtstuedistrikt. Østlollands Lægkreds. Saksjøbing Skatte- og Skyldkreds. Amtets 3. Folketingskreds, 5. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds. Lægd 219.

Kirken bestaar af Kor og Skib samt Taarn, der vender mod Vest. Den er opført 1868—69 af Mursten i gotisk Stil, efter Tegning af Arkitekt Ove Petersen. Taarnrummet har fladt Loft, i Koret og Skibet ses Tagværket. Altertavlen med en delvis gammel Ramme, har et Maleri (Nadveren) fra omkr. Aar 1700. Prædikestolen saavel som Døbefonten er nye.

Vignæs Birk, et gammelt Krongods, udgjorde en Del af Regnskabslenet Nykøbing, senere særskilt pantsat af Mogens Gøye, der døde 1544. Derefter til Peder Oxe, Aar 1558 til Halsted under Klavs Hvitfeldt, 1559 til Ravnsborg Regnskabslen, Aar 1567 tilligemed Soesmarke og Kalø Birker pantsat til Peder Oxe, der i Aaret 1577 fik Godset frit paa Livstid, men døde samme Aar, hvorefter Birkene blev tillagt Aalholm.

MAJBØLLE SOGN omgives af Taars, Vignæs, Sakskøbing Landsogn, Radsted og Toreby Sogne samt Guldborgsund.

I Sognet findes Byerne: Majbølle med Kirke, Præstegaard, Skole, Brugsforening og Andelsmejeri, Hjelm med Skole og Brugsforening, Soesmarke med Skole samt Guldborg med Udskebningssted, Færge til Guldborg paa Falster, Toldassistentbolig, Hotel, Elektricitetsværk og Brugsforening.

Majbølle Sogn har Tingsted i Sakskøbing og hører under samme Købstads Rets- og Politikreds, Maribo Amtstuekreds, Østlollands Lægekreds, Sakskøbing Skatte- og Skyldkreds, Amtets 4. Folketingskreds, 5. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds, Lægd 212.

Guldborghave.

Majbølle Kirke, der er selvejende, bestaar af Kor, Skib og Taarn, alt opført i Mursten. Kor og Skib, der er de ældste Dele, er vistnok fra gotisk Tid, den spidse Bue forekommer i i alle Tilfælde baade i et tilmuret Østvindue og i Vestgavlens Blendinger, som nu skjules bag det tilbyggede sentgotiske Taarn. Altertavlen er et Maleri af A. Dorph (Korsfæstelsen). En Indskrift i den lille Klokke viser, at Kirken i 1621 kaldtes Skt. Anna Kirke. Prædikestoien er af nyere Oprindelse.

I 1875 grundlagde H. Nielsen Frugtplantagen »Guldborghave«. Frugttræplantning blev paa denne Tid nærmest betragtet som en Begivenhed. Vejledning om enhver Art Frugtavl kendte man ikke til, som det findes nu i vore Dage, nej, man maatte prøve sig frem. H. Nielsen var paa dette Omraade heller ikke tabt bag af en Vogn, men høstede egne Erfaringer fra Aar til Aar, saaledes at den gamle Pioner ved sin Død i 1906 havde tilplantet ca. 10 Tdr. Land med Frugttræer. Sønnen Otto Nielsen, den nuværende Indehaver, over-

A. W. Petersen,
Strandkontrolør.

M. Madsen,
Forpagter.

tog Bedriften efter Faderens Død. »Guldborghave«s Frugtplantager omfatter nu ca. 40 Tdr. Land. Otto Nielsen er en af de første, der forsøgte Frugttræsprojntning i Danmark, og har da ogsaa herigennem opnaaet meget fine Resultater. Mange store Premier er hentet hjem til »Guldborghave«, og paa Havebrugsudstillingen i Gøteborg i 1923, hvor Sverige, Norge og Danmark kæmpede om Prisen, blev det Herr Otto Nielsen, der bragte Guldmedaljen og Æresprisen hjem til Danmark.

Majbølle Skole er bygget 1916 og er 2-klasset Skole med Førstelærerembede.

Hans Peter Kristensen, Førstelærer, er født den 11. Febr. 1874 og udgaaet fra Vesterbro Seminarium i 1896. Har siden 1906 været ansat som Førstelærer ved Majbølle Skole.

Færgegaarden Guldborg—Lolland.

Guldborg — Lollands Toldkontrolpost sorterer under Nykøbing F. Toldsted og er af meget gammel Dato.

Adolph William Petersen, Strandkontrolør, født 6. December 1875 i Nibe som Søn af Fabrikant J. Petersen. Har været ansat som Toldassistent i København, sejlet paa Gedser—Warnemünde Ruten i 14 Aar, i Guldborg-Lolland siden 1923.

Markus Madsen, Forpagter, født den 10. Januar 1875 i Rørbæk. Forpagter af den tidligere Færgegaard, nu Købmandsgaarden. Forpagter i 5 Aar.

RADSTED SOGN omgives af Majbølle, Toreby, Fjelde, Slemminge og Saksjøbing. I Radsted Sogn findes Byerne: Øster Radsted med Radsted Kirke, Præstegaard, Skole, Elektricitetsværk, Brugsforening, Mølle og Forsamlingshus, Norre-Radsted med Skole, Krungerup med Skole, Brugsforening og Jernbaneholdeplads, Radsted-Langet, Pogemosetofte og Hydesby samt Hovedgaarden Hardenberg.

Radsted Sogn har Tingsted i Saksjøbing og horer under samme Købstads Rets- og Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Østlollands Lægekreds, Saksjøbing Skatte- og Skyldkreds, Amtets 3. Folketingskreds, 5. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds, Lægd 218.

Kirken er en anselig Bygning, bestaaende af Kor og Skib ud i eet med Taarn mod Vest og Vaabenhus mod Syd, samt Sakristi, Kapel og et lille Trappehus mod Nord. Alt er opført af Mursten og kalket. Den vestlige Del af Langhuset er den ældste Del, idet det er

en sentromansk eller tidliggotisk Bygning, hvis spidsbuede Vestgavl-blendinger skjules af det sentgotiske Taarn. De store Om- og Tilbygninger hidrører ellers vistnok alle fra Renæssancetiden og har ialtfald nu Kamgavle i denne Stil. Elisabeth Rosensparre har rejst baade det søndre Vaabenhus fra 1621 og Gravkapellet fra 1616. Paa Gavlene af det sidstnævnte ses Sandstensplader med Brahe-Rosensparres Vaaben. Sakristiet er opført omkring 1784 paa samme Plads som et Reventlow-Gravkapel fra 1739, men er ved Kirkens Hovedindsættelse i Aarene 1868—70 ombygget i Renæssancestil. I 1621 forhøjede Elisabeth Rosensparre Taarnet med et Klokketokværk og et højt, spaantækt Laternespir, i Lighed med det paa Nysted Kirke. Hovedindgangen er nu i Taarnets Vestmur gennem en Portal hvorover der staar Aarstallet 1636. Det indre har Hvælvinger, hvis Kalkmalerier ikke er bevarede. Altertavlen er et Snedkerarbejde fra Begyndelsen af det 17. Aarhundrede. Den stærkt fornyede Prædikestol har Hjørnesøjler fra 1608. Kapellet er nu skilt fra Kirken ved en Glasvæg, og i dette Kapel findes forskellige Epitafier.

Aage Hakonsen,
Sognepræst.

Aage Hakonsen, Sognepræst, er født den 10. Juli 1895 i Aarhus som Son af Forvalter C. M. Hakonsen og Hustru H. K. Enemark. Student fra Rungsted Statsskole i 1923, theol. Embedseksamen i 1930, Sognepræst for Radsted Menighed siden 1930.

Hardenberg er det tidligere Krenkerup, der opstod af en Landsby af samme Navn. Den tilhorte paa Dronning Margrethes Tid Slægten Gøye, i 1381 skrev Mogens Gøye sig til Krenkerup og Sønnen Hr. Axel Mogensen (Gøye) købte i 1392 en Part af Hr. Lavrids Nielsen (Kabel). Paa Skiftet efter Hr. Axel i 1411 blev Krenkerup udlagt til hans 2 Sønner Oluf og Mogens Axelsen. Oluf Axelsen døde tidlig og hans Enke Fru Mette Christiernsdatter ægtede Jens Olufsen (Godov) til Hesle, der solgte Krenkerup med Mølle samt 2 Gaarde i Hoget, en nu forsvunden By i Radsted Sogn, til Hr. Oluf Axelsens Søstersonner Evert og Mattis Moltke, som atter i 1427—30 afhændede den til deres Morbroder Hr. Mogens Axelsen Gøye den ældre, der saaledes fik hele Gaarden, men dog maatte indløse den

Hardenberg Slot.

fra Hr. Morten Jensen, til hvem Moltkerne havde pantsat den. Krenkerup arvedes derefter af Mogens Gøyes Søn Eskil Gøye, og efter hans Død i 1506 af hans Søn, Rigshofmester Mogens Gøye, der døde 1544. Den gik nu i Arv til Sønnen Albrecht Gøye, hvis Datter Margrethe bragte den til sin Ægtefælle Peder Brahe til Krøgholm, der døde i 1610, efter hvem den arvedes af Sønnen Axel Brahe, som døde i 1613. Hans Enke Elisabeth Rosensparre ægtede i 1622 Palle Rosenkrantz, som derefter skrev sig til Krenkerup og døde i 1642. Hans Enke Lisbeth Lunge havde derefter Gaarden under Børnenes Barndom. Sønnen Jørgen Rosenkrantz overtog Gaarden i 1649, og da han døde i 1660, tilfaldt Gaarden hans Søstre og Søstersønner. En af disse, Jørgen Skeel til Gl. Estrup, der døde i 1695, samlede atter Godset, dels ved Mageskifte, dels ved Køb. Hans Enke Fru Benedicte Margrethe v. Brockdorff, der arvede de lollandske Godser Krenkerup og Rosenlund, ægtede i Aaret 1700 Grev Chr. D. Reventlow, som i 1736 oprettede et Stamhus af Krenkerup, Rosenlund og Norregaard. Greven døde i 1738 og efterfulgtes af sin Søn Konrad Ditlev Reventlow, der døde i 1750. Nu følger dennes Søn Chr. Ditlev Reventlow, der døde 1759, hans Datter Juliane Frederikke, der ægtede den bekendte preussiske Statsmand Fyrste C. A. Hardenberg i 1774, og dennes Søn Chr. H. A. Hardenberg. Han arvede de to Stamhuse Krenkerup og Frisenvold, hvilket sidste han i 1798 fik kgl. Tilladelse til at afhænde, hvorefter han efter Købet af Nielstrup, Sæbyholm og Christiansdal fik disse Gaarde sammen med Krenkerup i 1815 erigeret til Grevskabet Hardenberg-Reventlow. Efter hans Død gik Grevskabet over til hans eneste Datter Ida Augusta, der første Gang var gift med Kammerherre, Greve Harald Hølek, der døde 1839, anden Gang med C. L. J. A. D. Gersdorff, der i 1842 ophøjedes til Greve under Navn af G. Hardenberg-Reventlow, og som døde i 1846, tredje Gang med S. D. Greve af Almaforte, der i 1856 ophøjedes til Greve de Almaforte-Hardenberg-Reventlow og døde i 1864. Efter Grevindens Død i 1857 gik Grevskabet over til hendes Søn af 1ste Ægteskab Kammerherre, Greve C. R. L. A. Hølek, efter hvis barnløse Død det gik over til Kvindesiden i Aaret 1885, nemlig til Lucie Grevinde Haugwitz Hardenberg-Reventlow, født Prinsesse Schönaich-Carolath, en Søsterdatters Datter af Grevskabets Opretter. Hun var gift med Grev Curt Haugwitz, der døde i 1888, og efter hendes Død i 1903 overgik Grevskabet til Sønnen Grev Heinrich H.-H.-R., som i 1921 overdrog det til sin Brodersøn Grev Heinrich Haugwitz.

Hardenberg Avlsgaard har ca. 1000 Tdr. Land, deraf 700 Tdr. Ager og 300 Tdr. Mose.

Heinrich Haugwitz-Hardenberg-Reventlow, Lensgreve, født den 26. August 1891 i Halberstadt som Søn af preussisk Oberstløjtnant, Greve Georg H. H. R. og Hustru Gabrielle Francisca Therese. Absolveret Gymnasiet i Baden ved Wien, studeret Jura ved Universitetet i Bonn fra 1911—13, ved Universitetet i Wien fra 1913—14, preussisk Løjtnant i Garde-Kyrasser-Regiment fra 1914—18, cand. jur. 1916.

Under Godset Hardenberg hører følgende Personer: Godsforvalter Joh. Rasmussen, Skovrider Th. Bornebusch, Bestyrer Th. Hansen-Skou, Overgartner H. C. Poulsen samt Skovfogederne Møller, Maltrup, der har været ved Godset siden 1891, Jakobsen, Jægershvide, der har været der i 8 Aar, Harteholt, Sæbyholm, ved Sæbyholm Skov i 3 Aar, Radby, Fyrvænget, Eriksen, Hegningen, siden 1914 og Christensen, Frostrup, i 39 Aar, samt Jørgensen siden 1913.

Godsforvalter Joh. Rasmussen er født den 8. Maj 1898 i Odense som Søn af Fotograf M. Rasmussen og Hustru. Gift med Inge Madsen. Har været paa Skjoldenæsholms Godskontor fra 1916—18, Fuldmægtig paa Baroniet Holstenshuus Godskontor fra 1919—21, siden 1921 knyttet til Hardenberg, siden 1930 som Godsforvalter.

H. Haugwitz-Hardenberg-Reventlow,
Lensgreve.

Møller,
Skovfoged.

Thorstein Bornebusch, Skovrider. født d. 4. April 1865 ved Rosenfelt pr. Vordingborg som Søn af Skovrider Carl H. Bornebusch. Gift med Anna Elisabeth Classen, Datter af Justitsraad C. Forstkandidat 1887. Assistent ved Statsskovene fra 1891—95, Skovrider paa Klintholm paa Møn fra 1895—1900, siden da Skovrider paa Hardenberg.

Bestyrer Theodor Hansen-Skou er født d. 4. Nov. 1888 i Gedesby som Søn af Gaardejer Laurits Hansen-Skou. Gift med Marie Jensen. Siden 1927 Bestyrer paa Hardenberg.

Radby,
Skovfoged.

Overgartner Hans Christian Poulsen er født den 27. December 1875 i Ryge, som Søn af Gaardejer Søren Poulsen. Siden 1918 knyttet til Hardenberg.

TOREBY SOGN omgives af Majbølle, Radsted, Fjelde, Døllefjelde, Bregninge, Kettinge Sogne samt Guldborg Sund.

Til Sognet hører Øerne: Kjelsø og Lilleø, der begge er beliggende i Guldborg Sund. I Sognet ligger Byerne: Toreby med Kirke, Skole, Fattiggaard, Forsamlingshus, Brugsforening, Andelsmejeri, Mølle og Sparekasse. Øster-Toreby med Skole, Flintinge med Præstegaard, 2 Skoler, Sønderkov Optagelseshjem med Plads til 20 Beboere, Brugsforening, Jernbanestation samt Postekspedition. Grænge med 3 Skoler, Andelsmejeri, Brugsforening, Kro, Jernbanestation, Post- og Telegrafekspedition, Nagelsti med Skole, Elektricitetsværk og Savværk. Sundby med den tidligere Færgegaard, Fuglsangs Skovriderbolig, Rykkerup med Brugsforening, Birket, Sløsserup, Frostrup, Sløsserup Krat, Nagelsti Skovhuse, Skibeholtehus og Udskibningsstedet Svenskebro.

Toreby Sogn har Tingsted i Saksøbøing og hører under sammes Rets- og Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Østlollands Lægekreds, Saksøbøing Skatte- og Skyldkreds, Amtets 4. Folketingskreds, 5. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds, Lægd 216 -217.

Kirken, der tilhører Ejeren af Fuglsang, er en anelig Bygning opført i Mursten og rødkalket, og bestaar af: Kor, tredelt Skib, svært Taarn med Pyramidetag, Vaabenhus og Sakristi. Allerede de ældste Dele, Kor og Skib, har dannet en stor Bygning opført i senromansk Stil med elegante Buefriser, som nu alle er skjulte under Tilbygningernes Tage. Hele Kirken er overhvalvet. Altermaleriet forestiller Christi Gravnedlæggelse. Prædikestolen er et rigt Snitværk af Jørgen Ringnis fra omkring Aar 1650.

Valdemar Christoffer Frederiksen, Sognepræst, er født 1872. Fra 1902—24 Præst paa Grønland, 1902—03 Seminarielejer ved Godthaab, fra 1903 Førstepræst for Holstenborg Kolonidistrikt m. m. Siden 1924 Sognepræst for Toreby Menighed paa Lolland.

Fuglsangs ældste kendte Ejer var Anders Siundesen, der allerede nævnes i Aarene 1368—87, men oftest skrev sig til Kærstrup. Fuglsang arvedes af hans Børn, af hvilke Sønnen Herr Axel Andersen døde barnløs, og Datteren Sidsel, der var gift med den senere Rigshofmester Herr Jens Due, hvis Datter, Fru Mette Jensdatter, Herr Lyder Kabels Enke, 1446 skænkede Gaarden til Maribo Kloster, men 1448 atter lejede den af Klosteret, der 1453 fik Fru Mettes Gave stadfæstet af Herr Mikkel Due, der var hendes

V. C. Frederiksen,
Sognepræst.

Fuglsang.

Broderson. Allerede i 1457 havde Klostret mageskiftet Fuglsang til Herr Oluf Andersen Gøve, hvis Datter Søphie ægtede Henning Venstermand, og 1507 boede paa Fuglsang som Enke. Hun var dog ikke Eneejer. Oluf Andersens Enke havde ægtet Johan Venstermand, som 1480 – 89 skrev sig til Fuglsang. En anden Medejjer var Claus Neb, hvis Enke Birgitte Daa i andet Ægteskab med Herr Mads Bolle havde Datteren Dorthie Bolle. Hun bragte ved sit Ægteskab med Herr Knud Rud Fuglsang til denne Slægt. Nu fulgte dennes Son Erik Rud, dennes Sønner, Peder og Korfitz Rud. Sidstnævnte efterlod ved sin Dod i 1630 Fuglsang til sin Datter Fru Hedvig Rud, der var gift med Gregers Krabbe, der var Statholder og døde 1655. Deres Datter Vibeke bragte Gaarden til sin Mand Christian Daa, som 1661 solgte Gaarden til Dronning Sophie Amalie, efter hvis Dod den tillfaldt Kronen. 1725 solgtes den tillige med Priorskov til Kammerherre C. C. v. Gabel for ialt 57.400 Rigsdaler. Gabel solgte i 1726 Godserne til Abraham Lehn, hvis Svingerson, Geheimeraad v. Wallmoden blev Ejer af Priorskov og Fuglsang, som forblev i hans Familie til 1819, da de for 295.000 Rigsdaler solgtes til I. Neergaard. Efter hans Dod i 1835 arvedes de af Sonnen Amtmand I. F. Neergaard, og efter hans Enkes Dod i 1866 gik de over til Sonnen cand. polyt. R. V. Neergaard, der døde 1915, og hvis Enke nu ejer den.

Den nuværende Hovedbygning er opført i Aarene 1868 – 69 efter Tegning af Arkitekt I. G. Zinn. Den er i gotisk Renæssancestil og omgivet af Grave.

Priorskov skal være oprettet af nedlagte Bøndergaarde, men hvornaar den er blevet Hovedgaard vides ikke. Sandsynligvis har den haft samme Ejer som Fuglsang fra det 16. Aarhundrede.

Fru Bodil Neergaard, Godsejerinde, er født den 10. Februar 1867 i København, som Datter af Komponisten Professor Emil Hartmann og Hustru Bolette f. Puggaard. Gift 1885 med Godsejer cand. polyt. Viggo Neergaard, Son af Kammerherre Ferdinand Neergaard og Hustru Charlotte f. Olsen. Enke 1915. Besidder af Priorskov og Fuglsangs Godser.

Til Godserne Fuglsang og Priorskov er knyttet følgende Personer: Godsforvalter, Amtsradssekretær Rønlund, Skovrider Aage Hølek, Gartner Hansen og Skovfoged R. Frederiksen, der har været ansat ved Godserne i 40 Aar.

»Rosenlund« er en tidligere Hovedgaard, der hed »Geltoftegaard« i Geltofteby, der 1568 havde 8 Gaarde, og 1637, da den nedlagdes af Palle Rosenkrantz, havde 7 Gaarde. Gaarden havde tidligere tilhørt Gøye Slægten, men i det 17. Aarhundrede tilhorte den Palle Rosenkrantz til Krenkerup, der gav den sit nuværende Navn, den tilhører nu Ejeren af Hardenberg. Hovedbygningen er opført i 1906—07.

Sønderskovhjemmet er oprettet i 1918 af Fru Bodil Neergaard, der i de første Aar drev det for egen Regning. Der kommer Mænd til dette Hjem fra alle Samfundslag, Folk, der paa en eller anden Maade er slaaet ud af Kurs. De maa alle arbejde, men enhver sættes til det Arbejde, der egner sig bedst for ham. Her er Borstenbinderi, Drejeri, Smedie og Skrædderværksted. Hjemmet ledes af Forstander Melchior Jensen, og Gartneriet af Gartnerne August Lund og Chr. Christensen.

Gartner August Lund er født den 3. August 1902 og Gartner Chr. Christensen er født den 12. August 1891.

Ivar Aage Holek, Skovrider, er født den 29. Marts 1878 i Lellinge Skovridergaard ved Køge, som Son af Skovrider F. E. Holek og Hustru, Gift med Ellen Johanne Toxværd. Siden 1. November 1907 Skovrider paa Fuglsang.

For at aflaste Nagelsti Skole, hvor Borneantallet i mange Aar havde været meget stort, blev der i 1888 opført en mindre Skole i den østlige Del af Distriktet, hvor Jernbanen skærer Hovedlandevejen. Men da Sogneraadet havde forsonst at indhente Autoriteternes Tilladelse, blev Embedet — et Enelærerembede — først opslaaet ledigt i November 1889, og den 9. Januar 1890 blev Hjælpe lærer J. P. Jensen ved Nagelsti Skole kaldet til Lærer.

Skolen begyndte med 35 Elever; men efterhaanden som Aarene gik, ogedes Borneantallet paa Grund af Bebyggelse i Distriktet, og i 1903 blev det nødvendigt at opføre en ny og større Skole ved Landevejen en halv Kilometer nærmere Nykøbing — den røde Skole — kaldet. 1919 maatte der, da Borneantallet var kommet over 80, opføres en Tilbygning til Skolen, og en Lærerinde ansattes, saaledes at Skolen nu har fire Klasser. Det er ret sandsynligt, at der om nogle Aar atter maa tænkes paa Udvidelse af Skolen, da Nybyggernes Antal stadig øges, navnlig i det nærliggende Øster Thoreby, der er som en Forstad til Nykøbing.

Forstelærer J. P. Jensen er født den 8. December 1865 i Rodvig paa Stevns. Han blev dim. fra Vordingborg Seminarium 1887 og blev efter en toaarig Virksomhed som Hjælpe lærer ved Nagelsti Skole kaldet til Lærer ved Thoreby østre Skole. I en lang Aarrække har han tillige været Kirkesanger i Thoreby. Han er kendt som Bornebogsforfatter, idet han har udgivet ca. 20 Bornebøger, som har vundet vid Udbredelse.

Aage Holek,
Skovrider.

Frederiksen,
Skovfoged.

August Lund,
Gartner.

Chr. Christensen,
Gartner.

SLEMMINGE—FJELDE SOGN. Slemminge Sogn omgives af Fjelde, Musse, Godsted, Engestofte og Vaabensted Sogne samt Saks København Landsogn og Radsted Sogne.

Fjelde Sogn omgives af Slemminge, Radsted, Toreby, Døllefjelde og Musse Sogne.

I Slemminge Sogn findes Byerne: Store-Slemminge med Kirke, Præstegaard, Skole, Forsamlingshus, Andels-Elektricitetsværk, Andelsmejeri og Brugsforening, Lille-Slemminge med Mølle, Ud Stolpe med Skole, Hejrede, Ettehave og nogle Samlinger af Huse samt Hovedgaarden Nørregaard.

I Fjelde Sogn findes Byerne: Fjelde med Kirke, Skole og Brugsforening samt Kartoffe og Kongestolpe Gaarde og Huse.

Slemminge-Fjelde Sogn har Tingsted i Saks København og hører under samme Bys Rets- og Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Østlollands Lægkreds, Saks København Skatte- og Skyldkreds, Amtets 3. Folketingskreds, 5. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds. (Slemminge har Lægd 209, Fjelde har Lægd 210).

Slemminge Kirke bestaar af Kor, Skib og Taarn, der vender mod Vest, og alt er opført af Mursten. Kor og Skib er romanske med Rundbuefrise paa Koret og enkelte Rester af oprindelige Vinduer og af Norddøren. Det anselige Taarn har et slankt Pyramidetag med firkantet Laternespid og skal efter Sigende være bygget af Fru Karen Gyldenstjerne, Admiral Hans Lauridsens Enke, til Nørregaard, men er fornyet og omdannet efter Ødelæggelsen ved et Lynnedslag i Juni 1901. Indgangen er nu gennem Taarnrummet. Skib og Kor er overhvalvede. Altertavlen er fra 1587 og i Ungrenæssancestil. Prædikestolen er et Smedkerarbejde fra Tiden omkring 1600.

Fjelde Kirke bestaar af Kor, Skib, Taarn, der vender mod Vest, og Vaabenhus mod Syd. Den er opført af røde Mursten og rødkalket. Kor og Skib er romanske. Tilbygningerne er sentgotiske. Indgangen til Kirken er gennem en Portal i Taarnets Vestmur. Taarnrum, Skib og Kor har gotiske Hvælvinger. Altertavlen er fra 1586, medens Prædikestolen er et Par Aartier yngre.

Ud Stolpe hed 1374 Vaghestorp, 1379 Wstorp, 1397 Hughætstorpæ, og var oprindeligt en Hovedgaard, der 1380 ejedes af Peder Jensen af »Algistorp« og paa Skifte blev udlagt til Broderen Niels Jensen, som siden skrev sig til Gaarden; den var Arv efter deres Moder Fru Cathrine. Niels Jensen var gift med Mette Madsdatter Ketelhod, der 1386 var Enke og synes at have efterladt sig to Døtre, Mette, gift med Henneke Godov, og Kirsten, gift med Jens Jepsen Skave; disse holdt 1394 Skifte, hvorved Gaarden »Vghestorp« tilfaldt Henneke, der 1397 skrev sig til den og da var Ridder og kaldtes Hr. Johan Godov. Han har dog ikke været Eneejer, thi sammen med ham nævnes 1397 en anden Adelsmand Lasse Skytte i Hughætstorpæ, og paa en eller anden Maade kom Gaarden tilbage til Skaverne og tilhørte 1417—32 Fru Kirsten Skaves, altsaa Jens Jepsens Enke, 1449—52 Lasse Skave og 1474 Jep Skave, vist begge Sønner af Jens Jepsen Skave. Jep S. synes at have nedlagt U, og i Stedet oprettet Nørregaard, thi 1474 skrev han sig »i Nørgaard i Wgitstrup«, og hermed viger Navnet U, for Nørgaard eller Nørregaard. N. tilhørte derefter 1483 Evert Truidsen (Rosenspar), 1504 dennes Enke Fru Hylle Jepsdatter Skave. Den næste kendte Ejer var den fra Flaadeulykken under Gotland 1566 uheldig bekendte Admiral Hans Lauridsen (Baden), der sikkert har arvet Gaarden, thi hans Moder Gedske Hansdatter Juell var Datterdatter af Fru Hylle Jepsdatter. N. tilhørte derpaa hans Søn Christen Hansen, død 1618, som sidste Mand af Slægten, og dennes Søster (anden Gang Enke efter Eustachius v. Thümen), der solgte Gaarden til Hr. Palle Rosenkrantz, ved hvis Død den tilfaldt Svigersønnen Chr. Skeel til Sostrup. Senere tilhørte den Otto Josva v. Korff, der myrdede sin Hustru Magdalene Sibylle v. Pappenheim og blev henrettet 1676, og kom endelig til Reventlowerne og indlemmedes i Stamhuset Krenkerup 1736. Af Nørregaards gamle Hovedbygning var

Marie Petersen,
Lærerinde.

1755 kun »Rudera« tilbage. Den nuværende Hovedbygning er grundmuret, teglhangt og forsynet med 2 Frontespicer.

Fjelde Skole er opført i 1904 og ombygget i 1922. Det er en 4-klasset Skole med Førstelærer og Lærerinde.

Førstelærer Christian Sellebjerg er født i August 1902 og dimitteret fra Haslev Seminarium. Har været Førstelærer siden 1929.

Lærerinde Marie Petersen er født den 7. Marts 1893 og dimitteret fra Silkeborg-Seminarium i 1918. Har været Lærerinde siden 1923

Chr. Sellebjerg,
Førstelærer.

Slemminge-Udstolpe Skole er bygget i 1922 og er en 4-klasset Skole med Første- og Andenlærer.

Førstelærer Niels Mathiasen er født den 2. Maj 1882 og dimitteret fra Silkeborg Seminarium i 1903. Har været Førstelærer siden 1922.

DØLLEFJELDE –MUSSE SOGN. Døllefjelde Sogn omgives af Musse, Bregninge, Toreby og Fjelde Sogne.

Musse Sogn omgives af Døllefjelde, Bregninge, Herritslev, Godsted, Slemminge og Fjelde Sogne.

I Døllefjelde Sogn findes Byerne: Døllefjelde med Kirke, Præstegaard, Skole, Brugsforening og Mejeri samt Døllefjelde Langet og Gaarden Christiansminde.

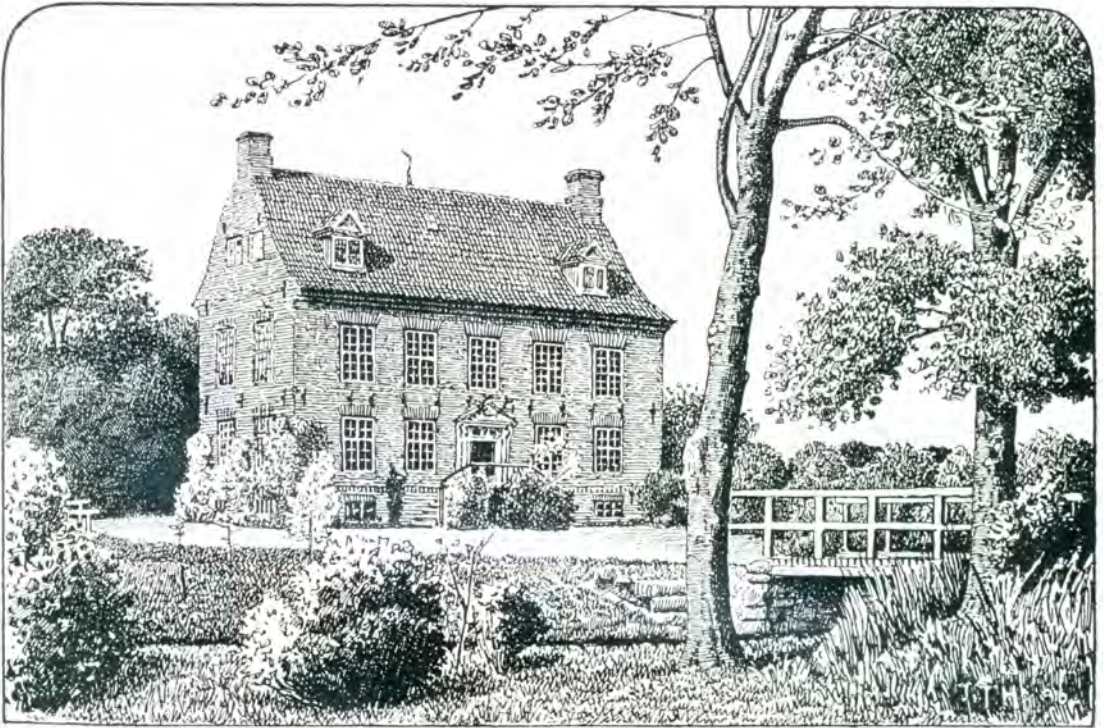
I Musse Sogn findes Byerne: Store-Musse med Kirke, Skole, Mølle og Brugsforening, Lille-Musse samt nogle Samlinger af Gaarde og Hovedgaarden Bramsløkke.

Døllefjelde-Musse Sogn har Tingsted i Nysted, og hører under Saksjøbing Købstads Rets- og Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Østlollands Lægerekreds, Saksjøbing Skatte- og Skyldkreds, Amtets 3. Folketingskreds, 6. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds (Døllefjelde har Lægd 226, Musse Lægd 227).

Døllefjelde Kirke, der er selvejende, bestaar af Kor, Skib og Taarn, alt opført i Mursten og kalket. Det nuværende Kor, der oprindeligt har været Skib i den lille romanske Kirke, har bevaret sine ret rige Portaler i Nord og Syd og sine Tandsnitgesimser. Paa Østgavlen ses tydelige Spor af den nu forsvundne, samtidige Korbygning. Hovedindgangen er igennem Taarnrummet. Det indre er gotisk hvælvet. Prædikestolen saavel som Altartavlen er Snedkerarbejder fra omkring Aar 1610. I Koret hænger et anseligt gotisk Krucifiks.

Musse Kirke er en selvejende Kirke, og bestaar af Kor, Skib, og en nyere tilbygget Forhal. Paa Nordsiden har der tidligere ligget et Vaabenhus. Skib og Kor er gotisk hvælvede. Prædikestolen er et Billedskærerarbejde udført af en Nykøbingmester fra omkring 1610 –20.

Bramsløkke ejedes 1423 af Oluf Pedersen, 1434 af Anders Pedersen (Godov), 1449 af Henning von Hafn, der sammen med flere andre Adelsmænd var Dommer i en Trætte mellem Borgerne i Saksjøbing og Bønderne i Vaabensted Sogn om Græsningsret; 1473 tilhørte B. Klaus Reberg, der var gift med Anders Pedersens Datter Anne. Deres Datter Karen Reberg ægtede Erik Mogensen Mormand, der ejede B. fra 1520, derefter Sønnen Mogens Eriksen, † ca. 1586, dennes Søn Erik Mogensen, Landsdommer i Laaland, † ca.

Bramsløkke.

1603, der maaske i Begyndelsen ejede den sammen med Broderen Claus M. Erik Mogensens Enke Anna Brok ejede Gaarden til 1625, hvorefter den kom til Datteren Barbara, gift med Erik Steensen til Sollestedgaard. Han afhændede 1647 B. til Palle Rosenkrantz' Enke, Fru Lisbeth Lunge, hvis Datter Fru Lisbeth Rosenkrantz var gift med Frans Rantzow til Estvadgaard, † 1657; deres Son Generallicutn. Johan R. solgte B. 1677 til Generalmajor Joach. v. Schaack († 1700), efter hvis Dod Børnene skødede den 1701 til deres Broder Lieutenant H. v. Schaack for 10.816 Rd. og 1705 til den anden Broder Niels Rosenkrantz v. Schaack. Denne solgte 1715 B. til Broderen Major Otto v. S., hvis Arvinger atter solgte den 1724 til Niels Rosenkrantz v. S. for 16.000 Rd. Efter hans Dod 1731 købtes B. 1732 af Emerentia Levetzau, Enke efter Gehejmeraad J. O. Raben († 1719); derefter indlemmedes den i Grevskabet Christiansholm ved dettes Oprettelse 1734. — Hovedbygningen, der er omgivet af Grave, er et lille enkelt, men kont Hus af røde Mursten, to Stokv. højt over Kælderen, med glaseret Tegltag. Over Gavlene knejser svære Skorstene, og paa Bagsiden findes to smaa firkantede Udbygninger. Formodentlig er Bygningen opført af Joachim Schaack henimod Aar 1700. Stiftamtmand Fr. Raben, Faderen til de første Grever, lod Bygningen istandsætte og Dorportalen fornye.

ØSTER-ULSLEV-GODSTED SOGN. Øster-Ulslev Sogn omgives af: Godsted, Herreslev, Østersoen og Vester-Ulslev Sogne.

Godsted Sogn omgives af: Engestofte, Slemminge, Musse, Herreslev, Øster-Ulslev, samt Fuglse Sogne.

I Øster-Ulslev Sogn findes Byerne: Øster-Ulslev med Kirke, Præstegaard, Skole, Asyl for 7 Beboere, Forsamlingshus, Mølle, Fællesmejeri og Brugsforening, Øster-Ulslev Skov, Høvængegaard samt Louisehøj.

I Godsted Sogn findes Byerne: Godsted med Kirke, Skole, Karleby, Somodhuse, Kaarup Huse og Karleby Huse.

Øster-Ulslev-Godsted Sogn har Tingsted i Nysted og hører under Sakskobing Købstads Rets- og Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Ostlollands Lægekreds, Maribo Skattekreds, Rødby Skyldkreds, Amtets 3. Folketingskreds, 6. Forligskreds samt 2. Udskrivningskreds. Øster-Ulslev har Lægd: 228, og Godsted har Lægd: 229.

Øster-Ulslev Kirke, der er selvejende, bestaar af Kor, Skib og et i 1853 tilbygget Vaabenhus, der vender mod Syd. Kor og Skib er romanske, bygget af Mursten, nu kalkede. Paa Kirkens Tag er et otekantet Træspir. Det indre har et fladt Gipsloft. Altertavlen er et Maleri af Wegener fra omkring 1850, Christus siddende paa Himmelens Trone. Prædikestolen er et i Renaissancestil udført Snekkerarbejde.

Godsted Kirke, der ligeledes er selvejende, bestaar af Kor, Skib og Vaabenhus, og er alt opført af Mursten, og stammer fra romansk Tid, naar undtages det yngre Vaaben-

hus. Kor og Skib har fladt Loft. Altertavlen er fra 1825, forestillende Christus hos Martha og Marie. Prædikestolen er fra det 17. Aarhundrede, et meget smukt Billedskærerarbejde.

Otto Johan Larsen, Sognepræst, født den 22. April 1902 i Ribe. Søn af Kateket og Overlærer Niels Larsen og Hustru. Gift med Ragna Hoffmann. Student fra Ribe Katedralskole 1920, cand. theol. 1926. Sekretær i Danmarks kristelige Studenterforbund fra 1926-28. Siden 1928 Sognepræst i Øster-Ulslev-Godsted Sogn.

»Ulriksdal« ligger paa et Sted, hvis ældste Navn skal være Hinds-
holm, og som skal have været en Ø. Den hed i Middelalderen Bispensø, og var en Sædegaard under den fynske Bispestol. Efter Reformationen blev den inddraget under Kronen og bortforlenet som Øen »Len«. Efter Enevoldsmagtens Indførelse blev den i nogen Tid bortforpagtet, indtil Kong Christian den V i 1691 mageskiftede den mod Sollestedgaard til Gehejmeraad Ulrik v. Lützwow, som 1714 gav Gaarden Navnet »Ulriksdal«. Derefter ejedes den af Sønnen Generalmajor

O. J. Larsen,
Sognepræst.

Øster-Ulslev Mølle.

Friderichsen,
Godsejer.

O. Saxe,
Førstelærer.

Julie Olsen,
Jordemoder.

A. Johansen,
Skovfoged.

v. Lützwow, hvis Datter Sophie ægtede Kammerherre G. H. v. Krogh. Denne solgte Gaarden i 1776 for 37,400 Rdl. til Etatsraad I. Wichmann til Engestofte, hvorefter den indlemmedes i Stamhuset.

Øster-Ulslev Mølle var oprindelig en gammel Stubmølle, der laa et Stykke derfra, hvor den nuværende ligger. Denne er opført i 1881 og ejes af Møller C. A. Jensen, i hvis Besiddelse den har været siden 1903.

Øster-Ulslev Skole er for den nuværende Bygnings Vedkommende opført i 1903. Skolen er 4-klasset med Første- og Andenlærerembede.

Førstelærer Oluf Saxe er født den 10. November 1881 og dimitteret fra Haslev Seminarium i 1910. Har været ansat ved Øster-Ulslev Skole siden 1. November 1920.

Andenlærer er Bertram Christensen.

Øster-Ulslev og Godsteds Sogns Alderdomshjem er bygget 1929. Dets Bestyrerinde er Johanne Ringsing.

Jordemoder Julie Olsen, er født den 23. September 1897 og har fungeret som Jorde moder i 8 Aar.

Skovfoged A. Johansen har været ansat som Skovfoged under »Høvængegaard« siden 1914.

»Høvængegaard« ejes af Godsejer D. P. Friderichsen.

VESTER-ULSLEV SOGN omgives af Øster-Ulslev og Godsted Sogne, Røgbolle So, Errindlev Sogn og Østersøen.

I Vester-Ulslev Sogn findes Byerne: Vester Ulslev med Kirke, Præstegaard, Skole, Andelsmejeri, 2 Brugsforeninger og Forsamlingshus, Øllebølle, Sløsse med Skole og Mølle, Sorup med Lægebolig, Handermelle, Sandager med Skole, Skovgaard og Louisenhøj.

Vester-Ulslev Sogn har Tingsted i Nysted og hører under Saksjøbing Købstads Rets- og Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Østlollands Lægekreds, Maribo Skattekreds, Rødby Skyldkreds, Amtets 3. Folketingskreds, 6. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds Lægd 230.

Vester-Ulslev Kirke bestaar af Kor og Skib samt Taarn, der vender mod Vest. Kirken er rødkalket. Kor og Skib er romanske med Tandsnitsgesims. Taarnet er gotisk med højt Pyramidetag. Indgangen er nu gennem Taarnet. I det indre har alle tre Bygningsdele gotiske Hvælvinger. Altertavlen er et Billedskærerarbejde, der i 1616 er skænket af Sognepræsten Morten Knudsen. Prædikestolen er fra omtrent samme Tid.

Boje Laue Heramb Boye Jensen, Sognepræst, er født den 10. April 1899 i Skallerup som Søn af Pastor Boye Jensen og Hustru. Cand. theol. 1928. Sognepræst siden 13. Januar 1929.

KETTINGE-BREGNINGE SOGN. Kettinge Sogn omgives af Toreby, Bregninge, Nysted Landsogn, Nysted Købstadsjorder og Guldborg Sund.

Bregninge Sogn omgives af Kettinge, Nysted Landsogn, Herreslev, Musse, Døllefjelde og Toreby Sogne.

I Kettinge Sogn findes Byerne: Kettinge med Kirke, Præstegaard, Skole, Alderdomshjem, Elektricitetsværk, Brugsforening, Mølle og Jernbanestation, Frejlev med 2 Skoler, Forsamlingshus, Andelsmejeri, Brugsforening og Løllands Frugtplantage A/S, Tokkerup og nogle Samlinger af Huse.

I Bregninge Sogn findes Bregninge, Grønnegade med Bregninge Kirke, Skole og Mølle, Underup, Laagerup og nogle Samlinger af Huse.

Kettinge-Bregninge er delt i to Sognefogeddistrikter, har Tingsted i Nysted og hører under Sakskøbing Rets- og Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Østløllands Lægekreds, Sakskøbing Skatte- og Skyldkreds, Amtets 4. Folketingskreds, 6. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds (Kettinge har Lægd 223 og 224, Bregninge har Lægd 225).

Kettinge Kirke, der tilhører Ejeren af Aalholm, bestaar af Langhus med tresidet Afslutning, Taarn og Kapel, helt opført af Mursten og i gotisk Stil. I 1853 lagdes Indgangen gennem Taarnet, der krones af et Pyramidetag. Taarnrummet, Skibet, Koret og Kapellet er overhvælvede. Altertavlen er et anseligt Stykke Snedkerarbejde i Højrenæssancestil. Prædikestolen er fra omkring 1610 og af lignende Arbejde. —

Kettinge Kirke indvendig.

Bregninge Kirke, der er selvejende, bestaar af Kor, Skib og Vaabenhus, opført omkr. 18. Aarhundrede. Alt er af Mursten og kalket. Kor og Skib er romanske, med Tandsnitsgesimsers og Lavninger af de oprindelige rundbuede Døre og Vinduer. Altertavlen er et smukt Snedkerarbejde fra Begyndelsen af det 17. Aarhundrede.

Aage Gottlieb, Sognepræst, født den 3. Februar 1875 i Skast, Son af afdøde Sognepræst Frederik Gottlieb og Hustru, Gift med Karen Margrethe Høyrup, cand. theol. 1901, Kapellan i Svendborg fra 1903–09, Residerende Kapellan i Naksø og Branderslev fra 1909–16, Sognepræst i Hou fra 1916

19, og siden 1919 Sognepræst i Kettinge-Bregninge.

Paa Frejlev Mark staar Skalkorkors, et meget højt, hvidmalet Trækors med smaa Arme, og paa Toppen Vindfloj, i hvilken der staar 1862, og til hvilken der knytter sig følgende Sagn: Da Bonderne engang havde dræbt en kongelig Foged, benaadede Kongen dem paa den Betingelse, at de leverede 12 Par hvide Øksne med røde Ører; da de imidlertid ikke kunde skaffe

Aage Gottlieb,
Sognepræst.

mere end 11 Par. farvede de de hvide Ører paa to Øksner røde.

Efter at de havde afleveret dem, vaskede Regnen den røde Farve af, og da man spurgte Kongen, hvad man skulde gøre med Mændene, svarede han: »Intet, de er nogle Skalker«. Drabet skal være foregaaet nær ved Stranden. Den Sten (=Knækkeryg*), hvorpaa Bønderne knækkede hans Ryg, vises endnu: Blodsporene paa den opfriskes med rød Risfarve. Fra Stenen slæbte Fogeden sig et Stykke bort, og der, hvor han udaandede, blev Korset rejst. — Det gamle

C. Zehngraft,
Jordemoder.

Frejlev Bylavs Dokumenter opbevares endnu paa Stedet i et Egetræs Skrin med tre Laase for.

Frejlev vestre Skole er en af Frederik den Fjerdes Rytterskoler. Den oprettedes i 1721, og den gamle Skolebygning ligger endnu i Byen, men bruges til Bageri. Den nye Skolebygning opførtes i 1914. Skolen er 4-klasset, med Lærer og Lærerinde. Paa Skolen findes Sognets Bibliotek.

Johannes Hansen, Lærer, født den 24. September 1882. Udgaet fra Skaarup Seminarium i 1903. Har siden 1. Januar 1909 været ansat som Lærer ved Frejlev Skole. Lærerinde er Frk. Arge.

Fru Christine Zehngraft, Distriktsjordemoder, er født den 12. November 1880 i Slemminge Sogn. Eksamen 1910. Fra 1910—1914 Jordemoder i Nakskov, og siden Februar 1914 Distriktsjordemoder i Raagelunde, hvilket omfatter Kettinge, Bregninge og Døllefjelde Sogne.

Aksel Herman Julius Rude, Borrettlund, født den 17. Maj 1852 i Odense, som Son af Skibskaptajn Herm. Rude og Hustru. Gift med afdøde Elise Dortha Rasmussen, Formand for Frejlev Foredragsforening. Æresmedlem for Lolland-Falsters Valgmenighed. Bestyrelsesmedlem af Vægeraadet. Formand for Ungdomshjemmet i Nykøbing, har været ved dette i 11 Aar.

HERRESLEV SOGN omgives af: Nysted, Bregninge, Musse, Godsted og Øster-Ulslev Sogne samt Østersøen.

I Herreslev Sogn findes Byerne: Herreslev med Kirke, Præstegaard, Skole, Andels-elektricitetsværk, Brugsforening og Mølle, Skaarup, Stubberup med Skole og Udskningssted for Sukkerroer til Nykøbing Fabrik samt en Samling af Huse.

Herreslev Sogn har Tingsted i Nysted og hører under Saksøbing Købstads Rets- og Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Østlollands Lægekreds, Saksøbing Skattekreds, Rødby Skyldkreds, Amtets 3. Folketingskreds, 6. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds, Lægd 222.

Herreslev Kirke, der er selvejende, er en kalket Murstensbygning, bestaaende af Kor, Skib og Taarn med Pyramidetag. Kor og Skib er romanske, med enkelte Rundbuefriser. Indgangen er gennem det sentgotiske Taarns Vestmur. Skib og Kor har gotisk indbyggede Hvælvinger, over hvilke der er fundet Spor af Kalkmalerier. Altertavlen er en Afstøbning af Thorvaldsens Relief: Christus og Disciplene i Emaus. Prædikestolen er snedkret i lollandsk Højrenæssancestil fra omkring 1610.

Hans Karl Christian Holger Fønns, Sognepræst, født den 3. April

H. K. C. H. Fønns,
Sognepræst.

1873 i Redsted, Mors. Søn af Sognepræst Hans Peter Fønns og Hustru. Gift med Signe Stronge. Kandidat i 1899. Pers. Kapellan 1900 i Humble. Pers. Kapellan 1901 i Snøde og Stoense. Langeland. 1907 udnævnt til Sognepræst for Herreslev og residerende Kapellan i Nysted, og siden 1920 for Herreslev alene.

NYSTED LANDSOGN. Nysted Landsogn omgives af: Herreslev, Bregninge og Kettinge Sogne, Nysted Købstad, Østersøen og Guldborgsund. I Sognet findes Byerne: Vantore med Kirke, Skole, Forsamlingshus, Andelsmejeri og Brugsforening, Taagense med Skole samt en Samling Huse.

Nysted Landsogn har Tingsted i Nysted og hører under Sakskebøbing Rets- og Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Østlollands Lægekreds, Sakskebøbing Skattekreds, Rodby Skyldkreds, Amtets 3. Folketingskreds, 6. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds. Lagd 221.

Kirken, der ejes af Nysted Kirke, er opført 1906 og indviet samme Aar og er en grundmuret Bygning, der bestaar af Taarn og Skib. Indgangen er i Taarnets Sydside. Opførelsen androg omkring 18,000 Kr.

Til Grevskabet Christiansholm hørte Hovedgaarden »Aalholm«, der i det 14. Aarhundrede var en fast Borg, hvor Lensmanden over Lolland residerede. 1329 blev den af Christoffer den 2. pantsat til Grev Johan den Milde, i Aaret 1359 afstod Benediet Ahlefeldt den til Valdemar Atterdag, og den var derpaa 1360—63 Residens for Hertug Christoffer af Lolland. I Aaret 1366 sluttedes her en Traktat mellem Valdemar og den svenske Konge Albrecht af Mecklenburg. Under Krigene med Hansesæderne og de holstenske Grever blev Aalholm belejret i 1368, men ikke erobret. Blandt Lensmændene paa Aalholm nævnes gamle Hr. Benediet Ahlefeldt 1359, Christiern Kule i 1364, og i Aaret 1370 Hr. Henning Schaet, Niels Thomsen 1378—82, Werner Gnewekowel 1388, Hr. Olufsen (Lunge) i Aaret 1398. Dernæst følger Hr. Erik Krummedige 1423—32, Henning van Hafn 1440, og Hr. Oluf Axelsen Thott 1445 og 1448, Hr. Johan Frille 1449 og 1453, Mogens Ebbesen Galt 1457—66, Hr. Hans Pøjske 1472, Hr. Eskil Gøye 1475—79, Hr. Erik Jepsen Ravensbjerg 1481 og atter Hr. Eskil Gøye 1492, Hr. Truid Andersen (Thott) 1494, Johan Venstermand 1499, Anders Tidemand 1501—05 og en Del andre.

I Grevens Fejde blev Aalholm indtaget af Grevens Folk ved Overrumpling i Aaret 1534, men to Aar senere tilbageerobret af de kongelige Tropper. Blandt andet havde Frederik den I's Dronning, Sophie, Aalholm i Livgeding til sin Død i 1568, og herefter fik Aalholm atter Lensmænd. Efter Frederik den II's Død havde Dronning Sophie Aalholm som Livgeding indtil sin Død 1631. Efter 1660 blev Aalholm et kongeligt Amt under Kronen, og her residerede Amtmanden i nogen Tid. Aalholm tilhørte i Aarene 1670—85 Dronning Sophie Amalie, og fra 1699—1714 Dronning Charlotte Amalies Livgeding. I Aaret 1725 afhændede Frederik den IV Aalholm sammen med Bremersvold til Fru Emerentia v. Levetzau, der var en Enke efter Gehejmraad J. O. v. Raben, for omtrent 95,000 Rdl., og 1734 oprettedes af Aalholm, Bramsløkke og Egholm Grevskabet Christiansholm for Emerentia v. Levetzaus Sønnesøn Grev Christian v. Raben, der døde i 1750, og efter hvem Grevskabet overgik til Broderen Gehejmraad Grev O. L. V. Raben, der ved sin Død 1791 overdrog dette til sin Søn Grev Frederik Christian v. Raben, der døde i Rio Janeiro 1838. Dennes Søn, Kammerherre, Dr. phil. Grev C. Christian v. Raben fik Bevilling paa at kalde Slottet ved dets oprindelige Navn Aalholm, efter at det i nogen Tid var blevet kaldt Christiansholm ligesom Grevskabet — efter Broderen, Julius v. Raben, der døde 1879, overgik Grevskabet til Kammerherre Jos. Raben Levetzau, efter hvis Død

1889 hans Søn Kammerherre, Hofjægermester Grev F. Christian O. Raben-Levetzau overtog det og er dets nuværende Ejer.

Aalholm Slot er anlagt paa en lav Holm. En Vejdæmning, der skiller det ferske og det salte Vand, og som nu er beplantet med Lindealléer, fører fra Byen Øst og Syd om Slotsbygningen. Selve den røde Murstensbygning er, trods mange Ombygninger, endnu et af Danmarks mærkeligste, middelalderlige Borganlæg, hvis gamle Karakter især viser sig i Murene ud imod Gravene. Allerede i Middelalderen har Slottet haft fire Fløje, ordnede i Rektangel. 74 m lang mod Nord og Syd, men kun 35 m mod Øst og Vest. Meget afgørende for Bygningens Virkning er de svære Hjørnetaarne, der vender mod Nord og har samme Bredde som de gamle Fløje. Det ældste af disse er det nordøstre Taarn, hvis

Aalholm.

underste Del, en ca. 3 m svær Mur, af Munkesten i Munkeskifte, omslutter et ejendommeligt højt tøndehvælvet Kælderrum, som har haft et Vindue vendende mod Øst, og Trappe i selve Murtykkelsen. Omtrent midt i Sydfløjen, der nu er nedrevet og ombygget, stod Portaarnet, og Vest for dette fandtes før de sidste Ombygninger et Hus, der var bygget til forskellige Tider, antagelig i Løbet af det 15. Aarhundrede; det vestlige Afsnit, der paa Renæssancetiden synes at være omformet til et femte Taarn, havde overet rummet en Sal med kalkmalede Dekorationer fra Tiden omkring 1400, og bar næppe med Urette Navnet »Margrethefløjen«. Allerede i det 16. Aarhundrede klagedes der over Slottets »Bygfældighed«, og paa Frederik den II's Tid foretoges ret anseelige Ombygninger.

Hakon Ulftstad byggede i 1581 et grundmuret Hus, utvivlsomt Østfløjen, hvor Lensmandens Bolig var ved det nu forsvundne Vindeltrappetaarn ind mod Gaarden. Et endnu bevaret Minde om et kongeligt Besøg er de 1882 genfundne kalkmalede Indskrifter fra 1585 paa den sydlige Væg i Nordfløjens østre Ende. I det 17. Aarhundrede kom Slottet efterhaanden i Forfald, saa det vist nok har været ubeboeligt. I Aaret 1779 ombyggede man Østfløjen, der ved denne Lejlighed blev en ganske enkel Bygning, og samtidig er den østlige Del af Sydfløjen blevet nedrevet. I Begyndelsen af det 19. Aarhundrede rejstes der over Nordvest-Taarnet en firkantet Bindingsværksbygning, som Grev C. F. Raben

P. N. Schroder,
Skovfoged.

N. J. Petersen,
Skovfoged.

Martin Nielsen,
Bestyrer.

benyttede som Observatorium. I 1889 paabegyndtes en gennemgribende Ombygning, der i væsentlig Grad har ændret det gamle Anlæg, især til Gaarden og mod Syd.

Ved nye Tværfloje er den gamle langstrakte Borggaard delt i et aabent Midterparti, der vender mod Syd, og to lukkede Sidegaarde. Margrethefløjen er omdannet og skalmuret. Vestflojen nedrevet, og de andre Gaardmure omdannede ved Tilbygninger og Gallerier. Skønt der til det nye er brugt Motiver fra hjemlig Murstensgotik, virker det dog helt moderne.

Raben-Levetzau, Frederik, Greve, Kammerherre, Hofjægermester, Sk. DM. G. E. T. p. p. Udenlandske Ordener: F. O. I. P., F. Æ. L. 1., Gr. Fr. 1., I. M. & L. 1., N. St. O. 1., Pr. R. Ø. 1. i Diam., R. H. Ø., S. H. E. 1., Sp. C. 3., Stb. V. 1., S. V. 1., Ø. L. 1., er født den 27. Maj 1850 paa Lekkende som Søn af Gehejmekonferensraad, Lensgreve Josias Raben-Levetzau og Hustru Siegfriede Krogh. Gift med Susanne Moulton. Student 1870, cand. polit. 1877, Attaché ved Gesandtskaberne i Wien og Paris, Generalkommissær ved Verdensudstillingen i Paris i 1900, Udenrigsminister fra 1905—1908, Ærespræsident i det kgl. danske geografiske Selskab. Ejer af Bremersvold, Beldringe, Lekkende og Aalholm Godser.

Ved Aalholm og Bremersvold Godser er ansat følgende Personer: Godsforvalter Marcher, Skovrider Holm, Bestyrer Nielsen, Bremersvold, der er født den 27. Januar 1876 og har været Bestyrer siden 1920, Skovfoged P. N. Schrøder, der har været under Bremersvold i 41 Aar, E. Neerup, der har været under Aalholm i 8 Aar, og N. J. Petersen, der har været under Bremersvold i 5 Aar.

FUGLSE HERRED

Fuglse Herred, der er det midterste paa Lolland, grænser mod Vest til Sønder-Herred og Rødby Fjord, mod Syd til Østersøen, mod Øst til Musse Herred og mod Nord til Vordingborg Bugt.

Dets samlede Areal udgør 30.203 ha, og Indbyggerantallet var i 1921 15.385.

I Herredet ligger Købstaden Rødby og følgende Sogne: Ringsebølle, Taagerup-Torslunde, Errindlev-Olstrup, Fuglse-Krønge, Holeby-Bursø, Nebbelunde-Sæddinge, Tirsted-Skørringe-Vejleby, Hillested, Østofte-Bandholm, Fejø, Femø og Askø.

RINGSEBØLLE SOGN. Ringsebølle Sogn begrænses af Rødby, Taagerup og Sæddinge. I Sognet ligger Byerne Ringsebølle med Kirke og Skole, Lundegaarde med Fattighjem, Skovmose, en Del af Rødby Villakvarter med Banegaard og Posthus og Missionshus samt Ringsebøllegaard.

Ringsebølle Sogn har Tingsted i Rødby og hører under Maribo Købstads Retskreds, Rødby Købstads Politikreds, Maribo Amtstuekreds, Midtllollands Lægekreds, Maribo Skattekreds, Rødby Skyldkreds, Amtets 2. Folketingskreds, 2. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds Lægd 252.

Ringsebølle Sogns Kirke, der tilhører Baroniet Sønderkarle, bestaar af Kor og Skib af tilhugne Granitkvadre, paa høj Granitsokkel. Indgangen til Kirken er gennem det nyere Vaabenhus, Gotiske Hvælvinger, og en ny Altertavle med Maleri af A. Dorph (Opstandelsen), samt en ny Prædikestol. Klokkeren er fra den tidligere Middelalder uden nogen Indskrift.

TAAGERUP-TORSLUNDE SOGN. Taagerup Sogn omgives af Rødby Købstads Markjorder, Ringsebølle, Sæddinge, Holeby, Torslunde og Olstrup Sogne samt Østersøen.

Torslunde Sogn omgives af Taagerup, Holeby, Fuglse, Krønge, Errindlev og Olstrup Sogne.

I Taagerup Sogn findes Byerne: Taagerup med Kirke, Præstegaard og Hospital, Hyldtofte med Skole, Forskole og Brugsforening, samt nogle Samlinger af Huse.

I Torslunde Sogn findes Byerne: Torslunde med Kirke, Skole, Andelsmejeri og Brugsforening, Højbygaards Sukkerfabrik og Torslundegaard.

Taagerup-Torslunde Sogn har Tingsted i Rødby og hører under Maribo Købstads Retskreds, Rødby Købstads Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Midtllands Lægekreds, Maribo Skattekreds, Rødby Skyldkreds, Amtets 3. Folketingskreds, 2. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds (Taagerup har Lægd 251, Torslunde har Lægd 250).

Taagerup Kirke er viet til Vor Frue. Det er en Murstensbygning, hvis romanske Skib og Kor har sirlige Enkelt-heder. Gesimser med Bue- og Spærstikfriser og Rester af oprindelige Portaler og Døre. Det anselige Taarn er tilbygget i den sentgotiske Tid, og Vaabehuset er fra samme Periode. Kirkens Indre er overhvælveth. I Kirkens Hvælvning er der nogle Kalkmale-

Taagerup Kirkes Indre.

rier, der er restaurerede i 1889 af Professor Kornerup. Altertavlen, der er et Maleri af A Dorph, er fra 1876. Prædikestolen er fra ca. 1580.

Torslunde Kirke er viet til Skt. Peder, og den er opført af røde Munkesten. Kor og Skib er i romansk Stil, men stærkt restaureret i 1870. Taarnet opførtes i 1870. Skib og Kor har fladt Loft. Altertavlen er et farveligt udført Maleri, og Prædikestolen er et Snedkerarbejde i Højrenæssancestil.

Højbygaard nævnes i 1393, da den bortmageskiftedes af Magrethe Lauridsdatter. Den skal senere have tilhørt Slægten Kabell, fra hvilken den ved Giftermaal kom til Hr. Aksel Mogensen Gøye. Hans Datter Mette, der var gift med Hr. Peder Walkendorff, bragte Gaarden til sin Søn, Henning Walkendorff, som ejede den i 1420 og i 1444. Dennes Datter-søn Claus Krummedige skrev sig i 1489 til Højbygaard. Hans Datter Drude bragte Gaarden til sin Ægtefælle, den bekendte Feltherre Otto Krumpen. Da Fru Drude døde barnløs i 1555, tilfaldt Højbygaard hendes Søsterdatter Helvig Hartvigsdatter Ulfeldt, der var gift med Sten Bille til Kærsgaard, og den gik saa i Arv til Sønnen, Knud Bille til Billeskov, og Fru Hilleborg Gyldenstjerne. Den ejedes derefter af deres Søn, Landsdommer Holger Bille og Fru Anne Juel. Efter dem kom den til Henrik Rantzau til Schmol. Højbygaard skal derefter have tilhørt Henning Daldorff og var siden under Kronen, indtil den i 1725

Højbygaard.

købtes af Abraham Lehn. Efter hans Død i 1757 fik hans Søn Poul Abraham Lehn Højbygaard tilligemed Berritzgaard, og han forenede Højbygaard med Lungholm. Der er ingen Hovedbygning.

Højbygaards Sukkerfabriker tilhører Aktieselskabet De danske Sukkerfabriker, der overtog dem i 1880 efter et Konsortium, der havde købt den af Brd. Frederiksens Fallitbo. Brd. Frederiksen byggede Fabriken i 1872—73 og kaldte den »Lolland«. Bygningerne er opførte efter tysk Forbillede af Arkitekt Granzau.

Hyldtofte Skole er nyopført i 1930 og indviet 16. December samme Aar. Forskolen er bygget i 1880. Skolen er 4-klasset med Førstelærer og Forskolelærerinde.

Førstelærer Christen Jensen Sørensen er født den 25. August 1889. Dimitteret fra Blaagaard Seminarium i 1919. Har været Førstelærer siden Februar 1923.

ERRINDLEV-OLSTRUP SOGN. Errindlev Sogn begrænses af: Olstrup, Torslunde, Fuglse Sogne samt Musse Herred og Østersøen.

Olstrup Sogn begrænses af: Errindlev, Torslunde, Taagerup Sogne samt Østersøen.

I Errindlev Sogn findes Byerne: Errindlev med Skole, Kirke, Fattiggaard, Forsamlingshus, Spare- og Laanekasse, Elektricitetsværk, 2 Brugsforeninger, Mølle og Andelsmejeri. Torpe, Sjelstoftø med Skole, samt en Samling af Huse.

I Olstrup Sogn findes Byerne: Bjernæs med Skole og Brugsforening, Assenbølle, samt en Samling af Huse.

Errindlev-Olstrup Sogn har Tingsted i Rødby og hører under Maribo Købstads Retskreds, Rødby Købstads Politikreds, Rødby Skyldkreds, Amtets 3. Folketingskreds, Midt-lollands Lægekreds, Maribo Skattekreds, 2. Forligskreds, 2. Udskrivningskreds. (Errindlev har Lægd 249. Olstrup 248).

Errindlev Kirke er en anelig, nu cementeret Murstensbygning, der oprindeligt sikkert er romansk. I gotisk Tid er den forlænget mod Øst med en 3-sidet Korafslutning, ligesom Taarnet er tilbygget i Vest, og hele Kirken er overhvalvet. Bygningen er restaureret i 1872, og ved denne Lejlighed fik Kirken Indgangen gennem det hvalvede Taarnrum. Altertavlen er et Maleri fra 1874 af A. Dorph. Prædikestolen er et Snedkerarbejde i lollandsk Højrenæssance. Paa Kirkegaarden er der muret Begravelse for Familien Bertouch-Lehn.

Olstrup Kirke er en lille Murstensbygning i romansk Stil, med Tandsnitsgesims og Rester af oprindelige Vinduer og Døre. I gotisk Tid er Skibet forlænget mod Vest, og der er indbyggede Hvælvinger. Bygningen er istandsat i 1899. Prædikestolen, der er prydet med Snitværk, er fra 1622.

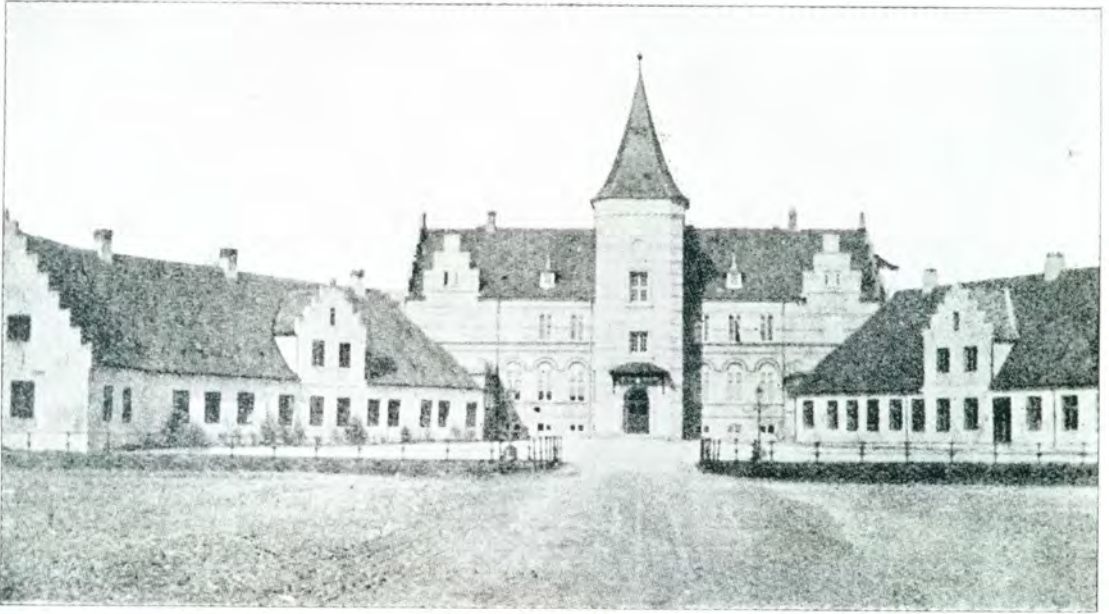
Bremersvold Hovedgaard er anlagt af Mogens Gøye og tildels oprettet af Byen Galmindrup, i hvilken der allerede laa en Hovedgaard, der i umindelige Tider havde tilhørt Slægten Gøye. 1517 tilhørte Gaarden Knud Gøye, senere dennes Søn Anders Gøye og Sonneson Mogens Gøye. De følgende Ejere af Bremersvold, som Gaarden nu kaldes, var Hr. Breide Rantzau, gift med Mogens Gøyes Broderdatter, Sønnen Kai Rantzau, gift med Anne Lykke, hvis Broder Frantz Lykke i 1646 solgte Bremersvold til Erik Kaas, efter hvis Dod i 1669 den ved Indførsel blev udlagt til Søster Worm, en Datter af Ole Worm. I 1719 skødedes den til Kong Frederik den 4., der vilde lægge den til Ryttergodset, men i 1726 solgtes den til Fru Emerentia v. Levetzau, Enke efter Gehejmeraad I. O. Raben, i hvis Familie den er forblevet. Hovedbygningen er opført i Villastil i 1872 og udført af røde Mursten med Sandstens Ornamenten.

Lungholm skal være opført af Hr. Palle Rosenkrantz paa det Sted, hvor tidligere Gaarden Olstrupgaard laa, Han lagde under denne Byen Pugerup med 3 Gaarde og 2 Gaarde af Olstrup. I Hardenbergs Arkiv findes en Dom af Erik af Pommern dateret Olstrup den 31. Juli 1434. Olstrupgaard tilhørte ved det 15. Aarhundredes Midte Gertrud Hermandsdatter van Hafn, der var gift med Erik Pors til Øllingsø.

De laa i Proces med Oluf Henriksen (Gøye) til Kolstrup, Kærstrup og Floretorp, der i 1455 fik tildømt Halvdelen af Olstrupgaard. Den anden Halvdel lod hans Søn Eskil Gøye sig tilskøde i Aarene 1484—1505 af Erik Pors Sønner, Herman, Niels og Hans. Den tilhørte nu Gøyerne paa Krenkerup, nemlig 1506—44 Mogens Gøye, fra 1544—98 Albert Gøye og Anne Rosenkrantz, fra 1589—1610 Margrethe Gøye og Peder Brahe, fra 1610 22

Lungholm efter Ombygningen i 1856.

Lungholm.

Aksel Brahe og Lisbeth Rosensparre. I 1622 tilgiftede Palle Rosenkrantz sig Gaarden, som han ombyggede, forøgede og gav Navnet Lungholm efter sin tredie Hustru Lisbeth Lunge.

Efter hans Død 1643 bestyrede hans Enke Gaarden til 1649, da hun overdrog den til Svigersønnen Erik Rosenkrantz, hvis Søn Holger arvede den. Hans Enke ægtede i 1695 Grev Flemming Holek, og deres Datter bragte i 1709 Gaarden til Børge Trolle, som 1721 mageskiftede den med Lykkesholm til Hans Kaas, der 1723 solgte den til C. D. Reventlow, som 1729 indlemmede Gaarden i Grevskabet Christianssæde. I 1784 solgtes Lungholm til P. A. Lehn for 38,700 Rdl. Lehn oprettede af denne Gaard og af Højbygaard et Stamhus, der var bestemt for hans Dattersøn, Paul Godske Bertouch. I 1819 blev denne ophøjet til Baron under Navnet Bertouch-Lehn, og Stamhuset gjort til et Baroni under Navn Sønderkarle. (Navnet skal ifølge Sagnet hidrøre fra, at Baronen kaldte Bønderne fra sine sydlollandske Godser »de søndre Karle«). Godset er stadig i Familien Bertouch-Lehns Eje. Hovedbygningen er i to Stokværk med høj Kælder og takkede Gavle samt Taarn med Spir og er opført 1856—57 i gotisk Stil. Hertil slutter sig to lavere, ældre Sidelænger, ligeledes med Trappegavle. Gaarden blev i Aaret 1906 restaureret, og der blev tilbygget et Taarn med et højt Spir paa Gaardsiden samt mod Haven to kortere Fløje.

Under Godset er ansat følgende Personer: Godsforvalter Marcher, Fasanjæger A. Jørgensen, der er født den 30. April 1884 og har været Fasanjæger paa Lungholm i 11 Aar, samt Skovfoged R. Madsen, der har været ansat siden 1916.

Errindlev Sparekasse er stiftet den 21. Januar 1872 under Navn af Spare- og Laanekassen for Errindlev og Taagerup Pastorater. Dens Stifter og fleraarige Leder var afdøde Skovrider Schrøder, Jægersbo under Baroniet Sønderkarle. Den blev oprettet ved Midler fra Sygekassen, der nogle Aar iforvejen ligeledes var oprettet af Skovrider Schrøder, og Ledelsen af Sparekassen blev valgt af Sygekassens Medlemmer, indtil den nye Sparekasselov af 4. Oktober 1919 udkom. Denne Lov krævede en Del Ændringer, særlig med Hensyn til Indskydernes Sikkerhed, hvorefter der blev tegnet en Garantikapital paa 60,000 Kr. af

A. Boye-Albertsen,
Førstelærer.

A. Jørgensen,
Fasanjæger.

Karla Krogstrup,
Bestyrerinde.

Laura Davidsen,
Jordemoder.

50 Garanter, og disse Garanter har siden da dannet Generalforsamling, efter at der var vedtaget nye Love, og Navnet forandredes til Errindlev-Sparekasse. Sparekassen havde hidtil lejet Lokaler hos Forretningsføreren, men i 1927, da Forholdene ikke længere svarede til Sparekassens Vækst, opførte den sin egen Bygning i Errindlev, hvor der blev indrettet tidssvarende Lokaler med Boksrum og med Beboelse til Forretningsføreren.

Bjrnæs Skole ligger i Olstrup Sogn. Den gamle Skole, der laa paa samme Sted som den nuværende, var ca. 100 gammel, da den erstattedes af den nye moderne Skole, der opførtes 1911. I Skolebygningen findes 2 Klasseværelser, Gymnastiksal og Lærerindebolig, medens Førstelærerens Bolig findes i en særlig Bygning. Lærerpersonalet bestaar af: Førstelærer A. Boye-Albertsen, der har været ansat siden 1911, og Lærerinde Esther Romme, der har været ansat siden 1921.

Errindlev-Olstrup Alderdomshjem er oprettet og taget i Brug 1930. Det har Plads til 17 Beboere. Bestyrerinde Karla Krogstrup er født den 8. August 1898 i Vindeby som Datter af Møller Krogstrup-Petersen. Fra 1928—30 Husbestyrerinde paa Saunsøgaard, siden 1. November 1930 Bestyrerinde paa Alderdomshjemmet.

Jordemoder Fru Laura Davidsen er født den 8. Marts 1880 paa Femø. Jordemoder i Errindlev siden 1916.

FUGLSE KRØNGE SOGN. Fuglse Sogn omgives af Krønge, Bursø, Holeby, Torslunde, Errindlev og Vester-Ulslev Sogne.

Krønge Sogn omgives af Fuglse, Holeby og Bursø Sogne, Søndersø, Godsted Sogn og Røgholle So.

I Fuglse Sogn findes Byerne: Fuglse med Kirke, Præstegaard, Skole, Brugsforening, Hotel og Mølle, Bøsserup, Skottemark, Flaarup med Brugsforening, Alsø og Hillestolpe samt nogle Samlinger af Huse.

I Krønge Sogn findes Byerne: Krønge med Kirke, Skole, Elektricitetsværk og Mølle. I Sognene findes Hovedgaardene Kjørstrup og Søholt.

Fuglse Krønge Sogn har Tingsted i Rødby og hører under Maribo Købstads Retskreds, Rødby Købstads Politikreds Maribo Amtstuedistrikt, Midtllands Lægkreds, Maribo Skattekreds, Rødby Skyldkreds, Amtets 3. Folketingskreds, 2. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds (Fuglse har Lægd 243, Krønge har Lægd 242).

Fuglse Kirke er fordum indviet til Skt. Laurentius eller Skt. Peder. Det er en anselig Bygning bestaaende af Kør, Skib og Taarn med et lille Vaabenhuis, der vender mod Vest og to Kapeller mod Nord og Syd. Kirken har været opført af Granitkvadre i romansk Stil paa Profilsokkel, men er senere ofte blevet restaureret med Mursten. Taarnet er yngre end Skibet og opført af røde Munkesten. Det høje Træspir blev fornyet i 1841. Den lille

Kjærstrup omkring 1850.

Forhal Vest for Taarnet er opført af Granitkvadre og røde og gule Mursten i broget Blanding. Skibet og Koret er overhvævede med Renaissance-Ihvælvinger. Altertavlen er fra 1610 og i rig Renaissancestil. Prædikestolen er fra Tiden omkring 1600.

Krønge Kirke er fordum helliget Vor Frue og er en lille Murstensbygning, der bestaar af romansk Kor og Skib samt yngre Vaabenhus, der vender mod Syd. Skib og Kor har fladt Loft. Altertavlen er et rigt Snitværk af Jørgen Ringnis fra 1643 og med nyere Malerier. Prædikestolen er et Snedkerarbejde fra ca. 1600.

Kjærstrup er meget gammel, efter Sigende fra Midten af det 12. Aarhundrede. De tidligst kendte Ejere er Anders Siundesen og hans Søn Hr. Absalon Andersen, fra hvem den ved Arv kom til Gøyerne. I 1430 tilhørte den Henrik Staverskov eller Gøye og senere dennes Sønner Bo Due og Anders Gøye. Knud Gøye til Kjærstrup var i 1538 Landsdommer paa Lolland, og han afstod Gaarden til sin Søn Anders Gøye, der istandsatte Fuglse Kirke i 1531. Fra hans Søn Henning Gøye gik Gaarden over til Søsteren Karen, der var Enke efter Laur. Brockenhuus til Egeskov. Gaarden havde nu følgende Ejere: Hans Pogvisch, dennes Broder Otto Pogvisch, Palle Rosenkrantz og dennes Datter Birgitte, der bragte Gaarden til sin Mand, Gehejmeraad Chr. Skeel. Han mageskiftede i 1665 Kjærstrup for Tølløse til Jomfru Margrethe Friis til Hesselagergaard, der i 1681 solgte den til Generalmajor J. Schack til Sneumgaard og Bramsløkke, for 10,730 Rdl. Af hans Sønner overtog Major Otto Schack den for i alt 12,400 Rdl. Hans Enke Fru Elisabeth Birgitte Rantzau solgte Gaarden i 1720 til Kong Frederik den 4. for 22,000 Rdl. Ved Ophævelsen af Ryttergodset paa Lolland solgtes Kjærstrup i 1728 til Generalmajor Niels Rosenkrantz Schack for 23,241 Rdl. Efter Schaeks Død i 1731 købtes Gaarden af Gehejmeraad Fr. v. Raben for 43.000 Rdl. Efter at der efter Kammerherreinde Raben-Huitfeldt-Levetzaus Død i 1843 i flere Aar havde været ført Proces om Gaarden mellem Familierne Raben og Rosenkrantz, blev den solgt ved Auktion i 1852 til Grev F. M. Knuth til Knuthenborg, der i 1853 solgte den til Jægermester D. P. Friderichsen, hvis Søn nu ejer den.

Hovedbygningen er et bredt Hus, der er to Stokværk højt. Det blev opført 1765 af Bindingsværk, men ombygget 1836 og beklædt med en Murstensskal. I 1868 blev der til-

bygget et firkantet Indgangstaarn med Laternespir. Under Bygningen findes gamle hvælvede Kældere, som stammer fra en ældre smallere Bygning. Hovedbygningen er omgivet af en stor bred Grav.

M. H. Friderichsen, Godsejer, Løjtnant, R. af D., født den 13. September 1864, som Søn af Jægermester Peter Friderichsen og Hustru. Gift 1893 med Hedvig Jungersen, Landbrugskandidat 1886, Ejer af Kjerstrup siden 1902. Landvæsenskommissionær fra 1900. Medlem af Forsikringselskabet Danmarks Bestyrelse og af Bestyrelsen for Lolland-Falsters Telefon Aktieselskab.

M. W. Friderichsen,
Godsejer.

Søholt ejedes af Morten Venstermand, der døde i Aaret 1610, og hvis Enke Anne Galt ægtede Falk Brahe, der i 1616 solgte Søholt til Svogeren Ebbe Galt, hvilken Handel dog maa være gaaet over Styr, thi allerede i 1618 afhændede Falk Brahe Søholm til sin Søsters Mand Ejler Qvitzow, som i 1622 tog Laan paa Gaarden, 1624 købte en holstensk Adelsmand Henrik Heest Gaarden, men hans Brodersøn Benedikt Heest solgte den 1637 til Just Fr. v. Pappenheim, som døde 1649, han efterfulgtes af sin Søn Georg v. Pappenheim, der døde 1685. Dennes Broder Christian v. Pappenheim skødede 1690 Søholt til Gehejmeraad H. U. v. Lützw, der her anlagde en prægtig Have. Hans Søn, Generalmajor C. F. v. Lützw ejede den derefter, hvorpaa dennes Datter Sophie bragte den til sin Mand, Stiftamtmand G. H. v. Krogh, efter hvis Død i 1808 den ejedes af Kammerherre F. J. Christian-Bertouch, som afgik ved Døden i Aaret 1831. Ved Auktionen solgtes den saa til Klædehandler Kierkegaard, hvis Arvinger afhændede den i 1852 for 275.000 Rdl. til Etatsraad L. Jørgensen, der døde 1880. Herefter ejedes den af Sønnen H. N. Jørgensen, og

Søholt efter Ombygningen 1804.

Gartner Klinke,
Søholt.

dennes Søn P. Christian Clausen-Jørgensen solgte den i 1917 til dens nuværende Ejer. Veksellerer P. O. Suhr.

Den tidligere trefløjede, grundmurede Hovedbygning, der var opført af J. F. v. Pappenheim, blev restaureret af Gehejmraad Lützow, men erstattedes i 1804 med en ny Hovedbygning i 2 Stokværk, der delvis ombyggedes i 1868—69 og paabyggedes Taarn.

Peter Ole Suhr, Veksellerer, er født den 28. Marts 1879 paa »Svendstrupgaard« som Søn af Proprietær Frederik Suhr og Hustru

Anna Petersen,
Bestyrerinde.

Juliane Heramb. Gift med Sigrød Bentzon. Uddannet i Banker i Danmark og Amerika. Veksellerer og Bankier i København siden 1914.

Ved Søholt er ansat Overskovfoged Axel Hansen og Gartner Klinke.

Axel Hansen, Overskovfoged, er født den 7. Januar 1894 i Middelfart, som Søn af Skovfoged H. Hansen paa Hindsgavl. Fra 1911—1913 Elev paa Fussingø ved Randers, fra 1913—14 Elev paa Københavns første Skovdistrikt, fra 1916—20 Assistent paa Stovringgaard og Visborggaard. Siden 1920 Overskovfoged paa Søholt.

De gamles Hjem i Fuglse er oprettet 1927 og har Plads til 26 Beboere. Dets Bestyrerinde er Anna Petersen, der er født 1894 i Kværkeby og har været Bestyrerinde ved Hjemmet siden 1929.

HOLEBY BURSØ SOGN. Holeby Sogn omgives af Bursø, Krønge, Fuglse, Torslunde, Taagerup, Sæddinge og Hillested Sogne.

Bursø Sogn omgives af Holeby, Fuglse, Krønge og Hillested Sogne samt Sønderlø.

I Holeby Sogn findes Byerne: Holeby med Kirke, Præstegaard, Skole, Missionshus, Forsamlingshus, Andelselektricitetsværk, Fællesmejeri, 2 Brugsforeninger, Gæstgivergaard, 2 Bankfilialer, Holeby Dieselmotorfabrik, Jernbanestation og Postekspedition, samt Hovedgaarden Nøbbøllegaard.

I Bursø Sogn findes Byerne: Bursø med Kirke, Skole, Brugsforening, Alderdomshjem, Jernbanestation og Postekspedition, samt Gaardene Søgaarde, Wredeslund og Holtegaard.

Holeby Bursø Sogn har Tingsted i Rødby og hører under Maribo Købstads Retskreds, Rødby Købstads Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Midtllands Lægekreds, Maribo Skatte- og Skyldkreds, Amtets 3. Folketingskreds, 2. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds (Holeby har Lægd 245, Bursø har Lægd 244).

Holeby Kirke er vistnok indviet til Skt. Chrysostomus. Den er en lille Murstensbygning og bestaar af romansk Kor og Skib samt yngre Vaabehus, der vender mod Syd. Et Bindingsværkstaarn fra 1718 er forsvundet. Begge de oprindelige Portaler er bevarede. Den nordre er tilmuret, den søndre ligger bag Vaabehuset. Dens Indre er fladloftet. Altertavlen har et tarveligt Billede af Korsfæstelsen, og Prædikestolen er fra Renæssancetiden.

Bursø Kirke er fordum indviet til Skt. Dionysius. Det er en lille Murstensbygning med Kor og Skib i romansk Stil. Det hvælvede Vaabehus er opført ved en Restaurering i 1870'erne. Der er indsat nye Vinduer paa de gamles Plads. Kirkens Indre er fladloftet. Altertavlen er fra Tiden ca. 1700.

Nøbbøllegaard er oprettet af Gehejmraad H. U. v. Lützow til Søholt af 3 nedlagte Bøndergaarde. Senere ejes den af Kongen, som 1721 solgte den til Grev Ad. Chr. Knuth, 1830 købtes den af Joh. Dill. Friderichsen. I 1892 blev den købt af de danske Sukkerfabrikker.

Raahavegaard er en gammel Hovedgaard. Hovedgaarden ejedes i 1397 af Hermann

Storm. Hans Døtre Grethe og Gertrud afhændede deres Ejendom til Eskil Gøye. I 1628 mageskiftede Fru Øllegaard Pentz Gaarden til Kronen. 1803 lagdes den til det da oprettede Stamhus Sønderkarle.

Holeby Dieselmotor Fabrik.

Om de fleste industrielle Virksomheder af nogen Betydning gælder det, at de er begyndt i det smaa, kun sjældent ser man et virkeligt levedygtigt Foretagende med store Dimensioner straks i Starten. Tid skal der til, og Udviklingens Lov lader sig ikke omgaa. Som Regel er det en enkelt Mand, ofte af sindig Hu, men udholdende og fremsynet, der begynder en Gerning med faa og smaa Hjælpe midler, men i Tidens Løb ser denne bære Frugt og vokse, give Arbejde til mange Hænder og ved sine Frembringelser bære Bedriftens Navn vidt omkring, ofte ud over Landets Grænser. Naar vi ser hen til vort Naboland Sverige, hvor mange mægtige, verdenskendte Jernværker skylder saa ikke en driftig

Nøbhøllegaard.

»Brugspatron«, der med sine Karle begyndte at udvinde Jern af Brugets Fjeldmark ved Hjælp af en primitiv Smelteovn og vandhjulsdreven Hammer, deres Tilblivelse, men ogsaa herhjemme har vi mange større industrielle Virksomheder, hvis Oprindelse kan føres tilbage til en af en enkelt Mand paabegyndt og energisk oparbejdet Bedrift. Saaledes er ogsaa Grundlaget skabt for det Firma, hvis Udvikling her i Korthed skal beskrives.

I Aaret 1877 byggede H. Christoffersen en Smedje i Holeby lige ved Jernbanelinjen mellem Maribo og Rødby. Denne blev Oprindelsen til *Holeby Dieselmotor Fabrik*. Fra en beskeden Begyndelse udviklede Virksomheden sig snart til at omfatte Fremstilling, af Maskiner og Redskaber for Landbruget, og for at kunne drive denne fabriksmæssigt lod Christoffersen i 1890 ved sin Smedje opføre en større Værkstedbygning og forsyne denne med de nødvendige Maskiner og Værktøjer. Paa Grund af den stadig stigende Efterspørgsel blev Pladsen ogsaa her efterhaanden for trang, og Christoffersen besluttede sig derfor til paa den modsatte Side af Jernbanelinien at erhverve en større Grund, ca. 22.000 m², for paa denne at opføre en ny og større Fabrik. Denne blev færdig i 1902 og var saaledes anlagt, at Udvidelser saavel i Dybden som i Bredden nemt kunde foretages, for gode Tilførselsforhold sørgedes der ved at føre et Sidespor fra Jernbanestationen ind paa Fabrikens

Grund. Den nye Fabrik indrettedes med særligt Hensyn til den allerede tidligere optagne Fremstilling af Petroleumsmotorer. Paa den Tid fandtes der endnu ingen Elektricitetsværker paa Landet, men Behovet for Drivkraft var stort, og i de følgende Aar aftog Landbruget derfor i Hundredevis af de bekendte Holeby Motorer, saavel stationære som Lokomobiler, indtil Elektriciteten omkring 1908 begyndte at vinde Indpas paa Landet. I dette Aar døde Firmaets Grundlægger, men hans Søn J. Christoffersen — en lige saa handlekraftig Natur som Faderen — førte Virksomheden videre i det gode gamle Spor, idet han dog samtidig forberedte sig paa at kunne slaa ind paa de nye Veje, som Tiden og Udviklingen anviste.

I 1910 blev Fabrikationen af Dieselmotorer optaget, og Værkstederne indrettedes paa en rationel Fremstilling af disse. Siden hen er Udviklingen stadig gaaet i denne Retning, og Virksomheden staar nu, efter godt 50 Aars Forløb, som en fuldkommen Specialfabrik for Dieselmotorer, idet der navnlig fra 1918, da den overgik til et Aktieselskab, gentagne Gange er foretaget meget betydelige Nyanskaffelser og Udvidelser med dette Formaal for Øje. Foruden at videreføre Fremstillingen af stationære Dieselmotorer til Elektricitetsværker og industrielle Virksomheder har Fabriken derfor ogsaa paa et tidligt Tidspunkt optaget Bygningen af Dieselmotorer til Fremdrivning af Skibe og Jernbanetog.

Den gammeldags Opfattelse, at et »mekanisk Værksted« helst skulde kunne paatage sig alle mulige Ting indenfor Maskinindustrien, er forlængst vejet for Erkendelsen af, at en gennemført Specialisering er en absolut Betingelse for at opnaa det bedst mulige Fabrikat til den bedst mulige Pris. Naar nogle Fabriker herhjemme endnu fremstiller f. Eks. Dampmaskiner, Turbiner, alle Slags Forbrændingsmotorer, Pumper m. m. i Flæng og til Støtte herfor bl. a. vil henvise til Forholdene i Udlandet, saa skyldes dette en Misforstaaelse. De store udenlandske Firmaer, der med 5—6000 Mand eller mere fremstiller flere industrielle Produkter af forskellig Art, maa i Virkeligheden betragtes som lige saa mange under fælles Administration sammenlagte Fabriker, der hver har sit Speciale og netop derfor arbejder uafhængigt af hverandre, teknisk set, og de kan paa ingen Maade danne Forbillede for de efter vore Forhold større Firmaer herhjemme, der med en Arbejdsstyrke paa 5—600 Mand forsøger paa at omspænde de samme eller endnu flere Specialiteter. I Modsætning til saadanne Virksomheder har Holeby Dieselmotorfabrik i mange Aar udelukkende beskæftiget sig med Bygning af Dieselmotorer og gennem en vidtdreven Specialisering og Seriefabrikation opnaaet at fremstille et Fabrikat, der har vundet almindelig Anerkendelse baade herhjemme og ude omkring. Omsætningen er, fraset Svingningerne under Verdenskrigen, gaaet jævnt i Vejret, og de afleverede Enheder er blevet større og større. Medens der i 1910 kun byggedes Motorer paa 30—60 eff. HK, blev der i 1925 fremstillet Motorer paa 1000 og 1300 eff. HK. Stykket, og Fabriken er i Stand til at paatage sig endnu langt større Enheder.

Aktieselskabet Holeby Dieselmotor Fabrik bestaar nu af Maskinfabriken i Holeby og Jernstøberiet (Guldborg) i Nykøbing F. Dette sidste erhvervedes i 1918 og er siden da betydeligt udvidet og specielt indrettet for Støbning af Gods til Dieselmotorer, endvidere er der her opført et stort og moderne Værksted for Fremstilling af Modeller og andre Træarbejder. — Fabrikenes Leder er Direktør, cand. polyt. C. V. Kayser.

Holeby tekniske Skole aabnede Undervisningen den 21. Oktober 1903. Initiativet til denne Skole udgik fra Fabrikant Jens Christoffersen, der klart indsaa, at det ikke var nok at give de unge Lærlinge praktisk Uddannelse. Lærlingene havde tidligere efter endt Arbejdstid vandret den 6 Kilometer lange Vej til Rødby for at gaa i Aftenskole og efter endt Skoletid tilbage igen. De første Lokaler, som blev benyttet, blev lejet af Akts. »Forsamlingshuset«, og det er de Lokaler, som den nuværende Haandværker- og Industriforening

Marie Hansen,
Bestyrerinde.

benytter til Garderobe. Grundet paa Pladsmangel gik hver Elev kun i Skole 2 Aftener om Ugen. I Aarene 1906—07 byggedes en Skole bag Foreningens Sal. Denne var bygget med 2 Klasseværelser forneden og 2 Værelser ovenpaa. Fra 1903—06 blev Skolen drevet af Fabrikant Christoffersen og de Haandværkere, som havde Lærlinge, der besøgte Skolen, men da der under disse Driftsforhold ikke kunde opnaas den fornødne Støtte fra Stat. Amt eller Kommune, blev der paa Initiativ af Fabrikant Christoffersen og Bogholder Lillijenskjold den

Rasmus Nielsen,
Købmand.

18. September 1906 stiftet en Haandværker- og Industriforening for Holeby og Omegn. hvis vigtigste Opgave skulde være at opretholde og drive den tekniske Skole. Og denne Opgave er af de skiftende Bestyrelser varetaget med aldrig svigtende Interesse. I 1926 opførtes en ny stor Skolebygning, der rummer 6 store lyse Klasseværelser og har Plads til 120 Elever. Den nye Skole kostede 101,000 Kr. at bygge, og af disse Penge skaffede Foreningen selv 34,300 Kr. Bestyrelsens nuværende Formand er Direktør C. V. Kayser, og Skolens Forstander er Ingeniør N. Hagen.

Alderdomshjemmet i Bursø blev ombygget i 1927 og indrettet til Alderdomshjem. Den Bygning, der ombyggedes, havde Kommunen købt i 1880. Paa Hjemmet er der Plads til 22 Beboere, men der er for Tiden kun 17. Hjemmets Bestyrerinde er Frk. Marie Hansen, der er født den 31. Maj 1893 og har været Bestyrerinde i 4½ Aar.

Købmand Rasmus Nielsen er født den 22. Oktober 1881 i Køng Sogn og har været Formand for Holeby Haandværker- og Industriforening de 2 sidste Aar.

NEBBELUNDE—SÆDDINGE SOGN. Nebbelunde omgives af Sæddinge, Hillested, Skorringe og Tirsted Sogne samt Rødby Fjord.

Sæddinge Sogn omgives af Nebbelunde, Hillested, Holeby, Taagerup og Ringsbølle Sogne samt Rødby Købstad.

I Nebbelunde Sogn findes Byerne: Nebbelunde med Kirke, Præstegaard, Fællesmejeri og Mølle, Bukkehave med Skole og Andelsmejeri, Tofte og Nordre Skovhuse. I Sognet ligger Hovedgaarden Danstedgaard.

I Sæddinge Sogn findes Byerne: Sæddinge med Kirke, Skole og Mølle, nogle Samlinger af Gaarde og Huse samt Hovedgaarden Sæddingegaard.

Nebbelunde—Sæddinge Sogn har Tingsted i Rødby og hører under Maribo Købstads Retskreds, Rødby Købstads Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Midtllands Lægekreds, Maribo Skattekreds, Rødby Skyldkreds, Amtets 2. Folketingskreds, 2. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds (Nebbelunde har Lægd 247, Sæddinge har Lægd 246).

Nebbelunde Kirke er en lille Murstensbygning, der bestaar af Kor og Skib i romansk Stil samt et senere tilbygget Vaabenhus, der ligger mod Syd. De oprindelige Dele har Tandsnitgesimser, og paa Korets Østgavl er der Rundbuefrise. Paa Vestgavlen har der staaet et Taarn. I 1828 er der over Gavltoppen rejst et lille Trætaarn. Det Indre er sentgotisk overhvalvet. Kirken er restaureret i 1859, og i 1896 er Murene rensede. Altertavlen er et Billedskærerarbejde fra ca. 1625. Prædikestolen er ny.

Sæddinge Kirke er en Murstensbygning, der bestaar af Kor og Skib fra den sentromanske Tid og et senere tilbygget, anseligt gotisk Taarn med ottekantet Spir. Ved en haardhændet Istandsættelse i 1890 er flere oprindelige Enkeltheder ødelagte eller forrin-

gede, men der findes dog Tandsnitgesimser og Rester af Vinduer og Portaler. Indgangen til Kirken er nu gennem Taarnrummet, der er gotisk overhvalvet ligesom Kor og Skib. Altertavlen, der er fra sentgotisk Tid, er omdannet i 1588. Prædikestolen er fra omkring 1700.

Danstedgaard ejedes i 1479 af Chrf. Jensen Basses Hustru Eline og hendes Søskende Las Johansens Arvinger og siden af Familien Daa. Jørgen Daa til Dansted nævnes i 1567. I 1624 ejedes Gaarden endnu af Daa'erne. Jørgen Daas Datter Karen ægtede Claus Pors, og deres Datter Kirsten var gift med Joeh. Fr. v. Praus, der i 1675 solgte sin Hustrus Del til Mads Hyldtofte, der var Prokurator i Nakskov, medens en anden Del af Gaarden ejedes af Henning v. Daldorff til Flügge paa Femern. I 1697 solgte Byfoged i Rodby Niels Hansen Danstedgaard til Forpagter H. Wrede paa Øllingsøgaard. Denne afhændede Gaarden i 1720 til F. Felthusen, og 1738 solgtes den ved Auktion til P. Bech for 3530 Rdl. Bechs Enke ægtede D. C. Suhr, der i 1751 solgte Gaarden til Ridefoged E. Winstrup for 4200 Rdl.

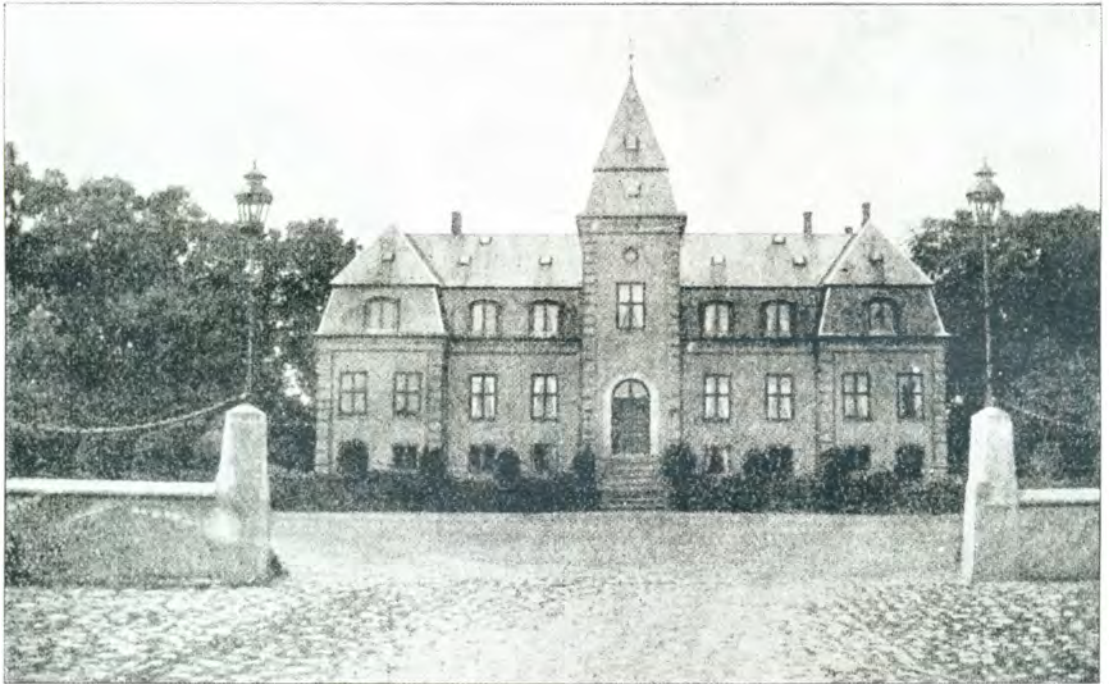
Danstedgaard.

Denne solgte i 1756 Danstedgaard til Soren Müller for 4200 Rdl., og han afhændede den 1758 til Grev C. D. Reventlow for 4400 Rdl. I 1777 lagdes den under Christianssæde. Senere ejedes den af Landvæsenskommissær M. Kirketerp, der solgte den til Cordua, der atter afhændede den til Løjtnant C. A. Reventberg, hvis Enke i 1857 solgte den for 95.000 Rdl til N. E. Petersen. Derefter ejedes den af hans Enke, der i 1903 solgte den til Chr. M. Petersen. Nuværende Ejer, N. P. Skaftø, har haft Gaarden siden 1906.

Sæddingegaard omtales i Valdemar den II.s Jordebog som »Sæthyng« og da som kgl. Gods. Erik Glipping gav i 1284 sit Gods her i Mageskifte til Erik Ploypennings Datter Jutta. Senere ejedes Sæddingegaard af Valdemar Atterdag, der i 1360 pantsatte den til Benedikt Ahlefeldt. I 1439 ejedes den af Bertel Brems, og 1479 Arvingerne efter Las Johansen, der havde lejet den ud til Mads Eriksen Gøye. Medens Sæddinge Birk var et Kronlen, der 1502 var givet til Hr. Claus Krummedige, 1505 til Fru Karine, Jørgen Daas Enke og 1523 til Lavrids Madsen Vasspyd, synes Hovedgaarden at have været i privat Eje og tilhørte bl. a. Mads Eriksen Mormand, Fru Anne Abildgaard og Herluf Mormand, der synes at have afhændet den til Hr. Palle Rosenkrantz, hvis Bo havde den i 1649. I 1698 solgte

N. P. Skaftø,
Proprietær

Sæddingegaard.

Jørgen Skeels Enke Sæddingegaard ved Auktion til Sognepræsten i Radsted Hans Vinding, der samme Aar afhændede den til Gehejmeraad H. U. v. Lützwow, der opførte en smuk lille »italiensk« Hovedbygning. Den arvedes derefter af hans Søn, Generalmajor C. F. Lützwow, hvis Svigersøn, Kammerherre G. A. v. Krogh, i 1788 solgte den til Forpagter, Kammerraad C. F. Dall. Dennes Søn solgte den i 1858 til Forpagter Tesdorpf, som senere solgte den til Gehejmekonferensraad E. Tesdorpf til Ourupgaard, efter hvem den i 1890 gik i Arv til Svigersønnen Hofjægermester O. Brun til Krogerup. Denne solgte i 1916 Gaarden til Godsejer J. Nymann, der er dens nuværende Ejer.

Den nuværende Hovedbygning er opført i 1881 af røde Mursten i to Stokværk med Mansardetage, samt Kvist og Taarn.

Nebbelunde—Sæddinge Skolevæsen bestaar af Skolen i Sæddinge, der er 2-klasset med Førstelærer Rasmussen, og Nebbelunde Forskole, der er 2-klasset med Forskolelærerinde Marie Sellebjerg, der er født den 17. Januar 1896. Dimitteret fra Odense Forskoleseminarium i 1926. Forskolelærerinde siden 1928. samt

Nørre Forskole, der er 2-klasset med Forskolelærerinde Ester Furland, der er født den 7. Oktober 1902. Dimitteret fra Femmers Kvindeseminarium i 1925. Har været Forskolelærerinde siden 1928.

Marie Sellebjerg,
Forskolelærerinde.

TIRSTED—SKØRRINGE—VEJLEBY SOGN. Tirsted Sogn omgives af Vejleby, Skørringe og Nebbelunde Sogne samt Rødby Fjord.

Skørringe Sogn omgives af Tirsted, Vejleby, Ryde, Østofte, Hillested og Nebbelunde Sogne.

Vejleby Sogn omgives af Tirsted, Skørringe, Ryde og Landet Sogne samt Rødby Fjord.

I Tirsted Sogn findes Byerne: Vester-Tirsted med Kirke, Skole og Forskole samt Brugsforening, Øster-Tirsted, Brandstrup med Præstegaard, Skole, Alderdomshjem og Forsamlingshus. Gerringe Viet, Holle og Gumpehave.

I Skørringe Sogn findes Byerne: Vester-Skørringe med Kirke, Præstegaard, Skole, Forskole, Brugsforening og Elektricitetsværk, samt Øster-Skørringe og Skørringe Skovhuse. I Sognet ligger Hovedgaarden Christianssæde, samt Gaarden Frihedsminde.

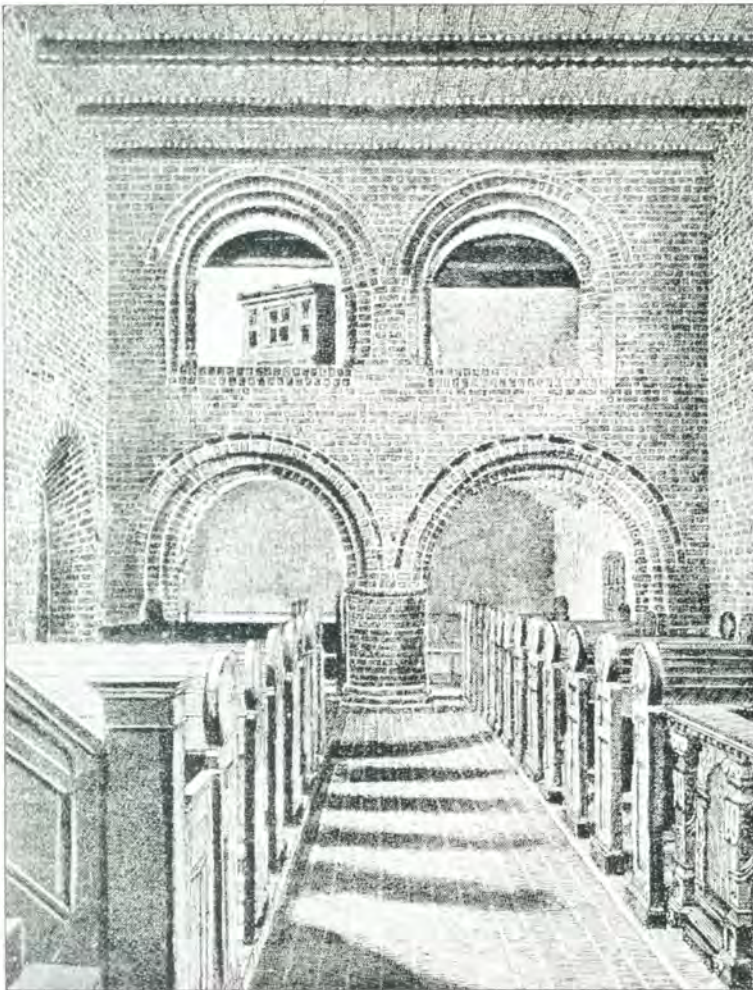
I Vejleby Sogn findes Byerne: Vejleby med Skole, Forskole, Elektricitetsværk, Brugsforening og Asyl, der er oprettet af C. Reventlow for 6 Kvinder, Hollehuse, Vejleby Skovhuse og den enligt beliggende Vejleby Kirke.

Tirsted Sogn har Tingsted i Rødby og hører under Maribo Købstads Retskreds, Rødby Købstads Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Midtllands Lægekreds, Maribo Skattekreds, Rødby Skyldkreds, Amtets 2. Folketingskreds, 2. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds, Lægd 241.

Skørringe Sogn har Tingsted i Rødby og hører under Maribo Købstads Retskreds, Rødby Købstads Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Midtllands Lægekreds, Maribo Skattekreds, Rødby Skyldkreds, Amtets 2. Folketingskreds, 2. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds, Lægd 240.

Vejleby Sogn har samme Tingsted og hører under de samme Kredse som Hovedsognet, men har Lægd 239.

Tirsted Kirke er forhen viet til Skt. Nicolaus. Det er en af de interessanteste Landsbykirker i Amtet. Den bestaar af Kor, Skib og Taarn, der vender mod Vest, og all er opført i romansk Stil af røde Munkesten. Mod Syd findes et Vaabenhus. De oprindelige Enkelttheder er rige og sirlige. Gesimserne er smykkede med Rundbuefriser eller Tandsnit, Korgavlen, der er delt ved en lodret Midstav, har to Østvinduer. Mærkeligt er det anselige, to Stokværk høje Taarn, der er lige saa bredt som Skibet og opført samtidig med dette. Dets to nedre Stokværk aabner sig ind til Skibet ved rundbuede Arkader, af hvilke de to

Tirsted Kirkes Indre.

Christianssæde i 1754.

nedre hviler paa en rund Pille. Altertavlen er et nyt Træk crucifiks, og Prædikestolen er et Billedskærerarbejde fra 1602.

Skørtinge Kirke er hvidkalket og vistnok oprindelig en romansk Murstensbygning med Kor og Skib. Mod Vest har den en Forlængelse med Bindingsværks Rytterspir, som er stærkt præget af en Ombygning fra Empiretiden. Altertavlen er et Gipsrelief af Thorvaldsen. Prædikestolen er i Empirestil.

Vejleby Kirke er forhen viet Skt. Nicolaus og er en anselig Murstensbygning, der nu er cementpudset. Den bestaar af Kor og Skib i romansk Stil og har Tandsnitgesimser. I den senere Middelalder er Taarnet og Vaabehuset vistnok tilbyggede. Koret har et sentgotisk Hvælv, medens Skibet overdækkes af et fladbuet Loft. Altertavlen er et godt Maleri af Christus i Getsemane Have og stammer fra det 17. Aarhundrede. Alterbordspanelet er med skaarne Fyldinger i Ungrenæssancestil fra ca. 1560. Prædikestolen er af lollandsk Højrenæssancetype fra 1619.

Christianssæde hed oprindelig Tostrup efter en nedlagt Bondeby. Den skal være anlagt i 1353. Peder Lavridsen bor i 1390 paa Tostrup. I 1397 ejes Gaarden af Hr. Henning Kabel, hvis Datter Abel ægtede Hr. Niels Lavridsen, der førte en Skraabjælke i sit Vaaben og i Aarene 1439—43 skrev sig til Tostrup. Den Peder Nielsen, som i 1455 skrev sig til Tostrup, har vel været deres Søn, men han døde vistnok ugift, thi Søsteren Anne Nielsdatter, hvem Slægtsbøgerne tillægger Navnet Kapel, ejede Gaarden i Kong Christian den 1. s Tid, med sin Ægtefælle Hr. Tyge Lunge. Hans Datter Fru Maren Lunge bragte Gaarden til sin Mand Hr. Axel Brahe. Efter ham fulgte Sønnen Aage Axelsen Brahe, der fra 1513 skrev sig til Tostrup. Hans Datter Beate bragte den til sin Mand Hr. Jørgen Lykke til Overgaard, efter hvis Død Enken besad den til 1602, da den ved Arv tilfaldt Datteren Kirsten Lykke, som havde været gift med Ejler Grubbe. Derefter fulgte Jørgen Grubbe og dennes Søn Chr. Grubbe. Gaarden købtes nu af Rigsdrosten Joch. Gersdorff, der tillige købte Aalstrup. Hans Sønner Major Henrik og Etatsraad Frederik Gersdorff solgte i 1669

Christianssæde i 1829.

Gaardene til Admiralitetsraad Poul Klingenberg, der maatte afstaa dem i 1686 til Baron Jens Juell paa Grund af Fordringer fra dennes Hustru Regitze Sophie Vind, der var Enke efter Baron Vilh. Gyldenkrone. Derefter gik Gaardene over til Vilh. Gyldenkrones Arvinger, som i 1702 overlod dem til Vilh. Fr. Gyldenkrone, hvis Enke ægtede Konferensraad Hans Rantzau til Seegalendorff. I 1728 købte Grev C. D. Reventlow Gaardene for 120.000 Rdl. Under 25. Juli 1729 oprettedes af disse Godser tilligemed Lungholm, Pederstrup og Skelstoftes Grevskaabet Christiansborg, hvis Navn i 1741 forandredes til Christianssæde. Det har siden da været i Slægten Reventlows Eje.

Hovedbygningen er opført i 1690 af Jens Juell og i nederlandsk Barokstil. Det brede kraftige Hus har over den granitkvaderklædte Kælder to Stokværk med røde Murstensmure og Sandstensdetaller samt stort Mansardtag. Bygningen, der restaureredes i 1823, er omgivet af Grave.

V. Rosen,
Forpagter.

F. Baad,
Skovfoged.

Fru Ellerod-Romme,
Forskolelærerinde.

H. O. Jepsen,
Enklærer.

Til Christianssæde Gods er der knyttet følgende Personer: Godsforvalter N. P. Blume, Skovrider Konradsen (se begge under Pederstrup i Vesterborg Sogn), samt Skovfoged F. Baad, der har været knyttet til Godset i 30 Aar.

Tirsted Skole er bygget i 1884 og er en 4-klasset Skole. Dens Forskole er Viet Skole, der er oprettet i 1911 og er 2-klasset. Førstelærer Laurits Otto Nielsen er født den 14. April 1871 og dimitteret fra Jonstrup Seminarium i 1892. Har været Førstelærer ved Tirsted Skole siden 1903.

Forskolelærerinde Fru Ellerød-Rømme er født den 18. November 1894 i Horreby og dimitteret i 1915.

Brandstrup Skole er bygget i 1908 og er en 2-klasset Skole med Enelærer Harald Olaf Valdemar Jepsen, der er født den 20. November 1876 og dimitteret fra Blaagaard Seminarium i 1900. Har været Enelærer ved Brandstrup Skole siden 1914.

Brandstrup Alderdomshjem er bygget i 1908 og har Plads til 20 Beboere. Der hører en Fattiggaard til. Bestyrerinde Fru Marie Blak har været ved Hjemmet i 3 Aar.

Marie Blak,
Bestyrerinde.

HILLETED SOGN omgives af Maribo Landdistrikt, Bursø, Holeby, Sæddinge, Nebbelunde, Skørringe og Østoftte Sogne.

I Sognet findes Byerne Hillested med Kirke, Skole og Forsamlingshus, Raa med Missionshus og Mølle, Haared, Aagab Huse og Binnesse.

Hillested Sogn har Tingsted i Maribo, og hører under Maribo Købstads Retskreds, Rodby Købstads Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Midtllands Lægekreds, Maribo Skattekreds, Maribo Skyldkreds, Amtets 2. Folketingskreds, 3. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds, Lægd 235.

Hillested Kirke er tidligere indviet til Skt. Andreas. Den er en af Lollands anseligste Landsbykirker og bestaar i sin oprindelige Skikkelse af Skib og Kor med Apsis og er opført af Munkesten omkring Aaret 1200. I sentromansk Tid er Skibet blevet forlænget mod Vest. Fra gotisk Tid stammer de indbyggede Hvælvinger og det anelige Taarn, med pyramideformet Tag, der er tilføjet mod Vest, ligeledes af Munkesten. Indgangen er nu gennem Taarnet. Den ældste Del af Skibet og Korrundingen har Rester af rundbuede Vinduer og en smuk Rundbuefrise. Altertavlen, Prædikestolen og Degnestolen er i Ungrenæssancestil.

Peter Thoro Larsen, Sognepræst, født den 24. Februar 1887 (gift med cand. phil. Ingeborg Henckel). Var først ved Landvæsen, tog derefter 10 Aars Uddannelse paa teknisk Skole, Højskole, Seminarium, Kursus og teologisk Eksamen for Missionærer ved Københavns Universitet i 1917. Var Missionær i Kina i 6 Aar, efter Hjemkomsten Præst ved Bethlehemskirken i København, siden 1925 Sognepræst i Hillested—Skørringe.

P. T. Larsen,
Sognepræst.

Binnesse er en gammel Herregaard, der i 1446 tilhørte Peder Hansen, i 1462 Henning Hansen og fra 1477—92 Jens eller Niels Baad og fra 1519 Hans Baad. I 1527 afhændede Fru Barbara Eriksdatter en Andel i Gaarden til Hr. Joh. Oxe. Jens Baad overlod i 1561 Gaarden til Maribo Kloster. Kong Christian den V. skødede den i 1689 til Jørgen E. v. Reichou, der var Amtmand over Aalborg Amt,

senere Stiftsbefalingsmand. Han solgte 1696 Gaarden til Grev A. C. Knuth, der lagde den ind under Grevskaftet Knuthenborg. I 1837 frasolgte den atter og ejedes senere af J. Meineke, der i 1877 solgte den til Justitsraad v. d. Aa. Berthelsen, som i 1907 solgte den for 275.000 Kr. til A. Nielsen til Wredslund, der nu ejer den.

ØSTOFTE –BANDHOLM SOGN. Østofte Sogn omgives af Hillested, Skørringe, Bandholm, Stokkemarke, Ryde, Hunseby og Maribo Landdistrikts Sogne.

Bandholm Sogn omgives af Østofte, Stokkemarke og Hunseby Sogne samt Vordingborg Bugt.

I Østofte Sogn findes Byerne: Østofte med Kirke, Præstegaard, Skole og Mølle, Nørreballe med Andelsmejeri, Brugsforening og Alderdomshjem, Paarup med Mølle, Erikstrup, Sorup og Havløkke med Skole samt Langet.

I Bandholm Sogn findes Byerne: Bandholm med Kirke, Præstegaard, Jernbanestation, Postekspedition, Havn, Toldkammer, Elektricitetsværk, Baadebyggeri og 2 Hoteller. Reersnæs med Mølle og Brugsforening, Koholt, Svanevig og nogle Samlinger af Huse.

Østofte Bandholm Sogn har Tingsted i Maribo og hører under samme Købstads Retskreds, Rødby Købstads Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Midtllands Lægekreds, Maribo Skattekreds, Maribo Skyldkreds, Amtets 2. Folketingskreds, 3. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds (Østofte har Lægd 234, Bandholm har Lægd 233).

Østofte Kirke er en statelig Murstensbygning, der efter Sigende skal være indviet i 1325. Dens ældste Del, Koret med dets halvrunde Apsis samt Skibet, er bygget i romansk Stil. Apsis, der restaureredes i 1914, er smykket med Lisener og dobbelt Rundbuefrise. Det anelige og smukke Taarn er bygget i det 14. Aarhundrede. Det lille Vaabenhus er gotisk, medens den nordre Udbygning er fra 1656. Indgangen er nu ad en moderne Vestportal gennem det hvælvede Taarnrum. Skib og Kor er overdækkede af gotiske Stjernehvælvinger, og Korhvælvet er prydet med Kalkmalerier fra Begyndelsen af det 15. Aarhundrede. Altertavlen er et rigt Billedskærerarbejde af Maribomesteren H. Werner og fra ca. 1650. Prædikestolen er fra samme Tid.

Bandholm Kirke, der er en anelig Bygning, er en Korskirke, der bestaar af Skib, Kor med lige Afslutning, firkantet Taarn med Gavle og kegladannet Spir mod Vest samt Vaabenhus i den nordre Korsfløj. Den er opført i Aarene 1873 –74 efter Tegning af Arkitekt H. Sibbern. Altertavlen bestaar af et stort Glasmaleri.

En Mil fra Maribo ligger den kendte Ladeplads Bandholm, tidligere benævnt »Bangedeholm». Det er en foretagsom og interessant lille By. Om Bandholms Oprindelse for-

M. Nielsen-Loje,
Havnefoged.

A. Paulsen,
Toldassistent.

Krull-Pedersen,
Lods.

Bandholm Havn.

tæller Sagnet, at Byen har sit Navn af en Banial, som byggede og befæstede en Holm til Værn for Bandholmsgaarden, hvor han boede. Ikke langt herfra skal en Kong Hune, hvorefter Hunseby har faaet sit Navn, ligge begravet. — Om Kong Hune fortælles iøvrigt, at han var saa høj, at han kunde bunde overalt i Maribo Sø. Paa Hunseby Kirkeskibs sydlige Hjørne findes en Sten med et Mandehoved og en anden med en Figur af koncentriske Cirkler, efter Sagnet Kong Hunes Hoved og Navle. Afstanden fra Hovedet til Jorden skal angive Kong Hunes Højde.

Men denne Banials og Kong Hunes Tid ligger ude over Historiens Grænser. De hørte til den Tid, da Lolland bestod af flere Øer, deriblandt den, hvorpaa Bandholm befandt sig. Selve Ordet Bandholm lader jo formode, at Byen en Gang har været helt omgivet af Vand. Der er ogsaa andre Ting, der tyder derpaa. Fra Bandholm Kirkegaard kan iagttages en betydelig Sænkning over Lerbjerggaards Marker mod Havlækkegaard, og den fortsættes ad Vriemosen mellem Vaarskov og Sørup By.

Medens saavel Persontrafikken som Varetransporten i ældre Tider væsentlig gik over Dragsminde, blev Bandholm i Tidernes Løb den faste Lade- og Losseplads for den opvoksende By Maribo. Noget saa moderne som en Havn, med den Betydning, vi lægger i Ordet, med anselige Dybdeforhold, Kaj, Moler osv., hører først det sidste Aarhundrede til. Fartøjerne — det var kun Lilleput-Fartøjer paa en 5—6 Læster — maatte blive liggende ude paa Rheden, hvorfra Ladningen saa i Pramme førtes ind til Land. Man forstaar, at det, navnlig paa Vinterdage, i koldt og sludfuldt Vejr, ikke var den bare Morskab — ja, ofte var det i haardt Vejr forbundet med Livsfare. I Indberetningen fra 1737 siges om Bandholm, at der »findes ingen Skibsbro, men Fartøjerne maa ligge og losse og lade med største Hasard paa den aabne Strand.«

At Bandholm efterhaanden ogsaa fik større Betydning, ses af »Danske Atlas«, der siger: »I Bandholm er Toldstedet, hvor Toldbetjentene og faa andre opholde sig, men Marieboe Kiøbmænd have der deres Pakhuse og Korn-Magaziner. Der indfinder de sig hver Onsdag og Løvedag, da Bønderne søge dertil med deres Korn eller andre Vahre og tage igien derfra, hvad de behøve.«

Ikke længe efter Fredsslutningen 1814 begyndte man at tage alvorligt fat paa Forbedringen af de slette lollandske Landeveje. 1817 er Hovedlandevejen mellem Maribo og Støkkemark under Arbejde. Naar den for Maribo saa vigtige Chaussé til Bandholm blev anlagt, kan ikke siges med Bestemthed, men det formodes at være sket i Aarene 1817---1820. I Maj 1817 bemærkes det i Avisen, at Maribo Kommune har givet 1200 Rd. til en ny Vej til Bandholm.

Ved kongelig Resolution af 16. Juli 1834 tillodes det Knuthenborg Grevskab at anlægge en Skibsbro ved Bandholm.

Det hedder herom i den lokale Avis for 15. August 1834: »Hs. Majestæt Kongen har under 16. Juli d. A. allernaadigst resolveret, at Grevskabet Knuthenborg maa være berettiget til ved Bandholm Toldsted her paa Lolland for egen Regning at anlægge en Skibsbro af 505 Alens Længde ud til en Dybde af 5 Fod ved dagligt Vande. Denne Bro maa forblive Grevskabets Ejendom, og til Erstatning for dens Anlæg maa Grevskabet, naar den er færdig, være berettiget til at oppebære Bropenge efter en Takst, som nærmere vil blive bekendtgjort. Grevskabet skal stedse forsvarligt vedligeholde Broen saaledes., at Fartøjer af 5 Fods Dybgaende med dagligt Vande kunne losse og lade ved Samme. Til Arbejdets Udførelse har hans Majestæt allernaadigst forundt Administrationen for Grevskabet Knuthenborg et Laan af 6.500 Rd. Sdl. — Vi see altsaa med Glæde den Tid imøde, da Skibsstedet, som meest afbenyttes af Handelsstanden her i Maribo, har en Bro, der vil bidrage til hurtigere Lossen og Laden.«

Broen skulde da være Grevskabets Ejendom, og Greven fik Ret til at oppebære Bropenge efter en vis Takst.

Dette solide Arbejde, der skal have kostet 20.000 Rd., bidrog ikke lidet til Handelens Lettelse. Købmændenes Varer kunde nu køres paa Broen til Pramme og omvendt kunde det, der blev indført, indføres til Brohovedet ved Hjælp af Prammene.

Grev Frederik Marcus Knuth blev imidlertid ikke staaende herved. Efter at han den 1. Januar 1837 havde overtaget Grevskabets Bestyrelse, traadte han i Underhandling med de Handlende i Maribo og tilbød at indrette en bekvem Havn ved Bandholm og at lade opmudre et Indløb til samme af 25 Alens Bredde, saa at 10 Fod dybtgaende Fartøjer kunde sejle ind i Havnen, derhos vilde han reducere paa det Grevskabet tilhørende Pramprivilegium, der hidtil havde givet en aarlig Netto Indtægt af 7- 800 Rd., imod at der oprettedes en Bro- og Havne-Tarif, der sikrede ham 6 pCt. af de 20.000 Rd., Broanlægget havde kostet, og af de 14.000 Rd., som Havneanlægget efter Overslaget antoges at ville koste. Skulde sidstnævnte Anlæg kunne udføres for en mindre Sum, vilde Greven lade Tariffen nedsætte, medtog det derimod en større Kapital, vilde han selv ene bære dette Tab. Maribos Handlende modtog naturligvis med Glæde og Taknemmelighed dette Tilbud, og Havnen var fuldført i 1842. I Begyndelsen af Halvfjerdserne blev der bygget en fuldstændig ny Havn, der kostede Grevskabet 600,000 Kr., og for ca. 16 Aar siden kostede den sidst afdøde Besidder omkring 400.000 Kr. til en ny Kaj paa ca. 300 Meter og Udybning af Sejløbet til 18 Fod.

Danmarks første Dampskib »Caledonia« kom forbi Bandholm den 8. Juni 1819. Der var stor Tilstrømning af Mennesker. Den 18. April 1845 anløbes Bandholm første Gang af Dampskib i regelmæssig Fart, nemlig »Königin Caroline Amalie«, der sejlede mellem København og Flensborg. Skibet modtoges med Kanonsalut saavel fra Bandholm som fra Asko. I Anledning af denne Dampskibsforbindelse sattes en Dagvogn i Gang mellem Maribo og Bandholm hver Tirsdag og Fredag. Postforbindelse synes der ellers ikke at have været.

Havløkkegaard tilhørte ved Slutningen af det 15. Aarhundrede Sten Pedersen og Fru

Bente Pedersdatter, der formentlig var Søskende. Fru Bente gav 1493 sin Gaard til Maribo Kloster. Efter at Gaardene havde haft forskellige Ejere, samledes de i 1593 af Landsdommer Lage Beck. I 1714 blev Havlækkegaard forenet med Aarsmarke til Knuthenborg.

Østofte Skole er bygget i 1881 og udvidet i 1922. Det er en 7-klasset Skole med Første- og Andenlærer samt to Lærerinder. Førstelærer Ejler Ellebjerg er født den 24. Februar 1873 og dimitteret fra Skaarup Seminarium i 1897. Har været Førstelærer siden 1. November 1913.

Havløkke Skole er bygget i 1900 og udvidet med Forskole i 1912. Det er en 4-klasset Skole med Førstelærer og Forskolelærerinde. Førstelærer Niels Chr. Larsen er født den 20. September 1892 og dimitteret fra Blaagaard Seminarium i 1913. Har været Førstelærer siden 1924.

Bandholm Alderdomshjem ligger lidt uden for Byen ved Kirken og er en statelig ny Bygning. Frk. Kathrine Hansen, der er født den 25. Juli 1892 i Maribo, er Hjemmets Bestyrerinde og har været det siden dets Oprettelse.

Dyrlæge Sigurd Christian Illum-Jørgensen er født 1899 i København og gift med Klara Nielsen. Tog Dyrlægeeksamen i 1920 og var fra 1921—25 Amtsdyrlæge i Farsund i Norge. Siden 1925 Dyrlæge i Bandholm.

Dyrlæge J. Henningsen er født den 16. September 1862 og har taget Dyrlægeeksamen i 1891. Har siden da været Dyrlæge i Bandholm og ved Siden af drevet et Landbrug, en Forpagtning under Knuthenborg.

Baadebygger Albert Clausen er født 1880 i Alslev paa Lolland. Stod i Lære hos Skibsbygger Larsen i Bandholm. Har i 4 Aar været Baadebygger paa Island for Dampskibsselskabet »Thor«. Drev derefter selvstændig Forretning, der i 1928 gik over til Savskæreri.

Jordemoder Fru V. Lund er født den 22. November 1864 i Førslev Sogn og tog Jordemodereksamen i 1890. Har været Jordemoder i Østofte siden 1913.

S. Illum-Jørgensen,
Dyrlæge.

Kathrine Hansen,
Bestyrerinde.

V. Lund,
Jordemoder.

FEJØ SOGN bestaar af Øerne Fejø, Skalø og Vejro, der alle ligger i Vordingborg Bugt. Paa Fejø ligger Fejø Kirke ved Sydøstkysten og Byerne Østerby med Præstegaard, Skole, Lægebolig, Posthus, 2 Baadebyggerier, Mølle, Brugsforening, Andelsmejeri, Gæstgiveri og Agenturer for Banker, Vesterby med Dommerkontor, Skole, Gæstgivergaard, Mølle og Elektricitetsværk samt nogle Samlinger af Huse og Gaarde. Skalø er ubeboet, paa Vejro findes Skole og et Fyr.

Fejø har Tingsted paa Fejø og hører under Maribo Købstads Retskreds, Rødby Købstads Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Midtllands Lægekreds, Maribo Skatte- og

Skyldkreds. Amtets 2. Folketingskreds. 4. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds. Lægd 282.

Fejø Kirke bestaar af Kor og Skib samt Taarn, der vender mod Vest, og Vaabenbus mod Syd. Den er opført af Munkesten og nu kalket. De romanske Dele, Kor og Skib, har bevaret flere gamle Vinduer og Døre. Det store sentgotiske Taarn har Pyramidetag og Koret er overhvælvet. Skibet har fladt Loft. Altertavlen er et anseligt Snedkerarbejde med enkelte moderne Figurer og et Maleri fra 1861.

Østerby Skole er bygget i 1868 og ombygget i 1890. Skolen er 4-klasset med Førstelærer Knud Lund-Sørensen og exam. Lærerinde Frk. Gudrun Andkjær-Andersen som Lærerkræfter.

Fejø Skole.

Førstelærer Knud Lund-Sørensen er født den 22. December 1900 og dimitteret fra Vordingborg Seminarium i 1925. Har været Førstelærer siden 1927.

Exam. Lærerinde Frk. Gudrund Andkjær-Andersen er født den 24. Februar 1895 og udgaaet fra Odense Seminarium i 1916. Har været ved Østerby Skole siden 1921.

Vesterby Skole er bygget i 1861 og udvidet i 1900. Skolen er 4-klasset med Første- og Andenlærerembede.

Førstelærer Frode Emanuel Winther er født den 20. August 1895 og dimitteret fra Jellinge Seminarium i 1918. Har været Førstelærer siden 1921.

P. Logstrup.
Pastor.

G. Andkjær-Andersen,
Lærerinde.

K. Lund-Sørensen,
Førstelærer.

Vejrø Skole er bygget omkring 1881 og er en 2-klasset Skole med Enelærerindeembede.

Lærerinde Fru Camilla Hansen er født den 18. April 1882 og har taget Præliminærexamen fra Frk. Jørgensens Skole i Odense. Har været ved Vejrø Skole siden 1921.

Paa Vejrø ligger der et Fyr. Det er et hvidt Blinkfyr, og Fyrtaarnet, der er ottekantet, er 16 m højt. Fyrets Lysvidde er 20 Somil. I Forbindelse med Fyret er der bygget Lejlighed

til Fyrmesteren, og det hele omgives af en Have. Til Fyrassistenterne er der ligeledes smaa hyggelige Boliger i selvstændige Huse. Vejrø har 6 Gange ugentlig Postforbindelse med Fejø. Fyrmester er C. Pedersen, der har været det siden November 1930. Fyrassistenter er Thaarup, der har været ved Fyret i 22 Aar, og Eliassen, der har været der i 4 Aar.

Fejø Elektricitetsværk er oprettet i 1911 med ca. 80 Andelshavere. Nu er Andelshavernes Tal steget til 200. Værkets første Motor var fra Burmeister og Wain og var paa 60 HK. Senere anskaffedes en fra Holeby Dieselmotorfabrik paa 80 HK. Værkets Bestyrer er H. Simonsen.

Fejø Mølle var oprindeligt en Stubmølle, der laa Nord for Byen, men den brændte i 1859. Samme Aar genopførtes den paa samme Plads, hvor den havde ligget i 200 Aar. I 1905 flyttedes den til sin nuværende Plads i Østerby. Møllens Ejer er G. Christensen, der tillige er Bestyrer af Landbostandens Sparekasses Kontor paa Fejø og har beklædt denne Stilling siden 1912.

Fejø Frugtavlstation ligger i Østerby. Den er paa 13 Tdr. Land, og der er en Planteskole paa 3 Tdr. Land. Paa Plantagen findes 5,000 Frugttræer, hvoraf de 500 er Pæretræer, de 200 Blomme-træer og Resten er Æbletræer. Det meste af Frugten sælges til København. Plantagens Ejer er Anton Skafte.

Fejø Havn er bygget i 1882 og udvidet Gang paa Gang. Havnen ejes af Kommunen. Der er ca. 400 m Kajplads, og Vanddybden er 3,1 m. Havnefoged er C. Nielsen. Ved Havnen findes Skibsbyggeri.

I Aaret 1824 fik daværende Færgemand Niels Iversen overdraget Besørgelsen af Posten mellem Nakskov og Fejø og blev samtidig beskikket som Postekspeditør paa Fejø. Postekspeditionen blev i 1858 forandret til Brevsamlingssted. Den 15. November 1875 oprettedes en »ikke regnskabsførende« Postekspedition, underlagt Nakskov Postkon-

Fejø Mølle, før den flyttedes.

Fejø nuværende Mølle.

Fra Anton Skaftes Frugtplantage paa Fejø.

tor, og Postfuldmægtig F. W. C. Grosskopf ansattes som Postekspeditor. Den 1. Juli 1877 blev Postekspeditionen selvstændigt regnskabsførende.

Postforbindelsen over Kragensø ophørte den 1. April 1882, da der oprettedes Kontrakt mellem Postvæsenet og Lensgreve A. W. Knuth af Knuthenborg om Postens Befordring med en fra samme Tidspunkt oprettet Dampskibsforbindelse mellem Bandholm Fejø og Femø.

Postekspeditionen paa Fejø, der hidtil havde været beliggende i Vesterby, flyttedes den 1. November 1899 til Østerby og blev 1. September 1902 ophøjet til Postkontor. En i Aaret 1918 opført Statsbygning toges den 12. Januar 1919 i Brug af Postkontoret.

Samtidig med Postekspeditionens Flytning til Østerby oprettedes et Brevsamlingssted i Vesterby, hvortil der fra Postkontoret nu er 2 Gange daglig Postforbindelse med Automobil. Fra Postkontoret udgaar endvidere Baadpost (Motorbaad) til Vejro. Underlagt Fejø Postkontor er ogsaa Postekspeditionerne paa Askø og Femø, hvilke bestyres af kontraktmæssig antagne Privatpersoner.

Fornævnte Postekspeditor Grosskopf (senere Postmester i Storehedinge og Horsens) efterfulgtes 1. Januar 1891 af P. A. Jantzen (senere Postmester i Jyderup). Fra 1. Februar 1908 var J. C. Jensen (nu Postmester i Brande) Postmester, og fra 1. Juli 1917 K. C. F. Andersen (nu Postmester i Støge). Den nuværende Postmester J. E. Johansen tiltraadte den 1. Juni 1926.

Sogneraadsformand L. Christensen er født den 22. December 1880 paa Fejø og har været Sogneraadsformand siden 1. April 1926.

C. Petersen,
Fyrmester.

G. Christensen,
Møller.

L. Christensen,
Sogneraadsformand.

C. Hansen,
Bankbestyrer.

Rigmor Jørgensen,
Jordemoder.

E. J. Danielsen,
Sogneraadformand.

M. Nielsen,
Bestyrer.

Johs. Laursen,
Førstelærer.

Bankbestyrer C. Hansen har siden 1919 været Bestyrer for Landmandsbankens Fejø Afdeling.

Jordemoder Rigmor Jørgensen er født den 26. August paa Frederiksberg og har taget Jordemodereksamen i 1907.

Dyrlæge Johannes Rasmussen er født den 16. Februar 1892 i Ørting. Tog Dyrlægeeksamen i 1921. Har praktiseret paa Fejø siden 1930.

Sognefoged Niels Jacobsen er født den 28. Oktober 1869 og har været Sognefoged siden 1. November 1916.

FEMØ SOGN bestaar kun af Øen Femø, der ligger ca. 4 km Nordost for Fejø.

Paa Øen Femø findes Kirke, der ligger ved Vestkysten, og Byerne: Sønderby med Præstegaard, Mølle og Andelsmejeri, Nørreby med Skole og Kro.

Femø Sogn har Tingsted paa Fejø og hører under Maribo Købstads Retskreds, Rødby Købstads Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Midtllands Lægekreds, Maribo Skatte- og Skyldkreds, Amtets 2. Folketingskreds, 4. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds. Lægd 283.

Femø Kirke er en gotisk Murstensbygning, der bestaar af Kor og Skib samt Vaabenhus, der vender mod Syd og et Taarn. Det indre er overhvælvet. I Korhvælvet er der Kalkmalerier fra det 16. Aarhundredes Begyndelse. Altertavlen er skænket i 1836. Prædikestolen er i Ungrenæssancestil.

Femø Elektricitetsværk er oprettet i Aaret 1924. Ved Oprettelsen var der 10 Andels-
havere, nu er der 35, foruden disse er tilsluttet Værket 60 Lysforbrugere, som køber

Lys af Værket. Værkets første Motor var en 45 HK. Atlas Dieselmotor, men i 1927 anskaffedes der en til fra Holeby Dieselmotorfabrik, og denne var paa 80 HK. Værkets Bestyrer, som har været der siden 1926, er M. Nielsen.

Femø Skole er bygget for ca. 100 Aar siden. Det er en 4-klasset Skole med Førstelærer og Lærerinde.

Førstelærer Johannes Laursen er født den 30. December 1903 og dimitteret fra Jellinge Seminarium i 1924.

K. M. Rasmussen,
Lærerinde.

J. Jensen,
Jordemoder.

Lærerinde Frk. K. M. Rasmussen er født den 9. Oktober 1907 i Horslunde og dimitteret fra Vordingborg Seminarium 1930.

Jordemoder Fru J. Jensen er født den 18. Oktober 1888 og har taget Jordemoder-eksamen i 1915.

Femo Elektricitetsværk.

ASKØ SOGN er det mindste i Herredet og bestaar af Øen Askø og af Lilleø. I Sognet findes Askø By med Kirke, Præstegaard og Skole, Forsamlingshus, Brugsforening, Fællesmejeri og Havn, samt Lilleø.

Askø Sogn har Tingsted paa Fejø og hører under Maribo Købstads Retskreds, Rødby Købstads Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Middhollands Lægekreds, Maribo Skatte- og Skyldkreds, Amtets 2. Folketingskreds, 4. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds, Lægd 284.

Askø Kirke er en gotisk Murstensbygning, der bestaar af Kor og Skib samt et lidt yngre sentgotisk Taarn, der vender mod Vest. Et Vaabenhus, der tidligere laa paa Nord-siden og var af Bindingsværk, er nu erstattet med moderne Grundmur. Skibet har fladt Loft, og Koret er overhvalvet. Allertavlen er et gotisk udskaaret Alterskab fra ca. 1500. Prædikestolen er fra omkring 1610.

LOLLANDS SØNDER-HERRED

Sønder Herred grænser mod Nord til Vordingborg Bugt, mod Nordvest til Nørre Herred, mod Vest til Nakskov Fjord og Langelands Bælt, mod Syd til Østersøen og mod Øst til Fuglse Herred.

Dets samlede Areal udgør 26.706 ha, og Indbyggerantallet var i 1921: 12.773.

I Herredet ligger følgende Sogne: Vestenskov, Kappel, Arninge, Dannemare, Tillitze, Gloslunde-Græshave, Landet-Ryde, Søllested, Skovlænge-Gurreby, Aunede og Stokkemarke.

VESTENSKOV SOGN omgives af Kappel Sogn, Østersøen, Tillitze og Arninge Sogne samt Nakskov Købstadsjorder og Nakskov Fjord.

I Vestenskov Sogn findes Byerne: Vestenskov med Kirke, Præstegaard, Skole, Mølle og Brugsforening, Skovby, Brydebølle, Savnsø, Raarup, Læsø, Næsby med Skole, Andelsmejeri og Statstelefonstation, Fælend, Krange, Hvidstensmark, Kattedalle og Smalby Huse. Af større Gaarde findes Fredsholm, Savnsøgaard, Brydebøllegaard, Bartoftegaard, Halmtoftegaard, Havgaard og Stensø.

Vestenskov Sogn har Tingsted i Nakskov og hører under samme Købstads Rets- og Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Vestlollands Lægekreds, Nakskov Skatte- og Skyldkreds, Amtets 1. Folketingskreds, 1. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds, Lægd 254.

Vestenskov Kirke er en usædvanlig lang Murstensbygning, der bestaar af Kor og Skib, Sakristi, der vender mod Nord, og Vaabenhus mod Syd. Kor og Skib er romanske. Koret har to Østvinduer og spærstikmuret Gesimsfrise. Skibet er forlænget mod Vest med gotisk Vestgavl, og der ses flere tilmurede Vinduer og Døre. Udbygningerne og Hvælvene er sentmiddelalderlige. Allertavlen hænger i Koret og er forsynet med et Maleri, der er skænket i 1770 af Prinsesse Charlotte Amalie. Prædikestolen er fra 1627.

Sognepræst H. Sick er født den 21. April 1865 i København, cand. theol. 1894, Sognepræst i Vestenskov siden 1922.

Fredsholm (Fritzholm; 1664 Fridzhollmb) er i Begyndelsen af 17. Aarhundrede oprettet af Dronning Sophies Hofmester Joachim Barnewitz (død 1626); hans Enke Øllegaard Hartvigsd. Pentz ægtede Gehejmerraad Hartvig Passow, der opkaldte Gaarden efter hendes Søn Frederik Barnewitz. Slægten uddøde 1677 med dennes Søn Joach. Barnewitz, og F. kom 1686 til Familien Bülow, indtil den

H. Sick,
Sognepræst.

M. Christiansen,
Jordemoder.

1755 af Major Caspar Fr. Bülow solgtes tillige med Rudbjærggaard til Ide Margrethe Reventlow, Grevinde Knuth, som skiftede mellem Sønerne, saaledes at den 3. Søn, Baron Conr. Ditlev Knuth (død 1805) fik Rudbjærggaard med Gottesgabe og F. Efter dennes Søn, C. C. G. Knuths Død (1815) solgtes F. (med Rudbjærggaard og G.) 1819 til Étatsraad S. Andersen Dons og Ferd. Neergaard, hvilke bortsolgte det meste af Bøndergodset; 1820 blev F. købt af Kapt. S. H. Lund for 44.500 Rd., i hvis Tid Vejlo inddæmmedes; hans Søn, Kammerraad H. A. Lund, der overtog den 1822, solgte den 1840 for 80.000 Rd. til Hofjægermester A. V. Bech, der 1847 afhændede den for 160.000 Rd. til cand. jur. C. Jensen, som 1890 solgte den for 639.336 Kr. til Vicekonsul F. G. Bottern (død 1895), hvis

Enke solgte den 1908 for 550.000 Kr. til Forpagter P. Rasmussen og L. Rasmussen, den nuværende Ejer. — Hovedbygningen er opført 1633 af røde Mursten i et Stokværk med lakkede Gavle af ovennævnte Hartv. Passow, Udbygningerne brændte August 1908, en Del af Hovedbygningen December 1909.

Stenso (ogsaa «Bülowso») blev solgt fra Fredsholm 1820 for 15.000 Rd. Solv til H. D. Clasen, hvis Enke 1832 solgte den til ovennævnte H. A. Lund, der 1847 skodede den til A. V. Bech; senere har den været ejet af ovennævnte C. Jensen, Kbmd. R. Rasmussen, Forpagter Chr. G. Kjær, Fritz E. Kjær og Michael Michelsen, der 1884 solgte den til Kmjkr., senere Hofjægerm. H. E. v. Bech, † 1911, hvis Enke 1912 solgte den for 195.000 Kr. til den nuværende Ejer J. H. Freiesleben. Øen blev landfast for ca. 50 Aar siden.

Baade i Savnsø og i Stensø synes der i Middelalderen at have ligget Adelsgaarde. Fru Arine Knudsd. af »Sauense« nævnes 1384 og 1385, og 1450 nævnes blandt Arvingerne efter den rige Hr. Axel Andersen af Kjørstrup en Væbner Peder Jensen af Stenso.

Jordemoder Fru M. Christiansen er født den 17. Marts 1892 i Saksøbing, har taget Jordemodereksamen i 1923 og har siden da praktiseret i Næsby.

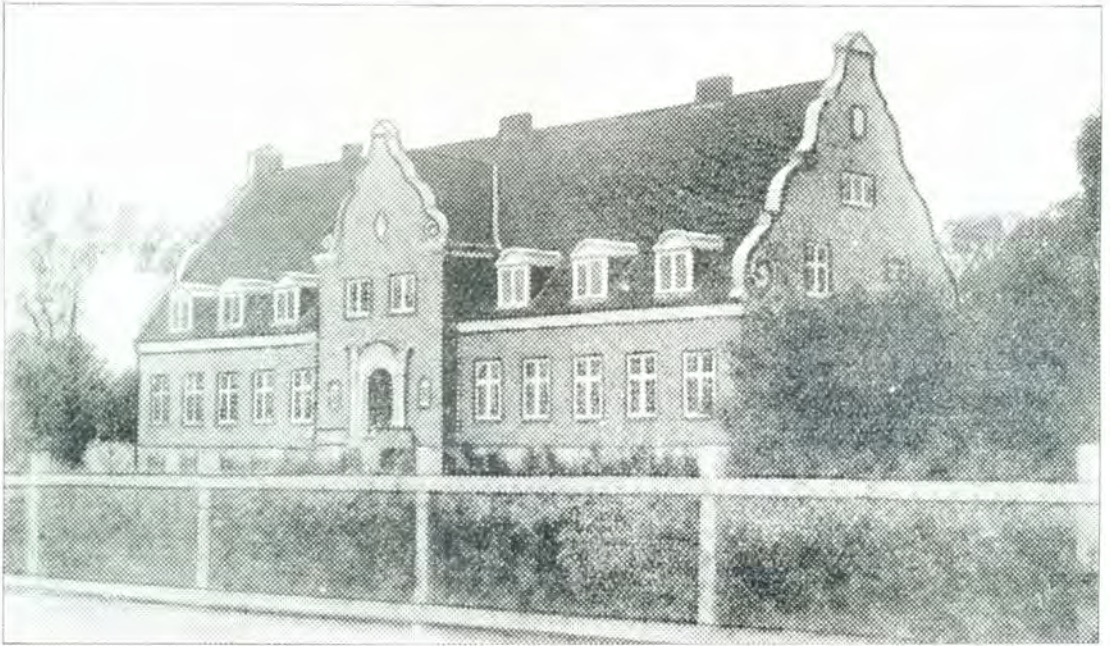
KAPPEL SOGN omgives af Vestenskov Sogn, Nakskov Fjord, Langelands Bælt og Østersøen.

I Kappel Sogn findes Byerne: Kappel med Kirke, Præstegaard, Skole og Mølle, Knubbeløkke med Skole og Mølle, Riddertofte, der er nogle Smaagaarde, Vesternæs, ligesledes nogle spredte Huse og Smaagaarde, Ravnegravene med Missionshus, Brugsforening og Elektricitetsværk, Sjunkeby, Jordbjærg, Ydø, Langø med Skole, Mølle, Brugsforening og Havn, samt Bogø. Paa Albuen er der Lods og Skole. I Sognet findes Hovedgaarden Gottesgabe, samt Gaardene St. Riddersborg og Kalvehavegaard samt flere mindre Gaarde.

Kappel Sogn har Tingsted i Nakskov og hører under samme Købstads Rets- og Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Vestlollands Lægekreds, Nakskov Skatte- og Skyldkreds, Amtets 1. Folketingskreds, 1. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds, Lægd 255.

Kappel Kirke er en lille hvidkalket gotisk Murstensbygning, der bestaar af tresidet, polygonalt Kor, Skib og et senere tilbygget Vaabenhus af Bindingsværk, der vender mod Syd. Over den rigt blandingssmykkede Vestgavl rejser der sig et spaanklædt Rytterspir. Der ses Spor af oprindelige nu filmurede spids- eller fladbuede Døre og Vinduer. Baade Skib og Kor har fladt, gipset Loft. Altertavlen er et Maleri af J. Roed. Prædikestolen er et Billedskærerarbejde fra Tiden omkring 1625.

Gottesgabe blev 1723 oprettet af Frederik IV, der lagde Landsbyen Knubbeløkkes Jorder under Hovedgaardstaksten (42 Td. H.) og dertil 252 Td. H. Bøndergods. Den

Gottesgabes nye Hovedbygning.

blev derpaa bortspillet i et Lotteri og 1725 vundet af Major C. F. v. Plötz, hvem Kongen havde befaleet at tage 15 Sedler, og kaldt G. Han opførte ca. 1728 en Hovedbygning. Efter hans Død solgte hans Hustru Frederikke Henriette v. Küssow G. 1755 til Grevinde Ide Margr. Reventlow. Enke efter Grev A. C. Knuth; hun købte G. til sin Søn Baron Conrad K., hvorefter den var sammen med Fredsholm, indtil den 1819 solgtes til Dons og Neergaard, der samme Aar solgte G. for 52.000 Rd. til Krigsr. Th. Sørensen (død 1821), hvis Enke 1826 afhændede den til Fr. Wallmodens Bo, fra hvilket den 1841 for 40.000 Rd. solgtes til Major Rasmus Clausen. Han solgte den 1855 for 105.000 Rd. til V. Tesdorpf, der 1867 afhændede den for 100.700 Rd. til Grev F. J. Krag-Juel-Vind-Frijs til Juellinge, som 1871 solgte den til Kammerraad H. F. Fenger. Han solgte den 1881 for 265.000 Kr. til Landbrugskandidat V. Dahlerup, hvorefter O. Müller købte den ved Auktion 1886 for 168.200 Kr.; 1912 solgte han den for 300.000 Kr. til C. Olsen. — Hovedbygningen, tidligere i et Stokværk af Bindingsværk, blev helt ombygget 1918—19 af røde Sten.

Inspektør R. Olsen er født den 19. Juni 1902 i Arninge, som Søn af Godsejer Olsen.

Kappel Alderdomshjem er bygget i 1922 og har Plads til 15 à 16 Beboere. Dets Bestyrerinde er Karoline Petersen.

Gunnensen,
Lods.

Hansen,
Lods.

Frk. Gunnensen,
Lærerinde.

Langø Toldkontrol sorterer under Nakskov Toldsted og er oprettet den 1. November 1914.

Havnen ejes af et Interessentskab, væsentlig bestaaende af Fiskere, der faar Tilskud fra Stat og Kommune. Dybden i Havnen er 7 Fod.

ARNINGE SOGN omgives af Vestenskov Sogn, Nakskov Købstadsjorder, Avnede, Gurreby, Græshave og Tillitze Sogne.

I Arninge Sogn findes Byerne: Arninge med Kirke, Præstegaard, Skole, Forskole og Elektricitetsværk, Em, Ore, Tryhuse, Kudese, Grønnegade, en Del af Brydebølle og Hollebygaarde.

Arninge Sogn har Tingsted i Nakskov og hører under samme Købstads Rets- og Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Vestlollands Lægekreds, Nakskov Skatte- og Skyldkreds, Amtets 1. Folketingskreds, 1. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds, Lægd 258.

Arninge Kirke er fordum indviet til Jomfru Maria. Den bestaar af Kor med Apsis, Skib og Vaabenhus, der vender mod Syd. Den er opført af Mursten og nu kalket. De oprindelige Dele er romanske. Vaabenhuset og de indbyggede Hvælvinger er sentgotiske. Altertavlen er et rigt bruskbarokt Billedskærerarbejde fra 1644. Prædikestolen er et Snedkerarbejde fra ca. 1600.

DANNEMARE SOGN omgives af Tillitze, Græshave og Gloslunde Sogne samt af Østersøen.

I Dannemare Sogn findes Byerne: Dannemare med Kirke, Præstegaard, Skole, Forsamlingshus, Brugsforening og Andelsmejeri. S.- og N.-Egebølle og nogle Samlinger af Gaarde og Huse. Charlottenlund med Skole, N.- og S.-Gyldenbjerg, Dannemare Husby, Dannemare Enge, Magleskov, Langholm, Dannemare Høje og Egebølle Høje.

Dannemare Sogn har Tingsted i Nakskov og hører under samme Købstads Rets- og Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Vestlollands Lægekreds, Nakskov Skatte- og Skyldkreds, Amtets 1. Folketingskreds, 1. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds, Lægd 256.

Dannemare Kirke er opført i Aarene 1896—97, efter at den gamle senromanske Murstenskirke var brændt. Den er opført af røde Mursten paa Granitsokkel efter Tegning af Arkitekt Aage Mathiesen. Den bestaar af Kor og Skib, der er overhvalvet, og et Taarn. Hvis Rum benyttes som Vaabenhus. Altertavlen er fra Kong Christian den 4des Tid og med en Kopi af C. Blochs Maleri »Opstandelsen«.

Dannemare Skole er bygget i 1899 og er ikke forandret siden. Det er en 2-klasset Skole med Enelærerembede.

Enelærer Svend Petersen er født den 24. Februar 1890 og dimitteret fra Odense Seminarium i 1915. Har været Enelærer i Dannemare siden 1924.

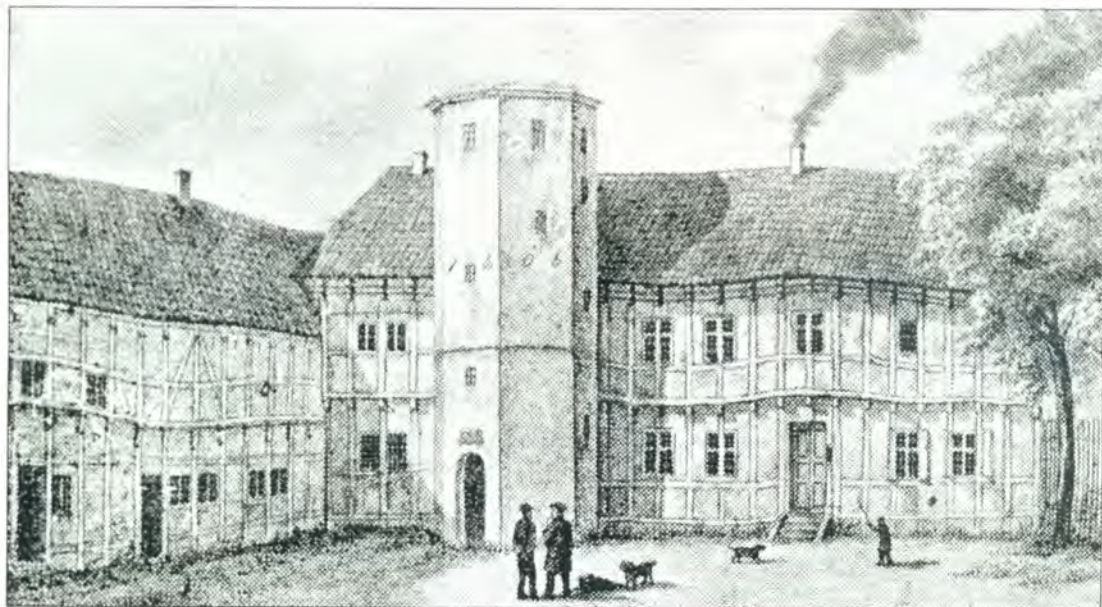
Charlottenlund Skole er en 2-klasset Skole med Enelærer, der hedder C. V. Nielsen.

Dannemare—Tillitze—Gloslunde Andels-Elektricitetsværk er oprettet i 1911. Det har 2 Dieselmotorer, en paa 100 HK. og en paa 80 HK. Dets Bestyrer er W. Friis-Andersen.

Jordemoder Højlund-Petersen er født den 13. Juni 1898 og har taget Jordemodereksamen i 1926.

Baadsgaard,
Sognepræst.

Rudbjerggaard omkring Midten af forrige Aarhundrede.

TILLITZE SOGN omgives af Dannemare, Græshave, Arninge og Vestenskov Sogne samt Østersøen.

I Tillitze Sogn findes Byerne: Tillitze med Kirke, Skole, Forskole, Alderdomshjem, Brugsforening og Andelsmejeri, Stødby, Klynge med Mølle og Brugsforening, Majbølle med Saftstation, Munkeby med Skole og Elektricitetsværk, Gammelby og noget af Egebølle samt nogle Samlinger af Gaarde og Huse. I Sognet ligger Hovedgaarden Rudbjerggaard.

Tillitze Sogn har Tingsted i Nakskov og hører under samme Købstads Rets- og Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Vestlollands Lægekreds, Nakskov Skatte- og Skyldkreds, Amtets 1. Folketingskreds, 1. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds, Lagd 257.

Tillitze Kirke bestaar af Skib og Kor med halvrund Apsis og er opført af røde Munkesten i romansk Stil. Ved moderne Skalmuringer er mange Spor af oprindelige Døre og Vinduer udslettede, men skaanede er dog de rundbuede eller krydsspærmurede Gesimsfriser og nogle af Apsidens Lisenstave. Kirken, der senere er overhvalvet, er mod Vest forsynet med en i den senere Tid opført Forhal med Tøndehvælvning og takket Gavl. Altertavlen er et bruskarokt Snitværk af Jørgen Ringnis. Prædikestolen er et Højrenæssancearbejde fra 1608.

Rudbjerg (i Valdemar den II.s Jordebog Rughbiargh) By, af hvilken nu to Gaarde er tilbage, nævnes i det 14. Aarh. i Forbindelse med en hosliggende mindre Hovedgaard. Gaard og By tilhørte 1397 en holstensk Adelsmand Tilluf Walstorp. Senere ejedes den af Chr. Rud, fra hvem den ved Indførsel kom til Mogens Ebbesen (Galt), død 1481, hvis Datter Sofie og Sønnesønner Anders og Peder Ebbesen (død 1548) senere ejede den. Om Galterne var Eneejere af den, er dog tvivlsomt, thi samtidig angives Las Johansen (Vasspyd) og dennes Sønnesøn Lavrids Madsen samt sidstnævntes Svigersøn Erik Grubbe at have ejet den. Paa Frederik den II.s Tid tilhørte den Rigsraad Erik Rud, hvis Søn Knud Rud (død 1611) ved sin Død skænkede den til sin Hustru Ellen Marsvins Datter Kirstine Munk. Derefter ejedes Gaarden af Pernille Gyldenstjerne, senere af Søsteren Jutta G., gift med Ejler Urne. Han solgte den til Joach. v. Barnewitz (død 1626), gift med Øllegaard Hart-

vigsdatter Pentz, som forøgede dens Jorder betydeligt ved under den at lægge 8 nedlagte Bøndergaarde i Rudbjærg, Gammelby og Majbølle Byer. Deres Søn Fr. v. Barnewitz (død 1663), gift med Ide Grubbe, havde foruden en Søn, Joach. v. Barnewitz, død ugift 1676, to Døtre Øllegaard og Magdalene Sibylle — den første gift med Kammerherre, Generaladjutant Chr. Bülow (død 1692) —, der som Enke solgte sin Del (tillige med Fredsholm) til Søn-

Tillitze Kirke.

nen Elatsraad Fr. Barnewitz Bülow for 33,129 Rd., medens den anden Datter bragte sin Del til sin Ægtefælle Jens Rodsten (død 1679), hvis Søn Fr. Rodsten, døde 1719 ugift og overlod Delen til Søsteren Elise Magdalene, gift med G. H. v. Lehsten, hvis Søn Oberstløjtnant Jens Chrf. v. Lehsten 1723 solgte den for 22,500 Rd. til Fr. Barnewitz Bülow, der saaledes atter samlede Godset. Dennes Søn Major C. Fr. Bülow solgte 1755 R. til Ide Margr. Reventlow, Grevinde Knuth. Rudbjærggaard forblev nu i Familien Knuths Besiddelse, indtil den af Baron C. G. v. Knuths Bo tillige med Fredsholm og Gottesgabe m. m. 1819 solgtes til Simon Andersen Dons og Joh. Ferd. Neergaard, hvilken sidste overdrog den til Dons, som 1823 solgte den for 95,660 Rd. Sølv til Baron C. C. G. Knuth, død 1855, hvis Søn 1855

solgte den for 514.100 Rd. til Etatsraad J. G. B. Klemp paa Grevinde Danners Vegne. Derefter købtes den 1865 for 575.000 Rd. af Jægermester G. Smith, der ryddede Dyrehaven og opdyrkede den. 1889 for 637.000 Kr. af Hofjægermester A. Tesdorpf til Gedsergaard, som 1891 solgte den for 725.000 Kr. til Hofjægermester L. Greve Reventlow, død 1916, hvis Enke, Grevinde B. Reventlow, f. Bech, nu ejer den. — Hovedbygningen, der er omgivet af Grave, er en lang, to Stokværk høj Bindingsværkslænge fra Renæssancetiden med knægtbygget Facade og et samtidigt, grundmuret, ottekantet Trappetaarn med Aarstiden 1605 i Jærnankre og foroven nu afsluttet med Platform, omgivet af moderne Rækværk; 1821 nedtoges Taarnets Træspir. Ved Taarn døren er opstillet to skjoldholdende Løver, og baade over denne og over en anden Dør sidder Vaabensten. Foruden denne Fløj, i SØ., har der tidligere været en anden Fløj, i NØ., sammenbygget med hin; den forsvandt ved Midten af 19. Aarh.

Til Rudbjærggaard er der knyttet følgende Personer:

Bestyrer Frederiksen, der er født 1881 og har været paa Rudbjærggaard siden 1929

Gartner M. Madsen, der er født 1883 og har været paa Rudbjærggaard i 20 Aar.

Skovfoged V. Hansen, der har været under Rudbjærggaard og Vindeholmene i 12 Aar.

Tillitze Skolevæsen bestaar af Hovedskolen og af Munkeby Skole. Hovedskolen oprettedes i 1855 og udvidedes i 1900. Det er en 4-klasset Skole med Førstelærer og Lærerinde.

Førstelærer er Hans Edvard Rasmussen, Lærerinde er Inger Nielsen, der er født den 7. September 1899 i København og har været ved Tillitze Skole siden 1923.

Enelærer Carl Frederiksen besørger Undervisningen ved Munkeby Skole.

Tillitze Alderdomshjem er bygget i 1906 og har Plads til 10 Beboere. Dets Bestyrerinde er Mathilde Christoffersen.

M. Madsen,
Gartner.

GLOSLUNDE GRÆSHAVE SOGN. Gloslunde Sogn omgives af den delvis inddæmmede Rodby Fjord, Landet, Græshave og Dannemare Sogne samt Østersøen.

Græshave Sogn omgives af Gloslunde, Landet, Søllested, Gurreby, Arninge, Tillitze og Dannemare Sogne.

I Gloslunde Sogn findes Byerne: Gloslunde med Kirke, Præstegaard, Skole, Brugsforening og Mølle, Hoby, Pilehaven med Skole, Kramnitze med Havn samt nogle Samlinger af Huse.

I Græshave Sogn findes Byerne: Græshave med Kirke, Skole, Elektricitetsværk og Saftstation, Øster-Skovby med Missionshus, Kohave Huse og Hovedgaarden Øllingsøgaard, flere andre Gaarde og deriblandt Baadesgaard, Kristinefeld og Gabrielsminde.

Gloslunde--Græshave Sogn har Tingsted i Nakskov og hører under samme Købstads Rets- og Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Vestlollands Lægekreds, Nakskov Skatte- og Skyldkreds, Amtets 2. Folketingskreds, 1. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds. (Gloslunde har Lægd 262, Græshave har Lægd 263).

Gloslunde Kirke bestaar af Kor og Skib, et Vaabenhus, der vender mod Syd og et Kapel ved Kirkens Nordside. Alt er opført af Munkesten, der nu er overkalket. De romanske Dele, Kor og Skib, har sirlige Detailler, Hjørnepilastre og Rundbuefriser under Gesimserne. Korets Østgavl har over de to Vinduer Gavlspid med Zigzagsmuring, indrammet af

Smith-Petersen,
Sognepræst.

Savskifter. Tilbygningerne og Hvælvingerne er gotiske. Altertavlen er et Maleri fra 1872. Prædikestolen er fra Begyndelsen af det 17. Aarhundrede.

Græshave Kirke bestaar af Kor og Skib, Vaabenhus, der vender mod Syd, og et Kapel paa Korets Nordside. Hele Kirken er opført af Mursten. Kor og Skib er sentromanske med Hjørnepilastre og Tandsnitsgesimser. Øst- og Vestgavlen er dekoreret med talrige vandrete Savskifter og Zigzagmønstre. Vaabenhuset og Korhvælvingen er sengotiske. Skibet har Stukloft. Altertavlen er i Ungrenæssancestil, og Prædikestolen er et rigt Billedskærerarbejde fra 1630-erne.

Sognepræst J. Smith-Petersen er Student fra 1902, theol. cand. 1909, Sognepræst for Gloslunde—Græshave siden 1920.

Øllingsogaard navnes i det 14. Aarh. og tilhørte i de følgende Aarh. Slægten Pors, nemlig Hr. Erik Stigsen 1447—73. Sønnen Stig P. 1481—93. Christiern P. 1522, Stig P. 1540. Sønnen Claus P. død 1617, dennes Søn af samme Navn, død 1660 (Brandt Berner, som 1514 skrives »i Øllings«, har antagelig tilgiftet sig en Part i Gaarden). Ved Midten af 17. Aarh. skal Ø. have været ejet af Herman Kaas, gift med Birthe Rudbæksdatter Pors: 1678 solgte Henning Daldorff til Flügge paa Femern den til sin Svigersøn Oberst Jakob Gevoke, der 1686 overdrog den til Chr. V. for 3000 Rd. Han skødede Ø. med 16 Sognes Kongetiender og 3 Kirketiender i 1689 til Kansler Holger Vinds Enke Margr. Gjedde til Harrestedgaard for 32.863 Rd., som hendes Mand i Krigstid havde forstrakt Kongen med: 1698 skødede hun Ø. til Sønnen Erik Vind. Ø. kom derpaa med Erik Vinds Enke til hendes tredje Mand, Kancelliraad G. Rud. Müller, og efter hans Død til Svigersønnen J. Bennik af Vestenskov, der 1734 solgte Ø. med Søllested Kirke og Dannemare Kongetiende for 22.000 Rd. til Kapt. Niels Vinds Enke Kristiane Ulrikke v. Lützwow. Hun ægtede Kommandorkap-lajn D. Mülenphort, der 1743 solgte Ø. til F. M. Thestrup (død 1766) for 30.500 Rd. Hans Arvinger solgte ved Auktion Ø. for 53.060 Rd. til Thestrups Svoger Justitsraad H. Riegel-

Ollingsogaard.

Baadesgaard.

sen. hvis Dødsbo 1770 solgte den for 55.720 Rd. til Sønnerne Andr. og Jac. Riegelsen. Kapt. A. Riegelsen skødede den 1775 for 53,750 Rd. til Købmand, Kammerraad H. Diderichsen. hvis Enke Margr Marie Neander 1793 solgte Ø. for 55,000 Rd. til sin Søn af 1. Ægteskab J. H. Sechusen (død 1813), hvorefter den tilhørte hans Arvinger, fra hvilke den 1827 overtoges af Georgia Sechusens Mand M. H. Wilhelm (død 1868) for 81.000 Rd. Efter hans Søn, Jægermester M. Wilhjelm's Død 1878 havde Enken Gaarden, indtil Sønnen, den nuværende Ejer, Hofjægermester L. G. F. Wilhelm overtog den 1893. — Hovedbygningen, i Renæssancestil, er opført 1869. Den ældre Bygning var omgivet af Grave.

Lauritz Wilhelm, Hofjægermester, Godsejer, er født den 3. August 1866 paa Bartofte, som Søn af Godsejer, Jægermester Mathias H. S. Wilhelm og Hustru Sophie født Fasting. Gift 1ste Gang 1894 med Ingeborg Muus (død 1908), gift anden Gang med Margarete Zachariae. Uddannet paa Landbohøjskolen i København samt paa forskellige Herregaarde. Ejer af Øllingsøgaard siden 1893. Direktør i Landmandsbankens Nakskov-Afdeling fra 1917. Medlem af Bestyrelsen for Akts. De danske Sukkerfabrikker fra 1921. Medlem af Bestyrelsen for Lolland-Falsters Stiftsmuseum 1925.

L. Wilhelm,
Hofjægermester.

Baadesgaard er oprettet af de 3 Landsbyer Baadesby, Langholm og Struge, som blev afbrændte i Svenskekrigen 1658—60. Gaardens første Ejer var Borgmester i Nakskov Hans Mikkelsen Holdentze (død 1684), men han maatte paa Grund af Skatterestancer afstaa den til Fr. III; 1698 skødede Chr. V. den — «Baadesbye og Langholm Ladegaard, wij til en Hofvet- og Ladegaard hafver ind Rettet» — til Arvingerne efter Kældermester paa Gottorp Hans Daniel Frintz for en Gæld af 19.886 Rd., hvilke Arvinger 1700 skødede Gaarden til Kaj Ahlefeldt, Amtsforsvalter over Frederiksborg Amt, og dennes Arvinger skødede den igen til Kancelliraad Hans Daniel Ahlefeldt (død 1728), fra hvis Enke, der udkøbte Arvingerne, den gik over til hans Stifsøn Amtmand, Etatsraad Hans Landorph (død 1748)

Denne tilkøbte, lokket af de lave Priser, betydeligt Gods, og indviklede sig efterhaanden i betydelig Gæld, hvilket han benyttede sin Stilling som Amtmand til at skjule ved Falsknerier, indtil hans Hovedkreditor og tidligere Beskytter, Fr. IV's Datter Charlotte Amalie, gjorde Indførsel i Godset og selv købte Baadesgaard paa Auktion 1737 for 48.000 Rd. I sit Testamente af 1773 havde hun bestemt, at B. skulde tilfalde hendes Hofmester E. Chfr. Linstow (død 1774) og derefter dennes Søn Kammerherre C. A. L., hvorpaa Gaarden med dens betydelige Gods blev kgl. Domæne, og 1791 blev Hovedgaardstaksten delt i 5 Parcel-ler; Bønderne blev ligesom Besidderne af Hovedgaardsparcerne (Baadesgaard, Kristinefeld, Gabrielsminde og Rosenbjærg i Tillitze Sogn) Arvefæstere under Godset. 1793 udbodes B. til Auktion. 1812 solgte N. Clausens Enke Johanne Ziir B. til Brygger i København J. Hansen; denne solgte 1814 B. til Forpagter K. L. Qvade, der 1827 solgte den til J. Wied. Denne solgte den 1837 til R. F. V. H. Hennings, der 1846 solgte den til D. P. Friderichsen af Fuglsang, der 1871 overdrog den til Broderen J. D. Friderichsen. Denne solgte den 1873 til G. A. K. S. Ræder (død 1880), og fra 1874 ophørte den at være Arvefæste. Ræders Enke solgte den 1894 til Forpagter Chr. K. Kromphardt. Nu ejes den af Godsejer H. Andersen.

Græshave Skole er bygget i 1919 og er en 4-klasset Skole med Førstelærer og Forskolelærerinde.

Førstelærer J. P. Højmark Andreassen er født den 1. Juni 1886 og dimitteret fra Haslev Seminarium. Har været Førstelærer ved Græshave Skole siden 1916.

Forskolelærerinde Ane Hansen er født den 11. Februar 1896 og dimitteret fra Odense Seminarium i 1918. Har været Forskolelærerinde siden 1920.

Gloslunde Skole er bygget i 1875 og udvidet i 1928. Det er en 4-klasset Skole med Førstelærer og Forskolelærerinde.

Førstelærer Christen Hansen er født den 12. April 1875 og dimitteret fra Odense Seminarium i 1903. Har været Førstelærer siden 1907.

Ane Hansen,
Lærerinde.

Pilehave Skole er bygget i 1873 og er en 2-klasset Skole med Enkelærerembede. Enkelærer er Hans Anker Hansen.

I Kramnitze findes Skole med en Lærerinde.

LANDET-RYDE SOGN. Landet Sogn omgives af Ryde, Søllested, Græshave, Gloslunde og Vejleby Sogne. Rødby Fjord skærer sig ind i Sognet.

Ryde Sogn omgives af Landet, Søllested, Stokkemarke, Østoft, Skørringe og Vejleby Sogne.

I Landet Sogn ligger Landet Kirke, Skole og Brugsforening og Byerne Askø med Præstegaard, Korterup med Andelsmejeri, Aageby, Opager med Brugsforening, Skodsbølle med Forsamlingshus, nogle Samlinger af Gaarde og Huse samt Hovedgaarden Aalstrup.

I Ryde Sogn ligger Byerne Ryde med Kirke, Skole, Brugsforening og Mølle, og inde i Skoven Ryde Jernbanestation med Postekspedition, Nybølle med Elektricitetsværk, Toreby med Skole, Havbølle, Stibanken og nogle Samlinger af Huse og Gaarde samt Hovedgaarden Gammelgaard.

Landet-Ryde Sogn har Tingsted i Naskov og hører under samme Købstads Rets- og Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Vestlollands Lægekreds, Naskov Skatte- og Skyldkreds, Amtets 2. Folketingskreds, 1. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds. (Landet har Lægd 264, Ryde har Lægd 265.)

Landet Kirke bestaar af Kor og Skib. Taarn, der vender mod Vest, og Vaabenhus mod Syd samt Sakristi mod Nord. De romanske Dele er oprindelig byggede af Granitkvadre over Skraakantsokkel, men senere delvis ændrede. Østgavlen er af Munkesten. En Del af de gamle Granitkvadre er brugt i de gotiske Tilbygninger i Taarnet og Sakristiet. Indgangen til Kirken er nu gennem Taarnet, hvis nederste, overhængende Del tjener som Vaabenhus. Selve Kirken har fladt Loft. Der er overalt indsat store nye rundbuede Vinduer. Altertavlen er et Snedkerarbejde i Ungrenæssance fra 1582. Prædikestolen er et Billedskærerarbejde fra 1620.

Ryde Kirke er en romansk, hvidkalket Murstensbygning, der bestaar af Kor med Apsis, Skib, Taarn, der vender mod Vest, og et sentgotisk Vaabenhus mod Syd. Rester af oprindelige Døre og af flere Vinduer ses i Skibet og Koret. Det anselige Taarn, af samme Bredde som Skibet, er ligesom selve Kirken romansk. Koret har Tondelhvelving, og Skibet har fladt Loft. Kirken er restaureret i 1869. Altertavlen er et Snedkerarbejde med seksdelt Storfelt. Prædikestolen er et Billedskærerarbejde af Jørgen Ringnis.

Sognepræst W. Zachariae er født den 22. Juni 1889 i København. Cand. theol. 1914. Præst ved Holmens Kirke fra 1916—22, siden da Sognepræst i Landet-Ryde Sogn.

Aalstrup (Olstrup) tilhørte 1438 Rigskansleren Iven Fos, hvis Datter Karen ægtede Lavrids Jensen (Vasspyd), som 1459—62 skrev sig til Olstrup. Sønnen Mads Lavridsen ejede Aalstrup 1483—1519, derefter ejedes Aalstrup af dennes Søn Lavrids Madsen, hvis Datter Anna bragte den til sin Mand Erik Grubbe, hvis Søn Peder Grubbe og Sønnesøn Jesper Grubbe († 1622) derefter ejede den; 1638 tilhørte Aalstrup sidstnævntes Svoger

W. Zachariae,
Sognepræst.

Aalstrup.

Kanleren Christian Friis og gik i Arv til dennes Søn Gregers Friis († 1654). Kort efter forenedes Aalstrup med Taastrup. — Den af Grave omgivne Hovedbygning, i eet Stokværk af Egebindingsværk, med delvis hvælvet Kælder og med Kvist, er opført i Begyndelsen af 18. Aarhundrede.

Gammelgaard er opstaaet af en nedlagt Landsby Gammelby og nævnes første Gang i Slutningen af 16. Aarhundrede. Den synes først at have tilhørt Slægten Vasspyd, men ejedes 1591—92 af Claus Jakobsen Mylting, der var gift med Margrethe Lavridsd. Vasspyd, og senere af hendes Søstersøn Laurids Grubbe. Efter hans Død 1639 ejede hans Søn Erik Grubbe Gaarden til 1682, da han skødede den til sin Svigersøn Palle Dyre, i Ægteskab med den berygtede Marie Grubbe. Dennes Svoger Jørgen Arenfeld, † 1717, gift med Anne Marie Grubbe, solgte 1696 sin Hustrus Part i Gaarden til Oberst F. v. Lützw († 1710), hvis Enke Dorothea Magdalene v. Harstall solgte den 1733 for 36.000 Rd. til Schoutby-

Hvilested Alderdomshjem.

nacht H. Brandt († 1734); 1737 solgtes G. ved Auktion for 24,000 Rd. til Geheimerd. C. v. Stöcken, † 1762, der testamenterede Gaarden til Grev A. G. Moltke. Denne solgte den 1779 til sin Søn Grev J. G. Moltke for 53.000 Rd.; 1782 solgtes denne for 75.000 Rd. til Kommandørkapt. C. Schmit, der 1786 afhændede den til Stiftamtmd. C. W. v. Munthe af Morgenstjerne, † 1811, for 63,000 Rd. Dennes Enke solgte den 1813 til Generalkrigskomm. H. C. Astrup, hvis Ophudsbo afhændede den 1819 for 125.000 Rd. til Kmjkr. C. F. Benzon, fra hvem den 1825 for 74,042 Rd. overtoges af Statskassen, som 1837 solgte den ved Auktion for 120.000 Rd. til Holsteneren Ferd. Trummer, der 1854 afhændede den for 215.000 Rd. til Justitsrd. H. Meineke, og denne solgte den 1883 for 650.000 Kr. til Hofjægerm. A. Konow, † 1919. — I 1755 hedder det, at Gaarden først har ligget »i Skoven og paa den anden Side af Ryde By, hvor endnu er at finde en ganske complet Stengrundvold« med Grave (muligt af nedennævnte Hgd. i Ryde!). Den gamle Hovedbygning brændte 1884; den nuværende, opført paa samme Sted, bestaar af en eet Stokværk høj Midtbygning med Taarn og to, to Stokværk høje Tværfloje, opført i fransk gotisk Stil; den er omgivet af Grave ligesom Haven.

Landet Skole er bygget i 1880 og ombygget i 1912. Det er en 4-klasset Skole med Første- og Andenlærer.

A. Nielsen,
Bestyrerinde.

Hvilested Alderdomshjem er oprettet i 1928. For ca. 25 Aar siden var Bygningen Kro, men omdannedes til Fattiggaard, og i 1928 tilbyggedes den Bygning, der nu er Alderdomshjem. Hjemmets Bestyrerinde er A. Nielsen, der er født den 24. Marts 1889 i Thoreby og har været Bestyrerinde siden Alderdomshjemmets Oprettelse.

Stationsmester Chr. Emil Petersen er født den 20 Juli 1899 og ansat ved Lollandsbanen i 1916. Har været Stationsmester ved Ryde Station siden 1926.

Jordemoder Fru Juliane Nielsen er født den 13. Februar 1874 i Aarhus Amt og har været Jordemoder i Alminde siden 1929.

Sollestedgaard.

SØLLESTED SOGN omgives af Ryde, Stokkemarke, Halsted, Skovlænge, Gurreby og Græshave Sogne.

I Sollested Sogn findes Byerne: Sollested med Kirke, Præstegaard, Skole, Lollands Højskole, Forsamlingshus, Elektricitetsværk, Brugsforening, Mølle, Hotel, Jernbanestation, Alderdomshjem, Postkontor m. m., Troelseby, Højreby med Skole, nogle Samlinger af Huse samt Hovedgaarden Sollestedgaard og nogle andre Gaarde, deriblandt Vilhelmshøj.

Sollested Sogn har Tingsted i Nakskov og hører under samme Købstads Rets- og Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Vestlollands Lægekreds, Nakskov Skattekreds, Lolland-Norre-Herreds Skyldkreds, Amtets 2. Folketingskreds, 1. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds, Lægd 259.

Sollested Kirke er den eneste nu bevarede Granitkirke i Lollands to vestlige Herreder. Dens romanske Del, Skibet, der ikke har særlig Korbygning, men Apsis paa Østgavlen, er opført af Granitkvadre. Apsiden er smykket med en Rundbuefrise. Trappegavlene og det lille Vaabenhus er sentmiddelalderlige Tilføjelser, ligesom Skibets Hvælv. Altertavlen er et Snekkerarbejde fra omkring 1610.

Sognepræst F. Odsbjerg er Kandidat fra 1924 og har siden 1929 været knyttet til Sollested Sogn.

Sollestedgaard tilhørte i 15. og 16. Aarhundrede Familien Graa, nemlig Anders Graa 1466—82, Ivar Graa, Jørgen Graa 1511—29, senere Fru Ingeborg Oxe 1568—91; hendes

L. Andersen,
Skovfoged.

Mand, Jørgen Brahe, † 1565, havde 1550 købt Gaarden af Kongen. 1592 købtes den af Henr. Gyldenstjerne, død s. A., hvis Enke og Dotre derefter ejede den. 1629 købte Erik Steensen Gaarden, hans Son S, solgte den 1665 for 9000 Rd. til Oberstløjtn. Jakob Geveke, Kommandant i Nakskov, der 1671 afhændede den til Assessor i Kommercekollegiet Andreas Timpf; c. 1690 overtoges Gaarden af Amtmand H. U. v. Lützew († 1722); denne mageskiftede den 1706 til Fr. IV mod Hovedgaarden Bispenø, nu Ulriksdal i Musse Hrd. Fr. IV mageskiftede den 1724 til C. Felthusen mod Bremersvold. Felthusens Enke Margr. Sidenborg solgte den 1730 for 24.000 Rd. til Schoutb. bynacht H. Brandt, hvis Enke Eleon. Margr. v. Knuth 1736 solgte den ved Auktion til Karen Holm, Enke efter Kbmnd. Anders Riegelsen i Nakskov, for 19.655 Rd. Hun overdrog den 1741 til Sonnen, Landsdommer, Kancellird. H. Riegelsen (Fader til Historikeren N. D. Riegels, der fødtes 1755 paa Gaarden) for 20.000 Rd.). Han afhændede den 1757 til Grevinde Knuth, Ide Margr. Reventlow for 30.000 Rd. Den forblev nu i Familien Knuths Besiddelse (1782 skødedes den af Kmlr. C. F. Knuth til hans Son Kmlr. A. C. Knuth for 32.000 Rd.), hvilken sidste 1805 solgte den til Jac. Bolle, som 1810 mageskiftede den med Vintersborg (den Gang vurd. til 340.000 Rd.), til Jørgen Jørgensen († 1827); hans Enke skødede den 1836 for 86.704 Rd. Soly og 10.000 Rd. Sedler til Sonnen Laur. Jørgensen, senere Etatsrd. til Søholt, † 1884; denne skødede den 1873 for 713.500 Kr. til Sonnen L. T. C. Jørgensen, † 1912. Nuværende Ejer Th. L. C. A. Jørgensen. I 1744 hedder det, at den brøstfældige Hovedbygning havde eet Stokværk, men tilførs 2. Den nuværende Hovedbygning, paa de tre Sider omgivet af gamle Grave, er opført 1859-60 i Renaissancestil og er i eet Stokværk med Taarn.

Under Søllestedgaard hører Skovfoged L. Andersen, der har været knyttet til Godset siden 1913.

Søllested tekniske Skole blev oprettet i Vinteren 1906 af Tomrermester P. Raahauge-Jørgensen, som da begyndte med at undervise nogle faa Elever i sit private Hjem. Aaret

Vilhelmshøj.

H. P. Hansen,
Murermester.

efter indmeldte der sig et Antal af 16 Elever, og samme Aar forsøgte Vestlollands Landhaandværkere at faa Skolen ind under Forningens Styrelse, hvilket ogsaa lykkedes for et Tidsrum af ca. 2 Aar, men da Landhaandværkerforeningen ikke vilde give Tilskud, og der fra andre Sider heller ikke kunde opnaas nogen Støtte, kunde Skolen ikke opretholdes af privat Mand, hvorfor der i Efteraaret 1909 oprettedes en Haandværkerforening for Søllested og Omegn, som tog til Opgave at opretholde Skolen. Der valgtes et Skoleudvalg,

Ch. Rasmussen Hvid,
Uddeler.

bestaaende af 3 Medlemmer, hvis Formand var Murermester H. P. Hansen. Skolen opnaaede sit første Tilskud fra Kommune, Amt og Stat i Aaret 1910, hvilket Tilskud siden den Tid stadig har været stigende.

Skolen har haft Vanskeligheder med Lokaler, da den stadig maatte skifte, indtil Aaret 1912, da Haandværkerforeningen for egen Regning lod opføre en Skolebygning med to Lokaler, som Skolen har haft fast Lejemaal paa. Skolen benyttes kun som Aftenskole.

Skolebygningen blev igen solgt for ca. 10 Aar siden, og Haandværker- og Industrieforeningen købte Anlægget med Pavillonen, hvor der nu afholdes Aftenskole og alle Forningens Moder.

Haandværker- og Industrieforeningen for Søllested og Omegn er stiftet den 8. November 1909. Dens første Formand var Møller Theodor Skafte. Foreningens nuværende Bestyrelse bestaar af: Murermester H. P. Hansen, Formand, Maskinbygger C. A. Petersen, Købmand Richard Plougsted, Snedkermester J. Nielsen, Gartner J. P. Andersen, Tomrer J. Clement, Maler J. Flade, Snedkermester N. P. Nielsen og Barber J. Jakobsen.

Brugsforeningen for Søllested og Omegn er oprettet 1900, og den første Formand var Gaardejer Peder Juul i Højreby. Nuværende Formand er Skrædermester N. P. Hansen. Søllested, og Regnskabsfører er Lærer Hansen. Uddeler er Christian Rasmussen-Hvid, der er født 1870 i Tillitze Sogn.

Søllested Alderdomshjem er opført i 1917. Det ligger midt i Byen og er meget smukt og moderne indrettet. Det har Plads til 20 Beboere. Dets Bestyrerinde Elisabeth Heje-Hansen er født i Købelev, som Datter af Proprietær Hansen og har været Bestyrerinde siden 1928.

Foreningssygeplejerske Frk. Dagmar N. J. Sørensen, der bor paa Hjemmet, er uddannet som Sygeplejerske paa Brædstrup-Horsens Amtssygehus gennem 3 Aar, var der

D. Sorensen,
Sygeplejerske.

E. Heje-Hansen,
Bestyrerinde.

H. Chr. Larsen,
Stationsforstander.

Kring-Lauridsen
Dyrlege

efter Sindssygeplejerske i ½ Aar. paa Fødselsstiftelsen paa Rigshospitalet Afdl. C. derefter Sygeplejerske paa Taasinge. Siden 1930 knyttet til Søllested.

Tømrermester P. Raahauge-Jørgensen er født den 23. Februar 1880 i Skovlænge Sogn. Har siden 1906 drevet Tomrer- og Snedkerforretning i Søllested. Er Bestyrelsesmedlem i Søllested og Omegns Haandværker- og Industriforening.

Muremester H. P. Hansen er født den 29. Januar 1878 i Slemminge. Har været Muremester siden 1907. Har været Medstifter af Søllested og Omegns Haandværker- og Industriforening. Bestyrelsesmedlem indtil 1920, nu Foreningens Formand.

Stationsforstander Hans Christian Asgar Larsen er født 1888 i Bonned i Vesterborg Sogn. Begyndte som Elev paa Søllested Station i 1908, var derefter Assistent i Sakskeborg og Maribo. Blev 1920 Stationsforstander i Ryde, 1926 Overassistent i Rodby, 1929 Stationsforstander i Søllested.

Alderdomshjemmet.

Dyrlæge Jens Kring-Lauridsen er født den 27. Marts 1889 i Give, som Son af Hestehandler L. K. Lauridsen og Hustru. Gift med Johanne Ejbøl. Dyrlægeeksamen 1917, Vikar og Assistent hos forskellige Dyrlæger, praktiseret i Søllested siden 1920. Formand for Sundhedskommissionen.

Dyrlæge Christiansen Esbensen er født den 30. August 1863 paa Als, som Son af Gaardejer W. Esbensen og Hustru. Dyrlægeeksamen 1885, praktiseret i Søllested siden 1887. Dyrlæge ved Søllested offentlige Slagterhus fra 1917.

Ove Jensen,
Skomagermester.

W. G. Thielke,
Skorstensfejermester.

Anna Christensen,
Jordemoder.

Thala Mortensen,
Centralbestyrerinde.

Skorstensfejermester W. G. Thielke er født den 13. December 1890 i Nysted. Har været Skorstensfejermester i Søllested siden 1927.

Skomagermester Ove Jensen er født den 20. Januar 1906 i Søllested. Kasserer i Søllested Idrætsforening.

Jordemoder Anna Christine Christensen er født den 8. April 1886 i Nakskov. Uddannet paa Rigshospitalet i 1916. fra 1916—20 Praksis i Vesterborg, fra 1920—21 i Væggerløse, siden 1921 i Søllested.

Centralbestyrerinde Thala Mortensen er født i Horslunde, som Datter af Smedemester Jørgensen. Gift med Vognmand Svend Mortensen. Centralen ligger i Højreby og har ca. 160 Abonenter.

Lollands Højskole.

Lollands Højskole er indviet Søndag den 22. Oktober 1905 ved en Festlighed paa Højskolen. Dens første Bestyrelse bestod af: La Cour, Holmegaard, Rasmus Friis, Utterslev, Chr. Madsen, V. Karleby, Niels Nielsen, Nordlunde, Mejeriejer N. Rasmussen, Lindet, Provst Elmquist, Nakskov, Redaktør N. Th. Petersen, Nakskov, Mejeribestyrer Hansen, Stokkemark, Gaardejer Højgaard, Ullerslev, P. H. Juul, Højreby, Alfred Jørgensen, Østoftte, N. Kristiansen, Volshave, Peder Pedersen, Tirsted, Th. Skafte, Søllested, og R. H. Skafte, Gurreby. Skolen aabnedes den 3. November 1905 med næsten overfyldt Hus. Højskolen har gennem de svundne Aar haft Op- og Nedgangstider, men i sin Helhed betydet meget for de Unge.

SKOVLÆNGE-GURREBY SOGN. Skovlænge Sogn omgives af Gurreby, Søllested, Halsted og Avnede Sogne.

I Gurreby Sogn findes Byerne: Gurreby med Kirke, Mølle og Skole, Volshave med Andelsmejeri, nogle Samlinger af Huse og nogle Gaarde.

I Skovlænge Sogn findes Byen Skovlænge med Kirke og Præstegaard, nogle Samlinger af Huse og nogle Gaarde.

Skovlænge-Gurreby Sogn har Tingsted i Nakskov og hører under samme Købstads Rets- og Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Vestlollands Lægekreds, Nakskov Skatte-kreds, Lolland Nørre Herreds Skyldkreds, Amtets 2. Folketingskreds, 1. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds. Skovlænge har Lægd 260, Gurreby har Lægd 261.

Skovlænge Kirke er nu hvidkalket og bestaar af Kor, Skib og Vaabenhus, der vender mod Syd. Den er opført af Munkesten. Det romanske Kor er rigt prydet med to Østvin-

duer, zigzagsmuret Gavlspeids, forskelligt formede Buefriser og især en nydelig, nu tilmuret Syddør. Det lidt senere rejste, men endnu romanske Skib er enklere, Norddøren er tilmuret, og Syddøren er omdannet. Koret har oprindeligt haft fladtbuet Tøndehvælv af Træ, men allerede i sentgotisk Tid er der baade her og i Skibet indbygget Krydshvælv. Altertavle og Prædikestol er fra 1633 og rigt udskaarne.

Gurreby Kirke er en hvidkalket Murstensbygning, der bestaar af Kor og Skib og et Vaabenhus, der vender mod Syd. Kor og Skib er romanske med sirlige Enkeltheder. Skibets Sydside har Rundbuefrise med ornamenterede Konsoller. Over Vinduer og Døre er der savskiftemurede Halvcirkler, og især Østgavlen er rigt prydet. Paa Vestgavlen er der et lille Bindingsværksspir. Hvælvingerne og det hvælvede Vaabenhus er sentgotiske Tilføjelser. Altertavlen er et Gipsrelief af V. Bissen, og Prædikestolen, der er snedkret, er fra 1634

Sognepræst er P. Ihme-Jensen.

AUNEDE SOGN tilhører Halsted-Aunede Kommune, men Halsted Sogn hører til Lollands Nørre Herred.

Aunede Sogn omgives af Halsted, Skovlænge, Gurreby og Arninge Sogne samt Indrefjorden og den udtørrede Avnede Strand.

I Aunede Sogn ligger Byerne: Store-Aunede med Kirke, Lille-Aunede med Fællesmejeri og Jernbaneholdeplads, Ullerslev med Skole, Andels-Elektricitetsværk og Mølle, samt Torpe.

Aunede Sogn har Tingsted i Nakskov og hører under samme Købstads Rets- og Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Vestlollands Lægekreds, Nakskov Skattekreds, Lollands Nørre-Herreds Skyldkreds, Amtets 1. Folketingskreds, 1. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds, Lægd 268.

Kirken, der er overkalket, bestaar af Kor og Skib i eet, med tresidet Afslutning mod Øst og et lille Taarn mod Syd, der tjener som Vaabenhus. Bygningen er af Munkesten og fra omkring 1400 Tallet. Den er i gotisk Stil med samtidige Krydshvælv. Taarnet har Pyramidetag. Altertavlen er et Maleri fra 1855, og Prædikestolen er i Ungrenæssancestil fra ca. 1580.

Ullerslev Skole er bygget i 1897 og senere udvidet med Gymnastikhus og Lærerindebolig og endnu senere med Andenlærerenbøde. Til Skolen er knyttet Førstelærer A. L. Christiansen, der er født den 22. Juni 1868 og dimitteret fra Vordingborg Seminarium i 1884. Har været Førstelærer siden 1894. Endvidere Andenlærer N. J. Madsen og Forskolelærerinde Frk. Eline Ødbergsen.

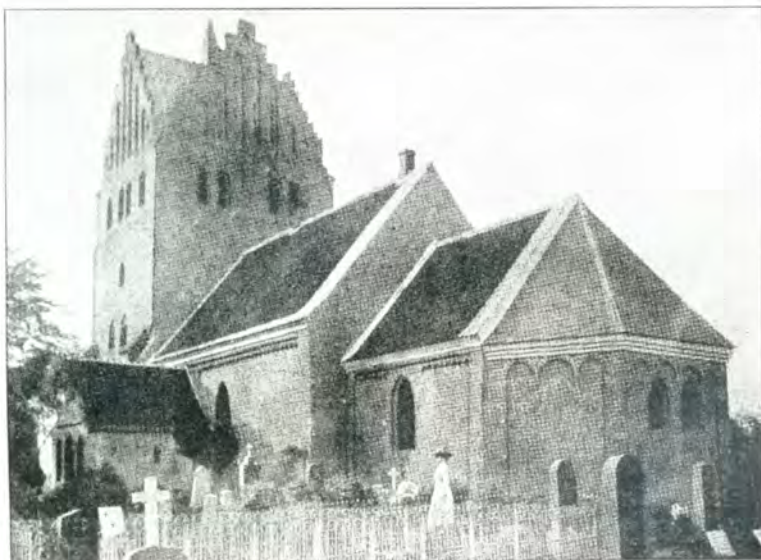
STOKKEMARKE SOGN omgives af Ryde, Søllested, Halsted, Vesterborg og Birket Sogne, Vordingborg Bugt samt Østøfte og Bandholm Sogne.

I Stokkemarke Sogn ligger Byerne: Stokkemarke med Kirke, Præstegaard, Skole, Fattiggaard, Alderdomshjem, Elektricitetsværk, Forsamlingshus, Kro, Bankfilialer, Brugsforening, Andelsmejeri, Mølle og Saftstation, Brandmose, Blands med Skole, Keldernæs med Skole, Mølle og Brugsforening, Saltvig, Abed med Skole, Fællesmejeri og Planteavlstation, Tjennemarke med Skole og Mølle, Løjet samt nogle Samlinger af Gaarde og Huse. I Sognet ligger Hovedgaarden Knuthenlund.

Stokkemarke Sogn er delt i to Sognefogeddistrikter og har Tingsted i Maribo og hører under samme Købstads Retskreds, Rødbj Købstads Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt.

Middlollands Lægekreds, Maribo Skatte- og Skyldkreds, Amtets 2. Folketingskreds, 3. Forligskreds, og 2. Udskrivningskreds, Lægd 232.

Stokkemarke Kirke er i Middelalderen indviet til Skt. Clemens. Den er en anseelig Bygning, der bestaar af Skib og Kor med tresidet Afslutning. Den har et Taarn, der vender mod Vest, og et Vaabenhus, der nu anvendes som Ligkapel, der ligger mod Syd, samt et Kapel mod Nord. Den er opført af Munkesten. De romanske Dele, af hvilke Koret er bygget lidt før Skibet, har Hjørnepilastre paa Langsiderne og Tandsnitsgesims. Bag de senere Tilbygninger ses de oprindelige Gavle, af hvilke Østgavlen har en Dekoration som Skovlænge Kirkes Vestgavl. Begge de oprindelige Portaler er nu tilmurede. I den gotiske Tid er den tresidede Apsis tilbygget, og fra samme Periode er Sakristiet, Vaabenhuset og

Stokkemarke Kirke.

det massive Taarn, der er kobbertækt. Indgangen er nu gennem det stjernehvævede Taarnrum. I Skibet er der pudset Bjælkeloft, i Koret sentgotisk Hvælv. Altertavlen er moderne, medens Prædikestolen er fra Kong Christian den 4des Tid.

Ved Nedlæggelsen af Landsbyen Bregerup og en Bondegaard Ugleholtgaard oprettede Grev Ad. Chrf. Knuth Hovedgaarden Knuthenlund, hvilket skete i 1729. Den laa under Grevskabet Knuthenborg, indtil den i Henhold til kongelig Resolution af 6. December 1912 sammen med Avlsgaarden Bøllesminde solgtes til Mejerierjer H. P. H. Hansen, Abed, for 680.000 Kr.

Under Knuthenlund hører Skovfoged C. Christensen, der har været knyttet til Godset i 13 Aar.

Ifølge Skoleplan af 22. Oktober 1823 fremgaar det, at Stokkemarke Degnekald indtil da ved Degn Henrichsens Død havde haft et Jordliggende af 18¹/₂ Td. Land samt 16 Td. Rug og 16 Td. Byg. Endvidere fremgaar det, at ovennævnte Degn Henriksen ved kgl. Reskript af 25. Oktober 1816 blev bevilget at oprette et Enkesæde for Skolelærerenker i Stokkemarke Sogn, hvilket dog først skulde komme hans eventuelle Enke tilgode, og blandt andet paa Vilkaar, at han skulde opføre et Hus paa Skolelodden og tillægge dette 3 Skp. Land, imod at disse ved en Forandring i Embedet igen tillægges

J. Krogsbæk,
Sognepræst.

F. V. Christensen,
Førstelærer.

Skolelodden af den dertil grænsende Degnejord. Sønnen H. K. Henrichsen var Indehaver af Embedet fra 1823—1845. Efter Forandring af 29. Juli 1814 blev der tillagt Embedet 6 Td. Rug, 10 Td. Byg in natura 30 Td. Byg efter hvert Aars Kapiteltakst, Fourage og Brænde, samt 6 Td. Land- og Paaskerente (denne bestod i $\frac{1}{2}$ Gaas, 1 Brød, 10 Æg af hver Gaard). Den øvrige Degnejord $12\frac{3}{4}$ Td. Ld. blev bortsolgt, og den indkomne Sum skulde benyttes til Stokkemarke Skoles Opbyggelse. Denne Skolebygning stod saa omtrent (der maa dog tilføjes, at 1849 blev selve Skolestuen ombygget og udvidet Overslaget lød paa 524 Rbd.) uforandret til Aaret 1905, hvor der blev opført en ny moderne Kommuneskole, indrettet til 4 Klasser og med Gymnastiksal. For at fremme Haandgerning blev der ansat en Lærer-

inde i Stedet for en Andenlærer.

Efter Lærer H. K. Henrichsens Død 1845 fik Lærer Peder Christensen ved Havlørke Skole Ansættelse i Embedet. Han var født 1816 i Gelsted paa Fyen, og da Stokkemarke Kirke i 1852 blev forsynet med Orgel, blev han tillige Organist ved Kirken. Ved hans Afsked fra Embedet 1890 blev Sønnen, daværende Hjælpeleærer ved Embedet, Frederik Vilhelm Christensen, født 15. September 1862, kaldet til hans Afloser. Ved den nye Skoles Opførelse 1905 blev de 6 Td. Land Jord bortsolgt, og samtidig sker den Forandring, at det nu bliver et Førstelærerembede i Stedet for et Enelærerembede. Endvidere kan bemærkes, at Lærerenkesædet samtidig bliver bortsolgt, og Pengesummen derfor indgaar i Kommunekassen. Disse 3 Skp. Land tilligemed en Del af Skolejorden danner nu Lægebølg med Have.

Til Stokkemarke Skoledistrikt hørte 26 Gaarde i Stokkemarke, 4 Gaarde i Tjenemarke, 1 Gaard i Kældernæs samt de dertil hørende Huse, endvidere de to Hovedgaarde Knuthenlund og Bøllesminde.

Førstelærer F. V. Christensen er født den 15. Juli 1862 i Stokkemarke. Han har været Førstelærer siden 1890.

Stokkemarke Brugsforening er stiftet 1. Marts 1903. Ved et Møde den 28. November 1902 købtes en Bygning, som kostede 15.000 Kr., af Købmand Nielsen. Bygningen, der er en Del forandret, er nu brandforsikret for 41.000 Kr. Medlemstallet i 1903 var 101, nu 190. Omsætningen i det første Aar var 22,918 Kr., i 1930 var den 181,850 Kr. Den første Bestyrelse var Lærer Christensen, Stokkemarke. Formand, Snedker Rasmussen. Dines Jensen, Julius Tage, Niels Hansen, N. P. Abrahamsen og Læge Christensen. Formand nu er Gaardejer Anton Madsen. Uddeler er J. P. Brandt.

J. P. Brandt, Uddeler, er født 7. November 1892 i Tandslet. Uddeler i Stokkemarke siden 1920.

C. Christensen,
Skovfoged.

J. P. Brandt,
Uddeler.

Th. Rasmussen,
Bestyrer.

D. Nissen-Pedersen,
Bestyrerinde.

Stokkemarke Kommunegaard. Ved Oprettelsen af Fattiggaarden havde man til Hensigt at give Kommunens værdige trængende et roligt og ordentligt Opholdssted, hvor de efter Livets mange Genvordigheder kunde finde, hvad Skæbnen havde nægtet at give dem som Frugt af egen Anstrengelse, og at give forældreløse og forladte Born et Hjem, hvor de kunde faa en bedre Opdragelse, i det hele taget en bedre Behandling end den, der hidtil var bleven dem til Del, samt at give uværdige, ørkesløse Tryglere et tilstrækkeligt strengt Opholdssted, naar de ikke selv vilde tjene til deres Ophold ved at arbejde. Fattiggaarden købtes af Kommunen i 1871 af Gaardejer Hans Hansen. Den kostede 39.000 Kr. og ombyggedes noget, saaledes at Summen kom op paa 44.000 Kr. Bestyrer er Thorvald Rasmussen, der er født den 15. Februar 1893 i Svinsbjerg og har været Bestyrer siden 1927.

Alderdomshjemmet.

Stokkemarke Alderdomshjem er bygget i 1916, og Indflytningen skete i 1917. I dette Aar havde Hjemmet 10 Beboere, medens det i Aar har 19. Grunden, hvorpaa Hjemmet ligger, blev skænket af fhv. Sognefoged C. B. Sunke. Bygningen kostede 60.000 Kr. at opføre. Taarnuret er en Gave fra Sognets Beboere. Paa Hjemmet findes en Sygeafdeling med Plads til 3 Patienter.

Bestyrerinde Fru Dagmar Nissen-Pedersen er født den 25. December 1891 i København og har været Bestyrerinde ved Hjemmet siden dets Oprettelse.

Cecilie Larsen,
Sygeplejerske.

P. R. Heiberg,
Læge.

Ch. Steensgaard,
Bestyrer.

Sygeplejerske Cecilie Larsen er født den 26. Februar 1888 i Nykøbing F. Uddannet som Sygeplejerske paa Maribo Sygehus, har været ved Stokkemarke Alderdomshjem siden 1919.

Blands Havn er anlagt 1927 og kostede 64,000 Kr. at anlægge. Disse Penge frem-skaffedes saaledes: Fiskerne og Beboerne gav 8,000 Kr., Kommunen 8,000 Kr., Amtet 16,000 Kr. og Staten 32,000 Kr.

Havnedybden er 2½ Mt. Havnefoged er Rasmus Rasmussen.

Læge Peter Rørdam Heiberg er født den 15. August 1886 i Vejlbj ved Middelfart, som Søn af Provst J. A. Heiberg og Hustru, født Lorentzen. Gift 1914 med Onni Theodora Emilie Nielsen. Student fra Metropolitanskolen 1904, med. Eksamen 1911. Kandidat ved københavnske Hospitaler fra August 1911—Marts 1913, Læge i Ivigtut paa Grønland fra 1913—14. Kandidat fra 1914—15. Læge i Græsted fra 1915—18, i Stokkemarke siden 1918. Formand for Stokkemarke Sundhedskommission.

Elektricitetsværksbestyrer Christen Steensgaard er født den 30. Maj 1880 i Vibjærg. Han har været Bestyrer ved Stokkemarke Elektricitetsværk siden 1919.

LOLLANDS NØRRE-HERRED

Nørre-Herred, det nordvestligste paa Lolland og det næstmindste i Amtet, begrænses mod Øst og Nord af Vordingborg Bugt, mod Vest og Sydvest af Langelands Bælt og Nakskov Fjord og mod Sydøst af Sønder-Herred.

Dets samlede Areal udgør 23,833 ha og Indbyggerantallet var i 1921: 13,247.

I Herredet ligger Købstaden Nakskov og følgende Sogne: Branderslev, Sandby, Købelev, Vindeby, Utterslev, Horslunde-Nordlunde, Herredskirke-Løjtofte, Halsted, Vesterborg og Birket.

BRANDERSLEV SOGN omgives af Nakskov Fjord, Nakskov Købstad samt Herredskirke og Sandby Sogne.

I Sognet findes Byerne: Branderslev med Kirke, Skole og Alderdomshjem, Helgenæs og nogle Samlinger af Huse samt Hovedgaarden Christiansdal, Hovedgaarden Nakskov Ladegaard og Hovedgaarden Helgenæs.

Branderslev Sogn har Tingsted i Nakskov og hører under samme Købstads Rets- og Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Vestlollands Lægekreds, Nakskov Skattekreds, Lolland Nørre-Herreds Skyldkreds, Amtets 1. Folketingskreds, 1. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds, 271. Lægd.

Branderslev Kirke bestaar af Kor med Apsis, Skib, Ryttertaarn af Bindingsværk over Vestgavlen og Vaabehus, der vender mod Syd. Alt er opført af Mursten. De oprindelige romanske Dele har ret rige Gesimser paa Koret med Buefriser. Vaabehuset er yngre. Med Undtagelse af Apsidens Halvkuppelhvælv har Kirken fladt Loft. Indtil i 1777, da Gavlspiret blev opsat, skal Vaabehuset have baaret et Taarn. Altertavlen er et smukt Billedskærerarbejde fra Aarene omkring 1648. Prædikestolen er snedkret og fra ca. 1600.

Christiansdal (tidligere Lundegaard) ejedes 1443, 1447 og 1451 af Ulf Godov, der havde maattet pantsætte Gaarden, maaske til Adelsmanden Mads Thomsen, der 1463 skrev sig »i Lunde«; den blev indløst af Ulfs Søstersøn Hr. Johan Oxe, hvis Søn Torbern Oxe solgte den 1512 til Kong Hans. Den blev saa under Kronen til 1647, da den blev mageskiftet bort til en Borger i Nakskov, Peder Hansen. Siden kom den igen under Kronen. I den svenske Krig 1659 blev Gaarden afbrændt; 1686 lagdes en Del af Abildtorpe m. m. under den; 1694 fik Generalmajor Jak. v. Geveke den at nyde kvit og frit for Livstid. Han døde 1699, hvorefter Gaarden atter kom under Kronen. 1720 brændte den, hvorefter den blev genopbygget af Bindingsværk. Fr. IV skødede den 1722 til Hertug Chr. Aug. af Got-

torp og Greverne Chr. og Fr. Dannekjold-Samsøe som Erstatning for ældre Fordringer paa Kronen. 1727 afstod Hertugen sin Femtedel til Greverne, hvorpaa disse solgte C. til Grev A. Chrf. Knuth. Hans Enke Ide Margrethe Reventlow oprettede 1743 Lundegaard med andre Ejendomme til et Baroni Christiansdal (efter Sønnen Chr. F. Knuth), der ved Bev. af 15. Juni 1804 substitueredes med en Fideikommiskapital, i Stedet for hvilken senere traadte Lilliendal. C. indlemmedes 1815, efter at Abildtorpegd. og det øvrige Bøndergods var frasolgt, i Grevskalet Hardenberg-Reventlow. — Hovedbygningen er opf. 1903—05 i Palæstil, 2 Stokv.; den ældre, 1 Stokv. høje Hovedbyggn. bruges nu til Arbejderboliger.

Nakskov Ladegaard.

Nakskov Ladegaard synes at være nævnt allerede 1427, da Ulf Godov ejede Gods i Lathægordh. Senere har den for det meste haft Ejere sammen med Frederiksdal, men frasolgtes 1744, da den gik over til Peter Jessen og Jørg. Christensen Skaftø, der solgte den igen 1748. 1803 ejedes den af Abrh. Ditl. Suhr, dernæst af H. J. Junior og L. Junior, senere af W. C. Mourier, som 1837 skødede den for 70,000 Rd. til Stadshauptmand, senere Major Rasmus Clausen, † 1865, hvis Enke solgte den 1866 for 100,000 Rd. til N. Chr. E. Neergaard, som 1877 afhændede den for 440,000 Kr. til C. A. J. Neergaard, og denne solgte den 1891 for 335,000 Kr. til Købmand W. R. Tidemand af Holbæk; denne solgte den 1900 til J. W. Hansen for 300,000 Kr., denne forøgede Jordtilliggendet, og solgte den 1912 til L. J. Juul for 625,000 Kr. Derefter skiftede den flere Gange Ejere og solgtes 1918 til A. Hansen for 900,000 Kr. Den nuværende Ejer er Godsejer Borchsenius.

Johanne Buhl,
Bestyrerinde.

De Gamles Hjem i Branderslev er bygget i 1923. Det har Plads til 12 Beboere, men der er for Tiden kun 5. Hjemmet er moderne indrettet.

Bestyrerinde Johanne Buhl er født den 24. November 1881 og har været Bestyrerinde ved Branderslev Alderdomshjem siden 1929.

SANDBY SOGN omgives af Nakskov Fjord, Langelands Bælt, Købelev, Herredskirke og Branderslev Sogne.

I Sandby Sogn findes Byerne: Sandby med Kirke, Præstegaard, Skole, Fattiggaard, 2 Forsamlingshuse. Mølle. Andelsmejeri og Brugsforening. Harpelunde med Jernbanestation og Postekspedition. Høgsmarke med Skole, Taars med Fiskerihavn og Strandkontrolstation samt nogle Samlinger af Huse. I Sognet ligger Hovedgaardene Frederiksdal, Stensgaard og Asserstrup.

Sandby Sogn har Tingsted i Nakskov og hører under samme Købstads Rets- og Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Vestlollands Lægekreds, Nakskov Skattekreds, Lollands Nørre-Herreds Skyldkreds, Amtets 1. Folketingskreds, 1. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds. 269. Lægd.

Sandby Kirke bestaar af Skib, Kor og Kapel mod Øst, Taarn, der vender mod Vest, og Vaabehus, der ligger mod Syd. Alt er opført af Mursten. Kor og Skib er romanske med Tandsnitgesimser. Den oprindelige Norddør er nu tilmuret, medens en Præstedør i Korets Syd-mur er aaben. Kirken har fladt gipset Loft. Adgangen var tidligere gennem det sentgotiske Vaabehus, men er nu gennem det hvælvede Rum i det gotiske Taarn, som har Pyramidetag. Tilbygningen ved Korets Østgavl er et hvælvet Gravkapel, vistnok fra Renæssancetiden. Det har været Lungernes Familiebegravelse. Altertavlen er et elegant bruskarokt Snitværk i Gudewerths Maner, der oprindeligt sikkert har hørt til et Epitafium, og hvori der nu er indsat et moderne Maleri. Prædikestolen er et ypperligt Billedskærerarbejde, af samme Mester. Paa Lydhimlen ses Kong Christian den 4des Navnetræk.

Chr. Pedersen,
Sognepræst.

Sognepræst Christen Pedersen er født den 9. Januar 1884 i Skive. Student 1903, cand. theol. 1909, præsteviet Medhjælper hos Sognepræsten ved Sundby Kirke i København fra 1909—13, Sognepræst for Herredskirke—Lille-Løjtofte Menigheder fra 1913—23, siden da Sognepræst i Sandby.

Asserstrup tilhørte ved 1350 Hr. Johs. Svinekul, senere Jak. Pedersen (Gøye), hvis Enke Abel, senere Enke efter Gottfred Bang, og Søn Jens Jakobsen 1406—07 solgte den til Hr. Folmer Jepsen Lunge. Den ejedes derefter af Hr. Folmers Brodersøn Hr. Tyge Lunge, hvis Datter Kirsten bragte den til sin Ægtefælle Vincents Iversen (Dyre), der ejede den 1485. Den følgende Ejer var disses Søn Niels Vincentsen Lunge, død 1552, derefter dennes Søn Iver Lunge (død 1590); Datteren Kirstine bragte den til sin Mand Knud Venstermand til Pederstrup. Erik Mormand ejede den i Midten af det 17. Aarh.; 1647 lagde han nogle Gaarde af Tjæreby ind under den. Hans Datter bragte den til sin Mand Oberst Christoffer Steensen (død 1657); derefter ejedes den af deres Søn, Landsdommer Jokum Fr. Steensen (død 1695), hvorpaa den købtes af Justitsraad J. H. Hoffmann, hvis Enke 1707 solgte den til Kammerjunker Joachim Brockdorff, hvorefter den ejedes af Faderen Ditlev Brockdorff og dennes Sønesøn Schack B. 1747 solgtes A. ved Auktion af Regimentsskriver P. H. Buchalff til Baron C. W. Gedde for 10,000 Rd. 1748 blev den »en frie kompletet Hovedgaard«. Gedde skødede A. 1752 til Krigsraad Laur. Pedersen Smith, der 1763 solgte den til Baron C. F. Knuth; han overdrog den 1784 til sin Søn Baron A. C. Knuth for 23,000 Rd.; denne solgte den samme Aar til Baron H. Bolten for 50,000 Rd. 1786 solgtes A. med Frederiksdal til Kancelliraad J. B. Paasche, Forvalter paa Knuthenborg, og Etatsraad S. A. Dons, Forvalter paa Christianssæde, for i alt 63,000 Rd., men A. overlodes samme Aar til sidstnævnte for 33,000 Rd. Dons afhændede Bøndergodset og solgte A. 1797 til sin Svoger Apoteker, Kancelliraad Cl. Seidelin Jessen, der solgte den 1803 for 48,230 Rd. til Kammer-

raad Chr. Thorsen, efter hvis Død (1843) den 1847 købtes af Svingersønnen G. F. Jessen (død 1870) for 40.000 Rd.; efter Enkens Død solgtes den 1888 til Jægermester C. K. Engestød for 269,940 Kr., denne solgte den 1904 til Forpagter J. Bentzen for 245,000 Kr.; — Hovedbygningen, der afløste den ældre, som afbrændtes af de Svenske 1659, og som var omgivet af Grave, er ombygget 1847—48 og bestaar af høj Kælder, Stue og Kvist. 1833 omtales Hovedbygningen som Bindingsværk i 1 Stokværk; tidligere skal det have været en grundmuret, trefløjet Bygning i 2 Stokværk.

Grimsted, nu Frederiksdal, synes at være opstaaet af en Landsby Grimsted, og Sagnet om, at Gaarden skal være anlagt af Jens Grim, død 1416, der mageskiftede den til Dronning Margrethe mod det Stykke Jord, hvorpaa senere Maribo Kloster anlagdes, kan ikke være rigtigt. I Begyndelsen af 16. Aarh. tilhørte den Rigsraad Niels Lunge (død 1552).

Frederiksdal for 100 Aar siden.

hvis Datter Anne, død 1602, bragte den til sin Mand Knud Steensen, død 1575; derefter ejedes den af Sønnen Christoffer Steensen 1602—57 og dennes Søn Hans Steensen (død 1686), Justitsraad J. Hieronimus Hoffmann, død 1696, hvis Enke 1707 solgte den til Kammerjunker Joachim Brockdorff; 1743 solgtes den ved Auktion til Byfoged Niels Siersted for 19.020 Rd. 1750 solgtes G. til Krigsraad Laur. Smith for 20,250 Rd. Han afhændede den 1752 for 23,000 Rd. til Grevinde Ide Margrethe Reventlow, der opkaldte den efter Sønnen Chr. Fr. Baron Knuth, som 1784 solgte den til Baron H. Bolten. Denne afhændede den 1786 til Kancelliraad Joachim Barner Paasche, hvorefter den 1797 købtes af Etatsraad S. A. Dons og efter dennes Død 1828 af Stadshauptmand Rasmus Clausen, der 1837 solgte den for 64,090 Rd. til to tyske Købmænd C. og A. Burchard. Derefter blev den 1847 solgt af C. Burchard for 100,000 Rd. til A. M. J. Nyholm, hvis Familie solgte den 1890 for 500,000 Kr. til D. F. le Maire. — Voldstedet af den gamle Hovedbygning, der har været omgivet af Grave, hvortil en Kanal fra Langelands Bælt førte ind, ses endnu paa en af Markerne bag Gaarden. Den nuværende Hovedbygning er opført 1756 af Ida Margrete Knuth i Palæstil; det er en hvid, to Stokværk høj Bygning med et fremspringende Midtparti paa hver Facade; i øverste Stokværk har der været Riddersal. To Lader er opført 1723 af Ditlev Brockdorff og 1792 af J. B. Paasche. Den smukke Have er oprindelig anlagt i fransk Stil af Baron Chr. Fr. Knuth, men er nu i engelsk Stil.

D. Fr. le Maire.
Godsejer.

Afdøde Godsejer Daniel Frederik le Maire, der var født 1856 og døde i 1924, købte i 1882 Stensgaard og i 1890 Frederiksdal. Han var gift med Johanne Beate Müller, Datter af Højesteretsassessor Müller og Hustru. Siden 1924 har Fru le Maire siddet som Ejer af Gaarden.

Stensgaard, tidligere Laurentzesminde, udlagde Etatsraad Dons af Frederiksdals Hovedgaardsmarker og solgte den 1803 for 26.400 Rd. til S. Hoff Clausen, der 1805 solgte den til P. Thorsen for 34.000 Rd., 1835 solgte denne Stensgaard til J. Chr. Jensen for

23.000 Rd.; dennes Enke solgte 1842 Gaarden til Grev Chr. L. Schmittau for 44.000 Rd. Denne solgte den til N. J. Friderichsen, der mageskiftede den med sin Broder P. Friderichsen til Skelstrup, af hvem D. F. le Maire købte den 1882 for 300.000 Kr.

Sandby Alderdomshjem er bygget som Fattiggård og omdannet til Alderdomshjem omkring 1910. Dets Bestyrerinde er Bolette Nielsen, der er født den 25. Juni 1874 og har været ved Hjemmet siden 1920.

Sandby Skole er bygget i 1853, men udvidet senere. Det er en 4-klasset Skole med Første- og Andenlærerembede.

Førstelærer Niels Aage Rasmussen er født den 5. September 1900 og dimitteret fra Vordingborg Seminarium i 1921. Har været Førstelærer siden 1925.

Høgsmarke Skole har Første- og Andenlærerembede.

Fru Godsejer Joh.
Beate le Maire.

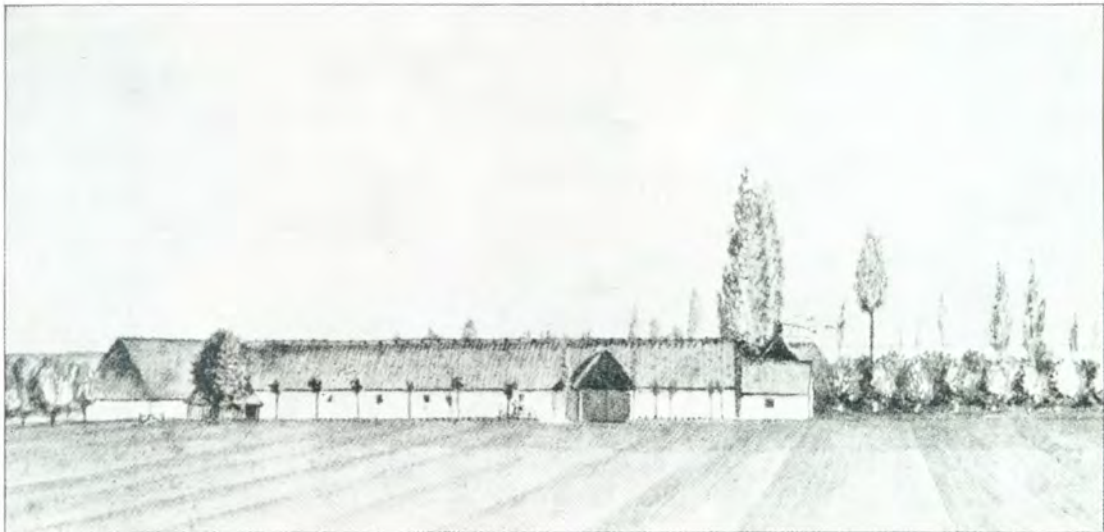
KØBELEV SOGN omgives af Sandby, Herredskirke og Vindeby Sogne samt Lange-lands Bælt.

I Købelev Sogn findes Byerne: Købelev med Kirke, Præstegaard, Skole, Alderdomshjem, Missionshus, Jernbanestation og Postekspedition. Roløkke, Skovbølle, Østerballe og Vesterbo med Skole samt nogle Samlinger af Huse. I Sognet findes mange større Gaarde.

Købelev Sogn har Tingsted i Nakskov og hører under samme Købstads Rets- og Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Vestlollands Lægekreds, Nakskov Skattekreds, Lollands Nørre-Herreds Skyldkreds, Amtets 1. Folketingskreds, 1. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds, 270. Lægd.

Købelev Kirke er viet til Skt. Nicolaus og bestaar af Kor, Skib og Taarn, der ligger mod Vest. Et Vaabenhus, der tidligere laa paa Skibets Sydside, og et Kapel, der laa paa dets Nordside, er nu forsvundne. Alle Murene er af røde Munkesten. De romanske Dele, Kor og Skib, har sirlige Detailler, især den smukke Korgavl, med tre lige store, nu tilmorede Vinduer over T-formede Rundstave, dobbelt Spærstikfrise og zigzagmuret Gavlfelt. Hele Kirken har gotiske Hvælvinger, ogsaa Taarnrummet, der aabner sig ind til Skibet med en Spidsbue. Det gotiske Taarn har Gavle fra 1883, og mod Vest er der en rundbuet Indgang. Altertavlen er et Maleri fra 1841. Prædikestolen er et Snedkerarbejde fra 1593.

Nøjsomhed er bygget 1786 af Kammerherre Chr. Fr. Knuth; den tilhørte i Begyndelsen af 19. Aarh. Familien Guldborg; 1860 solgte Mads Guldborg den for 106,500 Rd. til Forpagter af Lungholm N. K. Friis, der opførte den nuværende Hovedbygning; han solgte den 1880 for 350,000 Kr. til Vald. Smith, men ved Tvangsauktion 1887 lod Friis' Enke sig Gaarden udlægge som ufyldestgjort Panthaver; hun solgte 1902 N. til A. Schultz for 215,000 Kr., denne solgte 1914 Gaarden for 425,000 Kr. til N. Chr. Petersen.

Roløkkegaard i 1828.

Lille-Købelevgaard er antagelig opstaaet af en Landsby (1610 Lille Kiøbeløff), der 1664 havde 4 Gaarde og 8 Huse. Den tilhørte i det meste af 19. Aarh. Familien Friis; 1889 solgte Chr. L. Tuxen Friis den for 210,000 Kr. til Konsul Chrf. Cloetta, der 1891 for 235.000 Kr. solgte den til A. E. M. Petersen Galsgaard. Gaarden er nyopført efter Brand 1913.

Marielbjærg skødedes 1831 af Forpagter paa Knuthenborg Peder Jessen til Peder Jessen Guldborg for 23,000 Rd. Sølv; 1839 solgtes den til cand. phil. C. Chr. Jørgensen, der 1879 for 230,000 Kr. solgte den til I. J. N. Th. Ammitzbøll (død 1887); dennes Enke solgte den 1888 for 180,000 Kr. til Wald. Rønne-Lotz, der 1910 solgte den til Proprietær Zierau og Forvalter Bramsen; 1912 solgtes den for 250,000 Kr. til J. Zacho.

I Roløkke har ligget en gammel Adelsgaard, der ejedes 1472 af Mads Thomsen, 1489 af Herman Pors, 1507 af Christoffer Iversen, senere af Fru Anne Oldeland (død 1607). Levninger af en Herregaard skal tidligere have været at spore paa eller ved »Thuleshøj« ved Roløkke. Den nuværende Roløkkegaard samlede af N. Ernst, der ved Deklaration af 1824 gav den Navn; den var i Familiens Eje til 1871, da den solgtes til H. L. Bay for 70,000 Rd.; denne solgte den 1908 for 230,000 Kr. til Propr. Galsgaard; nuværende Ejer er V. S. Bay.

Glostrup (1664 Glustrupgaard) har en Tid været ejet af Familien Quitzow, deribl Otto Q., der er bekendt for sin Ondsindethed (han skød Præsten Danchel, da han stod paa Prædikestolen); efter en Indskrift paa et paa Gaarden bevaret, udskaaret Stykke Egetømmer ejedes den 1658 af »Stæpensen«, g. m. Elisabeth Zachariæ Datter; senere Ejer var Gehejmerd. Erik Rosenkrantz († 1681); for 1830 tilh. den Mads Guldborg, hvis Enke 1847 solgte den til Politikeren C. P. F. Drejer († 1871) for 36,000 Rd., 1872 solgtes den til Alfr. Hansen († 1891), derefter for 180,000 Kr. til Fr. Lotz, som 1905 solgte den for 200,000 Kr. til W. Rønne-Lotz; 1910 købtes den af Chr. Bramsen.

Rønlund,
Læge.

Fru Stjernholm,
Bestyrerinde.

Købelev Alderdomshjem er bygget i 1928 og har Plads til 20 Beboere. Dets Bestyrerinde er Fru Marie Stjernholm.

VINDEBY SOGN omgives af Langelands Bælt, Købelev, Løjtofte og Utterslev Sogne. I Vindeby Sogn findes Byerne: Vindeby med Kirke, Præstegaard, Skole, Alderdomshjem, Forsamlingshus, Mølle, Andelsmejeri og Onsevig Jernbanestation, Skredtorpe, Vindeby Skov med Skole og Menighedshus, Onsevig med Fiskerihavn og Badehotel, Vindeby Hede samt en Række større Gaarde.

Vindeby Sogn har Tingsted i Nakskov og hører under samme Købstads Rets- og Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Vestlollands Lægekreds, Nakskov Skattekreds, Lolland-Nørre-Herreds Skyldkreds, Amtets 1. Folketingskreds, 1. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds, 272. Lægd.

Vindeby Kirke er indviet til Skt. Andreas. Indulgensbreve er udstedt af Kirken i 1469 og 1505. Den bestaar af Kor, Skib og Taarn, der vender mod Vest. samt Vaabenhus, der ligger mod Syd. Kirken er af Mursten og hvidkalket. Kor og Skib er romanske med Tandsnitfrise. Paa Østgavlen findes der dog Rundbuefrise. Det sentgotiske Taarn og Vaabenhus har ret rige blandingssmykkede Trappegavl. Sentgotiske er ogsaa Korets og Taarnets Hvælvinger. Skibet har fladt Loft. Af Skibets oprindelige to Døre er den nordre filmuret, og den søndre nu dækket af Vaabenhuset. Indgangen til Kirken er gennem det hvælvede Taarnrum, der aabner sig med en i nyere Tid dannet Bue ind til Skibet. Altertavlen er et bruskbarokt Billedskærerarbejde, og Prædikestolen er udskaaren i Højrenæssancestil.

Vindebygaard tilhørte 1426—56 Jens Andersen, 1463—98 Anders Jensen, hvis Enke Gertrud Brun og Datter Anne Andersdatter, Peder Grands, 1498 og 1505 afhændede Gaarden til Hr. Eskild Gøye, der samtidig købte en Part i Gaarden af Anders Jepsen, der vistnok var Anders Jensens Søstersøn. Derefter tilhørte den Hr. Eskilds Søn Hr. Mogens Gøye, hvis Datter Fru Eline Gøye ejede den 1552. I 17. Aarh. tilhørte den Familierne Lindenov og Stensen. 1698 købtes den af Major J. J. Koppelow, som solgte den 1711. 1777 beboedes den af Fæstebønder. 1831 ejedes den af Hans Niensens Enke, som 1839 skødede den for 6500 Rd. til Sønnen Niels Hansen; hans Enke overdrog den 1861 til Sønnen J. P. Hansen; 1888 udlagdes den til C. V. Grandjean, der 1906 solgte den for 265,000 Kr. til P. Lind; denne solgte den 1907 til C. Munk for 285,000 Kr., 1908 solgtes den til J. Tarp for 288,000 Kr., 1909 til C. Olsen for 283,000 Kr., 1912 til H. Munk for 400,000 Kr.; nuværende Ejer er M. C. Skotte. — I Slutningen af 18. Aarh. saas endnu Spor af Volde og Grave.

Vindeby Byskole er opført 1853, og den var vist efter de Tider en meget moderne Skole. Der er et dejligt stort Klasseværelse, og der er 4 Værelser til Lærerens private Brug. Bygningen er opført paa det Sted, hvor den gamle Skole laa. Der hørte i sin Tid Jord til Skolen, men 1896 solgtes Jorden fra. 1908 afløstes Højtidsoffer, og 1918 bortfaldt Accidenserne. Indtil 1901 var der kun een Skole i Vindeby Kommune; men saa blev der bygget en ny Skole ude i Vindeby Skov (ogsaa kaldet Onsevig), og der ansattes ogsaa en Ene-lærer.

Lærer Johannes Jensen har været Lærer ved Vindeby Byskole siden 1. Marts 1907.

Vindeby Alderdomshjem er oprettet af den gamle Fattiggaard. Det har Plads til 8 Beboere, men der er for Tiden kun 3. Bestyrer for Landbruget er Jan. Jensen, og Bestyrerinde for Alderdomshjemmet er Jensine Jensen.

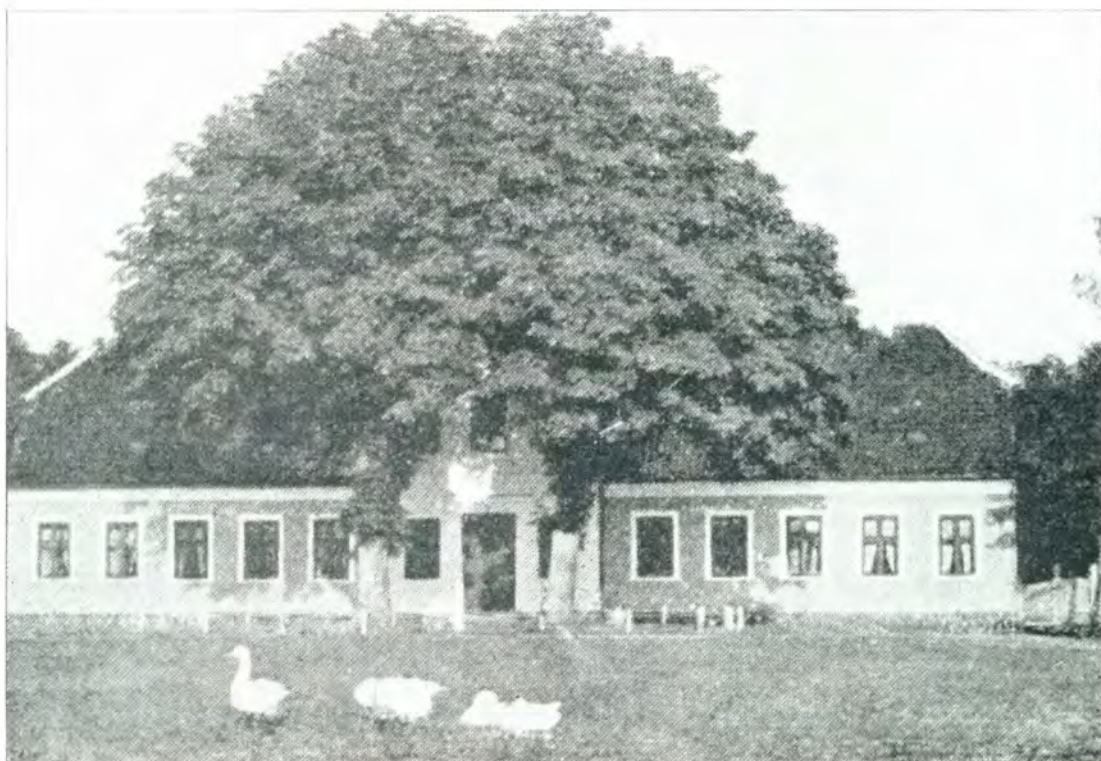
UTTERSLEV SOGN omgives af Vordingborg Bugt, Vindeby, Løjtofte og Horslunde Sogne.

I Utterslev Sogn findes Byerne: Utterslev med Kirke, Præstegaard, 2 Skoler, Alderdomshjem, Andelsmejeri samt Kastager Jernbanestation og Postekspedition, Kastager med Dobbeltskole, Mølle og Elektricitetsværk. Bøget med Forsamlingshus, Lille-Utterslev og Tjørneby. nogle Samlinger af Huse samt Hovedgaardene Havgaard og Vintersborg.

Utterslev Sogn har Tingsted i Nakskov og hører under samme Købstads Rets- og Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Vestlollands Lægekreds, Nakskov Skattekreds, Lollands Nørre-Herreds Skyldkreds, Amtets 1. Folketingskreds, 1. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds, 275. Lægd.

Utterslev Kirke bestaar af Kor med Apsis, Skib og Taarn, der vender mod Vest, samt Vaabehus, der ligger mod Syd. Den er opført af røde Munkesten og nu kalket. De romanske Dele er sirligt murede. Apsis og Korets Sydmur har under Gesimsen Rundbuefrise. Korets Nordmur har derimod Spærstikfrise. Den nordlige Indgang erilmuret, og den sydlige dækkes af Vaabehuset. Af de oprindelige rundbuede Vinduer er flere bevarede i Kor og Apsis. Kor og Skib har fladt Loft, Apsis Halvkuppelhvælving, og det sentgotiske Taarn har Krydshvælv. Altertavlen er et Maleri fra 1618. Prædikestolen er et Snitværksarbejde fra 1628.

Vintersborg hed tidligere Utterslevgaard. Aar 1401 overdrog Hr. Joh. Skarpenberg alt sit Gods i Utterslev og andetsteds paa Lolland til Hr. Predbjørn Podebusk: 1743 tilhorte Gaarden Claus Grubendal, som det synes i Fællesskab med Mogens Hak, hvis Datter Lene bragte den til sin Ægtefælle Knud Gøye, som solgte Gaarden til Hr. Hans Krafse. Dennes Datter Karen bragte Gaarden til sin Mand Jørgen Rud (død 1571), hvis Søn Ejler Rud (død

Vintersborg.

1618) opførte Bygninger paa Gaarden, der for længe siden er forsvundne. Efter ham ejede hans Søn Borchard Rud Gaarden (død 1647); hans Enke Hedvig Rosenkrantz beboede den til sin Død (1672), og det hedder sig, at hun skal have bygget »et Lystslot« (Pavillon?) paa Ørnekulbakken ved Gaarden, hvorfra der er vid Udsigt. 1889 er der fundet Bygningsrester paa Bakken; hendes Arvinger solgte den til Gehejmraad, Baron H. O. v. Winterfelt, der med kgl. Bevilling af 18. September 1673 af Utterslevgaard og Sæbygaard, nu Sæbyholm oprettede et Baroni, som ved hans Død (1694) tilfaldt hans Søn Kaptajn G. Winterfelt (død 1699), der efterlod det til sin Datter Juliane Margrethe, ved hvem det kom til hendes Mand Generalmajor Chrf. Eichstedt (død 1728). Efter en langvarig Proces tilfaldt det Baronesse Sophie Winterfelt, der var gift med Baron Giedde (død 1757). Efter hendes Død 1769 kom Baroniet til Kammerherre Greve Flemming Hølek-Winterfeldt (død 1772), derefter til Broderen Gust. Fr. H.-W. (død 1776), hvis Søn Fr. Chr. H.-W. ifølge kongelig Bevilling af 6. Februar 1801 fik Baroniet substitueret med Hovedgaarden Fjellebro paa Fyn og en Fideikommiskapital. Hovedgaarden solgtes til Grev C. H. A. Hardenberg-Reventlow mod Fjellebro og Skovgaard og 97,000 Rd.; 1803 solgte Grev C. H. A. Hardenberg-Reventlow Vintersborg for 150,000 Rd. til Forpagteren Jørgen Jørgensen, som 1810 mageskiftede den for Sølstedgaard til Jak. Bølle, af hvem F. A. Hastrup købte Godset 1843 for 80,000 Rd.; Sønnen Julianus Hastrup købte det 1883 for 375,000 Kr. Løllands Spare- og Laanebank overdrog den 1900 som 1. Prioritetshaver til cand. phil. M. Alstrup, der 1912 solgte den for 500,000 Kr. til den nuværende Ejer C. Olsen. -- Den et Stokværk høje Hovedbygning er opført 1803, grundmuret med Frontespice, men helt ombygget 1854.

Havgaard ejedes vistnok i Frederik II.s Tid af Fru Salome Daa. Senere maa den være blevet Krongods; 1633 forøgedes den ved Sammenlægning af 3 Bøndergaarde, 1721 blev den indlemmet i Baroniet Juellinge, hvorfra den 1919 solgtes til Lolland-Falsters Udstykningsforening for 605,000 Kr. Denne udstykkede ca. 55 ha og solgte Resten med Gaardens Bygninger for 465,000 Kr. til C. L. Skebye. Hovedbygningen er opført 1857.

Utterslev Alderdomshjem er bygget i 1924 og har Plads til 16 Beboere, men har i Øjeblikket kun 8. Hjemmet er moderne indrettet. Dets Bestyrerinde er Frk. Hanne Kristensen, der er født den 6. Februar 1878.

HORSLUNDE—NORDLUNDE SOGN. Horslunde Sogn omgives af Utterslev, Løjtofte, Nordlunde, Halsted, Vesterborg og Birket Sogne samt Vordingborg Bugt.

Nordlunde Sogn omgives af Horslunde, Løjtofte og Halsted Sogne.

I Horslunde Sogn findes Byerne: Horslunde med Kirke, Præstegaard, Skole, Realskole, Alderdomshjem, Missionshus, Saftstation, Mølle, Bryggeri, Elektricitetsværk, 3 Bankfilialer, Jernbanestation, Postkontor og Telegrafstation, Nybølle, Tyede med Skole, Ravnsholt, Orne med Anlægsbro for Skibe og Toldsted, og paa Ornegaard et Rekonvalescenthjem, Egholm, Nøbbet med Filialkirke, Skole, Brugsforening og Fællesmejeri, Svinsbjerg med Mølle, Jernbanestation og Postekspedition, Bulbro, Lille-Kastager og nogle Samlinger af Gaarde og Huse, samt en Del større Gaarde.

I Nordlunde Sogn findes Byerne: Vester-Nordlunde med Kirke og Skole samt Mølle, Husby Huse og Mindebo.

Horslunde—Nordlunde Sogn har Tingsted i Nakskov og hører under samme Købstads Rets- og Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Vestlollands Lægekreds, Nakskov Skatte-kreds, Løllands Nørre-Herreds Skyldkreds, Amtets 1. Folketingskreds, 1. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds, (Horslunde har Lægd 277, Nordlunde har Lægd 278). Sognet har to Sognefogeddistrikter.

Horslunde Kirke er indviet til Skt. Hans og bestaar af Kor med Apsis, Skib, et Taarn, der vender mod Vest, og en langt yngre stor Sidefløj, der ligger mod Syd. Den anselige Bygning er opført af Mursten, og Kor og Skib er i romansk Stil. Den samtidige Apsis har tre blandede Vinduer og under Gesimsen dobbelt Rundbuefrise, medens en lignende paa Koret er ødelagt. Paa Kor og Skib ses Levninger af Døre. Det sentgotiske Taarn har blandingssmykkede Gavle. Sidefløjen er ombygget i 1755 og senere. Skib og Tilbygning har fladt Loft. Koret er overhælvvet. Altertavlen og Prædikestolen er Billedskærerarbejder i Højrenæssancestil fra ca. 1600. Det hvælvede Taarnrum, der adskilles fra Skibet ved et udskaaret Tralværk, er indrettet til Ligkapel for Familien Reventlow.

Filialkirken i Nøbbet er indviet i 1908. Den er opført af røde Mursten og bestaar af Kor med Hvælving. Skib med fladt Bjælkeloft og Taarn.

Horslunde Kirke.

Nordlunde Kirke er meget lille og bestaar af Kor, Skib og Vaabenhus. De romanske Dele, Kor og Skib er fra Tiden omkring 1200. De er omhyggeligt og fint murede af Munkesten i polsk Skifte, omend den oprindelige Sokkel er ødelagt ved Reparation i 1863 og senere. Sirligst og rigest er Korets Østgavl, hvis Spids er zigzagsmuret, og hvis Rundbuefrise bæres af Konsoller med forskellig Relief paa hver enkelt. Under de oprindelige, nu tilsmurede Vinduer har der overalt løbet en lodret Rundstav ned til Sökkelen, saaledes som det er bevaret under Korets Østvindue. Indgangen er gennem den oprindelige Syddør, der nu dækkes af det moderne Vaabenhus. I sentgotisk Tid er indbygget ottedelte Krydshvælv. Altertavlen er et Maleri fra 1864, og Prædikestolen er et bruskarokt Snitværk.

Sognepræst er Pastor C. R. Berggreen.

Horslunde nuværende Skolebygning er opført i 1911 og afløste den gamle Skolebygning, der laa paa omtrent samme Plads. Skolen er en 4-klasset Skole med Første- og Andenlærer.

Horslunde—Nordlunde Sognebibliotek er oprettet i 1871 under Navn af Nøbbet Læseforening. Det har Lokaler i Horslunde Kommuneskole.

Førstelærer Frithiof Sophus Larsen Hamre er født den 9. Juli 1874 i Nykøbing F. og dimitteret fra Blaagaard Seminarium i 1899. Andenlærer ved Nøbbet Skole, Førstelærer ved Horslunde Skole siden 1904.

Horslunde Alderdomshjem er oprettet i Oktober 1926. Det har Plads til 36 Beboere.

Dets Bestyrerinde er Fru J. Rasmussen, der er født den 9. November 1872 og har været Bestyrerinde siden Hjemmets Oprettelse.

Sognepræst Carl Rudolph Berggreen er født den 19. Februar 1870 paa Set. Thomas, som Søn af Prokurator Rudolph F. Berggreen og Hustru Marie Vilhelmine født Heickelmann. Cand. theol. 1894, Huslærer hos Sognepræst J. P. Møller i Marvede Hyllinge fra 1895—96, Kapellan for Hedensted og Store Dalby 1898, Kapellan pro loco for Skanderborg, Skanderup og Stilling 1900, Sognepræst for Søby paa Ærø 1905, for Dreslette 1910, for Horslunde—Nordlunde siden 1918.

Læge Knud L. Knudsen er født den 27. Januar 1866 i Holeby. Student 1885, cand. med. 1892, Læge i Horslunde siden 1893.

Postmester og Stationsforstander C. F. Støiholm er født den 4. November 1868 i København Assistent under Overpostmesterembedet 1886, Postekspedient 1893, 1. Januar 1912 udnævnt til Postmester i Horslunde, 5. Marts 1915 udnævnt til Stationsforstander.

C. R. Berggreen,
Sognepræst.

Knud Knudsen,
Læge.

F. S. L. Hamre,
Førstelærer.

J. Rasmussen,
Bestyrerinde.

HERREDSKIRKE—LØJTOFTE SOGN. Herredskirke Sogn omgives af Løjtofte, Vindeby, Købelev, Sandby og Branderslev Sogne, Nakskov Købstad og Halsted Sogn.

Løjtofte Sogn omgives af Herredskirke, Halsted, Nordlunde, Horslunde, Utterslev og Vindeby Sogne.

I Herredskirke Sogn findes Byerne: Vester-Karleby med Præstegaard og Mejeri, Ringseby, Store-Løjtofte, den enligt beliggende Herredskirke og nogle Samlinger af Huse samt nogle større Gaarde.

I Løjtofte Sogn findes Byerne: Lille-Løjtofte med Kirke og Skole, Sandbjærg med Mølle, Sandbjærg Hede og en Del af Øster Karleby samt nogle Huse.

Herredskirke—Løjtofte har Tingsted i Nakskov og hører under samme Købstads Rets- og Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Vestlollands Lægekreds, Nakskov Skatte-kreds, Lollands Nørre-Herreds Skyldkreds, Amtets 1. Folketingskreds, 1. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds, (Herredskirke har Lægd 273, Løjtofte har Lægd 276).

Kirken — »Herredskirke« maaske fordi den var den først byggede Kirke i Herredet og stod i et vist Forhold til Herredstinget, ligesom de af Kong Christian den 4. ophævede Præstekalenter i sin Tid blev holdt her — bestaar af Kor og Skib fra romansk Tid, Taarn mod Vest og Vaabenhus mod Syd. Den er af røde Mursten og hvidkalket. Paa Skib og Kor ses Levninger af oprindelige Døre og Vinduer. Navnlig Syddøren har været anselig. Taarnet er meget tidligt tilbygget i sentromansk Stil med en anselig, af en Tvillingblending kronet Vestportal, der nu danner Hovedindgangen til Kirken, med en mærkelig kraftig Halvsøjle paa Nordsiden og med Prydbælter omtrent i Højde med Skibets Gesims. Vaaben-

huset er sentgotisk. Kor, Skib og Taarnrum er overhvælvede. Altertavlen er et smukt Snedkerarbejde fra Renæssancetiden. Prædikestolen er fra ca. 1575.

Løjtofte Kirke er lille og bestaar af Kor, Skib og senere tilbygget Vaabenus, der ligger mod Syd. Den er opført af røde Munkesten og nu hvidkalket. De romanske Dele, Kor og Skib, har Tandsnitgesimser og gamle, rundbuede Døre og Vinduer. Skibet har fladt Loft, Koret er hvælvet. Altertavlen er et Snedkerarbejde fra Begyndelsen af 1600-erne. Prædikestolen er snedkret i Ungrenæssancestil og fra ca. 1575.

HALSTED SOGN omgives af Aunede, Skovlænge, Søllested, Støkkemarke, Vesterborg, Horslunde, Nordlunde, Løjtofte og Herredskirke Sogne samt Nakskov Købstadsjorder.

I Halsted Sogn findes Byerne: Halsted med Kirke, Præstegaard, Hovedskole og Poge-skole, Hellinge med Fattiggaard og Alderdomshjem, Meltofte med Missionshus, Højfjelde, Tvede med Mølle, Skovby, Øster-Nordlunde med Andelsmejeri, største Delen af Øster-Karleby, samt nogle Samlinger af Gaarde og Huse. I Sognet ligger Hovedgaardene Sæbyholm, Juellinge og Hellingegaard.

Halsted Sogn har Tingsted i Nakskov og hører under samme Købstads Rets- og Politikreds, Mariibo Amtstuedistrikt, Vestlollands Lægekreds, Nakskov Skattekreds, Lollands Nørre-Herreds Skyldkreds, Amtets 1. Folketingskreds, 1. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds, 267. Lægd.

Halsted Kirke, der har dannet den nordlige Side af Halsted Kloster, er stor og anselig og bestaar af Kor, Skib, Taarn, der vender mod Vest, og Kapel mod Nord. Den var oprindelig bygget i romansk Stil af Granitkvadre, men har undergaaet saa mange Forandringer, at kun en Del af de oprindelige Mure staar tilbage. Koret er forlænget i gotisk Tid med tresidet Afslutning, ligesom Hvælvingerne er sentgotiske. Kapellet er opført i 1636 for Sæbyholms Ejere af Borchard Rud. Kirken, i hvis nedre Dele der overalt er

Halsted Kloster i Tiden efter 1700.

Halsted Kloster, set fra Vest.

brugt Granitkvadre, blev under Ledelse af Prof. Ove Petersen underkastet en haardhændet Restauration i Aarene 1868—77, baade i det ydre og indre, ved hvilken bl. a. alle Gavlene og Taarnet helt ombyggedes. Et Vaabenhus nedreves, og Indgangen lagdes gennem Taarnet. Altertavlen er et godt Billedskærerarbejde fra Slutningen af det 15. Aarhundrede, og Prædikestolen er udskaaret af Jørgen Ringnis i 1636.

Kirkens Sognepræst er Christian Peter Agger, der er født den 22. Marts 1898 i Hygum i Jylland, som Søn af Sognepræst Jens Peter Agger og Hustru født Christensen. Gift 1926 med Amelie Stier. Student 1915, cand. theol. 1922, Præst ved Eliaskirken i København fra 1923—27, ved Halsted—Aunede siden 1927.

Hovedgaarden Juellinge er det gamle Halsted Kloster. Første Gang Halsted nævnes er 1177, da Valdemar I henlagde Halsted Kirke til Ringsted Kloster, saaledes at dennes Abbeder fik Patronatsretten; H. Kirke har saaledes før den Tid tilhørt Kronen. I Kong Valdemar II.s Jordebog nævnes H. to Gange, hvorefter det synes, at baade Kronen og Kongen har ejet Gods i denne By. 1284 mageskiftede Erik Glipping alt Kongens Gods i Halsted, Store- og Lille-Avnede m. m. til Erik Plovpennings Datter Jutta, og det er da mulig hende, som paa sit Dødsleje har stiftet Halsted Kloster for Munke af Benediktinerordenen. I Dokumenter nævnes Klosteret første Gang Aar 1305. Ringsted Kloster havde i hvert Fald i 14. Aarh. Overhøjhed over det, hvilket ses af, at Abbeden i Ringsted 1354 stadfæstede et Brev, hvorved Prior Esbern i Halsted Kloster tilskødede Valdemar Atterdag nogle Ejendomme i Vesterborg Sogn m. m. Ifølge et Pavebrev fra 1400 var Halsted Kloster indviet til den engelske Helgen Skt. Samson, et Udtryk for den Forbindelse, hvori Danmark i sin Tid stod med de vestlige Lande. Noget betydeligere Kloster har Halsted næppe været, om det end ses at have ejet en Del Jordegods, og om dets Historie vides ikke meget. 1332 blev Kong Christoffer II.s Søn, den udvalgte Kong Erik, bisat i Klosterkirken, hvor der i 14 Dage holdtes Sjælemesser for ham, indtil Liget førtes til sit endelige Hvilested i Sorø Kirke. 1510 afbrændtes Klostret af Lybækkerne, men kom snart efter igen paa Fode og ophøjedes ca. 1520 til Abbedi, medens det tidligere kun havde været styret af Piorer; den første Abbed var Hans Fugl, og efter ham fulgte Knud Fru, der vistnok har staaet

i Spidsen for Klosteret til dets Ophævelse Aar 1538. Derefter var det i længere Tid en kgl. Forlening (1538—49 havde Otto Rathlou det mod bl. a. at underholde de tilbageblevne Munke; derefter havde Peder Oxe det); 1578 forenedes det med Ravensborg, og 1588 fik Dronn. Sophie det som Livgeding; 1631 gik det atter over til Kronen, og Jost Fr. v. Papenheim var Lensmand 1633—42; 1647—52 havde Prinsesse Magdalene Sibylle det som Livgeding; 1660—61 var det forlenet til Generalmajor Fr. Ahlefeldt, derefter havde Sophie Amalie det til sin Død 1685. Halsted faldt da tilbage til Kronen, men 1719 mageskiftede Fr. IV det for Hovedgaarden Juellinge paa Sjælland.

Baroniet Juellinge var blevet oprettet 1672 af Valbygaard i Hellested Sogn, Stevns Herred af Gehejmerd. Jens Juell († 1700), hvis Datter Sophie Cathrine blev gift med Etatsrd., Stiftamt. Fr. Vind; det var deres Søn Kmjkr., senere Kmhr. Jens, ophøjet i friherrelig Stand 1708 under Navn af Juell-Vind († 1726), som foretog det ovennævnte Mageskifte og 26. December 1721 fik Baroniet overført til det lollandske Gods. Jens Juell-Vind var gift med Ide Helle Krag til Stamhuset Stensballegaard, og deres Søn, Gehejmerd., Justitiarius i Højesteret Jens, som efter at have tiltraadt Stamh. Stensballegd. fik Navnet Krag-Juell-Vind († 1776), var den næste Besidder af Baroniet. Han var gift med Sophie Magdalene v. Gram, Besidderinde af Grevsk. Frijsenborg, og deres Søn, Grev Fred. Carl Krag-Juell-Vind-Frijs († 1815) arvede Frijsenborg tillige med Baroniet (medens Stensballegaard gik over til en yngre Broder). Næste Besidder af Baroniet var dennes næstældste Søn, Kmhr. Grev Carl Ludv. Krag-Juell-Vind-Frijs († 1838), efter hvis Død Baroniet gik over til hans yngre Broder Erhards Søn, Fred. Julius Krag-Juell-Vind-Frijs († 1885), derefter til dennes Søn Grev Jens Chr. Krag-Juell-Vind-Frijs, † 1907, hvorefter Sønnen Frederik Krag-Juell-Vind-Frijs overtog det. I 1921 er Baroniet overgaaet til fri Ejendom. — Hovedbygningen ligger paa Klosterets Tomt Syd for Kirken og bestaar nu af to selvstændige Huse, af hvilke det vestre, det egentlige Beboelseshus, er opført 1847—49 i gotisk Stil. Sydlængen, en hvidkalket Bygning med Halmtag, der i Jærnankre paa Vestgavlen bærer Aarstallet 1591, er opført af Rigsraadet for Enkedronning Sophie (Bygmester Hans v. Andorp); i Inventarer omtales et Fangetaarn og et (ottekantet) Vindeltrappetaarn, det sidstnævntes Plads kan bestemmes, og ved Gravninger er det konstateret, at Klosteret har haft 4 Fløje, af hvilke den nordre har sluttet sig til Kirken. Af en Synsforretning fra 1621 fremgaar, at alle Fløjene endnu dengang var bevarede. 1850—56 opførtes nye Mejeri-, Stald- og Ladebygninger. I den store, smukke Have er der 1872 af Baroniets Beboere rejst en Sandstenstøtte med Portrætmedailloner i Marmor af den forrige Besidder og Hustru.

Til Godset Juellinge er der knyttet følgende Personer: Skovrider og Godsforvalter Albert Brandt, Forpagter C. J. Krogh-Matzen, Skovfogederne H. S. Kranker, H. P. Juliusen, A. T. H. Kranker og R. Jørgensen.

A. Brandt,
Skovrider.

H. S. Kranker,
Skovfoged.

H. P. Juliusen,
Skovfoged.

A. T. H. Kranker,
Skovfoged.

Skovrider og Godsforvalter Albert Brandt er født den 20. September 1889, som Søn af Dyr læge Brandt og Hustru. Gift med Anna Ingeborg Larsen. Forstkandidat i 1920, ansat paa Bregentved fra 1920—26. Siden 1. Maj 1926 paa Halsted Kloster.

Forpagter Carl Johan Krogh-Matzen er født den 29. August 1883, som Søn af Forpagter S. Matzen. Gift med Andrea Margrethe Grønnegaard. Siden 1918 Forpagter af Halsted Kloster.

Skovfoged H. S. Kranker har været under Halsted Kloster i 42 Aar, Skovfoged H. P. Juliussen har været der i 31 Aar, Skovfoged A. T. H. Kranker i 12 Aar. (Han er femte Generation i lige Linie, som er Skovfoged paa Godset, idet hans Tipoldefader ansattes i 1768). Skovfoged Jørgensen har været der i 3 Aar.

Sæbyholm (tidligere Sæbygaard, 1401 Sebye-gaard) tilhørte 1355 Hr. Ludv. Albertsen (Eberstein), der skænkede den til Halsted Kloster. Den pantsattes af Vald. Atterdag, men indløstes af Dronn. Margrethe 1401. 1386 skrev Hr. Lippolt van der Ost sig af Sæby og ligeledes 1465 Hr. Henrik Daa, der dog muligvis kun havde Gaarden i Forlening. I alt Fald havde Oluf Falster den i Pant af Kronen 1502—29, og han var gennem sin Moder Arving efter Henr. Daa. Efter Oluf Falster fik Sønnen Peder F. Livsbrev paa den, hvilket overførtes til hans Svigersøn Borchard v. Pappenheim, der 1565 af Kongen fik Skøde paa Sæbygaard. Dens næste Ejer var hans Svigersøn Ejler Rud, hvis Søn Borchard Rud her opførte store, grundmurede Bygninger; Markerne indhegnede han med Diger, og en kostbar Vandledning anlagdes fra Mølledammen ned til Gaarden. Han døde 1647 som Slægtens sidste Mand; hans Enke maatte ifølge en Proces afstaa Sæbygaard, der kom under Kronen. 1673 skødede Chr. V den til Friherre Winterfeld; 1695 fik han Tilladelse til at afbryde Norre-Sæby (1386 Seeby) og lægge dens 8 Gaarde under S. Sønder-Sæby (1644 Syn-der Sæbye, 6 Gaarde 12 Huse) synes ogsaa at være forsvundet ved denne Tid. Ved Baroniets Opløsning solgtes Sæbygaard tilligemed Vintersborg til Grev C. H. A. Hardenberg-Reventlow, der lagde Godset ind under Grevskabet. — Det gamle Sæbyholms Bygninger, der laa paa en Halvø, omflydte af Grave og Fjorden, er nu nedbrudte, og en ny Hovedbygning, i eet Stokværk med Frontespice, er opført 1856—58 længere mod NV. ved Landevejen.

Halsted Skole er delt i Hovedskole og Pogeskole. Hovedskolen er bygget i 1886. Pogeskolen i 1915. Hovedskolen er 4-klasset, Forskolen er 2-klasset. En ny Forskole er under Opførelse og bliver færdig i 1931. Den bliver ogsaa 2-klasset. Til Skolerne er knyttet Førstelærer Alfred Brandt, Andenlærer Aksel Helge Nielsen og Forskolelærerinde Johanne Jørgensen.

Førstelærer Alfred Brandt er født den 21. April 1876 og dimitteret fra Blaagaard Seminarium i 1907. Han har været Førstelærer siden 1910.

Ch. P. Agger,
Sognepræst.

A. Brandt,
Førstelærer.

J. Jørgensen,
Forskolelærerinde.

Kr. Suksdorf,
Bestyrerinde.

Forskolelærerinde Frk. Johanne Jørgensen er født den 19. Marts 1870 og har været Forskolelærerinde siden 1915.

Halsted—Aunede Alderdomshjem var for ca. 40 Aar siden en Fattiggaard, men i 1907 tilbyggedes der en ny Bygning, og denne indrettedes til Alderdomshjem. Paa Hjemmet er der Plads til 10 Beboere, og paa Fattiggaarden til 8. Der er for Tiden 6 hver Sted.

Hjemmets Bestyrerinde er Fru Kristiane Suksdorf, der er født den 19. November 1881 og har været Bestyrerinde i 5 Aar. Fruens Mand er Fattiggaardsbestyrer.

VESTERBORG SOGN omgives af Birket, Horslunde, Halsted og Stokkemark Sogne. I Vesterborg Sogn findes Byerne: Vesterborg med Kirke, Præstegaard, Skole, Alderdomshjem, Apotek, Lægebolig, Bryggeri, Saftstation og Elektricitetsværk, Vedby, Bønne, Langesø med Skole, en Del af Mageltving og nogle Samlinger af Huse. I Sognet ligger Hovedgaardene Pederstrup og Skelstofte.

Vesterborg Sogn har Tingsted i Nakskov og hører under samme Købstads Rets- og Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Vestlollands Lægekreds, Nakskov Skattekreds, Lollands Nørre-Herreds Skyldkreds, Amtets 1. Folketingskreds, 1. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds, 279. Lægd.

Vesterborg Kirke bestaar af Langhus med Kor og Skib i eet og mod Øst tresidet afsluttet. Vaabenhus ligger mod Syd. Den hvidkalkede Murstensbygning er opført i gotisk Stil med Stræbepiller. Vinduerne er nu rundbuede. Over Tagets Østende er der et Rytterspir. Dens Indre har gotiske Hvælvinger. Altertavlen er et Maleri, og Prædikestolen er snedkret i Højrenæssancestil fra ca. 1600.

Sognepræst er E. Valeur Quaade.

1801 oprettedes der et Skolelærerseminarium i Sognet. Stifteren var Biskop P. O. Boisen. Kort efter hans Død i 1831 nedlagdes Seminariet, som han var Forstander for.

Pederstrup er opstaaet af Landsbyen Pederstrup. 1354 skødede og oplod Prioren i Halsted Kloster, Esbern, og hele Konventet sammesteds Kong Valdemar Atterdag alt deres Gods i Pederstrup, Vesterborg S., i Nørlunde og Birket med alt Tilliggende, hvilket Gods

Det gamle Pederstrup.

Pederstrup Slot.

Hr. Lavrids Jensen, Ridder (død 1340), havde givet Klosteret for sin Sjæls Saligheds Skyld. Pederstrup og Pederstrup Birk var derefter i 200 Aar et Kronelen, der i Kong Olufs Tid var pantsat til Rikman von der Lanken, fra hvem det indløstes af Hr. Henrik Parow, der faldt 1389 ved Falköping; 1410 indløste Dronning Margrethe Pederstrup fra Hr. Peder Walkendorffs Hustru og overdrog Lenet s. A. sammen med Krønge Len til Hr. Jens Grim; 1502 var Hr. Markvard Rønnow Lensmand paa Pederstrup. 1524–55 Mikkel Brockenhuus og derefter hans Søn Jac. Brockenhuus; derefter var Pederstrup pantsat til Otto Galskyt, og 1568 til Ludvig Munk. 1576 mageskiftede Kronen Pederstrup til Lage Venstermand, død 1587, der som Ejer efterfulgtes først af sin Broder Knud, død 1609, derefter af Broderen Morten, død 1610. Hans Enke solgte den 1624 til en Slægtning, en indvandret Brandenburger Hans Grabow, død 1625, efter hvem Pederstrup tilfaldt Sønnen Joachim G., død 1634, og derefter dennes Søn Hans Johan G., som 1657 solgte den til H. W. v. Harstall, død 1666; hans Søn Chr. Ulrik solgte 1673 Gaarden til Hofmester Detlev Rumohr. Denne afhændede den 1680 til Overrentemester H. v. Støcken (død 1681), hvis Svingerson, Gehejmeraad Peter Brandt (død 1701) 1684 købte den af Medarvingerne og lagde betydeligt Gods under den samt 1686 opførte en ny Hovedbygning, ligesom han oprettede Hovedgaarden Skelstofte af Parceljorder fra Pederstrup. Sønnen Schouthynacht H. Brandt solgte 1725 Pederstrup og Skelstofte til Grev C. D. Reventlow, der 1729 lagde dem under Christianssæde. — Hovedbygningen, der ligger ved den smukke Pederstrup So. og som afløste den af P. Brandt 1686 opførte 2 Stokværks Bindingsværksbygning, er opført i 1827 i enkel Empirestil efter Tegning af Konferensraad C. F. Hansen og blev 1861–62 gennemgribende forandret og udvidet med to runde Taarne og Spir efter Tegning af Kammerherre Meldahl.

Til Pederstrup Gods er der knyttet følgende Personer: Godsforvalter N. P. Blume, Overforvalter F. Ch. Lassen, Skovrider O. G. Konradsen, Skovfogederne K. L. Olsen, H. L. Hansen, Julius Nielsen og V. Jensen, Overjæger Chf. Schrøder, Skytte C. C. Christensen, Gartner A. Huusom og Oldfrue M. S. Christensen.

F. C. A. Lassen,
Overforvalter.

O. G. Konradsen,
Skovrider.

K. L. Olsen,
Skovfoged.

J. Nielsen,
Skovfoged.

Godsforvalter N. P. Blume er født den 25. Juli 1885 og har været Godsforvalter siden 1907 og Sogneraadformand siden 1921.

Overforvalter Frederik Christian August Lassen er født den 29. August 1879. Var fra 1908—19 ansat hos Forpagter Lacoppidan paa Pederstrup. Siden 1919 Overforvalter.

Skovrider O. G. Konradsen er født den 26. August 1885, som Søn af Sognepræst K. D. Konradsen og Hustru født Glud. Student 1904, cand. phil. 1905, Forstkandidat 1910. Forstassistent paa Brahetrolleborg fra 1912—16, Skovrider ved Pederstrup og Christianssæde siden 1916.

Skovfoged K. L. Olsen har været under Pederstrup i 33 Aar, Skovfoged H. L. Hansen i ca. 10 Aar, og Skovfoged Julius Nielsen i 13 Aar.

Overjæger Christoffer Ankjær Schrøder er født den 9. December 1885 i Sandby Sogn som Søn af Gaardejer Peder Ankjær Schrøder og Hustru. Siden 1889 Overjæger paa Pederstrup og Christianssæde. Ved Kongejagten paa Brahetrolleborg i 1921 fik Schrøder Belønningsmedaillen i Sølv med Krone.

Skytte Carl Otto Christensen er født i 1886, som Søn af Skovfoged Christensen og Hustru. Gift med Asta Pedersen. Fra 1908—22 Skytte paa Brahetrolleborg og siden 1922 paa Pederstrup.

Oldfrue M. S. Christensen er født i 1868. Gift 1895 med H. P. Christensen, der døde i 1922. Har siden 1896 været knyttet til Pederstrup, og siden 1922 som Oldfrue.

Handelsgartner og Forpagter af Pederstrups Gartneri, Adolf Huusom, er født den 27. November 1894 i Horsens, som Søn af Smed Huusom. Har været ved Pederstrup siden 1929.

Skelstofte betyder Toften ved Skellet og har vel oprindelig været Navnet paa en By eller en Samling af Gaarde. Den nævnes første Gang i 1440, men er selvfølgelig meget

C. A. Schrøder,
Overjæger.

C. O. Christensen,
Skytte.

A. Huusom,
Gartner.

M. S. Christensen,
Oldfrue.

E. de Neergaard,
Godsejer.

E. V. Quaade,
Sognepræst.

H. K. Hansen,
Apoteker.

Rud. Kier,
Læge.

ældre. Som Herregaard skylder den Peder Brandt sin Tilblivelse, idet han omkring 1682 fik Tilladelse til af Skelstoft og Sjørupgaard m. m. at oprette en saakaldt Parcelgaard d. v. s. en Hovedgaard under Pederstrup. Dette Fællesskab har den bevaret indtil i Aar, da dens Forpagter Ebbe Flach de Neergaard købte den. Hovedbygningen er opført i 1874.

Godsejer Ebbe Flach de Neergaard, R. af D. er født den 4. August 1865 paa Sofienborg som Søn af Kammerjunker, Godsejer Ferdinand de Neergaard til Faarevejle og Hustru Wendela født Flach. Gift 1891 med Malvine v. Rosen, Datter af Hofjægermester Fr. v. Rosen og Hustru Benedicte født Komtesse Reventlow. Landbrugskandidat 1888, Forvalter paa Knuthenborg 1889—90, Forpagter af Skelstoft og Søgaard fra 1891, Ejer af Skelstoft fra 1931. Medlem af Vesterborg Sogneraad fra 1894—1901, med 3 Aars Afbrydelse, Sogneraadsformand i 11 Aar, Formand for Landmændenes Eksportslagteri i Nakskov fra 1917—24, for Lollands Banks Bankraad fra 1919, for De samvirkende Lolland-Falsterske Landboforeningers Husdyrbrugsudvalg fra 1914—26, for Maribo Amts økonomiske Selskab 1925 og for Fjortenmandsforeningen. Medlem af Bestyrelsen for Det Lolland-Falsterske Jernbaneselskab 1920, Medlem af de samvirkende Lolland-Falsterske Landboforeningers Bestyrelse 1925, Næstformand 1928, Medlem af de samvirkende danske Landboforeningers Forretningsudvalg og Bestyrelse 1928 og af Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Bestyrelsesraad 1930.

Sognepræst Ejnar Valeur Quaade er født den 3. Februar 1871 i København som Søn af Grosserer L. P. Quaade. Gift med Mut Grønbech. Cand. theol. 1899, Kapellan ved Vesterborg Kirke siden 1907, Sognepræst ved samme siden 1913.

Apoteker H. K. Hansen er født den 5. Oktober 1875 i Svallerup, som Søn af Gaardejer Hansen. Elev i Kalundborg 1892, Kandidateksamen 1900. Siden 1. Januar 1929 Apoteker i Vesterborg.

P. P. Fjelde,
Lærer.

F. J. E. Andersen,
Forskolelærerinde.

J. M. Jensen,
Dyrlæge.

Kristine Rasmussen,
Bestyrerinde.

Kommuneskolen i Vesterborg er bygget i 1893, og den nylig afgaaede Lærer Lars Sigvard har været knyttet til den i 41 Aar.

Mageltving Kommuneskole er meget gammel. Skolen er udvidet i 1849 og ombygget i 1906. I 1922 byggedes Forskolen.

Lærer P. P. Fjelde er født den 27. Januar 1864 i Fjelde, som Søn af Husmand P. Larsen. Gift med Bertha Johansen. Dimitteret fra Blaagaard Seminarium i 1899. Lærer i Mageltving siden 1906.

Forskolelærerinde F. J. E. Andersen er dimitteret i 1921 fra Ribe Kvindestatsseminarium og har været Lærerinde ved Mageltving Skole siden 1923.

Vesterborg Alderdomshjem er bygget i Aarene 1909—10 og er beliggende mellem Kirken og Skolen. Det huser 10 Beboere, der alle er fra Sognet. Hjemmet er udstyret med Centralvarme, men mangler de moderne Foranstaltninger, som der findes i mange andre Alderdomshjem, men man maa jo ogsaa erindre, at Hjemmet er over 20 Aar gammelt. Dets Bestyrerinde er Frk. Kristine Rasmussen, der har været ansat ved Hjemmet siden Maj 1922.

BIRKET SOGN omgives af Vesterborg og Horslunde Sogne. Vordingborg Bugt og Stokkemarke Sogn.

I Birket Sogn findes Byerne: Birket med Kirke, Præstegaard, Skole med Forskole, Forsamlingshus, Andelsmejeri, Brugsforening, Andels-Elektricitetsværk, Store-Lindet med Skole, Forskole, Fællesmejeri, Lille-Lindet, Hejringe, Torvig med Fattiggaard og Alderdomshjem samt Jernbanestation og Postekspedition, Hjelmholdt, Kragenæs med Havn. Jernbanestation, Postekspedition, Hotel, Savværk og Elektricitetsværk, Ravnsby og nogle Samlinger af Huse og Gaarde.

Birket Sogn har Tingsted i Nakskov og hører under samme Købstads Rets- og Politikreds, Maribo Amtstuedistrikt, Vestlollands Lægekreds, Nakskov Skattekreds, Lollands Nørre-Herreds Skyldkreds, Amtets 1. Folketingskreds. 1. Forligskreds og 2. Udskrivningskreds, Lægd 280.

Birket Kirke, der ligger højt, bestaar af Skib og Kor med lille, tresidet Afslutning og et Vaabenhuse, der ligger mod Syd. Den er opført af røde Munkesten, vistnok i gotisk Stil. Kor og Skib er overhvalvede. Altertavlen er et Maleri fra Slutningen af det 18. Aarhundrede, og Prædikestolen er fra samme Periode.

Ravnsborg Voldsted (1342 Rafnsburgh) ligger umiddelbart ved Havet, der har beskyttet den mægtige, 18 m høje Borgbankes Østside, medens der mod Land har ligget Vandgrave, og langs disses Yderkanter en Vold, nedenfor Bankens Skrænter. De Lavninger, der nu omgiver Ravnsborg, har bevisligt staaet under Vand, da Borgen rejstes, saaledes at Borgen har ligget paa en Ø; ogsaa Højningen Syd derfor, hvis Nordside nu kaldes Vedkast eller Vedhaven (her skal endnu 1744 have ligget en firesidet »Skanse«), var vandomflydt, ligesom dette til Dels ogsaa gælder den Højning, hvorpaa Ravnsby nu ligger, men som oprindeligt var Pladsen for Borgens Ladegaard. Fra denne Ladegaardsbanke i Vest og Vedkast i Syd førte Dæmninger og Bro over til Borgbanken. Denne, der nærmest har Trapezform, er tildannet med stejle Skrænter af en naturlig Lerbakke. 1913—15 foretoges for Grev Krag-Juel-Vind-Frijs' Regning under Nationalmuseets Vejledning en Række Udgravninger paa Slotsbanken, der viste, at Borgen havde omfattet 3 Gaarde, nemlig midterst den store, egentlige Borggaard samt 2 lavereliggende Forgaarde i Nord og Syd. Udenfor Murene har i Nordvest ligget et skraanende Forplateau mellem Broen og Borgporten. Af nordre Gaard er vestre, nordre og østre Ringmur fremgravet og staaer

Kirstine Rasmussen,
Bestyrerinde.

Karl Rasmussen,
Bestyrer.

J. C. C. J. Jacobsen,
Strandvagtimester.

i indtil 2,5 m Højde; i nordøstlige Hjørne traf man Fundamenter af et Hjørnelaarn, derimod var der ikke opført Bygninger op mod Ringmurens Indersider, omend der var muret Fortanning til Tværmure. Fra nordre Gaard har en Port ført ind til midterste Gaard, der straks Syd for Porten har haft en uregelmæssig firkantet Hjørnebygning, og hvis sydlige og vestlige Ringmur er konstateret, medens Østsiden, over Havet, vist kun har haft Pallisadeværn. Her sporedes ogsaa et Bindingsværkshus. Paa den højeste Plads ved Midtgaardens Nordside har vistnok ligget et Hovedtaarn. Udgravningerne er ikke endelig afsluttede, men viser dog, at Borgen er opført af Munkesten i 14. Aarh. og inden Middelalderens Udgang forsættelig afbrændt, hvorefter Bindingsværksbygninger opførtes paa Tomten. Dette stemmer med de historiske Oplysninger. Borgens Anlæg er vistnok paabegyndt 1335, hedder det sig, af den holstenske Grev Johan den Milde (1335 rejste Lollænderne sig mod Holstenervældet, men blev undertvungne). Hans Hovedsmænd her var Krege Brockdorff og derefter Otto Breide; 1347 blev den indløst af Kongen og forlenet til Niels Hane; 1350 havde Henneke Hummersbüttel Slottet og det halve Lolland i Pant, men hans Søner Hr. Johan og Hartvig Hummersbüttel kvitterede Kong Valdemar for Pantesummen 1359, men beholdt Slottet som Len i de følgende Aar; 1366 nævnes Hartvig Hummersbüttel og 1376 Degenhard Buggenhagen som Hovedsmænd her; 1387 blev Slottet indløst fra Henning Meinstorp, og af de følgende Lensmænd kendes Lyder Kabel 1388, Hr. Anders Jepsen Lunge 1419 og 1423, Hr. Lyder Kabel 1436, Hr. Morten Jensen Gyrstinge 1437-46, Hr. Anders Ebbesen Galt 1457, Hr. Jep Jensen Ravensberg, der formenes at have taget sit Slægtnavn af Slottet, 1459 og 1478, Hr. Johan Fikkese 1481 og 1482, Vincents Iversen Dyre 1497, Hr. Markvard Rønnow 1503, Bjørn Andersen 1506 og 1507, Hr. Johan Oxe 1523-34. Senere var Lenet mest forenet med Halsted Kloster. Slottet var i ældre Tid en anselig og meget stærk Borg og en af Kronens vigtigste Forleninger, til hvilken laa Sønder- og Nørre-Herred samt de nærmeste Smaaøer.

Birket Skole toges i Brug i 1911. Det er en 4-klasset Skole med Første- og Andenlærerembede.

Forstelærer Anker Olsen er født den 18. April 1895 i Østerby paa Fejø og dimitteret fra Jonstrup Seminarium i 1916. Har været Forstelærer ved Birket Skole siden 1923.

Torrig Alderdomshjem er indrettet til 7 Beboere. Dets Bestyrerinde er Fru Kirstine Rasmussen, der er gift med Bestyrer Karl Rasmussen.

Strandvagtimester J. C. C. J. Jacobsen er født den 28. Juni 1877 paa Læsø og har været Strandvagtimester siden 1. August 1922.

EFTERSKRIFT

VED Afslutningen af dette Værk — over Maribo Amt — føler vi det naturligt at hidsætte et Par Ord.

Det er en Selvfølge, at et Arbejde af denne Art ikke kan blive til uden manges Velvillie og Medhjælp, og paa den anden Side er det sikkert, at alle ikke nærer lige stor Interesse for et saadant Værk. Derfor har man undertiden — eller ofte — maattet gaa for-gæves og har kun med Vanskelighed eller slet ikke modtaget Oplysninger, som man onskede. Saa meget desto større Grund er der til at bringe *dem* en Tak, der ved fyldige Meddelelser har lettet vort Arbejde, og blandt hvilke vi særlig (i alfabetisk Orden) vil nævne:

Driftsbestyrer *F. Agerskov*, R. af D., Maribo, Forstander *Joh. Andersen*, Nykøbing F., Realskolebestyrer *M. Ballegaard*, Sakskøbing, Driftsbestyrer *H. Bertelsen*, Nykøbing F., Toldforvalter *C. V. Sehestedt Bohn*, Nysted, Førstelærer *F. V. Christensen*, Stokkemarke, Skatteraadformand *J. G. Dein*, R. af D., Maribo, Havnefoged *Hans Eriksen*, Sakskøbing, Toldforvalter *M. T. Feerup*, Nakskov, Læge *A. Glerup*, Sakskøbing, Ingeniør *N. Hagen*, Holeby, Kæmner *Frederik Berner Hansen*, Nysted, Amtsforvalter *Axel Holck*, R. af D., DM., Maribo, Førstelærer *O. Hessilt*, Nørre Alslev, Hospitalsforstander *Oluf Jensen*, R. af D., DM., Nykøbing F., Havnefoged *Hans Jensen*, Stubbekøbing, Realskolebestyrer *J. K. Jørgensen*, Maribo, Forstander *E. K. F. Krogh*, Rødbygaard Aandssvageanstalt, Købmand *J. H. Kæstel*, Nykøbing F., Toldforvalter *V. H. Lindemark*, Stubbekøbing, Sygehusinspektør *Unger Madsen*, Nykøbing F., Inspektør *R. Nielsen*, R. af D., Sakskøbing, Realskolebestyrer *Herman Nielsen*, Nørre Alslev, Toldforvalter *L. P. Poulsen*, R. af D., Nykøbing F., Toldforvalter *J. K. H. Pedersen*, Maribo, Overbanemester *R. M. Rasmussen*, Nykøbing F., Apoteker *A. Ruge*, Maribo, Havnefoged *A. G. Schiøttz*, Nykøbing F., Sygehusinspektør *E. J. H. Sellerup*, Nakskov, Godsforvalter, Overretssagfører *P. A. Valentiner* m. fl.

De syv Byers Historie er skrevet af Centralbibliotekar *Knud Hansen*, Nykøbing F.

Ved Udarbejdelsen af Maribo Amt er der hentet Oplysninger fra Redaktør *Haugners* Bøger om Lolland, samt fra *Traps* Danmark.

REGISTER

UNDER NYKØBING KØBSTAD FINDES FØLGENDE AFSNIT

Nykøbing Bys Historie	5	Lolland-Falsters Industri og Landbrugsbank	
Nykøbing Byraad	15	Akts.	55
Nykøbing Havn	16	Centralbiblioteket	56
Nykøbing Toldsted	21	Industri- og Haandværkerforeningen	56
Foreningen til Bevarelse af Falsters Minder ...	24	Handelsstandsforeningen	59
Sukkerfabriken »Nykøbing«	28	De Danske Forsvarsbrødre	59
Nykøbing Falsters Alderdomshjem	32	Sammenslutningen af Arbejdsgiverforeningens	
Nykøbing Falsters Hospital	33	Medlemmer	60
Nykøbing Falsters Katedralskole.....	34	Musikforeningen	61
Det kommunale Skolevæsen i Nykøbing Falster	37	Nykøbing Falsters private Orkester.....	61
Teknisk Skole i Nykøbing Falster	37	Radioklubben	62
Handelsaftenskolen	39	Bevægelsesforeningen	62
Handelsdagskolen	40	Sangforeningen »Brage«	63
Ting- og Arresthuset	41	De Samvirkende Sangforeninger for Lolland-	
Raadhuset	42	Falsters Stift	63
Sygehuset	44	Dameafdelingen under Røde Kors	64
Elektricitetsværket	45	Stadion	65
Gasværket	46	Boldklubben »B. 1901«	65
Børnehjemmet	47	Boldklubben »B. 1921«	66
Asyler.....	48	Sejlklubben »Vikingen«	67
Forsørgelsesanstalten	48	Roklubben	68
Forplejningsstationen	49	Cricketklubben	68
Brandvæsen	49	Pigespejdernes Trop	68
Stubbekøbing—Nykøbing—Nysted Banen.....	49	Nykøbing Falsters Spejdertrup	69
Nykøbing Statsbanestation	50	K. F. U. M.	69
Nykøbing Postvæsen	50	K. F. U. K.	71
Lolland-Falsters Telefon-Aktieselskab	51	Central-Teatret	71
Sparekassen i Nykøbing Falster	52	Biograf-Teatret	72
Landbostandens Sparekasse	53	Handel og Industri	72
Den Danske Landmandsbank	54	Private Personer	74

UNDER MARIBO KØBSTAD FINDES FØLGENDE AFSNIT

Maribo By's Historie	77	Jernbanestation og Postkontor	107
Maribo Byraad	85	Lolland-Falsters Telefon-Aktieselskabs Central.	107
Lolland-Falsters Stiftsmuseum	85	Maribo Apoteks Historie	108
Det lolland-falsterske Jernbane-Selskab	90	De Danske Forsvarsbrødre	109
Raadhuset	92	Bevægelsesforeningen	109
Stiftsbiblioteket i Maribo	94	Dameafdelingen under Røde Kors for Lolland ..	110
Sygehuset	96	Roklubben	110
Alderdomshjemmet	98	Gymnastikforeningen	110
Skolevæsenet	98	Svømmeforeningen	111
Private Realskole	99	Spejdertruppen	112
Frk. Harries Skole	101	Forsikrings-Aktieselskabet »Østifterne«	112
Asylet	101	Firmaet C. A. Qvade	112
Haandværker- og Industriforeningen.....	101	Private Personer	113
Toldstedet	104		

UNDER NAKSKOV KØBSTAD FINDES FØLGENDE AFSNIT

Nakskov Bys Historie	114	De Danske Forsvarsbrødre	147
Nakskov Kirkes Indre	121	Beværterforeningen	148
Nakskov Byraad	122	Den Borgerlige Forening i Svingelen	149
Nakskov Havn	123	Sønderjydske Forening	149
Nakskov Skibsværft	125	Sømandsforeningen	149
Kommunale Skolevæsen	126	Dansk Blindesamfund	150
Private Realskole	128	Vestlollands Garderforening	150
Teknisk Skole	130	Sportsudvalget	151
Raadhuset	131	Ildrætsforening	151
Sygehusvæsenet	134	Gymnastikforening	151
Kommunens tekniske Virksomheder	138	Atletklub	152
Børnehjemmet	139	Drengespejdertrop	152
Alderdomshjemmet	140	Roklub	152
Asylerne	140	K. F. U. M.	153
Erk. Dans Børnehave	141	K. F. U. K.	154
Brandvæsenet	141	F. D. F.	154
Folkebogsamlingen	141	Kurbad og Massageklinik	155
Toldstedet	142	Boulevardhotellet	156
Jernbanestation, Godsekspektion og Postkontor	143	Restaurant »Bristol«	156
Den Lollandske Landbostands Sparekasse i Nakskov	145	Kino-Teatret	157
Haandværker og Industriforeningen	146	Teaterbiografen	157
		Private Personer	157

UNDER NYSTED KØBSTAD FINDES FØLGENDE AFSNIT

Nysted Bys Historie	161	Husholdningsskolen	172
Nysted Byraad	166	Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse	174
Badepensionatet »The Cottage«	166	Maribo Amts Optagelseshjem	175
Havnen	167	Skansepavillonen	175
Skolevæsenet	168	A/S. Folkebanken	176
Handelskolen	168	Haandværker og Industriforeningen samt Teknisk Skole	176
Raad-, Ting- og Arresthus	169	Folkeuniversitetsforeningen	177
Vand-, Gas- og Elektricitetsværk	170	De Danske Forsvarsbrødre	178
Børneasylet	170	Beværterforeningen	178
Toldstedet	170	Private Personer	178
Jernbane- og Postetat	171		

UNDER RØDBY KØBSTAD FINDES FØLGENDE AFSNIT

Rødby By's Historie	180	Rødby Raadhus	196
Rødby Byraad	185	Rødby Sygehus	197
Rødby Havn	185	Rødby Jernbanestation og Posthus	197
Rødby Skoler	187	Rødby Telefoncentral	198
Rødby Tekniske Skole	189	Rødby Haandværker- og Industriforening	198
Rødby Handelsskole	190	Rødby Pengeinstituter	200
Biblioteket for Rødby og Omegn	191	De Danske Forsvarsbrødre for Rødby og Omegn	201
Rødbygaard Aandssvageanstalt og Sikringsanstalten i Rødby Havn	191	Rødby Hotel- og Beværterforening	201
		Private Personer	202

UNDER SAKSKØBING KØBSTAD FINDES FØLGENDE AFSNIT

Sakskøbing By's Historie	203	Sakskøbing private Realskole	212
Sakskøbing Byraad	207	Maribo Amts Tvangsarbejds-, Arbejds- og Plejeanstalt	213
Sakskøbing Havn	208	Sakskøbing Tekniske Skole	215
Sakskøbing Skolevæsen	211		

Raad-, Ting- og Arresthuset	216	De Danske Forsvarsbrødres Afdeling i Saks-	
Sakskøbing Sygehus	217	købing og Omegn	220
Sakskøbing og Omegns Folkebogsamling	218	Sakskøbing Beværterforening	220
Landboslandens Sparekasse		Sakskøbing Sygestyr	220
i Sakskøbing	219	Slagtermester Aug. Erichsen	221
Sakskøbing Industriforening	219	Private Personer	223

UNDER STUBBEKØBING KØBSTAD FINDES FØLGENDE AFSNIT

Stubbekøbing Bys Historie	224	Stubbekøbing Alderdomshjem	236
Stubbekøbing Byraad	229	Sparekassen for Stubbekøbing og Omegn	236
Stubbekøbing Havn	229	Nordfalsters Bank	237
Stubbekøbing Skolevæsen	231	Stubbekøbing Brugsforening	237
Stubbekøbing Tekniske Skole	231	De Danske Forsvarsbrødres Afdeling i Stubbe-	
Stubbekøbing Raadhus	233	købing	237
Stubbekøbing Post- og Toldetat	234	Private Personer	238
Stubbekøbing Sygehus	236		

SOGNEFORTEGNELSE

Aastrup	258	Nysted Landsogn	307
Askø	336	Nørre-Alslev	267
Arninge	340	Nørre-Vedby	264
Auncede	354	Radsted	294
Birket	378	Ringsebølle	310
Branderslev	354	Sakskøbing Landsogn	288
Dannemare	340	Sandby	361
Døllefjelde-Musse	301	Skelby-Gedesby	246
Erindlev-Olstrup	312	Skovlænge-Gurreby	353
Falkerslev	256	Slemminge-Fjelde	300
Fejø	331	Stadager-Nørre-Kirkeby	275
Femø	335	Stokkemarke	354
Fuglso-Krønge	315	Systofte	239
Glosunde-Græshave	343	Søllested	349
Gundslev	262	Sønder-Kirkeby — Sønder-Alslev	250
Halsted	370	Taagerup-Torslunde	310
Herreslev	306	Taars	291
Herredskirke-Løjtøfte	369	Tingsted	278
Hillested	327	Tillitze	341
Holeby-Burso	318	Tirsted-Skørringe-Vejleby	323
Horbelev	254	Torkildstrup-Lillebrænde	262
Horslunde-Nordlunde	367	Tøreby	297
Hunseby	281	Utterslev	366
Idestrup	239	Vaabensted-Engestofte	285
Kappel	338	Vaalse	270
Karleby-Horreby-Nørre Ørslev	252	Vestenskov	337
Kettinge-Bregninge	305	Vesterborg	374
Kippinge-Brarup	270	Vester-Ulslev	304
Købelev	363	Vignæs	292
Landet-Ryde	346	Vindeby	365
Maglebrænde	261	Væggerløse	243
Majbølle Sogn	293	Ønslev-Eskildstrup	277
Maribo Købstads Landdistrikt	280	Øster Ulslev-Godsted	302
Nebbelunde-Sæddinge	321	Østofte-Bandholm	328